DANIELIS

SENNERTI,

D. ET MEDICINÆ IN ACADEMIA VVITTEBERGENSI Professoris publici,

PRACTICÆ MEDICINÆ LIBER SECVNDVS.

Olim in Germania, nunc verò de nouo Typis excusa, multisque quibus scatebat erroribus repurgata.

LVGDVNI,
Sumptibus PETRI RAVAVD, in vico Mercuriali, ad insigne S. Petri.

M. DC. XXX.

CVM PERMISSV SVPERIORVM.

Illuſtr. ac Celſiſſimo Principi, ac Domino,

D. GEORGIO, LANDGRAVIO HASSIÆ, COMITI Cattimeliboci, Deciæ, Zygenhaynæ, & Niddæ, &c.

DOMINO MEO CLEMENTISSIMO,

Salutem & Felicitatem perpetuam. P.

OR vitæ principium & caloris innati fontem eſſe, idémque primum viuere, poſtremúmq; mori, & reliquas corporis partes ex eo vitam haurire, nec actiones ſuas obire, niſi vitali calore & ſpiritu per arterias ab eo tranſmiſſo perfundantur, in ſcholis Philoſophorum & Medicorum notiſſimum eſt. Nam, vt Hippocrates, *lib. de corde*, eleganter ſcribit, ἇυ̃) πηγαὶ φύσιος ἀνθρώπου, καὶ οἱ ποταμοὶ ἐνταῦθα ἀνὰ τὸ σῶμα, τοῖσιν ἀρδέ-

ται τὸ σκῆνος, ἔτοι δὲ καὶ ζωὴν φέρουσιν τῷ ἀνθρώπῳ· κἢν ἀναυθέωσιν ἀπέθανεν ἄνθρωπος. *Hi sunt naturæ humanæ fontes, hincque flumina excurrunt, quibus corporis nostri tabernaculum irrigatur. Atque hæc vitam homini conferunt, & si exsiccata fuerint, homo perit.* Et Galen. 6. *de vsu part. c.* 7. ἡ καρδία τῆς ἐμφύτου θερμασίας, καὶ ἧ διοικεῖται τὸ ζῶον, οἷον ἑστία τίς ἐστι καὶ πηγή. *Cor caloris natiui, quo animal regitur, quasi fons quidam & focus est.* Nimirum quod Sol est in maiore mundo, id cor est in minore. Vt enim Sol lumine suo vniuersum mundum illustrat atque exhilarat, & calore suo omnia viuificat, ac fouet: ita Cor calore suo & vitali spiritu totum corpus viuum & vegetum reddit, idque fouet, conseruat, spiritúsq; vitales, tanquam radij quidam ætherei & viuifici, à corde in vniuersum corpus dimanant. Et, vt Aristot. 3. *de part. animal. cap.* 7. scribit: *Cor est* οἷον ἑστία, ἐν ᾗ κεῖται τῆς φύσεως τὸ ζωπυροῦν, *quasi focus, quo naturæ fomites & primordia ignis natiui continentur.* Ac propterea etiam, vt, *eodem in loco*, Aristot. scriptum reliquit, locum suum ὥσπερ ἀκρόπολιν τοῦ σώματος, *veluti arcem corporis* occupat. Conditor enim rerum sapientissimus ipsi in thorace, media corporis regione, qui maxima ex parte osseus est, locum dedit, atque antè sternum, à tergo spinam dorsi quasi munimenti loco constituit, quibus ex latere vtroque costas

ſtas ſecuritatis gratia adiunxit. Imò in dorſo omoplatas ſeu ſcapulas, quas Celſus ſcoptula operta nominat, quaſi ſcuta cordis, appoſuit. Intus verò cor totum pulmonibus cinxit, quibus non ſolùm tanquam puluino incumbit, (vnde etiam Auicennas pulmones cordis culcitram vocauit) ſed qui etiam reſpirationis organa ſunt, quo calidum, quod in corde eſt, conſeruatur. Atque ſi hæ omnes corporis partes ſaluæ ſunt, œconomia etiam corporis rectè adminiſtratur, & ſicut in regno, cuius Princeps, cum iis, qui à ſecretis ipſi ſunt conſiliis & primariis adminiſtrationibus, valet & floret, omnia rectè atque ordine fiunt & adminiſtrantur: ita etiam, dum Cor in ſua regione bene ſeſe habet, calorem viuificum in omnia membra diffundit, eáque fouet, τέθηλε πάντα, καὶ λάμπει χαρίτων ἔαρ, *omnia florent, & fulget ver Gratiarum*, vt eſt in antiquo Ariphronis Sicyonij hymno; niſi pars aliqua priuato vitio teneatur: quod ipſum tamen faciliùs toleratur, ſi Cor hilaritatis auram adſpiret. Contra verò, ſicut, dum Rex ægrotat & de ſalute periclitatur, omnes ſubditi in mœrorem & ſqualorem coniiciuntur: ita etiam, Corde malè affecto, totius corporis ſalus ſimul in diſcrimen coniicitur; id quod non ſolùm in lipothymia & ſyncope, ſed & in reſpiratione læſa accidit, atque vbi

illa caloris in corde ventilatio necessaria cessat, aëre, quem spiritu ducimus, denegato, homo in præsentissimum vitę discrimen coniicitur, vt in iis, qui angina laborant, vel quibus à re aliqua in orificium asperæ arteriæ illapsa spiritus intercluditur, aut qui laqueo strangulantur, vel aqua aut carbonum fumo suffocantur, manifestum est.

Cùm ergo libro primo Practicæ, quem anno superiore edidi, Capitis præter naturam affectiones complexus sim, secundo hoc libro morbos ac symptomata Cordis, & reliquarum thoracis partium, quæ gratiâ cordis inprimis factæ sunt, complecti libet.

Vt verò Illustrissimo nomini tuo, *Princeps Celsissime*, hoc quicquid est operis inscriberem, caussas, vt opinor, non leues habui. Primò enim satis supérque notus est Illustriss. Celsit. T. erga bonas literas amor, & earum cultores incredibilis beneuolentia, quam cùm alia manifesta faciunt, tùm id, quod insigni & Principe digna benignitate ac liberalitate Academiam Marpurgensem, bonarum literarum, virtutis & pietatis officinam Illustrem, alit, fouet ac tuetur. Eum ergo Illustr. T. Celsitudinis in bonas literas affectum etiam hâc qualicunque Dedicatione posteris notum facere & commendare volui. Deinde quia scripta mea omnia iure quodam Illu-

ſtriſſimæ Domui Saxonicæ, vtpote in Electorali Saxonica Academia nata, debentur; cum ea verò Illuſtriſſimæ Domui Haſſiacæ à multis annis fœderis ſanctione contracta neceſſitudo, & Illuſtriſſ. T. Celſit. inprimis arcta intercedit cognatio & affinitas: hoc opus iure Illuſtriſſ. T. Celſitud. deberi exiſtimo.

Accipe ergo, *Princeps Illuſtriſsime*, hoc quicquid eſt operis Medici, vultu beneuolo & fronte ſerena, atque eo affectu, quo aliàs bonarum literarum cultores, & qui quocunque modo ad Illuſtriſſimam Domum Saxonicam ſpectant, complecti ſoles, & meis conatibus faue. Deus ter. Opt. Max. Illuſtriſſ. T. Celſ. Saluam, incolumem, & omni ex parte beatam, felicémque præſtet, ac tueatur. VVittebergæ, Cal. Auguſti, Anno Chriſti 1629.

Illuſtriſs. Tuæ Celſitud.

Subiectiſſimus

DANIEL SENNERTVS, D. Sereniſs. Elect. Saxon. Medicus, & Facultatis Medicæ ibid. Profeſsor ac Senior.

APPROBATIO.

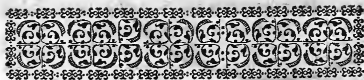
DANIELIS SENNERTI *Medici Doctoris*, *Practicæ Medicinæ librum secundum* typis mandari sumptibus Petri Rauaud, Bibliopolæ Lugdunensis, ego Regis Consiliarius, & Procurator in Lugdunensi Præfectura non impedio. Die 12. Martij, 1630.

PVGET.

APPROBATIO.

LIBRVM qui inscribitur, *Practicæ Medicinæ liber secundus*, *Authore* DANIELE SENNERTO, *D. Medico*, à Petro Rauaud Bibliopola Lugdunensi, typis mandari permittimus, ac simul ne quis citrà datam ei facultatem denuò excudat interdicimus. Datum Lugduni die 13. Martij, anno 1630.

DECHAPONAY.

INDEX CAPITVM LIBRI SECVNDI PARTIS PRIMÆ.

De Oris ac Faucium, & partium in his contentarum ægritudinibus.

LIBRI SECVNDI
PARTIS SECVNDÆ.

De asperæ arteriæ, pulmonis, mediastini, diaphragmatis, thoracis præter naturam affectionibus.

V. De

LIBRI

LIBRI SECVNDI PARTIS TERTIÆ.

De symptomatibus, quæ pulmonibus & thoraci accidunt.

LIBRI SECVNDI PARTIS QVARTÆ.

De Morbis ac symptomatibus cordis.

Index

Index Quæstionum.

XV. An

An

FINIS.

LIBER SECVNDVS.

PARS PRIMA,

DE ORIS AC FAVCIVM ET PARTIVM IN IIS CONTENTARVM ÆGRITVDINIBVS.

Prooemium.

NTRA Cranium, & pectus os, fauces, & collum interiacent. Os, Græcis Στόμα, dicitur tota illa cauitas, inter labia, & buccas, ac initium gulæ, & asperæ arteriæ contenta. Et proinde ad os pertinent Labia, Lingua, Dentes, Gingiuæ, Maxillæ, Columella, Tonsillæ, Fauces, quæ sunt illa oris extrema pars, vnde gula, & aspera arteria incipiunt. Itaque postquam morbos, & Symptomata, quæ capiti, & cerebro, ac sensuum externorum organis accidunt, explicauimus, antequam ad ægritudines Pectoris accedamus, ordo postulare videtur, vt de harum partium vitiis agamus.

Dicendum ergo de Labiorum tumoribus, fissuris,

& vlceribus, de labiis malè conformatis, & cuttis, de oſcitatione, de Labiorum tremore, de eorumdem conuulſione, ſeu ſpaſmo Cynico, de Ptyaliſmo; de Linguæ aſperitate, magnitudine nimiâ, inflammatione, & tumore, de Linguæ fiſſuris, vulneribus, combuſtione, de Ranula ſub Linguâ, de Linguæ motu læſo; de Dentium corroſione & carie, vacillatione, ordine, & numero vitiato; de dolore Dentium, de ſtupore, de colore eorumdem vitiato; De Gingiuarum inflammatione, exſcreſcentiâ, cruentatione, putredine, carnis diminutione, vlceribus; de Maxillarum vitiis; de Oris vlceribus; de Oris fœtore; de Columellæ laxitate; de tnflammatione eiuſdem; de vlceribus Columellæ; de abſumptione & eroſione eiuſdem; de Tonſillarum tumoribus & inflammatione; de earumdem vlceribus; de iis quæ faucibus, & gutturi præter naturam inhærent, extrahendis; de Angina & colli vitiis.

CAPVT PRIMVM.

De Labiorum tumoribus.

ABIORVM vſus multiplex eſt. Primò enim os claudunt, vt per nares ſolùm, niſi aliud neceſſitas poſtulet, fiat reſpiratio, ac ne, ſi illud perpetuò, vbi ſemel propter cibum, vel potum ſumendum, vel reſpirationem aperire neceſſe eſt, hians ad dilatatum maneret, omnis generis corpuſcula, muſcas, paleas, puluerem admittat, atque etiam dentes & gingiuæ frigore, ventiſque lædantur. Præterea ad formandum ſermonem ſunt vtilia, præcipuè ad efferendas litteras labiales, ita dictas, quod ad earum prolationem labia maximè ſunt neceſſaria. Seruiunt etiam ad potus faciliorem aſſumtionem, neque ſine iis potus commodè aſſumi poſſet. Vtilia quoque ſunt ad cibum in ore continendum iis, qui molaribus dentibus deſtituti, inciſoriis tantùm maſticare coguntur. Faciunt etiam labia, ad ſaliuam ex ore eiiciendam, vt & in ore detinendam, ne illa continuò ex ore proflueret, & inſignem turpitudinem pareret. Vtilia ſunt, & ad ſonos variandos tubicinibus: infantibus item ad ſugendum. Tandem per ſe ad ornatum multum faciunt. Monſtroſus enim omnino eſſet homo, ſi detruncatis labiis rictum irati canis oſtenderet. Contra homo ſi labia lenia, rubicunda, magnitudine moderata, os debito modo claudentia obtineat, inſignis inde gratia, & ornamentum ipſi conciliatur. *Labiorum vſus.*

Atque hæc omnia præſtant labia, ſi naturalem ſuam conformationem habeant: præſtare verò non poſſunt, ſi eam amittant, & vitia aliqua contrahant, de quibus iam dicendum.

Et quidem primò de Labiorum tumoribus, & magnitudine auctâ dicemus. Nam prima nonnunquam labia ni- *Labiorum Tumor.*

 mis

Natiuus. mis crassa, & magna sunt. Et quidem in quibusdam labrum superius est magnum, & crassum, & duplo sæpè maius, vnde non tantùm deformitas oritur, verùm etiam vox, & sermo aliquantum vitiatur, aërisque efflatio quadantenus impeditur. Quibusdam verò labium inferius est nimis crassum, & quasi pendulum. Verùm hæc vitia cùm naturalia sint, corrigi non possunt.

A venenis. Deinde interdum labia præter naturam intumescunt, quod fit ab apium, vesparum, muscarum venenatarum ictibus. Et tum decocto althææ cum aceto, vel lacte fouenda, aut succus plantaginis imponendus, vel etiam ratione veneni theriaca illinenda. Interdum etiam intumescunt post hausta venena, & tum cura ad venenum dirigenda. Refert etiam Guiliel. Fabric. *cent.*4. *obs.* 36. cuidam Doctori, cùm fungos manibus tractasset, & iis illotis postea labia attigisset, ea supra modum intumuisse, sed aqua Stapediana, quæ in tract. nostro de febribus, *capite de Peste*, descripta exstat, apposita conualuisse. Ex quo patet in simili casu, & alia alexipharmaca adhiberi posse.

Labiorum inflammatio. Tertiò, interdum etiam inflammantur ex iisdem caussis, à quibus aliæ partes, ex contusione, & humorum affluxu. Et curatio etiam vt in aliis partibus instituenda. Talia tamen medicamenta vsurpanda, quæ in oris inflammatione adhiberi possunt.

Labiorum tumor durus. Quartò, vidi etiam tumorem durum, ad modum steatomatis in labio inferiore cuiusdam nobilis, qui cùm discuti, nec ad suppurationem duci posset, sectione feliciter curatus est.

Labiorum cancer. Quintò, quandoque & Cancer labia occupat. Qui, quas caussas habeat, & quomodo curetur, è doctrina de Cancro in genere petendum.

Labiorum tumor ex lue venerea. Sextò, iuuenem quemdam, qui ex Lue Venerea labia vlcerata, inflata, subnigra, tumida carcinomatis instar habuit, Forestus *lib.*14.*obs.*2. curauit vniuersalibus ad morbum venereum, & hoc decocto, panno eo imbuto labiis apposito.

℞. *Ligni Guaiaci*, P. ij. Bulliant in *Aq. solani*, deinde colentur. Add. *aluminis*, ℥. j. iterumque semel ebulliant, & colentur

Septimò,

Septimò, interdum etiam tumores aridi labia occupant. Ita in Oeniadis Phœnici, & Andreæ fratribus mala altera intumuit, & labium, quod ex anteriore parte malæ, & oculo respondet, neque quicquam intro spectanti comparebat, neque foris vllam puris significationem edebat, sed arida putredine intumescens marcescebat, & mortuus est. Eadem quoque alteri contigerunt. Mortuus autem est, & hic die septimo, neque epotum medicamentum quicquam profuit. Phœnici verò putredo in circulum excitata est, & vlcus ante mortem magna ex parte repurgatum fuit. Sed, & hic mortuus cùm diu vitam traxisset. Hippocrates, 5. *Epid. sect.* 4. *in codice Foësij.* *Labiorum tumores aridi.*

Tumores autem isti vbi exulcerantur, ad caput de vlceribus pertinent.

CAPVT II.

De Labiorum Fissuris.

CVTIS carni in labris connexa est tanta tenuitate, tanta subtilitate, ac teneritate, vt nisi labiis laceratis, cutem ab iis separare non possimus. Ac proinde labia cùm sint tam tenera, mollia, ac subtilia, facilè à caussis externis, ventis, frigore, vt & internis humoribus, & vaporibus vitiantur, finduntur, & scinduntur, vt interdum etiam sanguinem fundant. Et quidem nonnullis sæpissimè finditur labium inferius in medio, vbi duæ musculorum extremitates desinunt. Græci hoc vitium ῥαγάδας, Latini fissuras, & scissuras labiorum nominant. Partis enim affectæ nomē commodè additur. Aliàs enim vocabulum hoc commune est, & non tantùm labiis competit, sed & cuti, ano, vtero. Estque morbus in soluta continuitate Labiorum. *Fissura labiorum.*

Caussæ.

Caussa proxima est siccitas nimia, atque ita scissura labiorum est continuitas eorum soluta à nimia siccitate, & tensione. *Caussæ.*

Siccitatem autem hanc inducunt vel caussæ externæ,

 frigus

frigus videlicet & calor, & præcipuè ventorum, imprimisque Boreæ flatus; venena item, vt cantharides, ephemerum, colchicum, vt habet Nicander. Pertinet huc, & lac calidius, quod infantes sugunt. Vel internæ, vapores calidi, & sicci, salsi ac acres per œsophagum, vel asperam arteriam ex partibus inferioribus ascendentes, vel humores à capite ad labia destillantes. Vapores autem illi nunc ex Ventriculo, nunc ex intestinis, nunc ex pulmonibus, nunc ex epate, & venis, nunc ex corde ascendunt, imò & ex vtero: & solet ista ex vaporibus labiorum, præcipuè inferioris, fissura fœminis salacioribus ob vteri siccitatem esse familiaris. Vt enim Linguæ valdè resiccantur ex atra fuligine & vtero, vt habet Hippocrates, *6. Epid. Sect. 5. t. 14.* ita, & labia ob eandem caussam propter communem tunicam. Tandem etiam infantibus labia interdum finduntur, ob mammarum, quas sugunt, duritiem.

Differentiæ.

Differentiæ. Scissuræ labiorum differunt nunc ratione quantitatis, & aliæ sunt maiores, aliæ minores, aliæ plures numero, aliæ pauciores, nunc ratione subiecti, quod aliæ solùm vnum, aliæ vtrumque labium occupant.

Signa Diagnostica.

Signa. Affectus ipse per se oculis patet. Causæ verò signis cognoscendæ. Si externæ illæ sunt, id ex ægri relatione cognoscitur: quæ si abfuerint, caussarum internarum id indicium est.

Et quidem si à vapore fissuræ accidant, sine pruritu, (neque enim vapores ita inhærent, vt humores) sine ardore, sine multa duritie sunt, neque adeò frequentes, neque profundæ. Quæ verò ex humoribus calidis est fissura, cum pruritu est, & profundior. Et si humor à Capite ad labia fluat, id etiam sensibus manifestum est.

Prognostica.

Prognostica. 1. Labiorum fissuræ non planè negligendæ. Nam & turpitudinem quandam pariunt, & si diu durent, in vlcera crustosa, callosa, & difficulter curabilia degenerant.

2. Rhagades à natiuitate cõtractæ non curantur: reliquæ non ita difficulter; nisi ad cancrosam materiã degenerent.

Indicationes.

Siccitas nimia corrigenda est humectantibus, & labiorum soluta vnitas vnienda. Caussæ verò, à quibus eæ pendent, tollendæ. Caussæ igitur externæ, si adhuc adsint, amouendæ. Si vitiosi humores adsint, euacuandi. Si vapores caussa sint, illi quoque tollendi, & epati, vtero, vel etiam toti corpori, vnde illi proueniunt, succurrendum. *Indicationes.*

Curatio.

Si ergò à frigore externo sit fissura, solo vnguento Pomato albo labia inungere sufficit: vel paretur tale linimentum: *Curatio fissuræ à frigore.*

♃. *Pingued. gallin.* ℥. ij. *Ceræ albæ*, ʒ. ij. Abluantur sæpè *aqua rosarum.* F. Linimentum. Vtile est & oleum ceræ, ac thuris.

Auicennas pinguedines, adipes, ac medullas cum oleo rosaceo, & cera miscet, & adhibet. Sint tamen pinguedines recentes. Si enim sint vetustæ, ac rancidæ, atque acredinem acquisiuerint, potiùs nocent, quàm prosunt. Idem pelliculas ouorum, & arundinum applicat.

Si à caussa calida, & sicca sint fissuræ, lintea tenera succo semperuiui, & solani madida imponantur. Vel ♃. *amyli. Sacch. penid. Canariensis. Conf. rof.* an. ʒ. ß. Misc. Vtilis est etiam mucilago gummi cerasorum, cum aq. rosi extracta. *à caussa calida.*

Si verò fissuræ altiùs penetrent, adeps anserinus, & caponis, aut medulla crurum bubulorum cum semperuiuo, & terebinthinâ adhibeatur.

Vel ♃. *mucilag. sem. cydon. Ol. mastich.* an. ℥. j. *adipis gallinæ, medullæ pedum vituli*, an. ℥. ß. *vini albi subdulcis parum*, Cum *cera* fiat vnguentum, vel ceratum molle. Vel ♃. *Puluer. antiber. rosar. q. v.* Cum *mucilag. tragacanth.* F. linimentum. Vel ♃. *Sacch. penid. mucilag. tragacanth. Aquâ rosar. extractæ. q. s.* Misc. Poteſt, & aliquid amyli addi. Vel ♃. *Terebinth. butiri sine sale*, an. q. v. *Pulueris macis parum.* Misc. Vel ♃. *Olmacis destillat.* ʒ. j. *pulu. nuc. mosch.* ʒ. ß. *Mell. rosat.* ℥. ß. Misc.

Vtilis est, & tragacantha aquâ rosar. dissoluta, amyloque mista, & illita: vel cum cera virginea, melle, &

oleo communi fiat vnguentum. Vel ℞. *Ol. rosac.* ℥. ß. *amygd. dulc.* ʒ. ij. *Butyri sine sale, aqua ros. loti* ʒ. iij. *terebinth.* ʒ. ij. *pingued. capon.* ʒ. j. ß. *mellis* ʒ. iij. *succini* ʒ. j. *ceruss.* ʒ. ij. *ceræ albæ. q. s.* F. Vnguentum.

In omni caussa vtile est labium introuertere, & lingua humectare, maximè si mastiche, & alia idonea medicamenta prius masticata fuerint.

De seminis hyoscyami fumo vide caput sequens in fine, vt & Aëtium, *tetrab. 2. serm. 4. cap. 18.*

CAPVT III.

De Labiorum Vlceribus.

Vlcera labiorum. NOnnunquam & vlcera labia occupant crustosa, sæpè etiam manātia, quæ ortum habent ab humoribus siue tales sint naturâ sua, quales sunt biliosi, & serosi, siue ex adustione, & putredine, vel acris humoris admistione, quomodo, & humores pituitosi, & melancholici, & sanguis acres fieri possunt. *Caussa.*

Atque talia vlcera sæpè per modum criseos in febribus tertianis, & acutis, & malignis contingunt, & febris solutionem indicant. Sæpè etiam absque crisi ab humoribus vitiosis ex reliquo corpore eò protrusis ortum habent. Sæpè quoque in morbo Gallico proueniunt. Ita & in peste nonnullis labia exulcerantur. 3. *epid. sect.* 3. Caussa etiam esse potest contritio, & contusio musculi labij. Pertinent huc & venena, vt arsenicum, & similia vrentia, quæ etiam labia exulcerant.

Signa Diagnostica.

Signa. Et quidem talia vlcera oculis obuia sunt: Caussæ verò signis inuestigandæ. Si per crisim accidunt, febris adest. Si à morbo Gallico, is etiam suis signis se prodit. Si & febris, & morbi Gallici signa absunt, è latente in corpore cacochymia proueniunt.

Prognostica.

Prognostica. 1. Vlcera labiorum, quæ in febribus accidunt, plerumque bonum signum sunt, & febris vel perfectam solutionem,

lutionem, vel imminutionem significant, & per se facilè sanantur, si scilicet cum signis coctionis appareant. Hippocrat. *6. Epid. sect..8. t.* 41. Alioquin si cum viribus debilibus, & aliis malis signis os, & labra exulcerentur, lethale, vt in Hermoptolemi vxore, *7. epid. sect.* 15.

2. Difficiliora curatu sunt; & peiora, quæ à morbo Gallico proueniunt.

Curatio.

Quæ in febribus fiunt vlcera labiorum, facilè per se sanantur, quæ à lue venerea ortum habent, quomodo curanda sint, è curatione morbi Gallici patet, & talium vlcerum curatorum exemplum habetur apud Forestum *l.*14. *obseru.* 2. Si sine febre, & morbo Gallico talia vlcera oriantur, vniuersalibus præmissis tale adhibeatur vnguentum. *Curatio.*

♃. *Lithargyri rament. plumbi, hyoscyami albi*, an. q. s. *ol. rosac. ceræ*, an. q. s. Misce in mortario plumbeo. Fiat Linimentum. Vel ♃. *Vnguenti rosati Mesuæ*, ℥. j. *Linimenti ex litharg.* ℥. ß. M. Vel ♃. *Rosar. rubrar. mastich.* an. ʒ. j. *plumbi vsti* ʒ. ß. F. puluis. Adde *resinæ, terebinth. mellis*, an. q. s. Fiat Linimentum.

Applicantur autem medicamenta commodissimè somni tempore. Ita enim rectius retinentur.

Ioh. Baptista Porta semina hyoscyami prunis iniicit, & fumum per infundibulum papyraceum excipere iubet. Illicò enim euanescere tumorem scribit, & glutinari fissuras numquam amplius redituras.

Diæta.

Vitet æger cibos salsos, acres, aromata, sermonem multum. *Diæta.*

Cancer.

Pertinet huc & cancer labiorum, cuius generatio, & curatio è generali de Cancro doctrina patet. Paræus tamen, *lib. 6. cap.*29. peculiarem curandi rationem tradit. Cancrum suis vtrimque sursum, ac deorsum labiis acu filum ducente transigere iubet, vt fili beneficio cancrum tãquam in manu sinistra regere, & tenere liceat, totũ manu *Cancer.*

tra volsellis vnico ictu amputare possis;ita tamen, vt labri ipsius interior quædam, quæ dentes cōtingit,restet substātia (modò non ad intima vsque cancer radices agat) quæ regenerandæ mox carni, & implendæ cauitati, pro fundamento, & basi esse queat. Hinc sanguine sufficienter effuso vulneris oræ, dextra, & sinistra, interna, & externa parte, scarificatu profundiore erunt nouacula pertundendæ, vt cùm mox futura ex acu filum ducente, rostris leporinis propria in vnum nodo ducere vulneris oras ipsas, & margines voluerimus, ipsam labri carnem magis sequacem,:& trahenti acui, filoque obsequentiorem habeamus. Reliquum curationis eodem plane modo prosequendum, quo in rostris leporinis.

CAPVT IV.

De Labiis vulneratis, Leporiuis, & curtis.

Vulnera labiorum. Vlnera labiorum ob sermonem, & locutionem, qua partes vulneratæ coniunctæ dirimuntur, & saliuam (de qua postea in quæstione) qua humectantur, tardius curantur.

Labia si vulnerentur absque carnis amissione, suenda,si opus, vel aliàs, & diligenter coniungenda sunt, vt deformitas omnis vitetur, & medicamenta glutinantia extra imponenda. Ab interna verò parte mel rosaceum, & syrupus de rosis siccis sæpè illinendus.

Si autem carnis aliquid amissum fit, digerendo, detergendo, carne replendo, & tandem consolidando, vt aliarum partium vulnera, labiorum vulnera curantur.

QVÆSTIO.

An saliua conglutinationem vulnerū labiorum remore- *An saliua conglutinationem vulnerum labiorum remoretur?*

Plerique Practici id statuunt. Nicol. Glandorpius verò, *in speculo Chirurg. obs. 17.* id saltem concedit in homine malè temperato, vel lue Gallica affecto, vel aliquo morbo salso laborante: in sano verò id negat, in quo potius abstergat, & mundificet vulnus saliua.

Cui etiam libenter assentimur, cùm videamus scabiem, serpi

serpigines, & similia mala ieiuni hominis saliua sanari, & proinde eam abstergendi, & mundificandi vim habere. Hoc tamen cauendum, ne nimium vlcus saliua humectetur. Quæ enim glutinari debent, non humida, sed sicca esse debent.

Labia Leporina.

Si autem labia ob vitiosam conformationem non cohæreant, labia Leporina, nonnullis rostra leporina, German. *Hasenschart* nominatur, habentque caussam plerumque imaginationem matris, quæ vel leporem, vel alium hoc malo laborantem adspexit. Aliam tamen etiam huius rei caussam refert. Olaus Magnus, dum *lib.*18.*cap.* 12. scribit, vnam infelicitatem plerumque mulieres Aquilonares vterum gerendo incurrere, vt vel esu, vel saltu super caput leporis facto, pariant infantulos oris leporini inter os, & nares diuisa labra perpetuò retinentes, nisi statim à principio assuant particulam pectoris tenerrimi pulli adhuc sanguinolenti. Verùm ex opinione vulgi hoc scriptum puto. *Labia leporina.*

Præcipua verò curãdi ratio à cheirurgia pendet. Perficitur autem illa 1. diffitorum, & hiantium labiorum excoriatione. 2. Labiorum iam excoriatorum coniunctione, & sutura, quæ vbi facta sunt, reliqua naturæ, vt in aliis vulneribus, committenda: ita tamen vt aliàs fieri solet, vt vnguentis, & emplastris ad vulnera conglutinanda idoneis naturæ succurratur.

Labia curta.

Curta verò labia, qua ratione curanda sint, *in Instit. lib.* 5. *p.* 1. *s.* 2. *c.* 14. dictum, quibus tamen, vt quædam addamus. Duplex curandi curta labia ratio est; vna fucata, altera vera. Fucatam descripsit Ioh. Thom. Minadous, *de humani corporis turpitudinibus*, *lib.* 3. *cap.* 40. is dum Damasci in Syria esset, Mercatorem quendam pannorum sericorum vidit, qui labrum superius factitium habebat, quod dum domi esset, vel edere, vel bibere vellet, deponere, & domi cum turpitudine ista viuere solebat, foris autem librum factitium adaptabat hoc modo. Foramina ille carni sub naso reliquæ obducta iam dura cicatrice si- *Labia curta curandi ratio duplex.*

bi

bi parari curauerat, qualia nonnulli in auribus ad annulos gestandos fieri curant, quibus crebris vinculis portionem laruæ ad labri deficientis magnitudinem, & figuram conformatam adaptabat, cui ex humanæ barbæ pilis, mistacem gummi tragacanthæ agglutinauerat.

Veram autem curandi curta labia rationem Galenus, *lib.* 14. *M. M. cap.* 16. *&* 17. tradit, & post eum Paulus Ægineta, *lib.* 6. *cap.* 26. Cornelius Celsus, *lib.* 7. *cap.* 9. Diligentiùs tamen eam recentiores, & imprimis Caspar Taliacotius, *in libello de curtorum Cheirurgia*, tradiderunt. Veteres equidem non aliunde propaginem in curta inserendam petebant, sed à proximis curti partibus cute excisa & carne aucta. At Taliacotius non solùm è vicinis, sed & remotis partibus propaginem petit, qui *allegato loco* videatur.

CAPVT V.

De Tremore, & Peruersione labiorum, sanguinis fluxu ex iis, & labiis liuidis.

PRæter enumeratos jam morbos etiam quædam symptomata labiis, & ori accidunt; labiis quidem tremor, & peruersio, color eorum mutatus, & sanguinis ex iis fluxus; ori verò apertio læsa, tortura, & Ptyalismus, seu crebra sputatio; de quibus iam dicemus.

Labiorum tremor. Et primò quidem tremũt interdum labia: die quod accidit in ira, & metu, interdum etiam ex neruorum debilitatione, sicut Francisco Viario Veneto labium semper dum loqueretur, tremuisse scribit Alex. Benedictus, *lib.* 1. *c.* 18. Tremit, & in nausea labium inferius, vel ex humore mordaci, vel ex oris stomachi nimiâ agitatione ob consensum, qui hisce partibus per communionem membranarum intercedit.

Itaque cùm labium inferius tremit, nisi ab ira, vel metu fit, vomitum plerumque præsagit, teste Galeno, 3. *de Crisibus*, *cap.* 13.

Interdum etiam in cerebri aliquâ magnâ affectione labiorum

biorum tremor accidit. Ibi tenuior victus prodeſt; hic quæ cerebro, & occipiti aliàs in neruorum affectibus adhibentur, conferunt.

Tremunt interdum etiam labia in ſummo frigore cum dentium ſtridore. Item à vermibus, vt ſeni illis. 9. *epid.* cui furioſum quiddam latens inerat.

Videtur interdum etiam motus quidam quaſi conuulſiuus adeſſe vt in Cydis filio, 7. *epid. ſect.* 7. de quo Hippocrates, *ſine conatu rarò ſemiperfecta loquebatur, & os ſolutum, & maxillas, ac labia ſemper in motu erant, quaſi qui loqui cuperet.*

Pertinent huc & labiorum peruerſio, de qua Hippocrates, 4. *aph.* 49. *In febribus non intermittentibus ſi labium, aut palpebra, aut ſupercilium, aut oculus, aut naſus peruertatur, ſi non videat, ſi non audiat, debili iam exiſtente corpore, quicquid horum acciderit, mors in propinquo eſt.* Idem aphoriſmus habetur, 1. *Prognoſt.* 12. *Labiorum peruerſio.*

Cauſſa proxima huius ſymptomatis eſt affectio neruorum tertiæ coniugationis. Fit verò iſta cerebro grauiter affecto, & propterea malum hoc in febribus continuis, & vbi ex peculiari organorum vitio accidit, viribuſque iam debilibus, lethale ſignum eſt. Si verò virtus valida exiſtat, eadem ſymptomata interdum ſine periculo apparent, in criticis ſcilicet perturbationibus, per μετάστασιν materiæ ad caput: Vnde & 2. *Coac.* habetur labium contractum alui biliosæ eruptionem ſignificare. *Cauſſa.*

Interdum & ſanguis è labiis effluit, quod in ſcorbuticis quandoque euenit, cùm humores acres, ſeroſi, & ſalſi labia erodunt, & naturam ad excretionem ſtimulant. Idem interdum in fiſſuris labiorum accidit. *Fluxus ſanguinis è labiis.*

Tandem etiam labiornm color mutatur, & liuida plerumque fiunt, quod accidit in elephantiaſi, morbo Gallico, qui color curato illo morbo ceſſat. Interdum etiam in febribus continuis fiunt labra liuida; quod ſignum lethale eſt, 2. *Coac.* & caloris natiui exſtinctionem ſignificat. *Labia liuida.*

CAPVT

CAPVT VI.

De Oris apertione læsa.

Oris apertio læsa. ATque hi sunt morbi, & symptomata, quæ labiis solis accidunt. Sunt verò & alia quædam vitia, quæ iis quidem etiam contingunt, non tamen solis, sed simul affectis vicinis partibus, imprimis musculis maxillarum, & faciei. Qualia sunt oris apertio, vel ablata, vel imminuta, oscitatio, oris tortura, ptyalismus: quæ propterea etiam subiungemus.

Caussa. Et primò quidem oris clausuram seu apertionem denegatam quod attinet, aperire homines os nequeunt ob distentionem ceruicis ex vulnere neruorum, quia maxillæ veluti ossa rigescunt. Hippocrates, *lib. de diebus iudicatoriis.* Ita Phœnici apud Hippocratem, *lib.* 4. *epid.* posteriorum colli vertebrarum contentio aderat, ac circum dentes durities, quos distentus diducere conabatur. De eodem 7. *epid.* inquit: Quod si caput commouere, aut dentes aperire conaretur, non poterat, vtpote admodum distentus.

2. Quando oris cardo, in quo gena vertitur, obrigescit, atque os strictius conniuet, quò minus in rictu queat expandi, squalido terrenóque humore in iuncturam illam, & huius vincula altius imbibito. Id quod scorbuticis interdùm accidit, *vt de scorbuto, cap.* 5. dictum.

3. Propter maxillam inferiorem adnatam capiti. Id quod rarius est, quod tamen Columbus, *cap.*15.*de re anat.* refert, dum scribit, in summi Pontificis penu esse caput gigantis, in quo maxilla inferior capiti adeò adnata, & coniuncta est, vt omni motu prorsus careat, atque in viuente eo carere non potuerit.

4. Propter tumores circa iuncturam maxillarum: id quod sæpè in inflammationibus maxillæ, & tonsillarum accidit, ob quas os diduci non potest.

Signa, & curatio. Signa caussarum, vt & curatio patet ex signis, & curatione morborum modò enumeratorum, ob quos os aperiri non potest.

Contra interdum os nimium hiat. Id quod ſæpè fit in febribus ardentibus, ob vapores calidiſſimos ex inferioribus adſcendentes. Idem fit ob luxationem maxillæ inferioris, de qua poſtea dicetur. In lethargo etiam ob læſam memoriam os claudere ægri obliuiſcuntur. Si nares etiam obſtructæ ſunt, os apertum ægri ſeruant, quò copioſiorem aërem attrahant. Idem fit in tumoribus faucium internis & angina. Nonnulli & ex mala conſuetudine os hians perpetuò ſeruant. *Oris hiatus.*

Affectus autem iſte per ſe patet. Cauſſæ verò è ſignis, quæ è ſuis locis petenda, cognoſcuntur.

Prognoſtica etiam inde petenda. In febribus autem acutis faucium ſine tumore dolores, & puſilli, & ſtrangulantes, & cùm os hiat, nec promptè adduci, & claudi poteſt, mentis amotionem portendi oportet. 1. *Prorrh.* 11. *Prognoſtica.*

Curatio pendet à cauſſarum, à quibus hoc vitium prouenit, remotione. *Curatio.*

CAPVT VII.

De Oſcitatione.

PEculiaris verò oris præter naturam apertionis ſpecies eſt oſcitatio, Gellio *lib.* 4. *cap.* 20. oſcedo. Eſt autem oſcitatio vehemens oris diductio ab halituoſis vaporibus in ſpatiis muſculorum maxillæ inferioris, & buccarum collectis, vel infra aſcendentibus, & copiâ potius, quàm acrimonia naturam ad excretionem ſtimulantibus, operantibus ſimul, & concurrentibus muſculis thoracis, vnde pandiculationes ſæpiſſimè comites. Hinc & Hippocrat. *de Priſcin. Medicin.* ſcribit, ſi pranſi fuerint, quibus prandere non conducit, illi continuò graues totóque corpore, & mente ſegnes euadunt, cum oſcitatione, ſomnolentia, multáque ſiti. Cùm autem per iſtam vehementem diductionem auris meatus nonnihil comprimatur, vt aërem non ſatis admittat, hinc oſcitantes minus diſtinctè audiunt: quamuis forſan, & propter neruorum compreſſionem id fieri poſſit. Videtur tamen adhuc alius eſſe oſci- *Oſcitatio.*

tationis

tionis modus, cùm nimirum aperto, admodúmque diducto ore aër primò affatim hauritur, rursúmque efflatur cum sono quodam, de quo Hippocrates *in libro de flatibus*, scribit, quod oscitationes febres prædicant, cum magna copia coaceruatus aër fuerit, confertímque ad superiora rumpens, tanquam machinatione aliqua os diducit, quò hac ei facilius exitus pateat. Accidit interdum etiam oscitatio ab imaginatione, si quis alios oscitantes videat. Facilius tamen id accidit pigris, & quibus vapores aliqui in musculis illis hærent, quàm aliis. Oscitatio etiam crebra est in lethargo, ita vt os claudere ægri obliuiscantur.

Signa Diagnostica.

Signa. Affectus ipse per se patet, & caussæ eius quoque facilè innotescunt.

Prognostica.

Prognostica. 1. Oscitatio si citra occasionem sit frequentior, præsagit morbos, & febrium incipientium præludium est. Citra verò morbos pigritiæ signum est, vel ex imaginatione proficiscitur. Vnde puniebatur olim, si quis in iudicio clarè nimium, & sonorè oscitaret, tanquam illud indicium vagi animi foret, & allucinantis; ac fluxæ, atque apertæ securitatis. Gellius *lib. 4. Noct. Attic. cap. vlt.*

2. Ex nimia oscitatione maxilla inferior luxari potest.

3. Oscitatio in nixu lethale est, sicut sternuisse à coïtu abortiuum. Gellius, *lib. 3. Noct. Attic. cap. 16.*

Curatio.

Curatio. Itaque cùm oscitatio nihil noceat, nisi forsan ex nimia oris diductione luxatio maxillæ accidat, sed potius iuuet, ipsa per se nullam curationem requirit, sed potius vt morbo, quem præsagit, occurratur, admonet. Quia tamen ex nimia oscitatione, & oris diductione maxilla inferior luxari potest, reprimenda est nimia oris diductio, quæ aliàs etiam inciuilis habetur. Idque fit, si vinum cum pari portione aquæ exhibeatur, quod materiam importunè euaporantem discutit, modò corpus sit purum, & sine febre, vt est apud Hippocr. *5. aph. 56.* & *3. epid. sect. 7.* Assiduarum etiam oscitationum longam spirationem medelam esse scribit Hippocr. *6. Epid. sect. 2. aph. 9.* Auicennas etiam masticationem acori commendat.

CAPVT

CAPVT VIII.

De Oris Distortione.

Cynicus spasmus Græcis à distortionis figura, quæ rictum iratorum canum exprimit, appellationem habet Celso, *lib.* 4. *cap.* 2. Oris distortio, vulgò Tortura oris dicitur, & quidem rectius. Neque enim semper à spasmo est ista oris distortio. Interdum & risus Sardonius nominatur, ab herba Sardoa, quæ est species Ranunculi in Sardinia proueniens, & Apium risus dicitur, quæ vescentibus ora similiter rictu diducit, vt ridentium facie intereant. *Oris distortio.*

Caussas istius affectionis Aëtius in Paralysin musculorum μασσητήρων siue mandibularum refert, & Galenus 4. *de loc. affect. cap.* 2. à Paralisi neruorum, & musculorum faciei hoc malum existere affirmat. In 3. *de loc. affect. c.* 6. etiam conuulsionis meminit, dum labra sæpenumero conuelli scribit, item oculos, frontis cutem, totas mandibulas, & linguæ radicem, quod in Tortura oris etiam accidere solet. *Caussæ.*

Itaque Spasmus Cynicus, vel potius oris Tortura, est deprauata oris & faciei figura, orta, vel à conuulsione, vel à resolutione musculorum faciei, vnde in obliquum distorquetur os, nasus, vel oculus; & in summa dimidia plerumque faciei pars afficitur in hoc malo, vel dextra, vel sinistra, aliquibus verò omnibus sui partibus. Etsi verò aliquando tota facies distorta apparet: dicitur tamen oris distortio, quoniam manifestius deprauatio, illa figuræ in ea faciei parte deprehenditur, quæ labiorum ambitu est circumscripta. Si tamen accuratè rem æstimare velimus, distinguendum esse videtur inter oris torturam, & spasmum Cynicum. Hinc Platerus oris torturam appellat, quando oris parte deorsum tendente, vel sursum tractâ os obliquum, & intortum, vt in plorantibus apparere solet, redditur, siue id fiat ex paralysi, siue conuulsione. Quod si verò in vtroque latere labia cum buccis simul contra-

bantur, cum os transuersum diductum veluti in ridentibus hominibus, vel in canibus, cùm irati ringuntur, & hiant, conspici, idque spasmum Cynicum vocari scribit. Petrus Salius Diuersus, *in Annotationibus in Altimarum c. 15.* inter Torturam oris, & Spasmum Cynicum etiam differentiam facit, Torturámque oris generalius accipi statuit pro omni figuræ oris deprauatione, eamque à duplici caussa prouenire, quarum altera est Paralysis; altera conuulsio. Spasmum verò Cynicum, vt ipsa vox, si propriè sumatur, indicat, solùm ex conuulsione fieri statuit.

Verùm si has duas sententias coniungamus, differentia inter torturam oris, & Spasmum Cynicum rectè constitui potest. Tortura oris est vel à paralysi, vel à conuulsione. Conuulsio vel vnum tantùm latus occupat, vel vtrumque. Si vnum tantùm, conuulsio oris simpliciter, vel etiam nomine generis Tortura oris appellatur. Si vtrumque propriè Spasmus Cynicus dicitur. Hæc enim conuulsio exactè irati canis rictum exprimit. Non verò quæuis conuulsio oris rictum iratorum canum exprimit. Vnde etiam vocatur risus Sardonius. At ridentes non vnum tantùm latus diducunt, sed vtrumque. Quæ verò à paralysi prouenit oris Tortura; Spasmus Cynicus appellari non potest; cùm Paralysis non possit esse conuulsio.

Vsus tamen obtinuit, vt vocabulum spasmi non semper hîc propriè accipiatur, sed sæpè oris Tortura, & spasmus Cynicus confundatur.

Quia verò musculi faciei, qui maxillas inferiores, pinnas narium, & labia, ac buccas mouent, neruos maxima ex parte à tertia coniugatione cerebri accipiant; musculosa verò latitudo illa, siuè μυῶδες πλάτυσμα, cuius Galenus, *4. de loc. aff. c. 2. in fine*, mentionem facit, quodque mandibulas, & narium pinnas, & buccam vtramque mouet, non à tertia coniugatione cerebri, sed à primis ceruicis vertebris neruos accipiat, & nonnullos etiam à quinta coniugatione cerebri: fons huius mali præcipuè quærendus est, vel in neruis à tertia coniugatione, vel in musculosa illa latitudine.

Caussæ

Caussæ verò remotæ Torturæ oris eædem sunt,quæ Paralyseos, & conuulsionis, cùm ab alterutra hæc affectio oriri possit. *Tortura oris caussa remota.*

Auicennæ tamen frequentius fit à conuulsione.Quando igitur Tortura oris à conuulsione existit, musculis faciei versus sua principia contractis,tunc pars sana ad læsam siue conuulsam trahitur, & latus, in quo distortio cernitur, locus affectus est, & musculi dextræ partis conuulsi versus sua principia trahuntur, ac sinistræ partis musculos sanos ad se trahunt, affectióque dextram ipsam partem occupat.

In Tortura verò oris ex Paralysi, pars faciei distorta est sana; quoniam musculi sani actione sua fungentes trahunt resolutas partes ad se.

Quod tamen *lib. 1. part. 2. cap.* 28. monuimus, Paralysin & conuulsionem interdum iungi, vt per vices, & alternatim affligant,ita vt pars modò conuellatur,modò resoluatur: id etiam hîc quãdoque accidere potest.Cuius generis affectus videtur fuisse, quem describit Anton. Beniuenius, *de abditis morbor. causis, & curat. cap.* 101. Cùm enim imperitus quidam Medicus cuidam mulierculæ è gena dextra tuberculum furunculo simile scalpello abscidisset, non habita ratione neruorum, ac venularum, illicò subsecuta est inflammatio, & dolor; quo mulier in κυνικὸν σπασμὸν incidit, quo temerario motu peruertebatur, os, & facies modò in dexteriorem,modò in sinisteriorem partem.Cùm enim facies modò in dextram, modò in sinistram partem distorqueretur, videtur fuisse mixtus affectus ex paralysi, & conuulsione, vt scilicet alternatim os modò conuelleretur, modò resolueretur. *Paralysis & conuulsio iunguntur interdum.*

Resolutio neruorum: & inde secuta oris peruersio videatur apud Hippocrat. 2. *Epid. sect.* 2. *propè finem.* *Resolutio neruorum.*

Præter Paralysin tamen, & conuulsionem alia adhuc videtur dari caussa oris torturæ, cuius mentio fit ab Hippocrate *lib. de articulis*, malè scilicet curata maxillæ fractura. *Si rectè quidem*, inquit, *coaptata fuerit, & vt debet quieuerit maxilla, breui conualescet, ac dentes integri manent. Sin secus longiore quidem tempore curatio accidit, eáque di-* *Maxillæ fractura oris torturæ caussa.*

ſtorta, & dentes læduntur, ac inutiles exiſtunt.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Tortura oris viſui patet, quando os ægri ad alterum latus diſtorquetur, vt labiorum concinnus contactus, aut aliarum partium in facie conſenſus pereat. Præterea oculus alter ritè claudi nequit. Ac denique æger exſufflare, vel exſpuere iuſſus, ex altero tantùm oris latere id præſtare poteſt, & ſponte etiam ſaliua oris profluit. Nonnunquam fit tortura oris non apparentibus in facie ſignis, neque ſpaſmi, neque Paralyſis. Atque tunc ægrum iubebis ridere, aut pronunciare O, literam. Hic animaduertetur, alteram oris partem liberè moueri non poſſe.

Quod ad cauſarum ſigna attinet, ſi malum hoc à conuulſione exiſtit, pars affecta dura, & tenſa trahit ſanam, & plerumque dolor partis adeſt. Si verò hoc malum à reſolutione oriatur, pars affecta laxa, & mollis trahitur ad ſanam, & ſenſus in parte affecta obtuſus eſt, & palpebra oculi inferior ea parte decidit.

Traditur, & hoc ſignum ex conuulſione malum eſſe, ſi pars diſtorta ad naturalem ſitum, & figuram reſtituatur per extenſionem manibus factam; ex reſolutione verò, ſi per retractionem.

In Paralyſi etiam facies eſt extenſa ſine rugis, & inclinatio faciei continua eſt ad inferiora: in conulſione rugoſa eſt cutis in parte vna, & extenſio eius in parte altera. Paucitas ſputi & ſaliuæ eſt, præceſſeruntque, vel adſunt cauſſæ conuulſionis.

Cæterùm ſi cauſſa Torturæ oris hæreat in muſculo faciei, vitioſa figura ſolùm partem faciei, quæ ab illo muſculo regitur occupabit.

Sin in neruo, & quidem ſecundùm eius principium, ita vt cerebrum altero latere ſit affectum, dimidium etiam cùm faciei, tum totius corporis ſimul afficietur.

Si ſecundum progreſſum, & noxa ſit in tertio pari neruorum cerebri, vitioſa figura occupabit dimidium faciei ſecundùm omnes partes.

Vbi ſcilicet ramus aliquis maior afficitur. Aliàs enim tortura tantùm aliquas partes occupat. Si etiam tertia

coniu

coniugatio afficiatur; magis laborat oculus: quia tertia coniugatio aliqua sui parte cum motoriis neruis oculorum per eadem foramina prominet.

Si qui in quinto pari, leuis erit noxa buccarum: quæ deniq; insignis erit, si in primis ceruicis vertebris, illarumq; neruis: caussa mali sedem habebit, & minus tum laborabit oculus, nisi simul musculus temporalis affectus sit, in quem quinta coniugatio ramulum mittit. Tunc etenim per consensum laborat simul oculus: quia iuxta Columbum in quibusdam etiam secunda coniugatio, quæ oculos mouet, eò ramulum quendam mittit, vnde consensus musculi temporalis & oculi. Minimè laborat oculus, si nerui ceruicis afficiantur.

Prognostica.

1. Tortura oris superueniens spasmum aut Paralysin reliqui corporis, Apoplexiam vel Epilepsiam portendit. *Prognostica.*

2. Si Tortura oris fortis aduenit per spasmũ præcipuè, inter quatuor dies interficit, materia in cerebrũ translata. Valescus de Taranta tamẽ vidit morientẽ die duodecimo.

3. Tortura oris, quæ vltra sex menses producitur, aut nunquam, aut difficulter curatur, teste Auicenna.

4. Quæ per Spasmum fit Tortura oris in febribus ardentibus, perniciosa phrenitide & morbis aliis acutis, lethalis est, teste Rhase.

5. In febre non intermittente, si labrum, aut supercilia, aut oculus, aut nasus peruertatur, imbecillo iam corpore, in propinquo mors est, 4. *aph.* 47.

6. Oris peruersiones, quæ nulli corporis parti consentiunt, celeriter aut sua sponte, aut ex necessitate sedantur. Hippocrates, *lib. 2. prædict.*

Curatio.

Sicut Tortura oris aut à Spasmo est, aut à Paralysi: ita *Curatio.* etiam curationem requirit diuersam. Ab vtra enim dispositione malum ortum habeat, ante omnia videndum est. Quod si ergo sanguinis copia adsit, vena secetur primùm cubiti, si sanguis in toto abundet, postea & quæ sub lingua Aut cucurbitulæ cum scarificatione primis vertebris, vel quod tutius est, scapulis affigantur. Nam sæpius appositæ

ceruici tremores corporis afferunt, teste Auicenna, 1. *Canon. fen. 4. cap. 21. de ventosis.*

Auicennas, Paulus Aëtius, ligaturam probant, qua tanquam capistro facies ad figuram naturalem reducatur; quod in tortura oris ex Paralysi locum habet.

Alij tamen etiam vtuntur ligaturis in conuulsione, ita vt primò tendatur cutis frontis ad inferiora, deinde ligetur cum fascia; donec tortura cessauerit omnino.

Probantur & frictiones extremorum ad diuertendum, factæ manu sicca, vel intincta in aqua lauendulæ. In inueterato hoc malo, si alia non prosint, Auicennas cauterium applicat supra venam, quæ ponè autem est lateris affecti; quod & in ceruice fieri potest.

Non tamen vbi conuulsio est in neruis ceruicis. Ita enim augeretur malum. Nisi fortè applicetur inter primam & secundam vertebram. Nerui enim, qui in faciem distribuuntur, à tertia, quarta, & quinta vertebra originem habent.

Alij Sinapismo, & Phœnigmo, vel Dropace contenti sunt.

Medicamenta quod attinet, Auicennas vetat pergere ad fortia purgantia, vel digerentia ante quartum, vel septimum diem, propter cruditatem materiæ, nisi merus sit ab imminente Epilepsia, vel Apoplexia.

Post vniuersalem euacuationem prosunt 1. Errhina, 2. Apophlegmatismi, & Gargarismi, & si sint masticatoria, masticatio magis fiat in parte affecta. A principio autem & ante Errhina Gargarismis Auicennas non vtitur, ne materia partis affectæ in faciem trahatur.

Idem crebro masticare iubet calamum aromaticum, nucem moschatam, & pyrethrum. Et de nuce moschata in ore tenenda Rhases quoque præcipit. Alij & castoreum sub lingua tenere iubent: quæ omnia vim habent materiam resoluendi. Nux moschata etiam neruos, & cerebrum roborandi: ideo etiam nux mosch. cum spec. diapliris exhiberi potest.

Vel fiat Gargarismus ex ruta, lauendula, saluia, primula veris, & locus affectus inungatur vnguento Martiato.

Fiant inunctiones partis affectæ cum oleo lumbricor. de castoreo, terebinth. & aliis, quæ paralysi, & spasmo conueniunt.

Vapores etiam è fomentis conuenientibus in faciem recipiantur. Vel etiam capitis inunctiones, lotiones caput exsiccantes fiant in tortura oris ex Paralysi. Ex gr.

℞. *Lixiuium è cineribus vitis*, in eo bulliant *stœcas Arabica, saluia, fol. lauri, rutæ, saluiæ, &c.* Vel applicetur hoc cataplasma Bertrucij. ℞. *Radic. raphani contusas, & addito oleo laurino, rutaceo, de lateribus, & modico aceti, ac furfuris s.q.* F. Cataplasma.

Auicennas ex Indorum Medicorum sententia commendat carnes animalium siluestrium, vt leporis, vulpis, cerui, hirci siluestris, asini siluestris, quas elixatas parti affectæ, & capiti applicat.

Possunt & interna medicamenta, quæ ad Paralysin, & conulsionem descripta sunt, *supra libro primo*, exhiberi, inter quas sunt aquæ duæ à Langio, *lib. 3. epist. 1. pag.* 864. 865. descriptæ.

Diæta.

Diæta sit qualis in paralysi, & spasmo. Auicennas, & Rhases ægrum iubent poni in loco obscuro, ne humores lucis præsentia agitati & fusi, ad neruos concurrant: Et solent ipsi ægri lucem & conspectum hominum fugere, vt deformitatem oris ab aliis tegant. Auicennas etiam vult ægrum assiduè intueri in speculum ex chalybe factum, vt animaduersâ oris deformitate faciem totis viribus in pristinam naturalem figuram perducere nitatur. Valescus de Taranta tibiam inflare iubet. *Diæta.*

QVÆSTIO.

An Spasmus Cynicus sit morbus, vel symptoma?

Morbum esse negat Ant. Donat. ab alto mari, *de medend. hum. corp. mal. cap.* 15. Etsi enim ad eam sequatur morbus, figura scilicet vitiata: tamen ipsum spasmum non esse morbum, sed symptoma facultatis motricis læsæ, ad quam sequatur morbus figuræ. *Spasmus Cynicus an sit morbus, vel symptoma.*

Verùm potius de nomine, quam de re lis est. Spasmus

enim Cynicus ſi conſideratur vt altera torturæ oris differentia ſeu ſpecies, omninò morbus, vitiata ſcilicet figura: ſi verò conſideratur vt cauſſa huius morbi, & motus vitiatus, ſeu conuulſio, ſymptoma eſt.

CAPVT IX.

De Ptyaliſmo, ſeu crebra ſputatione, & ſaliuæ defectu.

Ptyaliſmus. PTyaliſmus, & πτυελισμὸς Hippocrati & Galeno, eſt immoderata, & frequens ſaliuæ exſpuitio. Eſt enim inter excrementa corporis noſtri etiam id, quod Græci σίαλον, & σίελον, & πτύαλον & πτύσμα etiam nominant, Latini ſaliuam, & ſputum: Vnde σιαλόχοι Hippocrati dicuntur, 2. *Epid.* qui multam ſaliuam ore effundunt.

Differentiæ ſaliuæ, & ſputi. Diſtingunt nonnulli inter σίαλον, & πτύσμα, ſeu ſaliuam & ſputum, & σίαλον, ſeu ſaliuam appellant ſaltem id oris excrementum, quod ſine tuſſi, & exſcreatione reiicitur. Sputum verò quod cum exſcreatione ex thorace plerumque reiicitur; ſeu vt Etymologicum Græcum habet; πτύσμα eſt, quod τῷ πτύειν, exſpuitur: σίαλος verò, quod αὐτομάτως fluit, vt ita affectio, de qua agimus, potius ſaliuatio, quàm crebra ſputatio dicenda eſſet. Verùm quia ſaliuæ propriè dictæ ſæpè ſputum ita in ſpecie etiam dictum permiſcetur id, quod ore reiicitur, ab auctoribus & ſputi, & ſaliuæ nomine appellatur: Vnde etiam Auctores voces has non ſemper diſtinguunt.

Quid autem ſaliua ſit, notiſſimum eſt, quomodo autem generetur, & qui eius ſit vſus, explicandum eſt. Saliuam equidem excrementum eſſe, & ex ore tanquam inutile reiici, extra dubium eſt, & quidem aquea iſta humiditas, qua lingua irroratur, & mandentibus præſto eſt, natura ſua ἄποιος eſt, neque ſapore, neque colore, neque viſciditate excedit, quantitate etiam moderata eſt.

Cæterùm cùm omne excrementum coctionem aliquam præſupponat, materiam quidem huic excremento ſuppeditat partim coctio prima, quæ fit in ventriculo, partim tertia,

tertia, quæ fit in cerebro: elaboratur verò in glandulis linguæ vtrimque assistentibus, quas tonsillas vocant: vnde Galenus, *in com.in 1. prorrhet.* ἀδένας σιαλόχους nominat.) Vbi substantiæ modum, ac naturam suam, & nomen etiam accipit, consentientibus tamen, & concurrentibus etiam linguæ, & partium in ore calore. Etsi verò ex ore, & alia excrementa pituitosa reiiciuntur, & sæpè saliuæ permisceantur: tamen saliua propriè tantùm illud est, quod in tonsillis gignitur. Quod verò à thorace eiicitur, πτύσμα, seu sputum est, sicut quod à cerebro defluit, μύξα & βλέννα, seu mucus appellatur.

Quanquam verò saliua excrementum est: natura tamen id etiam ad certos vsus destinauit. Primò enim ad cibi in ore masticationem, & ad primæ coctionis præparationem vtilis est, quæ commodè non perficeretur, si os saliua destitueretur, sicuti in febribus sæpè apparet, cùm os siccum est, neque cibus saliua conspergitur. Imò in ipso ventriculo coctio difficilior fieret, si absque saliua esset, si is panem & reliquos cibos aridos ab ore acciperet. Deinde locutio perfici non posset, si lingua ac labra saliuâ non conspergerentur, quod quilibet, si lingua & labiâ saliua destituuntur, experitur. Tertiò etiam ad gustatum conducit saliua, & saporum quasi vehiculum est, & si lingua saliuâ destituatur, nullum vel obscurum admodum saporem percipit.

Verùm hæc omnia præstat saliua, si naturalem qualitatem, saporem, colorem, quantitatem obtineat. Sæpè verò à naturali constitutione deflectit, & pro insipida fit salsa, vel amara, vel dulcis, vel acida; color pro albo croceus; pro aquea, & crassa & spumea, & tandem pro moderata in copia, copiosa, vt opus sit, hoc excrementum continuò ore reiici, quod Græcis πτυαλισμὸς, Latinis, crebra sputatio, vel saliuatio appellatur. Est videlicet Ptyalismus crebra & inuoluntaria sine tussi & screatu expuitio à nimiâ saliuæ copiâ proueniens.

Etsi enim etiam ex mala consuetudine quasi nonnulli hanc exspuitionem familiarem sibi reddant, dura inter loquendum & perorandum toties, quoties sententiam ab-

ſoluerunt, exſpuunt; & ex medicamentorum ſputum prouocantium vſu, etiam hoc prouenire poſſit: tamen de ea hîc non eſt ſermo, ſed de præter naturali, cùm obiectum præter naturam, ſeu ſaliua copioſior ad exſpuendum inuitat.

Cauſſæ.

Cauſſæ. Fit autem ſaliua, ſeu ſputum copioſius, dum pituitoſus humor à capite ad os & fauces defluens ſaliuæ ſe commiſcet, eámque auget, atque tunc ptyaliſmi, & catarrhi eadem generatio & cauſſa eſt, & ſolet Ptyaliſmus, vt catarrhus, nonnunquam Epidemius eſſe, id quod An. 1565. accidiſſe refert Foreſtus, *lib.14.obſeru.13.*

Eadem de cauſſa cum columellæ luxatione plerúmque ſputatio multa coniuncta eſt. Accidit eadem etiam in inflammatione & vlceribus oris.

Deinde dum ex ventriculo humidiore & pituita abundante ea ſurſum in os exſudat & exſurgit, ſputóque ſe miſcet, quod manè, ſeu ieiuno ventriculo accidere ſolet, idque ſæpè poſt morbos chronicos accidit, ventriculo debilitato & non rectè concoquente. Neque tamen ſemper primariò è ventriculo aquoſa illa pituita in os confluit, ſed nonnunquàm ex inteſtinis, vt in vermibus accidit, nonnunquàm ex liene, vnde lienoſi & ſcorbutici ſputatores & ſaliuatores ſunt, de qua re *in Tr. de ſcorb. cap.5. No.38.* dictum.

In pectoris quoque & pulmonis affectibus excrementa illic congeſta ſi in os propellantur, ſputum augere ſolent. Tandem etiam ex hydrargyri inunctione moleſta & continuæ ſputi ex ore reiectio & ſaliuatio excitari poteſt. Interdum etiam infantibus ſaliuatio ob humores vitioſos in vtero cumulatos familiaris eſt. De quo Hollerius, *com. ad aph.29. ſect.3.* Noſtris, inquit, pueris raro accidunt aphthæ, quia Gallicanarum matrum & nutricum frigidus eſt lac & humidius: ſed aphtharum loco puſtulans habent & vlcera ſerpentia per totam faciem, per caput, poſt aures, & multam prætereà ſaliuationem.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Malum per ſe notum eſt, & qui hoc laborant, coguntur ſine tuſſi, & exſcreatione ob ſaliuam copioſius ad labia affluentem

fluentem exspuere. Quænam verò copiosæ saliuæ caussa sit, ex morbis qui præcesserunt, vel præsentes sunt, cognoscitur.

Post cibum si copiosa saliua excernatur, indicat ventriculum malè affici, vel ob propriam illius imbecillitatem, vel ob ciborum qualitatem, aut quantitatem. Indicat enim cibum corrumpi. Atque hæc saliuæ exspuitio à Galeno, 4. *de loc. aff. c.* 10. è Diocle inter affectionis Hypochondriacæ symptomata recensetur. De sputatione, quæ etiam scorbuticis familiaris est, videatur tract. de scorbuto, *cap.* 5. *num.* 38.

Prognostica.

1. Malum, prout morbus, à quo saliua copiosa prouenit, se habet, nunc grauius, nunc leuius est, & facilius, vel difficilius curatur. *Prognostica.*

2. Ptyalismus interdum à magnis morbis præseruat, imò magnos morbos tollit, & acuta febre laborantes tandem Ptyalismo, & copiosa saliuæ reiectione sanatos fuisse obseruatum est, cuius rei historiam habet Forestus, *lib.* 14. *obs.* 24.

Curatio.

Etsi Ptyalismus à saliuæ copia proueniat, & proinde ipsa absumenda, & quæ resiccare, & partes illas saliuam suppeditantes, tonsillas puta, roborare possunt, exhibenda sint: tamen cùm caussæ sint plures, à quibus copiosa saliua prouenit, vt scopo huic rectius satisfacere possimus, istæ prius tollendæ sunt. *Curatio.*

Itaque si à catarrho à capite labente, & saliuam augente est Ptyalismus, curatio ad catarrhum dirigenda. Si à ventriculi vitio suppeditatur, tùm generatio pituitæ ventriculi impedienda, genitaque expurganda, & ventriculus exsiccandus; quam ad rem imprimis aloë, & hiera picra, & aloëticorum medicamentorum vsus facit. Vtile est & thus ac mastiche, cum vino sumpta, & sinapi cibis admixta. Item diagalanga, diatrion pipereon. Vtilis etiam est vomitus. Æger famem toleret.

Si Lienis vitio proueniat saliua copiosior, illi succurrendum. Eodem modo & pulmonum affectus, si saliuam augeant,

geant, curandi. Si ab hydrargyri inunctione proueniat Ptyalismus, illi succurrendum, vt de curatione luis Venereæ dicetur: Et exemplum talis Ptyalismi curati habet Forestus, *lib.* 14. *obseru.* 24.

Quibus pro varietate caussarum expeditis, & præmissis, tandem & ad os madidum exsiccandum, & tonsillas roborandas veniendum: decocta nimirum paranda ex fol. myrti, plantaginis, rosis rubris, saluia, nucibus cupressi, balaustiis, acacia, hypocistide, mastiche, ligno aloës, alumine: quæ decocta in ore solùm sunt detinenda, non verò gargarismi modò vsurpanda, ne plus pituitæ ad os attrahatur. Potest & spongiæ particula in ore detineri, quæ copiosiorem saliuam imbibat. Si tamen critica sit euacuatio, fluxus ille impediendus non est.

Saliuæ defectus.

Saliuæ defectus. Caussa est materiæ defectus. Deficit autem materia, quia vel non generatur, vel generata absumitur. Non generatur ob siccitatem cerebri, ventriculi, linguæ & tonsillarum. Generata absumitur in febribus ardentibus, vt Pherecidæ, 7. *Epid.* oris inflammationibus, vigiliis, nimiis exercitiis, siti, longis sermonibus, à cibis calidis, & exsiccantibus, fumis metallicis, & similibus.

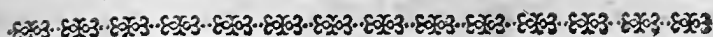
Signa. *Signa Diagnostica* hic affectus non requirit, sed per se patet. Signa etiam caussarum è præcedentibus, & præsentibus, & iis, quæ de linguæ siccitate, *lib.* 1. *part.* 3. *sect.* 5. *c.* 1. dicta sunt, manifesta sunt.

Prognostica. *Prognostica* etiam inde petenda, & desumenda sunt.

Curatio. *Curatio* vt rectè fiat, caussæ à quibus pendent tollendæ sunt, & exsiccationi humectantibus resistendum. Quod fit remediis, quæ ibidem habentur.

Linguæ vitia. *Lingua* ipsa etiam ore continetur, verùm quæ de eius morbis & symptomatibus dici possunt, supra *lib.* 1. *part.* 3. *sect.* 5. proposita sunt.

De

De Dentium affectibus.

CAPVT X.

De Dentium morbis.

DEntes ſoli ex oſſibus quadam ſui parte extra φάτνια, ſeu alueolos ſuos prominent, vt maſticationi ciborum, quod ipſorum munus eſt, inſeruiant. Secundariò verò ſermoni & pronunciationi verborum ſuam operam præſtant. Ideò & in maſticatione atteruntur, attriti verò incrementum denuò accipiunt, & cùm toti exciderint in infantia, nonnunquam & aliis ætatibus, ſeptenariis potiſſimùm annorum, noui gignuntur, ita vt quibuſdam ſeptuageſimo; octuageſimo anno dentes renatos fuiſſe compertum ſit. Præſes enim eſt vſque ad morté in maxillis vis πλαστικὴ, ſeu formatrix dentium, quæ ipſos producere poteſt ex idonea materia, peculiaribus in maxilla finibus recepta, quæ in oſſeam quandam duritiem excreſcit. In ipſis etiam dentibus parte internâ ſemper aliquid humidæ mollitiei ineſt, qua nutriuntur, & fluxionibus opportuni fiunt. Eius rei exemplum occurrit nuper Reichenbachij, in Sileſia. Scripſit enim ad me Dn.D. Georgius Titſchardus viuere ibi honeſtam matronam ferè ſeptagenariam, viduam, quæ ante quadriennium, poſtquam ſcilicet climactericum magnum 63. annum ſuperaſſet, omnibus dentibus ab ortu primo amiſſis, cœpit dolere caput & gingiuas tàm atrociter, vt moritura putaretur, & præ doloris immanitate inſaniam metueret, eouſque, donec elapſis aliquot diebus dentes, perinde vt in ætate infantili fieri conſueuit, primores protruderet, ac tum dolores mitigari, meliúſque habere & viuere cœperit. Numerati autem ſunt 20. Verùm iam olim etiam talia accidiſſe, patet ex Ariſtotele, *de hiſtor. animal. l.2.c.4.* Plin. *lib.11.c.17.* Cardano, *de rer. variet. lib.8.c.43.* Alexandro Benedicto, *de curandis morb. lib. 6.cap.1.*

Dentes verò conſiderantur quatenus vel gignuntur, vel geniti ſunt. Etſi dentes in ipſo vtero materno fomentur, vt

in dissectionibus abortuum sæpè obseruatum: tamen sapientissimus rerum Creator extra alueolos eos statim eminere noluit, ne papilla matris iis læderetur, sed gingiuis obducti latent vsque ad quintum vel sextum mensem, vel etiam vltrà, ac tùm in infantibus cum dolore plerumque erumpunt: dum geniti sunt, variis morbis & symptomatibus affici possunt.

Morbos dentium quod attinet, Primò magnitudo perit, siue à violentia externa, siue à defectu alimenti, dum corroduntur & perforantur: Deinde interdum longiores, quàm par est, fiunt. Sæpe mobiles fiunt, & vacillant; interdum excidunt & deficiunt. Contrà sæpè plures numero sunt, quàm par est. Nonnunquam situs & ordo eorum non rectè se habet: Interdum tophis obducuntur, de quibus iam ordine dicemus. *De Dentium Corrosione & Carie.*

Dentiũ corrosio & caries, Primò sæpè dentes corrumpuntur & corroduntur ab acribus humoris ad ipsos defluêtibus: à quibus etiam plerumq; dolor excitatur; vnde post frequentem dentiũ dolorem tandem eorũ corrosio & caries sequitur, ita vt frangâtur & frustillatim excidât. Faciunt tamẽ etiam ad dentiũ corrosionẽ, aut certè eam augent cibi, vt Hippocrates, *lib. de Affectionib.* docet, præsertim si dẽtes iam antea caui sint, vt cibi in iis retineantur. Imprimis hoc præstant dulcia, & præcipuè saccharum, vnde qui sacchar ũ sæpè gustant, plerunque corruptos dentes habent. Corrumpunt etiam dentes nimiùm calida assumta. Vnde vulgatus versiculus:

Pultes feruentes faciunt corrumpere dentes.

Frigida contra idem præstant, & præsertim post nimis calida paruo interuallo assumta. Vnde qui circa aquas gelidas habitant, corruptos dentes habent.

Dentes etiam lædunt fuci mulierum ex hydrargyro, vnde rarò mulieres, quæ fucis eiusmodi vtuntur, albos dentes habent.

Fistulæ etiam nonnunquã in dentibus oriuntur, è quibus humor corruptus, & sanies sensim exstillat. Et quidem hæc sanies nõnunquã in os cum fœtore defluit, cuius rei exẽpla duo habet Forestus, *l. 14. obs. 2.* Nonnunquam verò per dentium radices, & maxillæ illa foramina, per quæ vasa in eas subeunt

subeunt,ſenſim extrà effluit,& tubercula in malâ vel mento excitat,quæ nullo modo curantur, niſi dens extrahatur. Etſi enim,vt aliquoties obſeruaui, rumpatur illud tuberculum, & pus collectum effluat,& tuberculũ inde ſubſideat, & probe curatũ videatur:tamen poſt aliquod temporis interuallum,ex ſanie è dente carioſo ad eundem locũ affluẽte, aliud tuberculum excitatur, iterúmque rumpitur,& pus effundit:idque toties accidit, donec dens carioſus extractus ſit. Eo enim exempto tuberculum ſponte euaneſcit.

Interdum etiam vlcus ſemper manet apertum, & continuò ſaniem ſtillat,nequítque claudi, donec dens carioſus extrahatur. Exſtillat autem iſta ſanies,vt dictum, non per eroſam maxillam,ſed per foramina, quæ ſunt in exteriore ſuperficie maxillæ parte anteriore, per quæ vaſa ad muſculos,labium, & cutim eò loci deferuntur. Obſeruationes hâc de re vide apud Anton.Beniuen.*de abd.morb. & ſanat. cauſſ.c.*22.Guil.Fabrit.*cent.*3.*obſ.* 23.& 33. Tandem nonnunquam vermes in dentibus generantur,qui ipſos erodunt.

Curatio.

Illud quidem,quod corroſum & carie abſumtum eſt, in dentibus reſarciri, & reponi non poteſt: ne verò malum longius ſerpat,influens humor omni ſtudio exſiccandus eſt, ac dum paucus eſt iſte humor,topica ſufficiunt:ſin multus, capitis etiam prius ratio habeatur & totius. *Curatio.*

Poſtea humiditas putrida abſumatur, & ne ab ea amplius dentes corrumpantur,detur opera: quod præſtat decoctum Radic.cappar.pentaphylli,cyperi,tithymali,fol.ſaluiæ,menthæ,roriſmar.ſem. nigell. baccar. lauri in vino vel aceto.Aut Gallia moſchata vel ſola,vel cum cypero,& maſtiche mixta,in cauum dentis indatur ad prohibendam putrefactionem.Aëtius ſulphur viuum lycio exceptum intrudit in cauitatem dentis,aut ſemen nigellæ torrefactum, & aceto acri affuſo tritum.

Vel ſequenti decocto os ſæpius colluatur:

♃.*Cort.rad.cappar.*ʒ.vj.*rad.peuced.*ʒ.iij.*pyrethri*,ʒ.ij.*zing.* ʒ.j.*Sem.Nigel.*ʒ.j.ß.*Myrrh.rub.*ʒ.ß.*fl.roſ.rub.*P.ij.Dec.*in aceti vini.*q.ſ.ad tert.Col.♃.℥.ix.Admiſc.*Syr.de roſ.ſic.*℥.j.M.

Mizaldus commendat aquam rad.pyr.cum vino deſtillatam

tam, qua os collui iubet. Nonnulli dentes erosos & cariosos camphorâ replent; alij radice peucedani, zingib. & pyrethri. Alij easdem radices in aceto macerant, deinde coquunt & exsiccant, & eodem modo adhibent. Marcellus cauos dentes sanat imponendo iis cinerem muscerdæ, quo ossa cariosa restitui perhibet. Sunt qui sequentem aquam stillatitiam parant, qua dentem erosum sæpius fricant:

℞. *Alumin. facch.* ℔. ß. *Sal. ammoniac. gemmæ*, an. ℔. j. Puluerisata indantur retortæ lutatæ, & s. a. destillentur.

Arcet quoque corrusionem & cariem dentium sequens linimentum:

℞. *Pulu. myrrh.* ℈. ij. *Gummi iuniperi* ℈. j. *alumin.* ℈. ß. cum mellis q.s. F. linimentum, quo quotidiè dentes putres & erosi fricentur. Vel ℞. *Radic. filic. quinque fol. oxylapath.* an. ℥. j. Coqu. in aceto vel vino austero ad tertiæ partis consumptionem.

Colaturâ os, qua parte dens cariosus est, colluatur; postea hoc puluere, quem Galenus, 5. *de comp. med. sec. loc.* describit, dens impleatur, qui eius putrefactionem prohibet.

℞. *Melant.* ℥. j. *nitri* ℥. ß.

Simul torrefiant, & in aceto acerrimo extinguantur, terantur, & cauernæ dentis imponantur. Rondeletius aquam fortem in cauitatem dentis immittit: quod tamen vix tutum puto: cùm ab ea & vicinæ partes, & neruus dẽti insertus facilè lædi possit.

Fricentur etiam dentes iis, quæ postea de dentium denigratione proponentur.

Et ne dentes cariosi amplius corrumpantur, vtile est, post cibum eos à cibis in iis retentis mundare; deinde os vino colluere, & denti mastichen, thus, cyperum imponere.

Nonnulli ceram indunt. Sed monet de ea Rondeletius, ne sola dentibus indatur: cùm habeat vim emolliendi, neruos præsertim. Ideóque suadet, si ea vti velimus, vt admisceamus alumen, vel aliud quod siccat, & adstringit, vel ceram viridem, quæ vehementer siccat ob æruginem.

Cauteria

Cauteria etiam admittit Hollerius, *in perioche.5. in librum de compos. medic.sec. loca.* Verùm vix eorum tutus est vsus propter exquisitum sensum neruorum, metuendúmque ne partes aliæ & cerebrum ipsum in consensum trahatur. Granum etiam thuris vel myrrhæ denti inserere vtile est.

Sylua huiusmodi medicamentorũ reperitur apud Galenum, 5.*compos. medicam.sec.loc.* Aëtium *tetrabibl.* 2.*serm.*4. *cap.* 33.Paulum Æginetam,Trallianum.

Si fœtor dentium simul adsit,aliquid de myrrha,aut de folio Indo, aut radic. ireos medicamentis misceatur. Vt ℞. *Myrrh. mastich. corall. rubr. rorismarini,ireos,*an. ʒ.j.*Ceræ* q. s.pro incorporatione. Fiat Massa,de qua aliquid in dentem cauum immittatur. Vel ℞. *Pulu.mastich.*ʒ.ß.*corrallior. rubr.* ℈. j. *myrrh. rubr.* ℈. ß. F. Puluis, quo cauitas dentium repleatur. Vel ℞. *Flor. rosar.rubr.*M.j.*mastich.* ʒ.ij.*radic. ireos* ℥.j.*ligni cupress.* ℥. ß. Fiat decoctio in sufficiente vini quantitate. Collaturæ ℞. ℔. j. *Oxymel. scyllit.* ℥. iij. Misc. & decocto dentes eluantur; deinde repleatur cauitas mastiche cum cera mistâ. Dentes etiam mundat & à putredine præseruat Sp. Vitrioli.

Si vermibus dentes erodantur, necare illos scribunt exceptum per infundibulum fumum de sem. hyosciami. Falsissimum tamen hoc putat Hollerius,*lib.5.perioch.in lib. Galen.de comp. medic. sec. loca*, scribitque aliquid vermiculorum semper de accenso illo fumo erumpere, omni tempore in aëre etiam,quando ad dentes corruptos non pertingit. Alij fumum ex fructu Halicacabi cum cera misto, & ferro cãdenti iniecto ore excipere iubent; Alij fumum adhibent de trochiscis ex semine hyosciami albi,succo cepæ vel porri & nitro cum seuo hircino formatis, aut fiat collutio auris ex decocto radicum chelidon. Crato commendat decoctum radicum fraxini vel vrticæ. Succus item foliorum centaurij minoris & persicæ arboris, aloë, mirrha, C. C. & alia, quæ contra vermes vsurpãtur,vtilia sunt. Quidam os spiritu vini colluere iubent. Si dens maxima ex parte cariosus sit, & dolorem pariat, aut fistula inde facta sit,vel tuberculum, aut vlcus in maxilla, de quo antea dictum, extrahatur. In extrahendo tamen

men dente cautio adhibeatur, & non extrahatur, nisi vacillet, vt sine vi extrahi possit; aut si nerui subiecti, ne inflammatio & inde periculum immineat. Erasistratus, qui dentes temerè non extrahendos putauit, eius rei testimonium hoc adduxit, quod in templo Apollinis Ὀδοντάγωγὸς, seu forceps dentarius plumbeus suspenderetur, quo innuebatur, non esse extrahendos dentes, nisi vacillarent, vt plumbeo forcipe & sine vlla vi extrahi possint. Si enim magna vi extrahuntur dentes, sæpe maiores dolores, & sanguinis fluxus sequi solet, vel maxillæ pars auulsa simul extrahi, aut alia pericula excitari possunt. Ita memini hîc puero incautè dentem extractum, & proculdubio in extrahendo neruum læsum fuisse, vnde postea fungus enatus fuit, qui totum os repleuit, ac quamuis abscinderetur, breuissimo tamen temporis spatio iterum succreuit; maiusque semper incrementum sumpsit, ac ægro tandem mortem attulit.

Vt autem dentes sine violentia euelli possint, quædam medicamenta adhibenda, quæ passim in Medicorum libris occurrunt. Vt, Ranarum viridium in arboribus degentium pinguedo & puluis, si dentibus affricetur; tithymalli succus denti inditus, aut si ex eo & sale armoniaco globuli formentur & cauitati dentis indantur, gummi hederæ impositum, radix cucumeris agrestis per triduum in aceto macerata, semen hyoscyami, & radix eiusdem assata radici dentis calida applicata. Alij hoc commendant.

℞. *Vrinæ canis, thuris, dentis canis*, an. q. s. Puluerisentur subtilissimè & cum vrina permisceantur, & imponantur denti eximendo. Tabernæmontanus hoc laudat.

℞. *Gummi ammoniacum dissolutum & cum sem. hyosciami*, Misce. F. vnguentum.

Monet tamen de hisce medicamentis Valescus de Taranta. 1. vt vicini dentes benè muniantur, ne & ipsi à medicamento tangantur. 2. vt os apertum seruetur, & saliua effluere permittatur. 3. Ne quid degluriatur.

Ne etiam dentes cariosi sub forcipe frangantur, ante extractionem tenui filamento replendus est dens cariosus.

Valescus de Taranta, *cap.* 72. non facilè admittit dentium

tium extractionem; primò propter masticationem,secundò quia dente vno euulso sequatur fluxio ad alterum, & sic continuò dentes extrahendos esse, donec tandem homo ad solas offas & pulmenta redigatur. Verùm etsi hoc suo modo concedi possit in dolore dentium à fluxione, & vbi per per vasa pluribus dentibus communia materia affluit: tamen in dentibus corruptis, & præcipuè vbi sanies ex iis exesis emanans in maxillâ tubercula vel vlcus excitas, nulla alia curandi ratio est, quàm si dens extrahatur. Neque tum metus est, ne vicinus dens corrumpatur, cùm talis corrosio non fit à fluxione recenti, sed quæ iam diu sæpè præteriit.

De Dentium imminutione.

Dentium imminutio.

Non solùm dentes imminuuntur,dum intus corroduntur, sed eiam cùm breuiores fiunt. Fit autem hoc 1. ob externas iniurias, casum scilicet, percussionem vbi pars aliqua dentis perditur. 2. Vbi nonnunquam in dentium putredine ij non solùm intus excauantur, sed etiam pars aliqua decidit. In adultis vix curabile malum est. In pueris quibus adhuc spes est dentes rursum renasci posse, sanationis spes est.

De Dentium elongatione.

Dentium elongatio.

Dentes nonnunquam etiam iusto longiores & prominentiores fiunt,præcipuè anteriores. Id quod accidit 1. Iis vacillantibus, vel eorum radicibus laxatis, vel ex percussione aut casu, atque externa violentiâ,vt in attentatâ,sed non perfectâ dentis extractione. Deinde etiam citra laxitatem & mobilitatem, quando nimirum augentur & longiores fiunt.Id quod plerunque fit,si dens oppositus deest, teste Columbo,*lib.1.cap.10.*

Si à laxitate & vacillatione dentium fiat eorum elongatio,dentes iterùm firmandi sunt, vt postea dicetur; aut si hoc non iuuet,limâ atterendi; quod etiam faciendum,si ex incremento longiores sint. De qua re vide Aëtium, *tetrabibl.2. serm. 4. cap. 3.*

De Dentium mobilitate & vacillatione.

Dentium vacillatio & mobilitas.

Sæpè etiam accidit,vt dentes vacillent: & imprimis incisorij mobiles fiunt; quia vnâ saltem radice nituntur.

Vacillatio dentium fit vel à caussa externa & euidente, vel interna.

Causa Externa est ictus vel casus.

A caussa interna. Internæ sunt defectus alimenti, vt in senibus, interdum etiam conualescentibus; vnde alueoli dentium ampliores redduntur; nimia humiditas laxans radices dentium, præsertim si peculiaris aliqua prauitas accedat, id quod in scorbuto, & in lue venerea ab inunctione hydrargyri accidit; Diminutio gingiuarum ab erodente succo prauo, quod & in lue venerea sæpe vsu venit. Mobiles etiam fiunt dentes erosâ eorum radice.

A caussa violēta. Si ergo à casu aut percussione dentes mobiles sint redditi, astringentibus & firmantibus vtendum. Vt ♃. *Rad. pentaphyll. bistort.* an. ℥.j. *cyperi* ʒ. ij. *flor. rosar. rubr.* M.ß. *sumach.* ℥. ß. Coqu. in aqua ferratâ. Collat. adde *Alum.* ʒ. ij. F. Oris collutio. Vel ♃. *Corall. rubr. C. C. vsti præpar. rad. bistor. pentaphyll. mastich. rad. cyperi*, an. ʒ. j. F. Puluis, qui dentibus affricetur, vel cum Syrupo de rosis siccis in linimenti formam redigatur & dentibus illinatur.

♃. *Succi nasturt. aquat. express.* ʒ. iij. *syr. ex rosar. siccis* ℥. j. ß. Coqu. s. a. ad spissitud. Add. *rad. symphyti* ℈. j. *nuc. mosch. cupress. C. C. vsti pulu. vel præp. sang. dracon.* an. ℈. j. *alum. vsti* ℈. ß. F. l. a. Linimentum.

Si verò malum sit à defectu alimēti, dentiū equidem tenuitati & exsiccationi nullum remedium adhiberi potest, Dentium tamen relaxationi opitulantur adstringentia medicamenta, & quæ gingiuas roborant.

Si à nimia humiditate, exsiccantibus & adstringentibus opus est. Vbi tamen seligenda ea, quæ dentes non denigrant, & quæ odorem gratum conciliant. Ea enim, quæ dentes denigrant, omittenda, vt cortices granatorum, balaustior. gallæ, vitriolum & calcitis.

Fiat nimirum decoctum ex rad. filicis maris, pentaphyll. bistort. lapathi, tormentillæ, cappar. fol. myrthi, lentisci, mespil. flor. rosar. rubrar. cupulis glandium in aqua vel vino austero, quibus si alumen, vel decocto si ol. ⊕ vel 🜍 guttæ aliquot addantur, efficacius decoctum redditur. Ad humiditatem simul educendam radix pyrethri

rethri addi poteſt, & ob odorem ſuauem roſmarinus, ſaluia, cinamomum.

Puluere etiam dentes in eundem vſum affricentur, quales poſtea de gingiuis laxis proponentur. Vt ♃. *Aluminis, maſtiches*, an. ʒ. ß. *coral. rubr. C. C. vſti, eboris, ſanguinis draconis, boli armeni, ſalis communis toſti*, an. ʒ. ij. *thuris, balauſtior.* an. ʒ. j. *radic. ireos, biſtortæ, rad. cupreſſi*, an. ʒ. iij. *piperis, pirethri*, an. ʒ. j. *teſtarum ſepiæ, pumicis*, an. ʒ. j. ß. F. Puluis. Vel ♃. *Corralior. vtriuſque* an. ʒ. ij. *maſtiches, tragacanthi, gummi arabici*, an. ʒ. j. F. Puluis.

Vel ♃. *Farinæ hordei* ℥. cxx. *folior. parietariæ viridis q. ſ.* Contunde folia in mortario & cum farina Miſce, vt fiat maſſa, quæ vratur in olla igne patente hor. 24. Maſſam exime & adde *maſtich.* ℥. ij. *rad. ireos* ℥. j. *ſpicæ Indicæ, folij*, an. ℥. ß. F. Puluis. Vel ♃. *Oſſ. dactylor. oliuarum combuſtar. oculor. cancri vſtor.* an. ʒ. ij. *ſang. dracon. alum. vſti*, an. ʒ. j. F. Puluis. Vel ♃. *Flor. roſar. rubr. ſumach. granor. myrt. cupul. glandium*, an. ʒ. j. ß. *cort. rad. mori* ʒ. iij. *cort. rad. cappar.* ʒ. j. ß. *radic. ireos, thuris*, an. ʒ. j. Coquant. in vino aſtringenti pro colluſione oris. Vel ♃. *Rorſ. rubr.* M. j. *C. C. vſti* ʒ. j. *ſerpentariæ* ʒ. j. *radic. tormentill.* ʒ. ij. *alum. vſti* ʒ. ß. *nuc. moſchat.* ϶. ij. *cortic. caſſ. ligneæ* ʒ. j. Coqu. in ℔. j. ß. *aq. Plantag.* Vel ♃. *Herb. auriculæ muris, ſerpentariæ, tormentillæ*, an. q. v. Coqu. *in aqua ferrata* ad conſumtionem tertiæ partis pro oris collutione. Vel ♃. *Rad. pentaphyll. biſtortæ*, an. ℥. ß. *flor. roſ. rubr. cupular. glandium* ʒ. ij. *ſpongiæ marin.* ʒ. j. Coqu. in aquæ communis chalybeat. & roſar. part. æqual. ad tertias & colentur. Vel ♃. *Fol. myrtillor. ſorbor.* an. ṁ. ß. *fl. balauſtior. ſarcocoll. alumnis*, an. ϶. j. *aceti ſcillit.* ℥. ij. *aquæ Plantag.* ℥. v. Bulliant ad tertias & colentur. Colaturæ admiſce. *ſyr. myrt.* ℥. j. ß. Miſc. Efficax eſt & hoc.

♃. *Gland.* ℥. j. *alumin. vſti* ʒ. j. *acatiæ.* ʒ. ß. *flor. roſar. rub.* ṁ. ß. Coqu. *in vini rubri* ℔. ij. ad tertiæ partis conſumptionem: decocto os ſæpe colluatur. Vtilis quoque eſt ſequens aqua diſtillata.

♃. *Fol. ſaluiæ, roriſmarini*, an. ṁ. iiij. *menthæ, chamæpith.* an. ṁ. ij. *ſchœnanthi*, ṁ. j. *cort. citri* ℥. j. *ligni aloës, cyperi rot.* an. ʒ. ij.

Concisis affunde, *aq. fl. prunell. periclymeni, rosar.* an. q. s. *vini cidonior.* ℔. ß. Stent per triduum in infus. deinde distillentur in MB. In fine adde, *moschi* ℈. ß. Possunt & tali linimento dentes mobiles fricari.

℞. *Diamori* ℥. ß. *dianuc.* ʒ. ij. *alum. vsti* ʒ. ß. Misce. Vel ℞. *Pulu. gummi iunip.* ʒ. ß. *alum. crudi* ʒ. j. *origani* ʒ. ß. *mellis* ʒ. vj. Cum *aceto scillitico* Misce. Aqua pro firmandis dentibus, quæ & in dolore dentium vsurpari potest.

℞. *Herb. salu. vrtic. rorismarin. tormentill. rad. nuc. iugland. bene lotar. & contus.* an. m. iij. *flor. salu. rorismar. rosar. rubr. fol. prunell. plantag. summit. rubi, marrub.* an. m. ij. *sem. myrtill.* ℔. j. *hypocist.* ℥. iij. *coriand. præp. cort. nitri,* an. ʒ. ij. *cinamomi* ℥. iij. *nuc. cupress.* num. x. *boli armeni, mastich* an. ʒ. ij. Incisa & contusa infund. in s. q. *vini nigri austeri,* stent per triduum in macerat. Postea exprimantur fortiter. Expressum indatur cucurb. vitreæ. Destillentur lento igne. In destillato ebulliant vase bene cooperto, *Aluminis* ℥. ij. Percolentur. Seruentur vsui. Alia.

℞. *Rad. tormentil. serpent.* an. ℥. ij. *plantag.* ℥. j. *prunell. cort. nuc. iugland.* ana. ℥. j. ß. *ligni guaiac. contus.* ℥. iij. *sem. coriandri. præp.* ℥. ß. *portulac.* ʒ. vj. *myrtill,* ʒ. ij. *fol. myrtill.* m. j. *herb. plantag. marrub. vrtic. min. prunell.* an. m. j. ß. *rorismar. salu. min.* an. m. ij. *flor. rosar. rubr.* m. j. ß. *santali rubr. cort. citri, cass. lign.* an. ℥. ß. *nuc. cupress. nuc. mosch.* an. ʒ. iij. *pinear. rec.* num. iiij. *boli armeni, mastich.* an. ʒ. ij. *cinamomi, myrrhæ,* an. ʒ. j. ß. *rasur. C. C.* ℥. j. ß. Præparata l. a. misc. & superfund. *vini rubri antiq.* ℔. xij. Stent per aliquot dies, postea per cucurb. vitr. destillentur.

Ab imminutione gingiuarum. Si ab imminutis & erosis gingiuis sit dentium mobilitas, illæ instaurentur, vt suo loco dicetur. Vt ℞. *Alumin. scissil. vsti. flor. rosar. rubr. sumach.* an. ʒ. j. ß. *ligni aloës, radic. cyperi,* an. ʒ. j. F. Puluis, qui gingiuas roborat & astringit. Vel ℞. *Corall. rubr. præpar.* ʒ. j. ß. *mastich. radic. cyperi,* an. ʒ. ß. *aristoloch. rotund. cass. lign.* an. ℈. j. F. Puluis.

In lue venerea materia putrida & maligna prius abstergatur oxymel. scilit. in quo maceratum sit guaiacum cum succo plantaginis, vel ol. 🜂ris aut 🜍li, postea adspergatur puluis ex adstringentibus: tandem post detersionem

dentes

dentes frequenter abluantur decocto ligni guaiaci parato cum vino, mastiche, plantagin.

Si à Scorbuto sit dentium mobilitas, cura ad scorbutum dirigatur, & adhibeantur ea, quæ postea de gingiuis laxis & corruptis proponentur.

Ementitur structuram firmam dentium alligatio cum filo aureo: Quia verò interdum hanc alligationem sequitur inflammatio, illa cautè instituenda.

Quibus dentes mobiles sunt, non multum loquantur, nec dentes digitis vel lingua moueant, nec aërem frigidum admittant, nec res duras masticent, sed iuscula sumant, oua sorbilia, vel alios cibos, in quibus forti masticatione non opus est.

De Dentim casu & munre edeficiente.

Dentes etiam sæpenumero deficiunt: quod accidit, cum vel violenter excutiuntur, vel spontè excidunt, quod malum dentium casus appellatur, id quod frequenter in infantibus accidit, & sæpè in iis dentes à nouis, qui emergunt, extruduntur, sed sine damno aliquo, cùm paulò pòst renascantur. Molarium tamen appendix non decidit frequenter: quia ita cum dentibus committitur atque cohæret, vt ipsorum pars esse videatur, nec facilè demi possit. Columbus *lib.* 1. *cap.* 10. Molares proximos caninis nunquàm decidere vult Plinius; caninos elapsos nunquam renasci. *lib.* 1. *cap.* 37. Negat tamen hoc Fallopius *in librum Galeni de ossibus*, qui maxillares dentes à se in puero euulsos renatos vidit. Atque omnes maxillares dentes excidunt & renascuntur, præter genuinos, qui si exciderunt, nunquàm regenerantur. Adultis verò quando id euenit, rarò renascuntur: aliquando tamen id accidisse obseruatum est, vt historiæ à Schenckio *lib.* 1. *obseru.* 48. allegatæ testantur. *Dentium casus.*

Caussæ.

Et ferè caussas easdem habet hoc malum, quas vacillatio & mobilitas dentium, de qua antea diximus, sed grauiores. Quia enim dentes alueolis suis affiguntur, atque alueoli dentibus aptitudine respondent, præterea gingiuarum carni dentes adhærescunt: Si alueoli dentibus *Caussæ.*

non respondeant,sed ampliores fiant,aut gingiuarum carni non firmiter adhæreſcant, mobiles primò fiunt, & deinde planè excidunt, siue id fiat ob inopiam alimenti, ob quam & alueoli & dentes ipsi exſiccantur, siue ob humiditatem nimiam radices dentium laxantem,siue ob humorum prauitatem, quod in Scorbuto & Lue venerea & vlceribus exedentibus, cuius rei exemplum eſt in puero apud Hippocratem, 4.*epid. ſect.vlt.* & inunctione cum hydrargyro euenit, siue ob gingiuarum carnem imminutam & abſumptam.

Signa Diagnoſtica.

Signa cauſſarum quod attinet (vitiũ enim ipsum per ſe patet)ex alimenti inopia vix vnquã alicui dentes excidunt, præterquam ſenibus,& dentium caſus ex hac cauſa ſenectuti proprius & familiaris eſt. Si ex aliméto vitioſo & humoribus prauis id accidat,ex viuendi ratione,morbis, qui præceſſerunt, ex deſtillationibus acribus, dentium dolore cognoſcitur.

Si ex humiditate nimiâ,os ſaliuâ abundat,gingiuæ ſunt humidæ;Lues venera Scorbutus & vlcera etiam ſuis ſignis cognoſcitur.

Prognoſtica.

1. Malum hoc non contemnẽdum eſt.Nam quia dentes maſticationi inſeruiunt,ſi dẽtes deſint, maſticatio non rectè perficitur,atq; ita etiam coctio in ventriculo non rectè fit. Deinde & turpitudinem aliquam pariunt, quæ in loquentibus, videntibus & oſcitantibus apparet; imò ſæpe inde ſermo vitiatur.

2. Dentium ab alimenti inopia vacillatio curari nequit, id quod ſenibus accidit. Quæ verò affectio phlegmonæ ſimilis eſt,ex alimenti redundantia,ea iuuenes magis corripit. Galenus 5. *de comp.medic.ſec.loca.cap.*8.

3. Dentes in infantibus ſiue ſponte ſiue ob violentiã aliquam excidunt, modò radices remaneant, ſponte renaſcuntur.Quamobrem cauendum,ne cum pueris dentes caſu atque aliquo ictu effringuntur; quæ reliqua eſt portio eruatur, ſed accuratiſſimè radix ipſa,quoad eius fieri poteſt,ſeruari debet. In ea enim, veluti in ſemine quodam, ipſins dentis regenerandi ſpes reſidet, eáque radicitus

euulſa

ciuulſa dentes non amplius, vel rariſſimè renaſcuntur. Columbus *lib.*1. *c.* 10. In adultis verò etſi hoc aliquando accidat: tamen plerumque vbi radices ſeu appendices exactè coaluerint, ſi ita cum radice excidant, non regenerantur.

Curatio.

Quæ dentium mobilitas ex humiditate nimia, vel humoribus prauis accidit, eodem modo curatur, vt dentium vacillatio, & mobilitas; cùm eaſdem cauſſas habeant. Dentes verò, qui ex alimenti defectu exciderunt, etſi reparari nequeunt: tamen quia deformitas aliqua inde oritur, præſertim in anteriore oris parte, vel qui exciderunt, modò non ſint carioſi, dentes arte fabrefacti ex ebore, & in amiſſorum locum arte inſerti, deficientium numerum ſupplere poſſunt. Cautè tamen hoc præſtandum, ne ex compreſſione gingiuarum, vel neruorum inde inflammatio gignatur, quod interdum accidiſſe obſeruatum eſt. Obſeruatum etiam eſt, quoſdam loco dentium multorum vnum os continuum habuiſſe, vt hiſtoriæ à Schenckio, *lib.* 1. *obſ.* annotatæ teſtantur. *Curatio.*

De Dentium numero, & ſitu vitiato.

Præterea numerus dentium præter naturam augetur, & plures, quàm ſecundùm naturam, dẽtes reperiuntur. Quoſdam enim dentium loco vnicum os habuiſſe refert Plin. *lib.* 7. *c.*16. Plutarchus, *in Pyrrho*, & alij, quos citat Schenckius, *lib.* 3. *obſeru. de dentibus.* *Dentium ſitus, & numerus vitiatus.*

Ita obſeruatum eſt, quoſdam duplicem, vel triplicem ordinem dentium habuiſſe, quod incommodi aliquid, vel deformitatis ferè non habet, ſi ſitum ſaltem ordinarium obſeruent. Cuius rei hiſtorias collegit Schenckius, *lib.*1. *obſ.* 413.

Interdum etiam dentium numerus imminuitur, & pauciores quidam, quàm vulgò homines ſolent, dentes habent, vt Valeſcus Taranta de ſeipſo teſtatur.

Nonnunquam verò dentes, ſiue numerum iuſtum obſeruent, ſiue eum excedant, ſitum rectum non obſeruant, ſed extra ordinem prominent, & ita quidem, vt interdum labia diducant, deformitatémque pariant, ac in maſtica-

tione impedimento ſint. Et imprimis dentes inciſores non rarò duplices ſunt.

Quibuſdam etiam dentes in palato enati ſunt, cuius rei hiſtoria habetur apud Schenck. *lib.*1. *obſeru.* 415.

Verùm cùm iſta mala omnia à conformatione vitioſa dependeant, emendari arte non poſſunt.

De connexione Dentium.

Dentium connexio. Non verò tantùm in numero & ſitu, ſed etiam in connexione ſunt dentium vitia. Connexio præter naturam dentium fit, vel ob eorum inter ſe, vel cum maxilla.

Inter ſe connexi dentes interdum ſibi cohærent,ſicut in Perſa illo, de quo Herodotus,*lib.* 9. Poſt pugnam enim ad Plateas,in qua multi Perſæ ceciderunt,cùm cadauera comportarentur,inuenta eſt maxilla habens quidem diſtinctos dentes, verùm ex vno oſſe. Cuius rei hiſtoriæ plures videantur apud Schenckium,*lib.* 1. *obſer.*

Connexio autem cum maxilla eſt, quando dentes maxillæ non inſerti tantùm, ſe planè adnati ſunt, & cohærent, ita vt euelli non poſſint, niſi maxillæ oſſis fruſtum ſimul auellatur, quod obſeruauit Columbus, *lib.* 15.

De ſordibus ac tophis dentibus accretis.

Dentium ſordes. Tandem etiam dentibus ſordes & lapides ſeu tophi, quos Græci πώρʋς, appellant, annaſcuntur, atque obſeruatum eſt, in quibuſdam ita incrementum ſumpſiſſe, & dentes iſta lapidea materia ita obductos fuiſſe, vt nulla dentium diſtinctio amplius appareret, ſed vnius tantùm oſſis ſpeciem præ ſe ferrent.

Generantur autem iſti tophi ex lentis, & viſcidis cibis, præcipuè caſeo dentibus adhærente, & in iis,vt reliqui lapides in corpore,in hanc duritiem coagulatis. Tophi illi iam geniti ſcalpellis vel aliis inſtrumentis è ferro aut potius argento paratis à dentibus ſeparandi ſunt. Ne autem iterum generentur, dentes poſt cibum diligenter mundandi ſunt, idque faciendum non ferro, & acie cultri, cùm dentes inde lædantur, ſed dentiſcalpiis ligneis vel oſſe firmo,ac flexili,ideoq; in hunc vſum commodũ lignum lent.cup.iunip.& huius generis alia; ſpinæ item piſciũ aliquæ:item oſſicula,& tendines oſſei gallinarũ. Poſtea

os

os abluatur, vel aqua, vel vino, & dentes à ſordibus diligenter abſtergantur; id quod fit commodiſſimè dentifriciis, & pulneribus ad dentes mundandos idoneis, qui poſteà de nigredine dentium curanda proponentur.

CAPVT XI.

De Dentium dolore.

Atque hi ſunt morbi, qui dẽtibus accidere ſolent. Symptomata dentium alia in actione læſa conſiſtunt, vt quando dolore, ſtupore, vel algore afficiuntur; alia in qualitate mutata, dum ſtridorem excitant, & dum nigreſcunt, & ſordido lentore obducuntur, de quibus iam dicendum. *Dentium dolor.*

Et primò περὶ ὀδονταλγίας: Quæ appellatio à parte affecta, & à ſymptomate ſumpta eſt, vt docet Galenus, *2. m. m. c. 2.* Dolent autem dentes, & quidem maximè molares (inciſores verò rarò vel nunquam) etſi oſſa ſint, quia ſenſu non planè deſtituti, vt alia oſſa. Nam vt Galenus, *16. de vſu p. c. 2.* docet, dentes mollium cerebri neruorum participes ſunt, quod extrinſecus occurrentibus calidis, frigidis, duris, aliiſque nudi ſunt expoſiti. Neruulus autem ille ad radicem dentis implantatur membranulæ cauitatem dentis intus ſuccingentis: & quidem ex tertia & ſexta neruorum propagine, nerui qui dentibus implantãtur originem habent.

Galeno tamen, *5. de comp. med. ſ. loc.* etiam corpus dentis ſentit ac dolet, ex affectione ſcilicet phlegmonæ ſimili in ſubſtantiam dentis, vbi dolorem ex hac cauſa ortum diſcernit, à dolore inflammati nerui, qui radici dentis ſubſtratus eſt, & à dolore inflammatarum gingiuarum, quæ omnia ſuo experimento Galenus *ibid.* confirmat.

Cauſſæ.

Cauſſa proxima doloris cùm ſit ſolutio continui in parte ſentiente, etiam hìc dentium dolor excitabitur, quatenus & ipſi neruum participant, huiuſque membranæ dentibus inſeruntur. Solutionem autem continui hìc parit, vel intemperies, vel humor, vt vulgò docetur. *Cauſſa.*

Verùm vix ſola intẽperies dolorem ciet, niſi forsã algor ſit, de quo poſtea, ſed ſemper humor coniungitur: & intemperies

temperies illa, si quæ adest, humori inest.

Humor autem is est, vel frigidus & pituitosus, vel calidus, vel serosus, salsus & acris, id quod frequentissimè accidit: & qui dolores dentium à vapore à multis fieri docentur, eos potius ab humore seroso prouenire verisimile est. Interdum etiã illa materia in dentibus putret, & corrũpitur, vnde vermes geniti doloris in dẽtibus caussa sunt.

Confluit autem illa materia, vel in membranas maxillarum & alueolorum dentium, vel ad neruulum in radice dentis & membranam huius internam nerueam, vel in ipsum corpus dentis è capite. Et quidem in superiorem maxillam per angulum oculi maiorem, in inferiorem per venas temporum. Et principium huius fluxionis plerumque est è capite, nonnunquam tamen & ex inferiore corpore materia affluit, ex epate, liene, vtero. Cùm enim vitiosi aliqui humores, præcipue serosi, in parte aliqua geniti in venis cumulantur, natura iis sese liberare cupiens, eos cùm ad alias partes, tum ad dentes protrudit: præcipuè si sint debiles. Id quod maximè accidit, cùm dentes sunt erosi.

Externæ caussæ, quæ seu humores commouent, seu vt facilius recipiantur, faciunt, sunt ictus & casus, vsus ciborum nimis frigidorum aut calidorum, maximè si mutuò mox se consequantur. Acrium item, acerborum ac dulcium frequens vsus: contactus creber, qui fit ferro.

Signa Diagnostica.

Signa. Primò vt certi simus, an dolor sit in dente, vel gingiua, ante omnia inspicienda est gingiua, vtrum inflammata sit, tumida, corrosio seu putrefactio in ea appareat. Si nihil horum cernatur, causa doloris erit in dente ipso, vel eius neruo. In dente quidem, si dolor non ita profundus est, & secundùm latitudinem dentis extendatur, mutatio etiam quædam doloris in dente animaduertatur. Et fortassis dens tum cariosus est à verme intus obsessus: vbi etiam dolor interpolatus est ad motum ipsius vermis. In neruulo verò si dolor sit, profundior, & vehementior est, qui dente exempto nonnihil leuatur, quòd ob viam patefactam materia iam melius difflatur: dolor etiam secundùm gingiuas se extendit in latitudine, & ad aurem pertingit.

Signa

Signa caussarum sic discernuntur. Humor, qui doloris caussa est, suis signis se prodit, ex doloris specie, ex sapore & habitu corporis. Sanguis cognoscitur, ex dolore pulsante, sapore subdulci: pituita dolore distendente, sapore salso aut insipido: bilis dolore punctorio, sapore amaro: humor melancholicus, dolore profundo, & sapore acido: à sero dolor non est ita fixus, sed sæpè mutatur. Ac generatim à calido humore dolor est acerbior, à frigido remissior. Habent hic & locum signa, quæ supra *lib. 1. de Intemperie Capitis* cum materia sunt exposita.

Prognostica.

1. Dolor dentium maximis tormentis annumerari potest, teste Celso, *lib. 6. cap. 9.* Et vt Galenus scribit, *2. de comp. med. sec. loc. cap. 1.* nonnullis tantus fuit, vt mortem sibi impatientia consciuerint. Ita dolor dentium periculosior videtur esse, quàm dolor capitis, symptomatis scilicet ipsius ratione; non caussarum: cùm caussa dolorem capitis producens propior sit cerebro, & proinde grauia symptomata, vt cæcitatem, apoplexiam, & similia afferre possit. *Prognostica.*

2. Dolor dentium pro caussarum & loci affecti diuersitate facilius aut difficilius curatur. Ex sanguinis affluxu citius tollitur. Quanquam si inflammationem pariat, multum sæuiat.

3. Atrociorem dolorem excitat humor tenuis, acris, salsus & serosus, sed citius desinit, ob materiæ illius mutationes subitas. Mitior dolor est à frigido, & pituitoso humore etsi diuturnior.

4. Si affectus fuerit in gingiuis, dolor non remouebitur dentis euulsione: si in neruo, dolor exempto dente interdum cessat, tum materia antea conclusa exitum iam habet, tensióque remittit, aliquando remanet, quando materia nimis crassa, & lenta neruo adhæret. Auicenn. *tert. Can. fen. 7. tract. 3. cap. 5.*

5. In vehementi dentis dolore, si nullo prius affectionis vestigio in gingiuis apparente, tumor iam in iisdem aut in malis oboriatur, bonum est. Significatur enim materiam ab interna dentis cauitate ad externa verti ac deri-

uari siue naturæ robore, siue virtute medicamenti.

6. Dentium dolor cum eorundem stridore, & febre ardente lethalis est, quod si iis accidit, quibus antea dentes stridere non consueuerunt commotionem mentis, maniam, epilepsiam aut conuulsionem portendit. Cùm enim stridor fiat ob conuulsos temporum musculos, argumento est, cerebrum affectum esse, cui si delirium coniungatur, mali confirmati est indicium, atque inde mors sequitur, vt Galenus, *ibidem in comm.* docet.

7. Quibus in dentium dolore de supercilio tenuia discedunt, his à pipere probè africato postridie crassiora discedunt, si stupefaciens prius adhibitum dolorem non sedauit, sed potius auxit, vt Ægesippi exemplo docet Hippocrates, *6. epid. sect. 6.* Piper enim impactum à narcotico succum soluit, vnde dissipato eo mitigatio doloris sequitur.

8. Dolore dentium cessante interdum aures pus colligunt. Sic Athenæo puero sinistra parte dens inferior, dextrâ superior doluit. Huius auris dextra pus collegit, cùm non amplius doleret. Hippocrat. 4. *epid. sect. vlt.*

Indicationes.

Indicationes. Medicus in dolore dentium curando, vel ad dolorem ipsum, vel ad caussam respicit. Dolor equidem, qui maximè vrget, indicat anodynũ: ea verùm parùm proficiunt, nisi fluxio sit ablata. Ideò imprimis caussa doloris remouenda, humor scilicet ad dentes confluens reuellendus, euacuandus, repellendus; qui verò iam influxit, discutiendus & euacuandus: Si tamen dolor valde vrgeat, narcotica adhibenda.

Curatio.

Curatio. Itaque si plethora adsit, & dolor dentium, vel gingiuarum sit cum inflammatione, vena cephalica eiusdem lateris reuulsionis caussa, si materia à capite mittatur: vel Basilica aut Saphena aperiatur, si ab inferioribus, aut cucurbitulæ cum scarificatione scapulis apponantur. Deriuationis gratia venæ sub lingua incidantur. Quidam etiam post aurem & in aurium meatu superiore parte aperiunt. Nonnulli quoque aurium scarificationes adhibent. Nec aliæ

reuulsio

reuulſiones omittantur, vt & deriuationes, per frictiones, ligaturas extremorum, lotiones crurum, veſicatoria brachiis & ceruici, vel poſt aures impoſita. Vulgus carpo etiam flammulam vel ranunculum flammeum imponit eius manus, quæ eſt è regioue, & latere doloris. Exempla in Inſtitutionibus, & alibi etiam ſunt propoſita.

Si verò alij humores peccent, ij conueniente modo euacuentur, prout humoris dolorem parientis natura & conditio id requirit.

Vniuerſalibus præmiſſis ſi materia adhuc in fluxu ſit, adſtringentia fronti, & temporibus applicentur; ac intus vſurpentur, quæ os ventriculi adſtringunt ac roborant, ſi ab inferioribus etiam aliquid ſurſum mittatur.

Quin & Errhina naribus immitti poſſunt. Imò etiam reuulſionis gratiâ brachiis & ceruici veſicatoria applicare licet.

Temporibus quoque applicare vtile eſt emplaſtrum ex gummi tacamaca, maſtiche, myrrha, gummi elemi. Quæ etiam dentibus ipſis Topica applicantur, repellentia ſint quamdiu aliquid influxerit.

Cautione tamen in repellentibus adhibendis opus eſt, præcipuè ſi maxillis applicentur. Nam licet ſi materia in ipſum dentem ſaltem fluat, repellentes oris collutiones ſine periculo applicentur: tamen ſi materia ſit copioſior, ita vt etiam maxillam occupet, repellentia, præcipuè maxillis, non tutò applicantur; cùm materiam intrò ad fauces repellere, & ægrum ſuffocare poſſint. Ita refert Valeſcus de Taranta, quendam bonum & peritum Medicum, cùm aliquando dolorem haberet dentium molarium cum inflatione maxillæ, appoſuiſſe maxillæ oleum roſaceum cum aceto cùm ad lectum iret, vnde factus fuit fluxus materiæ ad guttur, & ægrum angina correptum, & mortuum fuiſſe.

Fluxione ceſſante diſcutientibus vtendum, quibus tamen ſemper aliquid adſtringentium commiſceatur. Ad ſtupefacientia non niſi magna neceſſitate vrgente veniendum.

In materia igitur calida pro repulſione laudatur collutio oris cum aceto, in quo decocta ſint fol. myrth. flor. roſar. rubrar. radix oxilapathi, filicis, rad. & fol. halicacali.

ſem.

ſem. hyoſcyami. Vel detineatur in ore aqua roſarum cum tertia parte aceti, vel ſuccus plantaginis, ſemperuiui, vel decoctum è roſis, lactuca, plantagin. acetoſ. ſalic.

℞. *Flor. roſ. rub. fol. malu. minor.* an. m̄. j. Coq. in vino auſtero ad tertias. Colat. ℞. ℥. viij. Quibus admiſce *ol. ſulphuris acidi* ℈.ß. *croci* ℈. j. M. Vel ℞. *Fol. quercus, plantag.* an. m̄. j. *hederæ arbor.* m̄. ß. *Rad. tormentil.* ʒ. ij. *vrticæ*, ʒ. iij. Coq. in vini Rhenani q. ſ. ad tertias, & colentur.

Rulandus aqua ſolani cum oleo vitrioli mixtâ vtitur.

Vbi verò gingiuæ ſimul ſunt affectæ, acetum, monente Aëtio tanquam hoſtilis gladius vitandum eſt, ob mordacitatem, quâ gingiuas erodit. Alioquin in dolore dentium, citra gingiuarum inflammationem, ſiue corpus ipſum dentis doleat, ſiue neruulus eidem ſubſtratus, Galenus in aceto medicamenta præparare iubet, tam repellentia, quàm diſcutientia. *5. de comp. med. ſec. loc. c. 9.*

Etſi enim acetum per ſe dentibus nocet: tamen repellentibus rectè admiſcetur: quoniam penetrando illorum vim auget: diſcutientibus etiam, quia præterquam quod penetrationem adiuuat, ipſum quoque inciſoria vi ſuâ nonnihil ad diſcutiendum conducit.

Vel ℞. *Sem. Papau. albi. hyoſcyami* an. ʒ. ij. *Rad. althææ*, ℥. ß. *Flor. chamæm. roſar. rubr.* an. P. j. Coq. in aquæ, & aceti ſ. q. ad conſumtionem tertiæ partis.

Vel radices oxylapath. Coq. in vino auſtero, & decoctum in ore detineatur.

Vel radices oxilapath. aceto maceratæ denti dolenti & cauernoſo indantur. Efficax eſt & medicamentum decoctum radic. prunorum ſylueſtrium ablato cortice exteriore. Vel ℞. *Limaturæ ligni guaiaci* ℥. ij. *cortic. interior. virid. quercus. Radic. Prunell.* an. ℥. ij. Coq. ad remanentiam ℔. j.

Extra inungatur maxilla vnguento Alabaſtrino. Monet tamen Langius, vt vnguentum Alabaſtrinum in materia calida miſceatur cum frigidis, ſicut in frigida cum calidis. Vel ℞. *Pomor. dulc.* ℥. ij. Adde *furfuris* ℥. iij. *croci* ℈. j. *olei roſati* ℥. j. M. Fiat catataplaſma extrà loco dolenti apponendum. Vel ℞. *Medullæ pomor. aſſat.* ℥. ij. ß. *ſtercor. gallin.* ℥. j. ß. *Ol. roſ. omph.* ʒ. vj. M. exactè & fiat cataplaſma.

In

In materia frigida Auicennas alumen vſtum aceto extinctũ cum ſalis pari portione miſcet,eoque dentes fricat, & poſtea cum vino abluit. Reſoluit ſimul vinum, in quo hyſſopus & thymus coctus eſt. Vtilis eſt & collutio ex decocto origani,ſerpilli,ſem.ſtaphidis agriæ,rad. pyrethri, acori,ligni ſancti,& ſimilibus. Vt ℞. *Origani* m̃.j. *hyſſopi* m̃.ß.*Cort.aurantior.*℥.ß.Coqu.℔.j.ad conſumpt.tertiæ partis, & colentur. Vel ℞. *Fol. Betonic. ſalu. maioran. roriſmar.*ana m̃. ß. *Flor. ſtœchad. arab.* P.ij.*ſem.nigellæ. Rad.pyrethri*,an. ʒ. ij. Coq. in vino albo & aceto pari portione pro collutione oris. Vel ℞. *Origan. roriſmar. ſaluiæ* ana m̃. ß. *roſar. rubr.* P.j.*Rad. pyrethr.* ʒ.iij. Coq. in ℔. ij. aqu. ad dimidium. Colaturæ adde *aceti roſacei* q.ſ. ad gratam aciditatem. Vel ℞. *Limatur.ligni guaiaci* ʒ.j. *Cort. inter virid. lign.querc.Rad. pyrethri, filicis*, an. ℥.ß. Coq. *in aquæ puræ* ℔. j. ß. ad ℔. j. remanentiam. Vel ℞. *Rad. pyrethri* ʒ. ij. *ſarſæ parillæ* ʒ. iij. *raſuræ ligni guaiaci* ℥. ß. *pini* ʒ.iij. *fl. roſ. rubr. ſerpilli, origani*, an. P. j. *gran. iunip.* ℥. ß. *ſem. carui* ʒ. iij. Inciſa & contuſa coq. in *aq. & vini Rhenani* ℥. xij. Ad tertias, Colentur. Colaturæ ℞. ℥. vj. In quibus diſſolue *camph.* ℈. v. M. Vtile etiam eſt decoctum gummi iuniperi cum vino paratum.

℞. *Gummi iuniperi* ℥. ß. *vini Rhenani* ℥. viij. Coqu. & colentur. Colatura calida in ore detineatur.

Alij Camphoræ ℈.ß. in ſpiritus vini ℥. ij. diſſoluunt, & eodem modo vtuntur. Iuuat & ſequens gargariſmus.

℞. *Rad. vrtic. ardent.* m̃. j. Lauetur ter in aqua; poſtea ex vino; terantur optimè in mortario cum *Rad. pyreth. zingib.* an. ʒ. j. Bulliant in *vini alb. opt.* ℔. iij. ad tertias pro gargariſmo, qui ſæpius adhibeatur. Commendatur etiam ſequens liquor odontalgicus.

℞. *Cortic. ligni guaiaci* ℔. ij. *maſtich.* ℥.j. *vini bis deſtillati* ℔. ij.

Digerantur in Sole per menſem benè agitando, donec rubeſcant,poſtea colentur & clarificentur. Huius eſſentiæ ℈. vj. vel vij. in ore detineantur.

Tedarum quoque & Pinearum decoctum prodeſt pro collutione oris.

Ipsi etiam denti dolenti applicentur Rad. oxylapath. aceto maceratæ, vt antea dictum; ~~Vel spongia~~ madida decocto staphydis agriæ, mirrhæ, cortic. radic. cappar. Vel ♃. *Rad. heleny, oxylapath. pyrethr. filicis, aluminis vsti* partes æquales. Contunduntur in puluerem & cum melle. Fiant pillulæ dentibus imponendæ. Vel ♃. *Rad. pyreth.* ʒ. j. *serpentar. filicis, oxylapath. alumin. vsti* an. ʒ. ß. *mellis* q.s. Fiant pillulæ dentibus imponendæ. Trochisci de Pyrethro.

♃. *Rad. pyrethri* ℥. j. *bistort. hyosciami*, ana ℥.ß. *alumin. tragacanth.* ana ʒ. ij. *aceti vini acerr. q.s.* F.l.a. troschisci.

Aut olei destillati cariophyllor. gutta vna vel altera cum gossypio denti imponantur, cuius ʒ.ß. aliq. camphoræ g̃. admisceri possunt. Idem præstant olea destillatæ spicæ, thymi, nuc. mosch. cinam. ligni iuniperi, ligni guaiaci, & similia.

Suffitus etiam per tubulos conuenientes ore excipi possunt ex radic. bryon. pyrethri, cortic. radic. cappar. myrrha, thure in aceto & vino coctis.

Hodie fumum Nicotianæ ore excipere vulgatum est.

Vsu sæpe à me compertum, & efficax in dolore dentium à quacunque ferè caussa est remedium hæc oris collutio.

♃. *Rad. Filicis, pentaphyll.* ana ʒ. iij. *bistort.* ʒ. ij. *Fol. rutæ, salu. betonic. Flor. rosar. rubrar.* an. m̃.ß. Coqu. in vini rubri & astringentis & aquæ communis, an. q.s. ad consumptionem tertiæ partis, pro collutione oris. Extra applicetur hoc cataplasmum.

♃. *Rad. Maluæ* N.xij. Coqu. ad mollitiem. Adde *farinæ fænugræci. Sem. lini, Pulu. anethi, Fl. chamæmeli*, ana ℥.j. *farinæ hordei* ℥. iiij. Incorporentur omnia simul & in fine addatur *ol. chamæmel. vel aneth.* F. cataplasma.

Si ob doloris vehementiam aliquod periculum metuendum sit, narcotica vsurpentur.

E. G. Fiat oris collutio cum decocto rad. & fol. hyoscyami, vt & sem. eiusdem, ac sem. lactucæ & papau. cum aceto parato, cum ℈.ß. opij. Vel fiat collutio oris ex aceto, in quo opij grana aliquot sint dissoluta. Possunt & opij

g̃. ij.

ǧ. ij. cum æquali parte croci vel castorie bombace excepta in dentis cauernulam indi, si erosus sit: sin minus, opium & crocus in pauxillo lactis vel aq. papau. aut hyoſciami dilui, & dentis dolentis radix eo fricari poteſt. Vel ℞. *Fl. Chamæm. anethi*, ana P. j. *Cort. rad. mandrag.* ʒ.j. *Sem. hioſcy. papau.* ana ℈. ij. Coqu. in *aq. ſolani, plantag. roſar.* an. ℥. iij. Colentur. Colaturæ admiſce, *aceti roſac.* ℥. j. *laudani opiati* ǧ. iij. M. Vel indatur dẽti pilula de laudano opiato, vel pilula de *cynogloſſa*. Vel ℞. *Laudani opiati* ǧ. iij. *Sp. vitr.* gut. j. M. F. Pilul. & dentibus vna indatur. Vel Theriaca recens aut Mithridatium vel philonium romanum, aut ſotirella parua in diſpenſatorio Auguſtano deſcripta, denti illinatur. Vel ℞. *Styrac. calamit. piper. albi, Coſt. opij. Sem. hyoſcyam.* an. ℈. ß. F. Cum vino. F. Pilulæ dentibus indendæ. Vel indatur pilula vna de ſeqq.

℞. *Sem. apij, hyoſcyami*, ana ǧ. iiij. *opij* ǧ. iij. Cum *ſyr. de papau.* fiant pilulæ iiij. vel v. Vel ℞. *Philon. Romani* ʒ. j. *ſpir. ligni guaiaci* ℈. j. M. Vel ℞. *Rad. pyrethri, Sem. apij*, an. ǧ. ij. *hyoſcyami, opij*, an. ǧ. j. Cum *ſyr. papau.* fiant pilulæ N. v.

Aut admoueatur cum goſſypio oleum hyoſcyami. Vel aliquid de ſequenti mixtura cum bombace denti dolenti applicetur.

℞. *Philon. Rom.* ʒ. j. *opij* ǧ. vj. *ol. vitrioli* ǧ. v. M.

Balſamum ad dolorem dentium.

℞. *Opij Thebaic. Spec. diamb.* an. ℈. j. *camph.* ǧ. iiij. *ol. nuc. moſch. expr.* ℈. ij. *caryoph.* gut. vij. vel q. ſ. F. balſamum.

Decoctum Langij.

℞. *Opij Thebaici* ℈. ij. *ſucci hyoſcyami* ℈. iv. *cortic. mandragoræ* ℈. v. *fl. chamæmel.* ʒ. j. ß. *pyrethri* ℈. v. *croci integr.* ℈. j. Infunde in *vini* ℔. j. *aq. roſar.* ℥. iv. *& aceti opt.* ℥. vij. Bulliant in vaſe duplici ad tertiæ partis conſumtionem, & cum panno intincto dentibus colatura applicetur.

Cautio tamen in narcoticorũ exhibitione adhibenda. Refert n. Alexand. Benedict. *de cur. morb. l. 6. cap.* 13. Iacobum Iuſtinianum, patritium Venetum, in dentis do-

lore oleo opiato impoſito, Patauij ſopore perpetuo extinctum fuiſſe.

Dolore ſopito poſt opiatorum vſum os illicò abluatur decocto ſaluiæ, roriſmarini, maioranæ, hyſſopi, vt noxa ab opio impreſſa, tollatur.

A proprietate etiam valere dicuntur ſequentia: Suffitus ex canis mortui dente, aut vſtus ille in fornace cum poſca miſceatur & imponatur; Senecta ſerpentis in aceto cocta, aut vſtà eadem & trita, atque eum melle vel oleo ad mellis ſpiſſitudinem ſubacta, impoſita. Dictamni quoque radix, & radix chelidonij, præſertim ſi vermes ſint in dentibus.

Plinius plantaginis radicem in aceto coquere iubet. Decoctum etiam foliorum lappæ maioris cum ſale in aceto commendatur. De Paſtinacæ etiam marinæ radio ſcribit Plinius, *lib.32. cap. 7.* ſi eo gingiuæ ſcarificentur, dolorem dentium ſedare.

A recentioribus etiam, conſentiente experientia, plurimum cõmendatur oleum ligni heraclei per retortam deſtillatum, ſi gutta vna cum goſſypio denti imponatur.

Nonnulla tamen horum ad manifeſtas qualitates reduci poſſunt, cùm vel repellant, vel diſcutiant, vel dolorem ſedent.

Si his nihil proficitur, dens corroſus extrahatur. Præparatur autem ad extractionem vt ſupra etiam dictum imponendo in foramen lac tithymali, vel ſolum, vel cum puluere radic. mori aut cappar. mixtum. Aut, quo Galenus vtitur, rad. pyrethri 40. diebus in aceto maceratæ ac tritæ denti imponantur.

De paſtinacæ etiam marinæ radio ſcribit Plinius, ſi tritus cum helleboro albo illinatur, dentes ſine vexatione extrahi.

Facilè quoque cadit dens, ſi cum aqua ex ſale armoniaco deſtillata tangatur.

Diæta.

Diæta. Diæta pro cauſſarum diuerſitate variat, & medicamentis reſpondeat. Imprimis tamen danda opera, vt dentes à corruptione præſeruentur. Ideóque ratio imprimis ventri-

culi

culi & capitis habeatur, ne crapulâ & cruditate infestentur. Lactis item & dulcium, vt ficuum, mellis, saccari vsus frequentior cauendus. Raphanus quoque & masticatione & euaporatione nocet, sicut & porrum, quod à proprietate dentibus nocere author est Auicennas. Vitentur quoque acerba valde & acida: præterea solida & dura inimica sunt dentibus, ac stupefacientia, ac gelida, sicut & cæteris ossibus. Actu quoque vehementer calida præcipuè si frigida mox subsequantur. A cibo dentes diligenter mundentur, & ἄπειστον est, vt dentes semper à cibo sale fricentur, & os vino eluatur.

Quod ad remedia præseruantia, commendatur sal theriacale, Galen. *in lib. de theriac. ad Pisonem, c.* 8. teste. A dolore dentium etiam præseruant collutiones oris ex iis, quæ astringunt; imprimis si medius cortex fruticis berberis aqua maceretur, & aqua mane os colluatur. Lauentur etiam dentes bis singulis mensibus vino, in quo tithymali radix cocta sit; eodem Galeno docente, *1. de Euporist. cap.* 10. *&* 2. *cap.* 16. Quibus locis plurima huius generis medicamenta reperiuntur. Prodest etiam pro collutione oris aqua saluiæ, vel vinum decoctionis origani, & mentastri. Dentifricia etiam adhibeantur frequenter, de quibus postea *cap.* 13. dicetur.

De Dolore Puerorum Dentientium.

Etsi, vt supra dictum, infantes iam dum in lucem eduntur, dentibus præditi sint: tamen gingiuis tum teguntur, & postea demum erumpunt. Infantes autem, cùm dentes erumpunt, sæpè maximus dolor affligit. Etsi enim, & alia symptomata dentitioni infantium coniungantur: tamen de iis omnibus agere huius loci non est, sed dicendum de eo *de morbis infantium*, vbi de dentitione in genere agendum erit. *Dolor infantiũ dentientium.*

Adest autem dolor maximus, cùm canini erumpunt, vnde etiam vulgatum est; Parentibus non esse gaudendum de liberis, donec hi dentes eruperint.

Cum verò dolor ille ferè à densitate & duritie gingiuarum existat, hæ rarefaciendæ & emolliendæ sunt. Oblinantur itaque lacte canino aut cerebro leporino, quod

nonnulli crudum assumunt, mellique permiscent. Sed Galenus, *in 11. de simp. med. fac.* & Auicennas cocto vtuntur, toto scilicet capite elixo.

Valent & cerebella pullorum & auium. Aut gingiuæ pinguedine gallina aut anatis recent. inungantur, aut butyro recenti non salito, eoque vel solo, vel cum melle, vel cum decocto lactucæ permisto.

Commendatur etiam succus è cancris viuis contusis cum aqua flor. cyani extractus, si eo gingiue abluantur.

Si dolor vehementior sit, Auicennas succum solani cum oleo rosarum calefacit & illinit. Alij malagmate vtuntur ex semine lini & althææ, & aliquà pinguedine, vel si febris adsit, ex semine lactucæ. Vel ℞. *Sacchari & butyri s. sale, succi althææ*, an. ℥. j. *vitell. oui dimid.*

M. Ambrosius Paræus, *lib. 23. cap. 67.* suadet, vt, si infantes ob gingiuarum duritiem de vita periclitentur, scalpello gingiuæ aperiantur, atque eius rei periculum cum felici successu in aliquot suis liberis se fecisse scribit.

Nonnulli & quædam periapta commendant. Aëtius radic. colocynthidos syluestris laudat, si canali argenteo includatur, & collo pueri appendatur. Alij dentem viperæ mascnlæ appensum, iaspidem item viridem & dentem lupi dextrum, de quo Plinius, *lib. 11. cap. 37.* Dens dexter caninus lupi in magnis habetur operibus. Quæri tamen hîc posset, an dens lupi id, quod præstat, gestatus præstet, an verò potius, quòd dum eum infantes sugunt, & gingiuis admouent, eas hoc modo rarefaciat.

CAPVT XII.

De Dentium stupore & algore.

Dẽtium stupor. Tupor dentium, Græcis αἱμωδία, est molestia & dolor quidam dentibus accidens ab acidis & acerbis præcipuè rebus, qui sensu rectius percipitur, quàm verbis describitur. Id malum ita occupat dentes exteriores, vt non solùm mandentes ex eo intoleranter doleant: verùm etiam ipsimet dentes digitis suis attingere præ dolore vix

re vix sustineant. Quapropter non satis commodè stupor affectus ille appellatur, qui est abolitio sensus: sed potius ad dolorem pertinet, vnde rectè Capiuaccius, *l.* 1. *Pract. Medic. cap.* 53. hæmodiam dolorem dentibus proprium esse asserit.

Caussa est sapor acidus, temperiem dentium immutans. *Caussa.* Id quod accidit à cibis quibusdam huiusmodi sapore præditis. Idem euenit ab humoribus acidis & atra bile vomitu reiectis; id quod multis affectione hypocondriaca laborantibus accidisse memini, qui tam acida vomitu reiecerunt, vt dentibus stupidi iis ita inde euaserint, vt per integrum diem vix aliquid comedere potuerint. Quod quandóque etiam præstant vapores acidi è ventriculo ad dentes elati. De quo etiam Hippocrates, *lib.* 2. *de morbis sub morbo nigro.* Aliquando & ipsis dentibus huiusmodi materia alieno sapore infecta innascitur, vel ad eos confluit.

Contingit etiam, vt ab imaginatione stupor eiusmodi inducatur, quando alium res acerbas masticantem videmus, aut strepitum limarum, vel similium rerum audimus. Nam imaginatio occulto modo mouet humores in corpore, atque eos præcipuè, qui cum re, quam imaginamur, analogiam aliquam habent.

Fracastorius tamen, & probabiliter, *de sympath. & antipath. cap.* 14. ad auditus organnm affectum caussam refert, dum scribit: *Similiter & si acutus valde sit sonus stridulus, applicatio vim patitur, quasi in angusto facta, tum & membrana auditus quasi icta offenditur, vnde contrahitur repentè, ac cum ea simul & neruuli quidam vsque ad radicem dentium, in quem locum subito incidens nouus aër horrorem quendam circa dentes facit.*

Medetur huic affectioni portulaca masticata, cuius succus lentore suo dentibus adhærens affinitate quadam, humiditatem acidam & acerbam è dentibus extrahit, vt disputat Aristoteles, 1. *problem.* 38. Et si hoc alij ad proprietatem substantiæ referunt, quâ & in apostematibus lienis portulaca prosit, & affrictione verrucas tollat. Rhases & amygdalas amaras atque ceram masticatam commendat, *Curatio.*

quæ temperatâ sua qualitate, ac vnctuositate illam quasi congelationem remittunt. Salem item affricare iubet, qui materiam liquefaciendo acorem è dentibus extrudit. Alij panem calentem, vt è furno extrahitur, masticandum exhibent, aut radices vel succum glycirrizæ aut pineas, auellenas, iuglandes. Alij caseum recentem commansum, & calidum oui vitellum commendant. Ægineta omphacinum inunctum, vt & amurcam vetustam in æneo vase coctam ad mellis crassitudinem inunctam laudat. Confert & frequens oris collutio cum vino calido.

Collutio quoque oris commoda est ex aqua saluiæ calente, vel decocto radic. aristolochiæ & baccar. lauri.

Cognatum stupori malum est, cuius Rhases meminit, *cap.* 44. quando dentes frigidi attactu imprimis offenduntur, quod malum Auicennæ est Ebet dentium; ac dentes tum ita afficiuntur, vt neque frigidum neque calidum, neque durum quid tolerent.

Caussa est debilitas dentium ex intemperie siue frigida siue calida, & eorumdem debilitas, seu vt aliis placet, nimia sensibilitas cum raritate texturæ. Plerumque verò ab intemperie est frigida. Ideo Rhases oleum excalefactum ore tenere iubet, & vitelli oui assatum calidum masticare, aut calentem panem. Auicennas Hierâ simpl. aut Theriaca dentes fricat, vel masticentur lauri baccæ, aristoloch. anethum. In calida materia Auicennas fricat dentes cum oleo rosaceo tepefacto, cui camphora & santali sint admixti: aut mucilaginem sem. psyllij, vel sem. portulacæ masticare iubet.

CAPVT XIII.

De Dentium stridore.

Dẽtium stridor. Dentes naturâ etsi moueantur, dum voci formandæ & masticationi inseruiunt: tamen motus ille fit sine sono. Interdum verò p. n. sonitus accidit, qui stridor dentium appellatur.

Caussa. Caussa eius est imbecillitas musculorum maxillæ à frigore

gore, aut potius rigor quidam in ea accidens à frigore; vermes etiam per conſenſum cerebro affecto, vaporum multitudo, vt in paroxyſmorum principiis.

Prognoſtica.

1. Stridor dentium, minatur apoplexiam vel epilepſiam, Valeſcus de Taranta, *Prognoſtica.*

2. In febribus dentibus ſtridere, quibus à puero minimè eſt conſuetum, inſaniam & mortem ſignificat. Quod ſi iam deliranti id accidat, admodum id exitiale eſt. Hippocrates *in coacis*. Poteſt tamen delirium cum dentium ſtridore dupliciter coniungi. Aut enim præceſſit ſtridor, & ſecutum eſt delirium, vel contra. Si præceſſit ſtridor, maniam, & mortem prædicere poteſt Medicus; quia cerebrum ſimul afficitur. Si verò antecedat delirium, & ſequatur ſtridor, non ſemper exitiale malum denotat; quia prouenire poteſt à facultate imbecilla, non ſemper cerebro affecto.

3. Stridorem dentium etiam inter conceptionis ſigna refert Hippocrates *de ſuperfœtatione*.

Curatio ad ipſum ſtridorem dirigenda non eſt, ſed ad cauſſas. *Curatio.*

CAPVT XIV.

De Dentibus nigris, malè coloratis & ſordidis, & ſanguinis è dentibus fluxu.

DENTES natura ſua albi ſunt, quæ res vt naturalem dentium conſtitutionem indicat, ita ad decorem & pulchritudinem hominis etiam facit. *Dentes ſordidi.*

Qui color ſi mutetur, quod ſæpè accidit, dum dentes à naturali ſuo candore ad flauum, liuidum, nigrum colorem deflectunt, vitium in qualitate mutata oritur, quod ſæpè in dentium corruptionem, & grauiora vitia degenerat.

Accidit autem iſta dentium fœditas ab hmmoribus vitioſis in ſuperficie illorum hærentibus, à vaporibus ſurſum exhalantibus, à frequenti dulcium eſu, à maſticatione fructuum nigrorum, vt myrtillorum, mororum, à cibis

in vasis cupreis aut æneis asseruatis, ab inunctione argenti viui in lue venerea, vel ab eadem in fucis & pigmentis faciei adhibitis, vnde fæminæ, quæ ad faciem pingendam fucis ex Mercnrio vtuntur, plerumque dentes malè coloratos habent. Interdum tamen etiam ab humoribus vitiosis & alimento prauo dentibus sese insinuante color eorum mutatur.

Ad dentium autem sordes tollendas & colorem vitiosum emendandum, vsitatissima sunt Dentifricia, parata ex iis, quæ sordes abstergere possunt; vt *ossibus sepiæ pumica*, præcipuè si igniatur & vino albo bis extinguatur, ac tertia vice ignitus spontè refrigerari sinatur, & puluerisetur; *cornu cerui, corall. margarit. ocul. cancri, lapid. spongiæ, alabast. cochl. testis combustis, radic. aristol. testis ouorum, mandibul. luciȷ, silicibus combustis, arena alba, mastiche, sale, gummi iuniperi, tartaro, alumine.* Quibus ad suauem anhelitum conciliandum addi potest, *cinamomum, lignum aloës. Radic. ireos, rosmarinus, flor. lauendulæ, rosarum, moschus.*

Vt ℞. *Alabastr. pumic.* an. ℥. ij. *salis* ℥. j. F. puluis. Vel ℞. *Oss. sepiæ* ℥. ij. *test. ouor.* ℥. j. ß. *rad. ireos coralliòr. albor.* an. ℈. j. *alum. roch.* ℈. ß. *mastich. rosar. rubr.* an. g. v. *mosch.* g. j. *Silic. alb. combust. vel aren. albiss. subtiliss. ad pondus omnium* F. pulu. Vel ℞. *Mandib. luciȷ. C. C. vsti præp. cor. præp.* an. ℥. ß. *aluminis vsti, radic. ireos.* an. ℥. ij. *sal. gemmei.* ℥. j. F. puluis. Vel ℞. *Oss. sepiæ, corall. albor. margarit. præpar.* an. ℥. j. *C. C. vsti* ℥. j. ß. *pulu. rad. ireos, gummi iuniperi* an. ℥. ß. *aristol. rot.* ℈. j. *lig. aloes.* ℥. ß. *mosch.* g. ij. F. puluis. Vel ℞. *C. C. vsti præpar. cor. alb.* an. ℥. ß. *margarit. præpar.* ℥. j. *mastich. ireos,* an. ℥. j. *mosch.* g. iv. F. puluis.

℞. *Corall. albor. rubr.* an. ℥. ij. *lapid. spong. oss. sepiæ,* an. ℥. j. *C. C. vsti præpar. rasur. eboris,* an. ℥. ij. *mastich.* ℥. iij. *gummi iuniperi* ℥. j. ß. *sal. torrefact.* ℥. ij. *mosc.* ℈. ß. F. puluis. Vel ℞. *Pulu. crystalli* ℥. ij. *corall. rubr. scobis C. C. albiss. & subtiliss.* an. ℥. j. F. puluis. Vel ℞. *Pulu. ossis sepiæ, lapid. silicis vsti, pumicis vsti,* an. ℥. j. ß. *calaminar.* ℥. ß. *rad. ireos,* ℥. ß. F. puluis.

Ansh. Boëtius puluerem osteocollæ commendat. Potest & pulueribus saccharum, mel, vel oximel admisceri, & mixtura

mixtura Electuarij instar parari, qua dentes fricentur.

Vt ℞. *Pulu. corall.rubr.lap. crystalli*, an. ʒ. j. *off. sepiæ, lap. calaminar. myrrhæ*, an. ℈. j. *alum. vsti, salis tosti, C.C. vsti, lap. pumicis*, an. ʒ. ß. *rad. ireos, calami odor. nuc. mosch.* an. ʒ. ß. *panis albi tosti*, ʒ. iij. *oxymel. scillit.* q. s. M.

Hac mixtura dentes alternatim fricentur, postea lauentur oxycrato, vel aq. aluminosa cum aq. communi vel rosarum.

Alij solò melle rosato cum oleo vel spiritu vitrioli mixto vtuntur h. m.

℞. *Mellis rosati col.* ℥. j. *spir. vitrioli* ʒ. ß. M.

Secreti loco nonnulli commendant carbones & cineres stipitum rorismarini: quibus neoterici præferunt, & pro certissimo experimento habent cinerem nicotianæ.

Cardanus aq. & succum limonum ac citri commendat.

Vel ℞. *Summit. myrthi, lentisci, oleastri, saluiæ, rorismarini*, an. m̃. j. *corall. rubr. eboris, dent. equorum*, an. ℥. iv.

In fictili vase simul vrantur, addendo *salis communis*, p. j. donec omnia dealbata sint, & reducantur in puluerem, cui adde: *Garyophyll. cinamomi, rorismarini*, an. ʒ. iij. *moschi* ℈. j. F. puluis. qui etiam excipi potest oxymel. scillitico, vel mucilagine gummi tragacanthi, aut Arabici, & inde styli formari.

Loco puluerum etiam styli ad dentes mundandos fieri possunt.

℞. *Corall. rubr. præpar. pumic. præpar.* an. ʒ j. ß. *galliæ mosch.* ℈. j. *sanguin. dracon. caryophyll. cinamomi, mastich.* an. ʒ. j. *mosch. ambr.* an. g̃. ij. Cum *tragacanth. in aqua Rosar. dissol.* F. Styli. Vel ℞ *Lapid. pumic.* ℥. ß. *corall. rub. alb. C. C. præpar.* an. ℥. ß. *sanguin. dracon.* ʒ. ij. *gummi Arabici in aqua rosar. dissolut. & albumin. ouor. q. s.* F. Styli.

In summa ne dentes malè colorati euadant, & corrumpantur, dentes à sordibus & cibis mundandi, verùm non acumine cultri, cùm dentes inde lædantur, sed dentiscalpiis ligneis, vel ex osse firmo ac flexili paratis, è spinis piscium aliquorum, osciculis, & tendinibus osseis gallinarum, item ligno lentisci, myrthi, lauri, iuniperi, cupressi. Os verò post cibum colluatur aqua salsa imprimis, vel

vino.

vino. Commendatur ad dentes mundandos & hæc aqua:

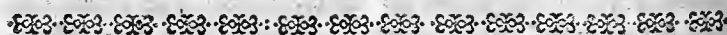
℞. Sacchar. ℔. ß. *sal.* ℥.iij. *alum. roch*, ℥. j. ß. Destillentur per alembicum. In aqua intingatur gossipium, & eo dentes fricentur: Vel *℞. Salis ammoniaci gemmei*, an. ℥. j. *alum.* ℥. j. ß. *aq. rosar. q. s.* Destillentur. Laudatur & sequens aqua.

℞. Sacchari ℔. ij. *alum. rochæ* ℔. j. *vini albi generosi*, ℔. j. ß. Destillentur s. a.

Destillato liquore dentes sæpius fricentur & mundificentur. Chymici oleum sulphuris commendant, vt & aquam fortem cum aqua communi temperatam, cum penicillo denti appositam. In ea nonnulli folia saluiæ macerant, eisque dentes fricant, qui postea vt glabri rursus fiant, melle rosato & sanguine draconis inungendi, osque eluendum. Sic enim statim dealbantur.

De sanguinis è dentibus fluxu.

Sanguinis fluxus è dentibus. Nec prætereundum hoc loco, quod Balduinus Rousseetus, *lib. de hominis primordiis & hystericis affectionibus refert. Nos*, inquit, *quod supra communem hominum fidem est; Furnis municipio Flandriæ mulierem nouimus, cui forte fortuna, cùm elisus esset dens molaris, soliti alioqui menses supprimerentur natura noxium illum, feculentúmque sanguinem propellente, singulis mensibus ex elisi dentis vulnusculo sanguineus quidem gurges, proportione purgationi respondens, effluceret.* Scribit etiam Hollerius, *comm. 2. in sect. 2. lib. 2. aph. 18. Coacar. prædictiorum*, se vidisse è loculo dentis longo tempore sanguinem profluxisse, qui nullis remediis cessit, ægrumque tandem sustulit.

CAPVT XV.

De Dente aureo Pueri Silesij.

Dens aureus pueri Silesij. HOC loco vbi de colore dentium mutato agitur, non videtur omittenda quæstio, de aureo dente pueri silesij. Anno enim Christi 1593. circa F. paschatos rumor innotuit, puerum quendam annorum septem, Cristophorum *Mullern*, in pago *Vveigelsdorff* in Silesia, cùm ipsi dentes exci

excidissent, vltimi molaris loco dentem aureum succreuisse; cuius rei historiam pòst anno Christi 1595. descripsit, & publicè edidit D. Iacobus Horstius, Medicinæ Professor in academia Helmstadiana, qui ipsum partim pro naturali, pártim pro prodigioso habet solatij loco Christianis à Turca tum afflictis exhibitum esse statuit. Eodem anno 1595. eiusdem aurei dentis historiam edidit Martinus Rulandus, cui sese opposuit Ioh. Ingolsteterus anno 1597. contra quem suum iudicium eodem anno defendit Martinus Rulandus. De eodem aureo dente scribit etiam Andr. Libauius *part. 2. Singular. Dissertat.* 7. qui disputationes illas, in partem vtramque habitas, recenset; quas vt huc afferam, operæ pretium esse non puto. Non entis enim nullæ sunt affectiones, & dens ille aureus nullus fuit, sed fucus merus, qui Vratislauiæ demum detectus fuit. Eius rei historiam ad me perscripsit Dn. D. Michael Doringius, sicut illam ex Dn. Danielis Bucretij Physici quondam Vratislauiensis relatione accepit, quæ talis est. Puer ille cùm Vratisslauiam deductus fuisset, & omnes nouitatis istius miraculosæ,(vt putabatur)cognoscendæ ac visendæ desiderio tenerentur, factum est, vt in Doctorum virorum conuentum ac concionem cui inter alios plures CL. D.Christophorus Rhumbaumius p.m. etiam interfuit, vocaretur. Acciti & admissi dentem sedulò contemplati sunt, qui splendore aurum Rhenanum repræsentauit. Adfuit simul aurifaber. Is iussus frictione lapidis Lydij dentē examinauit. Linea affrictione inducta existimabatur reuera esse aurum Rhenanum. Aurifaber igitur, rei veritatē penitius exploraturus, ipsi illeuit pigmentum aureum. Et ecce linea illa absumta disparuit. Protinus ergò de fraude suspicio concipitur. D. verò Rhumbaumius, vt erat ingeniosus & cautus, inspectionem repetit, atque supernè dentem non integrum sed foraminulo pertusum conspicatur. Spatula igitur ferrea admota numquid lamina aliqua orichalcea solùm denti esse inducta explorat. Rem ita se habere certissimè inuenit, & reliquis spectatoribus ostendit. Lamina enim illa per spatulam mouebatur, nihilque erat aliud, quàm medietas (& forsan inaurata) globuli,

qua

quales crumenis & marsupiis olim à fœminis in Silesia gestari solitis appendi consueuerunt. Detraxisset prorsus à dente laminam istam D. Rhumbaumius, ni deceptor restitisset, & se cum puero subduxisset. Fraudis enim hæc detectio pessimè habuit pueri istius circumductorē, vtpote qui nummos corrodendi occasionem sibi ereptam esse videbat; atque ita cum aureo isto dente euanuit ac disparuit. Quæ historia omnes Naturæ scrutatores meritò monere debet, ne caussas rei, & τὸ διότι, prius quærant, quàm τὸ ὅτι, sit manifestum, & de re ipsa planè constet. In qua re tamen non rarò peccatur, dum de non Entis affectionibus & caussis sæpè acriter & magno conatu disputatur.

CAPVT XVI.

De Gingiuarum affectionibus.

Gingiuarum affectiones. GINGIVARVM etiam affectiones p. n. variæ sunt: nimirum luxuries ipsarum, dum præter naturam augentur, vt dentes propemodum integant: deinde flacciditas, dum caro earum mollis euadit, & facilè sanguinem fundit; quod vitium scorbuto familiare est: contra eorundem corrosio & absumptio: Inflammatio ad radicem dentis, quæ παρουλὶς, Celso παραδοντὶς, (nisi mendum in textu est) abscessus παρουλίδα, sequens, qui si malè curetur, caruncula innascitur, ad intimos præcipuè molares, quæ ἐπουλὶς, dicitur, & aliquando cum aduerso buccarum musculo coalescit. Nonnunquam abscessus in vlcera, cancrum & fistulas, degenerat; interdum & gangræna gingiuas corripit, de quibus iam dicemus.

De gingiuis excrescentibus, laxis, flaccidis, sanguinem fundentibus.

Gingiuæ excrescentes & laxa. Gingiuarum caro ita sæpè luxuriat & incrementum sumit, vt dentes, præsertim molares obtegat, quod vitium πλαδαρὰ οὖλα, gingiuarum luxuries, excrescentia, & dentium superincarnatio nominatur. Plerumque illa caro laxa sordida & flaccida est, & cruorem, si paulatim attingatur, de se fundit, & graueolet; id quod scorbuticis familiare est.

Atque accidit hoc vitium à ſanguine ſeroſo,vitioſo,corrupto, copioſius ad gingiuas confluente; ad quam rem imprimis facit caro gingiuarum ſua natura laxa, quæ humores affluentes facilè ſuſcipit.

Vt enim in vlceribus & vulneribus, vbi caro cute non tegitur,facilè luxuriat: ita etiam gingiuarum caro,quæ cute craſſa non tegitur, faxilè luxuriat.

Si luxuries iſta carnis ſit leuis, & ſine putredine, facilè reprimentium & adſtringentium vſu compeſcitur, vt collutione oris cum aqua aluminoſa, cum decocto balauſt. gallar. fol. pruni,cortic. mori, & aſperſion e puluer. ex balauſt. radic. biſtortæ,corall. rubr. & pauco alumine.

Si verò gingiuæ putridæ ſint, & grauem odorem ſpirent,fortiora requiruntur.

Commendatur hîc peculiariter Aquilegia, & vnguentum ex Aquilegia paratum in hoc malo vtile eſt.Imprimis verò efficax eſſe ſequens linimentum, multo vſu compertum eſt.

♃. *Pulu. fol aquileg. ſaluiæ, menth. criſp. nuc. moſch.* an. ℥. ß.

Nonnulli etiàm rutæ, & myrrhæ tantundem addunt,*aluminis vſti* ℥. j *mellis puriſſ.* ℥. iv. vel q. ſ. Mel leni igne deſpumetur. Deſpumato & calenti pulueres inſpergantur. F. linimentum, quo gingiuæ inungantur. Vel ♃. *mellis opt.* ℥. ij. *aceti vini* ℥. j. *fl. æris* ʒ. j. *alum.* ℈. j. Bulliant, donec rubefiant, adde,*pulu.ſabinæ,nuc. moſch.* an. ʒ. ß. *C.C. præp.* ʒ. ß. F. linimentum.

Præſtantiſſimum quoque hic eſt decoctum ſummitatum rubi Idæi: Vtile eſt, etiam gingiuas cruentas & defluxione tentatas ſæpius attingere, ſale vſto. Idem præſtat pulu̓is corallij rubri crudi, vt & antheræ roſarum, nec non collutiones ex vitriolo, alumine,myrrha, maſtiche, & aceto ſcillitico paratæ.

Vtilis eſt & oris collutio cum aqua ſaluiæ, plantag.prunell. & naſturt. aquat. Vel ♃. *Radic.tormentillæ, cort. rad. prunor. ſylueſtr. hyperici, ſaluiæ acutæ*, an. m̃. j.

Inciſa coq. *in vini* ℔. II. ad conſumptionem tertiæ partis. Colatura os colluatur.

Efficax

Efficax eſt & hæc aqua, & in omnibus vlceribus ſordidis gingiuarum, tonſillarum, palati, faucium, narium, & ozæmis vtilis.

℞. *Mellis roſati*, ℥. ij. *ſulfuris viui, aluminis crudi*, an. ℥. j. *alb. Græc. cimar ſabin.* an. ℥. ß. *ſpong. ſambuc.* ʒ. j. *Fol. hyperic. roriſmar. plantag. rutæ, ſaluiæ. puleg.* an. m̄. ß.

Coq. in vino & aquæ ℔. ij. ad conſumtionem quartæ partis. Sub finem adde *æruginis æris* ℥. j. ſtent donec ſponte refrixerint, poſtea colentur.

In colatura penicillum lana vel goſſipio inuolutum intingatur, & locus affectus tangatur, vel goſſypium aut ſtupa loco affecto imponatur.

Aëtius ſumit *alumin. vſti, thuris, myrrhæ*, an. p. æ. quæ cum melle miſcet & illinit, & poſtea os vino colluere iubet.

Eiuſdem eſt quod efficaciter carnem corruptam gingiuarum abſumit, & putredinem ſiſtit.

℞. *Chalcitid. crudæ* ʒ. iij. *cadmiæ* ℥. j.

Cadmia in aceto ad æſtiuum Solem aliquot diebus conteritur, deinde adiicitur chalcitis, & ſimiliter cum ea teritur affuſo ſæpè aceto. Poſtea ambobus exſiccatis, tritis, & cribratis vtere ſiccis, ſed cum cautione, ne quid ex pharmaco in os deglutiatur.

Vel ℞. *Alumin. ſciſſil. flor. roſar. rubr.* an. ʒ. j. *ſal. foſſil.* ʒ. ij. *Croci* ʒ. ß. Vtere ſicco aut cum melle cocto.

Mel etiam roſatum, ſi vnciæ vni ol. vitrioli guttæ ij. addantur, vlceribus gingiuarum, & oris vtile eſt.

Vel ℞. *Nuc. moſch.* N. j. *alumin. crudi* ʒ. ß. *alb. Græc. ſuc. rut. millefol. chærefol.* an. ʒ. ij. *mellis* ℥. Miſce.

Vtiliſſimum eſt, ſi ante & poſt cibum os colluatur aquâ, è qua ſal excoquitur.

De fluxu ſanguinis è gingiuis.

Fluxus ſanguinis è gingiuis. Interdum non ſolùm laxæ fiunt gingiuæ, ſed etiam ſanguis ex iis fluit. De quo Hippocrates, *in Coacis lib. 2. comm. 1. ſect. 2. aphor. 14. ſec. diſtinct. Hollerij.* Τὰ ἀπὸ οὔλων αἱμάλα ἐπὶ κοιλίῃ ὑγρῇ ὀλέθρια. *Sanguis de gingiuis, ab aluo liquida lethale.* Significat enim virtutis debilitatem in epate & venoſo genere & in ipſo ſanguine vitium, vbi ſcilicet is eſt

acris

acris & ἰχωρώδεις: qualis in ſcorbaticis colligitur. Si ergo is per gingiuas effluit,& aluus ſymptomaticè ſoluatur, malum ſignum eſt.

Cui malo ſi curatio adhibenda ſit, medicamenta, quæ ad gingiuas laxas conueniunt, vſurpanda. Interdum tamen eiuſmodi fluxus criticus eſt, & non ſtatim ſiſtendus. Ita apud Dodonæum, *obſ.* 14. Latomo ecthymatis laboranti ſanguis è gingiuis erupit, quo repreſſo ad vrinarios meatus delatus,ac cruenta vrina ſubſecuta eſt, quæ cum reprimentibus talis eſſe deſiiſſet, iterum ad gingiuas ſe contulit, nec fluxus ceſſauit, donec æger ſanitati reſtitutus eſt.

Ita refert Amatus Luſitanus, *cent.5. curat.* 5. quibuſdam hominibus ſanguinem è gingiuis effluxiſſe, qui, ſi fluxus non ſolito reſponderet modo in capitis dolorem inciderint,vt eum reuocare neceſſe habuerint. Et Iulius Alexandrinus,*in annot. ad cap.11.lib.2.method. med. Galeni* ſcribit, ſocrui ſuæ per interualla quædam ſanguinem è gingiua fluxiſſe, quaſi venula aliqua inibi ex ἀναστομώσει aperta.

De Gingiuis carne denudatis, ſeu carnis gingiuarum conſumptione.

Vt gingiuarum caro aliquando luxuriat: ita contra nonnunquam imminuitur, & abſumitur, vt dentes nudi conſpiciantur & laxentur,ac vacillent;quod accidit ex humore prauo & acri ad gingiuas confluente,eáſque erodente. *Gingiuæ carne denudatæ.*

Danda igitur opera eſt, vt caro regeneretur.

Ergo ℞. *Thuris,maſtich.ſarcocoll.ſanguin.dracon.*an.ʒ.j. F. Puluis, qui gingiuis aſpergatur. Auicennas ſumit *thuris, maſtich.ariſtolochiæ rotund.ſang.dracon. farin. orob.rad. ireos,* an. ʒ. j. Pulueriſata cum melle & aceto ſcillit. ſubigit, & eo gingiuas fricat.

Poſſunt tali etiam linimento inungi.

℞.*ſyr.myrthini,mellis roſ.col.*ana ℥.ß.*diamori, dianuc.* an. ʒ.2.*pulu. mandibul.lucij piſc.rad. biſtort.nuc.moſchat.* an. ℈ j. Miſc. Vel ℞. *Mel.roſ.col.*℥.j.*pulu.maſtich. mirrh. thuris, nuc. moſch.*an.℈.j.Miſc.Vel ℞.*rad.Cyperi* ʒ.ij. *ariſt.rotund. ſarcocoll.*an.ʒ.j.ß.*mirrh.*ʒ.j.*rad.ireos,terræ ſigillatæ, raſuræ C.C.* an.

℥.ß.*fol.myrthi,flor.rosar. rubrar.* an.P.j. *santal.albor.rubr.*an. ℥.j. ß.*alumin. vsti,balaust.*an.℥.ij. F.Puluis, de quo aliquid in aqua fol.quercus ebuliat, & decocto os colluatur.

♃. *Cancros viuos* N.vj. *Radic.lappæ maioris* ℥.j.Contundantur in mortario ad pultis consistentiam.Diluantur cum *aq. flor.cyani* ℥.xvj. Exprimantur per pannum linteum, lauentur eo dentes & gingiuæ.

De Gingiuarum inflammatione,seu parulide, epulide, vlcere, cancro, fistula.

Gingiuarũ inflammatio. Præterea etiam gingiuæ quandoque inflammatione cum dolore corripiuntur, apostema patiuntur, quæ in vlcera interdum cancrum, fistulas, gangrænam desinunt. Inflammatione, quæ Græcis παρυλὶς dicitur,gingiuæ corripiuntur à sanguine tenui, siue puro, siue cum aliis humoribus mixto, qui è capitis vasis in easdem defluit. Familiaria etiam sunt vlcera gingiuarum scorbuticis,de quibus in tractatu de scorbuto dictum.

Signa diagnostica.

Signa. Malum ipsum per se visui patet. Et quidem, si materia sit calidior & acrior, gingiuæ magis rubent & calent, dolórque & punctio vehementiùs affligit. Si verò sanguis sit frigidior,rubor,calor & dolor est remissior.

Prognostica.

Prognostica. 1. Inflammationes hæ,nisi statim reprimantur, in apostemata abeunt,quæ nunc citiùs,nunc tardiùs rumpuntur, pro tumoris magnitudine & humoris natura.

2. Non contemnendum est hoc malum,cùm nisi maturis præsidiis ipsi succurratur,in apostema & vlcera diuturna nonnunquam & in fistulam abeat. Sæpe & in cancrum incurabilem, vbi materia melancholica sicca, & adusta fuerit; quandoque & in gangrænam abit.

3. Si gingiuarum inflammatio in gangrænam mutetur, insanabile plerumque malum est, vt aliquot exemplis demonstrat Guillelmus Fabritius,*cent.1.obs.* 30.

Curatio. 4. Æstate in aurium inflammationibus quinto die eruptiones fiunt: est etiam vbi longius perdurant: sic & quæ circa gingiuas & nares suppurationes contingunt. Hippocrates,*6. epid.sect.6.t.24.*

Curatio

Curatio.

Vniuerſalia quod attinet, eadem methodo curanda hæc inflammatio, quâ aliæ inflammationes. Vena nimirum aperiatur in brachio. Ita Meliſandro apud Hippocratem, 7. *epid. ſect. vltima*, cùm magno gingiuæ dolore corriperetur,& valde intumeſceret; vena in brachio ſecta eſt. Poteſt & poſtea vena ſub lingua aperiri; & cucurbitulæ collo admoueri. Nec Topica multùm diſcrepant;niſi quòd gingiuæ, cùm carne ſint præditæ molli ac raræ, fortia medicamenta non tolerant. Ideóque dum nondum putreſcunt nec corroſæ ſunt; conueniunt medicamenta, quæ aſperitatis & mordacitatis ſunt expertia. Nam acria inſigniter nocent, & proinde in gingiuæ dolore ab aceto abſtinendum. Et primùm quidem phlegmones generatio impedienda eſt,& reprimẽda inſtitutis oris collutionibus & gargariſmis ex decocto fol.quercus, nucũ cupreſſi,balauſtior.roſ.rubr.aqua plantaginis,prunellæ,ſaniculæ, portulacæ,veronicæ,fragor.fol.quercus, cum ſucco vel rohob mororum in iis diſſoluto, vel rohob nucum, ribes, berberum fragorum, ſyrupo granato cum violarum, roſarum ſiccarum,myrtino,oxyſaccharo ſimpl.melle roſato. E. g.

℞. *Aq. plantag. prunellæ*, an.℥.iij. *roſar.rubr.* ℥. j.ß. *diamori* ʒ. vj. *mellis roſati col.* ʒ.iij. *ſalis nitri præp.* ʒ. ß. Miſce. Vel ℞. *Aq. ſemperuiui*, *plantag. centinod. min.* an. ℥.ij.ß. *mellis roſati* ℥.j.*nitri præ.*ʒ.ß.M.Vel paretur tale decoctum.

℞. *Herb. prunell. plantag.* an. m̃. j. *fol. roſ.rubr.* P.iij.*balauſtior.* ʒ. ß.*rad. glycirrh.*ʒ.j. *ceraſor. exſiccat.* ʒ.ij. Conciſa & contuſa coq. in *aq. hord. ſimpl.*pro ℥.ix. In quibus diſſolue *rohob.fragor.*ʒ.vj. *ſyr.violac.*ʒ. iij. *nitri præp.* ʒ.j.ß. M.

Galenus, 5. *de comp. med. ſec. loc. c. 9.* ſcribit; gingiuis ex inflammatione dolentibus optimum remedium eſſe ol. lentiſcin. temperatè calefactum in ore retentum, idque recens. Nam oleum quò vetuſtius, eò calidius. Habet illud oleum vim moderatè reprimendi & diſcutiendi. Aëtius ptiſana gingiuas colluere iubet. In cauſſa frigida aliquid de reſoluentibus calidis admiſceatur,vt de alum.vſto vel ſale.Aut decoctũ fiat ex ſem. lini,fol.agrimõ.cũ exiguo alumine,pro collutione oris.Vel paretur tale decoctum.

 ℞. *Hord.*

♃. *Hord. integri* m̃.j. *fl.malu.arbor.* P.iij.*rosar. rubr.* P ij. *rad.glycirrh.*ʒ.iij.*iuiubar.* N.vij.*caricar.ping.* N. iij.Coq.in s. q.*aq.fluuiatil.*ad tertias.Colentur,*colaturæ* ♃.℥.viij.In quibus dissolue *oxymel. simpl. mell. rosati collat.* an.℥. j. *diamori* ℥. ß. *lap. prunellæ* ʒ.ij. M.pro gargarismo. Alumen etiam vstum & tritum parotidas comprimit, teste Aëtio.

Si apostema ad maturationem tendat, gingiuæ butyro inungantur. Deinde apostema aperiatur decocto caricarum lini, fænugræci,& similium. Vel caricæ per medium discissæ imponantur. Si abscessus sponte non aperiatur, scalpello aperiri potest. Apertus abscessus hydromelite, collutionis & gargarismi instar adhibito, mundetur.Tandem vlcus exsiccetur & claudatur.

Interdum verò apostema in vlcus desinit, & quidem nunc vlcus simplex est sine corrosione & putrefactione, nunc verò corrodendo serpere incipit,vt non tantùm & νομὴ gingiuarum fiat; quod accidit cùm humores salsi, acres aut praui affluunt.Curantes autem talia vlcera,si sint simplicia, exsiccantibus & adstringentibus medicamentis, collutione scilicet oris cum decocto agrimoniæ, rosar.balaustior.cupul.gland.aceto scillit.alum.myrrh.Vt ♃.*Agrimon.*m̃.j.*balaust.rosar.rad.aristoloch.rotund.* an.ʒ.ij.Coquantur in vino.Colaturæ

♃. ℔.j. *acet.scillit.*℥.ij.M.Vel ♃.*Rad. aristoloch. rotund. balaust.flor.rosar.rubr.*an.℥.ß.*myrrh.alumin.*an.ʒ ij. *cinamom. spic.*an.ʒ.j.F. Puluis,qui diuidatur in duas partes; vna cum melle redigatur in formam linimenti, quo dentes inungantur, puluis verò aspergatur vel affricetur.

Si vlcus in fistulam transeat, fortioribus vtendum, vt: ♃. *Gallar.cupul.gland.flor.rosar.balaust.cortic.granator.*an.℥. j. Coqu. in vino pro collutione oris. Ipsis verò gingiuis hic puluis inspergatur.

♃. *Gallar.sumach.gran.myrth. cupul.glandium, semp.plantag.* ana ʒ. j. *vitrioli albi,alum.sciss.* an.℈. iv. *anther. rosar.* ʒ. ij. F. Puluis. Vel ♃. *Mastich. gummi iuniperi, acaciæ, hypocistil.*an.℈.ß.*tutiæ præpar.*ʒ.ß.*vitrioli albi* ℈.ij.F.Puluis.

Vtilissima verò & efficacissima est hîc aqua viridis,suprà de gingiuarum excrescentia & laxitate proposita.

Si in

Si in cancrum degeneret vlcus, Gordonius hoc vtitur.

℞. *Rad. hellebor. aristoloch. long.* ♀ *ri, aluminis vsti, gallar. balaust. p. æ.* & cum *succo fol. oliuar. vel agrimon. & melle.* F. vnguentum, quo gingiuæ cariosæ illinantur.

Si verò post inflammationem gingiuarum carnis excrescentia quædam emergat, iuxta dentes molares, quam Epulida vocant, quod accidit aliquando cum febre & vehementi dolore internæ mandibulæ, vtitur Aëtius medicamentis, quæ inflammationem soluunt, atque os colluere hidromelite, ptisana, decoct. semin. lini iubet, totam item mandibulam contegere cataplasmate, ex hydromelite & semin. lini. Postea ad ipsam carunculam siccantia medicamenta admouet, quale est puluis alumin. vsti aspersus, aut qui Recipit ☿ *ris viui, piper. alumin. sciss. p. æ.* Efficax hîc est & vitriolum. Vel ℞. *Pulu. gallar.* ℈.j. ß. *alumin.* ʒ.j. F. Puluis. *Epulis.*

Vbi verò tardius consumitur, exedens apponit, quale est ærugo per se, vel cum æquali parte gallarum. Æger autem in æruginis vsu monendus, ne saliuam deglutiat. Exeditur etiam interdum aquâ forti, aqua regis, & oleo vitrioli.

Vtilis est hîc aqua viridis, cuius antea facta mentio. Si nec his tollitur èpulis, forcipe correptam ferro exscindit, & vlcus, vt par est, curat. Debétque os post sectionem illam cum decocto myrrhæ & pauco sale collui.

CAPVT XVII.

De Maxillarum morbis, & Symptomatibus.

Fungi maxillarum.

Maxillæ etiam suos morbos patiuntur. Inter eos autem primò sunt fungi dicti, qui etiam interdum è cerebro nascuntur, vt supra, *lib.* 1. *part.*1.*cap.*25. dictum est, læsa proculdubio aliqua fibra neruea, aut membrana. Ita memini cuidam puero dentem ore extractum, & procul- *Maxillarum fungi.*

dubio neruum vel membranam nerueam substratam læsam esse, è quâ fungus postea enatus est, qui penè totum os repleuit, & puero etiam mortem attulit.

Syderatio maxillarum.

Maxillarũ syderatio. Syderantur etiam nonnunquam maxillæ post dentium dolorem. Ita 5. *Epidem.* Metrodori puero ex dentis dolore syderatio & supercrescens in gingiuis caro, ac moderata suppuratio contigit, & tum molares, tum maxilla ipsa deciderunt.

Maxillæ cum Capite connexio.

Maxillæ cum capite connexio. Maxillæ inferior pars capiti per articulationem coniungitur, vt liberè moueri possit. Contrarium tamen exemplum, vbi maxilla inferior capiti planè connata & coniuncta fuit, supra è Columbo, *anatomiæ lib.*15. retulimus.

De maxillæ inferioris iunctura soluta.

Maxillæ inferioris iunctura soluta. Aliis plerisque animalibus maxilla inferior ex ossibus duobus per symphysin iunctis constat, & in homine, etiam in infantibus bifida est, & cartilagine copiosa in medio mento iungitur: in adultis tamen ita coalescit, vt ne coctione quidem separari queat. Violentia tamen magna interdum hæc coniunctura solui, & ossa hæc separari possunt.

Prognostica. Malum periculosum est, si in partem posteriorem os recedat. De qua Hippocrates, *in coaccis. In neruorum distentionibus & in iis, quæ in posteriorem partem fiunt, dissolutæ maxillæ mortem afferunt.*

Curatio. Quapropter curationem etiam tradit Hippoctates, *in lib. de articulis com.*2.*t.* 33. *Si compago*, inquit, *maxillæ ad mentum dissideat, reponere os cuiuslibet hominis est. Quod enim eminet, admotis digitis ab exteriore parte introrsum propellendum: quod intra inclinatur, iniectis digitis repellendum extrorsum est. Id autem distentione prius adhibita sic vt ossa distent, faciendum.* Reposita maxilla postea, vt ibidem docet, deliganda est.

De maxillarum luxatione.

Maxillarũ luxatio. Luxationem etiam patitur maxilla inferior. Quod quidem non facilè accidit, cùm ob articulationis naturam,

quæ

quæ vndique ossibus, circumuallata est, tum ob musculorum robur, quos plures & validos obtinet. Si tamen luxetur, tantùm in priorem partem propellitur & luxatur, vt Galenus, *comm.2.in lib.de articul.* & Celsus, *lib.8.cap.12.* docent, & ex anatome patet. Ad posteriora enim luxationem os impedit; ad dexteram sinistrum maxillæ caput; ad sinistram dextrum caput. Et quidem luxatur vel altera tantùm parte, vel vtraque. Vt autem luxetur maxilla, necesse est, vt processus rostro similis, acutus etiam dictus, qui sub iugali osse inseritur, ipso osse iugali humilior fiat, & extra os iugale feratur. Fit hoc non nisi maxima oris apertione, vt in nimia oris in oscitando dilatatione, vel si aliquid magnæ molis ore apprehendatur.

Signa diagnostica.

Signa. Si maxilla luxata sit, os claudi nequit, masticatio tollitur, locutio deprauatur, saliua ore ægro inuito profluit. Et quidem si maxilla ex parte vtráque sit luxata, os magis hiat, nec lingua ad loquendum liberè moueri potest, vndè fit babuties, & maxilla inferior cum superiore non potest committi, sed maxilla inferior tota magis prominet, etsi ordo dentium inferiorum & superiorum respondeat, & canini sint sub caninis, molares sub molaribus. Processus etiam ossis rostrum referentis extra malas vtrinque eminentes apparet, & temporales musculi rigidi ac duri sunt. Si verò ex vna parte tantùm luxatio facta sit, à parte illâ in anteriorem maxilla magis prominet, & in aduersum ipsa & mentum inclinatur, & os distorquetur, nec ordo dentium inferiorum & superiorum sibi respondet, sed incisoriis sunt canini.

Prognostica.

1. Periculo non vacat maxillæ luxatio, & propterea quamprimum reponenda est, priusquam musculi affecti cerebrum in consensum trahant propter neruorum ramos, qui à secundo & quinto cerebri pari orti in musculos maxillam mouentes inseruntur. *Prognostica.*

2. Si maxilla luxata suo loco non restituatur, periculum mortis imminet, & quidem plerumque circa diem 10. & febris continua excitatur, & dormiendi inexpugnabilis

gnabilis necessitas, & bilis sincera per aluum & vomitum reiicitur.

3. Si ex vtraque parte maxillâ luxata sit, difficiliùs restituitur, quàm si ex vna tantùm; & propterea luxatio ex vtraque parte periculosior est, & omnia symptomata sunt vehementiora. Nam omnes quatuor musculi maxillam sursum trahentes, afficiuntur, & cum iis nerui inserti, vnde dolor exoritur, & ex dolore inflammatio & febris acuta, & per consensum neruorum etiam os ventriculi afficitur.

4. Si post maxillæ restitutionem duodecim dies elapsi sint, periculum relapsûs non ita facilè amplius metuendum.

Curatio.

Curatio. Danda ergò opera, vt quamprimum maxilla restituatur, antequam dolor & inflammatio accedat. Si verò iam spatium aliquod temporis à factâ luxatione elapsum sit, vtendum prius medicamentis emollientibus & laxantibus, antequam restitutio tentetur.

Videndum verò primò, an ex vna, an verò ex parte vtraque facta sit luxatio. Si ab vnâ saltem parte, æger vel in sedili collocetur, vel resupinetur in puluinari, & caput eius immobile à ministro teneatur. Postea Chirurgus pollices lineis vel linteis vel fasciis subtilibus inuolutas in eius os immitat, & molaribus dentibus imponat, reliquâ manu extra maxillam ad mentum apprehendat, eamque deorsum trahat, deinde retrò versus guttur compellat, postea ad oppositum latus agitet, & simul rursum impellat, ægróque imperet, vt os claudat, Atque hæc omnia vno ferè momento fieri debent, vt Celsus inquit.

Si verò ex parte vtraque sit luxata maxilla, eodem modò restituenda est, præterquam quod ad latera non est agitanda maxilla, ideóque primò maxilla deorsum trahenda ob musculos, qui processum acutum rostro similem trahunt, qui infra ossis iuguli processum trahi debet. Secundò retrò æqualiter propellenda, quia luxatio in partem anteriorem facta. Tertiò sursum & in locum suum

compellenda. Maxilla in ſuum locum reſtituta, danda opera, vt in eo retineatur, & non iterum excidat. Itaque medicamenta ex oui albuminibus, & pulueribus adſtringentibus apponi debent; ac ſi dolor adſit, muſculi oleo roſaceo inungendi. Faſcia quoque mento apponatur. Hinc ad aures adducatur, & tandem in capitis vertice colligatur, vt maxilla reſtituta in ſuo loco retineatur. Videatur Hippocrates, 2. *de articul.* & Galeni *in eum commentar.*

De Maxillæ fractura.

Tandem Maxilla aliquando frangi poteſt ictu, caſu duodecim & ſimilibus cauſis. Aliquãdo etiam in dentiũ extractione pars auelli poteſt. Quod malum per ſe facilè patet. *Maxillæ fractura.*

Conſolidantur autem oſſa maxillæ facilè, & quidem 21. diebus, & celeriter callus increſcit; cùm ſint medulloſa, & laxa: quod ſi non recte reponantur, dentes vitiantur, atque inutiles redduntur.

Si verò quid de maxilla auulſum ſit, id reſtitui non poteſt. Quomodo autem maxilla fracta componenda ſit, docet Hippocrat. 2 *de artic.* qui ibi videatur.

De Maxillæ inferioris immobilitate.

Symptoma etiam quoddam occurrit circa maxillam inferiorem. Cùm enim facta ſit mobilis propter ſermonem & maſticationem: cùm illa mobilitas tollitur, præter naturam ſeſe habet. Fit autem hoc in tumoribus circa articulum, cùm deſtillationes in articulum circa auriculæ radicem fiunt, & ibi tumores atque inflammationes accidunt. Idem accidit in fracturis, luxatione, maxillæ cum capite coalitu. Pertinet huc & rigiditas illa genarum ſcorbutica, cuius *in tract. de Scorbuto, cap.* 5. facta eſt mentio. Non abſimilis videtur illa maxillarum rigiditas, cuius meminit Hippocrates, 5. *epid. num.* 23. *in eod. Foeſÿ*, in Eumelo Lariſſeo, cui crura, manus, maxillæ rigebant. *Maxillæ inferioris immobilitas.*

Signa & Curatio patent è morbis, à quibus immobilitas iſta pendet.

DE ORIS VITIIS.

CAPVT XVIII.

De Oris inflammationibus, & vlceribus.

SEQVVNTVR iam oris vitia. E morbis sunt, Oris inflammatio & vlcera. E symptomatibus; Oris fœtor, de quibus ordine dicendum.

Et primò quidem oris Inflammationem quod attinet, nonnunquam ex sanguine & calidis ac biliosis humoribus partes oris internæ, Palatum scilicet & fauces inflammantur. Interdum inflammationem excitanti sanguini etiam humores maligni coniunguntur, vti in Thaso accidit, apud Hippocr. 1. *epid. sect.* 1. *statu* 1. Inflammationi etiam caussam præbent inunctiones ex hydrargyro, è quibus sæpè inflammatio, gangræna & sphacelus excitatur, vt aliquot exemplis docet Guil. Fabric. *cent.* 2. *obseru.* 92.

Signa. Malum per se visui patet. Humoris etiam eam excitandis natura è suis signis cognoscitur.

Est autem inflammatio nunc periculosior, nunc minus periculosa, pro humoris peccantis natura. Etenim inflammationes oris, quæ ex solo fiunt sanguine, sunt mitiores; difficiliores, quæ ex sanguine cum bile misto generantur. Perniciosiores etiam sunt oris inflammationes, quæ cum febre fiunt, quàm quæ sine ea sunt.

Curatio.

Vt in aliis inflammationibus; ita etiam hîc, si non in vniuerso corpore abundet sanguis, vena primum aperienda; si alij vitiosi humores, purgatione vtendum. Hinc ad Topica veniendum.

Quod si neutrum horum affuerit, statim ad Topica accedendum. Requiruntur autem in principio quæ refrigerant, & repellunt atque adstringunt; In incremento & statu

ſtatu poſt aliquid diſcutientium addendum.

Colluendum ergo os ſero lactis, in quo flores roſarum, ſummitates rubi vel vitis cocta ſint; aut decocto plantaginis, prunellæ vel aquis inde deſtillatis, quibus diamorum dianucum, ſyrupus violarum, & ſimilia addenda. Ad diſcutiendum flores chamæmeli addi poſſunt.

Si tumor diſcuti non poſſit, ſed ſuppuratio expectanda ſit, adiuuanda ea & maturanda. Cui rei ſeruiunt caricæ appoſitæ. Vel coq. furfur in aqua, dum lenteſcat (commodum eſt etiam ficus addere) Colaturæ mel adde.

Eligenda autem ſemper ſunt talia medicamenta quæ neque ſapore ingrata ſunt, neque aliquam prauam aut venenatam qualitatem obtinent, qualia medicamenta Græci στοματικὰ appellauerunt, & apud Galen. *6. de compoſ. med. ſec. loca.* deſcribuntur.

Reliqua ex iis, quæ iam de oris vlceribus dicentur, patebunt.

De Aphthis, & Oris vlceribus.

Ἄφθαι, equidem dicuntur in ſpecie ſuperficiaria oris vlcera quæ infantibus præcipuè accidunt. Interdum tamen etiam latius hoc nomen ab autoribus extenditur, & aliarum etiam partium vlceribus tribuitur. Ita Hippocrates, *l. de natura mulieb. & de morb. mulier.* ἀφθᾶν τὰ αἰδοῖα, ſcribit, *& de Coacis prænot.* ἀφθώδεα στόματα, in orificio vteri nominat. Et 2. *de morbis*, fiſtulam pulmonis aphtha, id eſt, vlcere feruido laborare dicit; & Galenus, *9. de comp. med. ſec. loca.* διδύμους ἀφθώντας, nominat. Verùm, vt dixi, propriè aphthæ ſunt exulcerationes quædam in ſumma oris ſuperficie, igneæ quippiam caliditatis habentes, vt definit Galenus, *6. de compoſ. medic. ſec. loc. c.* 4. Hærent enim in ſumma cute, & ſerpunt in palatum, gingiuas, linguæ latera, eiuſque radicem. Interdum profundiùs ſeſe demittunt, & palatum carnémque linguæ exedunt, cuiuſmodi Gallicæ oris puſtulæ eſſe ſolent, præſertim ab inunctione cum argēto viuo. Galenus tamē, quæ putreſcunt & exulcerātur, aphthas non amplius nominandas cenſet, ſed eroſiones potius, & oris vlcera, quæ & remedia planè peculiaria poſtulant.

Itaque

Itaque etiam de oris vlceribus postea seorsim agemus. Ita Auicennas Alcolas vocat, quæ oris vlcera esse dicit cum expansione & dilatatione, seu vt vulgus appellat, vlcera oris ambulantia. Mitius verò malum eidem est Bothor in ore, quæ pustulæ sunt non serpentes, sed tales, quæ facilè suppurantur, & delentur, etsi nonnunquam leuiter eas suppurare contingat. Estque Bothor generalis appellatio etiam pustularum faciei, pulmonis, & aliarum partium, & variolæ ac morbilli etiam Bothor ab Arabibus nominantur.

Affectio ipsa, cùm exulceratio quædam oris sit, ad solutam vnitatem pertinet cum intemperie. Pars affecta est os interna & summa sui superficie, ita vt malum etiam gingiuas, linguam & nonnunquam gurgulionem comprehendat.

Caussæ.

Gignuntur aphthæ interdum primario in ore, dum ibi praui humores collecti sunt, quos natura foras expellit; plerumque verò secundariò per consensum siue totius, siue alicuius partis. Totius, vt in febribus acutis, & præcipuè malignis, vbi acres & feruentes halitus, per fauces, venas, arterias, & occultos corporis meatus ad os eleuantur. Vnde etiam febribus malignis malum hoc familiare est, atque in iis vlcera hæc potissimum fauces occupant, & sæpè tam sæua sunt, vt depascentia fiant, simúlque cum faucibus etiam asperam arteriam & gulam attingant. Partis, vt quãdo vel à capite acres: feruidi & erodentes humores in os defluunt, præsertim biliosi, pituitosi & salsi; Vel à ventriculo, vt postea de infantibus dicetur, pulmone, epate, liene, vtero, eiusmodi halitus sursum mittuntur, à quibus primò pustulæ in ore excitantur, quæ sæpè postea in vlcera desinunt, pro corruptionis & materiæ in hac diuersitate. Cùm enim summæ oris partes carne constent molli & tenera, quàm cuticula tenuis inuestit, facilè ab occursu acrium lædi possunt.

Non solùm verò ab internis hisce caussis aphthæ oris existunt, sed etiam ab externis, vt ab acredine eorum, quæ comeduntur aut bibuntur, aut alio modo assumuntur.

Ita

lãt.Ita in lactẽtibus infãtibus aphtharum caussa est aut lac nutricis nimis serosum, acri sua absterſione summas, eásque molles admodum in ætate illa partes exulcerans, teste Galeno, 3. *aph.* 24. aut, vt in 6. *de compos. med. sec. loc.* addit, lactens ipse, si lac haustum non probè concoquat, vnde euaporatio acris vel putrida sursum è ventriculo attollitur: nam lac in ventriculis intemperatis facilè corrumpitur, vt biliosum, acidum, vel aliter deprauatum euadat.

In vtrisque, in adultis scilicet & infantibus adiuuant hanc malam affectionem constitutio aëris calida & humida, pluuiosa, humores putridos gignens, ita vt Epidemium nonnunquam hoc malum fiat. Hinc etiam in regionibus calidioribus, vt in Syria & Ægypto frequentiora sunt ista vlcera, inde etiam Ægyptiaca & Syriaca antiquitus appellata, teste Aretæo. Cibi in ventriculo corrupti, esus fungorum & aliorum, quæ facilè corrumpuntur, ac malignitatem acquirunt.

Differentiæ.

Quod ad differentias aphtharum, eæ ex Galeno, 6. *de compos. sec. loca cap. vlt.* & ex 3. *Epidem. comment.* 3. *aph.* 12. sic discerni possunt. *Differentiæ.*

1. Tempore. Aphthæ enim aliæ incipientes sunt, aliæ vigentes, aliæ inueteratæ, atque ita quædam leuiores, quædam deteriores.

2. Corporibus Subiectis. Nam alia mollia infantium & puerorum corpra occupant, alia duriora adultorum.

3. Materiã, eiúsque prauitate. Quædam enim inflammatæ sunt, eæque calidæ & rubicundiores ex sanguine; quædam igneæ, & flauiores ex bile; quædam non inflammatæ, minúsque feruidæ, ex pituita putrescente; quædam denique ex inueteratis atræ bilis malignitatem exurentem acquirunt. Vnde constat, aphthas ratione materiæ alias mitiores esse, alias vt Galenus, 3. *Epidem.* nominat, κακοήθεῖς, quæ ex putridis & malignis humoribus ortum habent.

4. A parte affecta, quæ sumitur distinctio est quod Aphthæ vel in palato hærent, vel in lingua, vel in gingiuis,

uis, vel in labiis, vel in faucibus & gurgulione. Quas partes vel ſuperficie tenus vlcerant, vel profundius erodunt, latè ſerpendo pro malignitatis gradibus.

Poſtremò ratione accidentium & ſymptomatum, quædam, cùm vehementi dolore ſunt coniuncta, quædam abſque eo ſunt; aliæ cum febre ſunt; aliæ febre carent: Alia ſunt munda, alia ſordida; alia ſine cruſta, alia cum cruſta, & cruſta aliquando alba, aliquando flaua, aliquando liuida, aliquando nigra.

Signa Diagnoſtica.

Signa. Aphthæ facilè cognoſcuntur. Partes enim oris calidiores deprehenduntur, & hinc inde vlcuſcula ſeu tubercula quædam conſpiciuntur. Et puſtulæ rubicundiores ſanguinem præualere oſtendunt; flauiores, atram bilem, albeſcentes, pituitam; liueſcentes & nigreſcentes, atræ bilis ſuccum: quæ ſerpunt & vicina depaſcuntur, iis acredinem ineſſe ſignificatur, & quidem malignitatis non expertem, ſi ad nigredinem tendant; ſi fœteant, putredo adeſt. Cauſæ externæ, vt eorum, quæ edantur & bibuntur acrimonia, atque alia ex ægri & aſtantium relatione cognoſcuntur.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Aphthæ recentes, præſertim in mollioribus infantium corporibus facilè curantur moderatè adſtringentibus; quoniam ex mitiore materia oriuntur: ægrè ſanantur, quæ diuturnæ ſunt, & progreſſu temporis putrediноſum quid acquirunt, quæ generis vocabula νομαὶ, à Græcis dicuntur. Galen. *6. de compoſ. med. ſec. loca cap. 4.*

2. Aphthæ antiquæ & exulceratæ longè periculoſiſſimæ ſunt in infantibus. Hos enim conſumunt. In adultis verò idem periculum non eſt. Pueris enim, præſertim lactentibus, imperari remedium aliquod (ad gargariſandum imprimis) nequit, quemadmodum adultioribus. Celſus, *lib. 6. cap. 11.* Loquitur igitur Celſus de Aphthis infantium non recentibus & mitioribus, ſed de inueteratis & malignis, quæ à gingiuis incipiunt, & deinde ſerpendo palatum totúmque os occupant, & ad gurgulionem fauceſque deſcendunt. Hæ cùm validiora remedia poſtulent, quæ

quæ mollia puerorum corpora non ferunt, iisque vti ipsi per facultatis animalis in illa ætate imbecillitatem nequeant, malum ob has caussas ita inualescere necesse est, vt ægri infantes tandem ab eo consumantur.

3. Aphthæ ex pituita minus infestant, quàm ex sanguine aut bile; quæ verò ex bile atra ortum habent, vt malignitatis, ita nec periculi sunt expertes.

4. Aphthæ, præsertim inueteratæ, ideo quoque difficulter curantur; quoniam medicamenta vel ritè applicata, tamen à saliua facilè eluuntur, præterea malum breui inualescit ob loci naturam calidam, & humidam, vnde putredo sequitur & vlcus ἐσθιόμενον, Pars quoque cùm valdè sensilis sit, facilè ab acribus medicamentis, quibus tamen vti interdum cogimur, irritatur. Ac denique metus est, ne quid cum periculo de medicamentis acrioribus in fauces delabatur. Galenus, *6. de compos. med. sec. loca.*

5. Quæ Aphthæ in pueris nigræ sunt, & veluti crustæ, pessimæ & mox lethales sunt. Paulus, *lib.* 1. *c.* 10.

6. Quando Aphthæ adhibitis conuenientibus remediis non cedunt, sed putrescunt, & corrodendo profundè descendunt, malignæ sunt, & fortioribus medicamentis opus habent. Si autem mala symptomata alia coniungantur, & æger debilis, mortem nunciant.

7. Quando pustulæ nigræ per febres acutas & pestilentes in ore & lingua apparent, mortem breui secuturam significant; teste Auicenna, ob materiæ malignitatem, & virtutis infirmitatem. Et Hippocrates inquit, *3. prognost. aph.* 15. Fauces exulceratæ cum febre difficiles sunt, quia vt Galenus explicat, malitiam erodentis humoris indicat.

Indicationes.

Aphthæ ipsæ, quatenus vlcuscula sunt, in principio adstringentia & repellentia requirunt. In progressu morbi addantur ea, quæ adstringunt, & simul discutiunt. Si ad suppurationem tendant, maturantibus illa adiuuanda. *Indicationes.*

Sordidæ Aphthæ, extergendæ, & si putrescere, vel etiam serpere incipiant, fortius adstringentia, & quæ escharotica sunt, adhibenda. Et quia in ore sapores percipiuntur, ingrata sapore medicamenta, quantum fieri potest,

test, vitanda sunt. Deinde qui os ventriculo & pulmoni cohæret, vtendum iis, quæ sine periculo (si forte ita contingat) deglutiantur, non cathæreticis aut septicis; aut si his vti necesse est, prouideatur ne per gulam ab ægro demittantur. In corporibus etiam, quæ duriora & ficciora sunt, medicamenta valentiora conueniunt, molliora verò mollioribus, vt puerorum, & fœminarum corporibus.

Curatio.

IN INFANTIBVS.

Curatio in infantibus. Si Aphthæ sint ex vitioso nutricis lacte, id corrigatur iis, quæ acrimoniam vel salsedinem eius tollunt, bonúmque sanguinem gignunt. Sin infans lac malè concoquat, parcius lactetur, & bona in ipso concoctio procuretur. Quando verò infans simul lacte nutritur & alio cibo vtitur, Galenus, *6. de comp. med. sec. loc. Cap. vlt.* nutrici lentes præbet cum modico pane & medulla cerui aut vituli, quæ nutrix mansa, vel semimansa infanti exhibeat, vt ore ab ipso circumuoluta vlcuscula contingant.

Aliis quoque cibis à nutrice infanti masticatis, admiscet cydonia, pyra, sorba, mespila, corna. Quandoque & lactucæ, portulacæ, solani aliquid addit, si aphthæ inflammatæ ferueant.

Quod si infans mandere nondum possit, nutricem eiusmodi victu alit, eíque simul de bona concoctione prospicit. Ipsi verò infanti linctus exhibeatur ex diamoro cum melle rosato, aut si opus videatur, cum oxymelite. Aëtius ex Asclepiade gallas contusas aqua decoquit, & cum decocto percolato parem portionem mellis permiscet, rursúmque decoquit, ad mellis crassioris spissitudinem, ídque vt maximum remedium aphthis puerorum illinit africando, aut tomento lanæ purpureæ digito circumuoluto aphthis apprimendo.

Imprimis autem in medicatione considerandus est color aphtharum, vt stomatica hæc dicta medicamenta pro varietate humoris, à quo aphthæ generantur, rectè administrari queant. Nam si subrubeant, primò moderatè adstringentibus, deinde citra morsum discutientibus, vtendum

dum est. Qualia sunt syrup. è rosis siccis, de portulaca, de agresta, de succo granator. acetos. citri, diamorum, pulu. ex farina lentium, sumach, rosis. Collutiones ex decocto lentis. viol. rubi, vitis, rosar. plantag. balaust. santal. sumach. acaciæ, admisto diamoro, rob ribes, rob nucum succ. malor. punic. vel vuæ acerb. cum melle.

Si subflauæ fuerint, iisdem vtendum, & magis etiam refrigerantibus, vt succo vel decocto solani, portulacæ, acetosæ, semperuiu.

Pituitosis astringentia cum quadam caliditate & discutientia conueniunt, vt thus, manna thuris, mastich. mentha, nux cupressi, erui farina, rad. irid. Illyr. rad. aristol. quæ plura simul, vel pauciora cum decocto fol. myrthi, misceantur, iisque aphthæ illinantur.

Si denique liuidæ aut fuscæ fuerint, fortiora discutientia adhibeantur, illinendo passulas exacinatas & anisum tritum cum melle, aut puluere ex flor. chamæmeli, meliloti, anethi, fænigræci, cum melle, aut melle rosato mixtum; aut cum vino eadem coquantur, adiectis semper nonnullis adstringentibus, vt syrupo myrtino, aut diamoro. Vel ♃. *Rob nucum* ʒ. vj. *diamori*, *mellis rosati*, an. ʒ. ij. *aquæ plantag.* ℥. ß. M.

Tanquam expertum commendatur in aphthis puerorum præsertim malignis, & epidemiis, ranulam viuam admouere ori pueri, quæ sugendo malignitatem attrahat, quâ lassatâ & mortua alia apponatur, atque iterum alia, donec virus omne sit extractum. Sed vtrum fœdum ac abominandum hoc remedium rectè admoueri possit, non immeritò quis dubitauerit.

In adultis.

In aphthis adultorum eiusdem generis remedia conueniunt, paululum tamen fortiora, pro natura corporũ. Antequam igitur ad topica veniamus, si sanguinis copia adsit, vena secetur cephalica in cubito, aut cucnrbitulæ scarificatæ affigantur collo vel scapulis. Auicennas etiam sanguinem mittit è venis sub mento & extremitatibus labiorum. Pro euacuatione materiæ proximæ in partibus oris venæ sub lingua tandem aperiantur. Si vitiosus hu- *In adultis.*

mor aliquis in toto abundat, is conuenienti modo euacuetur.

Vniuersalibus præmissis ad topica veniendum. Quanquam in mollibus corporibus & in aliis, dum malum recens est, etiam ante vniuersi euacuationem iis vti licet ad prohibendũ mali incrementũ. Sint auté topica & στομάτικα illa medicamenta, in principio moderatè astringentia & siccantia, cuiusmodi sunt, quæ parantur ex rosis, sumach, myrth. foliis, cortic. granator. fol. vitis, rubi, pro collutione oris, in aqua vel vino astringéte coctis, addito syrupo granat. acetos. vel diamoro. Fortiora sunt collutio oris ex succis vel aquis rosarum, lactucæ, plantagin. portulacæ, virgæ pastoris, solani cum pauco aceto; item decoct. gallar. maturarum, balaustior. santalorum, acaciæ, cum rob pyrorum, cornorum, sorbor. de ribes. Vt ♃. *Flor. rosf. rubr. balaust.* an. P. j. *fol. plantag. portulac. solan. prunell.* an. m̃. j. *sem. cydon.* ʒ. j. *sumach, cortic. granat.* an. ʒ. ij. Coqu. in vini rubri astringentis & aquæ part. æqual. pro ℔. j. Colaturæ adde *diamor.* ℥. j. *Succ. malor. punic. acid.* ʒ. ij. Misce pro collutione oris.

Cortex etiam aurantiorum cum melle & alumine mixtus vtilis est. Vel ♃. *Radic. tormentill.* ℥. ß. *fol. plantag.* m̃. ß. Coqu. in aqu. plantag. ad remanentiam ℔. j. ß. Colaturæ adde *boli Armeni* ℈. j. *alum. roch.* g̃. xv. Misce. Vel. ♃. *Prunell. plantag. caud. equin. salu.* an. m̃. j. *rad. tormentill. acor. lut.* an. ʒ. iij. *stipit. vuular.* N. iij. *flor. maluæ arboresc. rosar.* an. m̃. ß. Coqu. in vino rubro & aqua ad remanent. ℔. j. ß. Colatura os colluatur. Vel ♃. *nucum viridium semimaturarũ cum cortice contusarum q. v.* adsperge aceto, destilla in balneo Aqua feliciter aphthas sanat, si in eâ spongiola madefiat, quâ aphthæ illinantur, & aqua simplici, cui pars quarta vini admista sit, abluantur.

In progressu ea misceantur, quæ astringendo simul discutiunt, vt cyperus, nux cupressi, folia oliuæ sicca, myrrha.

In fine addatur cortex nuc. mosch. cariophil. gallia moschat.

Spiritus etiam viiriodi, si eius gutt. ij. mellis. ℥. j. miscean

miſceantur vtilis eſt. Vel ℞. *Vuarum immaturarum* ℔. ij. ß. *cortic. mali granat. balauſtior. ſumach.* an. ℔. j.

Macerentur in *aceto*, & deſtillentur. Deſtillato adde *aluminis* ℔. ß. *vitriol.* ℥. j. ß. Iterum deſtillentur, & aquâ iſta locus affectus illinatur.

Si aphthæ ad ſuppurationem tendant, iuuetur illâ detento in ore lacte, præcipuè aſinino, vel mucilagine, ſem. althæi. lin. cydon. vel horum, aut paſſularum decocto.

Sordidæ Aphthæ abluantur aqu. ſaccharata, aut ſyrup. acetoſo.

Vtile etiam eſt decoctum hordei cum melle roſato mixtum. Vel ℞. *Nuc. moſch.* ʒ. j. ß. *caryophyl.* ʒ. j. *radic. cyperi* ʒ. ß. *ireos*, *corallor. rubr.* an. ℈. j. *boli armen. caud. equin.* an. ℈. ij. *mell. roſat.* q. ſ. F. linimentum.

Fortius extergunt mel cum tartaro aut alumine mixtum, ſi ſpongia leniter affricentur.

Vel oliuæ muria conditæ maſticatæ.

Si putreſcere incipiant, vt Aphthæ amplius appellare oris vlceris non mereantur, ſed in cruſtas & vlcera degenerent, fortiora requiruntur, & curatio, vt vlcerum iam inſtituenda.

Vbi tamen monendum, oris vlcera non ſemper aphthas ſequi, ſed etiam poſt inflammationes & per ſe, vt in aliis partibus, ex affluxu vitioſorum humorum fieri, vt & in Gallico morbo excitari. In quibus vt dictum, Stomaticis vtendum, quæ aſtringant, ſiccent & roborent, quæ pro vlceris natura ſint mitiora vel fortiora, & curatio horum vlcerum ex iis, quæ poſtea de columellæ ac tonſillarum inflammationibus, vt & angina & hinc ſequentibus vlceribus dicentur, patebit. Prodeſt ex Aëtio centaurij minor. vſti cinis illitus cum melle. Item nuc. cupreſſ. vſtæ.

Ad ſordida oris vlcera vtilis eſt etiã aqua viridis Plateri.

℞. *Ærugin. æris* ʒ. j. *alumin.* ℥. ß. *vitrioli*, *minij*, ana ʒ. j. Coq. in *vini albi* ℥. iv. *aquæ vitæ* ℥. j. & cum penicillo loca in faucibus tangantur, cauendo, ne quid deglutiatur. Poſtea lacte caprino, in quo calx ignitus extinctus ſit, os colluatur.

Vel vſurpetur aqua viridis, ſeu gargariſmus ſupra in ozænis propoſitus. Ad ſerpentes & depaſcentes Aphthas ac vlcera ſummè efficax eſt, teſte Aëtio, radix fœniculi vſta per ſe, aut cum melle illita, amurca in æneo vaſe ad mellis craſſitudinē cocta & illita. Alumen ſciſſile tritum, & cum gallis & oleo exceptum illitumque; Auicennas gallar. alumin balauſt. p. æ. ſumit, & pulueriſata per ſe cum melle applicat.

Vſurpatur etiam à multis Vitriolum vſtum & ærugo, & ſquamma æris cum melle illita. Et vnguentum Ægyptiacum in aqua plantaginis cum pauco aceto diſſoluitur, adiecto melle roſato. Monet tamen Guillelmus Fabric. *cent.* 3. *obſeq.* 92. cancroſis illud vlceribus eſſe ad veriſſimum.

Cauendum verò, ne quid de medicamentis erodentibus in fauces illabatur.

Ardor relictus mitigetur lacte in ore retento, vel aqua plantaginis, aut ſolani ſæpius mutatâ.

In vlceribus Gallicis antiquis, interdum caro putrida tota præſcindenda eſt, & ea parte præcipitati puluis admouendus, cum goſſypio in aqua plantaginis prius infuſo.

De Aphtharum curatione plura videantur apud Aëtium, *tetrab.* 2. *ſerm.* 4. *cap.* 39. 42. 43. 44. Et Oribaſ. *lib.* 4. *de loc. affect. curat. c.* 68.

Aqua fortis hauſta ad hoc caput referenda & illa vlcera, quæ ex aqua forti incautè hauſtâ, aut veneno ſumpto excitantur, quæ curantur lacte bibito, iuſculis pinguibus, & mucilagine, ſem. cydonior. ac Pſylli, vt poſtea de morbis Oeſophagi dicetur.

De vlcere magno & cancroſo circa radicem linguæ, videatur Guillelmus Fabricius, *centur.* 4. *obſ.* 20.

Diæta.

In infantibus lac nutricis corrigatur, cibis & potu laudabili & bona nutritio, ac alimenti in infante coctio procuretur. Expedit in cibis vti cydoniis, pyris, ſorbis, meſpilis, & ſi opus ſit, lactuca vel portulaca. In adultis victus ratio vt plurimum declinet ad frigidum, vitentur acria

acria, falsa & acida, & quæ praui succi sunt & difficilis curationis.

De ossis palati corruptione.

Aliquando etiam os palati perforatur, & corrumpitur seu à vulnere, seu ab humore corrodente: id quod accidit sæpè in lue venerea. Quod vbi euenit, sermo vitiatur; cum aër, qui per os elidi debeat, simul per foramen illud ad nares penetret, & per eas egrediatur. *Ossis palati corruptio.*

Si ex vulnere malum sit, & os sit purum, natura per carnem vel callum illud tandem, etsi tardè, claudere solet. Si verò os nigrum sit, prius radendum. Antequam verò foramen illud claudatur, vel si etiam planè claudi non possit, vt vitium illud sermonis tollatur, fabricanda est lamina aurea instar clypei, quæ in medio vmbonum, seu eminentiam habeat; cui spongiola sicca, foraminis magnitudini respondens, alligetur, atque ita foramini adaptetur. Vbi enim spongia humorem imbiberit, dilatatur, vt lamina firmiter hæreat, & foramen occludat.

Historiam talis morbi & curationis in instit. *lib. 5. part. 1. sect. 2. c. 11.* proposui. Cùm enim studiosus quidam ad nasi radicem, internúmque oculi dextri angulum cultro vulneratus esset, & cultri fracti pars ferè digiti longitudine, vulnere extrà consolidato, ibi remansisset, accidit, vt post menses quatuor cultri fracti pars illa spontè sua via facta in palato erumperet & eximeretur. Cum verò in superiore parte palati foramen inde apertum fuisset, præter medicamenta abstergentia, exsiccantia, laminam auream, modo antea exposito, applicaui: qua instructus etiam conciones habere potuit, sine sermonis impedimento. Sensim tamen illud foramen carne impleri vidi, & tandem etiam planè occlusum fuisse ad me relatum est.

Verrucæ in gutture & lingua.

Nec prætereundæ hîc verrucæ in gutture & lingua. Marcellus Donatus, *de histor. med. mirab. lib. 3. cap. 5.* refert, quendam Iohannem Iacobum Fugacinam, ciuem Mantuanum, verrucis quampluribus guttur, fauces, & radicem linguæ occupantibus diu vexatum fuisse, quæ *Verrucæ in gutture & lingua.*

 deglu

deglutitioni maximè officiebant, vt & alterum quendam Attilium Malegnanum vniuersam linguam eiusmodi verrucis, sed longè minoribus consperſam habuiſſe. Fuiſſe autem ex illis, quas myrmecias vulgò appellant. Habent autem ortum ex iisdem cauſis,vt in aliis partibus, de quo ſuo loco dicemus.

CAPVT XIX.

De fœtore oris.

Symptomata poſtea oris quod attinet, pertinent huc oris apertio vitiata,dolor faucium & fœtor oris.Primò nimirum ad hunc locum referri poſſet oris clauſuræ, idque aperiendi impotentia, vt & oris p.n. hiatus: verùm de iſtis ſupra, *Cap.6.* dictum.

Pertinet deinde huc faucium dolor ſine tumore,de quo Hippocrates, *lib.* 1. *prædict. & in Coacis: dolentes fauces cum labore & moleſtia abſque tumore manifeſto ac ſuffocatione præceps exitium minantur. Et, faucium gracilium dolores ſuffocantes conuulſionem minantur.* Verùm quæ de his dici poſſent, è doctrina de angina patebunt. Ideóque hîc ſolùm de fœtore oris agemus.

Oris fœtor. Oris, ſeu anhelitus & animæ fœtor moleſtum, aſtantibus præcipuè, ſymptoma eſt, cuius quidem cauſſa proxima eſt vapor, ſeu halitus fœtens ex ore egrediens. Verùm ille multis ex cauſſis ortum habere poteſt.

Cauſſa. Prìmò quidem ex ventriculo, cùm ſcilicet cibi fœtidi, ſumpti ſunt, vt allium, cepæ, & ſimiles, quod & à vino & cereuiſia copioſius hauſto accidit. Deinde vbi quidem cibi, qui aſſumuntur, per ſe fœtidi non ſunt, ſed in ventriculo corrumpuntur, è quibus eiuſmodi vapores fœtidi exhalant. Cæterum non ſemper immediatè è ventriculo fœtidus iſte vapor exhalat, verùm etiam ex aliis partibus halitus ille fœtens communicatur, vt ex vermibus in inteſtinis, ex vlcere inteſtinorum, vel ab ipſis inteſtinorum excrementis, cùm ſcilicet orificium ventri-

culi

culi inferius, quo in inteſtina ſeſe aperit, non arctè, & vt ſecundùm naturam fieri debebat, clauditur. Tum enim fœtidæ excrementorum exhalationes per laxam hanc viam in ventriculum aſcendunt, & fœtore ſuo anhelitum inficiunt, qui propterea etiam ſtercoroſus percipitur; id quod præcipuè in iis euenit, qui crapulâ continuâ orificium ventriculi inferius laxum & debile reddunt. Idem accidit ex humoribus prauis in venis meſaraïcis, vel circa lienem contentis, ex vtero & fœtu mortuo in eo.

Secundò, fœtidus ille halitus ore egreditur, cùm in dentibus, corroſis & cauernoſis, præcipuè gingiuis aut palato aliquid fœtidum continetur, cùm ſcilicet cibi, & caro præcipuè in dentium interſtitiis hæret, atque ibi putredinem, & hinc prauum odorem acquirit; aut cum vlcera ſunt in ore, vt in ſcorbuticis, aut cùm ſaliua fœtidis humoribus inquinatur, id quod interdum in catharris, febribus malignis, item lue venerea contingit.

Tertiò, idem halitus fœtidus exhalare poteſt etiam ex humore corrupto in oſſe colatori detento, vt & ex vlceribus naſi & partium palato vicinarum.

Quartò ex pulmonibus & pectore; vt in pectoris vulneribus, vlceribus, empyemate; vnde etiam iis, qui gibboſi ſunt, plerumque os fœtet.

Signa diagnoſtica.

Malum ab adſtantibus facilè percipitur. E qua parte verò halitus ille fœtens attollatur & proueniat, facilè ex partium modò enumeratarum ſignis patet. Si à ventriculo ſit, fœtor maior eſt ante cibum. Si ab oſſe colatorij, ore clauſo aquâ pleno etiam percipietur. *Signa.*

Prognoſticum.

Pro cauſſæ ratione malum magis vel minus periculoſum eſt. Si enim anhelitus fœteat in tabidis, vt plurimum lethale ſignum eſt. *Prognoſticum.*

Curatio.

Cum halitus ille fœtens ſit proxima fœtidi anhelitus cauſſa, vitium hoc aliquo modo quidem corrigi poteſt, iis adhibitis, quæ ſuauem odorem præſtant. *Curatio.*

Detinendi nimirum in ore cariophylli, nux moschata, zedoaria, rad. angelicæ, imperatoriæ, cyperi, ireos, ligni aloës, cortic. citri, fol. lauri, rorismarini, cinnamomum, sem. anisi, fœniculi, coriandri, carui, myrrha, moschus, ambra. E quibus varia parari possunt medicamenta, quibus vel os colluitur, vel quæ in ore detinentur pilulæ & Troschisci. Vt ℞. *Cariophil. nuc. mosch.* ana ʒ. j. *rosar.* ʒ. ij. *rad. ireos* ʒ. ß. *cardamom. ligni aloës, cinamoni*, an. ℈. j. *gall. moschat.* ℈. ß. Cum *melle rosato.* F. Pilulæ, vel cum mucilagine tragacanthæ aqu. rosar. facta Trochisci in ore detinendi.

Sed cùm hoc modo fœtor odore suaui saltem obscuretur & caussa non tollatur, caussa etiam tollenda est, quæ non vna est, vt supra dictum. Si à cibis, qui grauem odorem spirant, si fœtor, anhelitus, breui spontè euanescit. Si vitiosi humores sint in ventriculo, illi euacuandi, & vitium, vnde proueniunt, corrigendum, ventriculúsque ipse roborandus. Imprimis hîc aloë vtilis & pilul. aloëphang. vt & absinthium, vel vinum purgans cum absinthio.

Et ne cibi, præcipuè caro, in ventriculo putrescat, facilè, condiendi aromatibus, aceto & acetosis. Pani semen fœniculi, anisi & carui permisceatur. In fine mensæ sumantur, quæ ventriculum laxum claudunt, & suauem odorem spirant, vt cydonia, diacydonium, confectio semin. anisi, fæniculi, coriandri, & similia.

Si à vermibus, vel aliis partibus fœtens vapor exhalet, partium illarum vitia corrigenda. Si dentes immundi sunt, mundandi, vt supra dictum. Si oris vlcera adsint, vel à caussa alia saliua inquinetur, vitium illud corrigatur. Si tandem à thorace aut pulmone proueniat fœtens anhelitus, caussa, quæ fœtidum anhelitum suppeditat, tollenda.

DE

DE GVRGVLIONIS affectionibus.

CAPVT XX.

De Gurgulionis laxatione.

FAVCES Græcis φάρυγξ, ea dicitur regio quæ, vt Galenus interpretatur ante stomachum & laryngem, hoc est, ante gulæ & asperæ arteriæ extremitatem sita est. Nonnunquam tamen φάρυγξ pro Larynge, hoc est, summo asperæ arteriæ capite, vel ipsa quoque aspera arteria vsurpatur. *Gurgulionis laxatio.*

Et Suidas quidem, atque alij Grammatici Græci genere distinguunt, vt ἡ φάρυγξ, propriè fauces significet, ὁ φάρυγξ, verò Laryngem aut Tracheam. Sed Galenus indifferenter vtroque genere vocabulum φάρυγξ, de summo tracheæ capite & de ipsa trachea accipit.

Eadem faucium regio etiam ἰσθμὸς, nominatur per metaphoram, quod tanquam angustus terræ tractus inter duo maria veluti vtrimque posita exporrigitur. Hinc παρίσθμια, vocantur tonsillæ, siue amygdalæ: hoc est, glandulæ insignes ad radicem linguæ in faucibus oppositæ, saliuâ, quam copiosam continet partes vicinas humectantes.

Inter tonsillas medius dependet gurgulio, Græcis γαργαρεὼν, particula scil. carnosa à palato in os propendens, soli hominum auiumque nonnulli generi propria, ob vocis potissimum modulationem condita, vnde & πλῆκτρον τῆς φωνῆς, à Paulo Ægineta nominatur, *lib. 6. c. 31.*

Nomen Gurgulionis, vt & Græcum γαργαρεὼν, factum videtur à sono, qui gargarisando fit ad illam oris particulam.

Atque hæc propria illius particulæ in summo ore appellatio est. Κίων, verò, siue κιονὶς, & σταφύλη, affectionum præter naturalium eiusdem partis nomina sunt. Quando

enim gurgulio præter naturam intumescens in longum æquali crassitudine extenditur columnæ instar, κίων, & κιονὶς, dicitur. σταφύλη verò, quando ima parte in rotunditatem crassescens, suprà qua dependet, gracilior efficitur, vt vuæ à pendiculo suo pendentis speciem præ se ferat. Aëtius, *tetrab.* 2. *serm.* 3. *c.* 40. etiam tertiam affectionem addit, quam ἱμάντα, id est, lorum appellat, quando ex suffitu, vt scribit, nimium ignitus gurgulio, hoc est, desiccatus gracilescit, & loco similis propendet. Accidit idem, cùm ob ἀτροφίαν eius partis, tùm ob paralysin (paralysis tamen vocem non propriè accipiendo) vt Aëtius *seq. cap.* docet.

Differt igitur ἱμὰς ἀπὸ τ͂ κιονίδος, quod in hac gurgulio non extenuatus est, vt in loro, sed crassitiem ex fluxione magnam est adeptus. Aretæus ἱμάντα, de membranarum vtrinque circa gurgulionem in latum tanquam alarum vespertilionum explicatione, de qua mox dicetur, interpretatur, *de caussis acutor. c.* 8. Frequentiora autem duo mala sunt, gurgulionis laxitas & inflammatio eiusdem. Illam τ͂ γαργαρεῶνος χάλασιν, hanc φλεγμονὴν, nominant, de quibus iam dicemus.

Κίων ergo vel κιονὶς, absolutè, & cum adiectione, κιονὶς χαλῶσα, est γαργαρεῶνος χάλασις, seu gurgulionis laxatio, quæ affectio vulgo casus columellæ appellatur, *der Zapffe ist gefallen oder geschossen.*

Fit autem, quando gurgulio multo humore præter naturam perfusus citra inflammationem laxatur & elongatur, vt radici linguæ & faucibus incumbat, sicut in catarrhis continuis sæpè accidit. Humor plerumque pituitosus est è cerebro demissus, partem illam nimium humectans. Columella sic laxata mollis est, albicans & concolor palato sine dolore & calore.

Historiam gurgulionis mirè laxati describit Marcellus Donatus, *de hist. med. mirab. lib.* 3. *cap.* 3. ex Leonh. Botallo, cuiusdam, cui repentè ex labore columella ita laxata fuerat, vt ad anteriores dentes protenderetur. Aretæus etiam, *loco citato*, miræ cuiusdam columellæ laxationis meminit, vbi scribit bicornem columellam reddi, geminis membranis hinc atque inde pendentibus, quæ ab

vtraque parte iaceant quasi vespertilionum alæ.

Curatio.

Curatio eadem propemodum est, quæ gurgulionis inflammati, siue intemperiem frigidam & humidam rigentibus, de qua *c. seq.* dicetur. Fiant igitur per venæ sectionem ac cucurbitulas, præmissa, si opus, purgatione capitis ac totius corporis, diuersiones & euacuationes, vt decet: Capiti etiam prospiciatur errhinis, aliisque remediis humorem pituitosum absumentibus.

Topica autem initiò sint adstringentia & repellentia, postea etiam paululum dissoluentia, & exsiccantia. Imprimis verò & præ cæteris prodest decoctum & aqua plãtaginis, capriforij, myrti, rosarum, fol. rubi, rad. caryophyllatæ, origani, hyssopi, oxycratum, & acetum, quæ interdum sola sufficiunt. Fiat ergo gargarismus, vel collutio oris talis:

♃. *Aqu. plantag.* ℔. j. *diamor. vel dianuc.* an. ℥. j. M. vsurpentur leni gargarismo. Aut ♃. *Flor. rosar. rubr. balaust.* m. ß. *fol. acetos., plantag.* an. m. j. *gallar. immat.* ʒ. ij. *alum. vsti* ʒ. ß. *sem. cydon.* ℈. iv. Coq. in f. q. aquæ ad tertias pro ℔. j. Colaturæ adde *diamori* ℥. j. *aceti vini* ʒ. ß. M. pro gargarismo. Vel ♃. *Fol. plantag. mespilor. caud. equ. rosar. rub.* an. m. j. *fol. scabios.* m. ß. Coq. in aq. Colaturæ ♃. ℔. ij. adde *mel. ros. aut diam.* ℥. ij. *ace. ros.* ℥. ß. M. Vel ♃. *Fl. malu. arb. ros. rub. fol. prun. veron. salu. vuln.* (quã ob signaturam nonnulli hîc commendant) an. m. ß. *Rad. torm.* ʒ. ij. *al. crudi mell.* ℥. ij. Coqu. omnia in aq. ℔. ij. & acet. ℥. viij. ad quartæ partis consumptionem. Colatura vtere pro gargarismo. Vel ♃. *Decoct. salu. hyss.* an. ℔. ß. *alum. sacch.* ℈. j. *diam.* ℥. j. *mell. ros.* ℥. ß. M. Vel ♃. *Aq. torm. plant. ros.* an. ℥. iij. *syr. de ros. sicc. myrt.* an. ℥. ß. *spir. vitr.* ℈. j. M. Vel ♃. *Aq. planta. cent.* an. ℥. ij. *ros. prunell.* an. ℥. j. ß. *succ. gran.* ℥. j. *rob berberum* ℥. ß. M. Vel ♃. *Sem. sum.* ʒ ij. *balaust.* ʒ. j. ß. *ros. rub.* P. j. ß. *rad. torment.* ʒ. j. *aqu. plantag. fol. quercus,* an. ℥. iiij. Ebulliant vnica ebullitione & colentur. Colaturæ admisce *Syr. de ros. sicc.* ℥. ß. *diamori,* ʒ. iij. *essent. rosar. rubrar.* ʒ. j. ß. *spirit. vitriol.* ℈. ß. M.

Vel ♃. *Rad. tormentill. & vuular.* an q. s.

Coquantur in cereuisia & cum modico melle dulcorentur

rentur pro gargarifmo. Commendatur & conferua rofar. vitriolata, aut fiat talis puluis:

℞. *Rofar. ficcar. balauft. alum. fciffil.* an. ℥. ß. *piper. zingiber.* an. ℈. j. myrr. Contufa & cribrata per calamum infufflentur, vel vt mox dicetur applicentur.

Galeni repellens & difcutiens eft ex *gallarum immaturar. alumin. fciffil. & falis ammoniac. partibus æqualibus.*

Vel ℞. *Alumin. vfti, & boli armeni*, p. æ. quibus tritis, cochleariq́ue, fiue σαφυλοπάγρῃ, inftrumento impofitis columella contingatur.

Ad pulueres hos & fimiles columellæ rectè applicandos vtile etiam eft cochleare & follis Guillelmi Fabricij, quæ defcripfit, *cent. 2. obf.* 31.

Aëtius ad valdè laxatam & tumentem columellam hunc puluerem probat.

℞. *Piper. myrrh.* an. ℥. j. *alumin fciffil. gallar.* an. ℥. j. Contritis vtere, è veftigio enim columellam firmat & reficcat.

Si malum diutius protrahatur, validè difcutientia commifceantur, vt pulu. piper. trium generum zingib. cinamom. macis, galang. pyrethr. fal. ammon. finapi, hyffopi, pulegij, origani, praffij, calaminthæ.

Vulgus initio folo piperis longi contactu columellam fanat, vbi fcilicet materia pauca eft, & caput excrementis non plenum.

Aliàs intempeftiuus eius vfus noxius eft. Addi poteft aliquid aluminis & boli armeni, vel myrrhæ, vel myrobal. citrinorum. Nonnulli piperis loco zingibere vtuntur.

Quidam futuræ coronali applicant emplaftrum confectum ex acacia cum aceto, aut ex gallis vftis cum aceto, quo columella eleuatur. Alij ouum recens coctum ad duritiem per medium diffectum, & thure vel zingibere confperfum calidè vertici imponunt. Alij folium quercinum melle inungunt, & vertici applicant. Poteft & puluis olibani, fuccini, & ligni aloës admoueri.

Vel ℞. thus & gallas pulueriſatas, & cum farina tritici, & melle virgin. in formam emplaftri redigantur, & vertici imponantur.

Quidam nuces iuglandes cum ſpiritu vini contuſas vertici imponunt. Alij fermentum vetus ſyncipiti imponunt, linteolo inductum, cui nonnulli admiſcent pulverem ſuccini albi. Alij matricariam recentem cum fermento contundunt & applicant, aut ſyncipiti illinunt axungiam leporinam. Ore verò excipere iubent ſuffitum ex ſuccino albo, puluere caryophyllorum, ligni aloës, maſtiches.

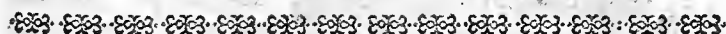
In non delicatis quidam vtuntur ſtercore albo canis oſſa comedentis, ſiue pulueris forma, quo columella attollatur, addito pauco cinamomo, ſiue cocto illo in vino cum fol. rutæ forma gargariſmi.

Vel ℞. *Pulu. capul. glandium* ʒ. j. *albi græci*, ʒ. ß. *pip. long. zingib.* an. ℈. j. M. Nonnulli etiam ceruici topica imponunt.

Si defluxio ita acris & ſalſa ſit, vt columellæ eroſionem efficiat, humore contemperato & euacuato, diuerſionibúſque vſurpatis exulcerationi ipſi extergentia, adſtringentia, & tandem ſolidantia adhibeantur.

Paretur ergo gargariſmus ex aqua & melle ſimpl. aut melle roſato & diamoro. Poſt exterſionem partes eroſæ ſæpè tangantur ſpecillo lana obuoluto & intincto in hoc liquore:

℞. *Aq. roſ. plantag.* an. ℥. iij. *mellis deſpumati* ℥. iij. *licij* ʒ. ij. Ferueant vnica ebullitione. Aut ℞. *Succi moror. rubi, moror. Celſi de cornis*, an. ℥. ß. *mellis deſpumati*, ℥. ij. Coq. ad iuſtam conſiſtentiam, poſtea in eo diſſolue *licij*, ʒ. iij. *alumin. ſciſſil.* ʒ. j. ß. Iterum leniter coq. pro columellæ eroſæ illinitione.

CAPVT XXI.

De Gurgulionis inflammatione & exulceratione

ALIQVANDO etiam inflammatur gurgulio, & Græcis κιωνὶς φλεγμαίνουσα, nominatur, & quidem interdum retenta ſui naturali figura, mole tamen auctus, interdum alienam, vuæ ſcilicet à pediculo ſuo pendentis figurã acquirit, & tùm σταφυλὴ appellatur. Et quidem affectio quæ *Gurgulionis inflammatio & exulceratio.*

quæ σταφύλη, ſeu vua dicitur, rarius gurgulioni accidit, frequentius verò is ita inflammatur vt naturalem ſuam figuram magnitudine tantùm mutata retineat. Galenus, *6. de compoſ. med. ſec. loca cap. 30.*

Cauſa.

Cauſſæ.

Cauſſa eſt defluxus humoris è capite ad gurgulionem, qui humor ſanguis imprimis tenuis eſt, aut pituita cum ſanguine mixta, de quo etiam Hippocrates, *2. de morb.* Arabes & à cæteris humoribus deducunt, qui colore & ſpecie doloris diſcernuntur.

Quod ſi materia acris aut ſalſa ſit, non ſolùm inflammationem, ſed & exulcerationem efficit, niſi maturè occurratur. Affectio ipſa cùm ſit inflammatio, morbus eſt intemperiei cum materia & magnitudine aucta, & ſi exulceratio ſequitur, etiam cum ſoluta vnitate.

Signa Diagnoſtica.

Signa.

Malum oculis eſt expoſitum, aperto ore, & depreſſa lingua, adeſt tumor, dolor, ardor, & rubor cum deglutiendi difficultate, & ſuffocationis quodam periculo, interdum & cum febre.

Et quod ſigna cauſarum attinet, ex ſanguine magis eſt affectio partis; ſi pars ipſa rubicundior ſit, & dolor in ea ſentitur pulſatilis; ex bile ſi colore ſit citrina, & dolor adſit punctiuus, atque ſic de cæteris.

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Quantò magis vuula eſt inflata in apoſtemate, & quantò magis elongata in relaxatione, tantò magis nocet operationibus, & tantò deterius eſt ſignum.

2. Gurgulionem inflammatione laborantem incidere, aut ſcarificare, aut vrere periculoſum eſt, præſertim quamdiu rubicundus, tumidúſque fuerit. Sequitur enim ſanguinis fluxus, qui facilè ſedari non poteſt, & à quo ſuffocationis periculum imminet ob decubitũ ad pulmones. Vicinarum quoque partium inflammatio metuenda eſt, ratione doloris attrahentis. Hippocrates *3. progn. aph. 31.* Ideò ad exciſionem non ſtatim feſtinandum eſt, ſed extrema prius remedia tentanda ſunt.

3. Contractas & rotundas vuas, & ſanguinolentas, aut ſubni

ſubnigras Chirurgia aggredi non decet, ſed tenues & oblongas,& ſumma parte imminutas & reſolutas,& non valdè ſanguinolentas,ſed albicantes: hæ enim inflammatione carent, cùm venæ extenuatæ ſint, & ſanguine deſtitutæ, Paulus *lib. 6. cap. 31.*

4. Quibus gurgulio totus exſcinditur, vel eroditur,rarò clarè & diſtinctè loquuntur. Obſeruauit tamem Bauhinus, vt *in theatro anatom.* refert, vt & Guillelmus Fabricius Hildanus,*Cent. 2.obſ.21.* aliquos quibus columella fuit eroſa, diſtinctè & articulatè locutos fuiſſe. Si etiam gurgulio totus exſcinditur, periculum à φθίσῃ imminet, cùm particula iam deficiat, quæ impetum irruentis frigidi aëris auertere, & aliquid de cerebri deſtillationibus excipere,& à pectore auertere ſolita eſt.

Curatio.

Vt in aliis inflammationibus, ita & in gurgulionis inflammatione primùm vniuerſalia præmittenda, & ſi plethora adſit,venæ ſectio,imprimis cephalicæ, inſtituēda,poſtea etiam vena ſub lingua aperiēda, aut cucurbitulæ cum ſcarificatione ceruici aut ſcapulis affigendæ. Fiant etiam diuerſiones per clyſteres, frictiones & ligaturas extremorum & ſimiles. Sin vitioſi humores abundēt, ij euacuandi. *Curatio.*

Topica remedia initiò ſint repellentia, quæ forma gargariſmi & pulueris vſurpentur, atque vbi moderata eſt fluxio auſtera illa ſint,vbi vehementior,acerba quæ fortius adſtringunt & repellunt,docente Galeno,*6.de compoſ. med. ſec. loca,c.3.*His mel additur, ne exaſperando dolorem pariant, fluxionémque irritent.

Moderata ergo ſunt diamorū ſuccus ex moris cum melle. Diluantur hi ſucci cum aquis,aut decocto roſarum,plātaginis,prunellæ, myrtillorum, rubi,ſumach. balauſt. gall. hordei pro gargariſmo,vel collutione potius.Nam valida, & multa gargariſatione plus materiæ ad locum affectum attrahi poteſt.

Vt ℞. *Diamori*, ʒ. vj.*vin.granat.* ℥. ß.*decoct.roſar. balauſt. ſumach.* ℔. ß. M. pro collutione oris.Vel ℞. *Aqu.plantag. equiſeti, prunellæ*, an. ℔.j. *flor. roſar. rubrar.* m̄. ß. *balauſt.* P.j.Ebulliant vnica ebullitione,adde *diamori*, ℥.iij.

Aut

Aut ♃. *Fol. plantag. portulac. prunell.* an. m̃. j. *flor. rof. rubr. fol. myrt.* an. m̃. ß. *cortic. granat.* ʒ. ij. Coq. in f. q. aquæ, pro ℔. j. ß. Col. adde *succ. malor. granat.* ℥. j. *acet. rosat.* ℥. ß. *rob. nucum* ℥. ij. ß. M. pro gargarifmo vel collutione oris. Vel ♃. *Aq. fragor. prunellæ*, an. ℥. j. ß. *nymph. plantag. rof.* an. ℥. j. *fyr. cerafor.* ℥. ß. *rob ribes* ʒ. iij. *diamori* ʒ. ij. *nitri præp.* ℈. ij. M. pro gargarifmo.

In primo principio, vbi exigua eft fluxio, fufficit gargarifmus ex pofca vel vino granat. vel fine gargarifatione liquor refupinato capite in ore teneatur, immutando quando incalefcit.

Fortiora funt rob de ribes, rob nucum viridium, fyrup. de agrefta, fuccus cornor. & forbor. acacia, hypocift. melle etiam hæc fubacta. Decocta item myrti, & baccar. eius, fol. tenerorum quercus, mefpilor. vitis, capular. glandium, fumach. balauftiorum.

Pulueris forma conueniunt rofæ, balauftia, cortic. granat. hypocift. gallæ, & prius enumeratarum plantarum folia exiccata.

E. g. ♃. *Pulu. fpong. fambuc.* ʒ. j. *fummit. centinod. prun.* an. ℈. j. *flor. rof. rub.* ʒ. ß. F. puluis.

Applicantur cum cochleari aut fpecillo cõcauo, fiue σπυφυλοπάγρω, inftrumento, vt Paulus nominat, vel inftrumento à Guillel. Fabricio depicto, *cent.* 2. *obferu.* 21.

Æger etiam fæpius lambat mel rofatum, vel rob nucum, quod multùm commendat Galenus, 6. *de compof. med. fec. loca. cap.* 1. Ex narratione de Hortulano.

Vel ♃. *Fol. plantag. bdellij minor.* an. m̃. j. *prunell.* m̃. ß. *flor. rof. rubr.* p. j. *paffular. maior. cum arill. contufar.* ℥. j. *fem. cydon.* ʒ. j. Coq. in fuffic. quant. aq. Colat. ♃. ℔. j. *mell. rofar. diamori* an. ℥. j. ß. Vel ♃. *Flor. rof. rubr.* p. ij, *balauft. fem. fumach.* ʒ. j. ß. *fol. plantag. prunell.* an. p. iij. *cup. glandium* ʒ. j. *alumin.* ℈. j. Coq. in f. q. aq. f. ad tertias, colentur. Colat. ♃. ℥. ix. in quibus diffolue *rob nucum, moror. fyr. myrtini,* an. ℥. ß. *ol.* ⊖. ℈. ß. M. pro gargarifmo. Vel ♃. *Fol. quercus, alchimill. plantag.* an. p. ij. *hyffopi* p. j. *cort. granat. nuc. cupreff. balauftior.* an. ʒ. j. *fem. rad. glycyrrh.* ʒ. ij. *alum. rochæ* ʒ. ß. Coq. in *aq. plantag.* ℔. j. ß. ad medietatem.

In

In colatura diſſolue. *mellis roſ. colat. ſyr. fl. ciam.* an. ℥.ß. *de roſ. ſicc. myrtini*, an. ʒ. ij. *phlegm. aluminis* ʒ. ß. M. pro gargariſmo.

Atque hæc ferè in principio conueniunt.

Poſtea repellentibus admiſceantur nonnulla moderatè diſcutientia, cuiuſmodi ſunt flor. chamæmeli, meliloti, anethi, ſem. fœnigræci, folia althææ, maluæ, radix iridis, cyperi, hyſſopi, ficus, thus, mirrha. Vt ℞. *Prunell. hyſſop.* an. m̃. j. *flor. violar. hord.* an. m̃. ß. *glycyrrh.* ℥. ß. *vuar. paſſar. exacinat.* ℥. j. *caricar.* N. v. Coqu. in aq. ſimp. Colat ℞. ℔. j. *oxymell. ſimpl. mell. roſat. diamori*, an. ℥. j. Vel ℞. *Rad. malu. alth.* an. ʒ. iij. *fl. violar. purp. hord. mundi*, an. p. j. *ſem. malu. althææ, cydonior*, an. ʒ. j. 4. *frig. maj. an.* ʒ. ß. Coqu. in aq. comm. puræ ſ. q. colaturæ ℞. ℥. iij. in quibus diſſolue *diamori* ℥. j. *nitri trochiſc.* ʒ. j. M. pro gargariſmo. Si fluxio fuerit frigida.

℞. *piper.* ʒ. ß. *radic. irid.* ʒ. ij. *ſucc. glycyrrh.* ʒ. j. ß. *ſacchar. cand.* ℥. ij. *mell. roſat. collat.* ℥. j. M. F. Lohoch, quod calidè æger ſumat.

Rondeletius in muliere, quæ penè ſuffocabatur, feliciter vſus eclegmate Scribon. Largi ex pipere, myrrha & melle, cuius vſu maximam pituitæ quantitatem, quæ circa columellam & fauces collecta erat, reiecit.

Sæpe etiam, vt monet Galenus, *6. de comp. med. ſec. loca c. 3.* in principio quippiam ex diſcutientibus addendum eſt, quando ſcilicet corpus ægri prauis humoribus refertum eſt, & particula affecta ſua natura debilis.

Si verò ſimul dolor vehemens adfuerit, mitigantia dolorem quoque miſceantur, quale eſt contuſa glycyrrhiza cum mellis & aquæ pari menſura, cocta & gargariſata, lac gargariſatum, vel emulſio ſeminis papaueris, vel ptiſana.

Quod ſi inflammatio, in duritiem vertatur, (quod tamen rarius fit, quoniam locus affectus eſt calidus & humidus, & materia tenuis ac fluxilis) emollientibus, vtendum, vt radicibus & fol. althææ mucilag. ſem. lini, fænigræci: poſtea diſcutientia addantur, vt glycyrrh. radix irid. puleg. origan. calaminth.

Si ad suppurationem tendat, maturetur decocto caricarũ cum aqua mulsa, aut cremore ptisan. hord. vel auenæ cũ decocto passul. decocto glycyrrh. aut furfur. tritic. lotura calida. Vel ♃. *Rad. glycyr.* ℥. ij. *fl. malu. arboresc.* p. ij. *furfuris tritici in petia ligati* ℥. ß. *caricar. ping.* N. iv. *iuiubar.* N. v. Coqu. *in aq. comm.* pro ℥. ix. in quibus dissolue, *mellis passul.* ℥. j. ß. *cremor. ptisanæ, auenæ* ℥. j. M. pro gargarismo.

Si non succedat, ferro aperiatur. Post puris effusionem extergentia & desiccantia vsurpentur, vt aqua mulsa, aqua hordei cum melle rosato. Item succus agrimon. aut caulium succus cum melle.

Si columella putrescere & in gangrænam transire incipiat, tali gargarismo vtendum. ♃. *Origan. hyssop.* an. m̃. iij. *scabios.* m̃. j. *glycyrrh.* ℥. ß. Coqu. in aqu. pro ℔. j. Collat. adde *oxymell.* s. ℥. iij. M.

Si vlcus vuæ putrescat & serpat, chalcantho & similibus metallicis vtendum est. Et vtilis etiam hîc est aqua viridis supra proposita, & aqua viridis Plateri.

Ad vlcera Gallica conuenit aqua fortis benè diluta, vel aqua, in qua decoctum est sublimatum, adhibita simul vniuersali morbi Gallici curatione. Mitius est hoc: ♃. *Vnguenti Ægyptiaci* ℥. ß. *aluminis* ʒ. ß. *mellis rosati colati* ℥. j. ß. M. pro linimento, quo vlcus contingatur.

Si remediis hisce malum curari non possit, ad Chirurgiam veniendum, vt Paulus monet, *lib.* 6. *cap.* 3. ne ex assiduis irritationibus tussis & vigiliæ, aliquando & suffocatio sequatur.

Itaque vuula corrupta & marcida, quæ non amplius tumet, nec rubicunda est, atque ita sanguine & vita destituta, abscindenda eo modo, quem monstrat Paulus *ibid.* & cuius Aëtius meminit, *tetrab.* 2. *cap.* 41. qui forcipe obtorquere, & prius illaqueare vuam iubet, vt stupida effecta minus sanguinis profundat. Sed hæc Chirurgica operatio periculo non caret; reférque Valescus de Taranta, *lib.* 3. *cap.* 3. historiam cuiusdam presbyteri, cui pletorico cum vuula fuisset abscissa, sanguinis fluxus in tanta quantitate ad pectus secutus est, vt inde maxima pectoris angustia & respirationis difficultas oborta, ægérque cum amplius sangui-

ſanguinem è pectore eiicere non poſſet, ſuffocatus ſit. Ideóque ipſe octo canones in vuulæ abſciſſione inſtituenda obſeruandos proponit. 1. eſt, vt vuulæ abſciſſio non tentetur, niſi corpore prius euacuato, vt & monet Hippocrates, 3. *prognoſt. aph.*21. 2. ne fiat affluxu humorum adhuc durante. 3. niſi vbi alia remedia non ſatisfecerint. 4. niſi tumor ille valdè lædat & moleſtus ſit. 5. inſtituendam eſſe in aëre lucido. 6. ante vuulæ abſciſſionem, & poſt eam vſurpanda eſſe gargariſmata aſtringentia. 7. ne nimis rubra & tumida abſcindantur, ſed ſolùm alba & verſus radicem anguſta. 8. non abſcindatur, niſi quantum magnitudinem naturalem excedit.

Vbi etiam inciſione opus eſt aliquid, ſi fieri poſſit, relinquatur, neceſſarij vſus gratia.

Ad vuulam tamen commodè & ſine periculo abſcindendam peculiare inſtrumentum inuenit Guillelmus Fabricius, idque depinxit, *cent.* 2. *obſeru.* 21. Etſi fluxus ſanguinis metuatur, & putrefactio aliqua adſit, cauterium actuale commodiſſium eſt, quod quomodo adhiberi debeat, docet Paulus, *loco alleg.* Et peculiare atque ad hanc rem idoneum inſtrumentum deſcripſit Guillelmus Fabricius, *loco alleg.* Hieron. Fabricius ab Aquapend. *de operat. Chirurgicis, titulo de vuæ chirurgia*, præciſione facta, quam forficulâ inſtituit, exiguum ferramentum in cochlearis formam factum bene calefactum non ignitum admouet.

Diæta.

Victus ratio talis ſit, qualis in aliis inflammationibus præcipitur, imprimis quies & inedia in principio morbi competit. Vſurpentur in cibis, quæ leniter aſtringunt, vt ſuccus cydonior. granator. moror. vuarum immaturarum. Maſticet æger tenera mori vel quercus folia. Vitet laborioſas deglutinationes, reſpirationes, loquelam.

CAPVT XXII.

De tonsillarum inflammatione, & vlceribus.

Tonsillarum inflammatio. GLANDVLÆ duæ vtrinque ad radicem linguæ paulò supra laryngem positæ sunt, quæ Latinis tonsillæ, vulgo à figura amygdalæ, Græcis ἀντιάδες, & παρίσθμια, vocant, cùm quod inter se oppositæ, tum quod circa isthmum oris sitæ sint. Galeno autem, 3. de *sympt. caussis cap. 4. & in lib. de tumoribus p. n. cap. vlt.* ἀντιάδες sunt illarum glandularũ tumor aut inflammatio, παρίσθμια inflammatio eorum, quæ circa isthmum sunt locorum, hoc est, partium, quæ os & gulam interiacent.

Tonsillæ igitur cùm conditæ sint, vt congregata saliua laryngem & trachæam rigent, sæpe humore nimio ex frigidâ destillatione oppletæ intumescunt, sed sine inflammatione, ita vt colorem suum naturalem retineant, & dolore careant.

Interdum verò eas occupat inflammatio cum rubore, ardore ac dolore & siti, & cum quadam deglutitionis ac respirationis difficultate. Quâ inflammatione in abceſsum degenerante pus intra fauces effunditur, vnde sæpe vlcus sordidum graueolens relinquitur.

Tonsillarum vlcere. Fiunt tamen ibidem vlcera citra inflammationem ex destillatione salsâ vel acri, molles illas partes exedente, aut tali halitu eo ascendente, quod lue Gallica infectis familiare est.

Nonnunquam maligna & serpentia vlcera in iis partibus oriuntur, tempore imprimis verno & pestillente aëris constitutione, teste Aëtio, *tetrabibl. 2. serm. 2. cap. 46.* Siue ex præcedente inflammatione efferata, siue ex quauis alia causa, vt ex apththis in pueris & adultis, qui prauis humoribus abundant.

Interdum etiam tonsillæ planè indurantur, vnde Mercurialis, *de morb. puer. lib. 2.* Paulum Æginetam sub tonsillis etiam scrophulas, seu tumores duros & scirrhosos complecti, scribit. Vide etiam historiam tumoris eiusmodi

modi cancrosi apud Guillelmum Fabricium, *centur.* 3. *obseru.* 84.

Caussæ.

Caussæ eædem sunt, quæ inflamationis gurgulionis. Concitatur scilicet inflammatio tonsillarum ex affluxu humorum ad illas; qui cùm calidi sunt, partes illas calidas & humidas inflammant, in iis præcipuè, qui multo sanguine abundant; cùm copiosi, tumefaciunt; cùm acres & salsi, erodunt. *Caussæ.*

Et quidem tonsillæ magis obnoxiæ sunt inflammationi, quàm gurgulio, propter mollitiem & laxitatem substantiæ & temperamenti proprij, ac loci caliditatem ac humiditatem.

Inflammatione etiam tonsillarum magis laborant, qui sanguine magis abundant. Priuatim verò, vt Aëtius scribit, *lib. modo citato cap.*45. pueris hoc malum frequens est ob teneram corporis texturam, & ob ἀδδηφαγίαν, & lactentibus è lactis vitio & praua qualitate.

Puellis quoque vsque ad menstrua purgationis tempora hoc malum frequens est, Aretæus *lib.*1.*cap.* 9. In adultis verò generatur hoc malum ex nimia meri potatione, ac multâ & auidiore deuoratione ciborum, maximè acrium & asperorum. Ita cerasa auidius comesta facilè aciditate sua tonsillarum inflammationem, & gurgulionis laxitatem efficere perhibentur.

Signa diagnostica.

Tonsillis tumefactis foris sub maxillas tumor tactu visúque deprehenditur, & intus seu frustulum quoddam faucibus adhærescente mole sua premit, obstátque, ne facilis fiat deglutitio, idque sine siti & ardore. *Signa.*

Inflammatis iisdem præter deglutiendi, & quod Paulus addit, *lib.* 6. *cap.* 30. respirandi difficultatem, dolor adest, rubor, ardor sitis, interdum & febres.

Maligna tonsillarum vlcera partim alba sunt maculis similia, partim cinereo colore, aut similia crustis, quæ ferro inuruntur. Accidit ergo siccitas in deglutiendo, & suffocatio confertim incidit, maximè cùm rubor subit mentum, aut vbi hæc acrimonia præterierit, νομὴ, loca

illa infestans succedit, & cum hac putrefactio, vt docet Aëtius, *tetrabibl.* 2. *serm.*2. *cap.*46.

Prognostica.

Prognostica. 1. Tonsillarum inflammatio morbus acutus est, & sæpe suffocationis periculum minatur.

2. Tumor autem vel resoluitur, vel suppuratur, vel induratur.

3. Tonsillæ in febribus denigratæ & arefactæ mortem imminere portendunt.

4. Vlcera tonsillarum quædam familiaria sunt & mitia, quæ scilicet sunt munda, exigua, non altè descendentia, nec inflammata, nec dolorem excitantia; quædam aliena & pestifera, quæ lata sunt, caua, quodam concreto humore albo, aut liuido, aut nigro sordentia, quæ aphthæ etiam nuncupantur. Quod si concreta illa sordes altius descenderit, eschara gignitur, quam rubor insignis, inflammatio & venarum dolor circumsistit, sicut in carbunculo. Exigua quoque & rara exanthemata oriuntur, quibus superuenientia alia in vnum vlcus coalescunt, latúmque vlcus efficiunt. Id si interius in os depascendo serpit, columellam exedit, & linguam quoque & gingiuas ac alueolos dentium occupat, vnde dentes labefactantur & nigrescuut. In columella etiam phlegmone erumpit; atque non multis post diebus phlegmone, febri, fœtore, inediáque consumti intereunt.

5. At si in pectus per trachæam id malũ inuadat, eodem illo die strangulat, pulmo enim & cor neque talem odoris fœditaté, neque vlcera, neque serosos humores sustinét, sed tussis ac spirandi difficultas enascitur. Aræteus, *lib.*1.*cap.*9.

6. Tonsillarum vlcera sine febre securiora sunt.

7. Tonsillarum vlcera æstate suborta peiora sunt, quàm quæ aliis oriuntur temporibus. Citò enim serpunt.

8. Serpentia circa fauces vlcera, quæ magnã molestiam exhibent, & acuta magis sunt, vt plurimum spirandi difficultatem adferunt. Videantur plura eiusmodi prognostica apud Hippocrat. *lib. de dentitione.*

9. Glandulæ istæ facilè indurantur, & in scirrhum degenerant, qui nunquam aut rarò curatur.

10. Ali

10. Aliquando tonsillarum tumores suppurantur & abscessus extrà erumpunt, & ægri sanantur: cuius rei exemplum est apud Dodonæum, *in obseruat. cap.16.*

Curatio.

Si leuis sit inflammatio, circa initia gargarismi adhibeantur astringentes, cauendo, ne mel multum admisceamus, quod suâ acrimoniâ malum irritaret, vt monet Aëtius, *loco citato*, *cap.45.* *Curatio.*

Remittente autem inflammatione, rectè & vtiliter illud admiscetur. Vt ♃. *Aqu. plantag.* ℔. j. ß. *flor. rosar. rubr.* m̄. ß. *sem. cydon.* ʒ. j.ß. Semel ebulliant; Colaturæ adde *diamor.* ℥.j. ß. *dianuc.* ℥.ß.

M. pro gargarismo, quo tepidè interna oris colluantur. Nam inflammata neque frigus tolerant, neque multum calorem. Aut ♃. *Fol. plantag.* m̄. j. *flor. rosar. rubr.* P. j. *cortic. granat.* ʒ. iij. *gallar. immatur.* N. iij. *fol. prunell.* m̄. j. *nuc. cupress.* ʒ. ij. Coqu. in s. q. aqu. pro ℔. j. Collat. adde *dianuc.* ℥. ij. ß. Misce pro gargarismo.

Vbi vehemens est inflammatio, vt periculum sit à suffocatione, statim cephalica secetur, repetita sanguinis detractione in magna plethora; aut primùm basilica, postea cephalica aperiatur.

Vbi venæ sectio locum non habet, aurium scarificatio vtilis. Cucurbitulæ etiam venæ sectionis vicariæ esse possunt.

Frictionem longam in carpo rusticis familiarem esse, scribit Rondeletius, *lib.2. cap.4.* Prodesse autem reuera ob diuersionem.

In fœminis, vbi opus, vena tali primò incidatur. Ad euacuandam postea materiam coniunctam prodest secare venas sub lingua. Si cum sanguine vitiosi humores simul redundant, clysteres & pharmaca leniter purgantia exhibeantur.

Deinde ad topica veniendum est, quæ primùm sint repellentia, vt decoctum ex rosis, balaustiis, fol. plantag. vitis, rubi, sorbis, cornis, mespilis, gallis, sumach, fol. & bacc. myrti ac similium, quorum formulæ antea sunt propositæ. Repellentia autem practici ferè omnes solùm intrà

applicant. Ab iis tamen & vulgata consuetudine dissentit Rondeletius, qui *allegato loco* non vult astringentia solùm in parte interna, & relaxantia in externa applicari, sed ea intus & extrà adhibet. Cùm enim partes laxæ sint, non amplius esse laxandas censet, cùm defluit materia, sed cùm consistit fluxio, vt materia ad exteriora trahatur. In principio verò astringentia extrà etiam apponit in lateribus arterræ sub maxilla inferiore. Quod in seipso expertum esse scribit, & anginam & defluxionem ad fauces prohibuisse, & multos à scrophulis incipientibus sanasse. Verùm omninò hîc cautione opus est, & videndum, quæ materiæ affluentis sit copia. Si enim corpus adhuc plenum sit & affluxus magnus, nulli autor fuerim, vt repellentia extrà apponat; cùm facilè fieri possit, vt materia ad interiora repulsa periculosam anginam excitet. Sempérque tutius materia ad exteriora, quàm interiora fertur.

Post repellentia ptisanæ succus gargarisetur, in quo decoctæ sunt passulæ vel iuiubæ, aut furfur. decoctio, aut decoctum glycyrrhizæ, ficuum & hyssopi. Lac tepidum gargarisatum acrium collutionum mordacitatem temperat.

Extrà etiam illinatur guttur oleo amygdalarum dulcium, liliorum alborum, chamæmeli, aut fomento cum spongia ex decocto chamæmeli, meliloti, althææ, maluæ, scabiosæ, sem. lini, fænigræci: aut cataplasma ex iisdem paratum cum farina hordei, sem. lini, fænigræci, althææ, hordei, ol. chamæmel. amygdalar. dulcium, butyro recenti, aut cataplasma ex pane albo & melle apponatur, vel emplastrum de meliloto. Soluetur ita tumor, & quod reliquum est, discutietur.

Post cataplasmatis, de quo dictum ablationem, partes circa mentum tegantur, circumposita lana molli oleo nardino irrigata, ne partibus illis refrigeratis materia introcedat.

Interdum natura spontè sua materiam ad externa conuertit, natis vtrimque in collo infra aures tumoribus, vel spontè, vel scalpello apertis pus effluit, atque ita tonsillæ

fillæ abſceſſu liberantur, ſicut & in angina fieri conſueuit, teſte Hippocrate, 6. *aphor.* 37.

Si tonſillæ inflammatæ in abſceſſum tendant, quod deprehenditur augeſcente inflammatione & exacerbationibus circa veſperam fortioribus factis cum horrore & inæqualitate, nonnunquam & cum febre, vt docet Aëtius: tunc ſuppuratio ſine mora adiuuetur gargariſmis ex aqua mulſa calente, decocto caricarum & hyſſopo cum glycyrrh. vel decocto caricarum in lacte, vel decocto paſſular. vel iuiubar. cum viol. & malua.

Vel ℞. *Farinæ triticeæ in petia ligatæ* ℥. j. *Caricar.* ℥. iij. *radic. maluæ.* ℥. j. ß. *aqu. communis* ℔. ij. Coq. ad conſumtionem quintæ partis. Deinde colentur. Fiat gargariſmus.

Foris cataplaſma applicetur ex farina hordei, tritic. & fænigræc. cum decocto ex caricis, rad. althææ, & melle, vel emplaſtrum diachylon.

Vt ℞. *Fol. maluæ, violar.* an. m. j. Coq. ad mollitiem, & per ſetaceum traiiciantur. Adde *farinæ tritici* ℥. j. ß. *croci* ℈. ß. *butyri* ſ. *sale.* q. ſ. F. cataplaſma.

Celſus vaporem aquæ calentis ore excipere iubet. Confecto pure, quod ex dolore & tumore remittente cognoſcitur, abſceſſus collutionibus acrioribus rumpatur, ex hyſſopo, pulegio, thymo, calamintha in ſapa aut mulſa coctis & gargariſatis, aut ferro aperiatur eo modo, quem Aetius, *tetrab.* 2. *ſerm.* 2. *cap.* 45. & Paulus, *lib.* 6. *cap.* 30. tradunt; aut deuoratis maioribus fruſtis panis. Rupto abſceſſu aqua mulſa gargariſetur primùm per ſe, poſtea admixta lenticula & roſis, vel plantagine, quibus immorandum eſt, donec vlcus ad cicatricem perducatur.

Si ex longo valdè refrigerantium & repellentium vſu, vel aliàs etiam tonſillæ induреſcant, quod fieri ſolet non præmiſſa phlebotomia, vel purgatione, ante topica gargariſmi emollientes & reſoluentes conueniunt, vt:

℞. *Rad. althææ mund. lilior. alb.* an. ℥. ß. *fol. violar. maluæ,* an. m. j. *ſcabioſ. prunell.* an. m. ß. *extremit. ſambuc.* ʒ. ij. *hord.* P. j. *ficus,* N. iij. *ſem. fænigræc. maluæ,* an. ʒ. j. *nidi hirund.* ʒ. ß. Coq. in ſ. q. aqu. addendo in fine. *ſem. cydon. lini,* an.

ʒ. ß. *aq. scabiosæ, caprifol.* an. ℥. ij. pro ℔. ij. Colaturæ adde *mell. rosat. colat.* ℥. iij. *diamor.* ℥. j. Misce pro gargarismo.

Si tonsillæ induratæ deglutitioné & respirationem impedientes, medicamentis emolliri nequeant, Celsus & Paulus ad Chirurgiam accedunt, tonsilláque extrahere conantur. Sed Chirurgia hæc neque facilis est, neque tuta. Qua de re videatur Hieron. Fabric. ab Aquapendente, *de operationibus Chirurgic. titulo de consiliis.*

Ad nomas siue serpentia vlcera tonsillarum, præmissa venæsectione, corporis euacuatione & diuersionibus, conuenit diamorum ex aqua mulsa, insperso puluere flor. ros. rubr. vel sumach. Paulus succum exprimit ex malo punico dulci cum cortice cōtuso, cuius partes æquales sex miscet cum vna parte mellis, & ad mellis spissitudiné cocta illinit. Vtilis est & hic gargarismus suprà propositus, cuius hactenus aliquoties facta est mentio. Possunt etiam aristolochia & iris & chalcitis adhiberi cum melle, aliquando & Andronis & Musæ pastilli. Mirabiliter Aetio crustas aufert stercus caninum cum melle illitum, & vstarum hirundinum cinis cum melle, & centaurij minor. cinis cum melle.

Expertum quoque in vlceribus tonsillarum malignis linimentū ex cineribus centaurij minoris, & ex puluere stercoris canini, si cum melle ad iustam spissitudinem misceatur. Addi potest aliquid de puluere radicis iridis. Vide Galenum, 10. *de simpl. med. facult. cap. de stercore canino.* Tabernæmontanus commendat tanquam experimentum, decoctum radic. morsus diaboli.

Omnia autem oris vlcera vehementioribus exsiccantibus & adstringentibus gaudent, quàm externa vlcera, cùm ne amplius serpant, tùm quia semper à saliua fiunt humidiora, vnde & medicamentorum vis infringitur.

Post irritationes ab acrioribus hisce medicamentis factas gargarisetur decoctum glycyrrhizæ, quod paratur ex vino nigro dulci, ex mastiche, myrrha, croco, deinde etiam addito amylo, & tragacantha. Cohibito iam vlcere depascente, lac gargarisandum cùm terra Samiâ mixtum. Crustis sublatis & purgato vlcere hoc conuenit.

℞. *Flor. rosar. rubr.* ℥.ß. *croc.* ʒ. ij. *balaust. myrrh.* an. ℈. j. *nuc. pinear.* ʒ. j.

Tritis & subactis cum melle vtere ad illitionem. Progressu temporis addi possunt, *amyli* ℈. ij. *alumin. scissil.* ℈. j. Vide plura huius generis apud Aëtium, *loco citato cap.* 46.

Diæta.

Abstinendum ab acribus, à fumo, à Solis æstu, à vino, ab exercitio & motu corporis, atque animi nimio, præsertim ab ira, à balneo, & omnibus, quæ affluxum humorum augere possunt. *Diæta.*

CAPVT XXIII.

De iis, quæ in guttur vel gulam inciderunt, eximendis.

ACCIDIT nonnunquam, vt siue dormientibus siue vigilantibus etiam per incuriam aliquid in guttur vel fauces illabatur, quod suffocationis metum & alia pericula afferat. Quæ res qua ratione eximendæ sint, dictum quidem in Institut. *lib.* 5. *part.* 1. *sect.* 2. *cap.* 10. Addere tamen quædam libet. *Illorum, quæ in gulã inciderũt, exemtio.*

Sunt autem, quæ in guttur vel fauces incidunt, alia animata, alia inanimata. Ex animatorum genere sunt primùm hirudines, quæ vel per nationem in stagnis ore imprudenter excipiuntur; vel vnâ cum aquis minutissimæ ipsæ adhuc hauriuntur, & faucibus vel gulæ affixæ attracto sanguine grandescunt. Adhærent verò vel palato versus superiorem nasi partem, & tum sanguis sine screatu egreditur, vel gutturi, vbi sanguis cum screatu excernitur: & quidē si in initio sit trachææ, tussis continenter affligit; vel gulæ, & tum deglutitio impeditur, vomitúsque concitatur; vel denique ipsi ventriculo sunt affixæ, atque tunc nullum impedimentum in deglutione sentitur, adest verò vomitus, cum quo sanguis reiicitur.

Hirudinum nonnullæ venenatæ sunt, quæ & grauiora symptomata accersunt; vt syncopen, tremorem cordis, febrem acutam, & vlcera denique maligna. Agnoscuntur quod magna habēt capita, corpore sunt lanuginoso, colore nigræ

re nigræ aut virides, maculis, vel lineis variis distinctæ, quemadmodum eas describit Auicennas, 1. *canon. fen.* 4. *doct.* 5. *cap.* 22.

Vbicumque verò hirudo ore concepta hæret, titillationis sensum obscuro suo motu efficit, punctio quoque sentitur, dum sanguinem sugit, & sanguis ex ore tenuis ac paucus per interualla exspuitur, quoniam ab exilibus seu capillaribus venis hirudo sanguinem allicit. De quo Hippocrates, 2. *prædict. Quibus fauces sanguine frequenter & noctu & interdiu replentur, cùm neque capitis dolor prægressus fuerit, neque tussis, neque vomitus, neque febris prehenderit, neque pectoris aut dorsi dolor tenuerit, in his nares & fauces inspiciendæ, num quid vlcus in eo loco aut hirudo compareat.*

Quando igitur hirudo in ore ita hæret, vt oculis conspici queat; Chirurgus eam idoneo instrumento apprehendat, & caput eius fortiter stringat; ne si medio fortè corpore præscindatur, pars eius anterior cum capite intus affixa remaneat.

Vbi verò hirudo profundius latet, vt chirurgiæ locus non sit, medicamentis res peragenda erit. Itaque Rhases gargarismos præcipit ex acerbis, & amaris, quibus offensa hirudo sponte sese retrahat, vel quibus enecetur, qualia sunt sinapi cum aceto gargarisata, aut sal cum aceto, aut cepæ succus. A proprietate valere creditur succus salicis. Iubent & nigellam ac sinapi tritum gutturi insufflare. Enecant etiam absinthium, abrotonum, lupini, mentastrum, nasturtium, sem. sanctum, aloë, hiera, agaricus.

Amotam vel enecatam hirudinem æger screatu, tussi, vel vomitu reiicere conabitur. Si educta hirudine exspuitio sanguinis perseueret, venulis adhuc hiantibus, vnde hirudo suxit, non statim ille supprimendus est, sed permittendus, monente Auicenna, vt moderatè effluat, ne retentus venenositate sua, quàm ab hirudine contraxit, noceat. Eadem quoque venenositas corrigatur exhibita theriaca aut mithridatio, aut terra sigillata cum Zedoaria, dictamno, tormentilla & similibus.

Postea sistatur sanguis gargarismis ex decoctione cortic. mali granati, balaustiorum, & sumach, vel puluere insuffla

ſufflato ex balauſtiis, thure, ſangu. draconis, amylo.

Quod ſi hirudo ſtomacho inhæreat, medicamenta Rhaſes exhibet, quibus vermes enecantur & eiiciuntur, aut ægrum in balneum ſiccum, ſiue Laconicum ducit, vbi ſiti vehementi contracta, poſtea aquam frigidiſſimam æger ore contineat, ſemper eam permutando, ſi incaluerit vt hirudo æſtu etiam afflicta, prorepat in os ad reficiendum ſeſe frigida, qua alioquin naturaliter delectatur. Probatur & hoc:

℞. *Farin. lupinor. pulu. turbith. agarici, ſem. nigell.* an. ℥. ij. Incorporentur cum ſucco abſinthij & fiant trochiſci pondere ℥. j. diſſoluatúrque vlcus in decoctione ſem. nigellæ, detúrque vnus ieiuno ſtomacho.

Interdũ animalia alia dormientibus in os irrepunt, quod de lacertis ac ſerpentibus compertum eſt. Hæc eodem modo in balneo ſicco cum aqua frigida ore retenta proiiciantur, aut appoſito ad os ægri vaſe lactis calentis pleno, cuius nidore ſiti etiam vexatum animal prorepit; præſertim ſi vas illud ita diſpoſitum ſit, vt ſplendentis ſolis radios excipiat. Oportet autem ægrum prono capite in ventrem incumbere. Quidam & affatim hoc bibere iubent ad vomitum vſque: vt ſimul cum lacte animal redditum quod ingreſſum eſt, excutiatur.

Inanimata, quæ vel caſu vel ſponte deglutita in gutture aut gula ſubſiſtunt, ſiue mole ſua inhærentia, vt bolus panis, vel carnis non maſticatus, annulus, moneta grandior, nucleus pruni: ſiue acumine ſuo ſe inſigentia, vt fragmenta vitri, acus, ſpina piſcis, os acutum, & ſimilia, ſuos etiam modos habent, quibus eximantur.

Et quidem ſi craſſum quid deglutitum inhæreat, niſi immiſſo idoneo inſtrumento apprehendi & eximi queat, ægri ceruix aliquoties pugno concutiatur, ita vt depreſſam illam teneat, humeruſque eleuatus, qua concuſſione res in gula hærens ad ventriculum delabatur; aut ſi propè fauces hæreat, tuſſi per os reiiciatur. Iuſcula etiam carnium pinguia, vel cum butyro parata liberaliter & affatim hauriantur, vel ptiſana cum melle aut oleo amygdalarum dulcium, vt lubrica reddita gula, facilius, quod illapſum

illapſum eſt, in ventriculum deſcendat, aut vt vomitus ſaltem iſtis pinguibus prouocetur. Rhaſes quoque ægrum in balneum aquæ tepidæ ſe demittere iubet vſque ad mentum, vt viæ in gula emolliantur & laxentur.

Si his nihil proficitur, candela cerea mediocriter craſſa, vel ſtylus plumbeus nonnihil incuruatus ſumi poteſt, quo melle vel oleo oblito & in gulam demiſſo res ibi ſubſiſtens in ventriculum detrudatur.

Si acutum eſt, quod infixum hæret, neque oculis ita patet, vt forcipe prehendi poſſit, tuſſis excitanda, oxymel continuò lambendo, aut ſternutatio quoque ſi locus affectus propior ſit tracheæ arteriæ, vel ipſa etiam ſit trachea. Vehementi enim hac corporis concuſſione, ſpiritus ſimul expulſionem adiuuante, res obhærens excludetur.

Si obſeſſa eſt gula, aqua mulſa crebrò gargariſetur, oleum etiam & pingues ſorbitiones & albumina ouorum cruda & lubrificantia alia bibantur.

Vtilis eſt & continuus vſus eclegmatum emollientium, vt quod paratur ex mucilagine, ſemine maluæ radic. althææ, ficubus, paſſulis, iuiubis, ſebeſten & ſimilibus cum ſyrupo violarum. Tandem magni boli deglutiantur, vel ficus ſiccæ integræ, quo impetu id, quod ſubſiſtit, in ventriculum ſimul detrudatur.

Quod ſi his modis nihil perficitur, Rhaſes inſtrumentum commendat ex plumbo factum, quod foraminulis multis exilibus pertuſum eſt inſtar retis, quorum vſus eſt, vt dum inſtrumentum vertitur retrahitúrque, res gulæ infixa illis foraminulis implicetur, ſimúlque educatur, & vt reſpiratio per illa non impediatur. Quem imitatus eſt procul dubio Guil. Fabricius in fabrica ſui inſtrumenti, quo ad res gulæ & faucibus infixas extrahendas vtitur, quodque *centur.* 1. *obſeru.* 36. delineauit. Qui etiam videatur *eadem cent. obſeru.* 31. 32. 33. 34. 35.

Si nec hoc modo ſuo loco moueri res immiſſa poſſit, naturæ & tempori negotium totum committendum. Progreſſu enim temporis calor naturalis coquendo & alterando rem illam mutat (ſi eius natura talis ſit) & imminuit. Et vt maturius id fiat, natura in coctione adiuuanda medicamento

mento ex radicibus althææ, ficubus, farina ſem.lini,fæni-græci,hordei, aut mucilagine ex iiſdem paratis,flor.caſſiæ, butyro,oleo amygdalar. dulc.chamæmeli,lilior.albor.pingued. gallin. & ſimilibus.

Quod & faciendumſi,oſſiculum,vel ſimile quid inflammationem in œſophago excitet. Hac enim ad ſuppurationem perducta & abſceſſu rupto æger ab anguſtia & dolore liberatur. Exemplum de ſpina gulæ infixa habet Dodonæus, *in obſeru. c. 17.*

Compertum eſt ab Arculano, oſſiculum acutum gulæ infixum poſt bimeſtre ſpatium per cutem in collo aperta ſponte via exiiſſe. Beniuenius deuoratam acum decennio poſt perforato ſtomacho extruſam vidit. De acubus cum vrina emiſſis meminit Iohan. Langius. *lib. 2. Epiſt. 40.* De acicula per aluum cum grauiſſimis ſymptomatibus deiecta videatur Guil. Fabricius. *allegata centuria 1. obſeruation.* 34. Quod ſi tale quid naturam moliri videmus, ne ventriculus vel inteſtina lædantur, exhibendus cremor hordei,iuſcula pinguia, lac amygdalarum dulcium, oleum amygd. dulcium, caſſia.

CAPVT XXIV.

De Angina.

ANGINA Latinis ab angendo, quæ vox à Græco ἄγχω, id eſt, ſuffoco, & ſtrangulo deducitur; Græcis Συνάγχη & Κυνάγχη, & maſculina terminatione, Hippocrat. *lib. de loc. in homine*, & 4. *de rat. vict. in acut. aph.* 30. vſurpatur Σύναγχος & Κύναγχος, eodem etymo,à ſuffocando ſcilicet, dicitur. Etſi enim, vt poſtea in differentiis dicetur,poſteriores Græci inter Græcas voces dum per σ Συνάγχη & per κ Κυνάγχη, ſcribitur, differentiam quandam conſtituerint, & κυνάγχην, quám à canibus ita appellari cenſent, ſeu quod canibus familiaris ſit, ſeu quod ægri hiante ore, & exerta lingua ſpiritum ducere cogantur, canum per æſtum ſitientium more,

pro

pro grauiori affectu habeant; Συνάγχην, verò, quam dictam putant, quod sues ea frequenter corripiantur, pro leniore malo: tamen Galenus, 3. *prognost. text.* 18. hanc de literis contentionem tanquam inutilem contemnit, quod & 4. *de vict. rat. in acutis, text.* 30. facit.

Etenim & Συνάγχη & Κυνάγχη, apud Hippocratem, & antiquissimos Medicos Græcos generale nomen est, quale apud Latinos angina, quod in genere sumptum, omnem faucium & gutturis affectionem, spirationem nullo in thorace vel pulmone vitio existente, difficiliorem reddentem, & deglutitionem impedientẽ, seu meatuũ, per quos spiritũ attrahimus, cibúmque & potum assumimus, angustiã, spiritum difficilem reddentem, & deglutitionem impedientem significat. Etsi enim per morbos thoracis, pleuritidẽ, peripneumoniam & alios respiratio lædatur: tamẽ affectus ille angina non dicitur, cùm illæsis faucibus fiat. Hippocrates tamen interdum distinguit inter faucium inflammationem & anginam. Ita 6. *epid. sect.* 8. *t.* 1. inquit. *Quibusdam verò faucium inflammationes aderant, aliis angina.* Vbi procul dubio anginam intelligit inflammationem musculorum laryngis, quæ respirationem difficilem valdè reddit, & viam spiritus intercludit: inflammationem verò faucium, partium aliarum vicinarum; quæ spiritus & cibi viam non ita intercludit. Possunt enim & tonsillæ & musculi ossis hyoidis, & musculi in radice linguæ inflammari, vt postea dicetur, quæ partes omnes etiam in faucibus sunt: quia tamen harum partium inflammatio à gutture longius distat, anginam per se non parit. Anginæ ergo in genere ita sumpta caussa erit, quicquid spiritus cibíque & potus viam angustiorem reddere, & hoc modo vtriúsque meatus capite & principio quasi occluso respirationem difficiliorem reddere, & deglutitioni cibi ac potus impedimento esse potest. Quod cùm pluribus de caussis fieri possit, duplex angina statuitur, vna propriè dicta & exquisita, quæ est ab inflammatione summarum gulæ & gutturis partium sanguine è venarum iugularium ramis in partes illas effuso, altera notha, quæ prouenit à frigida & pituitosa destillatione, è capite in fauces & ceruicis ac colli musculos decumben

decumbente, & tumorem οἰδηματώδη, sine febre, rubore ac dolore excitante; etsi dum primò fluxio concitatur, quidam inæqualis calor & horror sentitur, qui tamen paulò post desinit.

Posset tamen & illa in faucibus inflammatio, quam Hippocratem ab angina discernere diximus, forsan angina notha appellari, & ita duplex angina notha constitui, vna ratione caussæ, altera ratione subiecti. Nam & harum partium inflammatio sæpe etiam respirationem & deglutitionem non parum lædit.

Quò etiam referri potest angina illa, quæ fit à luxatione vertebrarum ceruicis, versus anteriora vel latus, siue à causis externis, siue ab humore frigido affluente fiat, idque citra inflammationem.

Si enim inflammatio accedat, vel ab inflammatione luxatio ortum habeat, ad exquisitam anginam pertinet, & acutissima angina est, vt postea de differentiis dicetur. Videatur etiam infra Quæstio.

De Angina exquisita.

Angina ergo exquisita est angustia summarum gulæ & gutturis partium, seu faucium, ab inflammatione earundem ortum habens, difficilem respirationem reddens, deglutitionémque lædens. Seu est inflammatio in faucibus & summo gutture, angustiam earũdem partium & hinc difficultatem spirandi inferens, ac deglutitionem impediens. Seu, vt Galenus breuiter definit, *4. de rat. vict. in acut. text. 20. & 2. ad Glaucom. cap. 1.* est φλεγμονὴ τ͂ κ͂ φάρυγγα μερῶν. Per fauces autem intelligitur pars, quæ gulæ & gutturi præiacet, & duo dictorum meatuum ostiola comprehendit. Imò, vt suprà dictum, φάρυγξ etiam pro larynge & summo asperæ arteriæ capite accipitur, vt ita, dum Galenus anginam per inflammationem φάρυγγος, seu faucium definit, non solùm intelligenda sit ea pars, quæ gulæ & gutturi præiacet, sed ipsa etiam larinx eiúsque musculi. Et quamuis simul vicina complecti soleat inflammatio, vt glandulas vtrinque circa radicem gutturis ad latera trachææ positas, & musculos ossis hyoidis, musculos item in radice linguæ, & glandulas, quæ tonsillæ dicuntur, & *Angina exquisita.*

quæ ſub auribus & inferiori maxilla conſiſtunt: tamen partium harum à gutture longius diſtantium inflammatio anginam non parit, niſi malum faucibus, id eſt, parti ex gutture & gulâ conſtitutæ, communicatum reſpirandi impedimentum afferat.

Dodonæus etiam anginam ſtatuit ex inflammatione pulmonum fieri, de qua poſtea indifferentiis de cynanche dicetur.

Cauſſæ.

Cauſſa. Ergo cauſſa vt aliarum inflammationum, ita & huius in angina eſt ſanguis, ſeu purus, ſeu bilioſus, pituitoſus aut melancholicus. Et iis quidem è venarum iugularium ramis in has partes effuſus. Nam frequentiſſimè fit hoc malum per viam fluxionis, rarè per viam congeſtionis.

Affluit autem ſanguis vel per modum attractionis, ſi fauces & guttur vehementer caleant & doleant; vel per modum tranſmiſſionis, ſi loca illa imbecilla ſint laxa, & ad ſuſcipiendum fluxionem idonea; pleonexia verò humorum adſit ſiue in toto, ſiue in capite, ac imprimis circa fauces. Vbi enim ſanguis vel copioſus in corpore adeſt, vel impurus, atque is ad caput fertur, cerebrum verò robuſtum eſt, id eum non recipit, ſed maximam partem per eaſdem venas ad ſubiectas partes retrudit, vnde inflammationes earum variæ gignuntur, parotides, ophthalmiæ, anginæ & ſimiles. Hinc etiam iuuenes ſenibus angina crebrius corripiuntur, quò multo bilioſóque ſanguine, qui aptiſſima huius mali materia, abundant, & qui habitu corporis ſunt craſſo, ac multo ſanguine, præſertim in capite, abundant. Viros quoque frequentius quàm fœminas anginâ corripi, ex Cælio Aurelio ſtatuitur; idque videtur obſeruaſſe Hippocrates, *6. epidem. ſect. 7. tom.* 1. vbi epidemiam ſui temporis conſtitutionem deſcribens, quâ angina, tuſſis, peripneumoniæ vagabantur, pauciſſimas fœminas ægrotaſſe ſcribit. Aliam tamen cauſſam non reddit Hippocrates eo ipſo in loco quàm quod non perinde atque viri in publicum prodibant, & ita aëris externi iniuriis ſeſe non objiciebant. Id tamen, quod dicitur, fœminas minus ex ſua natura anginæ eſſe obno-

xias,

xias, quàm viros, de vera & exquiſita angina intelligendum. Habent enim fœminæ ſanguinem frigidiorem, & prætereà laryngem minorem, ac gutturis partes & venas anguſtiores exilioréſque, quæ ſanginem non ita facilè admittunt. Interim tonſillarum, columellæ, ac laxarum in faucibus partium inflammationibus, quæ minus exquiſitam, ſeu notham anginam, quam Hipocratem, *loco allegato*, ſimpliciter faucium inflammationem appellare, & ab angina diſtinguere diximus, gignunt, ob partium laxitatem,& excrementitiorum humorum abundantiam magis obnoxiæ ſunt quàm viri. Ad pleonexiam etiam humorum, quæ anginam excitat, cumulandam faciunt hæmorrhoides & menſes ſuppreſſi, victus ratio multo & calido ſanguini generando apta, potus vini meracioris.

Sæpe quoque angina accidit in febribus, vbi materiæ pars ad hunc locum depellitur, vt ita febris tùm potius comitata ſit, quam appellant, quàm ſymptomatica; taleſque anginæ ſunt ferè epidemiæ, quæ nonnunquam publicè graſſantur, qualis fuit illa, quæ anno 1517. multos ſuſtulit, vt annotauit Foreſtus, *lib. 6. obſeru. 2.* atque illa, quæ anno 1544. & 1545. plurima Germaniæ inferioris loca Rhenique accolas vexauit. Sunt enim quandoque etiam anginæ, vt pleuritides, peripneumoniæ & ſimiles morbi, epidemiæ. Nam etſi humores qui morbos epidemios excitant, præcipuè ſi non peſtilentes ſint, & imprimis à fluxionibus prouenientes, à manifeſtis aëris alterationibus, frigiditatiſque & caliditatis ac humiditatis exceſſu proueniant: tamen occultæ etiam qualitates ab aſtrorum influxu pendentes miſcétur. Atque hinc accidit, vt nunc ad laryngem,& fauces, nunc ad pleuram,nunc ad pulmones humores fluant, ibíque ſubſiſtant, nunc ad aluum perueniant.

Externæ cauſæ ſunt, quæcunque fluxiones humorum ad iſtas partes concitare valent, quales ſunt pluuioſa anni conſtitutio & imbres aſſidui, vt eſt *3. Aphor. 16.* Ἀμετρία item quæcunque caloris & frigidatis in aëre & ventorum flatibus, quorum hæc comprimendo expellit humo-

res ad guttur & fauces, illa laxando facit, vt humores ad fauces affluant. Præterea subita à magno æstu refrigeratio, haustus plenus potus frigidissimi, lotio capitis intempestiua pleno corpore, nimia capitis tectura vel nulla, vocis nimia intentio, denique ictus capitis, ceruicis aut locorum prope fauces, infixæ in faucibus, vel gula spinæ vel officula, vt & vertebrarum ceruicis luxatio, si nimirum non solùm ipsa angustiam in locis istis pariat, sed & inflammationem excitet.

Quidam etiam à cibis quibusdam & medicamentis peculiari vi & proprietate anginam induci statuunt, vt cerasis, fungis quibusdam, andacocha, vt habet Auicennas, quæ trifolij species est, quæ scilicet in se vel vim suffocandi, vel qualitatem aliquam laryngi & faucibus occulto modo aduersam habent, eas quæ sanguini inflammationem excitaturo suscipiendo aptas reddunt, aut quocunque modo has partes vellicant & offendunt, & sanguinis ad eas affluxi occasionem præbent: sicut cantharides vesicæ peculiari modo aduersæ sunt. Verùm de hoc dicetur infra, *quæst.* 2. Nonnulli huc etiam referunt eam suffocationem, cuius Aretæus, *lib.* 1. *passion. acut. c.*7. meminit, quæ accidat ex spiritus ad calidissimum & siccissimum conuersione; quod aliqui de aëre illo crasso, qui è carbonibus accensis & musto ac cereuisia feruente attollitur, explicant. Verùm, vt postea in *quæstione* 1. dicetur, non loquitur Aretæus de caussa extrinsecus aduenienite, sed intrinsecus hærente, vbi vitium præcipuè est in pectore. Non tamen ista suffocatio huc pertinet, sed ad respirationem læsam, vt postea dicetur. Neque enim omnis suffocatio angina dicenda est; aliàs enim & catarrhi suffocatiui ad anginam reducendi essent, sed ea saltem, vbi nullo in pectore vitio existente (quod tamen in suffocatione illa ab Aretæo descripta accidit) ob faucium inflammationem suffocationis periculum imminet. Vnde nec ardor in faucibus, qui in febribus ardentibus percipitur, & vulgò *die Breune* nominatur, cùm scilicet fauces & lingua exsiccantur, exasperantur & denigrantur, angina nominandus est.

Differentiæ.

Differentias anginæ quatuor recentiores Græci, vt ex Galeno, 4.*de loc. affect. cap.*3. & Paulo Ægineta, *lib.*7. *cap.* 2.& Trallиano,*lib.*4.*cap.*1. videre est,recensent. Inflammantur enim seu φάρυγγος, id est gulæ musculi; seu laryngus, id est, gutturis seu capitis tracheæ arteriæ: sæpè etiam, quæ vtramque hanc partem connectunt. Has ergò differentias vt recentiores Græci etiam vocabulis distinguerent, generica illa vocabula κυνάγχης, & συνάγχης, cum alias specierum nominibus destituerentur, certis differentiis accommodauerunt. *Differentia.*

Prima differentia nomine generis συνάγχη, ita dicta, vt autoribus placet, quod suibus sit familiaris (quæ tamen differētia linguæ Græcæ analogiæ non respondet,ideóque potiùs à propositione σὺν & ἄγχω nomen hoc deductū videtur)nominantur,vbi interni faucium musculi vel ambitus faucium interior inflammatur, ceruice quoque ad linguæ radicem simul comprehensa;& tumore foris ac intus apparente.

Secunda παρασυνάγχη, vbi externi faucium & colli musculi linguam & os hyoides contingentes, & qui œsophagum firmant ac retrahunt, sunt inflammati, tumore sese nonnunquam etiam ad pectus diffundente.

Tertia κυνάγχη, ita dicta, quod canes eâ frequenter corripiantur, aut quod homines eâ laborantes veluti canes sitibundi linguam exserant, cum inflammatio in internis laryngis seu gutturis musculis delitescit, & neque intus neque foris in ceruice tumor apparet, vnde etiam latens angina appellatur, tantúsque est dolor, & spirandi difficultas tanta, vt æger erecta ceruice & ore hiante, ac linguâ exsertâ, canum sitientium more, spiritum trahere cogatur.

Cuius generis & illa est angina, quam describit Galenus, 4. *aphor.* 33. cùm, inquit, nullo neque ore multùm aperto in faucibus, neque extrinsecus tumore apparente æger deglutire non potest. Symptoma n. perniciosum est ob inflammationem musculorum gulæ substratorum, in-

terdum verò gulæ ipſius morbum. Eſt enim partibus illis per neruos & ligamenta commune quid & ſocietas cum ſpinali medulla & membranis ipſum ambientibus,ac poſtea hiſce extrinſecus adiacentibus vertebrarum oſſibus. Cùm itaque ad partes inflammatas ligamenta & nerui tenduntur, vertebras quoque vel intrò, vel ad latus trahi neceſſe eſt. Nam ſi in altero tantùm neruorum exortu tenſionem fieri contigerit, ad latus; ſi vtróque, intrò fiet vertebrarum diſtorſio.

Hoc loco facienda eſt mentio anginæ, quam deſcribit Remb. Dodonæus, *cap.* 18. quam etiam latentem appellat, in qua circa laryngem & aſperam arteriam talis dolor ſit,vt nec contingi, quantumcúmque leniter, citra grauiſſimum dolorem queant, ſed nec moueri ſurſum, nec attolli. Quamobrem non ſpiritus tantùm cum difficultate trahitur, ſed & cibus & potus ægerrimè, aut non dimittitur. Inflammari autem ſtatuit Dodonæus per huiuſmodi anginam non interiores ac latentes laryngis muſculos,(id quod ſectione ſe deprehendiſſe ſcribit) ſed pulmonem.

Verùm enim verò nulla eſt angina propriè dicta ſine muſculorum circa laryngem inflammatione. Itaque morbus, quem deſcribit, vel non fuit angina, ſed peripneumonia, quæ tamen ob communem membranam laryngem & vicinas partes in conſenſum traxit, vnde reſpiratio & deglutitio fuit læſa; vel fuit angina, quæ tamen ſubitò in peripneumoniam grauiſſimam mutata eſt.

Quarta eſt παρασυνάγχη, vbi externi præcipuè gutturis muſculi inflammantur; tumor tamen intus manifeſtè conſpicitur, ore diducto & lingua depreſſa. Et cùm hæc quarta differentia, niſi medicamentis occurratur, facilè in κυνάγχην, degeneret, & ſi affectus augeatur, etiam interni tandem muſculi inflammentur, Galenus, 4.*de loc. affect.cap.*3. in differentia tam externas,quàm internas gutturis partes affici ſcribit.

Verùm iſtam accurationem nominum diſtinctionem à poſterioribus Græcis introductam Galenus,*loco modò allegato, & 3. prognoſt. aph.* 58. non magnifacit, cùm omnis angina

angina ſit faucium, id eſt, partis ex gutture & gula conſtitutæ, inflammatio: & Hippocrates vno κυνάγχης, nomine omnes iſtas differentias complexus eſt. Non prætereundem tamen, Hippocratem, *lib.* 3. *de morbis*, etiam in nominibus quandam differentiam obſeruare, & duas anginæ ſpecies ponere: κυνάγχην, quæ ſit angina grauiſſima, & παρακυνάγχην, quæ mitior ſit.

Præter enumeratas iſtas quatuor anginæ differentias Galenus, 4. *de loc. affect. c.* 3. addit quintam *ex* 2. *epid. ſect.* 2. ex luxatione vertebrarum ceruicis, quæ tamen potius ad anginam notham referenda eſt, niſi inflammatio ipſi coniungantur. Fit autem, vbi ceruicis vertebris ad anteriora luxatis fauces comprimuntur, cauo ponè in ceruice apparente. Quod accidit vel à cauſſis externis, ictu, caſu, vel ab affluxu humoris pituitoſi vincula vertebrarum laxantis, & vertebrarum internodia lubrica reddentis, aut copia ſua vertebras ſede ſua dejicientis; vel à vicinis muſculis inflammatis, quibus vertebræ ad anteriora trahuntur. Atque vbi anginæ coniungitur inflammatio, vera angina eſt, dolorque etiam fortis ad contactum in ceruice ſentitur. Vide Hippocrat. 2. *epidem. ſect.* 2. & Galenum, 4. *de locis affect. cap.* 3.

Aëtius, qui quatuor illas differentias in tres contrahit, hanc vertebrarum ad anteriora luxationem quartam numerat, eamque propriè κυνάγχην, à veteribus appellatam, aut quoniam lingua à luxata vertebra iuxta radicem ſuam à proprio loco depulſa æger hiante ore, ac exſerta lingua ſpiritum ducere cogitur, canum per æſtum ſitientium more.

Sunt & aliæ quædam anginæ differentiæ, quod ſcilicet inflammatio alia maior, alia minor eſt; vnde etiam magis vel minus periculum expectandum: & quod alia eſt à ſanguine puro, alia à ſanguine cum aliis humoribus mixto: vt & quædam epidemia eſt & maligna, alia malignitatis expers.

Signa dignoſtica.

Anginam exquiſitam ex iis, quæ hactenus dicta ſunt, *Signa.* cognoſcere non ita difficile eſt. Verùm cùm ſit morbus

periculoſus & peracutus, qui celeri ſuo motu ſæpe omnem Medici diligentiam ſuperat, vtile eſt, etiam imminentis ſigna cognoſcere, vt omni modo eius incrementum præcaueatur.

Si quis ergo ſine manifeſta cauſa collum vix mouere & vix deglutire poteſt, ac difficulter ſpirare incipit, & dolorem ac calorem inſuetum circa fauces percipit, anginam imminere ſuſpicio eſt, præſertim ſi tempus vernum & pluuioſum ac humidum ſit, aut angina alias populariter graſſetur.

Præſente autem angina, in quacunque etiam parte ſit, adſunt imprimis duo: primò difficilis reſpiratio citra aliquod thoracis ac pulmonis vitium, ita vt ſæpe & ſuffocationis periculum immineat. Vnde Plautus in Moſtellaria, *act.1.3.verſ.61.*

In anginam ego nunc me velim verti, vt venefice illi
Fauces præbendam & enecem.

Deinde deglutitio difficilis, adeò vt nonnullis potus per nares reſiliat. Neque enim deglutitio ſolùm œſophagi miniſterio perficitur, ſed etiam muſculi duo à larynge exorti, œſophagici dicti ac circulatores, quod ſuis fibris tranſuerſis ſemicirculum imitantibus œſophagum complectantur, cibi & potus deglutitionem atque ad inferiora detruſionem adiuuant, dum laryngem deglutitionis tempore ſurſum trahunt, vt deſcendenti cibo locum concedat: præterea etiam muſculi faucium, dum ad ſuum principium contrahuntur, cibum ad œſophagum detrudunt. Hi ergo muſculi cum in angina afficiantur, non mirum eſt deglutitionem lædi. Poſtea dolor circa guttur & fauces percipitur, rubor item & calor, plerumque & tumor, febris adeſt continua. Lingua ipſa intus tumet & rubet, & quodammodo coarctata eſt, vnde etiam eius motus impeditur.

Etſi enim in angina notha, quæ fit ab humore pituitoſo fauces occupante, febris non ſemper adeſt; in angina tamen exquiſita febris continua ſemper adeſt, ſeu vt ſymptomatica ex inflammatione generetur, ſeu ſit primaria, qui angina accedit.

Differen

Differentiæ quoque non difficulter patefiunt. In ſynanche eſt minor reſpirationis difficultas, deglutitionis verò maxima, vt etiam liquida vix tranſire poſſint, ſed potus ferè per nares reiiciatur. In paraſynanche inter omnes differentias reſpirationis difficultas minima eſt, & rubedo foris in ceruice conſpicitur, dolórque percipitur, ſi locus contractetur; cùm inflammatio foràs vergat. Interdum etiam pectus rubet, quia ibi prorepunt duo muſculi ad cartilaginem ſcutiformem. In ſynanche verò neque in faucibus intus, neque extra in ceruice quicquam ruboris vel tumoris apparet, & tamen fauces vehementer interim dolent cum metu ſtrangulationis, ita vt æger erecta ceruice & aperto ore ſpirare cogatur; lingua eſt liuida & nigra, & vt ſcribit Hippocrates, 4. *de rat. vict. in acut.* inflexa vel retorta, ob ſummam venarum circa linguam repletionem, adeſt quoque febris acuta. Seu vt Hippocrates 3. *de morb.* deſcribit: ex angina dicta homo ſuffocatur, & fauces magis occupare videtur, vt neque ſaliuam, neque aliud quicquam deorſum trahat, oculi affecti ſunt, & veluti iis, qui ſtrangulantur, prominenti & per eos contentè intuetur, neque eos conuertere poteſt, crebrò ſe iactat & exſilit, fauces & facies incenduntur, ac etiam collum. His verò, qui intuentur, nihil mali habere videtur, & viſus atque auditus hebeſcit, nihilque præ ſuffocatione intelligit, neque quid dicat, aut audiat, aut faciat, ſed iacet ore hiante ſaliuam effundens. In paracynanche reſpiratio non eſt tam difficilis, nec dolor tantus, & rubor ac tumor aliquis intus circa fauces deprehenditur. Si ex luxatione ſit angina, plerumque id accidit è cauſſis euidentibus & violentia. Poſtea etſi ſit ab inflammatione & affluxu humorum, deprehenditur ex inſpectione ceruicis. Ceruix enim circa primam & ſecundam vertebram, excauatur ob depreſſam vertebram, & difficilis redditur reſpiratio ob anguſtiam faucium ex compreſſione. Videatur etiam Hippocrat: 2. *epid. ſect.* 2. vbi incipit: ἦν δὲ τῶν κυναγχικῶν τὰ παθήματα τάδε, &c. Egregiè enim & prolixè eo loco deſcribit Hipp. eam anginæ ſpeciem, quæ ex vertebrarum colli λορδώσει σκελώσει, inclinatione & perueſione oritur: quêlo-

cũ propterea Gal.*l.3.de lo.aff.c.5.* dignũ iudicauit, vt cõmentario eum explicaret. Videatur etiam *lib.2.prorrhet.comm.2.*

Signa caussarum & humorum ex aliis locis patent. Sanguis abundans ex habitu corporis aliisque signis cognoscitur, adest maior distensio, calor faciei est rubicundus, faciésque ruborem & calorem habet insignem. Si adsit bilis, ardor & dolor maior est cum siti, oris amaritudo, & morsus circa guttur. Si ex pituitoso sanguine fit, dolor minor est, febris exigua, tumor citra insignem ruborem. Et vt Galenus, *4.aphor.* 34. & 4.*de rat.vict.in acut.t.* 30. docet sanguis biliosus plerumque laryngis prius musculis quàm faucium, seu gulæ inflammationem parit, sicuti pituitosus sanguis potius faucium seu gulæ inflammationem, & glandularum, quàm laryngis excitat. Cùm enim laryngis venæ sint exiles, in eas nõ nisi sãguis tenuis penetrat; crassus verò, qui eas penetrare nõ potest, in faucibus potius & glandulis subsistit. Anginæ etiam biliosæ maximè æstate & autumno proueniunt: quod in æstate bilis generatur & in autumno retinetur, quæ æstate genita est. At pituitosa ferè fit ex pituita hyeme genita.

Prognostica.

Prognostica.

1. Angina teste Galeno, 1. *aph.* 12. & 2.*aphor.* 19. Tralliano, *lib.* 4. *cap.* 1. Celso, *lib.* 4. *cap.* 4. pestiferum acutúmque malum est, quod celeriter ad finem properat, ac periculo non caret, ægrósque laquei modo strangulat & suffocat. Etsi enim pars absolutè princeps non afficiatur: ea tamen pars afficitur, sine qua cor, membrum nobilissimum saluum esse non potest; quæ scilicet destinata est respirationi, & simul deglutitioni inseruit, quorum neutro homo carere potest. Adest simul febris continua, quæ & cordis & ipsius corporis vires labefactat, ideóque Galenus, 1. *aph.* 12. hoc modo laborantibus salutis spem in virium robore consistere scribit. Et suffocatur plerumque æger, vel quia tumor eò vsque creuit, vel tanta facta est vertebrarum colli luxatio: vt faucibus coarctatus spiritus planè percipiatur, vel quia rupto tumore pus in pulmones ruit eósque implet.

2. Et

2. Et quidem quo maior est fauciũ & gutturis angustia, eò periculosior est angina, præsertim si febris & ipsa sit acuta. Atque ita κυνάγχη à posterioribus Græcis in specie descripta omnium periculosissima est & grauissima, quæ intra vnam diem plerumque intra 4. iugulat, de quo Hippocrates, 1. *aphorism.* 34. *Si febrem habenti suffocatio repentè superueniat, nullo tumore in faucibus existente lethale est.* Et 3.*progn.*16.*& in Coac. Anginæ grauissimæ sunt & celeriter interimunt, quæcunque nihil conspicuum faciunt in faucibus neque ceruice, plurimùm verò dolorem inferunt, atque orthopnæam. Hæc enim in eodem die, & secunda, tertia, & quarta strangulant.* Neque enim tum paruitas mali significatur, quod nihil conspici sese prodit, sed quia magnus dolor adest, & summa respirandi difficultas, significatur tumorem in internis gutturis partibus hærere, ibíque conclusum spiritui aditum præcludere, atque ita subitò strangulare. Aliàs si respiratio & deglutitio non valdè lædatur, neque magnus dolor adsit, paruitas mali significatur. Idem tamen Hippocrates 3. *de morb.* κυνάγχην, ad nonum diem protrahi posse docet.

3. Παρακυνάγχη, paulò minori cum periculo coniuncta est, & potest diutius protrahi, de quo Hippocrates 3.*prognost.*17. *Quæcunque verò dolorem alioquin alteri similem inferunt, in faucibus verò tumorem & ruborem excitant, valdè quidem lethales sunt, recedentibus verò diuturniores, si magnus rubor adsit* quia tandem in cynanchen transit. Sic mortua quinta die Phytonis vxor, 3. *epid. sect.* 2. *t.* 7.

4. Minus periculi autem adhuc est à συνάγχη, in qua plus læditur deglutitio, quàm respiratio. Homo enim sine cibo & potu aliquantisper viuere potest, non verò sine respiratione, præsertim cùm febris coniuncta est, eâque acutior. Et tumor ad interna vergens euocari longius & medicamentis digeri potest.

5. Leuissima est, & omnium minimè periculosa Parasynanche; quia inflammatio longius à gutture abest; Hinc Hippocrates, 6. *aphor.* 37. *Angina correpto, si tumor in collo appareat bonum. Foràs enim morbus fertur.* Et 7. *aphor.* 49. *Ab angina detento tumor & rubor in pectore superueniens bonum;*

quia

quia extra morbus fertur. Et 3.*prognost.* 18. *quibus vero fauces & ceruix simul rubent, hæ sunt diuturniores, & maximè ex ipsis liberantur, quibus ceruix & pectus ruborem contraxerit, nisi erysipelas intro recurrat.* Et *aphorism.* 20. 3. *prognost. Securissimum est, si rubor quàm maximè foràs, in ceruicem scilicet & pectus feruntur.* In his nimirum duabus differentiis neque dolore nimirum vexatur æger, neque difficultate spirandi tenentur. Etenim cùm partes hæ sint glandulosæ, molles & laxæ: affluentem humorem sine magna difficultate recipere, & quia laryngis musculi non inflammantur, respirationis via non intercluditur. Easdem sententias iisdem ferè verbis tradit Hippocr. *lib. de Coac. prænot.* Historias autem & euentus differentiarum 6. *Epidem. sect.* 7. vbi de signis anginæ epidemiæ loquens tandem concludit: *In summa, qui solùm deglutire non poterant, his valdè mites, & toleratu faciles erant; pessimè verò his, quibus vnà spiritus sublimis erat.*

6. *Angina laborantes nisi celeriter cocta exspuant, malè habent.* Hippocrates *in Coacis.*

7. Angina biliosa periculosior pituitosa; quia & dolorem maiorem & febrem, & maiorem respirandi adfert difficultatem.

8. Si in angina tumore, & rubore intùs in faucibus apparente, rubor die non critico euanescat, remaneat verò tuberculum sine dolore, quod nec naturæ nec artis beneficio suppuratur, mortem vel ruboris recidiuam minatur, ex 3. *progn.* 17. Mortem quidem, quia relicta foris crassa materia tenuior & feruentior intrò ad guttur conuersa est; ruboris recidiuam, quia materia calidior ex accidente aliquo intrò repulsa est, non autem discussa.

9. Si in angina tumore & rubore foris apparente ista subitò intrò euanuerit, malum; quia materia ad interiora recurrens suffocationem parit, ex 6. *aph.* 25. Nisi tamen cricrice discussa, aut aliò depulsa materia hoc fiat, atque æger melius habeat.

10. *Si febre detento repentè collum intorqueatur, ac vix deglutire queat, nullo tamen tumore intùs vel foris apparente lethale est,* 6. *aph.* 25. ob luxationem scilicet vertebrarum.

11. Pueris

11. Pueris angina ferè accidit ex vertebrarum ceruicis intrò luxatione, 3. *aph.* 26. Huius curationem Paulus Ægineta, *lib.* 9. *c.* 27. non aggreditur; cùm nullam, vti censet, illa recipiat; quod tamen intelligendum est non de luxatione, quæ ex crudorum humorum affluxu paulatim facta euenit, quæ antequam planè perficitur, curari potest; neque etiam ex crudo tuberculo, modò vertebras non planè suo loco deiecerit; quales fuisse videntur anginæ, quas Hippocrates, 2. *epidem. sect.* 2. describit ex vertebrarum colli luxatione facta, quorum tamen neminem, qui tùm laborarunt, mortuum fuisse refert: sed quæ fit ab inflammatione, vertebras distendendo violenter suo loco dimouente. Hæc enim omnino incurabilis; cùm quia ipsa inflammatio reductionem vertebrarum prohibet, tùm quia respiratio & deglutitio valdè læditur.

12. *Quibus ex Angina in pulmonem fit conuersio, intra septimum diem moriuntur: si verò hos effugiant,* ἐμπυοι, id est, purulenti, *euadunt*, 5. *aph.* 10. & 3. *prognost.* 20. *Si anginæ materia in pulmonem conuertatur, desipientiam affert, & ægri magna ex parte* ἔμπυοι, *fiunt.* Ἔμπυοι, enim fiunt abscessu rupto & in pulmonem effuso; vapores verò calidi sursum exæstuantes delirium excitant.

13. *Si strangulatis & suffocatis, ita & anginosis, spuma circa os appareat, lethale signum est,* 3. *aphor.* 43. Extremam enim cordis angustiam significat, feruorémque summum, à quo materiam agitante spuma illa excitatur.

14. Quando in angina magna fit spirationis angustia, & spuma iam in ore apparet, nulla sanitatis spes relinquitur, nisi æger adhuc viribus valeat, & nutrimentum appetat. Quando verò infirmo ægro febris inualescit, & facies ægri sit viridis & sinus oculorum denigrantur, extremáque frigent, & lingua nigra ac crassa cernitur, lethale est. Nam in forti febre multa in spiratione opus est, quam angina negat, teste Auicenna *capite proprio.*

15. *In anginosis subarida sputa gracilium mala*, Hippocrates, *in Coac.* Angina enim talis est periculosa, sine tumore in collo & faucibus, vti *prognost.* 2. dictum, quo plerumque ægri suffocantur. Et licet, quod rarissimè fit, suppuretur:

puretur: si tamen sputum sit subaridum, febrilem calorem maximè indicat, quo sputum glutinosum & crassum redditur. *Qui enim* vt *ibidem*, habet Hippocrates, *anginosi non celeriter exspuunt cocta, lethaliter habent.*

16. Qui in angina tumores faucium sine vlla ratione repentè euanescunt, lethales sunt, *in Coac.* Etsi enim aliquando præcedente euacuatione, vel repellentium vsu tumor subsident: tamen si sine his atque ita præter rationem id fiat, malum periculosum est, cùm non soluantur morbi manentibus iis, quæ eas faciunt, caussis. Significatur enim materiæ ad interiora recessus, vnde periculosior in partibus internis morbus excitare potest, vel quod interdum accidit, ad partem vndè discedit, repentè iterum delata subitò suffocationem inducit.

17. *In anginis sine signis dolores in caput conuersi, lethale, in Coac.* Etenim cùm fiant sine crisi, aut materiæ translatione, & manente eadem gutturis & faucium, angustia, ac difficili respiratione; malum non imminui & tolli, sed diffundi, & cerebro communicari significant. Eodem modo si in hypochondriis, vel cruribus dolor excitetur, & angina non soluatur, morbi augmentum & humoris vitiosi etiam alias partes occupantis redundantiam significat.

18. Qui vehementer suffocantur, narium pinnas exspirando contrahunt, in spirando verò dilatant. Galenus 3. *epidem.* 2. *comm. text.* 4. Cùm enim ob extremum suffocationis periculum, aut caloris vehementiam membranarum respirationi inseruientium motus necessitati satisfacere non possit, natura ad cartilagines illas diducendas sese conuertit, quasi aliquod commodi inde perceptura.

19. Soluitur autem angina vel tumoris διαφορήσει, caussa eius reuulsa distracta, euacuata aut discussa: aut tumoris maturatione, & puris ex illo aperto euacuatione, aut materiæ ad aliam partem translatione quod ex doloris & tumoris subita cessatione, pulsúsque mutatione cognoscitur. Optimum autem est, materiam discuti, vel tumoris maturatam materiam euacuari; aliò eam transferri periculosum, vt iam dictum.

20. Transfertur autem materia vel ad cerebrum, vbi statim

tim dolor capitis grauis, deliria & phrenitis sequitur, vel ad musculos colli, vbi dolor & tumor, interdum & conuulsio excitatur; vel ad pulmones & pleuram, vnde dolor pectoris, tussis, difficilis respiratio oritur; vel ad cor, vnde tremor eius, syncope & pulsus obscuritas excitatur.

Indicationes.

Quas aliæ inflammationes habent indicationes, eædem & in angina obseruandæ, saltem partis affectæ habita ratione. Nimirum sanguis & materia, quæ adhuc affluit, aut affluxura est ad partem affectam, reuellenda, deriuanda: quæ verò iam affluxit, adhuc tamen in paruis venis consistit, vel in parte fluctuat, ne in partem recipiatur, atque in eo consistat, repellenda, & in parte affecta forâs protrudenda per adstringentia: quæ verò extra venas effusa est in partis spatia, & repelli non potest, insensibiliter discutientia est per digerentia, quod tutissimum est; vel si digerentibus non cedat, & ad maturationem tendat, maturatio adiuuanda, & diligenter simul cauendum, ne adstringentibus & refrigerantibus foris quocunque tempore applicatis materia intrò repellatur, sed relaxantia potiùs extrinsecùs adhibeantur, quibus materia forâs euocetur, periculumque suffocationis auertatur. *Indicationes.*

Curatio.

VENAE SECTIO.

Cùm ergo angina sit inflammatio, & quidem eius partis à qua præsens periculum suffocationis imminet, & à sanguine vel solo, vel cum alio humore mixto ortum habeat: in omni angina sanguinis missione & euacuatione opus est. Estque venæ sectio optimum, præsentaneum & compendiarium in hoc morbo remedium. Ideóque vt sanguis ad fauces ruens reuellatur & euacuetur, periculúmque maximè vrgens auertatur, venæ sectio statim & sine omni mora instituatur, præmisso, scilicet clystere. *Curatio. Venæ sectio.*

Et quidem aperiatur in cubito cephalica aut mediana, aut vtraque si magna adsit plethora. Hoc enim modo & vena

vena in brachio aperta, & vniuersum corpus promptius euacuatur, & non parùm sanguinis à parte affecta auertitur. Et primò quidem mediana, hinc cephalica aperiatur, si vtriusque sectione opus. Et si inflammatio alteram partem magis affligat, vena in oppositum primùm brachio reuulsionis gratia, postmodum in latere eodem aperienda, aut si semel saltem venam aperire liceat, vena in eodem latere secetur. Si verò nullum lateris discrimen sit, aut dubitetur, vtra pars magis affligatur, sanguis ex dextro brachio emittatur, cùm epar sit plerumque pars mittens.

Si menses vel hæmorrhoides suppressæ sint, quæ vena primò aperienda sit, autores dissentiunt. Alij enim saphenam, alij venam in cubito primò aperiendum censent. Verùm distinctione hîc opus videtur. Etenim si periculum non vrgeat, ex poplite vel talo sanguinis missio primùm instituenda, vt menses suppressi reuocentur, & sanguis ad partes distantes reuellatur: imprimis si purgationis tempus instet. Et si malum augeatur, mox vesperi aut sequenti die cephalica aperienda; non tamen neglectis reuulsionibus, quæ in cruribus institui possunt. Si verò morbus vrgeat, & periculum instet, quod plerumque fieri solet, mox vena in cubito aperienda. Periculosum enim est, neglecta cephalica cum affecta parte communicante in distantissima parte venam secare. Vena autem brachij aperta postea venam in poplite aut talo secare licet. Sic enim & vrgenti affectioni, ac celerem reuulsionem & euacuationem requirenti, & suppressæ euacuationi satisfit. Imò sunt optimi Medici, qui in angina periculosa non solum in suppressis mensibus venam primò in brachio secandam censent, sed etiam fluentibus mensibus. Et tali in casu, dum sanguis per venas superiorex euacuatur, cucurbitulas femoribus affigendas censent, vt minor fiat sanguinis versus superiora retractio.

Euacuetur autem sanguis maiore vel minore copia pro eiusdem abundantia, magnitudine ipsius affectus & virium robore. Etsi verò fuerint, qui in angina etiam vsque ad syncopen sanguinem euacuandum censuerint, persuasi sen

ſententia Galeni, qui 1.*aphor.* 34. ſcribit, in ardentiſſimis febribus, in maximis inflammationibus & vehementiſſimis doloribus, vſque ad animi deliquium ſanguinem detrahendum eſſe: tamen Græci, Aëtius, *tetrab.* 2. *ſerm.* 4. *c.* 47. Paulus Ægineta, *lib.* 4. *cap.* 37. Trallianus, *lib.* 4. *cap.* 1. vt & Arabes plerique, item Cælius Aurelianus, *lib.* 3. *acut. cap.* 4. & poſteriores Medici plerique, ſanguinem non ſemel atque confertim, ſed ſæpius & repetitis vicibis euacuandum cenſent; ne, ſi confertim euacuetur, animi deliquio ſuperueniente, ſuffocatio, quæ antea vrget, augeatur, ægerque ſuffocetur. Quanquam enim ipſa inflammatio, ſi ſit magna, tale præſidium requirere videatur: prohibet tamen id reſpirationis difficultas, & imprimis ſuffocationis periculum. Reſpiratio enim cùm ſit actio vitæ valde neceſſaria, quâ ne exiguo tempore viuus homo carere poteſt: plus valet hîc prohibendo difficilis reſpiratio, quæ ex animi deliquio ſuccedente ad largam ſanguinis effuſionem ita augeri poſſit, vt illico ſuffocatus æger interiret, quàm magnitudo inflammationis eam indicando. Itaque vbi minor eſt ſpirandi difficultas, copioſiùs, ſi inflammationis ratio poſtulet, ſanguinem mittere licet, vt inflammatis faucium muſculis. Si autem reſpirationis difficultas valde vrgeat, id quod accidit, inflammatis laryngis muſculis, cauendum eſt à larga ſanguinis miſſione, quæ animi deliquium inducere poſſet, ſed tum partitis vicibus, quatuor vel quinque horarum interuallo ſanguinem euacuare commodius eſt. Et repetita venæ ſectio plus reuellit, quàm vna larga ſanguinis euacuatio. Præterea cùm ſæpe accidere ſoleat, vt ad partem affectam nouus affluxus fiat, repetita venæ ſectio etiam humores iterum affluentes auertit. Videndum tamen, ne nimis parcè prima vice ſanguis euacuetur, ne, antequam alteram aut tertiam ſectionem adhibere poſſimus, æger interim moriatur.

Et quidem primò in oppoſita parte vena aperiatur, deinde in brachio lateris affecti. Et ſi malum fert inducias, manè vna vena aperiri poteſt, veſperi vel ſequenti die altera. Foramen non fiat nimis anguſtum, ne craſſior ſanguis

intus remaneat, nec nimis amplum, ne ſpirituum magna copia diſſipetur.

Grauidæ etſi ſanguine emiſſo interdum abortiant, tamen in morbo tàm periculoſo neceſſitas poſtulat, vt ſanguis, ſed minore copia, detrahatur. Et plurimæ grauidæ ita ſanguine abundant, vt venæ ſectionem ſine abortus periculo tolerare poſſint. Imò compertum eſt, nonuullas fœminas, niſi ſanguis iis detrahatur, abortire aut in alia mala periculoſa incidere. Fiat autem ſanguinis euacuatio ex vena cubiti.

Si phlebotomiam vires non ferant, aut ſaltem repetitam ſanguinis euacuationem non tolerent, cucurbitulæ cum ſcarificatione apponantur cruribus, vel ſupra renes, poſtea etiam in brachiis, non in collo. Nam ſi ſtatim in principio cucurbitulæ parti in loco affecto propinquæ applicantur, maior ad partem affectam fluxus concitabitur, malúmque augebitur. Poſtea verò in loco propinquo applicari poterunt; ſicut venas ſub lingua ſecare licet, vt poſtea dicetur. Simul etiam alia adhibeantur, quæ repellere poſſunt, vt lotiones & frictiones, ac ligaturæ extremorum, & cucurbitulæ in partibus remotioribus, vt modò dictum.

Purgatio.

Purgationem, Venæſectione peracta mox inſtituenda purgatio, præcipuè ſi bilis in corpore abundet, vt illa pharmaci irritatione motùs humorum fiat κατάῤῥοπος.

Cùm autem anginæ coniungatur febris, de purgatione initio anginæ inſtituenda autores diſſentiunt, dum alij & plerique omnes Græci ac Arabes ſummum periculum attendentes, mox in principio purgandum eſſe cenſent; alij verò, inter quos præcipuus eſt Maſſarias, ad cruditatem humorum reſpicientes purgationem in principio prohibent.

Verùm febris natura hîc attendenda. Nam, quod plerumque fieri ſolet, ſi febris vel præcedat anginam, vel ſimul cum ea inuadat, & materia peculiari naturæ motu humores vitioſos extrudere conantis ad fauces depellatur, atque ita humores turgentis materiæ conditionem referant,

referant, & errabundi quasi à natura è venis expellantur, nondum immobiles sint, & licèt ad certam partem ferantur, vagabundi tamen adhuc quasi sint, & tales, qui etiam ad aliam partem mox moueri possint, sicut sæpe angina in pleuritidem & peripneumoniam mutatur, ad turgentem materiam meritò referuntur, & propterea ex consilio Hippocr. 1. *aphorism.* 22. statim euacuandi sunt: Id quod etiam à doctissimis Medicis hactenus cum commodo ægrotorum factum fuit, & ipse Hippocrates præcepit, *lib. de locis in hom. & lib.* 3. *de morb.*

Et omninò sunt in ea sententia, et si angina sit inflammatio, (quod & pleuritide, peripneumoinia, parotidibus & similibus affectionibus intelligendum) primam tamen occasioné ei præberi à cacochymia, (nisi caussa externa sanguinis affluxum excitet, vt spinæ vel officula gulæ infixa, vel vertebrarum luxatio.) Natura enim irritata à prauis humoribus, eos ad partes corporis externas detrudit, ad latera, tonsillas, fauces, post aures, ad inguina, & alias partes. Verùm vt in hæmorrhagiis narium criticis, quæ in febribus acutis à natura sæpe instituuntur, non præcipuè sanguinis, sed cacochymiæ caussa ea euacuatio à natura instituitur: ita & hîc natura quidem vitiosos humores expellere conatur, non tamen eos sine sanguine extra venas protrudit, sed cum sanguine permixtos extra venas in spatia partium effundit, vnde inflammatio excitatur. Et ipsi tales humores è venis effusi, acrimonia & prauitate sua naturam stimulantes, maiori sanguinis affluxui occasionem præbent.

Si autem inflammatio præcedat, neque ea ex humoribus vitiosis à corpore protrusis ortum habeat, & postea febris sequatur, non adeò multum commodi ex purgatione prouenit, nisi forsan metuatur, ex affluxu humorum vitiosorum inflammationem augeri posse.

Et quidem maturè statim in initio instituenda purgatio. Narrátque Alexander Trallianus, *lib.* 4. se eodem die sanguinem misisse & purgasse, his verbis: *Post missionem sanguinis, si nullus laxitatis sensus oriatur, sed cibi & aëris*

transitus adhuc impediatur, etiam venas linguæ subiectas incidere ne graueris, neque in crastinũ differre, sed eodem die facito. Ego sanè memini, me, cum vsus valdè vrgeret, venã manè aperuisse, diluculo linguæ subiectas secuisse, & vesperi ex cremore ptisanæ extractũ scammonij exhibuisse, atq; ita laqueum ex inflamatione ortum vix potuisse dissoluere. Imò aliũ quendã noui me, postquã brachiorum duorũ venas in cubito secuissem, repurgasse, sequenti die non expectato. Et omninò affectus grauitas sæpe purgationem ita vrget, vt statim instituenda sit, nec tempus matutinum expectari possit. Etsi enim & ad venæ sectionem, & ad purgationem horæ matutinæ sint commodissimæ; tamen vtraque etiam tempore vespertino institui potest, si quid mali impediat, vel vt venæsectio vel purgatio maturetur, vrgeat. Itaque si suffocationis periculum vrgeat, manè instituta venæsectione, vesperi exhiberi potest purgans. Sic non solùm Trallianus, vt modò diximus, vesperi purgauit, sed & Galenus, 14. *M. M. cap.* 8. in quodam, cui lingua tumefacta erat, vt ore contineri non posset, purgans vesperi exhibuit.

Eligantur autem purgantia, quæ febrim non augeant, nec humores valdè agitent, cassia, manna, tamarindini, syrupus rosar. & violar. sol. rhabarbarum, electuarium diasebesten, diacatholicum. Si humor pituitosus admixtus sit, fortiora vsurpare licet. Vt ℞. *Syrup. rosar. solut.* ℥. iij. vel iv. *Aqu. cichorij* ℥. ij. M. Vel ℞. *Mannæ* ℥. j. ß. vel ℥. ij. Dissolue in iusculo pulli, vel decocto prunorum, iterum colentur. Exhibeatur horis duabus ante prandium. Vel ℞. *Rhabarb. elect.* ℈. iv. *cinamoni* ℈. ß. Infunde in *decocti communis flor. & fruct. vel aqu. endiu.* ℥. iij. *vel* ℥. iv. In colatura dissoluatur *mannæ* ℥. j. *vel* ℥. j. ß. Colatura exhibeatur, postea detur seri lactis caprini ℔. j. vel ℔. j. ß. Ita enim purgatio sine insigni calefactione perficitur. Vel ℞. *Electuar. de psyllo* ℥. ß. Dissoluatur supra ignem in decocti florum vel fructuum, vel pectoralis, vel aqu. cichor. ℥. iij. ß. In collat. dissolue *mannæ* ℥. j. Iterum coletur. Adde *syrupi violar.* ℥. ß. M.

In humore pituitoso addatur agaricus. In melancholia

lia admixta sena & manna exhibeatur. Sena enim & manna in actionis modo & tempore valdè conueniunt.

Recentiores Chymici hîc etiam vomitoria & antimonialia exhibent, sed nulla euidenti ratione adducti. Neque ea tutò in morbo, qui aliàs suffocationem minatur, exhiberi possunt. Ita refert Trincauellus, *lib. 5. cap. 7. de ration. curand. part. corporum affect.* fœminam quandam sumpto medicamento purgante, & quidem cassia saltem, excitato vomitu, statim strangulatam interiisse.

Verùm quia facultas deglutiendi plerumque est impedita in angina, frustra sæpe præscribuntur purgantia, quæ æger deglutire non potest. Rondeletius equidem pilulas dissoluit. Verùm vix hoc tutum est. Propter abominandum enim saporem facilè vomitus excitari posset, qui in hoc affectu minimè tutus. Et modò æger liquida deglutire possit, facilè alia purgantia concinnari possunt, vt pilulas dissoluere opus non sit. Vbi verò planè purgantia sumere æger non potest, clysteres acriores ex emollientibus & cholagogis, & quidem, si febris acuta coniuncta sit, clementioribus constantes iniiciendi, & iterum atque iterum deinceps reiterandi sunt. Vt ℞. *Maluæ, parietar. mercurial. centaurij minoris*, an. m̃. j. Coqu. in aqu. simpl. Colat. ℞. ℔. j. adde *electuar. diacathol. de succo rosar.* an. ℥. j. ß. *mellis rosat. colati* ℥. j. *ol. violat.* ℥. ij. *salis* ℈. ß. F. Clyster. Vel ℞. *Decocti emollient.* ℥. ix. in quibus dissolue *elect. diasebesten*, ℥. j. *diaphœnic.* ʒ. iij. *ol. violac.* ℥. j. ß. *sal. gemm.* ℈. ß. M. F. Clyster. Vel ℞. *Decocti fl. & fr.* ℥. ix. in quibus dissolue, *elect. lenitiu.* ʒ. vj. *de psyllio* ℥. ß. *syr. ros. Sol.* ℥. j. *sal. comm.* ℈. j. M. F. Clyster.

Repellentia.

Statim post primam sanguinis missionem purgantia vsurpanda sunt, ne inflammatio augeatur. Debent autem repellentia solùm intus in faucibus, non verò extrà adhiberi, ne materia magis ad interiora & versus fauces repellatur. *Repellentia.*

Vsurpanda verò sunt repellentia forma gargarismorum & collutionum oris, vel linctuum. Etsi enim quidam &

ſuffimigij formâ talia exhibeant: tamen cùm omnia, quæ in fumum reſoluta ore & faucibus hauriuntur, guttur & fauces exaſperare, & ſuffocationem augere ſoleant, à pleriſque hic modus reiicitur. Et quidem forma gargariſmorum, ſeu collutionum vtiliſſima eſt. In infantibus tamen, qui gargarizare non valent, ſæpe linctibus vtendum eſt.

In Medicamentis autem inueniendis hîc non ſolùm ad communem, quæ ex natura inflammationis ſumitur, indicationem reſpiciendum, ſed etiam ad partis affectæ conditionem. Nam cùm, vt Galenus, 1. *de comp. med. ſec. loc. cap.* 1. docet, non ſolùm rarior & mollior ſit ſuperficies tunicæ oris, quàm eſt cutis, quæ totum corpus ambit, & præterea ex medicamentis aliquid facilè in ventriculum vel pulmonem defluere poſſit, ſint illa talia, quæ omnis acris & malæ qualitatis, quæ vel fauces lædere, vel deglutita nocere poſſunt, expertia. Et cùm diutius in ore, vbi guſtus ſedes eſt, detinenda ſint, quantũ fieri poteſt ingrato ſapore careant, ne nobis accidat, quod Medico illi ſeu imprudenti ſeu imperito accidit, qui cùm referente *ibid.* Gal. gargariſma ex atramento ſutorio conſtans adhibuiſſet, magnum cum inſuauitate nocumentum gulæ & aſperæ arteriæ extremitati, ac ventriculo & pulmoni intulit.

Quatuor medicamenta à Galeno. Commendatur à Galeno, 6. *de comp. med. ſec. loc. cap.* 1. quatuor medicamenta, quod ex muſto, quod ex moris, & quod ex nucum corticibus viridibus cum melle, quod inſuauitatem & nimiam aſtringendi vim, quæ eſt in his ſuccis, temperat, conficitur.

Primum ex muſto fit, iniiciendo ad decem muſti heminas, tres heminas rhois coriariorum, aut eius, qui obſoniis inſpergitur; vel ex vtriuſque parte æquali. Cuius quidem plures aliæ deſcriptiones ibidem leguntur. Alterum ex moris ita fit: ℞. ſucci mororum heminas vj. ad ſtrigmentitiam ſpiſſitudinem coquito. Deinde tritas croci ʒ. j. myrrhæ ʒ. ij. omphacij ʒ. j. alumin. ſciſſ. obol. iij. mellis heminam vnam addito. Vel ℞. croci ʒ. ß. alum. ʒ. iij. ß. iniiciatur, & paſſi hemina vna, & vini maris expertis auſteri hemina vna. Coctura autem fit vſque ad compagem

pagem melleam. Tertium fit ex mororum rubi ſucco, eodem modo, vt ex ſucco mororum. Quartum denique fit ex nucum corticibus viridibus, ſi eorum ſuccus exprimatur, per linteum excoletur, coquatur, & tandem mel, veluti in eo, quod ex moris fit, admiſceatur. Inter hæc autem medicamenta primum eſt mitiſſimum, ſecundum fortius, tertium adhuc fortius, quartum fortiſſimum, quod etiam præcipuè à Galeno commendatur. Hoc enim vim aſtringendi cum ſubſtantiæ tenuitate habet, atque ita profundiùs penetrat, cuius rei argumentum eſt, quod ſuccus ille manibus tractatus ita altè inficit, vt facilè abſtergi non poſſit. Vario autem modo, vt Galenus ibidem docet, ad diuerſa morborum tempora eiuſmodi medicamenta parantur. Si enim in ipſis aſtringens qualitas præualeat, principiis conueniunt; Si verò mitigatoria & laxatoria ac concoctoria, in doloribus & vigoribus inflammationum. Imò ſi vnum ſaltem horum medicamentorum præſto ſit, id ipſum per aquam ſimplicem ſolui, & per additionem parabilium cuiuis tempori & ſcopo accommodatum reddi poteſt. Sunt autem parabilia ex aſtringentibus, roſæ, & myrti baccæ, & myrtus, & lentiſcus, & rubus, & rubus caninus, & galla omphacitis appellata, & Ægyptiæ ſpinæ fructus, omniáque aluminis genera. Poſt hæc parabilia ſunt rhus culinarius & coriarius, & ſuccus, qui ex Syria affertur: atque hic quidem per ſe admiſcetur, culinarius autem & coriarius rhus aqua prius decocti, vtiles miſtura fiunt. Eſt autem & glaucium ex parabilibus, & omphacium, & cytrini, & balauſtia. Ex diſcuſſoriis autem parabilia moderata ſunt caricarum & furfurum decoctum, & aqua mulſa, in qua origanum, aut hyſſopum, aut thymus, aut calamyntha, aut pulegium, aut mentha odora, quàm hedyoſmum vocant, ſint incocta: fortiora autem ſunt etiam hæc, ſi diutius coquantur, amplius autem & nitri ſpuma, aut ipſum adeò nitrum vſtum: fortius verò his eſt ſulphur viuum. Vtilis eſt & ſuccus malorum, citriorum, & rob cornorum, ac ſorborum, ſyrupus granatorum, myrtillorum, de ſiccis, dia-

morum vt & decocta & aquæ prunellæ, plantaginis, polygoni, plantaginis, maluæ arboreæ, folior. rubi, myrti, radic. pruni ſyluestr. ſumach, ſemen roſarum, balauſtia, cortices granatorum, hypociſtis, acacia. Atque ex his eligantur fortiora vel mitiora, prout maior vel minor fuerit inflammatio, humorúmque affluxus, & prout corporum natura ſeſe habet. Mollioribus enim & fœminarum corporibus mitiora, fortiora durioribus adhibenda. Ita etiam in laryngis inflammatione primò mitiora adhibenda medicamenta, ne dolor & ſymptomata fortiorum vſu exaſperentur. Ideóque præcipuè illa valida adſtringentia, gallæ, balauſtia, ſumach, hypociſtis, vix ſola vſurpanda, ſed modicè ſaltem, vbi opus eſt, reliquis admiſcenda. Monendũ & hoc, in angina, quæ à ſpina vel oſſiculis, vel aliis rebus acutis gulæ inhærentibus, fit, adſtringentia locum non habere. Talis enim inflammatio citò ad ſuppurationem duci poſtulat. Ab adſtringentibus verò tum dolor intenditur. Cùm enim talia corpus acutum infixum magis parti impingant, dolorem intendunt.

Attendendum & hoc, pro humoris inflammationem excitantis varietate medicamenta etiam varianda eſſe. In ſanguine enim & bile refrigerantium & repellentium vis intendenda; in pituita autem reſoluentium; in melancholia emollientium.

Succi vel illinuntur faucibus, vel diſſoluuntur in decoctis aut aquis, iiſque os colluitur potius, quàm vt gargariſmus fiat, ne nimia gargariſatione affluxus augeatur. Eædem collutiones oris ex aquis deſtillatis & decoctis plantarum modò enumeratarum parantur.

In principio ergò ſequens gargariſmus vel oris collutio vtilis eſt.

♃. *Hord. integr.* P.ij. *fol. vitis, plantag.* an. m̃.ß. *flor. roſar. rubr.* P.ij. *balauſtior.* ʒ.ß. *fragor. excicat.* ʒ.j.ß. *ſem. acetoſ.* ʒ.j. Coq. in *aq. comm. pro* ℔.j. in qua diſſolue *Succi cort. nuc. iugland. virid.* ℥.j. *ſyr. gran.* ℥.j.ß. m̃. Vel ♃. *Rad. althææ,* ℥.ß. *fol. rubi,* m̃.j. *alum. vſti,* ʒ.ij. *ſacch.* ℥.ß. Coq. in *aq. comm.* pro ℥.x. In quibus diſſolue *mell. roſat. colat.* ℥.j.ß. *ſucci myrtillor. recẽt.* ℥.j. M. Vel ♃. *Aq. plant. prunel. roſ.* an. ℔.ß. *aceti roſ.* ℥.ß. *ſucci granat.* ℥.j.

In

In quibus dissoluatur, *diamori, rob nucum*, an. ℥. j. ß. pro oris collutione. Vel ♃. *Aq. radic. althææ*, ℔. j. Coq. in ea *flor. maluæ arboreæ* Colat. adde *syr. de succo cydonior*. ℥. iij.

Vel colluatur os lacte, in quo lens palustris cocta sit.

Aliàs si dolor non vrget, sola repellentia vsurpanda.

Vt ♃. *Fol. plantag. prunell.* an. m̃. ß. *flor. rosar. rubr. maluæ arbor.* an. P. ij. *balaust. sem. cydon.* an. ʒ. j. Coqu. in aqua hordei, ℔. ß. ad tertiæ partis consumptionem. Colaturæ adde *diamori, dianuc.* an. ℥. j. M. Vel ♃. *Summitat. rubi*, m̃. j. *balaust. cortic. granator.* an. ʒ. j. Coqu. in aqua simpl. Colaturæ ℔. j. adde *diamori, rob nucum*, an. ℥. j. M. Vel ♃. *Agrimoniæ, plantaginis* an. m̃. j. *rosar. rubr. cortic. granator. sem. acetosæ, portulacæ*, an. ʒ. ij. Coq. in *aq. s.* ad ℔. j. Adde *diamor. dianuc. succi granator.* an. ℥. j. ß. F. gargarismus. Vel ♃. *Aq. prunell. acetosæ, ros. rubr.* an. *q. s. diamor. rob. sambuci*, an. cochlear. j. M. Linctus etiam prosunt ex diamoro cum succo granatorum, vel ex syrupo de iuiubis, myrtino, diamoro.

Si dolor sit vehementior, admiscenda sunt medicamenta, quæ dolorem leniendi vim habent, & præcauent, ne fauces exasperentur. In quem vsum lac vtilissimum, possúntque in eo coqui summitates rubi, reliquis etiam addi glycyrrh. iuiubæ, passulæ.

Recentiores hîc laudant sal prunellæ, siue nitrum præparatum in oris collutionibus.

Deinde ex Conradino, *lib. de feb. Vngar. cap.* 119. hanc aquam.

♃. *Semperuiui maj.* q. v.

Contundatur succúsque exprimatur, & singulis ℔. addatur *Salis ammoniaci*, ℥. ß. reponantur in loco humido, donec sal liquescat. Postea aqua destilletur, qua fauces colluantur. Si verò hæc aqua in promptu non sit, sumatur aqua semperuiui vulgaris, & in eius libra vna dissoluatur salis ammoniaci, ʒ. j. ac modo dicto adhibeatur. Vel ♃. *Cancros viuos* viij. *sedi maior.* m̃. iv. Contundantur, & succus exprimatur, quo fauces colluantur.

Vel ♃. *Ap. semperu. maj.* ℔. j. ß. & admisc. succum ex quatuor cancris viuis expressum.

Verùm iſta etſi in angina etiam ſuum locum habere poſſint: tamen ab autoribus horum medicamentorum inuenta & vſurpata ſunt ad linguæ ardorem, ſiccitatem & nigredinem in febribus ardentibus, quod malum vulgò *die Breune* nominatur, quod ab angina differre ſupra diximus. Iſtud enim faucium & linguæ incendium & ſiccitas febrium acutarum ſymptoma eſt, neque ab eo tam ſubitò ſuffocationis periculum, vt in angina, imminet.

Valdè etiam in hoc affectu prodeſt caſſia extracta cum aq. plantag. diſſoluta, & collutionis loco adhibita, vt & decoctum cortic. ligni berberum, vel cortic. interioris coryli. Vt & decoctum auenæ rubeſcens, item decoctum fol. & cymarum ceraſi arboris. Pauperiores vtantur aquâ fabrorum, vel aquâ & aceto inuicem mixtis, vel aquâ hordei.

Notandum autem hîc in vniuerſum, quæcunque in calidæ valdè & ſanguineæ anginæ incremento & ſtatu imponuntur, eadem pituitoſæ initiis præſcribi poſſe: Et quæ declinantibus illis, eadem vigentibus his debent adhiberi.

Deriuantia.

Deriuantia. Poſtquam venæſectio in cubito & purgatio eſt inſtituta, etiam venæ narium, & quæ ſub lingua ſunt, aperiantur, aut hirudines venis narium, frontis, poſt aures & ceruici applicentur. Nonnulli & ſcarificationes aurium adhibent. Trallianus, vt ſuprà dictum, eodem mox die, non expectato craſtino, venas linguæ ſubiectas incidit. Sed Galenus, neque ſine ratione, in principio anginæ venam in cubito ſecat, vt reuellat, quod influit; poſt principium autem venas ſub lingua, vt quod in parte affecta vel locis vicinis collectum eſt, euacuetur, *in lib. de cur. rat. per ſang. miſſ. cap. 9. & 4. de rat. victus in acut. aph.* 30. Si tamen morbus admodum velox eſſet, primo die venam ſub lingua cum Tralliano ſecare liceret.

Digerentia.

Digerentia. Malo procedente & augeſcente, quod ſecundo, & tertio die accidere ſolet, præpoſitis repellentibus digerentia admiſcenda. Monéntque hîc doctiſſimi Medici plerique, in angina

angina rarissimè solis repellentibus, & non, nisi cùm imminet inflammatio, aut vbi primùm incepit, vtendum esse, & contra solis discutientibus vix etiam vnquam vtendum esse, atque in eo differre curationem anginæ ab aliarum partium inflammationibus, in quibus in principio sola repellentia vsurpantur; post statum verò repellentia omitti possunt; idque ob partis affectæ naturam. Cùm enim partes, quæ in angina afficiuntur, ferè sint laxæ & molles, citóque inflammationem admittant, etiam in principio discutientium aliquid addendum, ne humor qui influxit, nimio refrigerantium vsu impactus hominem suffocet; in fine etiam aliquid adstringentium addendum, vt partes roborentur & ne solo discutientium vsu in parte laxa & molli maior, vel nouus humorum affluxus concitetur. Vbi ergo morbus augmentum sumpsit, gargarismis vtendum discutiētibus ex decocto thimi, pul. calam. hyssop. orig. beton. glyc. flor. cham. melil. sem. lin. fæn. & similibus.

Vel ♃. *Glycyrrh. rec.* ℥. j. *passul. mundat.* Par. x. *dactyl. caricar.* an. P. iv. *sem. alth. fænig.* an. ʒ. ij. *hord. integ.* P. j. *fl. viol. cham.* an. P. ß. Coq. Col. adde *mell. rosʃ. col.* ℥. ij. *ciner. hirund.* ʒ. ij. *croci* ℈. ß. F. gargarismus.

Vel ♃. *Hyssopi, puleg.* an. m̄. ß. *betonic.* P. ij. *rad. glycyrrh.* ʒ. iij. *passul. minor.* ℥. j. Coq. in s. q. *aq. fluuiat.* pro ℥. ix. In quibus dissolue *oxymel. simpl.* j. ℥. *diamori* ʒ. vj. M.

Vel ♃. *Aq. althææ*, ℔. ß. *hyssop.* ℥. ij. *syr. de betonic.* ℥. j. ß. M. Vel ♃. *Fol. plantag. prunell.* an. m̄. ß. *balaust. flor. rosar. rubr. cham.* an. P. j. *caric. pingu.* N. iij. *hordei* m̄. ß. *sem. lini, fæn.* an. ʒ. j. Coq. in aq. simpl. Col. ♃. ℔. j. Cui adde *mellis rosacei col.* ℥. j. *dianuc.* ℥. j. ß. F. gargarismus.

Commendatur & aqua è fol. & flor. periclimeni. In statu augeantur discutientia & emollientia. Galenus consistente fluxu crocum & myrrham addit, quæ concoquere & discutere valent, crocúsque similiter leniente adstringit, Vt

♃. *Fol. prunell. violar.* an. m̄. j. *scabios. malu. albor.* an. m̄. ß. *flor. chamæmel. melilot.* an. P. j. *glycyrrh. ras.* ʒ. iij. *sem. fæn.* ʒ. ij. *caricar. pingu.* N. iij. *passul.* ℥. ß. Coq. in aq. hordei s. ad tertiæ partis consumptionem.

Colaturæ ℞. ℔. j. in qua diſſolue *caſſiæ recent. extract.* ℥. ß. *myrrh.* ℨ. j. *croc.* ℈ ß. *mell. roſat. colat.* ℥. j. Miſce pro gargariſmo.

Ad dolorem leniendum valet ſuccus ex pane albo in aqua vel lacte cocto expreſſus, item cremor ex furfuribus tritici expreſſus, vt & mucilago ſemin. lini, cydonior. althææ, ſuccus ptiſanæ, lac amygdalarum dulcium, & ſem. 4. frigid. maior. item caſſia cum parte æquali olei amygdalarum dulcium miſta.

Declinante tandem morbo coquitur aliquid de nido hirundinis, aut diſſoluitur in colatura cinis combuſtarum hirundinum & cochlearum combuſtarum: Vel, quod nonnulli pro ſecreto habent, cancrorum combuſtorum, aut cribratum album canis, aut gallinæ. Illinire etiam licet faucibus illa ſtercora melle excepta.

EXTRA ADHIBENDA.

Exſiccantia, & reſoluentia.

Externa. Dum hæc intùs faucibus adhibentur, tentandum omni modo, vt inflammatio exteriora verſus trahatur, & diſcutiatur, in quem vſum multa paſſim ab autoribus proponuntur, vt oleum dulce, amygd. dulc. chamæmeli, anethi, lilior. arborum, quorum aliqua ſpongia vel lana ſuccida applicari poſſunt, ſuccus cucumeris ſylueſtr. melle ſubactus, & huius generis alia. Inter quæ tamen ab initio, & vbi corpus non ſatis euacuatum fuerit, mitiora eligenda, ne humoribus attractis malum augeatur.

In principio ergo & prima ſtatim die anterior colli pars illinatur, oleo chamæmelino, amygdal. dulcium, vel liliorum alborum.

Vel ℞. *Ol. lilior. alb. amygdal. dulc. violac.* an. ℨ. ij. *pingued. capon.* ℨ. j. *empl. de meliloto q. ſ.* M. F. linimentum. Vel ℞. *Mucilag. gummi Arabic. tragacanth. ſem. cydonior. aq. roſ. extr.* an. ℨ. ij. *butyri recentis inſulſi, pingued. porcin.* an. ℨ. j. *ſtercor. hirund.* ℨ. ß. *ol. irini, chamæmel.* an. *q. ſ.* M. F. linimentum. Præſtantius eſt vnguentum Varandæi.

℞. *Pulu. nidi hirund. ſtercor. canis ieiunio macerati, columbi*

lumbini, an. ℥. j. *rad. ireos, flor. chamæm.* an. ʒ. ß. *pingued. gallinar.* ℥. ß. *ol. lilior. alb.* ℥. j. ß. *ceræ flauæ parùm*. M. pro vnguento, quo collum & partes tumentes inungendæ.

Vel parentur cataplasmata ex farina vel cremore sem. lini, fænigræci, althææ, maluæ, hordei, flor. chamæm. meliloti, & similibus.

Vel ℞. *Farinæ hordei, pulpæ passul.* an. ℥. ij. *pulu. rad. althææ*, ℥. j. Cum *ol. amygd. dulc.* Fiat cataplasma. Hoc etiam vtile est:

℞. *Farin. hord.* ℥. j. *mucilag. sem. lini & althææ cum aqua maluæ factâ*, an. ℥. ß. *pulu. flor. chamæmel.* ʒ. iij. Cum oleo chamæmel. amygdalar. dulc. an. ſ. q. Fiat cataplasma.

Nidum etiam hirundinis cataplasmatis modo foris applicandum admisceri vulgatum est, idque cum commodo ægrorum fieri vsu deprehensum; de quo postea *quæst.* 3. dicetur.

Vt ℞. *Nidum hirundin.* N. j. *fol. maluæ, violar.* an. m̃. j. *flor. chamæmel. melilot.* an. m̃. ß. *rad. althææ*, ʒ. vj. *lilior. albor.* ʒ. ij. *ficuum*, N. iv. Coquantur ad mollitiem. Contusis adde *farin. sem. lini, fænigræc. hordei*, an. ʒ. iij. *butyri recent.* ℥. ß. *olei amygdal. dulc. chamæmel. viol.* an. *q. ſ.* F. cataplasma ad anteriorem colli partem.

Vel ℞. *Nidum hirundinis*, Coq. in decocto *radic. althææ*, ad pultis consistentiam. Adde *Ol. amygdal. dulcium, anethi*, an. ℥. ij. *croci.* ʒ. j. *cassiæ*, ℥. j. ß. Fiat cataplasma. Vel ℞. *Farin. tritic.* ℥. ij. *sem. lini, fænigræc.* an. ℥. j. *caricar. ping.* ℥. ß. *nidi hirundin. contusi*, ℥. j. Cum *oleo lilior. albor.* Fiat cataplasma.

Vel ℞. *Stercor. hirund.* ℥. j. *farin. fabar.* ℥. ij. *ol. chamæmel. lilior. albor.* an. *q. ſ.* Fiat cataplasma.

Paratur & tale emplastrum vel cataplasma ex nido hirundinis.

℞. *Nidi hirundinis*, ℥. ij. *vnguenti dialthææ. œsipi* an. ℥. j. ß. *rad. iridis* ʒ. ij. *ol. irini, lilior. alb.* an. ℥. ß. *ceræ flauæ q. ſ.* Fiat emplastrum.

Cataplasma de nido hirundinis. D. Pauli Lutheri.

℞. *Pulu. nidi hirundin.* ℥. iij. *radic. alth. chamæmeli*, an. ʒ. iij.

ʒ. iij. *fænigræc.* ℥. ß. *mucilag. ficuum cum aq. chamæm. expr.* ℥. j. *ol. chamæm. lilior. alb. amygd. dulc.* an. ℥. ß. Fiat l. a. calaplaſma.

Aliud emplaſtrum ex nido hirundinis.

℞. *Nidor. hirundin.* N. j. Coq. *in aq. malu.* ℥. vj. Poſtea colentur & exprimantur fortiter. In colatura coqu. *Rad. malu. bryon. althææ*, an. ℈. ij. *ſem. lini*, ʒ. j. *nigell.* ℈. j. *herb. violar. parietar.* an. ʒ. ij. *ol. lilior. cheirini, axung. porcin.* an. ʒ. iij. *ceræ*, ʒ. jj. F. l. a. emplaſtrum.

Aliud ex cineribus hirundinum & albo græco paratur h. m.

℞. *Ciner. hirund. ſtercor. canis per ieiunium emaciati* an. ℥. ß. *pulu. croci*, *flor. ſpicæ*, an. ʒ. j. *benzoës* ʒ. ß. *mellis* ℥. iij. F. cataplaſma.

Vtile eſt etiam cataplaſma ex medulla caſſiæ cum oleo chamæmeli, & vnguento dialthææ, & emplaſtrum de meliloto.

Vel ℞. *Sem. cymini* ℥. j. *abſinthij viridis contuſi, farinæ hordei* ℥. ß. *albi græci*, ℥. iij. Cum melle fiat Cataplaſma.

Vel ℞. *Furfuris tritici*, *albi græci*, an. q.v. Cum melle fiat cataplaſma.

Laudatur etiam epithema ex aq. ſcabioſ. ℔. j. & ſpir. vini ℥. j. loco affecto admouendum.

Fortiora fiunt emplaſtra, ſi aliquid fermenti, vel cepa ſub cineribus cocta addatur. Nonnulli etiã mel anacardinum & veſicatoria applicant. Notandum etiam, vt medicamenta iſta ſemper calida actu applicentur.

Si materia rebellis digerentibus non cedit, etiam in parte affecta, vel ei vicina cucurbitulas affigere licet, ſub mento ſcilicet, ſi tumor circa fauces & maxillas exiſtat; in collo verò inter 2. & 4. vertebras, cùm affectis internis muſculis tumor foris non apparet. Et ſi materiam ad externa vergere videmus, adiuuandus eſt motus materiæ appoſitis ceruici cucurbitulis cum ſcarificatione, vt ſanguis ad circumferentiam extrahatur.

Maturantia.

Maturantia. Si verò malum diſcutientibus non cedit, indicio eſt, ad ſuppu

ſuppurationem tendere,quod plerumque quarto vel quinto die contingere ſolet. Quod ſi animaduertatur, adiuuanda eſt maturatio, tum externis, tum internis medicamentis.

Intus quidem vtile eſt frequenter caſſiam extractam, ſeu medullam caſſiæ in ore tenere, vt paulatim liqueſcens in gulam deſcendat. Lenit enim, maturat & reſoluit. Gargariſmi verò & collutiones fiunt ex lacte tepido cum ſaccharo, vel ex decocto radic. althææ,maluæ, lilior. alb. caricarum, dactylorum, iuiubarum, paſſularum.

Vel ♃. *Flor. malu. violar.* an. m̄. j. *ſcabioſ. ſummitat.meliloti,* an. m̄. ß. *nidi hirundin.* ℥. ß. *caricar. pinguium,* N. v. *paſſular.*℥. ß. *ſemin. lini* ʒ. ij. *cydon.* ʒ. j. Coq.in aqu.hordei ſimpl. Colat. adde *ſapæ* ℥. ij. F. gargariſmus.

Vel ♃. *Paſſular. exacinat.* ℥. j. *glycyrrh.* ℥. ß. *caricar. ping.* N. v. *ſem. althææ* ʒ. ij. *cydonior.* ʒ. j. Coq. in hydrom. vel aqua pro gargariſmo.

Vel ♃. *Dactylos* N. ij. *caricar. pinguium* ℥. ß. *chamæme.* p. j. *ſem. lini fænigræci,* an. ℥. j. Coq. in aq. ſ. ad medietat. conſumpt.

Colat.♃.℔. j.in qua diſſolue *ſapæ* ℥.ij.M. fiat gargariſmus.

Extrâ verò applicari poſſunt emplaſtra maturantia, ex farina & remanentiis decocti ſem. lini & fœnigr. cum butyro non ſalito, adipe gallinæ, & oleo lilior. alb. & quæ antea fuerunt propoſita, ex nido hirundinis.

Vt ♃. *Nidi hirund. pulu.* ℥. ß. *ſem. lini, fænigræc. radic. althææ,*an. ℥. ß.

Coqu. ad formam pultis, & addatur *ol. chamæmel.* ℥.j. Fiat cataplaſma.

Vt autem faciliùs rumpatur abſceſſus, aliquid nitri, vel cineris hirundinis, vel ſtercoris canini addi poteſt.

Vel ♃. *Sem. ſinapis*, ʒ. j. Coq. in hydromel. ℔. j. Pro gargariſmo.

Niſi ſpontè abſceſſus rumpatur, æger vt ſcreatu & leni tuſſi, vel vi id præſtet conetur. Nonnulli præcipiunt,

vt

vt æger ſpongiolam filo alligatã, aut carnem ſalsã ſemicoctã deglutiat, vt filo attracto abſceſſus rũpatur. Alij panis cruſtam deglutire iubent. Verùm cùm liquidus cibus vix deglutiri poſſit, multò minus ſolida deglutientur. Commodum ergo ceream candelam oleo, amygdal. dulc. illitam in œſophagum immittere, vt ita rumpatur abſceſſus. Alij hiante ore linguam deprimunt, & cultro ligneo acuto, vel ſcalpello tumorem, ſi conſpiciatur, aperiunt. Quæ omnia tamen cautè peragenda, ne in periculum ſuffocationis æger coniiciatur.

Abſceſſu rupto, ne pus in pulmones aut gulam influat, id prono capite exſpuat æger. Poſtea vlcus extergatur collutione vel gargariſmo cum hydromelite vel aqua ſaccharata, vel decocto hordei adiuncto melle. Et ſi poſt puris euacuationem vlcus quiddam ſordidum, vel putridum præ ſe ferat, fortius detergentia & putredinem inhibentia vſurpanda, qualia ſuprà in vlceribus oris propoſita ſunt.

Vel ℞. *Fol. ſcabioſ. agrimon.* an. m̃. j. *nueum cupreſſi*, ℥.j. *radic. ariſtoloch. longæ, iridis Florentinæ*, an. ℥. ß. *flor. roſar. rubr.* p. ij. *myrrhæ*. ℈. j. Coq. in hydromelite ad ℔. j.

Ad conſolidandum vſurpetur linctus ex bolo Armeno cum ſyrupo vel melle roſato; aut puluis ex thuris, myrrhæ, roſarum, boli armeni æqualibus partibus. Qui ſi melle excipiatur, forma linimenti exhiberi poteſt. Interdum tamen accidit, vt angina neque reſoluatur, neque etiam intus tumor rumpatur, idque cum ſummo ægri periculo. Cùm enim, vt ſuprà etiam dictum, detur anginæ ſpecies, eáque deterrima, in qua nullus tumor, nulla rubedo intus vel extra apparet, ægróque tamen ſuffocationis periculum imminet, cuius Hippocrates *in Prognoſt.* Galenus 4. *de loc. aff. c.* 3. Aëtius, *tetrab.* 2. *ſerm.* 4. *cap.* 47. meminerũt, in qua aliis remediis nihil proficitur: in vltima deſperatione ſub maxillis & ſupra collum altioribus plagis ſcarificationem nonnulli inſtituerunt, & ægrum à ſuffocatione imminente liberarunt, nonnunquam pure, nonnunquam ſanguine effluente, ægróque ita leuato vt poſtea reliquis præſidiis locus eſſet. Qua de re ſcribit Anton.

ton. Beniuenius, *de abdit. morb. causs. cap.38. Angina laborabat Nicolaus Rota, sed nullus tamen rubor, aut tumor, vel intus in gula, vel extrà videbatur, & ipse nihilominus vix spiritum trahens, quicquid præterea edendum sumeret, per os statim & nares reiiciebat. Quare cùm arescente corpore pallente iam facie, ac vertentibus oculis spes omnis sublata esset, & Medici, quibus cura demandata fuerat, ægrum non amplius adirent, me licet iuniorem conuocant, ægrum ostendunt, & quæcunque acta fuerant, exponunt. At ego cùm & ægrum ipsum ad mortem tendere, & Medicos, quæcunque opportuna fuerant, præsidia adhibuisse intelligerem, cœpi mecum ipse cogitare, satiúsne esset, ægrum ipsum Deo, & naturæ, vt cæteri Medici, incuratum dimittere, an aliquid, licèt insolitum, vtile tamen auxilium experiri: Verùm adhortantibus his, qui ægro assistebant, consilium capio, & locum altioribus plagis sub ipsis maxillis, ac etiam supra collum incido, ex quo cum sanies multa prorumperet, adeò morbus leuatus est, vt faucibus ipsis spiritum simul, & cibum capientibus, facilis deinde ad bonam valetudinem ægro ipsi daretur regressio.*

Hoc etiam in curatione anginæ animaduertendum, semper vsque ad morbi declinationem aliquid detergentis medicamenti admiscendum esse, sicut in omnibus inflammationibus, quæ tenui cute teguntur; per quam semper aliquid resultat, id quod in angina copiosissima sæpe sputi reiectio monstrat. In quem finem mel commodè adhibetur.

Atque vt vsum topicorum hactenus propositorum in summam contrahamus; in principio vtendum repellentibus, & nonnihil abstergentibus; in augmento abstergentibus & repellentibus parum digerentium admiscendum; in augmenti fine & circa principium status abstergentia cum æquali quantitate digerentium & adstringentium permiscenda; in declinatione tandem ferè solis digerentibus vendum, & pauxillum saltem roborantium & adstringentium admiscendum.

Specifica medicamenta.

A proprietate prodesse traduntur fungus sambucinus coctus & bibitus, & foris etiam impositus. Lignum quo- *Specifica.*

que hederæ à proprietate valere dicitur ad apostema gutturis. Vndè Ioannes Marquardus *in practica* scribit, quod comedens ex cochleari de ligno hederæ,vel bibens ex vase hederaceo, nunquam vel rarò in apostema gutturis vel vuulæ incidat. Commendatur & ad tumores faucium rumpendos, si in decocto radicum althææ & ficuum cum momento Zingiberis, addita vini quarta parte maceretur, & decoctum diu in faucibus teneatur.

Commendant etiam tanquam expertum lupi guttur, seu asperam arteriam, si angina laborans per eam bibat. Laudatur & hirundinum puluis, si sale aspersi vna cum pennis in fictili comburantur, & cinis melle mixtus illinatur, Galenus, *6. de compos.med. sec. loc.* Et Celsus, *lib. 4. cap.4.* scribit: *Vulgo audio, si quis pullum hirundinis ederet, anginâ toto anno non periclitari, seruatúmque eum ex sale, cum is morbus vrget, comburi, carbonémque eius contritum in aqua mulsa, quæ potui datur, infricari & prodesse.*

Laudant & filum sericum purpura tinctum, quo vipera strangulata sit, collo circumligandum, Galenus, *6. de simp. med. facult.* Varignana, *l. 7. de cur.morb.c.1.* Commendantur & exuuiæ serpentis in oleo amygdal. dulc.coctæ, si in oleo illo linteum tingatur, collóque circumponatur. Stercus item canis ossa comedentis, vt & cochlææ cum testis vstæ,& cancri vsti. Item rasura dentis castorei ℈. j. vel ʒ. ß. pondere in aqu.scabiosæ propinata; vel rasura dentis apri, si eius ℈. j.cum ol.amygdal. dulc. recent.℥.ß. misceatur,& cum saccharo cando albo dulcoretur ac assumatur.

Reiicit tamen hæc à proprietate substantiæ medicamenta Petr.Paulus Pereda ideò, quod angina est morbus manifestus, non occultus. Et non abs re est, medicamentorum quorundam, quæ à proprietate substantiæ hîc prodesse creduntur,rationes reddi posse. Ita stercus hirundinis & canis,vt & cochlææ & cancri combusti proculdubio vi exsiccandi & discutiendi, quàm à sale imprimis habent, hîc prosunt. Si quæ verò sunt medicaměta, quorum caussa facilè reddi non potest, illa proculdubio caussæ anginæ oppo

opponuntur, in qua aliquid maligni & occulti inesse potest. Qua ratione forsan filum purpura tinctum, quo vipera strangulata fuit, prodest. Refert etiam Cardanus, *lib.7. de varietate rerum c.* 25. quod rubeta cocta & pro emplastro imposita adeò anginosis prosit, vt quendam hoc auxilio iam iam moriturum liberarit; créditque & filum, quo rubeta suspésa interit, conferre. Vide etiam Plinium, *l.*30.*c.*4.

ΛΑΡΥΓΓΟΤΟΜΙ'Α.

Si extremum suffocationis periculum immineat, & metuendum sit, ne antequam materia discutiatur, vel maturetur, homo suffocetur, vt æger seruetur, λαρυγγοτομία, quæ φαρυγγοτομία, à Paulo Ægineta, *lib.6.c.* 30. nominatur, seu incisio tracheæ sub larynge inter duos annulos tertium & quartum & quintum tentanda. Quod antiquum iam ab Asclepiade & Anthillo vsurpatum est remedium, vt ex Paulo Ægineta, *loco citato*, & Cœlio Aureliano, *lib.3.cap.4.* videre est: de quo postea *quæst.4.* dicetur. Modus operandi in Institut. *lib.5.p.1. s.2. c.7.* propositus est. λαρυγγοτομία.

Diæta.

Aër sit temperatus. Sedeat aut decumbat æger erecto corpore, & omninò ea figurâ, quâ se leuari senserit. Victus sit tenuissimus, cremor ptisanæ, & in nostris regionibus ius pulli & carnis, ac, si vires requirunt, oua sorbilia. Vtilia quoque sunt pruna & passullæ cum saccharo decoctæ, & iuscula cum lactuca, portulaca, & semen quatuor frig. maior. alterata. Potus sit aqua hordei, syrupo violato, vel syrupo de succo citri dulcorata, vel aqua mulsa: vel cereuisia tenuis. Vinum, & omnia, quæ fluxionem humorum commouere & febrem augere possunt, vitentur.

Quod si æger planè deglutire non possit, nonnulli cannulam intra gulam immittere iubent, ac deinde liquidum alimentum per eam infundere, modo inflammatio ad illas partes non pertingat. Alij fistulæ bubulam vesicam alligant, sicut in clysteribus fieri solet, eámqae succo nutriente implent, eiúsque extremitatem initio gulæ apponunt, vesicámque comprimunt, vt liquor in œsophagum descendat.

Quæ omnia ſi fruſtra tententur, ad clyſteres nutrientes confugere licet, de quibus in Inſtitut. dictum. Perfecta equidem nutritio inde ſperari non poteſt; iuſcula tamen talia bene nutrientia & facilis coctionis, ſi in tenuiorem quandam chyli ſubſtantiam conuertantur, corpus nonnihil reficere poſſunt, donec via iterum alimentis per os aſſumendis patefiat. Nonnulli etiam odore panis & carnium vaporis ægrum reficiendum cenſent.

De epidemia angina anni 1565. vide Dodoneum, *obſeru. cap.* 18. Et de cynanchæ, quæ intra 10. horas iugulauit, Antonium Braſſauolam, *in comment. aph.* 10. *ſect.* 5. Et de alia, quæ 12. horis ægrum ſuſtulit, Amatum Luſitanum, *Centur.* 7. & de alia, quæ horis 12. iugulauit, Antonium Braſſauolam, *lib.* 4. *de victus ratione in acut.* & Fernelium, *lib.* 5. *patholog. cap.* 9.

De Curatione Anginæ ex vertebrarum colli luxatione.

Vncia hîc indicatio eſt, vertebram è ſuo loco remotam in ſuum locum reſtituere. Ergo cucurbitula ceruicis parti, qua fouea apparet, affigenda, vt vertebra ſuo loco reſtituatur; aut quod tutius eſt, comprimatur per anteriora colli iuxta latera aſperæ arteriæ vertebra illa, atque extra, & in ſedem naturalem pellatur.

De Angina notha.

Angina notha. Angina, quæ notha appellatur, oritur à pituitoſa & frigida materia è capite in fauces, aut ceruicis & colli muſculos decumbente, & tumorem οἰδηματώδη efficiente. De ea loqui videtur Hippocrates, 2. *de morbis*, dum ſcribit: *Oritur autem angina, cum pituita in capite agitata deorſum confertim fluxerit, & in maxilla ac citra ceruicem conſtiterit.* Abéſtque in angina notha inflammatio, quæ anginam veram conſtituit. Itaque etſi etiam à melancholia anginam fieri poſſe poſtea ex Heurnio dicetur: tamen ea non eſt notha angina, ſed quia melancholiæ admiſcetur ſanguis, parit veram anginam, etſi non puram.

Signa.

Signa. Cognoſcitur iſta angina, quod inflammatio, calor, rubor, febris abeſt, dolor eſt exiguus aut nullus. Atque cùm

à mate

à materia in externis colli musculis hærente excitetur, minus periculosa est hæc angina. Diuturnior contrà est, ita vt dolores sæpe longo tempore durent.

Curatio.

Eædem ferè indicationes hîc sunt propositæ, quæ in angina vera. Nam humor qui affluit, euacuandus est, reuellendus, repellendus; qui affluxit, discutiendus, vel maturandus, & deinde euacuandus. An ergo venæ sectio vsurpanda sit, docebit habitus corporis & plenitudo. Etsi enim humor anginam istam producens venæsectionem non requirit: tamen ne à sanguine affluente morbus augeatur, si abundet, venæsectione imminuendus & reuellendus est. Humor pituitosus per clysteres acres & medicamenta conuenientia euacuetur. *Curatio.*

Vsurpentur etiam alia reuulsoria auxilia, vt vincula, frictiones, lotiones extremorum & cucurbitulæ, cum scarificatione cruribus & dorso supra renes impositæ.

Gargarismus primo die talis vsurpetur.

♃. *Fol. plantag. prunell. flor. rosar. rubr.* an. m. j. *balaustior.* ʒ. j. Coqu. *in hydromelite.* Colaturæ ♃. ℔. j. *mell. rosat. colat. rob. nucum*, an. ʒ. vj. Fiat gargarismus. Sequentibus diebus

♃. *Nucis cupress.* ℥. ß. *balaust.* ʒ. ij. *mastich.* ʒ. iij. Coqu. *in hydromelite.* Colaturæ ♃. ℔. j. Adde *rob nucum* ℥. j. *mell. rosatum* ℥. ß. *alumin.* ʒ. ß. *myrrhæ, croci*, ana ℈. ij. F. Gargarismus. Malo procedente talis vsurpetur.

♃. *Passular.* ℥. j. *caricarum* num. vj. *sem. lini, fænigræc.* ana ℥. ß. *sinapi, radic. pyrethri*, ana ʒ. j. In colaturæ ℔. ij. dissolue *myrrhæ, croci*, an. ℈. ij. F. Gargarismus.

Celebre fuit apud antiquos medicamentum Diabesasa, id est, ex ruta syluestri dictum, quod descripsit Galenus, *6. de comp. med. sec. loc. c. 1.* Quod quia hirundines recipit, appellatur etiam ab Aretæum Diachelidonium.

Si dolor vrgeat citra statum talis fiat Gargarismus.

♃. *Sem. maluæ, caulis*, an. ℥. j. *ficus* num. iv. Coqu. *in decoct. glycyrrh.* ℔. j. ß. Adde *butyri recent. sine sale*, ℥. ß. F. Gargarismus. Ad maturandum talis vtilis est.

♃. *Caricarum pinguium, dactylor.* ana num. vj. *passularum, iuiubar.* an. ℥. ʒ. *fol. hyssopi* m. j. *myrrhæ* ʒ. j. *croci* ʒ. ß. Coqu.

in hydromelite pro gargariſmo. Poteſt etiam addi puluis hirundinum.

Paratur autem puluis hirundinum hoc modo:

Puluis hirundinum. ♃. Hirundines, trucentur capite, & ſanguis ſupra plumas exſtillare permittantur, deinde pauco ſale conſpergantur, & in fictili comburantur. Puluis hic gargariſmis addi, vel etiam melli ad diſcutiendum admiſceri poteſt.

Extrà collum inungatur oleo chamæmelino, amygdal. dulcium, lilior. albor. vnguento dialthææ. Poſtea imponatur cataſplaſma ex farinâ hordei, ſemine lini, fænigræc. ficubus & ſimilibus. In ſtatu

♃. *Maluæ cum radicibus, althææ, meliloti*, an. m. j. Coquantur ad mollitiem. Contuſis adde *farinæ ſem. lini, fænigræc.* an. ℥. ß. *pingued. porci ſine ſale* ʒ. x. *ol. amygdal. dulcium, chamæmel.* an. *q. ſ.* F. Cataplaſma. Vel ♃. *Nidi hirundinis* ℥. j. ß. *emplaſtri de meliloto* ʒ. ij. *medullæ caſſiæ* ℥. ß. Cum *ſ. q. ſapæ.* F. Cataplaſma.

Angina à melãcholia. Cæterùm annon merito adhuc alia conſtituenda ſit nothæ anginæ differentia, quæ ab humore melancholico & atro proueniat, lectori iudicandum relinquo. Facit eius mentionem Heurnius, *de morbis pectoris.* Oritur autem ea maximè in fæminis melancholicis, quibus menſes non fluunt, & ſæpè in cancrum degenerat. Vidit talem ter Heurnius, bis in duabus puellis, & ſemel in nupta fere ſeneſcente. Nigredo quædam ad epiglottida fere apparuit. Nupta deglutiendi & difficultate periit. Atque exeſus œſophagus ac muſculi ſternohyoides, ita vt cibus per interiora proflueret, ac exeſis jugularibus hæmorrhagiâ interiret vna, altera ſenſim contabeſceret.

QVÆSTIO I.

An omnis Angina ſit ab inflammatione?

An omnis angina ſit ab inflammatione. Angina per inflammationem vulgo, & quidem ex Galeni doctina, *4. de rat. victus in acutis text.* 20. *&* 2. *ad Glaucon. cap.* 1. definiri, ſuprà diximus. Galenus tamen, 4. *de loc. affect. cap.* 5. addita Hippocratis, *ex* 2. *epidem.* ſententia.

tentia, etiam inter anginæ ſpecies recenſet eam, quæ ex vertebrarum ad interiora luxatione & peruesione fit. Et Aretæus, *lib. 1. cap. 7.* aliam, quæ fit ſolius ſpiritus praua conuerſione ad calidiſſimum & ſicciſſimum mutati vitio, nulla capitis per ſe inflammatione laborante, addit.

Verùm enim verò non omnis ſuffocatio, multò minùs reſpiratio læſa eſt angina. Equidem ſi vocabulum anginæ ſpectes, quod ab ἄγχω, deducitur, omnes ſuffocatio angina dici poſſet: vſus tamen obtinuit, vt propriè & in ſpecie illa ſuffocatio ſaltem dicatur angina, quæ ſaluo thorace à faucium & gutturis, & partium huc pertinentium læſione prouenit. Et quidem cùm vulgatiſſimè à partium harum tumore & inflammatione accidat, angina etiam harum partium inflammatione determinatur. Luxatio verò vertebrarum ceruicis, etſi eandem ſuffocationem inducere poſſit: tamen cùm rarius accidat, & à cauſſa externa pendeat, inter anginæ quidem in genere ita dictæ differentias referri poteſt; eſt tamen alterius curationis, quàm ea, quæ ab inflammatione prouenit. Angina verò, cuius Aretæus mentionem facit, vix ad anginam commodè referri poteſt, ſed potiùs ad ſuffocationem læſam, de qua parte ſecunda dicetur, pertinet: cùm, ſicut ipſe Aretæus ſcribit, in pectore vitium ſit, vbi ſpirandi initium ponitur, quódque hominem celeriter eadem die iugulet. Neque tamen, vt nonnulli exiſtimant, de ea ſuffocatione loquitur hîc Aretæus, quæ ex aëre craſſo & denſo, qualis è carbonibus accenſis exhalat, originem habet. Expreſsè enim ſcribit Aretæus, cauſſam mali non extrinſecus aduenire, ſed intus excitari. Sed ſi ea, quæ tradit Aretæus, diligenter perpédamus, de acutiſſima aliqua pulmonis inflammatione, aut certè de æſtuoſiſſima & acutiſſima febre, qua ſpiritus calidiſſimus redditur, loqui videtur. Heurnius anginam hanc fieri exiſtimat ob inflammationem nerui, qui enatus è colli vertebris, ac per pericardium elatus etiam diaphragmati implantatur. Videatur etiam Hippocrates, *1. de ratione victus in acut. text. 21. & ſeqq.* & Galenus, *in commentario.* Et fortaſſis talis fuit angina, cuius

mentionem facit Dodonæus, *in obseruat. cap.* 18. qui in dissectis talibus ægris demortuis pulmones purulentos fuisse deprehendit. Scribit autem eò loci Dodonæus, destillante à cerebro humore asperæ arteriæ ramos primò repletos fuisse. Deinde eodem ad asia vasa transmisso liberari quidem arteriam, pulmonis autem malè affecti partes à dolore occupari. Tale quid Polemarchi vxori, *5.epid. sect.* 61. accidit; quæ cùm primùm angina teneretur, sanguine misso faucium suffocatio desiit, sed humore ad pulmones proculdubio decumbente septimo mortua est.

QVÆSTIO II.

An humor Anginam excitans à cerebro & capite defluere possit.

An humor anginã excitans à cerebro defluat.

Docet id expressè Hippocrates, dum 4. *de rat. victus in acut. text.*30. scribit, anginam fieri, dum hyeme & vere fluxio multa & viscosa ad iugulares defluxerit venas: Id quod ex capite fieri, Galenus, *in comment.* rectè docet.

Videtur tamen huic opinioni aduersari id, quod angina est tumor calidus à sanguine ortum habens: in hyeme verò, quæ pituitæ est metropolis, frigidi & crudi humores cumulantur, & inde excernuntur, vt in catarrhis & coryza fieri videmus. Deinde quod excrementa cerebri per nares & palatum præcipuè euacuentur, per quas vias in spatia illa, in quibus angina generatur, pertingere non possunt.

Verùm sciendum, excrementitios humores, qui in cerebro colliguntur, præcipuè ea parte, vbi venæ & arteriæ primùm in eius substantiam inseruntur, non omnes per palatum & nares euacuari; sed in vasa regurgitant, atque hinc, si post aures defluxerint, parotidas, si per iugulares ad faucium & gutturis venas, anginam excitant, vt istos varios defluxionum modos Hippocrates, *in lib. de locis in homine* & *de glandulis* explicauit. Vnde etiam isti humores non soli & separatim, vt dum per palatum & nares fluunt, in fauces irruunt, sed quia per venas feruntur, sanguinem seu comitem seu vehiculum adsciscunt, vnde inflammatio excitatur, sed huius vel illius humoris particeps.

QVÆ

QVÆSTIO III.

An vera sit angina, quæ à fungorum esu & similibus venenatis rebus oriri dicitur?

Cognata quæstioni præcedenti est & ista, an illa suffocationis species, quæ à fungorum esu & similibus venenatis infertur, sit angina. Etenim supra in caussis anginæ diximus, à nonnullis etiam inter caussas anginæ recenseri fungos & similia. Etenim fungi quidam pariunt quasi suffocationem, id quod Pausaniæ puellæ accidisse refert Hippocrates, 7. *epid.* Idem accidit ab helleboro albo & aconito; & vnctor apud Harpalidem, *lib. 7. epid.* ex esu medicamenti purgantis suffocationem quasi incurrebat. Herba bella donna dicta similem qualitatem habet, de qua Heurnius: *Ioci caussa,* inquit, (verùm in talibus iocus locum ita tutò non habet) *scrupulus de radice derasus macer*etur in vini ℥. j. ß. *horis ad summum duabus, & deinde percolato, ac digitis presso id vini recentis additur, quod poculum repleat. Totum potandum parasitis præbetur. Fit inde, vt paulò post, qui biberint, nihil prorsus edere possint magno spectantium oblectamento. Discutitur fucus à risu aceto potui dato. Id enim præsentissimum antidotum.* Idem habet Ioh. Baptista Porta, *lib.* 14. *Magiæ naturalis.*

An vera sit angina à fungorum esu, & c.

Verùm sciendum talia venenata, si saltem angustiam quandam & quasi suffocationem sine inflammatione inducant, ad caussas anginæ referri non posse, patétque latius suffocatio quàm angina. Si verò occasionem præbeant, vt sanguis ad fauces confluat, atque inflammationem excitet, inter caussas anginæ meritò referuntur.

QVÆSTIO IV.

An nidus hirundinis aliquem in angina curanda vsum habeat?

Vulgatum esse apud Practicos, vt nidus hirundinis topicis medicamentis ad digerendum & discutiendum in angina admisceatur, supra dictum. Aliqui tamen id im-

An nidus hirundinis aliquem

probant. Reprehendit primò vſum nidi hirundinis Mercurialis, ſcribítque Practicos pleroſque malè conſilium veterum intelligentes exiſtimare, hanc vim ineſſe nido hirundinis, cùm tamen eam habeat auis. Nam hirundo ad anginam commendatur, de quo Celſus, *lib.* 4. *cap.* 4. *Vulgò audio, ſi quis pullum hirundinis ederet, anginâ toto anno non periclitari, ſeruatúmque, eum ex ſale, cùm is morbus vrget, comburi, carbonémque eius contritum in aqua mulſa, quæ potui datur, infricari, & prodeſſe.* Et puluiſculus ex hirundinibus etiam gargariſmis admiſcetur. Verùm etſi vim aliquam peculiarem ipſa auis in hoc morbo haberet: tamen vſu deprehenſum iam eſt, etiam nidum prodeſſe, atque vis illa proculdubio nido ineſt, ob excrementa pullorum hirundinum, eáque ſale multo abundantia, ſicut & vis ſtercoris canini, ſi biduo vel triduò tantùm oſſa comederit, proculdubio à ſale proficiſcitur. Deinde Petr. Paulus Pereda etiam vſum nidi hirundinis hìc improbat, quòd terra repellat. Verùm non omnes terræ æqualem vim repellendi habent, nec ipſe negare poteſt, ſtercus hirundinis digerere. Ideóque ſi quis omnino metuat vim repellendi in terra, ea maxima ex parte, vbi ſtercore hirundinum deſtituitur, ſeparari poteſt, vt vis reſoluendi & attrahendi, quæ eſt à ſtercore, fiat fortior. Neque enim exiſtimo nidum hirundinis, præcipuè ob terram, quæ ei ineſt, adhiberi, ſed potius ob ſtercus hirundinum, quod, vt Galen. 10. *de ſimp. med. fac.* & 6. *de cōp. med. ſec. loc.* docet, acre & diſcuſſorium eſt; id quod ex hiſtoria Tobiæ patet, qui ex ſtercore hirundinis calido ipſi in oculos illapſo excæcatus eſt. Quam acrimoniam cùm admixta terra temperet, accommodatiſſimum diſcutiendis tumoribus, præſertim faucium & gutturis, eſt remedium, imprimis ſi hirundini aliqua peculiaris vis contra anginam ineſt.

QVÆSTIO V.

An laryngotomia tuta & vtilis ſit?

An laryngotomia tu-

Equidem nonnulli laryngotomiam planè improbant, vtpote quæ periculoſa ſit, cùm primò oſſa, & cartilagines

nes, è quibus & trachea pulmonis arteria constat, coalescere nequeant, ex sententia Hippocratis, *6. aph. 18.* atque ita ægro interitus afferatur. Deinde metuendum sit, ne sanguis è vulnere effluens in pulmones ruere, ægrúmque suffocare possit. Tertiò etiam Aretæus & Aurelianus fide experientiæ hanc operationem destitui existimant. *ta & vtilis sit.*

Verùm vulnera tracheæ planè insanabilia non sunt, sicut exemplo docet Albucasis Chirurg. *lib. 3. c. 43.* atque aliquot etiam Schenckius, *lib.2.obs.40.* collegit. Atque ipse etiam arteriam ita vulneratam, vt vulnus in cauitatem eius penetraret, sanatam fuisse bis vidi. Et quamuis ipsa cartilago non coalescat: tamen carnis duræ & veluti calli interuentu, & membranæ, qua iunguntur annulli asperæ arteriæ, conglutinatur. Neque etiam de fluxione sanguinis in pulmones metus est, si sectio rectè instituatur. Nullum enim insigne vas est eò loci. Iis verò, qui experientiæ fidem in dubium vocant, meritò ea exempla, quæ passim apud Medicos occurrunt, opponenda, quæ Schenckius *l. alleg.* collegit. Refértque etiam Ant. Musa. Brassauolus *in comm. in 4. Hipp. lib. de vict. rat. in acut.* se suis manibus, cùm chirurgus quidam imperitus id non auderet, angina laboranti morti propinquo guttur dissecuisse, quod & aliàs pluries cum felici successu se tentasse scribit.

CAPVT XXV.

De Strumis in collo & bronchocele, ac hydrope gutturis.

TANDEM inter colli vitia meritò etiam strumæ dictæ explicandæ: Strumæ autem, quæ Græcis χοιράδες, dicuntur, seu ἀπὸ τῶν χοιράδων, id est petris è mari prominentibus, seu ἀπὸ τῶν χοίρων, id est, scrophis, vnde & vulgò scrophulæ dicuntur, quod scrophis, id est, quibus frequenter in collo oriuntur, etsi in genere pro omnibus induratis tumoribus & peculiari membrana conclusis, qui in glandulis, in collo, sub axillis, in inguinibus, vt & mammis oriri solent, accipiuntur, vt ex Celso, *l. 5. c. 28.* & Aëtio, *Struma.*

tetrab.

tetrab. 4. *serm.* 3. *cap.* 5. videre est: in specie tamen à nonnullis struma pro tumore in gutture accipitur, de quo agere huius loci est: de reliquis huius generis strumis de tumoribus in genere dicendum.

QVÆSTIO.

An bronchocele, & struma in gutture sit idem morbus?

An bronchocele & struma in gutture sit idem morbus.

Verùm cùm tumorum horum natura & curatio rectè explicari & tradi non possit, antequam hæc quæstio expediatur, eam, quæ aliàs postponenda esset, huic capiti præmittere libet. Fecit autem huius controuersiæ iam mentionem Ioh. Langius *lib.* 1. *epist.* 243 vbi scribit, bronchocelem, seu herniam gutturis longè diuersum à struma fuisse veteribus tumoris genus. Celso scilicet, *lib.* 5. *cap.* 28. strumam esse tumorem, in quo subter concretæ quædam ex pure & sanguine quasi glandulæ oriuntur: id quod in ceruice, alis, inguinibus, in lateribus & mammis, quoque accidat: bronchocele verò fit pendulus circà guttura tumor à bocij, vētricosi poculi similitudine bocium appellatus, inter cutē & asperā arteriam: in quo modò, caro pituitosā, modò humor aliquis melli aut pulti similis membranulis includitur, interdum etiam pili minutulis ossibus mixti reperiantur. Verùm cùm consuetudo sit dicendi magistra, parùm referre putat bronchocelem & chærades strumas quoque appellari.

Verùm etsi forsan hæc ita sese habeant, & strumæ vocabulum pro tumore, in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine oriuntur, quæ febres mouent, atque alio tumore, quàm qui hodie hoc nomine appellantur, (strumæ enim hodie notæ febrem non excitant) & forsan pro apostemate aliquando scirrhoso acceperint: tamen de hoc etiā adhuc quæstio est, an strumæ hodie notæ differat à brōchocele. Nā video & hac de re etiā inter autores discrepantiā. Alij enim bronchocelem sub strumis comprehēdunt, & bronchocelem statuunt esse strumam in gutture; alij verò eos tractatione seiungunt & separant. Hieron

Fa

Fabric. *de oper. chirurg.* hanc differentiam constituit, quo bronchocele sit tumor non in glandula aliqua, sed supra arteriam asperam obortus, struma verò in collo sit tumor in glandula aliqua ex iis, quæ asperæ arteriæ adiacent, potissimùm in iis, quæ sub larynge statim hinc inde ad asperæ arteriæ latera ponuntur, atque ita bronchocelem sumit pro abscessu aliquo penitiori membranæ inclusoad βρόγχον, id est, asperam arteriam enato, strumas verò sumit pro glandularum in collo tumoribus. Idem statuit etiam Franciscus Peccettius, qui *lib.* 1. *chirurgiæ c.* 23. strumas glandularum tumores esse scribit bronchocelem verò tumorem seu abscessum magnum, mollem & rotundum inter cutem & asperam arteriam: Et ex Guidone scribit, si huiusmodi tumor in capite oriatur talpariam seu talpam dici, in collo bocium, in testiculis herniam (carnosam scilicet) Distinguit etiam strumas, & bronchocelem Platerus, etsi alio modo, vt postea dicetur. Vt ergo, quæ vtriusque sit natura, videamus seorsim de vtroque affectu dicemus.

De Strumis in gutture.

Strumæ ergo in gutture sunt tumores in glandulis, quæ asperæ arteriæ adiacent, orti è pituita lenta & crassa, aliquando etiam peculiari carne geniti, peculiari membrana conclusi. *Strumæ in gutture.*

Hippocrates *in Coacis lib.* 2. *tertiæ sect. aphor.* 2. *ex distinct. Hollerij*, ab anno 14. ad 42. strumas fieri docet; ab ea verò ætate ad annos tres & sexaginta strumas fieri negat. Quod procul dubio verum est, vbi ab interno humorum vitio strumæ fiunt; cùm ea ætate materia amplius deesse videatur. Interim non videtur impossibile, etiam post 42. annum strumas fieri posse ab aquarum vitiosarum potu, quod illis accidit, qui ad Alpinos populos veniunt. Tumores enim hi quibusdam locis endemij sunt, scribítque Hieron. Fabricius ab Aquapendente, tales tumores frequentes esse in quadam Bergomensis agri parte, vbi cùm viri tum mulieres ferè omnes anteriùs in collo gestant

gestant tumores magnos, molles, mobiles & pendulos, doloris expertes. Idem morbus & Allobrogibus & Alpinis, ac Charinthiæ & Styriæ Alpinæ inhabitatoribus, & Hispaniæ quibusdam locis familiaris est.

Tumores hi, vt diximus, & strumæ & scrophulæ dicuntur. Platerus tamen inter eos talem facit differentiam, & strumas illos tumores in gutture appellat, qui sunt magni & penduli, & sæpè cum gutturi profundè incumbunt, raucedinē vel dyspnæam aliquam efficiūt; scrophulas verò eos saltem tumores, cùm vna simplex glandula vel ex duabus, tribúsque nonnunquam instar vuæ complicata prominet, appellat. Nam etiam scrophis, seu porcis tumores hi saltem prominent, non dependent.

Caussæ.

Caussa. Oriuntur autem strumæ hæ imprimis ex humore crasso & lento, quem vulgò pituitosum esse statuunt, cui interdum etiam melancholicus admiscetur. Platerus tamen nō sine caussa hîc monet, non satis rectè vulgò statui, ex sola pituita, aut melancholia hos glandularum tumores deduci. Ex his enim si strumæ & eiusmodi tumores alij ortum haberent, non tam diuturni essent, sed putredini & corruptioni obnoxij, & in pus mutarentur, vt alij ex humoribus simpliciter excrementitiis orti tumores. Ipse verò è succo nutriente hos tumores oriri statuit. Cùm enim glandulæ, quàm aliæ carnes crassiore succo nutriantur, si is quantitate, & qualitate moderatus sit, eas in suo naturali statu conseruat; si verò qualitate & imprimis quantitate excedat, tumores varij excitantur. Etenim si aliquid humorum planè excrementitiorum admisceatur, tumores eiusmodi citiùs in abscessum abeunt. Si verò succus ille nutriens solus sit, sed copiosior, quàm vt parti omnis apponi possit, in eiusmodi tumores degenerat. Naturaliter enim talis humoris non plus in corpore generari debet, quàm vt partibus illis nutriendis sufficiat. Si verò plus eius generetur, talium tumorum caussa est. Natura enim vt vitiosos humores alios ad alias partes protrudit, vt in scabie, erysipelate, bubonibus, arthritide videre est: ita etiam quod in alimento est ignobilius, non partibus nobilibus apponit,

sed

ſed glandulis, vnguibus, capillis. Quapropter etiam ſi talis ignobilis, feculenti,& craſſi alimenti plus generetur, natura rectè agens ad illas partes,cum quibus conuenientiam habet,glandulas ſcilicet protrudit, ex quo proinde etiam carnem,aut carni quid ſimile generare tentat.Vnde etiam Autor definitionum Medicarum ſtrumas dicit carnem ſiccam,& Aëtius ex Leonida carnem ſubalbeſcentem facilè augeſcentem. Et quidem peculiari membranæ ſtrumæ includuntur, quæ & ipſa à facultate formatrice, quæ omnibus partibus viuentibus inſita & nunquam otioſa eſt producitur. Dum enim ab affluente humore ſuperfluo membrana diſtenditur, & forſan etiam rumpitur, natura nouæ quaſi membranæ texturam aggreditur.

Platerus his cauſſis addit etiam ſemen & facultatem formatricem in vtero,& ſcrophulas has,vbi ſunt alicui loco familiariores, à parentibus in liberos propagari potius, quàm cibi vel potus alicuius peculiari cauſſa euenire,ſtatuit. Quod vt non rarò verùm eſſe exiſtimamus; ita potum & cauſſas ante propoſitas reiiciendas non cenſemus: cùm obſeruatum ſit, eos,qui ſani in talia loca peruenerunt, ſi aliquandiu ibi degant, ſtrumas tales contrahere.

Habet autem humor ille ortum è cibis crudis & craſſis, vnde etiam ætati puerili,quæ tales humores cumulat, malum hoc familiare eſſe ex Hippocrate modò dictum eſt, imprimis ex potu aquarum crudarum & niualium: Qua de cauſſa,qui Carinthiam & Styriam,& alia ibi loca Alpes verſus incolunt, plerique bronchocele laborant. Langius equidem *lib.* 1. *epiſt.* 43. *&* *lib.* 3. *epiſt.* 4. qui eò loci videatur, in hydrargyrum,ſeu aquas ex montibus metallorum feracibus ſcaturientes, & Mercurium in ſe continentes cauſſam huius rei refert. Et omninò negandum non eſt argentum viuum peculiari modo pituitam ad fauces & glãdulas ibi protrudere,ita vt etiam extrà inunctus ſaliuationem excitet & dẽtium vacillationem pariat:Quia tamen in Hungaria & Tranſſyluania, atque alibi etiam in magna copia Mercurius prouenit,vbi tamẽ morbus ille epidemius eſt:malo ſimpliciter ex aquar.crudarũ,& ex niue liqueſ

liquescente resolutarum potu id fieri, quas Hippocrates *lib. de aëre, aquis, & locis* ὕδατα φλεγματώδεσατα & βραγχώδεσατα nominat.

Signa Diagnostica.

Signa. Affectus ipse per se patet. Apparet enim tumor rotundus, pendulus, propriæ membranæ inclusus, qui propterea ad tactum mobilis est, & à cute separari potest.

Prognostica.

Prognostica. 1. Strumæ hæ vt omnes difficulter curantur, in pueris tamen facilius curantur, quàm in adultis.

2. Liberæ ac nulli vasi implicatæ strumæ curantur faciliùs, quàm quæ vasi implicatæ sunt.

3. Excisione sine periculo vix curantur, propter neruos recurrentes eò loci latentes, qui si læduntur, vox perit: quod cuidam accidisse refert Galenus, *1. de loc. aff. c. 5.* qui cùm strumas in profundo in collo incumbentes exscinderet, & inter secandum quoddam vas non specillo secaret, sed vnguibus euelleret, imprudens ob ignorantiam simul neruos recurrentes distraxit, atque hoc pacto puerum liberauit à strumis, sed mutum reddidit. Ideóque strumæ, quæ in anteriore colli parte sunt, periculosiores sunt, quàm quæ in posteriore.

4. Nisi folliculus radicitus exscindatur, malum reuerti solet.

Curatio.

Curatio. Materia tumoris caussa tollenda est, & si quæ materia affluat, ea etiam euacuanda. Quod fit; dum vel insensibiliter absumitur ac discutitur, vel in pus mutatur, vel exscinditur.

Primò ergò, si adhuc vitiosi humores, præcipuè pituitosi, qui caussæ antecedentis rationem habeant, in corpore abundent, ij tollendi, & corpus conuenienter euacuandum, cùm per vniuersalia, tùm per ea quæ caput purgant.

Deinde corpore euacuato ea medicamenta exhibenda, quæ materiam strumarum absumunt, absorbent & exsiccant. In quo genere primò est radix scrophulariæ, quæ nomen inde habere videtur, quod scrophulis medeatur, item radices vrticæ mortua, filipendulæ, gladioli. Laudatur

datur & radix rufci,cuius efficaciam fibi quoque compertam effe teftatur Fallopius, fi eius in puluerem redactæ drachma vna fingulis diebus cum vino affumatur. Vel ♃. *Rad. rufci* ʒ. ß. *iridis* ℥. ix. Cum vino dulci vel mulfa exhibeatur diebus 40.

Plurimùm etiam commendatur fpongia, ac fequens medicamentum vt fecretum in multis probatum commendatur.

♃. Spongiam nouam, crudam non lotam, quæ calculis & nodulis fit refertiffima. Infundatur tota in f. q. cereuifiæ, ita tamen, vt aliquandiu decoctum fufficiat. Coque cum cereuifia, vt abfumatur quantitas duorum tranfuerforum digitorum. De eo bibat æger vefperi, cùm cubitum itur, hauftum calidè. Sin autem affumi illa potio præ naufea nequit, addi poffunt aromata pro libitu, aut radix polypodij querni.

Arnoldus de Villa noua hunc puluerem laudat, vtpote à quo omnes infra vigefimum quintum annum infallibiliter curentur:

♃. *Cineris fpongiæ marinæ & paleæ marinæ, offis fepiæ, piperis longi & nigri, zingiberis, cinamomi, falis gemmæ, pyrethri, nucum cupreffi, gallarum quercus, rofar.* an. ʒ.ij. Fiat Puluis.

De quo æger fæpius de die & nocte in ore aliquid teneat, & paulatim deglutiat. Idem & cibis infpergi poterit.

Idem & alios pulueres proponit. Valdè etiam commendatur hic puluis.

♃. *Rad. ariftoloch. rotundæ, raphani, fpatulæ fœtidæ.* an. ʒ. j. *fol. pimpinellæ, pilofellæ, rutæ maioris,* an. ʒ. ij. *fcrophulariæ, filipendulæ*, an. ℥. ß. *fem. anifi* ʒ. ij. *zingiberis* ʒ. j. *turbith. opt. fol. fenæ elect.* an. ʒ. ij. *facch. albiff.* ℥. iiij. F. Puluis, de quo fumatur de fingulis diebus cochlear vnum cum vino albo vel aqua geniftæ. Vel ♃. *Lapidis fpongiæ* ℥. iiij. *fal. gemmæ* ʒ. ij. *falis tartari* ʒ. j. Fiat Puluis. Sumantur à quadra vltima quotidie ex vino ʒ. ß. vel ℈. ij. Alius puluis contra ftrumas.

♃. *Spong. marin. pilæ marin. corall. rub. vft.* ʒ. ij. *papyri tenuiff.*

& albiss.omnium combust. an.℥.ß.Quibus cineribus admisc. *rad.scophular.maj.*ʒ.iij. *oss.sepiæ,sal.gem. gallar.* an. ʒ. ij. *nuc. mosch.piperis long.& alb.zingib. a.*an.ʒ.j. *cinamomi ac* ʒ.j. ß. *facchari* ℥.j.ß. M. F. Tragema.

Ex pulueribus istis cum syrupo betonicæ vel alio conueniente fieri possunt etiam electuaria. Vel talis paretur potio.

♃. *Rad. scrophulariæ,filipendulæ,* an. ℥.ß.*fol. agrimoniæ, pilos.pimp.*an. m̃.j.*flor. betonicæ,rorismarini.*an. P.j. Coq. in vino albo vase clauso. Colatura dulcoretur saccharo, & addatur *aq. cinamon.* ʒ.ß. pro duabus vel tribus dosibus.

Topica emollientia & resoluentia. Tertiò topica vsurpanda, & primò quidem danda opera,an materia tumoris caussa insensibiliter discuti & absumi possit. Et adhibentur ferè medicamenta,quæ scirrhis applicari solent,& primò quidem emollientibus,incidentibus & discutientibus vtendum,& imprimis ea eligenda, quæ strumis priuatim prodesse compertæ sunt, vt scrophularia & similia : atque vt corpus mollius vel durius, tumor recentior,vel antiquior fuerit, ita fortiora,vel mitiora vsurpanda. Vt ♃. *Rad.althææ* ℥. j. *mucilag. sem. lini, fænigræci,*an.ʒ. vj. *pingued.gallin. humanæ,*an.℥.j. *ol.amigd. dulc.* ℥..ß..*croci* ʒ. ß. *ceræ q.s.* F. Vnguentum. Vel ♃. *Rad. scrophulariæ autumno effossæ & purgatæ* q.v.

Contundantur cum s. q. butyri recentis, inque fictile operculo clausum loco humido reponantur per dies 15. Deinde lento igne calefiant & colentur. Linimento hoc strumæ illinantur. Vel ♃. *Folia cupressi.* F. Puluis.

Puluis hic vino conspergatur & in massam vnam redigatur. Hoc medicamento strumam illines, & tertio die demum solues,tum locum exprimas,quem contractum inuenies.Denuò medicamentum induces,atque iterum obligabis per triduum,donec struma euanescat.

Et talia plurima passim à Galeno,Paulo, Celso, Rhase, Auicenna & aliis describuntur, quæ omnia hîc cumulare opus non est,præsertim cùm plurimi diffidant huic curationi in antiquis strumis. Quanquam enim Galenus & alij curandas hoc modo strumas esse præcipiant, ac Valescus de Taranta in strumis vnius anni talibus resoluentibus

cum

cum felici successu se vsum esse scribat: tamen si sint antiquiores & perfectæ ac membranis conclusæ, hoc modo integra curatio vix sperari potest.

Itaque vbi per emollientia & resoluentia tumor discuti non potest, ad maturationem & suppurationem veniendum. Vt ♃. *Rad. lilior. albor. althææ. iridis.* Coqu. ad mollitiem. *Suppurantia.*

Deinde adiecta farina triticea & oleo dulci, vel liliorum alborum, ac pinguedine anserina vel gallinacea fiat Cataplasma.

Vel alia maturantia applicentur, quæ passim nota sunt. Insistendum autem tamdiu vsui suppurantium, neque locus antè aperiendus, donec tota materia intus conclusa in pus mutata fuerit. Vomicâ enim adhuc conclusâ calor etiam conclusus manet, atque reliquum etiam materiæ faciliùs in pus vertit. Quod si vomica citiùs aperiatur, cum humoribus etiam spiritus & calor effunditur, quo exspirante reliqua pars materiæ postea tardiùs & cum difficultate suppuratur. Cui & hoc accidit, quod pars materiæ suppurata facit, vt & reliquum faciliùs in pus mutetur.

Vbi verò struma fuerit in pus mutata, aperienda est vel medicamento, vel ferro aut cauterio. Apertâ vomicâ pus euacuandum, deinde sinus expurgandus vnguento Apostolorum, medicamento de apio, vel simili, hinc sinus carne implendus & cicatrice claudendus. Imprimis verò hoc vnguentum ad strumas suppuratas & apertas commendatur. *Apertio.*

♃. *Olei laurini* ℥. j. *cerussæ puluerisatæ & cum aqua vitæ læuigatæ* itidem ℥. j. *aluminis rochæ* ℥. ß. *salis communis* ʒ. ij. F. Vnguentum. Vel applicetur Emplastrum diachylũ compositum. Vel ♃. *Rad. iridis* ℥. iij. Coq. in *aceti & mellis* ℥. vj. Contundantur minutim & addantur *terebinthinæ, vnguenti dialthææ* an. ℥. iij. *pulu. cumini, fænigræci,* an. ℥ j. *ceræ. q. s.* Fiat Emplastrum. Vel ♃. *Galbani*, *bdellij*. an. ℥. j. *ammoniaci* ℥. ij. *sordis alueariorum apum, æsypi*, an. ʒ. ij. *terebinthinæ, picis liquidæ*, an. ℥. j. ß. *baccar. lauri, staphidis agriæ*, *cumini*, *pyrethri*, an. ℥. ß. *stercoris caprini*, *ouilli*, *anserini* an. ʒ. iij. *axungiæ porci*, *seui caprini, ceruini, vrsini*, an. ℥. j. *ol. cha-*

mæmel. lilior. albor. ceræ, an.*q.ſ.* F. Emplaſtrum, quod potenter reſoluit. Vel ♃. *Rad. brioniæ, cyclaminis, cucumeris agreſtis, ireos*, an. ℥. ij. Coqu. in vino albo & terantur.

Deinde adde *ammoniaci aceto diſſoluti, bdellij, opopanacis in oleo ſeſamino diſſoluti*, ana ℥. j. *ſtercoris columbini, caprini*, an. ℥. j. ß. *ladani, ſtiracis, calamitæ*, an. ℥. ß. *picis naualis q. ſ.* F. Emplaſtrum. Vel ♃. *Emplaſtri de meliloto* ℥. j. *bdellij aceto ſcillitico diſſoluti* ʒ. ij. *caſtorei pinguis* ʒ. j. ß. *pulu. radic. ireos, fol. cupreſſi*, an. ʒ. j. *ol. chamæmel. lilior. albor. amygdalar. amar.* an. *q. ſ.* F. Emplaſtrum.

Sectio. Quod ſi nec hoc modo curatio ſperari poteſt, extrahêda eſt ſtruma: quod quidem fit primò ſectione, quæ quomodo peragenda ſit, in Inſtit. *lib. 5. part. 1. ſect. 2. c. 13.* dictum.

Septica. Quod ſi æger ferrum non admittat, alius modus ſupereſt ſtrumas tollendi per medicamenta, ſeu cauſtica & corrodentia, ſeu ſeptica & putrefacientia. Hâc autem in re diligenter obſeruandû, ne partes vicinæ à medicamentis his lædantur & inflammentur. Ideò muniendæ ſunt vnguento refrigerante Galeni, roſato Meſue, & ſimilibus. Perficitur autem hæc res duobus modis. Alij ſcarificationem præmittunt, & ſtrumam in minutiſſima ſcarificant, deinde inſpergunt puluerem paratum ex *morſus diaboli ſiccat. in vmbra* ℥. j. *arſenici rubri, vitrioli, lithargyri, auri pigmenti*, an. ʒ. j. Puluëri impone emplaſtrum diachylum, quod poſt 24. horas demum deme & vide, an ſtruma ſit caſtigata. Niſi fuerit, aufer ſcalpello cutem mortuam, denuóque inſpergere puluerem, & emplaſtrum imponito. Poſt 24. horas caſtigatæ ſcrophulæ illinatur locus butyro & vitello oui mixtis in formam linimenti. Et ita ſingulis 24. horis linimentum mutabis, donec caro mortua deciderit.

Alij ſine ſcarificatione mox medicamenta cauſtica & ſeptica adhibent: alij tamen alia. Fallopius in corporibus ruſticis vtitur troſchiſcis de minio, quos deſcribit Iohan. de Vigo, *lib. 8. cap. 13.* vbi & ſimilia medicamenta plura reperiuntur, pro quibus ille, vt mitiores hos ſubſtituit.

♃. *Auripigmenti, arſenici cryſtallini*, an. *q. ſ.* Miſce cum paſta

pasta ex farina triticea, & F. trochisci. Pro quibus etiam in apertam vomicam hoc medicamentum imponit.

℞. *Arsenici rubri, sandarachæ Græcorum*, an. ʒ.ij. *axungiæ suillæ q. s.* M. fiat vnguentum.

Et plurimi quidem censent, arsenicum hac in re primatum obtinere. Verùm cautione opus est, & non temerè admouendum. Nam supra modum vehemens ac virulentum est, febres excitat, & plurima alia praua symptomata inducit, & in minima etiam quantitate multa præstat. Ideóque vltra quantitatem dimidij grani triticei non adhibendum, & quidem in corpore robusto, & loco à membris nobilibus remotiore. In corporibus verò mollioribus & iuxta membra nobilia minor quantitas adhuc adhibenda, sempérque præstat minimam quantitatem vna vice applicare, & postea idem medicamentum, si opus sit, repetere, quàm nimia quantitate ægrum lædere. Et cùm per dies tres duret operatio eius, eo tempore æger semper vt febricitans aliquis regendus, & contra malignitatem muniendus. Itaque cùm non sine periculo arteriæ applicetur, præstat lapide caustico, quo fonticuli applicari solent, quémque in Instit. *lib.5.cap.vlt.* descripsimus, vti.

Quando glandula iam corrupta & absumta fuerit, crusta inducta à sana parte remouenda butyro loto cum farina triticea & axungia suilla. Crustâ demta si quid adhuc vitio si reliquum fuerit, illud etiam per medicamenta erodentia, vt vnguentum Agrippæ & similia, tollendum, & tandem vlcus, vt fieri solet, sanandum.

Est tamen adhuc alius modus strumas sanandi, quæ ab exili radice pendent. Illas enim serico filo, aut setis equinis versus radicem constringere licet, & quidem in dies arctiùs, donec resiccatæ fuerint, & spontè deciderint. Potest etiam medicamento exsiccante actio vinculi promoueri & adiuuari.

Curatio strumarum à contactu Regis Galliæ.

Tandem de curatione strumarum non prætereundum, vulgo ferri, Reges Galliæ solo attactu sanãdi strumas vim habere. De quo etsi alij aliter sentiant, & alij in imaginationem, alij in aëris mutationem & motum corporis

caussam huius rei rejiciant: vana hæc esse facilè patet. Cùm autem hæc vis à Clodoueo primo Galliæ Rege profecta sit, atque inde ad successores per traducem, nullo respectu familiæ habito, translata sit, procul dubio donum est supernaturale diuinitus concessum. Nam cùm dictus Clodoueus primus Galliæ Rex esset idolorum cultor, Clotildis vxoris monitu & precibus persuasus est, vt Christi nomen profiteretur. Cùm ergo à Remigio Rhemensi Archiepiscopo, baptisatus & chrysmate vnctus esset, ab eo tempore hanc vim strumas sanandi accepit, & quasi per traducem in omnes suos successores deriuauit. Solent autem passim è vicinis & peregrinis locis quotannis strumis laborantes affluere, quibus Rex manum imponit, & hæc verba Gallico sermone profert: *Le Roy te touche, & Dieu te guarit: Rex te tangit, & Deus te sanat*, atque apposito crucis signaculo, ab vno & trino Deo vim eam deriuari, publicè profitetur. De qua mirabili strumas sanandi vi, solis Galliæ regibus Christianissimis diuinitus concessa, peculiarem librum conscripsit Andreas Laurentius, qui videatur.

De Bronchocele.

Bronchocele. Bronchocelen verò definit Celsus, *lib.7. cap.13.* quòd sit tumor in ceruice seu collo inter cutem & asperam arteriam quo modò caro habes, modò humor aliquis melli aquæue similis includitur, interdum etiam minutis ossibus pili immixti.

Quæ autem & de caussis eius & de curatione vulgò traduntur, parum ab iis, quæ de caussis & curatione strumarum dicta sunt, differunt. Ideóque ea etiam non repetemus. Hoc verò non prætereundum, Felicem Platerum aliam planè & à vulgata opinione diuersam de generatione & curatione bronchoceles sententiam habere, quam proponere libet.

Ille autem statuit, bronchocelen seu gutturis herniam esse tumorē in colli anteriore sede, seu gutture amplo spatio extuberantem, qui tensus est admodnm, vt cùm pulsatur, sonum edat, & cùm premitur, sicut vter cedat, sed mox iterum attollatur; quibus à struma facilè secernatur.

Caussam

Caussam autem huius mali statuit esse flatum sub cutem membranámque generalem cuti substratam, adnexámque in colli anterioribus irrumpentem. Collectionis autem aëris eò loci caussam esse statuit luxationem,seu auulsionem cutis cum membrana illa,quæ eò loci crassior est & rubicundior, quàm alibi, à subiectis asperæ arteriæ musculorúmque colli anteriorum sedibus, spatiúmque illic efficientis,in quod ob fugam vacui aër,seu status è vicinis locis irrumpens illud non solùm implendo, cutem membranámque in tumorem eleuat,sed & continuatione distendens in vniuersum adauget,vnde nomen rectè acceperit tumor, quod bronchocele,quasi ruptura seu hernia gutturis,appelletur.

Caussam autem auulsionis membranarum statuit esse conatum vehementem, qui fit, dum spiritu retento excrementa vel fœtum in partu excludere nituntur,aut buccas vehementer inflant.

Verum enim verò etsi facilè concedimus,caussam principalem esse auulsionem cutis & membranæ illius à partibus vicinis: tamen verò vix simile videtur,solùm flatum, vtpote mobilem,nec facilè vno in loco hærentem, malum tam diuturnum procreare posse, & tangenti aliud etiam facilè deprehendere est. Ideóque mihi probabile videtur, in vacuum illud spatium, præcipuè membranis extensis, succum aliquem & nutrimentum crassius effundi, è quo natura carni quid simile formet. Vnde etiam, vt ipse Platerus statuit, nisi malo huic maturè occurratur, vix dum amplius abigi posse, sed toto vitæ curriculo permanere illic,quo p.n. excrescit, sese circa vicina vasa implicante, & iis pertinaciùs adhærescente.

Curatio.

Curatio ergo, vt ex Plateri sententia rectè instituatur, *Curatio.* principio,ne tumor incrementum sumat,astringentia sunt applicanda, vt emplastrum ad rupturam, & quæ in hydrope solent adhiberi, vt membranarum illa contiguitas soluta iterum iungatur.

Idem tamen etiam interna quædam adstringentia & siccantia exhibet, commendátque puluerem aluminis

vsti ʒ.ß. pondere exhibitum. Possunt & alij pulueres antea de strumis propositi exhiberi.

Si verò tumor iam incrementum sumserit, discutientia antea in strumarum curatione proposita etiam hîc locum habere possunt.

De hydrope gutturis.

Hydrops gutturis. Non prætereunda hîc rara affectio gutturis. Solent enim interdum partes quædam priuatæ ab aqua intumescere, non solùm internæ, vt pulmo & vterus, sed etiam externæ. Et vidi semel atque iterum, & idem annotarunt alij, toto corpore saluo, manum tantùm intimuisse tumore aquoso pertinacissimo. Idem in gutture factum in puella, vidit Montanus, qui etiam hydropem illam gutturis per incisionem curauit.

LIBRI

LIBRI SECVNDI PARS SECVNDA.

DE ASPERÆ ARTERIÆ, PVLMONIS, MEDIASTINI, DIAPHRAGMATIS, THORACIS præter naturam affectionibus.

PRÆFATIO.

Summam tractandorum continens.

POSTQVAM HACTENVS morbos & symptomata, quæ partibus inter caput & thoracem intermediis accidunt, explicauimus, vt ad vitia thoracis, & partium in eo contentarum accedamus, ordo postulat. Hâc ergo secundâ libri secundi parte dicemus de affectibus præter naturam asperæ arteriæ, de pulmonis morbis, puta eius intemperie, inflammatione, seu peripneumonia, obstructione, de grandine & calculo, ac vermibus in pulmone genitis, de hydrope pulmonis, de pulmonis cum thoracis membranis coalitu, de ruptura & erosione vasorum pulmonis, de vulneribus, & vlceribus pulmonis; de mediastini inflammatio-

ne; de diaphragmatis inflammatione; de pleuritide, seu inflammatione pleuræ & musculorum thoracis, de vulneribus & fistulis, de empyemate, de hydrope pectoris, de vertebrarum dorsi luxatione & gibbositate, de fracturis costarum, & earum ad interiora compressione. Hinc dicendum de symptomatibus, quæ inde proueniunt, puta de respiratione læsa, asthmate, suffocatione; vocis & locutionis læsione, tussi, dolore lateris & pectoris, sputo sanguinis, & grandinis, ac calculorum & vermiculorum è pulmonibus reiectione.

CAPVT I.

De asperæ Arteriæ morbis.

Asperæ arteriæ morbi. FAVCIBVS & gutturi succedit arteria, Græcis, τραχεῖα, dicta, ad differentiam earum, quæ è sinistro cordis ventriculo in vniuersum corpus distribuuntur: Item βρόγχος, quod ex bronchiis, id est, annulis cartilagineis constet. Habet ea naturalem constitutionem suam, vt passim ab Anatomicis describitur; à qua si deflectat, varij morbi in ea oriuntur.

Morbi intemperiei.

Intemperies. Et primò quidem morbis intemperiei corripitur, quam inducit imprimis aër, quem inspiramus, vt & quem exspiramus, qui si frigidior fuerit asperam arteriam refrigerat; si calidior calefacit, si humidior, humectat; si siccus exsiccat. Possunt idem præstare etiam cibus & potus. Hinc ab aqua frigida vel potu alio congelato, aut glacie refrigerato aspera arteria refrigeratur. Eadem tamen intemperies accidere potest ab humoribus & materia, quæ eam præterlabitur, siue à capite ad eam confluat, siue à pulmone & thorace reiiciatur. Possunt etiam intemperies partium vicinarum tracheæ intemperiem aliquam inducere. Ita œsophagus inflammatus calidam intemperiem arteriæ asperæ communicare potest.

Cogno

Cognoſcuntur autem iſtæ intemperies à cauſſis antecedentibus, ſcilicet vel calefacientibus, vel frigefacientibus, vel humectantibus, vel ſiccantibus, item ex vocis mutatione, oris ariditate vel humiditate, caliditate vel frigiditate, deglutiendi difficultate, vel facilitate, vt & iuuantibus ac nocentibus.

Si verò intemperies à materia in corpore contenta inducatur, arguunt eam tuſſis, ſenſus grauitatis, dolor, anhelitus difficultas. Materia autem & humoris natura etiam intemperiei ſpeciem indicat.

Simplices autem intemperies & qualitates, ſiccitatem ſi excipias, facilè ſanantur, remotis, quæ eam induxerunt, cauſſis, & contrariis adhibitis; difficiliùs verò intemperies ſanantur, quæ à materia fouentur.

De curatione autem in genere hoc tenendum, cùm partes è quibus aſpera arteria conſtat, ſint frigidiſſimæ & exangues, in refrigerantium vſu cautus eſſe debet Medicus. Cùm etiam pars hæc ſicca ſit, & à cerebro defluentia excrementa ſubinde recipiat, audaciùs ſiccantibus vti licet; exaſperantium tamen vſus vitandus.

Intemperies autem ſimplices ſaltem remotionem cauſſæ eam inducentis & contraria medicamenta indicant.

Si adſit materia eam fouens; illa remouenda.

Si nimirum intemperies ſit *calida*, alteretur frigidis, *ſyrupo violarum*, *roſarum*, *cucurbitæ*, *mucilagine*, *ſemin. pſyllij*, & ſimilibus.

Si *frigida* ſit intemperies, conueniunt *ſpecies & rotulæ diaireos*, *diacalaminthæ*, *diahyſſopi*, *ſyrupus de hyſſopo*, *de betonica*. Extra inungatur collum *oleo irino*, *coſtino*, & ſimilibus.

Si intemperies ſit *humida*, vtile eſt *decoctum & aqua hyſſopi cum melle*, *ſpecies diaireos*, *diacalaminthæ*.

Si intemperies ſit *ſicca*, vtendum *ſyrupo violarum*, *iuiubino*, *de glycyrrhiza*, *lacte*, *emulſione ſeminis papaueris*, *amygdal. dulc. pinearum*. Extra collum inungendum *oleo violar. amygdal. dulc.*

Si cum materia ſit intemperies, ea cura requiritur, quæ in catarrho ad pectus labente propoſita eſt.

Asperitas.

Asperitas. Deinde aspera arteria patitur morbum superficiei, cùm scilicet, quæ intus & secundùm tunicam interiorem naturaliter læuis esse debet, aspera redditur & inæqualis.

Caussa. Quod si à rebus acribus immodicè detergentibus & erodentibus, vt salso & acri catarrho, rebus acidis, oleo, quod licet alias partes lenire & læuigare possit, asperam tamen arteriam & oculos exasperat, præcipuè si sit rancidum, vel frixione tale euaserit, rebus item oleosis & rancidis aliis, vt nucibus & similibus; puluere item & fumo vaporibúsque acribus, quos cum aëre inspirando attrahimus, accidit. Longa etiam oratio & vocis intentio asperam arteriam reddunt; humores item maligni, vt in lue Gallica; item vapores acres in febribus malignis ex inferioribus partibus eleuati.

Signa. Asperitas asperæ arteriæ cognoscitur ex caussis, quas modo enumerauimus, & ex vtilitate, quam præbent lenientia & damno, quod oritur ex acrium & acidorum vsu. Imprimis autem ex effectu cognoscitur, nimirum ex raucedine vocis, quæ ex asperitate arteriæ huius excitatur.

Cura. Asperitas autē asperæ arteriæ cura lenientia, & læuigantia remedia, & emplastica morsu expertia postulat. Cuiusmodi sunt *amylum*, *tragacantha*, *bolus armenus*, *amygdalæ dulces*, *nuclei pinei*, *dactyli*, *ficus*, *lac*, *vinum dulce*, *diapenidium*, *diatrag. frig. syrupus de iuiub. diacod. syr. de glycyrr. lobo de psyllio*, *de papauere*, *succus & extractum glycyrrhizæ*. Imprimis hîc prosunt hypoglottides, ac pilulæ & trochisci sub lingua tenendi, vt *pilulæ bechiæ*, *trochisci bechij*, *oleum amygdal. dulc. cum sacchara cando.*

Arteriaca medicamēta. Atque omninò huius loci sunt arteriaca dicta medicamenta, quod membranæ arteriam asperam succingenti prosunt. Composita talia ex antiquis multa proposuit Galenus, 7. *de compos. med. secund. loca*. Verùm cùm, vt idem Galenus, *ibid. cap.* 1. ait, omnium simplicium medicamentorum vires exquisitè nosse oporteat eum, qui compositum quodnam sit facturus, simplicia arteriaca hîc proponere libet.

Est autem illorum triplex genus. Primùm complectitur lenien-

lenientia, quæ sine omni mordicatione læuigant, qualia sunt, *butyrum recens s. sale, amylum, lac mustum dulce decoctum, passulæ, dactyli, iuiubæ, amygdalæ dulces, pinei recentes, glycyrrhiza, tragacantha, gummi Arabicum, cremor ptisanæ hordeaceæ & triticeæ, mucilago, sem. psyllij, cydoniorum, emulsio seminum quatuor frigidorum maiorum.*

In secundo genere sunt, quæ abstergunt simul nonnihil, citra tamen rosionem. Et possunt etiam in hunc finem vsurpari medicamenta ex priore classe, si quæ sunt huius generis propria adduntur. Sunt autem talia, *saccharum, mel, saccharum penidium, caricæ, syrupus violarum iuiubinus.*

In tertio genere sunt paulò acriora, quæ exsiccant, abstergunt, & discutiunt, vt *hyssopus, thymum, radix ireos, semen vrticæ, cinamomum, amygdalæ amaræ, spica, thus, myrrha, terebinthina, farina orobi, spec. diaireos Salomonis.*

Etsi verò pluribus modis talia exhiberi possunt, vt syruporum, linctuum: tamen commodissimè ferè in hypoglotidas, seu trochiscos sub liugua tenendos, qui paulatim liquescant, conformantur. Hærere enim necessum est.

Composita multa talia, vt dictum apud Galenum, 7. *de compos. med. sec. loca* exstant. Vnum atque alterum saltem addemus.

℞. *Sem. cydon. psyll. spec. tragacanthi frig.* an. ℨ. j. Fiat nodulus, qui madefiat in decocto passular. & glycyrrhizæ. Vel ℞. *Glycyrrhizæ rec. in taleolas sectæ* q. s. *pass. min. cass. extr. sacch. cand. sem. cydon.* Ebulliant parùm & pro vsu seruentur. Vel ℞. *Rad. althææ*, ℥. j. *glycyrrh. brancæ vrsinæ* an. ℥. ß. *pass. mund. iuiubar. sebesten*, an. N. x. *flor. viol. maluæ*, an. P. j. *sem. 4. frigid. maior. cydon.* an. ℨ. iij. *hordei mand.* P. j. Fiat decoctio, in ℔. j. dissolu. *syrup. violar.* ℥. viij. *iuiubini*, ℥. j. M. pro tribus dosibus. Vel coquantur ad spissitudinem & addatur saccharum penidium. Fiat lohoh.

Angustia asperæ Arteriæ. *Angustia asperæ arteriæ.*

Tertiò patitur aspera arteria morbos cauitatis, seu angustiam, quæ fit à rebus extra comprimentibus, laqueo, manu, similibúsque caussis asperam arteriam extrà coar- *Caussæ.*

ctantibus; ab inflammationibus item & tumoribus asperæ arteriæ incumbentibus; bolis item grandioribus deuoratis, vel rebus aliis duris deglutitis in œsophago subsistentibus, & arteriam, quæ à posteriore parte gulæ adiacet; comprimentibus, luxatione vertebrarum ceruicis. Quò etiam referri potest natiua pectoris angustia, item nimia obesitas, vnde arteriæ comprimuntur, & angustiores redduntur. Obstruitur à rebus extrà in eam illapsis, humoribus crassis & glutinosis confertim à cerebro in eam illabentibus, vel pure ex rupto pulmonis abscessu, vel etiam abscessibus in faucibus ruptis, seu grumis sanguinis vndecumque in eam illapsis; grandine item & calculis in pulmone genitis, & tandem à carne, quæ post vulnera vel vlcera arteriæ in ea nata eius meatum claudit.

Signa. Asperæ autem arteriæ angustiam patefaciunt caussæ cùm externæ, tùm internæ, quæ aptæ sunt canalem hunc comprimere, vel obstruere. Monstrant eadem effectus, respirationis difficultas, & imminens suffocationis metus modò maior, modò minor, pro angustiæ, à qua prouenit, ratione, tussis item, præsertim si extrà illapsa sit caussa angustiæ.

Et quidem inter morbos asperæ arteriæ angustia grauissimus & periculosissimus est, qui suffocando & spiritus intecipiendo hominem iugulat, siue id fiat à laqueo, siue à catarrho confertim in pulmones illabente, siue à sanguine in tracheam influente, siue à rebus aliis in eam illapsis. Cuius rei historias collegit Schenckius *lib. 2. obs.* 14. Pro caussarum etiam ratione malum nunc faciliùs, nunc difficilius curatur. Angustia enim asperæ arteriæ, quæ ob gibbum ex asthmate fit ante pubertatem, non curatur. Hippocrates *6. aphor. 46.*

Ad prognostica pertinet & hoc, quod ea, quæ in asperam arteriam illabuntur, interdum magno conatu in ipsum pulmonem detruduntur; quæ postea tamen interdum tussi reiiciuntur, interdum vomicam ibi excitant. Ita Alex. Benedictus, *lib. 3. cap.* 18. annotauit, Lucretiæ cuidam cùm nucem ponticam dentibus frangeret, oborto risu,

su, nucem in arteriam delapsam, & ancipiti conatu ad interiora propulsam, vbi ruptis venulis vomica in pectore exorta est, quâ tandem sanata obsessis meatibus vox rauca semper percepta est. Sic anno 1620. cùm hic vir quidam cerasa comederet, nucleus cum maximo suffocationis periculo & tussi maxima in guttur, & tandem in ipsum pulmonem illapsus est. Vnde suffocationis periculo cessante in eam venit opinionem, illum suffocationis metum non à nucleo, sed catarrho, præcipiti, cui aliàs valdè erat obnoxius, prouenisse. Verùm durauit per interualla tussis ista tribus septimanis, & dolorem quendam grauatem in dextra thoracis parte sensit. Tandem cùm nocte quadam vehementer integram horam tussiuisset, nucleum illum pituita obductum tussi reiecit, & ab ea liberatus est.

Curatur autẽ angustia asperæ arteriæ caussæ, quæ eum excitant, ablatione. Si extrà quid arteriam comprimat, illud tollendum. Si etiam extra quid in eam illapsum sit, tussi reiiciendum. Si verò caussa obstruens interna sit crassus & viscidus humor, is incidendus, attenuandus & extergendus, vt faciliùs tussi eiici possit, *syrupo* scilicet *de hyssopo, capill. Veneris, de prassio, glycyrrhiza, oxymelite cum mulsa, vel decocto aut aquis hyssopi, capilli Veneris, prassij, loch de pino, de scilla*, & similibus, quæ postea in obstructionibus pulmonis proponentur. Si superiore parte œsophagi quid hæreat, ac asperam arteriam etiam coarctet, tum conquassatis pugno dorsi, vel intra scapulas vertebris quibus gula adiacet, impacta in ventrem detruduntur, quò tandem larynx & dilatari, & liberiùs aërem admittere possit. *Curatio.*

Vulnera & vlcera asperæ Arteriæ.

Tandem etiam morbos solutæ vnitatis patitur aspera arteria, vulnera scilicet, quæ præcipuè à telis, gladiis, vel aliis caussis externis inducuntur. Quandoque etiam à tussi violenta, & magna vocis intentione, vt in pulmone, ita in aspera arteria vasa rumpuntur. *Caussæ.*

Exulcerationem verò inducunt acres humores & erodentes, præcipuè salsi & nitrosi, vt appellat Hippocrates,

4. *de rat. vict. in acut.* à cerebro defluentes, vt & humores acres & venenati in lue Venerea.

Signa. Vulnera autem externa asperæ arteriæ sensui patent, & ægri vel adstantes referunt, quæ caussæ ea induxerint. Et si dubitetur, an vulnus ad cauitatem arteriæ penetret, id facilè manu, candela, vel alia re vulneri admota, dum æger loquitur, & omninò ex aëris per vulnus egressu cognoscitur. Ruptura autem vasorum ex tussi nimia, vt & vocis intentione, quæ præcessit, ac præcipuè sanguinis sputo, quod sequitur, innotescit.

Interna autem exulceratio patescit è caussis quæ præcesserunt, vel adsunt, catarrhis salsis, medicamentis acribus, lue venerea, vt & iis quæ exulcerationem consequuntur, dolore, tussi, sputo sanguinis in principio quidem puro, hinc purulento, aut materiæ purulentæ, & sordidæ, vt & crustularum, quas Græci ἐφελκίδας, vocant reiectione. Interdum etiam bronchia & cartilagines asperæ arteriæ tussi reiiciuntur, quod tamen ex pulmonibus frequentiùs accidit, raró ex aspera arteria, quæ durior est, quàm vt viuente homine tantam corruptionem pati possit. Symptomata equidem, quæ vulneribus & vlceribus arteriæ superuenire solent, recenset Hippocrates, 2. *de morb.* Verùm, vt mihi quidem videtur, non agit eò loci Hippocrates de aspera arteria et pulmones vulnerata vel exulcerata, de qua nunc nobis sermo, sed de eius ramis iam per pulmonis substantiam dispersis; cùm inter cætera expresse scribat, in vulneribus eiusmodi tandem βρόγχια, pulmonis reiici.

Prognostica. Vulnera autem asperæ arteriæ periculosa sunt, & plerumque insanabilia, præcipuè si substãtia ipsa cartilaginea sit vulnerata, præcipuè per transuersum dissecta, quæ vix coalescit. Interdum etiam inflammatio accedit, & hinc gangræna & sphacelus, quæ ægrum subitò iugulant.

Aliquando tamen sanantur, præsertim si vulnus inter duos annulos, atque ita membranam cartilaginem connectentem incidat, cuius rei exempla collegit Schenckius, *lib. 2. obseru.* 40. Et ipse bis vulnera arteriæ asperæ penetrantia sanata vidi. Si autem moriatur æger, iugulatur

latur, vel statim sanguinis effusione, qui in arteriam illapsus ægrum suffocat, vel lentè, quod post aliquot septimanas factum vidi, cùm aliquid carunculæ vulneri succrescit, quod ægrum tandem suffocat.

Vlcera, quæ internam asperæ arteriæ partem occupant, difficilia quidem curatu sunt, ob partium sitũ & naturam, cui difficulter & non omnis generis medicaméta applicari possunt. Plerùmque tamen sanantur, modò non sint profunda, & cartilagines exedantur & putrilago accedat.

Vulnerum asperæ arteriæ curationem quod attinet, cutis labia distantia coniungenda, & deinde emplastris conuenientibus extrà adhibitis vulnus, vt moris est, conglutinandum. In ore verò, vt & intus conglutinatio iuuetur, continuò aliquid medicamenti detinendum, quod liquatum sensim per viam asperæ arteriæ delabatur; id quod faciliùs fiet, si æger supinus iaceat, vt *rotulæ diatraganth. frigid. diacodium, & similia.* Vel ♃. *Spec. diatragac. frigid.* ʒ.j. *gummi Arabici, boli Armeni.* an. ʒ.ß. *rad. consolidæ sub cineribus coctar.* ℥.j. *syr. myrtin.* q.s. Fiat electuarium. Vel ♃. *conseru. rosar. rubr. rad. consolidæ maioris*, an. ℥.j. *boli Armeni, spec. diatragac. frigid. gummi Arabici*, an. ʒ.ß. *syr. de rosis siccis* q.s. Fiat electuarium. *Curatio.*

Potest etiam exhiberi loch sanum & expertum.

Æger verò non multum loquatur, & omnia quæ tussim excitare possunt, præcaueat.

Vlcera quoque curantur detergentibus, siccantibus, id, quod amissum est, regenerantibus, & cicatricem inducentibus. Detergunt *mulsa, mel rosatum cum aqua hordei.* Siccant & glutinant *bolus armenus, thus, myrrha, radix aristolochiæ puluerisata*, & cum melle in formam eclegmatis redacta. Et si ab humoribus acribus & salsis vehementer detergentibus vlcera eiusmodi ortum habeant, lac commodissimũ est, cuius solius vsu humorum acrimonia temperatur, sordes deterguntur, ac quod deest, restituitur: Imprimis si lac debito modo præparetur, & eas, quas debet, conditiones habeat, de quo vide Galenum, 5. *meth. med. cap.* 12.

QVÆSTIO.

An vlcera asperæ Arteriæ sint sanabilia?

Vlcera asperæ arteriæ an sint sanabilia.

Galenus equidem, 5. *meth. med. cap.* 12. vbi ex professo de curatione vlcerum asperæ arteriæ tractat, & propterea hac de re videri potest, scribit se non paucos eorum, qui hoc morbo laborarunt, curasse, quod & Aëtius, *tetrab.* 2. *serm.* 4. *cap.* 64. se factitasse testatur. Marcellus Donatus tamen, *de historia medica mirabili, lib.* 3. *c.* 1. recenset historiam cuiusdam, qui omni diligentia à Medicis adhibita, nihilominus hoc morbo periit. Et omnino non simpliciter affirmandum, esse sanabilia hæc vlcera, vt etiam de vulneribus dictum. Etenim cùm sanies non nisi tussi reiici possit, facilè fit, vt isto conatu partes vlceratæ lacerentur. Quibus accedit & hoc, quod aspera arteria non carnosa est, cuiusmodi partium vulnera & vlcera facilè sanantur, sed dura & cartilaginosa. Præterea cùm membra vlcerata siccatione indigeant, etiam hac de caussa asperæ arteriæ vlcera difficilius sanantur, cùm continuò humiditas quædam, præcipuè è vicinis tonsillis, destillet: & imprimis, cùm aspera arteria natura sua sicca sit, & vehementiùs siccari postulet.

Et omninò ista rationi consentanea sunt. Quapropter statuendum, vt & Auicennas, 3. *can. fen.* 10. *tr.* 4. *cap.* 18. docet, si vlcus in principio sit, & saltem externam superficiem asperæ arteriæ occupet, sanabile esse: si verò vlcus penetrauerit, & ipsas cartilagines asperæ arteriæ eroserit, tale vlcus vel planè insanabile esse, vel omninò difficulter curari.

CAPVT II.

De Pulmonis intemperie.

Pulmonis intemperies.

ASPERA arteria in ipsum pulmonem tendit & inseritur. Ideóque proximum est, vt de eius morbis dicamus. Quæ autem naturalis sit constitutio pulmonis,

ex Anatomicis petatur. A qua cùm deflectit, varios morbos patitur. Inter eos sunt, primò morbi intemperiei, cùm pulmo vel nimis calefit, vel refrigeratur, vel humectatur, vel siccatur; & quidem nunc sine materia, nunc cum materia.

Caussæ.

Morbum intemperiei sine materia inducunt caussæ simili qualitate præditæ, imprimis aër, quem spiritu ducimus, quíque ad pulmonem parùm alteratus defertur, præcipuè in iis quibus columella deest. Quamcunque enim qualitatem aër habet, eam pulmoni imprimit. Hinc qui tempore hyberno per loca niuosa, aut ventis frigidis exposita iter faciunt, iis, pulmones refrigerantur. Idem interdum euenit à potionibus nimis frigidis, imprimis quæ glacie refrigeratæ sunt, quarum portio aliqua, licèt exigua, per asperam arteriam in pulmones defluit. Pertinent & huc, quæ tota substantia pulmonibus aduersa sunt. Quanquam enim talia occultis qualitatibus præcipuè pulmonibus noceant: tamen & ipsæ sæpè vnà qualitatum manifestarum excessus habent, quos & ipsos pulmonibus imprimere possunt. Extra quoque applicata thoraci medicamenta pulmonem alterare possunt. Ita refert Galenus, 10. *meth. med. c. 9.* quod quidam imposito præcordiis refrigerante medicamento difficultate respirandi laborauerit, alter verò tussierit. Afficiuntur etiam & alterantur pulmones à vicinis quibusdam partibus, vt corde, epate, liene. Hæ enim partes, si incalescant præter naturam, plerumque etiam pulmoni intemperiem illam communicant. *Caussæ.*

Intemperies autem cum materia fit; vbi ea in pulmone vel sensim, seu ob facultatis concoquentis, seu expellentis imbecillitatem colligitur, vel aliunde confertim affluit. Imprimis autem à capite ad pulmonem materia transmittitur in catarrhis sæpè à gutture & faucibus, quarum partium inflammatio nonnunquam in pulmonem conuertitur. Frequentissimè autem ab ipso epate, imò per epar à toto venoso genere, seu multo sanguine, seu vitiosis humoribus repleto transmittitur. Nonnunquam

etiam à thorace materia, vt pus & sanies, pulmoni & communicatur; quod interdum quoque à membrana costas succingente, vt à costarum musculis inflammatis, accidit. Nec extra culpam semper est vterus, à quo etiam sanguis ad thoracem conuertitur, teste Hippocrate: nisi quis malit à venoso genere, antequam ad vterum feratur, ad pulmonem mitti sanguinem.

Signa Diagnostica.

Signa. Calida pulmonis intemperies cognoscitur ex caussis, quæ præcesserunt, irâ nimia & diuturna vocis intentione, motu nimio, inspiratione aëris calidi, medicamentis & cibis nimis calidis intemperie vicinorum viscerum calidâ; è rubore genarum, qui prouenit à fumis calidis ascendentibus, siccitate linguæ & faucium, siti ingenti, quem potus non sedat, & frigidi aëris inspiratio, è magnitudine, celeritate & frequentia anhelitus, vt & pulsuum differentia simili, languore corporis, & quod æger caussis, quæ calorem augendi vim habent, offenditur, iuuatur ab iis, quæ refrigerant.

Frigidæ pulmonis intemperiei signa sunt caussæ refrigerantes, quæ præcesserũt, imprimis mora in aëre frigido, & locis ventis borealibus expositis, imprimis si corpus & præcipuè os non muniatur aduersus hanc aëris iniuriam, potus frigidus, imprimis qui glacie refrigeratus est, aut antea frigore congelatus fuit. Respiratio est tarda, parua & rara, pulsusque similis, exspiratio est frigidior. Æger frigidorum vsu offenditur; commodum ex calidis, præsertim aëre calidiore percipit.

Signa pulmonis humidi petuntur à caussis humectantibus, quæ præcesserunt, à vocis raucedine, anhelitu frequẽti cum sibilo & stertore, sputo multo; & læsione ab humectantibus & commodo ab exsiccantibus.

Sicca intemperies tandem cognoscitur, quod caussæ exsiccantes præcesserunt, motus & vocis intentio diuturna & nimia. Morbo hoc imprimis aurifabri & Chymici, ac qui circa metalla occupantur, infestantur, à quorum valde exsiccantibus halitibus cum aëre, quem inspirant, attractis pulmones exsiccantur. Morbo hoc affecti paulatim conta-

bescunt,& si mortuorum pectus aperitur,nullum vlcus in pulmone apparet,sed pulmones veluti fumo exsiccati conspiciuntur. Respiratio est parua & frequens,sitis continua, sputum paucum. Exsiccantibus æger læditur,ex humectantibus emolumentum percipit.

Intemperis verò cum materia innotescit ex humorum in corpore redundantium notis, quæ alibi, & quantum pulmones spectat, postea proponentur.

Prognostica.

1. Intemperies sine materia,(siccâ exceptâ,quæ plerumque incurabilis est) quàm quæ cum materia committitur, facilius curatur,nec suffocationis periculum coniunctum habet. *Prognostica.*

2. Periculosior verò est intemperies cum materia. Nam grauiora inde excitantur symptomata,atque ob visceris situm medicamenta difficiliùs eò penetrant, & maius & minus periculum coniunctum habet morbus, pro virium robore & debilitate,& ipsius materiæ conditione,quæ coctionem vel faciliùs vel difficiliùs recipit,& facilè vel difficulter excernitur.

3. Si pulmonis intemperiei catarrhus coniunctus sit, curari ea non potest, nisi catarrhus priùs tollatur & sistatur.

Indicationes.

Si simplex intemperies sit sine materia, indicat contraria alterantia; si cum materia,etiam ea, quæ materiam à pulmone reuellunt & euacuant. In frigidis tamen adhibendis cautè agendum, nec nimis frigida exhibenda, quorum vsu pulmo offenditur, ac tussis inde & alia mala interdum excitantur. *Indicationes.*

Pulmo autem euacuatur commodissimè per tussim; cùm per arterias per ipsam dispersas quæ in vnam magnã tandem coëunt, materia rectissimè euacuetur. Licet autem per vrinam & aluum etiam aliquando ista euacuatio fiat; tamen hoc rarissimè accidit. Etsi verò tussis à materia concitetur,expultrice excitatã ad eiiciendum ea, quæ molesta sunt; ars tamen naturæ subsidio venit medicamentis, quæ becchica & tussim excitantia appellantur. *Pulmo quomodo euacuetur.*

Sunt autem ea, quæ facilè per asperam arteriam in pulmonem destillant, & crassam & viscidam materiam incidunt atque extenuant, & ob acrimoniam aliquam, qua prædita sunt, naturam ad tussim stimulant.

Medicamenta autem, quæ pulmoni adhibentur, vel interna sunt, vel externa. Interna quæ per os sumuntur, alia per asperæ arteriæ latera in pulmonem sensim destillant; alia verò statim in ventriculum descendunt, & per viscera reliqua ad pulmones transeunt. Priora ita sint comparata, & talia eligenda, quæ nec pulmonem offendunt, nec nimis liquida sunt, vt statim in ventriculum defluant, sed talia quæ mediocrem crassitudinem habent, qualia sunt eclegmata siue lambilia, vel si sint duriora, talia tamen, vt in ore detenta sensim liquescere & in pulmonem destillare possint. Posteriora, & quæ mox ad ventriculum perueniunt, quod attinet cùm circuitus, viáque, per quam ad pulmones talia medicamenta perueniunt, longus sit, & longæ ambages, medicamenta ea validiora sint, & maiore copia, & frequentius exhibeantur, vt vbi ad pulmones perueniant, vires adhuc morbo curando sufficientes obtineant.

Externa pectori applicantur extrà, quod cùm sit maxima ex parte osseum, vt validiora ea sint, oportet. Cauendum autem hîc, ne refrigerantia, repellentia & adstringentia valida pectora applicemus. Nam & frigus pulmoni inimicum, & vitiosos humores talia medicamenta in pulmonem ab externis partibus compellunt.

Curatio.

Curatio. Pulmones refrigerātia. *Calidum* ergo pulmonem refrigerant medicamenta *ex violis, endiuia, papauere, hordeo, nymphæa, syrup. violar. decoct. hordei, loch de psyllio.* Extrà inungatur thorax *oleo violarum.* Vel fiat epithema ex decocto lactucæ, violar. endiuiæ.

Diæta medicamentis respondeat. Aër, quem spiritu trahimus, sit actu frigidus, qui nisi talis sit natura, arte comparetur, vt alibi dictum. Potus sit aqua hordei simplex, vel cum iulepo violarum. Æger à vino abstineat. Cibi quoque refrigerandi vim habeant, & condiantur endiuia,

diuia, lactuca. Vigilias nimias æger vitet. Quies motui præferenda; cùm motus calorem augeat, vt & silentium sermoni. Vitanda est ira & excandescentia.

Frigidam verò pulmonis intemperiem corrigunt *hyssop. prassium, capillus veneris, helenium, thymus, calamintha, tussilago, nicotiana, radix ireos, crocus*, quem nonnulli pulmonis animam nominant, qui & ex ouo sorbili, vel cum aliis medicamentis sumi potest, & cum linimentis misceri. Et ex his parata decocta & aquæ. *Syrupi* item *capill. Veneris de hyssopo, de glycyrrhiza, de prassio, de calamintha, species diatragacant. calid. diaireos Salomonis, diaprassium*, vt & *suffitus aromatum*. *Pulmones calefacientia.*

Extrà illinatur pectus *oleo irino, amygdal. amarar. rutaceo, anethino.*

Diæta medicamentis sit similis. Aër sit calidus, & nisi talis sit natura, vt antea comparetur. Potus sit vinum & mulsum. Cibus sit carnes animalium aromatibus conditæ. Vtilis est pulmonis & totius corporis exercitatio, quæ calorem viscerum excitat.

Humidam pulmonum intemperiem corrigunt medicamenta calida modò enumerata. Habent enim eadem etiam vim siccâdi, vt & decoctum ligni guaiaci, & sassafras. *Pulmones siccantia.*

Extrà pulmonem exsiccant aquæ salsæ, sulphureæ, bituminosæ, vt & sacculi milio ac sale pleni pectori impositi.

Aër sit siccus vel sua natura talis, qualis est maritanus & montanus, vel suffitu herbarum calidarum & siccarum modò enumeratarum, vt & aromatum, & lignorum calidorum suaueolentium, vt & styracis, thuris, myrrhæ, benzoes, alis redditus. Suffitus etiam ad exsiccandum pulmonem ore excipi potest. Diæta medicamentis consentiat. Potus ergo sit vinum hyssopo, marrubio, helenio, vel aromatibus conditum. Cibus etiam vim siccandi habeat; quales sunt aues montanæ. Vtilis est etiam corporis ac imprimis pulmonis exercitatio, quæ fit multo sermone & locutione.

Siccos pulmones humectant *cassia, glycyrrhiza, violæ, iuiubæ, passulæ, amygdalæ dulces, sem. melonum.*

Extra conuenit aquæ dulcis tepidæ balneum & oleum amygdalarum dulcium. Imprimis verò ad ſiccitatem pulmonum corrigendam vtilis eſt diæta.

Aër ſit humidus naturâ, vel arte talis factus. Potus & ipſe vim humectandi habeat, qualis eſt vinum album dulce, decoctum hordei, emulſio ſeminis melonum & amygdal. dulc. In cibis conueniunt oua ſorbilia, carnes hædinæ, vitulinæ, pullorum gallinaceorum, piſces ſaxatiles, caro gammarorum & cancrorum ac teſtudinum, lac imprimis recens. Vtilis eſt & ſomnus, quies & animi tranquillitas.

CAPVT III.

De Pulmonis inflammatione, ſiue Peripneumonia.

Pulmonis inflammatio. POST intemperies pulmonis de inflammatione eiuſdem agere libet, vt intemperie cum materia. Etſi enim & magnitudo aucta accedere poſſit: tamen magis lædit intemperies. Vlcus verò, quod interdum accedit, ad ſolutionem continui pertinet, de qua infra.

Περιπνευμονία autem, *ἡ πνευμονίη* Celſo, *l.*4. *c.*7. morbus peripneumonicus, vulgò pulmonia (eſt enim hic morbus ex eorum genere, qui à parte affecta nomen acceperunt) eſt phlegmone pulmonum cum febre acuta, ſpirandi difficultate & tuſſi.

Morbus eſt primò intemperiei cum materia, quia ſanguis p. n. ad pulmonem affluxit, deinde in magnitudine aucta, quia eſt tumor parenchymatis pulmonum, quibus interdum & ſoluta vnitas accedit. Pars affecta eſt pulmo interdum ſecundũ vnũ vel alterum lobum, interdũ totus.

Cauſſa. Oritur autem hic morbus ex ſanguine, vt aliæ etiam inflammationes omnes, vel ſolo, vel bilioſo, vel pituitoſo. Et plerumque; (interdum enim ſolam plethoram huius inflammationis cauſſam eſſe impoſſibile non eſt) vt etiam ſupra dictum, in talibus inflammationibus humores vitioſi in venis cumulati prima mali occaſio ſunt, quibus cũ ſe ſe natura exonerare cupit, ſimul eos cum ſanguine ad

partem aliquam corporis protrudit & deponit. Sanguis autem semper præualet, etsi motui primam occasionem alius humor præstare possit. Alias non esset inflammatio.

Infunditur autem sanguis in pulmonem è dextro cordis sinu per venam arteriosam. Nonnunquam aliis morbis succedit peripneumonia, vt anginæ, pleuritidi, dum è faucibus & lateribus humor κτ̀ μετάστασιν, repentè in pulmones irruit. Etsi enim à pleura ad pulmonem nullus sit vasorum ductus: tamen quia pulmones cum pleura communem membranam habent, quæ omnes thoracis partes inuestit, per eam malum hoc vicinis partibus & pulmoni communicari potest, de quo postea de pleuritide dicetur. Accidere tamen etiam potest, vt humores ad fauces, aut pleuram ruentes in venas recurrant, quos cum natura iterum aduersus thoracem pellere conatur, eos per venam arteriosam in pulmones trudit, vnde tum pleuritidis in peripneumoniam degenerat, caussâ antecedente, quæ pleuritidem auctura erat, ad pulmones conuersâ. Potest enim, vt Galenus *7.aph.*11. docet pleuritis in peripneumonia mutari & degenerare, potest & pleuritidi peripneumonia superuenire.

Degeneratio fit, cùm priore cessante morbo alter succedit; superuenire verò, cũ priore permanente alter accedit.

Sanguinis in pulmonem effusi pars aliqua in arteriæ asperæ ramos impulsa ichore primùm, hinc cruore sputum imbuit, tandem mutatus & coctus per tussim copiosiùs eiicitur, illæsâ pulmonum substantia. Hæc enim si lædatur, phthisis succedit.

Caussæ autem, quæ faciunt, vt materia ad pulmones fluat, ferè omnes sunt, quas postea in pleuritide recensebimus, vehemens scilicet exercitatio post quietem longam & corpore repleto, clamor & vocis intentio nimia. Ira etiam sanguinem commouere potest, vt ad pulmonem confluat. De quo Hippocr.*6.epid.com.5.t.* 8. præceps atque acerba iracundia cor & pulmonem in sese, & ad caput calorem & humorem trahit.

Aër frigidus & aquilonius australem præcipuè sequens, aër enim frigidus pulmoni est inimicus, qui faciliùs pectus

afficit, si ab aëre tepido partes thoracis laxatæ sunt. Facit huc & aquarum lacustrium & stagnantium vsus tempore hyberno: vnde Hippocr. *de aëre, aquis, & loc.* scribit, in regionibus lacustribus & paludosis frequenter obseruari pulmonias, Hyeme scilicet. Aqua enim eiusmodi non glaciata potiùs inferioribus partibus nocet, atque ipse Hippocrates per æstatem alui profluuia, intestinorum difficultates, lienes magnos, hydropem adesse scribit; de aqua verò glaciata scribit, 5. *aph.* 24. frigida, veluti nix & glacies, pectori inimica tusses mouent, venarum ruptiones & destillationes efficiunt. Cùm enim tales aquæ non defluant, sed aquæ pluuia noua semper inferatur, tempore æstiuo, cùm sol eas vrit, corrumpuntur, hyeme verò glaciantur, & frigidæ ob niuem & glaciem euadunt.

Pertinent huc & medicamenta venenata, & præcipuè lepus marinus qui peculiari vi pulmones exulcerare, & hinc inflammationem eius excitare solet. Nonnunquam & in constitutionibus epidemiis talis est humorum malignitas, quæ peculiariter pulmones lædere apta nata est. Hinc obseruatæ sunt epidemiæ peripneumoniæ quibusdam annis, siue solæ, siue cum pleuritide coniunctæ, in quibus tempestiuè, id est, primo, secundo, aut tertio detractus sanguis profuit, quarto aut quinto die nihil iuuit, ægro septimo vel octauo die extincto: qualis fuit ea quæ anno 1564. & 1565. inferioris Germaniæ & Rheni accolas inuasit. Vide Dodonæum, *in obseruat.*

Rariùs ad catarrhũ & asthma sequitur peripneumonia. Notham tamen seu spuriam quandam esse volunt, quando tenuis & acris destillatio è cerebro confertim in pulmones illapsa, ardore p. n. accenso febrem cum tussi & spirandi difficultate infert, qua & sensim æger conficitur sine vlcere, & cruoris expuitione. A pituita tamen è capite in pulmonem delapsa in pulmone putrescente faciliùs lædi, & tussi superueniente pulmo concuti potest, vt sanguinem inflammationis caussam attrahat, vnde vera peripneumonia generatur: Et tum catarrhus peripneumoniæ occasio potiùs est, quàm caussa.

Caussa

Caussa verò proxima inflammationis pulmonis est calor putrescentis pituitæ, ob quem attrahitur sanguis copiosior, & antea calidus facilè incalescit.

Magna autem est inter peripneumoniam & pleuritidem cognatio, imò sæpissimè coniunguntur. Differunt verò præcipuè loco affecto. Galenus equidem, 4. *de causs. pulm. c.* 12. respiciens ad diuersitatem compositionis, vel structuræ partium pulmonis & pleuræ, inter peripneumoniam & pleuritidem sic discernit, quòd pleuritis à tenui & bilioso, peripneumonia verò à pituitoso & crassiore sanguine ortum habeat: cùm tenuis & biliosus sanguis in rara & laxa pulmonum substantia non adhærescat. Sed commodissimum erit saltem loco affecto hos duos morbos distinguere, ita vt, si soli pulmones afficiantur, & pleura non sit affecta, peripneumonia, pleuritis verò excitetur, cùm pleura vel sola, vel cum pulmonibus inflammatur. Caussam communem esse posse, & humorem qui producit pleuritidem, peripneumoniam quoque gignere posse, & contra vel ex eo patet, quod angina & pleuritis sæpè in peripneumoniā mutantur, & cum pleura plerumque pulmones simul afficiuntur. Et sanguis etiamsi biliosus, nihilominus in substantia pulmonis p. n. eò effusus hærere potest. Quamuis enim laxa & mollis sit pulmonis substantia; talis tamen est: vt non minùs tenues in ea humores, quàm in spongia aqua contineri possint. Imò maiorem quantitatem tenuis humoris recipere posse videtur pulmo, quàm crassi. Crassa enim poros citò oblinunt seu obstruunt: tenuiora verò penitiùs sese insinuant. Neque ipse Galenus alibi id negat, vbi phlegmonem hanc ἐρυσιπελατώδη esse statuit.

Differentiæ.

Dantur etiam aliquæ peripneumoniæ differentiæ. Prima est à parte affecta. Afficitur enim vel totus pulmo, vel eius pars & quidem dextra vel sinistra. Secunda à caussis. Sanguis enim qui inflammationem pulmonis excitat, vel purus est, vel biliosus. Vnde Hippocrates, *lib. de intern. affectione* etiam erysipelate pulmonem affici posse scribit. Verùm Hippocrates non solùm eam, quæ à bile multa ad- *Differentiæ.*

mixta

mixta sit, inflammationem erysipelas hîc appellat, sed illam, quæ à sanguine; quæ verò à pituita, bile, & sanguine permixtis, inflammationem, vt videre est; *lib. 1. de morb.* vbi de erysipelate pulmonis inquit, quòd sanguis plurimus è venis magnis trahitur, & *lib. de intern. affect.* hunc tumorem potissimum è sanguine oriri scribit. Contrà de inflammatione pulmonis, *lib. 1. de morb.* inquit, hanc fieri, cùm pulmo commotam & humectatam pituitam & bilem ad se traxerit, & *in lib. de intern. affect.* pulmonis inflammationem fieri, cùm ad sese pulmo ad sanguinem, aut pituitatem salsam traxerit, & paulò post morbum hunc ex pituita suam originem habere asserit.

Verùm forsan Hippocrates illam differentiam hîc intelligit, quæ ex caussa & generationis modo diuerso prouenit, cuius etiam suprà facta est mentio. Aliquando enim caussa inflammationis è venis magnis, id est, è vena arteriosa è dextro ventriculo cordis affluit: qui sanguis cùm sit calidior, inflammationem erisypelati similem excitat; aliquando verò pituita è capite defluens inflammationi huic occasionem præbet. Hanc enim vbi pulmo natura sua rarus imbibit: atque ea calorem concipit, inflammatio excitatur. Aliquando verò sanguis est pituitosus, vel melancholicus. Tertia à modo inuadendi. Accidit enim peripneumonia vel per se, & à principio, nullo alio morbo præcedente, vel aliis affectibus, vt anginæ & pleuritidi, superuenit.

Signa Diagnostica.

Signa. Etsi peripneumonia plurima signa cum pleuritide habeat communia, quibusdam tamen distinguitur. Difficultas enim spirandi maior est, quàm in pleuritide, & cum periculo suffocationis, vt æger erectus spiritum ducere cogatur. Etsi enim ægri in supino decubitu libenter permanerent, vt virium debilitati conuenientiori: tamen ad erectum corporis situm ipsos cogit respirationis difficultas & angustia. Hoc autem situ thorax facilius dilatatur, quippe qui decumbentibus in se concidit, eò quod pectoris partes in spinam declinant, qua erecta thorax etiam simul fertur non amplius seipsum grauans, vt Gal. 4. de

de loc. affect. cap.7. docet. Interdum, nec bibere nec loqui commodè possunt ob respirationis angustiam. Nam maior refrigerandi cordis necessitas vrget, cùm inflammatio fit cordi vicina, quàm in pleuritide, vt pulmo inflammatus humore plenus, etsi plurimum distendatur: aërem, vt opus excipere non possit. Itaque æger erectá ceruice & confertim respirat, crebra anhelatione vexatur, intumescit, nares expandit, non secus ac equus post cursum, & linguam crebrò exserit, pectus ei sonum edere videtur, & grauitas inesse, quam pectus capere nequit. Hipp. *lib. 3. de morb.* Difficilem hanc peripneumonicorum respirationem sublimem vocat Hipp. 3. *epid. sect. 2. comm. 4.* scribens; in ea summum moueri thoracem ad operta scoptula vsque. Et quidem principio peripneumoniæ, præsertim biliosæ, respiratio est frequens & magna, quæ tamen breui, ob virium debilitatem & instrumenta spirandi affecta, in paruitatem mutatur, & frequentia augetur. Suspiratio est calida, & vbi plurimum efflant, alleuationem sentiunt, & multum aërem frigidum attrahere cupiunt. Cordis enim calor temperatur non solùm refrigeratione, quam præstat aër inspiratus, sed etiam expulsione fuliginum, quæ exspiratione perficitur, quæ fuligines cùm in peripneumonia ob magnum incendium copiosissimè colliguntur, ad earum subitam expulsionem, vehementem exspirationem æger molitur, ac sæpè tam magnam vt exsufflationis nomen mereatur.

Pectoris angustia adest cum dolore, dolórque non est pungens, sed grauatiuus, spinam attingens, vbi membranæ pleuram ambientes sustentantur, isque dolor remissior est, nisi membrana simul inflammata fuerit. Nam deprehensum est in dissectis peripneumonia mortuis, sæpè membranam pulmones ambientem simul inflammari, & aliquoties, vt dictum, simul cum pulmone pleuram quoque inflammatione corripi, vbi dolor acutior, & punctorius est; vbi verò ipsæ membranæ primariò non afficiuntur, sed visceribus quæ ambiunt inflammatis extenduntur, dolor tantùm grauis excitatur.

Febris acuta est, & quidem acutior, quàm in pleuritide, ob

ob cordis vicinitatem. Adeſt etiam anxietas & iactatio, vt Hippocrates, *de morb.* habet, ægríque ſitum & figuram decubitus ſæpè mutant, quod fit ob febris vehementiam ſnmmam reſpirandi difficultatem, & virium debilitatem. Ob ſummam enim reſpirandi difficultatem & anguſtiam ægri ſeſe frequenter erigunt, & ſedere conantur, ex corporis hac erectione aliquam alleuationem ſperantes, ob virium tamen imbecillitatem erecti diu ſedere non poſſunt, ideóque ſitum iterum mutare coguntur. Pulſus eſt magnus ob vehementem arteriæ percuſſionem, & vſum vrgentem; languidus tamen ob virtutis imbecillitatem.

Facies rubet ob vapores calidos ad caput exhalantes, & ſanguinem ſimul ſecum rapientes, malæ imprimis, vbi cutis eſt tenuior, & propterea ſanguinis color ibi euidentiùs effloreſcit. Eadem de cauſſa oculi & venæ temporum tument, lingua flaua eſt, vel lentore multo obducta, tandémque nigreſcit, ſæpè accidunt deliria, ſitis magna adeſt & potus frigidi, imprimis verò aëris frigidi appetentia ob linguæ & faucium à calidis vaporibus ex inflammato pulmone exhalantibus inductam ſiccitatem, quæ ori ventriculi ob communem tunicam communicatur: vnde pulmones etiam membrum ſiticuloſum appellantur.

Signa differentiarum quod attinet, ac primò ratione ſubiecti, quia interſepimento quodam pulmo in partem dextram & ſiniſtram diuididitur, prout hæc vel illa afficitur, ita dolor & grauitas in dextro vel ſiniſtro latere magis percipitur. Si verò vtraque pars ſit inflammata, in toto pectore is dolor ſentitur. Idem quoque ex altera clauicula, vel hypochondrio condolente æſtimari poteſt. De qua rè videatur Hippocrates, *in Coacis text.* 400. in codice Foeſij, vel *comm.* 1. *in lib.* 5. *ſect.* 2. *aph.* 47. in Hollerio: *In pulmonis inflammationibus, ſi lingua tota fiat alba & aſpera, vtræque pulmonis partes inflammatione laborant: quibus verò dimidia lingua qua parte id apparet, inflammatio affligit. Et quibus quidem ad vnam clauiculam dolor ſubit, iis vna ſuperior pulmonis ala laborat; quibus verò ad ambas clauiculas dolor extenditur, ambæ ſuperioris pulmonis alæ*

alæ laborant; quibus ad mediam costam, media, quibus verò ad septum transuersum, inferior, quibus verò vna tota pars laborat, quæ eì parti respondent, omnia ægrotant. Si quidem igitur suspensæ vtrimque pulmonis partes aortæ dictæ tanta inflammatione detineantur, vt ad latus adhæreant, illa corpore parte resolutionem patiuntur, quæ morbo respondet, & ad costam liuores fiunt, quos veteres βλῆτες, *ictos vel sideratos vocabant. Quod si tanta non est inflammatio, vt adhæreant, dolor quidem totum occupat, neque tamen resolutionem sentiunt, neque liuores habent. Quibus verò totus pulmo, vnà cum corde inflammatur, vt procedat in latus, resoluitur totus æger, iacet frigidus & sine sensu. Moritur autem secundo & tertio die.* Hæc Hippocrates.

Resolutionem antem seu paralysin, quæ ex pulmonis inflammatione fit, quod attinet, triplicem eius caussam reddit Desid. Iacotius *in comment.*

Paralysis in flammatione pulmonis.

Prima est, quia primi inter costales recipiunt à pulmone noxam & tumore premuntur. Quoniam autem ab illis ad brachia deriuantur nerui, ideò fit, vt eiusdem lateris brachium sensu & motu benè destituatur. Deinde quia musculorum thoracem mouentium calor internus resoluitur & facultas motrix labefactatur, cuius defectus resolutio est. Postremò quia extincto calore cordis & suffocato, morte repentina, citra syncopen tamen, veluti attoniti affecti moriuntur, denegata subitò vi mouendi. Verùm commodissimum est statuere, fieri hoc ob consensum spinalis medullæ & arteriarum & intercostalium. Etenim si pulmones tanta inflammatione laborent, vt sanguis etiam in arteriam magnam copiosè irruat, ita vt etiam arteriæ intercostales repleantur & tumeant, & hinc etiam ramuli illi, qui per foramina vertebrarum thoracis in spinam penetrant, fit inde, vt & nerui è spinali medulla ibi progredientes comprimantur, atque ita paralysis partium, in quibus nerui illi resoluuntur, excitetur.

Tussis molesta est, ob pulmonem primò affectum, cum qua sputum redditur sanie primùm tenuiore, mox cruore, aliàs alio colore tinctum, nonnunquam spumosum.

Et

Et ipsum sputum & hinc sequens stertor quasi quidam peripneumoniam à similibus affectionibus discernit. Cuius rei exéplum est apud Hippocrat. *lib.5.epid. Larissæ*, inquit, *Hippopsthenes pulmonis inflammatione Medicis detineri, falsò tamen, videbatur. Principio quidem lucta se exercens duro in loco supinus cecidit, super incidente ei aduersario, & lauit frigida, cœnam sumpsit, & grauior sibi videbatur. Postridie verò febris & tussis siccior, ac spiratio crebra tenuit. Quinto autem die cruentum paucum screauit, & delirare cœpit. Cùm tussis vrgeret, tum dolor pectus & dorsum infestabat. Sexto postquam sternutasset, sanguis ex naribus effluxit ad quatuor ferè heminas. Sub vesperam neque loquebatur, neque quid fieret, aut quid diceretur, sentiebat. Vndecimo mortuus est. Quinque autem diebus quandóque bene sentiebat, quandóque verò minimè, febre liber erat. Sputum verò nullum excernebatur, neque stertor detinuit, quoniam sputum non aderat.*

Signa differentiarum. Signa differentiarum ratione causæ quod attinet, patent ea ex notis humorum in corpore redundantium. An autem per venas sanguis affluxerit, an verò catarrhus malo occasionem præbuerit, etiam facilè patet. An suppressa aliqua euacuatio vel lochia retenta mali caussa sint, etiam latere non potest. Et quæ purgationes in puerperio retentas sequantur symptomata, docet Hippocrates, *de morb.mulier. lib.*1.

Diuersitatem autem humorum, inflammationem excitantium ex sputi colore & substantia cognoscimus; aut si æger non exspuat, ex aliis humorum signis.

Prognostica.

Prognostica. 1. Peripneumonia vehemens & acutum malum est, quod plus periculi, quàm doloris habet, vt Celsus, *lib.4.cap.7.* ait, paucíque eâ correpti euadunt.

2. Estque peripneumonia periculosior, quàm pleuritis; quia pulmo præstantius viscus est, cordique vicinius, & soluta continuitas in hoc non facilè coalescit.

3. Cùm vna salus pleuriticorum & peripneumonicorum consistat in virium robore, teste Galeno, 3. *prorrhet.aph.4.* & 10.*meth.med.cap.5.* si magna adsit virium debilitas, valdè periculosa peripneumonia est.

4. Peri

4. Periculosior est peripneumonia, in qua nihil expuitur. Arguitur enim humoris contumacia & naturæ infirmitas,3.*epid.comm.*1.*aph.*4. ac in ipsa peripneumonia, vt & pleuritide sæpe plus iuuat facilè & copiosè exspuere, quàm ipsa coctio,ac pleríque ex defectu exspuitionis moriuntur.

5. Screatio flaua,& multùm permista sanguine,si in peripneumonia inter initia excernatur, salutis indicium est; si septimo die tardiúsuè, minus securè, Hippocrates,2.*prognost.aphor.* 50. Nam in longius tempus morbus protrahitur. Interim verò multa ægro aduersa accidere,atque imprimis vires deiici possunt. Quo quidem aphorismo non probatur sputum, vel quatenus flauum vel rubrum est. Screatio enim flaua sincera improbatur, 2.*progn.*46. & rubra tanquam cruda improbatur à Galeno,1.*aph.*12.sed quatenus ex flauo & rubro mixtum conspicitur. Tunc enim aliquod coctionis signum exhibet, quæ si statim primis, tertio scilicet vel quarto, diebus appareat, morbum non vltra diem centesimum duraturum significat.

6. Sputum quandocunque dolorem non tollit,malum; quod verò soluit,bonum. Hippocrates, *in Coacis.*

7. Si lingua initio nigrescat, celeriores sunt liberationes, postea verò tardiores. Hippocrates, *lib. de diebus iudicatoriis.*

8. In pulmonis inflammatione quibus circa initium vrinæ crassæ sunt,deinde ante quartum diem tenues euadunt,mors impendet.Hippocrates *in coacis.*

9. Sudores circa ceruicē & caput oborti,mali sunt,nisi vrinæ multæ & crassæ prorumperint, & sputa cocta prodierint. Hi enim sudores mali sunt ex suffocatione,impetu & violentiâ. Hippocrates, *de ratione victus in acutis.*

10. Iudicatur autem peripneumonia breuissimè in septem aut nouem diebus, longissimè octodecim, vel viginti diebus. Vbi æger vigesimum diem transgreditur, non moritur peripneumoniâ,sed tussit & pus exspuit,& pectus dolet. Empyicus enim fit,nisi in diebus criticis pulmo expurgetur. Hippocrat. 2. *&* 3. *de morbis in libro de internis affectionibus.* Etsi enim,vt *prognost.*2. dictum, peripneumo-

nia periculosior morbus est, quàm pleuritis,& pauci ex ea euadunt, ac propterea etiam, vbi lethalis est, citius interimit, quàm pleuritis: tamen quæ mitior est, & salutis spem præbet, longiore indiget tempore, vt integrè indicetur. Nam vt ex iis,quæ Galenus, 7.*aph.* 31. tradit,colligi potest,in morbis pulmonis periculosis morituri breui moriuntur;qui verò euadunt, non nisi longiore tempore euadunt.

11. Si lethalis futura sit peripneumonia, vigilia adest continua, aut somnus leuis, à quo delirium, ægérque morbi vehementiam non sentit, frigent extrema,vngues liuidi curuantur; hi quarto aut ad summum septimo die moriuntur. Aëtius, *tetrabibl.2.serm.4. cap. 66.* Si verò ad salutem permutetur,sanguinis è naribus fluxus fit,aut alia perturbatio, biliosis multis exeuntibus cum signis coctionis & in die critico. Vide infrà *quæst.*1.

12. Si inflammatio in pus conuertitur, si per vrinam & aluum excernitur,liberantur ægri. Per quam autem viam id fiat,dicetur de pleuritide.Si autem in pulmones irruat, aut suffocantur ægri, aut ad tabem deducuntur. Aëtius, *loco allegato.*

13. Pleuritide & peripneumonia detento,diarrhæa superueniente, malum, 6.*aph.*16. quod tamen solùm verum est, cùm non ab ingestis ea oritur; sed ob magnitudinem morbi etiam ventriculus & epar afficiuntur, vt ventriculus nec cibum concoquere, nec epar chylum attrahere possit. Aliàs & in mitiore peripneumonia bonum indicium est diarrhæa, cùm coctionis signis antecedentibus criticæ euacuationis loco sit. Itaque tutior & vtilior tum est diarrhæa, quæ fit in morbi principio, quàm quæ fit in fine vel statu.Illa enim caussam antecedentem vtiliter tollit; hæc verò nec antecedentem, nec coniunctam,sed vires potiùs prosternit.

14. Quibus ex angina in peripneumoniam fit mali conuersio, intra septem dies moriuntur; sin hos effugiunt, purulenti euadunt, 5. *aph.* 10. Membrum enim nobili ac principi inseruiens ac vicinum,materiam vitiosam talem tolerare diu non potest, sed id efficit, vt morbus cito,

vel

vel ad bonum, vel ad malum terminetur.

15. Qui empyj fiunt ex peripneumonia, si natu maiores sint, id est, inter senes & ἀκμάζοντες medij, potiùs intereunt, quàm natu minores; cùm expultrix facultas in iis languida sit, vt pus rejici satis nequeat, quo retento & pulmonem excedente, frustra curatio instituitur, 2. *prognost.* 99.

16. A pleuritide peripneumonia malum, 7. *aph.* 11. quoniam translatio fit ab exterioribus ad interiora, & à minùs nobilibus ad nobiliora, cordíque propiora. Sed cùm in coacis contra scribatur, peripneumoniam, quæ post pleuritidem fit, mitiorem esse; sciendum ex Galen. *in comm.* 7. *aph.* 12. aliud esse, morbum alium in alium transmutari; aliud verò, morbo morbum superuenire. Nam transmutatio vnius morbi in alium fit, quando priore cessante alius aduenit; superuenit verò morbus alij, quando altero manente alter superuenit. Ideóque cùm, vt Galenus explicat, *loco alleg.* loquatur de peripneumonia superueniente pleuritidi, omninò ea periculosa est. Arguit enim humoris excitantis pleuritidem tantam copiam, vt in pleura affecta totus contineri non possit, sed in pulmonem retundet. Si pleuritis in peripneumoniam ita mutetur, vt nullum pleuritidis signum remaneat, paucitas omninò humoris indicatur, quæ etiam peripneumoniam adeò periculosam excitare non potest.

17. Contrà à peripneumonia pleuritis bonum, quia ex morbo periculoso minùs periculosus excitatur, quamuis id raro accidat, vt Galenus, 7. *aph.* 11. docet.

18. A peripneumonia phrenitis malum, 7. *aph.* 12. Factâ enim materiæ calidæ à pulmonibus ad caput translatione, si ad interiora capitis feratur, phrenitim excitat, quæ periculosa est. Aliàs etiam ad peripneumoniam delirium sequi solet, non cum tanto periculo calidis vaporibus ad caput ascendentibus, & cum spiritibus mixtis.

19. Quibus vrina in peripneumonia crassa & cocta apparet, circa quartum verò attenuatur, lethale est. Hippocrates, *in coac.*

20. Quibus in peripneumonia abcessus fiunt ad aures,

aut ad ſedes thoracis inferiores, & in longum exeunt, ſeu in fiſtulam abeunt, vt materia euacuari queat, item abſceſſus ad crura omnes vtiles ſunt: optimi verò ſunt, qui fiunt ſignis coctionis in ſputo apparentibus. Criticæ enim expulſionis huiuſmodi abſceſſus ſoboles ſunt. Hippocrates, & Galenus, *2. progn. aph. 64. 65. & in coac.*

21. Grauedines & ſternutamenta per omnes morbos, qui in pulmone ſunt, præuenire & ſuperuenire malum eſt. Hippocrates, *2. progn. 49.* Etſi enim, vt Galenus, *in comment.* docet, per ſe grauedines peripneumonicis non officiunt, cùm humor inde ad pulmonem non deſcendat: per accidens tamen dupliciter malæ ſunt, vt ſignum ſcilicet & vt cauſſa. Vt ſignum, quia monſtrant adeò magnam eſſe pulmonum affectionem, vt capiti etiam communicetur, idque repleat; vt cauſſa, quia ſternutatio, quæ grauedinem comitatur, thoracem concutit, pulmonémque inflammatum lædit.

22. Peripneumonia, vt ex dictis patet, quinque modis finitur. 1. Coctione & ſputi exſcreatione, qui modus tutiſſimus eſt. 2. Criſi, quâ deriuatio & euacuatio fit materiæ per hæmorrhagiam narium, fluxum menſium, hæmorrhoides, ſudores, aluum, vrinam. 3. Abſceſſu poſt aures, vel in cruribus. 4. ſuppuratione, ex qua empyema fit, aut phthiſis. Et quidem poſt ſuppurationem rupto apoſtemate duo modi ad ſalutem, duo ad mortem tendunt. Si nimirùm pus per ſputum vel vrinam, vel aluum excernatur, æger conualeſcit; ad mortem fertur ſuppuratio, ſi propter copiam puris æger vel ſuffocetur, vel phthiſis exulcerato pulmone ſequatur. 5. Morte, ægro per ſputi ſuppreſſionem ſtrangulato. Nam vbi ſpirandi difficultas adeſt magna, vt ægri ferè ſuffocari videantur, febríſque eſt vehemens, & ſputi nihil vel parum reiicitur, viréſque ſunt debiles, lethalis morbus eſt.

Indicationes & curatio.

Indicationes & curatio. Cùm peripneumonia ſit inflammatio, etiam aliarum inflammationum modo indicat, vt materia, quæ ad pulmonem fertur, auertatur, quæ affluxit, euacuetur, vt poſtea de pleuritide pluribus dicetur. Eſt enim eadem ferè peri-

peripneumoniæ, quæ pleurititis, curandæ ratio.

Curatio autem peripneumoniæ omninò maturanda est, ob summum periculum, & in id omni studio incumbendum, vt materia resoluatur & discutiatur, ac materiæ suppuratio præcaueatur. Aut si id fieri nequeat, vt sputum & pus quàm citissimè educantur, ne pulmonem corrumpant.

Itaque si vires & alia permittant, vena basilica eiusdem lateris, in qua inflammatio percipitur, aut vtriusque, si pulmo secũdùm vtrámque partem inflammatus sit, aperiatur. Sanguinis enim missione venis exinanitis sanguis non solùm affluens ad vacuum implendum introcedit, sed etiam ille, qui iam in parte affecta est, succedit. Euacuetur autem sanguis eâ copiâ, quam sanguinis plenitudo inducat ac vires permittunt, & liberalius quidem, ob subitum, quod morbus minatur, periculum. Vires tamen nullo modo liberaliore sanguinis missione deiiciendæ sunt; cùm in hoc præcipuè morbo, ob maximam respirationis angustiam, ex virium debilitate non mediocre periculum immineat. Præstat potiùs, si vires id ferunt, venæsectionem in altero brachio repetere. Et si peripneumonia sit sanguinea, copiosiùs sanguis educatur; si biliosa, parciùs; si pituitosa, adhuc parciùs.

Si verò peripneumonia alteri morbo, qui iam aliquandiu durauit, succedat, & vena iam antea ægro aperta sit, videndum, quid vires ferant. Si enim vires ferunt, sanguis moderatè adhuc euacuari potest. Si verò metuendum sit, ne venæsectione vires deiiciantur, brachiis & thoraci cucurbitulas scarificatas applicare licebit, quæ à profundo thoracis ad cutem & partes externas sanguinem trahunt.

Primò tamen brachiorum musculis adhiberi cucurbitulas vtile est, vt aliquo modo sanguis euacuetur, & à pulmonibus auertatur, postea & scapulis vel pectori, si id carnosum sit. Etsi enim locus vicinus esse videatur: tamen à pulmonibus aliquatenus distat, & ab interioribus ad exteriora trahitur. Et cùm adhibentur cucurbitulæ, tum vel antea venæsectio præmissa est, vel vires ob debilitatem venæsectionem non fe-

runt. Ideóque non tanta plethora dum adesse potest, ob quam attractio ad partem affectam metuenda sit. Quem in finem & ligaturæ, frictiones ac cucurbitulæ sine scarificatione extremis adhibendæ.

In eundem etiam finem & clysteres infundere decet, & medicamentis aluum mouentibus primis diebus & materiæ impetum à pectore auertere, & humores vitiosos, si turgeant, ac in corpore abundent, euacuare. Cauendum tamen, ne fortioribus medicamentis humores ninium agitentur, febris incendatur, virésque deiiciantur: sed sufficiunt mitiora, quæ aliàs pectori amica sunt; vt syrupus rosarum solut. violar. solut. de cassia cum manna, diaprun. simplex, quibus tamen rhabarbar. agaric. & similia benigniora purgantia addere licet. Vt ℞. *Decocti pectoral.* ℥.iij. in iis dissolue, *mannæ* ℥.j. vel ℥. j. ß. Colat. adde *syrup. rosar. sol.* ʒ.vj. M.

His peractis omni studio laborandum, vt materia per sputum è pectore eiiciatur, quod iis medicamentis fit, quæ postea de pleuritide proponentur. Valentiora tamen illa sint hîc, & eorum vsus frequentior. Vtilia hîc sunt, *caricæ cum hyssopo coctæ*, *hydromel.* in quo *hyssopus, scabiosa, pulmonaria, saluia, radix iridis & similia* sint decocta, item *oxymel.* Pro humoris tamen peccantis ratione delectu quodam medicamentorum opus est. Si enim materia sit calidior, vsurpentur *violæ, iuiubæ, sem. 4. frigid. maior. hordei, rad. althææ, syrupus violar. iuiubinus.* In frigidiore materia conueniunt *aqua mulsa, hyssopus, capillus Veneris, origanum, Oxymel* in vtráque caussa hîc locum habet.

℞. *Rad. glycyrrhiz.* ℥. ß. *capill. Veneris, hyssop.* an. m̃. ß. *scabios. flor. papau. errat.* an. p. ij. *iuiubar. sebesten*, an. N. 10. *ficus* N. iv. *sem. malu. melon.* an. ʒ. ij. *passular.* ℥. j. Coqu. in aqu. suffic. Colat. dulcoretur saccharo cando. Vel ℞. *sem. card. Mariæ* ʒ. ij. *sem. 4. frig. maior. excort.* ℥. ß. *pinear. mundatar. amygdal. dulc. excort.* an. ʒ. iij. *aqu. scabios. capill. Veneris, endiu. papau. erratic.* an. ℥. iij. F. Emulsio, quæ dulcoretur saccharo cando, vel iulepo violatum. Vel. ℞. *spec. diatrag. frigid.* ʒ. ij. *diair. simpl.* ʒ. ß. *sacchar. penid.* ℥. ß. Cum *syrup. papau. errat. & violar.* F. Loch.

Si va

Si validioribus expectorantibus & incidentibus opus sit, quando scilicet sputum crudum & tenax est, oxymelite loch de caulibus, tussilagine, prassio vti licet.

Topica quoque eadem ferè, quæ in pleuritide, conueniunt, quæ scilicet feruorem pectoris ac pulmonis nonnihil lenire ac mollire & digerere ac discutere possunt, sed omnia calidè applicata. Fortiora tamen hîc requiruntur & quæ ad interiora penetrent. Eam ad rem etiam forma medicamenti aliquid facit. Nam profundius penetrat vis ceroti & emplastri, quàm vnguenti. Cerotum tale fieri potest.

℞. *Butyri recent. adip. anser.* an. ℥. ij. *ol. rutac. amygdal. dulc. amar.* an. ℥. ß. *pulu. irid. Florent. hyssopi, marrub.* an. ℈. ij. Ceræ q. s. F. Cerotum.

Aut omissâ cerâ eadem excipiantur terebinthina lota cum aceto forti, & emplastrum conficiatur.

In peripneumonia biliosâ parentur fomenta ex aqu. violar. cum modico aceti. Inunctiones fiãt ex ol. viol. chamæmel. amygdal. dulc. & similibus.

Diæta.

Diæta quoque eadem ferè est, quæ in pleuritide. Cibi non sint salsi, neque acres, neque austeri, neque aluum adstringentes, sed potiùs extenuantes. Hinc commendatur ptisana cum melle. Plerique etiam dulcia commendant, de quo postea, *quæstione* 2. dicetur. *Diæta.*

Postquam verò cessante defluxione sputum laudabile iam apparere incipit, iuscula pinguia, monente Celso, exhibere conuenit. Laudatur etiam decoctum hordei vel simplex, vel cum passulis & glycyrrh. hydromeli, in quo fol. hyssopi cocta sint, vel oxymel dilutius, vel hydrosacchar. f. ex aqua pura. Aut tale.

℞. *Aquæ puræ* ℔. iv. *sacch. cand. glycyrrhiz.* ℥. iij. *sem. anisi* ℥. j. *cinamomi* ℥. ß. Coqu. ad tertiæ partis consumpt. Colat. adde *iulepi viol.* ℥. ij.

Omnis autem potus paulatim sumatur, nec frigidus sit. Abstineat æger ab omni motu, præsertim sermone multo, & vocis intentione & clamore.

Reliqua ex doctrina de pleuritide patebunt.

QVÆSTIO II.

An in peripneumonia hæmorrhagia narium vtilis sit?

An in peripneumonia hæmorrhagia nariū sit vtilis?

Etsi Aëtius, *tetrrab.2.serm. 4.c.66.* scribat; si ad salutem perueniat morbus, hæmorrhagia narium copiosâ solui; tamen Galenus, 3. *de crif. cap.* 3. scribit contingere interdum, vt per sanguinem fluentem è naribus pleuritis soluatur; non tamen lethargus aut peripneumonia fluxum sanguinis amant. Præsuppoſuit proculdubio hîc Galenus peripneumoniam, vt & lethargum simpliciter à sanguine pituitoso fieri; cùm tamen, vt suprà dictum, peripneumonia à sanguine,& sæpe etiam bilioso,fieri possit, hæmorrhogia narium tum vtilis est.

QVÆSTIO III.

An dulcia in peripneumonia conueniant?

An dulcia in peripneumonia conueniant.

Hippocrates, 2. *de morb.* in peripneumoniæ curatione primis diebus dulces sorbitiones exhiberi iubet, vt, quod pulmonibus inhæret, eluatur. Et aliàs etiam dulcia pectori amica sunt. Verùm alij dulcia improbant, vtpote quæ calida & facilè bilescentia febrem augent, & ad iecoris ac lienis inflammationem nocent. Et cùm Hippocrates, vbi de pleuritidis curatione agit, acidas potiones exhibeat, quo sputum faciliùs proueniat, eadem quoque peripneumoniæ competere videntur, cùm eadem ferè sit cura pleuritidis & peripneumoniæ.

Verùm enim verò sciendum; dulcia non vnius esse generis: alia enim sunt calidiora,alia potiùs temperata,imò nonnulla aquosa, è quibus posteriora non facilè nocere possunt. Et quæ sunt calidiora, non per se & sola,sed iis, quæ impediant, ne facilè bilescant, diluta exhibentur. Et quamuis dulcia magis epar offendere possunt, quàm pulmonem,cùm ad epar integra & parum mutata perueniāt; ad pulmonem verò exigua eorum portio proximè pertingat,tutius omninò est,dulcia minus calida eligere, & aliis permista exhibere.Et si humores,qui in pulmone continētur, crassiores sint, acidis admixtis vis incidēdi & extenuandi

nuādi intendi potest. Vnde oxymel medicamētis thoracis affectibus conuenientibus admixtum ad viscidorum exspuitionem accommodatissimum est remedium, *3. de rat. vict. in acut. com. 2.*

CAPVT IV.

De vasorum pulmonis, & primò de asperarum Arteriarum angustia.

ASPERÆ arteriæ, quæ per pulmonem dispergun-tur, cùm & aërem, qui inspirando attrahitur, admittere & fuliginibus exitum præbere debeant, cauæ eâ de caussâ factæ sunt, nullũmque humorem vel aliud quicquam in se continere debent. Quæ naturalis earum constitutio si lædatur, morbum in cauitate seu angustia patiuntur.

Caussæ.

Fit autem hæc angustia, vel ab obstructione, vel à compressione, vel ab exsiccatione. *Caussæ.*

Obstructionem efficiunt humores crassi in bronchiis pulmonis hærentes, siue ibi sint geniti (quod tamen rariùs accidit, cùm pulmones nutriantur sanguine tenui, & puro, è quo succus crassus facilè colligi non potest) siue à capite transmissi, vt & à venis & reliquo corpore. Idem præstat crudum tuberculum, vapor crassus, calculi & grandines in pulmonibus geniti, carunculæ itē & vesiculæ, vt & vermes in pulmone procreati. Sāguis item, qui ex gutture, œsophago, ore, pulmone, thorace vulnerato eò effunditur, vt & pus post ruptum partium vicinarum abscessum in pulmonem illapsum, aut è thorace in pulmonem imbibitum.

Comprimendo asperas arterias angustiores reddunt eædem ferè caussæ, si in arteriis læuibus & vena arteriosa ac substantia pulmonis consistant, asperásque arterias comprimant; humores nimirum crassi vel in pulmone geniti, vel per venam arteriosam in eum effusi, crudum

item tuberculum extra arterias aſperas conſiſtens, eaſdémque comprimens, calculi, vermes. Neque enim ſemper (quod de aſthmate & catarrho ſuffocatiuo notandum) materia per aſperam arteriam tantùm in pulmones defluit, & bronchia pulmonis obſtruit, ſed ſæpè etiam per venas in pulmones effunditur.

Idem accidit in hydrope pulmonis, in hydrope pectoris, in empyemate, quando humores ſeu in pulmone ſeu in thorace conſiſtentes aſperas arterias comprimunt, in inflammationibus pulmonis, ſepti, tranſuerſi, mediaſtini, in gibboſitate & luxatione vertebrarum dorſi, in lienis, tumoribus, ventriculi, epatis.

Tandem ſi aſperæ arteriæ validè exſiccentur, anguſtiores redduntur, nec ſatis dilatari poſſunt ad aërem hauriendum. Quam ſiccitatem imprimis auras & vapores metallicos inducere poſſe, atque ideò Chymicis & aliis qui metalla tractant, familiarem eſſe, ſuprà dictum. Ita refert Heurnius *de morbis pectoris*, typographo cuidam adeò ſiccatos fuiſſe pulmones, vt aridum pomum retulerint.

Signa diagnoſtica.

Signa. Anguſtia bronchiorum pulmonis in genere ex effectis cognoſcitur, reſpirandi nimirum difficultate; vt & plerumque tuſſi.

Pulmo repletus. Hippocrates, *lib. 2. de morbis*, etiam pulmonis repleti mentionem facit, eiúſque ſymptomata deſcribit hoc modo: *Si pulmo repleatur tuſſis, difficultas ſpirandi quæ fit erecta ceruice, & anhelatio detinet, linguam exerit, puſtulis velut ex igne rubentibus impletur, pruritus occupat, dolor acutus pectus & ſcapulas vexat, neque ſedere, neque recumbere, neque ſtare poteſt, ſed infirmis eſt viribus. Hic quarto ferè die moritur, quem ſi ſuperauerit, ſpes plerumque ſupereſt, ſæpè tamen etiam ſeptimo die periculum ſubit, quem ſi effugerit, conualeſcit.* Verùm inflammationem potius quandam pulmonis & acutum malum, quàm ſimplicem obſtructionem deſcribere videtur.

Cauſſas verò quod attinet, obſtructio cognoſcitur ex cauſſis, quæ præceſſerunt, nimirum catarrhis & humori-

bus

bus pituitosis è capite in pulmonem delapsis apostemate aliquo partium vicinarum è quo rupto pus in pulmonem effunditur; empyemate & pure in thorace contento, pulmonis & thoracis substantiam penetrantibus, vt & partium vicinarum vulneribus, è quibus sanguis in thoracem effunditur. Respiratio est difficilis cum sonitu, quandóque etiam cessat, & remittit, vbi pituita excernitur. Speciem materiæ, id quod tussi eiicitur, indicat. Si crudum tuberculum adsit, seu obstruendo, seu comprimendo angustiam pariat, difficilis est respiratio & assidua, nec citra stertorem & strepitum, nec vlla ante fuit destillatio, malum sensim gignitur, & æger aliàs benè habens de difficili respiratione conqueri incipit, quæ in dies augetur, tussis, quæ coniungitur, sicca est, adéstque maxima pulsus inæqualitas.

Si humores vitiosi in læuibus arteriis, & pulmone hærentes comprimendo angustiam pariant, catarrhus abest, & vitiosorum humorum vel in epate, vel toto corpore redundantium signa adsunt, respiratio est difficilis, tussis abest, de quo posteà dicetur.

Calculos & grandines in pulmone cognoscere, difficile est, & vix aliter cognosci possunt, nisi ex sputo præcedente & symptomatibus sequentibus. Si quis nimirum sputum crassum & viscidum valdè exspuat, postea verò eiusmodi sputum cesset, & respiratio absque sonitu difficilior reddatur, suspicio est; materiam in calculos, vel grandines conuersam esse.

Vermes etiam non facilè cognoscuntur, nisi vbi tussi reiiciuntur, & præcessit plerumque tussis diuturna, quæ nullis remediis vinci potuit.

Tumores pulmonum, diaphragmatis, mediastini, pus in thorace è suis signis cognoscuntur.

Si ex pulmonis & asperarum arteriarum exsiccatione proueniat, angustia cognoscitur ex defectu sputi, macie totius corporis, ac præcessit caussa, quæ talem siccitatem in pulmonibus generare potuit.

Prognostica. *Prognostica.*

1. Angustia asperarum arteriarum pulmonis nunc plus

plus nunc minus periculi coniunctum habet, pro caussarum, à quibus illa pendet, varietate. Quò enim caussa vehementior, & pertinacior est, eò etiam plus periculi est metuendum. Simul tamen respiciendum ad respirationem læsam, tussim, pulsum, & alias actiones læsas, quæ magnitudinem morbi determinant. Ergo si obstructio sit à multis crassis, crudis & viscidis humoribus, vel subitò suffocationis periculum imminet, vel morbus diuturnus expectandus.

2. Angustia, quæ fit ex humore viscido & crasso, vel crudo tuberculo in læuibus arteriis consistente, cum pulsus magna æqualitate, solet cordis palpitationem, respirandi difficultatem, ac tandem suffocationem & mortem afferre, vt Antipatri Medici casus docet, de quo Galen. 4. *de loc. affect. c. vlt.*

3. Angustia vasorum pulmonis à siccitate plerumque incurabilis est, & tandem lenta morte hominem enecat. Reliqua ex iis, quæ de aliis, pulmonum morbis dicentur, patebunt.

Indicationes.

Indicationes. Materia, quæ angustiæ bronchiorum pulmonis caussa, seu obstruendo, seu comprimendo id præstet, tollenda; quod fit si materia viscida attenuetur, detergatur, expectoretur. Crudum tuberculum attenuantibus & exsiccantibus absumatur. Grandines, calculi, vermes tussi eiiciantur; partes tamen materiam ad pectus mittentes simul euacuandæ & roborandæ sunt. Siccitas pulmonis emendanda est, vt supra de intemperie sicca pulmonum dictum.

Curatio angustiæ Arteriarum pulmonis ab humore frigido & crasso.

Curatio. Interna. Vt igitur materia crassa commodè euacuari possit, primò præparanda est incidentibus & detergentibus medicamentis, è capillo Veneris, hyssopo, prassio, pulegio, radic. enulæ, iridis & similibus, quæ postea proponentur.

Vt ♃. *capill. Veneris, hyssop. scabios. prassij*, an. M. ß. *rad. helen. ireos*, an. ℥. ij. *sem. anisi, fœnicul.* an. ℥. j. *passular. glycyrh-*

glycyrrh. an.℥.ß. *ficuum*, N. vj. Coqu. in aqu. ſ. ad remanentiam tertiæ partis. Colaturæ adde *Syr. Capill. Veneris, de hyſſopo*, an. ℥. j. *oxymel. ſcillit.* ℥.ß. M. pro duabus doſibus, & potio hæc bis, vel ter iteretur.

Vel ℞. *Rad. fænicul. glycyrrh. ireos, helen.* an. ℥. ß. *capill. Veneris, tuſſilag. ſcabioſ. hyſſop. praſsij, ſatureiæ* an.M.ß. *iuiubar. ſebeſten.* an. N. xx. *caricar.* N. vj. *paſſular.* ℥. ß. *ſem. aniſi, fœniculi, maluæ* an. ʒ. j.Coq.in ſ. q. aquæ puræ.Col. ℞. ℔. j. adde *oxymel. ſcillit. ſyr. de praſſ. de glycyrrh.* an. ℥. j. ß. *Aq. cinamomi* ʒ. ij. M. pro 4. doſibus.

℞. *Syr. de praſſio, de hyſſopo, de glycyrrh.* an. ℥. j. *oxymel.* ſ. ℥. j. ß. *Aq. ſcabioſæ, veronicæ, hyſſopi*, an. ℥. iij. M. pro 3. doſibus.

Præparata materia euacuetur. E. g. in decocti ſupra ſecundo loco parati ſuff. quantitatem. *agarici trochiſcati*, ʒ. j. *ſem. cartham*, ʒ. vj. Ebulliant; ita aluum ſimul mouebit.

Vel ℞. *Pil. de agaric.* ℈. ij. *aſſaiereth*, ℈. j. *cochiar.* ℈. ß. Cum *oxymel. ſcillit.* F. pilulæ xxiv.

Nonnulli frequenter ad purgandum in obſtructione pectoris ab humore craſſo vtuntur trochiſcis de violis, à Meſue, *cap. de aſthmate*, deſcriptis; quos tamen reprehendit Alexander Maſſarias, eà de cauſſa, quod non ſit compoſitio ſatis artificioſa, nec diagrydium ſatis correctum. Verùm poteſt diagrydij loco ſumi extract.ſcammonij. Poſſunt etiam ſine ſcammonio hoc modo parari:

℞. *Flor. violar. Martiar. non nimium exiccatorum.* ʒ. iij. *turbith. elect.* ʒ. j. ß. *agaric.* ʒ. j. *ſucci glycyrrh.* ℈. ij. ß. *mannæ*, ʒ. j. ß. Cum *ſyrupo violarum.*

Fiant trochiſci, quorum ʒ. ij. vel iij. in decocto pectorali, vel liquore conueniente exhibeantur.

Vinum medicatum tale fieri poteſt.

℞. *Rad. helen. ireos*, an. ℥. ß. *turbith. electi*, ʒ. ij. *ſcab. carduiben.* an.P.ij. *ſem. aniſi, cinamomi, galangæ*, an. ʒ. j. Affundatur *vini menſura* vel ß.

Sumat æger manè iuſculum galli, & ſuperbibat hauſtum vini. Imprimis commendatur ius galli decrepiti purgans, in quo radix ireos & ſemen carthami coctum ſit. Vel paretur hoc modo:

℞.

℞. *Gallum antiquum euisceratum*, in ventre eius contusa imponantur, *sem. cartham.* ℥. j. *rad. polypod.* ʒ. vj. *passular.* ℥. j. ß. *ficuum*, ℥. j. *sem. anisi, fœniculi*, an. ʒ. ij. *agarici albi*, ℥. ß. *turbith. elect.* ʒ. j. ß. *zingiber.* ʒ. ij. Coqu. donec caro ab ossibus separetur.

Vel ℞. *Gallum decrepitum euisceratum*, ventrémque eius sequentibus reple.

℞. *Passular. ficuum*, an. ℥. j. ß. *glycyrrh. hyssop. saturciæ, thymi*, an. ℥. ß. *sem. fæniculi* ʒ. j. *cartham.* ℥. ß. *turbith. elect.* ʒ. ij. *agarici trochisc.* ℥. ß. *zingiberis* ʒ. j. Coq. in aq. pura.

Decocti detur manè haustus, qui si non satis aluum moueat, addatur mannæ aliquid.

Quanquam autem purgantia talia humorem saltem in vniuerso corpore euacuare videntur: tamen hoc modo reuellunt & humores ad pulmones tendentes retrahere possunt. Ideóque nec reuellentia & deriuantia omittantur, vt vomitus, clysteres, & diuretica. Auicennas tamen fortia diuretica improbat, quod subtile extrahant relicto crassiore.

Corpore toto euacuato, danda opera, vt continens seu proxima caussa è pulmone tollatur. Ideóque ad materiam crassam, & viscidam attenuandam, incidendam & detergendam adhibeantur, *capillus Veneris, hyssop. prassium, puleg. calamintha, scabiosa, rad. ireos, pimpinel. helenij, sem. anisi, fæniculi, scilla, ammoniacum, millepedes vsti, sulphur, & hinc composita, syrup. capill. veneris, de hyssop. de prassio, scabiosa, oxymel. s. composit. scillit. extr. ireos, helenij, spec. & rotulæ diaireos s. diair. Salomon. loch de caulibus, scilliticum.*

Videndum tamen, ne nimia medicamentorum caliditate humores exsiccentur, & magis crassi ac lenti reddantur. Ideóque vtile est attenuantibus & incidentibus humectantia permiscere, vt glycyrrhizam, passulas, caricas, iuiubas, pineas, maluam, althæam.

Vt ℞. *Passul.* ℥. j. ß. *sem. fœnicul.* ℥. ß. *hyssopi, saluiæ acutifol.* an. M. ß. *capill. Veneris* P. j. *iuiubar. sebesten.* an. N. xij. *dactylor. sine nucleis, ficuum*, an. N. iv. *glycyrrhizæ rasæ, sem.*

sem. anis. cinam. an. ℨ. ij. *rad. helenij,* ℨ. ß. Conscindenda conscindantur & coq. in ℔.iij. aq. in vase duplici, Colatura dulcoretur *sacch. albi,* ℥.v. Fiat potio clara.

Vtile est & hîc ius galli decrepiti, si in eo thoracica medicamenta coquantur.

Vtile est & oxymel, quod à Cratione, *cons.* 79. commendatur.

℞. *Herb. hyssop. veronic. scabios. marrub. origan. pulegij, carduibenedict.* an. M. j. *Rad. ireos,* ℨ. vj. *zingiber.* ℨ. ß. *agar. alb.* ℥. ß. Infunde in *aceti* ℔. j. ß. *Aq. veronic. carduiben.* an. ℔. ß.

Stent in vase vitreo obturato loco calido per triduum, deinde ebulliant lento igne & colentur.

℞. Colaturæ ℔ j. ß. mellis, ℔. ß. Coqu. ad syrupi formam, qui aromatizetur cinamomo, calamo aromatico, de quo sumat æger manè cochlearia duo vel tria.

Vel ℞. *Glycyrrh. rasæ* ℥. ij. *sem. anisi contusi, fœniculi,* an. ℨ. ß. *spir. vini* ℔. vj. Stent in vase vitreo bene obturato. Macerentur dies duos. Postea adde *mellis* ℔. ij. *ambræ gryseæ* ℈. xij. *moschi*, ℈. x. *sacch. alb.* ℨ. ij. *solutionis perlar.* ℨ. j. Stent per dies x. quotidie agitando, postea clarum separetur. Dosis ℥. ß. cum ℥. ij. lactis caprilli ieiuno stomacho.

Valdè etiam commendatur terebinthina, quæ non solùm pulmones abstergit, sed & epar, lienem, renes, simúlque aluum citra noxam soluit: vt & oleum amygdalarum dulcium recens expressum ad ℥. vj. cum saccharo sumptum, quod pulmones & pectus relaxat, & detergendo humores viscidos per aluum euacuat.

Imprimis hîc commendantur eclegmata, seu loch vulgò dicta, vt loch de caulibus, de prassio, de pino, passulatum, de hyssopo, de scylla, sanum & expertum, & quod ad asthma dicitur.

Nonnulli diabutyrum commendant, hoc modo paratum.

℞. *caricar. pingu. dactylor. passular.* an. ℥. ij. Contusa in aqua mulsæ, ℔. iij. per diem infundantur. Hinc coquant. & exprimantur.

Cola

Colaturæ expressæ adde butyri recentis aqua fontana diligenter loti, & non salsi ℥. iv. Iterum coquantur,& colentur. Postea adde *Amygdalar. amarar. pinear. mundatar. contusar.* an. ℥. ij.

Et omnia simul in mortario misceantur,addendo paulatim *Succi glycyrrh.* ℥. ß. *pulu. tragacanth. sem. vrtic. hyssop. ireos, thymi, satureiæ, prassij* an. ℥. ß. *cinamon. zingiberis, pyreth.* an. ʒ. ij. *caryop. galang. piperis nigri, anisi, carui, cardamomi* an. ʒ. ß. *ligni aloës*, ℈. j. *pulmon. vulpis* ℥. ij. M. Galenus *in fine lib. 6. de comp. med. s. l.* Aliquot ex veterum scriptis medicamenta recenset, atque inter ea, & hoc:

℞. *Succi scillæ crudæ, mellis part. æquales*, Coq. lento igne. Dosis ʒ. ij. ante & longe post cibum. Vel ℞. 🜨*ris viui* (flores commodiores essent,) *sem. rutæ syluestr. aristol. absinth. abroton. ammoniac.* an. ℥. ß. Terantur & fiant cum aceto trochisci magnitudine fabæ, quorum manè & vesperi tres exhibeantur cum liquore conueniente.

Externa. Cùm internis medicamentis & externa coniungenda. Illinatur nimirum pectus *Ol. amygdal. dulc. chamæmel, anethino, lilior. albor. cheirino, additis mucilaginibus & pinguedinibus emollientibus.*

Vt ℞. *Ol. amygdal. dulc. lilior. albor. rutacei*, an. ʒ. vj. *adip. gallin. anser.* an. ℥. ß. *mucilag. sem. fœnigræc. cum aqu. scabios. factæ* ʒ. iij. *pulu. rad. ireos heleníj, croci*, an. ℈. j. *Ceræ* parum. F. linimentum.

Interea non omittantur diuersiones, & si à catarrho malum foueatur, omnia illa, quæ suprà de catarrho diximus, hîc locum habent. Fonticuli etiam in brachiis excitari possunt; quibus materia auertitur.

Pectore expurgato danda opera, vt exsiccantibus, & absorbentibus reliquiæ in pulmone absumantur. In quem vsum medicamenta pleraque ad humorem crassum expectorandum hactenus proposita adhiberi possunt. E quibus tamen fortiora eligenda.

Vt *Rad. helen. ari scylla, sulphur, benzoe, & similia.* Vt *Rad. ireos*, ℥. ij. *helen. ari*, an. ℥. j. *angel. scill.* an. ℥. ß. *glycyrh.* ℥. j. *hyssop. satureiæ, puleg. marrub. calaminth.* an. M. j.

sem-

sem. fœnicul. an. ʒ. ij. *vrtic. erucæ, cartham.* an. ℥. j.ß. Coq. cum melle. Fiat syrupus.

Cui sub finem adde *croci*, ʒ. ß. Commendatur & syrupus de Nicotiana.

℞. *Nicotianæ siccæ* N. iij. *capill. Veneris, scabiosæ*, an. M. j. *hyssop. marrub. calaminth.* an. M. ß. *caricar. dactylor.* an. N. x. *rad. angel. fœnicul.* an. ℥. ß. *sem. fœnicul. anisi*, an. ʒ. iij. *vrtic.* ℥. ß. *rad. ireos*, ʒ. x. Coqu. in aqu. ℔. iv. & addito melle & sacchato. Fiat syrupus.

Est & efficax decoctum ligni guaiaci, & sarsæ parillæ, si pectoralia addantur.

Laudatur & ros Solis, si ei cum sem. botryos, glycyrrh. & marrubij sp. vini affundatur. Est & vtilis aqua cinamomi.

In senibus & pituitoso ac frigido temperamento præditis, efficaces sunt aquæ pectorales dictæ, quæ humores crassos coquunt, eósque ac flatus dissipant, vires roborant, & sputum faciliùs reddunt.

Vt ℞. *Rad. ireos, helen. fœnicul. glycyrrh. tussilag.* an. ℥. ß. *morsi diabol.* ʒ. iij. *veronic. scabios. hyssop. saluiæ, marrubij, capilli Veneris* an. M. ij. *cinamomi, granor. iuniperi*, an. ℥. ß. *sem. fœnicul. anisi, cyllæ præpar.* an. ʒ. ij. *ficuum*, N. x. *amygdal. amarar. pinearum*, an ℥. ß. *croci*, ʒ. ß. Affunde spir. vini optimi q. s. Stent in infusione diebus 14. postea destillentur.

Hoc loco de aquis pectoralibus eiusmodi monendum, etsi multa in iis sint, quæ destillato vires suas communicant: tamen multa etiam sunt, quæ per alembicum non eleuantur, vt glycyrrhiza, amygdalæ, pineæ, ficus, passulæ, & similia. Quare commodius esset, talia in spiritu vini, vel aquis eiusmodi macerare, & liquorem istum postea aquæ pectoralis loco vsurpare. *Aquæ pectorales.*

Vel ℞. *Spir. vini optimi*, ℥. iv. *aqu. cinamomi*, ℥. ß. *vngul. caballin. scabios.* an. ʒ. iij. *sacch. candi*, ℥. ij. Misce. vel fiat eclegma.

℞. *Amm. acet. scill. diss.* ʒ. ij. *sem. vrt. maluæ*. an. ʒ. j. *fl. sulp.* ℈. iv. *croc.* ℈. ß. *cum mell. scill.* F. lohoch. Vel F. hic puluis.

℞. *Rad. glycyrrh. ireos, helen.* an. ʒ. j. *sari*, ℈. ij. *cinamomi*, ʒ. ij. *sem.*

ij. *sem. vrtic. nasturtij* an.ʒ. j.*pulmon. vulpis præpar.*ʒ. ij.*croci* ℈. j.*fl.Sulph.* ʒ. j. *benzoës* ℈. ß.*facch.candi*,ʒ. vj.F.puluis.

♃.*Flor.sulphur.*ʒ.j. ß.*benzoes*,℥.vj.*ammon.* ℥. iij.*croci*,℥. iv.*margar.præp.*℈.j. *mosch.*℈. ß.Fiat puluis,de quo quantum cuspide cultelli capi potest, detur vesperi in ouo sorbili, vel oxymelite scillit. vel aqua scabiosæ.

Pueris datur semen fæniculi in lacte coctum.

Vel ♃. *Flor.sulphuris*,ʒ.j.ß.*benzoes*,℈. j.*rad. helenij*,ʒ. ß. *ireos*,ʒ.j.*croci*,℈.j.*facch. cand.* ℥. ß. F. puluis.

♃.*Ammon.* ʒ.j.ß.*croci*,℈. ß *flor.benzoes*,vj.*facchari candi, succ.glycyrrh.q.f.*F. pilulæ xxx. sumantur vna vice vj.vel vij.

Vel ♃. *Flor.sulphur.*ʒ.j.*extr.helen.*℈.j.*facch. alb. in aqua scabiosæ diss.*℥.iij.*ol.anisi*,gutt.iv.Fiant rotulæ. Vel ♃.*Spec. diair. f.*ʒ.j. *diatragag. calid.*ʒ.ß.*balsam.sulphur.*℈. ß.*facchar. in aq. scabios. dissolut.* ℥. iv. vel v. Fiant rotulæ.

Diæta.

Diæta ab humore frigido. Aër quem spirando æger attrahit sit calidus, siccus, attenuans & liber. Ideóque in conclaui, in quo æger versatur, suffimigia parentur ex styrace, thure, myrrha, benzoë, moscho, ambra. Vitetur aër frigidus, humidus & crassus.

Cibus easdem qualitates habeat, ideóque condiatur hyssopo, thymo, fæniculo, baccis iuniperi, cinamomo, & imprimis croco. Vtiles sunt passulæ, amygdalæ, pineæ, pistacia, & imprimis commodum est ius galli decrepiti cum thymo & croco. Melliti quoque cibi non inutiles sũt, si æger aliàs eos ferat. Vitentur verò adstringentes & crassi succi, vt pisces, caro suilla, lac & similes. Potus sit vinum tenue & subdulce, vel melicratum aut mulsum, in quo thoracica medicamenta cocta sint. Possunt & cereuisiæ medicatæ fieri cum saluia, hyssopo, roremarino & similibus. Vtilis est & potus ligni guaiaci. Æger sitim non ferat; sed sæpiùs, verùm moderatè bibat; quia humectatione opus est, ad eam, quæ iam incisâ & detersa est in pulmone, materiam tussi eiiciendam. Somnus sit nocturnus moderatus, capite & pectore nonnihil eleuato.

Curatio angustiæ arteriar. pulmonis à reliquis caussis.

Curatio Si à spiritu aut flatu crasso obstructa sunt vasa pulmonis,

nis,is diſcutiendus & diſſipandus eſt medicamentis flatus diſcutientibus, quæ alibi proponuntur, è quibus thoracica eligenda, vel hæc iis admiſcenda, & danda opera, ne flatus iterum generentur. *anguſtia à reliquis cauſſis.*

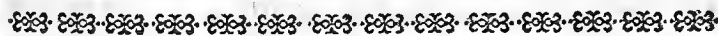
Si tuberculum eſt cauſſa anguſtiæ, danda opera, vt attenuantibus & exſiccantibus abſumatur, qualem facultaté aromata habere, Gal. 7. *de compoſ. med. ſec.l.in fine* ſcrib.

Sunt etiam vtilia hîc ammoniacum, ſulphur, benzoe, theriaca, mithridat. ſales chymici, & ſimilia enumerata.

Si à grandine & calculo ſit anguſtia, locum habent millepedes & aſelli, ſi nimirum in olla comburantur, donec albeſcant & melle excipiantur. Potentiùs fit medicamentum, ſi adiiciatur ſemen milij Solis.

Si à ſanguine, extra venas effuſo proueniat anguſtia, fluxus ſanguinis cohibendus, vt poſtea de curatione ſputi ſanguinis dicetur; qui verò in vaſis pulmonis, præſertim aſperis arteriis hæret, ſi concretus ſit, per poſcam, oxymel, coagulum leporis, mumiam & ſimilia diſſoluendus, & per ſputum ac tuſſim eiiciendus.

Si à ſiccitate pulmonis proueniat anguſtia, lac amygdal. dulc. & ſem. melon. detur, ſyrupus de pomis, violis, borr. iuiubæ, dactyli, ficus, paſſulæ, lac & ſimilia, vt ſuprà *de intemperie pulmonum ſicca* dictum.

CAPVT V.

De anguſtia læuium pulmonis arteriarum.

ETSI modò, vbi de cauſſis anguſtiæ aſperarum pulmonis arteriarum dictum fuit, etiam læuium arteriarum eiuſdem facta ſit mentio: quia tamen hæ etiam obſtrui & anguſtiores reddi poſſunt, vt aſperas arterias non comprimant in ſpecie, & peculiariter de læuium arteriarum in pulmone anguſtia aliquid dicendum eſt, imprimis cùm hæc tractatio doctrinæ de aſthmate non parùm lucis allatura ſit, & affectus ipſe cognitu neceſſarius ſit, cùm hominem ſæpè ſubitò in vitæ periculum coniicere poſſit, etſi ante nec de difficultate reſpirationis, nec de dolore & *Anguſtia læuium pulmonis arteriarum.*

grauitate pectoris, nec de tussi conquestus sit. Cuius rei memorabile exemplum recenset Gal. 4. *l. aff. c. vlt.* Locum, quia notatu dignus est, integrum adscribere libet. *Ea*, inquit, *quæ Antipatro medico acciderunt, nemo est, qui nesciat, vtpote qui Medicam artem publicè apud Romanos professus est. Agebat hic ætatem sexaginta quidem annis minorem, sed quinquaginta iam annos excesserat. Is correptus aliquando febre quadam ephemera, idque ab euidenti caussa, declinante iam febre, vt, quid sibi facto opus esset, intelligeret, pulsum ipse suum tangere aggressus est. Cùm igitur omne inæqualitatis genus in arteriarum motione inueniret, in primis quidem territus est, deinde verò, cùm sese non febrire planè sentiret, ilicò balneum subiit: quippe laboribus ac vigiliis corpus fatigauerat. Atque tenui quoque victu, donec diem tertium præteriisset, vsus est, quo cùm nulla appareret febris, ad solita negotia pertractanda prodiit: atque arteriam in extrema brachij sui parte tangens admiratus est perseuerantem in pulsibus inæqualitatem. Occurrens itaque mihi, extendit manum ridens, iussitque pulsum tangere. At ego subridens, quid, inquam, portendit hoc, quod proponis ænigma? ille iterum ridens obnixè orauit, vt tangerẽ. Igitur inter tangendum omnigenam in pulsu inueni inæqualitatem, non solùm in multarum pulsationum cumulo, quam systematicem (id est congregatricem) vocant, verùm etiam in vna arteriæ distinctione. Proinde miratus, quomodo adhuc viueret, cùm talem haberet pulsum, interrogaui, num difficilis esset ei respiratio: illo verè nullam se sentire respondente, obseruaui equidem, an aliquando mutaretur, quippe sex mensium spatio assiduè arteriam tangebam. Cùmque ab initio interrogaret, quænam corporis dispositio mihi videretur posse huiusmodi pulsum efficere, atque per quem modum, idque citra febrim: ad eam quæstionem respondi, in commentariis de pulsibus iam declarasse me huiusmodi inæqualitatem. Námque ob magnarum in pulmone arteriarum angustiam id euenire putaui: angustiæ verò caussam esse dixi visceris inflammationem. At tibi hanc ob caussam id nunc accidisse impossibile est, quippe febre fuisses affectus. Relinquitur ergo: vel obstructionem ex liquidis & crassis & viscosis humoribus, vel crudi cuiuspiam tuberculi ortũ in huiusmodi te dispositionem induxisse, tum ille respondens, oportuisset (inquit,)*

(inquit,) me suspiriosa orthopnœa laborare. At ego probabilia, inquam, ipsum dicere, sed à veritate aberrare: quippe fieri nonnunquam huiusmodi orthopnœam, quam diximus caussam: id verò cùm in asperis, non in læuibus arteriis crassus & lētus humor cumulatur. Proinde omnē ei victus rationem, atque medicamenta quoque haud aliter, quàm asthmaticis, adhibere iussimus: deinde sex (vt dixi) mensibus elapsis, leui quadam spirandi difficultate affectus est, accedente simul cordis palpitatione, in primis quidem semel, deinde bis, atque ter, postea quater, ac sæpius quoque aucta simul spirandi difficultate ad quindecimum vsque diem: post quem difficillima derepentè oborta spiratione, resolutus statim obiit aliorum quorundam exemplo, qui cordis affectibus laborant. *Caussæ.*

Caussa autem huius angustiæ est duplex: obstructio & compressio. Obstructio fit à crassis, viscidis & pituitosis humoribus, qui quidem vel in pulmone, ex eius coctione vitiosa generantur, vel aliunde transmittuntur, id quod sępè fit ex epate, dum illud crudo & pituitoso sanguine scatet, cuius pars aliqua per venam arteriosam in pulmones transfunditur, & quidem sæpè certis interuallis, vt infra de asthmate dicetur. Non verò materia huius obstructionis caussa è capite defluit. Hoc enim si fieret, prius à bronchiis pulmonis reciperetur, & difficultas spirandi ac tussis excitaretur. Deinde eadem obstructio fit à crudo tuberculo, de cuius generatione postea dicetur. *Caussæ.*

Comprimuntur verò hæ leues arteriæ itidem à crudo tuberculo, si illud in pulmone generatum extrà læuibus arteriis incumbit. Idem fit ab inflammatione pulmonis, vt etiam Gal. *l. all.* innuit. *Signa diagnostica.*

Deprehenditur hoc malum è sola pulsus inæqualitate, nimirum tam systematica, quàm quæ est in vna pulsatione, qui nunc est paruus, nunc magnus, celer, tardus, rarus, frequens, vehemens, atque inter pulsationes aliquæ decurtantur, aliquæ intermittunt, aliquæ intercidunt. Cùm enim natura fuligines ob angustiam harum arteriarum non possit satis expellere, fit lucta quædam, & natura caussæ morbificæ sese opponens, vi, quod molestum est, expellere conatur. Vbi autem natura hunc suum finem assequi non po- *Signa.*

test,aut dimidia facta est obstructio,syncopes aut suffocationis periculum imminet.Aliàs nihil molesti percipitur, nec difficultas respirandi,nec tussis, nec dolor,aut grauitas.Vbi tamen malum incrementum sumit, tandem ipsis arteriis communicatur,& tunc,quæ antea non aderat,difficultas spirandi superuenit, tandémque etiam palpitatio cordis,syncope & suffocationis metus.

Caussarum signa quod attinet,si à crassis humoribus sit obstructio,pulsus est durus per tensionem; si per tuberculum, durus per tensionem & siccitatem. Si ab humore sit obstructio;pulsus magis variabit; si à tuberculo, inæqualitas magis erit vniformis,vtpote à caussa magis fixa proueniens.In obstructione æquales plures simul adesse possunt: at in tuberculo plures sunt inæquales.

Vbi tandem malo incrementum sumente & materia asperis arteriis communicata accedit difficilis respiratio, si malum sit à crassis succis,difficultas respirandi non est vniformis,sed nunc maior,nunc minor,pro caussæ ratione, si verò sit à tuberculo,vniformis est difficultas respirandi, nisi forsan caussa aliqua externa accedat.

Si malum sit ab inflammatione, ea ex febre & aliis signis supra propositis cognoscitur. *Prognostica.*

Prognostica. 1. Malum hoc longè periculosum est,à quo homo sæpè accedente syncope, vel suffocatione subitò perimitur.

2. Quò in pulsus inæqualitate plures sunt magnæ,vehementes,celeres,intercidentes & æquales pulsationes, eò minus malum est:quò autem plures sunt languidæ,paruæ, decurtatæ,intermittentes & crebriores, eò maius periculum indicatur.

3. Quò minus actiones cordis læduntur, minórque est in syncopen propensio, eò malum minus est: quò verò hæc maiora,eò maius periculum imminet.

4. Quæ à crassis & viscidis humoribus est obstructio, non ita difficulter curatur,præsertim si recens fuerit; quæ autem angustia prouenit à tuberculis, curatu difficillima est,vt postea de tuberculis pulmonis dicetur.

5. Quò maior cachexia coniuncta est,eò periculosiùs est malum,cuius rei caussa postea in quæstione dicetur.

Indicationes.

Caussa angustiam pariens est tollenda. Ideóque si humores crassi & viscidi sint, attenuandi, extergendi & euacuandi sunt. Crudum tuberculum, seu arteria has obstruat, seu comprimat, attenuandum & resiccandum. Inflammatio si adsit, ea debito modo curanda. *Indicationes.*

Curatio.

Crassi autem & viscidi humores quomodo præparandi & euacuandi sint è pulmonibus, capite præcedente iam dictum est, vt ea hic repetere opus non sit, & dicetur de eo etiam in asthmate. Nam eius curatio ab huius caussæ sublatione pendet. Vnum saltem hîc moneo, quod etiam in curatione asthmatis repetendum, nonnullos paroxysmo asthmatico ingruẽte vomitum præcipere. Quæ res etsi alicui à veritate aliena videri posset: aliquoties tamen vidi, vomitu spontè superueniente à paroxysmo liberatos fuisse. Quærenda ergò huius rei caussa: quæ nulla alia videtur, quá quod materia, quæ ab epate ad pulmones ruit, ad ventriculum conuertitur. De quo postea in quæstione dicetur. *Curatio.*

Crudum tuberculum quomodo curandum sit, dicetur postea *cap.* 8.

Inflammatio pulmonis quomodo curanda sit, iam antea *cap.* 3. dictum.

QVÆSTIO.

Quænam sit caussa hydropis, quæ læuium arteriarum obstructione laborantibus superpenire solet.

P. Salius Diuersus *de aff. partic. cap.* 21. censet ideò hoc fieri, quòd perseuerante malo calor innatus, quoniam non sufficienter euentatur, languescat, atque inde epar debilitetur, cuius ratione postea aliqua hydropis species succedat. *Hydropis in obstructione læuium arteriarum caussa quænam?*

Verùm enim verò, cùm sæpè satis maturè sese cachexia prodat, vbi cor adhuc satis bene valere deprehenditur, & epar nihil à pulmonibus, sed pulmones potius ab epate accipiant, credibile est, vel à pulmonibus refrigeratis epar refrigerari, vel quod vero similius videtur, primam mali caussam in epate hærere, quod, cùm sit debile, sanguinem

pituitoſum & frigidum generat, qui cùm neceſſariò ad dextrum ventriculum cordis mittatur, porrò etiam ad pulmones peruenit, & huius mali cauſſa eſt. Cùm enim vena arterioſa & arteria venoſa per totam ſubſtantiam pulmonis in minutiſſimos ramulos diuiſæ diſpergantur, & multis anaſtomoſibus coniungantur, facilè ex vena arterioſa in arteriam venoſam humores transferri poſſunt.

CAPVT VI.

De apertione vaſorum pulmonis.

Apertio vaſorum pulmonis.

ANGVSTIÆ vaſorum pulmonis opponitur eorum apertio: & proinde de hac poſt illam meritò agitur. Ad morbos enim pulmonis, & quidem meatuum vitia & illi pertinent, cùm vaſa ſanguinem continentia in pulmone, quæ clauſa eſſe debent, aperiuntur. Id quod, vt in aliis etiam partibus, fit quatuor modis, ἀναστομώσει ſcilicet, διαπηδήσει, ῥήξει & διαβρώσει.

Quatuor modis pulmonis vaſa aperiuntur.

Ἀναστομώσεως. Cauſſa.

Ἀναστόμωσις, ſeu oſculorum in venis vel arteriis apertio fit primò à cauſſa externa euidente, quæ proximè & ſola orificia vaſorum aperire poteſt, medicamentis ſcilicet abſtergentibus & orificia vaſorum aperientibus, qualia ſunt aloë & ſimilia, vel cauſſis nimis laxandi vim habentibus. Deinde à cauſſa interna, quæ vel eſt proxima, ſanguis ſcilicet vaſorum orificia aperiens; vel antecedens, ſanguis ſcilicet aut copiâ peccans, aut calidus, aut acris, à quo facultas irritatur; quibus & motus ſanguinis ad ſuperiora addi poteſt. Vt enim à ſanguine orificia vaſorum in pulmone aperiantur, cauſſa non ſemper primario in pulmone hæret, ſed ſæpè ad pulmonem ab aliis partibus tranſmittitur.

Procatarcticæ cauſſæ ſunt, quæ vel ſanguinem cumulant, vt ſuppreſſa eiuſdem conſueta per nares, hæmorrhoides, menſtrua, euacuatio, & aliæ plethoræ cauſſæ, vel calidiorem reddunt, vt corporum motus, vehemens aër, cibus, potus, medicameuta calida; vel ipſum ad pulmones & ſuperiora commouent, vt motus nimius.

Διαπη'

Διαπήδησις, id est, transcolatio siue transsudatio fit ob vasorum & tunicarum in iis raritatem, cuius caussa est sanguinis tenuitas & serositas. *Διαπήδησις.*

Ῥῆξις, id est, ruptio vasorum fit primò à caussis externis euidentibus, quæ proximè vasa in pulmonibus rumpere valent, vt lapsu ab alto, vel percussione & contusione pectoris, ira cum clamore, intentione vocis subitâ & magna ac vehementi, non à leuiore quasi per gradus ascendente, tussi nimiâ, conatu magno graue pondus attollendi, vel loco mouendi, saltu, imprimis post balneum, vbi vasa & totum corpus rarius redditum, cursu, lucta, retentione spiritus in conatu excrementa excernendi, & fœtum excludendi. Hinc Hippocrates, 3. *Aphor.* 29. scribit: iuuenibus sanguinis expuitiones, sicut & phthisin esse familiares: Et 5. *aphor.* 9. eadem ab anno 18. ad 35. frequentius accidere. Id quod Galenus non tam ætatis ratione accidere docet, quàm propterea, quod in ea ætate constituti in vita & victu errores committunt. Etenim iuuenes pugnare, aliisque exercitiis vti solent, sæpe frigori nimio se exponunt, cibo & potu supra modum se replent. Quibus caussis omnibus facilè vena iis, præsertim in pectore, rumpi contingit, vnde sputum sanguinis primò oritur, quod nisi tempestiuè curetur, phthisis subsequitur. Præterea sanguinem calidum & biliosum cumulant, qui non solùm rupturam, sed & reliquas caussas, quæ vasa in pulmone aperiunt, inducere potest. Easdem ob caussas viri etiam frequentiùs apertionem vasorum pulmonis patiuntur quàm fœminæ. Galenus, 4. *de loc. affect. cap.* 5. *Ῥῆξις à caussis externis.* *Iuuenibus phthisis cur familiaris.*

Deinde rumpuntur vasa pulmonis à caussa interna, eáque vel proxima, quæ est sanguis pulmonis vasa distendẽs; vel antecedens, sanguinis abundantia seu sola, seu cum spiritu flatulento; vel procatarctica, quæ scilicet vel sanguinem auget, vel ad pectus cõmouet; vt motus corporis nimius, animi pathemata vehementiora, & ira imprimis. *A caussis internis.*

Et præcipuè caussæ istæ vasa rumpunt, cùm vasa extensioni resistunt ob frigus externum. Tum enim illorum tunicæ frigore contractæ & induratæ ad rupturam promptæ & paratæ sunt. Hinc Hippocrates, *6. epid. section.* 3.

ἐμψυχρῷ φλεβῶν ῥυπτικῷ, quod etiam habetur 6.*aphor*.24.

Frigus verò ipsum per se vas aliquod frangere non potest, sed vel motum aliquem, vel plenitudinem accedere necesse est, de quo Galenus, 4. *de loc. affect. cap.* ita scribit: *Frigus ipsum per se rupturas non facit, sed quia venarum tunicas frigiditate suâ duras & ad extensionem contumaces reddens, vt rumpantur, paratiores efficit: ruptionis verò caussa est aut vehemens motus, aut humorum abundantia.*

Διάβρωσις. Διάβρωσις verò seu erosio fit ab humoribus acribus & salsis, seu à capite destillantibus, seu aliunde ad pulmonem fluentibus. Quò faciunt acrium & prauorum ciborum vsus, inedia acres humores coaceruans, & similia.

Signa diagnostica.

Signa. Si ἀναστόμωσις, vasorum pulmonis sit, præcesserunt caussæ vasorum orificia aperiētes, quæ modò enumeratæ sunt. Et sanguis è vasorum orificiis apertis exit mediocri copiâ & sine dolore.

Si διαπήδησις adsit, exit sanguis serosus, paucus & sine dolere.

Si à ῥῆξει, seu ruptura vasa pulmonis aperiantur, præcessit plethora, & causa aliqua rumpens antea proposita; & sanguis statim copiosus exit.

Si sit erosio, præcesserunt salsæ è capite destillationes, sanguis est acris, & propter humoris acris admixtionem malè coloratus apparet; percipitur sapor salsus & acris, præcesserunt caussæ acres humores cumulantes, & primò quidem sanguis purus exspuitur, progressu verò temporis & erosione auctâ copiosior, tandémque sputum puris sequitur. Quæ signa confirmantur, si nulla caussa violenta præcessit.

Præterea an à copia sanguinis, quæ tam ἀναστομώσεως quàm ruptionis caussa esse potest, vt suprà dictum, an verò ab acrimonia eiusdem proueniat vasorum pulmonis apertio, ex eo quoque discernitur; quod si à copia sanguinis, quæ naturæ oneri erat, ea proueniat, sanguinis copiâ euacuatâ is sponte subsistit, signáque redundantis sanguinis adsunt; si verò acrimonia sanguinis proueniat, sanguis ita facilè sisti non potest.

Progno

Prognoſtica.

Prognoſtica.

1. Διαπήδησις, minimè omnium periculoſa eſt, & adſtringentibus facilè ſanguis ſiſtitur.

2. Poſt hanc minus periculoſa eſt ἀναστόμωσις, ob quam ſi ſanguis rejicitur, is ſponte ſæpè copiâ nimiâ euacuatâ ſubſiſtit, oſculis ſpontè iterum ſeſe occludentibus. Obſeruatúmque ſæpius in conſueto ſanguinis, hæmorrhagiæ narium, hæmorrhoidum, menſium fluxu ſuppreſſo ſanguinis ſuperabundantem copiam abſque vllo damno è pulmone, oſculis vaſorum recluſis, euacuatam fuiſſe: quod etiam Fernelius, *lib.5.de part.morb.& ſympt. c.* 10. annotauit. Et Ludouicus Duretus de ſeipſo ſcribit, *in comment. ſuper Coac.Hippocr.aphor.* 46. ſibi, cùm olim familiaris fuiſſet narium hæmorrhagia, & quidem cum commodo valetudinis vſque ad annum ætatis quinquageſimum, tùm ea ſuppreſſa, nec tamen ἀναδρομῇ, ſtatis temporibus quieſcente, quaſi data porta proruiſſe per ἀναστόμωσιν, vaſorum pulmonis; atque quidem ſæpe & multum; quæ tamen ſedata nullam pulmonis offenſionem reliquerit, præter ſummam corporis infirmitatem. Si tamen oſcula vaſorum vel nimium dilatata, vel motu continuo impulſa iterum conuenire nequeant, interdum ex nimia ſanguinis profuſione mors ſequitur. Aut ſi ſanguis effuſi portio in pulmone retineatur, illic putreſcens pulmonem corrumpere poteſt.

3. Periculoſior eſt ruptura vaſorum. Niſi enim intra tertium & quartum diem ruptura conſolidetur, inflammatio facilè accidere poteſt, à qua, cùm tuſſi pus expuendum ſit vulnus in dies maius efficitur. Et quamuis callus vlceri obducatur: tamen leui de cauſſa, vt vocis intentione, vel riſu immoderatiore iterum rumpitur. Galenus, *5. meth.med.cap.*14. Celſus, *lib.4.cap.de Tuſſi.*

Admodum etiam periculoſa eſt vaſorum pulmonis apertio, quæ fit in vulneratione, percuſſione & contuſione thoracis.

4. Periculoſiſſima verò eſt διάβρωσις, ſeu eroſio vaſorum. Etenim vlcus ſordidum, quod tum inducitur, non facilè conſolidatur; & vt vitium humoris corrigatur, longiore tempore opus eſt.

5. Si

5. Si ruptura & erosio vasorum pulmonis sit recens, & antequam phlegmone accedit, non ita difficulter curatur. Si verò phlegmone accedat, exigua sanationis spes superest, ea præcipuè de caussa, vt dictum, quod pus & saniem tussi & pectore expurgare oportet, quâ vlcus semper maius & deterius efficitur. Hinc Galen. 5. *meth. med. c.* 13. & 14. scribit; se omnes curasse, qui è pulmone sanguiné exspuentes mox primò die ipsius opera vsi fuerant; Qui verò post biduum aut triduum ipsius opera vsi essent, horũ aliquos sanatos esse; quos autem phlegmone sic occupauit, vt iam febricitarent, eorum sanè nullum perfectè restitutũ fuisse.

6. Morbus reuersionem faciens magis, quàm ab initio vrget, Hippocrates, *de intern. affection.*

Indicationes.

Indicationes. Apertum vas, quocunq; modo apertio facta fuerit, claudendum est. Modus verò id præstandi varius est pro caussarum diuersitate. Si nimirum ab ἀναστομώσει, sit apertum vas, orificium vasis apertum obturandum & adstringendũ est. Si à διαπηδήσει, densantia & incrassantia requiruntur. Si à rupura, ruptum vas vniendum atque agglutinandum. Si ab erosione, sarcotica primùm, quibus, quod deperditum est, regeneretur, & hinc consolidantia requiruntur.

Præterea si vitium sit à caussa interna, eáque adhuc duret, aut vasorum agglutinationem impediat, ea tollenda. Sanguis nimirũ ad pulmones affluens reuellendus & auertendus, copiosus imminuendus, calidus & acris refrigerandus & mitigandus, humores biliosi & acres alterandi & euacuandi sunt.

Curatio.

Curatio. Cùm à vase in pulmone aperto sequatur sanguinis effluxus & hinc sputum sanguinis, vas apertum claudi non potest, nisi prius sanguis sistatur, & si forsan sanguis cõcretus circa vasa hæreat, is priùs tollatur. Ideóque siue per ἀναστόμωσιν, siue per rupturam, siue per erosionem apertum vàs in pulmone fuerit, commodissimè instituitur venæsectio, quæ ferè plerísque scopis satisfacit. Etsi enim, vbi caussa rupturæ amplius non adest, vt dum à contusione, lapsu, vel clamore nimio vas apertum est, sanguis saltem

sisten-

sistendus sit,& hinc vas claudendum & vniendum; vbi verò caussa adhuc adest, id quod in plethora accidit, vbi à copia sanguinis vasa aperiũtur, non solùm sanguis sistendus, & vas apertum claudendum sit, sed præterea etiam copia sanguinis minuenda: tamen his quoque omnibus satisfacit venæsectio. Etenim dum sanguinem aliò auertit, eius fluxum sistit, dum verò eius copiam imminuit, caussam morbi tollit.

Aperienda autem est vena in cubito. Si tamen consueta aliqua euacuatio suppressa sit, vena in pede etiam aperiri potest, vt ad remotiora fiat reuulsio, deinde vena in cubito aperiri potest, vt in inflammatione pulmonis dictum. Qua in re tamen distinctione opus est, vt infrà, *part. 3. cap. vlt.* in quæstione dicetur. Et quidem, si necessitas id requirit, bis vel ter eodem die vel spatio bidui sanguis mittendus, si virium lapsum timeamus. Si enim venæ apertio sæpius repetatur, & in plures vices sanguinis missio distribuatur, efficacior fit reuulsio, viresque minùs deijciuntur. Et quidem conuenientius sanguis mittendus, vbi copia sanguinis proxima & primaria apertionis vasorum caussa est, in plethora scilicet, & vbi consueta aliqua sanguinis euacuatio suppressa est, sanguísque est calidior.

Si verò à prauitate humorum, qui vel orificia vasorum aperiunt, vel vasa erodunt, apertio vasorum proueniat, atque in iis, vt Galenus, *5. meth. med. cap.* 14. scribit, qui parum sanguinis habere videbuntur, ad quandam succi probitatem redactis humoribus detrahere aliquid sanguinis poteris, tum rursum reficere eosdem etiam rursum purgare, atque rursum reficere, denique si res suadeat, sanguinem mittere, potissimum quibus veluti limus vitiosus & crassus totus sanguis est. Atque qui validi sunt, multíque sanguinis, iis statim ab initio sanguis mittendus.

Quod si vires non ferant venæsectionem, cucurbitulæ cum scarificatione partibus inferioribus reuulsionis gratiâ applicandæ, vel etiam epati, si à plethora sit ruptura. Hirundines etiam, præsertim si sanguinem antea fundere

dere consuetæ sint, hæmorrhoidibus applicari possunt.

Et omnino danda est opera, vt si consueta aliqua euacuatio, vel mensium vel hæmorrhoidum suppressa sit, ea reuocetur;sed per ista,quæ diximus,media. Nam menstrua per medicamenta menses mouentia hîc mouere non licet. Cùm enim sint calidā, & sanguinem vehementer mouere, & venas aperire possunt.

Nec omittendæ aliæ reuulsiones,quæ fiunt cucurbitulis sine scarificatione, frictionibus, ligaturis & aliis, quæ citra euacuationem & virium deiectionem sanguinem reuellunt. Si defluxio sit à capite, ea reuulsio instituenda, quæ catarrhis debetur, vt suo loco dictum.

Deinde si sanguini vitiosi humores permisceantur, quæ qualitate sua vitiosa vasorum apertionis caussa sint,& qualitas illa vitiosa corrigenda, & vitiosi humores euacuandi. Ideóque & tum exhibenda alimenta boni succi, quæque acrimoniam sanguinis mitigant, vt ptisana, amylum, tragacantha,succus granator. syrup. de portulaca,borragine, iuiubis & similia.

Ad purgationem exhibenda pulpa tamarindor. syrup. ros. solut. myrobal. manna, rhabarbarum. Scammonio cautè vtendum. Videndum enim,ne purgantibus fortioribus exhibitis sanguis magis agitetur, & fluxioni aptior reddatur.

Grumos sanguinis in pectore resoluētia. Tertiò danda opera, vt grumi sanguinis in pectore ac pulmone dissoluantur, cùm non solùm glutinationem vasorum impediant,sed & retenti grauia symptomata excitent, & pulmones corrumpant.

Exhibendū autem oxycratū,seu posca,id est,mixtura ex aqua & aceto ℥.vj.vel ix.mens. Sit autem posca, vt Galen. 5.*meth.med.c.*8.tradit,ista mista,vt potu sit iucūda,& ne ob acetum copiosius tussim excitet.Ita enim & concretū sanguinem dissoluit, & ad glutinandū nonnihil facit. Detur autem non frigida nec calida,sed tepida,& quidem bis vel ter de die,vel etiam trium aut quatuor horarum interuallo. Græci recentiores, vt Paulus Ægineta, Aëtius, Oribasius,commendāt coagulum cerui, hædi, leporis imprimis, quæ vt dissoluta coagulant, ita coagulata dissoluunt, vt docet

docet Dioscor. *lib.2. cap. 26.* Et quia acredinem non obscuram obtinent, vix magnitudine ciceris exhibent ex aquâ calidâ adstringente, aut oxymelite. Galenus tamen, *10. de simpl. med. fac. tit. coagulum*, propter acrimoniam formidat coagulum dare ad reiectionem sanguinis in thoracis affectu; scilicet adstrionem requirente. Poscæ igitur vsus tutissimus. Forestus ad sanguinem congelatum exhibuit mumiam & sperma ceti. Donatus post poscæ assumtionem commendat puluerem seq.

℞. *Rhabarb.* ʒ.j. vel ℈.iv. *mumiæ* g̃. v. vel vij. *rubiæ tinctor.* g̃.iv.

Detur cum vino rubro, aut aqua plantaginis exiguo aceto coniecto.

Langius, *l.2.epist.31.* hunc puluerem commendat.

℞. *Rad. angelic.* ℈.ij. *coagul.lepor.* ℈.ß.*succin.* ʒ.ß. *farin. orob. rubr.* ℈.ij.

Exacte contusa cribro excernantur, ac de illius pulueris farragine ʒ.j. dissoluatur in *stillatitij ceræ folij aut gingidij liquoris* ℥.iij.ß.*& oxymel.* ʒ.j. F.haustus.

De medicamentis verò grumos sanguinis in thorace dissoluentibus aliquid difficultatis oritur, quo scilicet tempore exhibenda sint, cùm si iis vtamur, vasa non claudantur, sed potius aperiantur. In ista autem re perpendendum, an plus vrgeat sanguinis impetus, quàm sanguis concretus. Nam si ruptura sit in pulmonis vasis, & metus sit, ne inflammatio excitetur, aut fluxus sanguinis augeatur, malique aliquid afferatur, statim sistendus est. Vbi autem iam ex parte aliqua impetus sanguinis cessat, vt ex eo cognoscitur, quod iam minus fluit, & colore non est amplius admodum florido, grumos dissoluentibus vti, & postea agglutinantia exhibere licet: imò medicamenta ex vtrisque composita, exhiberi possunt; exempli gratiâ, oxymel & syrup. de portulaca cum bolo Armenio. Si verò ruptis vasis pectoris exspuatur sanguis, & ex eo tantum periculum pthiseos immineat, primo eum expurgare & dissoluere, postea conglutinare licet. Idem faciendum, sanguisque concretus statim dissoluendus, si is è pulmonibus tantùm per ἀναπνεῦσιν exeat, cùm tum tantum in-

flamma

flammationis periculum non adſit.

Si catarrhus à capite defluens apertionis vaſorum pulmonis cauſſa ſit,& vaſa aperta conglutinari non poſſint, niſi catarrhus deſinat, danda opera, vt primùm catarrhus ſiſtatur, de quo ſuprà, *lib.* 1. *part.* 2. *cap. de catarrho* dictum.

His ita peractis,& omnibus, quæ conſolidationem vaſorum impedire poſſunt, remotis danda opera, vt vas ipſum ſtatim conſolidetur, dum adhuc malum recens eſt, & præcipuè in ruptura & eroſione vaſorum, antequam phlegmone accedat, vt *prognoſt.* 5. dictum. In vaſorum autem apertorum concluſione procuranda quædam pro cauſarum diuerſitate occurrit varietas. Si enim διαπηδήσις, aſtringentibus vtendum, ſanguíſque ſi ſit tenuior, craſſo victu emendandus, modo non adſit inflammatio, vt in pleuritide, vbi adſtringentibus abſtinendum, & potius ſcreatus promouendus. Ἀναστόμωσιν, & rupturam curandi ratio ferè eadem eſt. Adhibenda nimirum adſtringentia, emplaſtica & glutinantia medicamenta. Aſtringentia hìc vtilia ſunt *portulaca*,quæ quócunque modo ſumpta apertionem vaſorum pulmonis,& ſputum ſanguinis inde prouenìens curat; ſuccus tamen eius efficacior eſt, *plantago, polygon. millefol.germina,& fructus rubi,cynosbat. myrti, tenera quercus folia,roſæ,rad.ſymphit. maior.ſumach. cortic.granat. balauſtia, lapid. hæmatit. corallia, crocus martis.*

Emplaſtica ſunt *bolus Armenus,terra ſigillata,ſanguis draconis,gummi Arabic. tragacanth. thus,maſtich. amylum.*

Glutinant hìc *millefol. ſymphytum maius, lyſimachiæ.* Et quia medicamenta pleraque plurimis prædita ſunt facultatibus,ita vt quædam adſtringant,condenſent, conglutinent, etiam Medici modo ad hanc, modo ad illam claſſem ea referunt.Et cùm talia medicamenta non facilè penetrent,ſed ſibi ipſis potius viam quaſi præcludant,admiſcendum aliquid medicamentorum quæ calore & tenuitate partium prædita ἀνάδοσιν, ac diſtributionem cæterorum medicamentorum adiuuant. In quem vſum commodiſſima ſunt & vehiculi vicem præſtant mel & ſaccharum.

Ex his varia fiunt medicamenta, atque in vſu potiſſimum

mum sunt *trochisc. de terra sigillata, de carabe cum & sine opio, troch. ramich. spec. diatrag. frigid. syrup. de portulaca, de succ. plantaginis, de rosis sicc. de papauere, myrtin. loch de portulaca, conseru. rosar. rubra. antiq. de fol. quercus, syrup. de corall.* vt & *opiata*, quam descripsit Fernelius, *cons.* 21.

℞. *Boli Armeni, aqu. rosar. lot.* ʒ. ij. *sem. portulac. lactuc.* an. ʒ. ß. *gummi tragacanth. Arab.* an. ℈. ij. *amyli, sem. nasturt. torrefact.* an. ʒ. ß. *rosar. rubr.* ℈. ij. *sacch. cand. rosat. tabul.* an. ℥. j. Cum *syrup. myrtillor.* Formentur trochisci, qui in ore detineantur.

Vel ℞. *Conseru. rosar. antiq.* ℥. iij. *boli Armeni, terræ sigillat.* an. ʒ. ij. Cum *syrupo de portulaca.* F. Electuarium. Vel ℞. *Conseru. rosar. rubr. antiq, symphyt. maior.* an. ℥. j. ß. *boli Armeni, terræ sigill.* an. ʒ. j. *lapid. hamatit.* ℈. iv. *cum syrup. de portulaca.* F. electuarium.

Vel ℞. *Tragacanth. gummi Arabici, sanguin. dracon. boli Armeni, amyli, spod.* an. ʒ. j. *lapid. hæmatit. sem. papauer. hypocist.* an. ʒ. iij. Cum *syrup. de succ. plantagin. & rosarum.* F. electuarium sensim deglutiendum.

Vel ℞. *Syr. de portulac.* ℥. j. *intubin.* ℥. ß. *boli Armeni, aq. rosar. præpar. syr. myrtini q. s.* F. lambile. Forestus in rupta vena tale præscribit decoctum. *lib.* 16. *p.* 25.

℞. *Rad. consolid. maj.* ℥. j. *burs. pastor. portulac. sanicul pyrolæ, polygon.* an. m. j. *Sem. endiu. acetos. portulacæ, vrtic.* an. ʒ. j. F. decoctio vt artis est in *aq. communi pro* ℔. j. Colaturæ addendo ℥. iv. *syrup. myrtil.* Clarificentur. Puluis, qui Iulio Cæsari Scaligero & medicis Parisiensibus in vsu fuit, sed è Serapione *cap.* 25. *tract.* 2. desumptus est.

℞. *Spod. rosar. rubr. boli Armeni, terræ sigillat. hæmatit.* an. ℥. ß. *gummi Arabici, tragacanth.* an. ʒ. ij. *sem. papauer. portulacæ, rosar. rubrar. arnogloss. C.C. vsti. amyli torrefact.* an ʒ. ij. F. puluis.

Descriptio pulueris huius nonnihil varians apud Hollerium *exercit. Valetij in caput* 27. talis habetur.

℞. *Spodij, ros. rubr. bol. Armen. terr. sigill. hæmatitis,* an. ʒ. v. *corall. rubr. carab. margaritar. non perforat.* an. ʒ. ij. ß. *gummi Arabici, tragacanth.* an. ʒ. ij. *sem. papau. portulacæ,*

rof. rubr. arnogloff. cornu cerui combufti, an. ʒ.iij. *acaciæ.ſucci barbæ hircinæ. glycyrrh.* an. ʒ. ij. *amyli torrefacti*, ʒ. iij. Terantur,miſceantur, F. puluis,cuius doſis ſint ʒ. iij. Datur cum aqua pluuiali.

Vel ℞. *Syr. myrtin. de portulac. de roſis ſiccis*, an. ℥.j. *boli Armeni,lapid. hæmatit. C.C.* an. ℈. ij. *aq. portulac. plant. burſæ paſtoris*,an. ℥. iij. F. potus pro duabus vel tribus doſibus.

Vel ℞. *Spec. diatrag. frigid.* ʒ. j. *conſeru. roſar. antiq.* ℥. j. ß. *rob berberis*, ℥. ß. *pilul. de cynogloſſ.* ℈. ij. *ſyr. de port.* q. ſ.F.lambile. Vel ℞. *Syr. myrt. de portulaca*,an.℥. j.ß.*conſeru. roſar. rubrar. antiq. fol. quercus*, an. ʒ. vj. *tragacanth. amyli* an. ℈. ij. *rad. ſymphyt. terræ ſigillatæ. boli Armeni, lap. hæmatit.* an. ℈. j. F. eclegma.

Interim & poſt ſanguinis auerſiones (ante has enim topica apponere tutum non eſt, ne ab adſtringentibus ſanguis intrò compellatur,& venæ, quæ in alto ſunt, repleantur, vt & ſi ab externi aëris frigore vehementi ſanguis intrò ad pulmones pulſus ſit) nec topica omittantur, pectúſque inungatur oleo myrthino, maſtichino,roſarum, quibus addi poſſunt pulueres adſtringentes.Vel F. tale cataplaſma.

℞. *Fol. plantagin. portulac. polygon.* an. m̄. j. *rad. ſymphyt. maior.* ℥. j. *cortic. granator. farin. hord.* an. ℥. ß. *cydon. ſiccor.*ʒ. iij.Coqu. in vino adſtringente ad mollitiem. Contuſis adde *Thuris, maſtich.boli Armeni*,anʒ. iij. *corallor. rubr.* ʒ. j. *ol. roſat. & myrtin.* an. q. ſ. F. Cataplaſma.

Si refrigeratio rupturæ vaſorum pulmonis occaſionem præbuit, Galenus, 5. *meth. med. cap.* 13. calefaciens ceratum ex thapſia pectori adhibet ad tollendam eam intemperiem. Sed ſi adhibendum eſt, diu tamen ibi non relinquendum, ne multum calefaciat, malum augeat, ipſámque mortem inferat cum magna Medici ignominia, qualem hiſtoriam recenſet Foreſtus, *lib.* 16.*obſ.* 16.*in.ſcholio.*

Poſſent forſan etiam; vt in hæmorrhagiis periapta, vt iaſpis,vmbilicus marinus,& ſimilia vſurpari.

Si vulnere pectoris in pulmones vſque penetrante ſit facta apertio vaſorum, vulnus curandum & conglutinandum,

nandum, vt cap. sequenti dicetur.

Erosio autem vasorum pulmonis difficiliùs curatur, vt suprà dictum. Statim autem initio (vt & in anastomosi ex sanguine bilioso) etiam bilis purganda, nec purgatio procrastinanda, ne dum studemus acrimoniam humoris corrigere, ille acrimonia sua maius malum inducat. Neque hîc concoctionem expectare opus est; cùm humor non sit putridus, seu crudus, & prætereà tenuis, qui ductum medicamenti purgantis facilè sequitur. Validiora tamen & calidiora purgantia vitanda, ne humorem magis agitent & acriorem reddant, vt & aloë, vtpote quæ venarum orificia aperire solet.

Peculiaris autem hîc offertur indicatio regenerandi partem erosione deperditam. Id quod præstant alimenta boni succi, vt ptisana, lac & quæ ex lacte conficiuntur, iuscula gallinæ & carnes, & medicamenta carnem gignentia, qualia sunt thus, mastiche.

Si verò catarrhus adhuc adsit, qui è capite ad pulmones defluit, is primùm cohibendus. Id quod triplici medicamentorum genere effectum dedit Galenus: 1. purgatione peccanti humori conueniente. 2. medicamento diaspermato, quod somnum conciliat, sensum doloris tollit, tussim sedat, & siccandi vim habet, cuius loco vti possumus theriaca recente, pilulis de cynoglossa, & similibus. 3. cerato ex thapsia, vel stercore columbino capiti imposito, vt catarrhi defluentis impetus prohibeatur, quod & alia huius generis medicamenta & cauteria præstare possunt. Postea ægrum reficit cibis boni succi, frictione, inambulatione, balneo. Imprimis verò lac exhibet, quo neglecto malum vix sanatur. Neque interim sanguinis missionem negligit, sed eam vel statim, si abundet, vel si paucior sit & prauus, vbi ægrum cibis boni succi refecit, eam instituit. *Catarrhi cum sputo sanguinis curatio.*

Curationem hanc Galeni reprehendit quidem Trallianus, *l.* 7. *c.*1. verùm quid de ea sentiendum sit, supra *l.*1. *c. de catarrho* dictum.

Inter medicamenta autem, quæ vas erosum claudunt, Trallianus *allegato loco*, commendat lapidem hæmatitem,

in subtilissimum pulverem tritum, quem ℈. iv. pondere circa principium si magna sit sanguinis reiectio: in succo mali punici, vel succo polygoni, sin minor, cum sola aqua tepida exhibet.

Vel suspendatur lapis hæmatites tritus in linteolo in aqua, & nodulus exprimatur, vt aqua rubescat, addatúrque syrup. de portul. vel myrtinus. Exsiccat enim vlcus & prohibet ne pus generetur. Vtilis etiam est bol. Armenus & terra Lemnia. Vt

℞. *Boli Armeni* ʒ.ij. *spec. diatrag. frig.* ʒ.j. *sacch. in aq. port. diss.* ℥.iij. F. rotulæ, de quibus per interualla sumantur sex vel plures. Vel ℞. *Conseru. rosar. rub.* ℥. ij. *rad. consolid. maior. coctar. vel conf. earum* ℥. j. *bol. Arm. mastich. thur.* an. ʒ. j. *hypocist.* ʒ. ß. Cum *syrupo de portulac.* F. electuarium.

Diæta.

Diæta. Aër sit temperatus, aut moderatè ad siccum & frigidum declinet. Calidus verò vt alia incommoda habet, de quo posteà in quæstione dicetur, ita etiam sanguinis profusiones inuehit. Victus sit tenuis primis diebus, & vim adstringendi habeat vel emplasticam. Vnde conueniunt sorbitiones ex ptisana, pultésque ex oryza, auena, farina hordei, tritici & amylo cum lacte coctæ, quibus si libet, addi potest conf. ros. antiqua. A nonnullis commendatur caro suilla vt glutinosa. Et recitat Suidas historiam Daminij Philosophi, quì cùm sanguinis scuto laboraret, oraculum de medicamento consuluit, à quo responsum accepit vt carne suilla vesceretur, quam quoties comedebat, sanguinem non reiiciebat, vbi abstinebat sanguinis fluor rediit. Lac etiam hîc optimum alimentum est, refértque Trallianus, se solius lactis vsu plures curasse. Nec inutilis est caseus recens, non salsus. Ex oleribus conueniunt lactuca, acetosa & præcipuè portulaca, mala aurantia, granata. Abstinendum verò à cibis flatulentis, salsis, acribus, & aromatibus. Aceti quoque vsus præsertim acris non conuenit.

Potum quod attinet exhibeatur aqua hordei cum melle vel saccharo, vbi abstergendum, vbi verò glutinandum, aqua hordei chalybeata. Vel bibatur cereuisia tenuior, aut

lac amygdalar. dulcium,vt & lac acidum ebutyratum. A vino verò abstinendum. Æger non moueatur, sed quiescat,non clamet,non excandescat,& quantum fieri potest, dormiat. In obesioribus tamen somnus sit interruptus,ne sanguis nimius in thorace collectus dormientem suffocet. Videatur etiam Hippocrates, *lib. de intern. affect.* mox ab initio.

QVÆSTIO.

Qualis aër in apertione vasorum pulmonis ab aëre frigido proueniat?

Qualis aër in apertione vasorum pulmonis ab aëre frigido conueniat?

Equidem principium est in methodo medendi,contraria contrariis curari; ac proinde etiam rationi consentaneum videtur,vbi ab aëre frigido vas aliquod in pulmone ruptum est,aërem calidum adhibere. Contra,quia calidus aër dilatat, non tutum esse videtur, vase aliquo aperto eum adhibere.

Verùm enim verò etsi plura in ruptura vasorum pulmonis sint indicantia:tamen quod maximè vrget, est sanguinis fluxus;qui non solùm sine vitæ detrimento largius effluere nõ potest,sed & dum fluit, facit vt vas claudi non possit,& quò diutiùs fluit,eò magis vas dilatat. Quapropter æger pótius in aëre frigido quàm calido, qui laxat, detineri debet. Etsi enim adhuc adsit aliqua intemperies frigida,quæ tussiculam aliquam excitare possit:tamen spiritus retentione facilè sedari potest. Et ipse aër frigidus, in quo æger domi conclusus degit,non est tam frigidus,vt ad rupturam vasis aliquid facere possit. Et ipse, vt suprà dictum, aër frigidus vasa non rumpit, modo plenitudo sanguinis dempta sit, & æger ab omni motu violento cesset,nullum ab eo periculum est. Aër tamen ille moderatè sit frigidus. Et quod in ruptura vasorum pulmonis in principio calida non conueniant,etiam vbi ab aëre frigido est ruptura,exemplo etiam docuit Gal 5. *meth. med. c.* 13. in iuuene, qui ex refrigerato pectore sanguinem exspuebat; cui intrò nihil calidi ahibuit.

CAPVT VII.

De grandine, calculo & vermibus in pulmone genitis.

RES planè alienas quandóque in pulmone generari obseruatum est, grandines, calculos, imò ossa & vermes, quæ non solùm angustiam vasorum pulmonum parere possunt, sed & aliis modis præter naturam sunt, & à plerisque ad morbos numeri referuntur; de quo iam non disputamus, cùm ea de re dictum sit *in institution.*

Galenus, vt 4. *de loc. affect. c.* 8. refert, quendam vidit, qui grandines erui magnitudine è pulmone eiecit. Ipse idem in quodam viro docto & olim Professore huius Academiæ obseruaui, qui grandines colore albo & duros è pulmone eiecit, tandem phthisi correptus ac mortuus est. Si materia illa sit copiosior, & in maiorem molem concrescat, calculi inde fiunt, id quod Trallianus, *lib.* 5. *cap.* 4. Paulus Ægineta, *lib.* 5. *cap.* 31. & alij autores annotarunt, quos allegaui Institut. *l.* 2. *part.* 2. *cap.* 9.

Ossa pulmonibus impacta vidit Columbus, vt annotauit, *lib.* 15. *Anatomiæ.*

Carunculas etiam & vesiculas piscium vesicis similes interdum è pulmonibus eiici obseruatum, vt eius rei historias collegit Schenckius *lib.* 2. *obs.* 50.

Tandem quoque vermiculos; & quidem non vnius figuræ, è pulmonibus eiectos obseruatum à Medicis, vt apud eundem Schenckium, *lib.* 2. *obs.* videre est.

Caussæ.

Caussæ. Galenus, *loco allegato*, ex lento humore, qui antea tussi reiiciebatur, retento siccato induratóque grandines generari statuit. Et reuera humor crassus & viscidus calculorum in pulmonibus est materia, facítque ad concretionem etiam exsiccatio & pulmonum caliditas. Vnde Fernelius, *lib.* 5. *de part. morb. & sympt. c.* 10. inuenit in dissectis grandines alios veteris casei consistentia incipientes, alios gypseæ pituitæ duritie. Verùm etiam interna vis ad coagulandum tendens, quæ in aliarum partium calculis generan

nerandis concurrit, & hîc admittenda eſt de quo alibi diximus.

Vermium quoque cauſſa, quæ in aliarum partium vermibus concurrit, vt in Inſtitut. diximus, etiam hîc locum habet.

Signa diagnoſtica.

Calculus & vermes in pulmonibus hærentes, difficulter omninò cognoſci diximus *capite præcedente*;& vix certò cognoſcuntur,niſi tuſſi reiiciantur.Præcedit tamen plerumque hæc mala tuſſis diuturnior,quæ nullis,etiam efficaciſſimis, remediis tollitur. *Signa.*

Prognoſticum.

Rarò autem hiſce mali, correpti conualeſcunt,ſed plerumque pulmones à calculis & vermibus, tum à conatu in tuſſi, quæ ad ea reiicienda requiritur, læduntur, vnde phthiſis & tandem mors ſequitur, vt ex hiſtoriis anteà allegatis videre eſt. *Prognoſticum.*

Curatio.

Res iſtæ cùm ſint toto genere præter naturam,à corpore emotionem indicant, quod quomodo fieri debeat,porrò videndum. Quomodo enim qui grandines & calculos è pulmone reiiciunt, curandi ſint, Galenus & Alexand. Trallianus diſſentiunt. Galenus, 4.*de loc. affect.* c.8. medicamentum in potu dedit, quod aſthmaticis exhibetur,vnde æger minorem quidem grandinem exſpuit, atque in longiore, quam anteà, interuallo poſt plures tandem annos mortuus eſt. Trallianus verò *loc. all.* Galenum reprehendit, quod refrigerantia neglexerit, & calida adhibuerit, Mithridatium, Athanaſiam,theriacam,& ſimilia acria & extenuantia medicamenta. Verùm in eò quidem fallitur Trallianus,quod ſcribit,Gal.Mithridat.Athanaſiam,& theriacam illis,qui grandines reiecerint,exhibuerit; cùm ad vlcus pulmonis ea adhibuiſſe, ad grandines verò ea quæ aſthmaticis conueniunt.Rem tamen ipſam quod attinet,ea,quæ ſimpliciter calefaciunt, non adeò conuenire videntur in grandine & calculo iam facto in pulmonibus cùm exſiccando duriorem efficerent; niſi peculiarem vim calculum frangendi habeant, præſertim ſi adhuc materia *Curatio. grandinũ & calculorum pulmonis.*

in iis contineatur, quæ calefacientium & exsiccantium vsu potiùs indurari possit. Sed solùm conueniunt materiæ grandinem & calculos fracturæ, modò non iam concrescere incipiat. Dodonæus vt *obser. med.* c.43. docet, feliciter vsus est syrupo hoc modo parato.

℞. *Adianti veri, adianti albi, id est, rut. murar.* an. ℥. j. ß. *glycyrrh.* ℥. *rad. rusci, asparag.* an. ℥. j. *sem. melon.* ʒ. ij. *aq. pur.* ℔. iv. Coqu. ad remanentiam ℔. ij. Colat. adde *Sacchari* ℥. xij. *mell. aq. hyssop.* an. ℥. iv. Coqu. ad syrupi consistentiam.

Curatio caruncularum & vesicularum in pulmone genitarum. Si carunculæ & vesiculæ è pulmonibus reiiciantur, exhibeatur loch sanum & expert. de pulmon. vulpis cum flore vel lacte ♀ris.

Vermiū. Ad vermes in pulmonibus genitos vtilis est succus marrubij cum melle mistus, quem æger sæpiùs lambat.

Morbi pulmonis in numero deficiente.

Pulmonis morbi in humore deficiente. Aliquando vnus pulmo deest, idque vel ab ortu, vt obseruauit Columbus, *lib.* 15. *anat.* vel vbi post abscessus & vulnera corrumpitur. Verùm mala hæc incurabilia sunt.

CAPVT VIII.

De tuberculis Pulmonis.

Tubercula pulmonis. PRÆTER inflammationem pulmonis, de qua suprà dictum, quæ fit ex materia in pulmonis substantiam imbibitâ, & in totum viscus dispersa, etiam tubercula in pulmone generantur ex materia collecta in vna parte, & inde extuberante, de quibus agit Hipp. *l.*1. *de morb.* & hoc loco agendum videtur. Sunt autem illa tubercula alia *Cruda.* cruda, quorum c.4. etiam mentio facta est, quæ ex materia, quæ nunquam suppuratur, generantur, quorum meminit Hipp. *lib.* 3. *de artic. text.* 9. & Galenus, *in comm.* & 4. *de loc. aff.* c. *vlt.* in historia Antipatri, & 6. *aphor.* 45. quæ nunquam ad suppurationem deducta & nulla febre comitante sola magnitudine, cùm admodum adaucta est, exclusis in totum *Suppurata.* spiritus viis, ægrum interimunt: alia quæ suppurantur, de quibus præcipuè, *alleg. modo loco* Hippocr. agit.

Generantur autem ista dupliciter : vel per affluxionem materiæ, vel per congestionem : & per congestionem rursum dupliciter, dum materia in vna aliqua parte solùm, sed & sine vesiculâ conclusa colligitur, aut materia in cisti peculiariter efformata coaceruatur. Materiam verò tuberculorum in pulmone Hippocrates duplicem statuit, bilem & pituitam, id est, humores calidos & frigidos. Proueniunt verò præcipuè ab externa aliqua violentia, vt Hippocrates, *lib. de salubri diæta* docet his verbis: *Quibuscunq; autem dolores fiunt ex visceribus, siue ex exercitiis, siue ex aliquo alio labore, his quiescere conducit cibis abstinentes: potatione autem vtantur, quæ quàm paucissima in corpus assumpta plurimum vrinæ ducat, quò venæ visceribus insitæ non distendantur repletæ. Ex talibus enim tubercula oriuntur & febres.* Hæc Hippocrates. Etenim siue ex caussa interna siue externa venæ violenter distendantur, progerminant, & simul materiam loco distento subministrant, seu sanguinem naturalem seu humores vitiosos, è quibus formantur tubercula. Caussæ.

Absurdum tamen non videtur, etiam sine externa violentia à caussa interna talia tubercula fieri posse. Si enim tumores alij maiores, in quibuscúnque corporis partibus, nulla externa violentia concurrente, excitari possunt, cur non etiam tubercula hæc eodem modo generari possunt?

Signa diagnostica.

Tubercula hæc cognitu sunt difficilia. Sic affecti tamen sublivido ferè sunt faciei colore, iisque lingua lentore quodam est oppleta, maximè cùm longè à cibo absunt, & corporis agitatione, aut potu cibóve calidiore vrina facilè tingitur, & pulsus citatur, citra tamen vllam spirandi difficultatem. Interdum verò post concitatiorem corporis motum pilulæ paruæ & globuli instar pisi exigui redduntur è pulmone membranula inclusi, qui contriti digitis pus reddunt interdum fœtidissimum. Aliàs tubercula cruda, & quæ non suppurantur, cognitione difficilia sunt, & non nisi, cùm ad tantum incrementum peruenerint, vt spirationem lædant, cognoscuntur. Reliqua quod attinet, Signa.

ſi hæc tubercula ſint in arteriis læuibus, vel in parte arterias læues comprimente, mutantur pulſus in ordine, & inæquales in magnitudine, celeritate, & frequentia fiunt; quæ inæqualitas, in dies pro ratione augmenti tuberculi augetur, vt quandóque pulſus intermittentes intercidat. Si fiant in pulmonum ſubſtantia, tuſſim ſiccam & leuem quandam ſpirandi difficultatem excitant, quæ prout tuberculum augetur, & ipſa augetur. Si in arteriis aſperis tuberculum tale generetur, ſtatim tuſſis moleſta & ſpirandi difficultas excitatur, ac pro morbi incremento tuſſis fit grauior & ſpirandi difficultas ſæpe tanta, vt æger erecta ceruice reſpirare cogatur, & ſuffocatio impendeat, tandémque æger ſuffocetur.

Præterea ſi tubercula ſint vel in aſperis arteriis, vel in externa pulmonum ſuperficie protuberantia, dolor quidam leuis ægros continuò affligit, & imprimis, vbi vehementiùs & concitato motu mouentur, vbi & ſpirandi difficultas ſimul inualeſcit.

Si autem tubercula ſint vel in arteriis læuibus, vel in pulmonis ſubſtantia, nullus dolor percipitur.

Si verò res iam eò redeat, vt ſuppuratio expectanda ſit, febris accidit, niſi materia tuberculi proprio folliculo ſit incluſa; tum enim putridi vapores ad cor exhalare, & febrem accendere nequeunt. Inualeſcente iam putredine, omnia accidentia fiunt maiora, dolores maiores, tuſſis vehementior, quæ non amplius ſicca eſt, ſed humida, refudante aliqua materiæ particula. Et quidem dolores ſunt vel antè vel retrò, prout tuberculum vel ad anteriorem, vel ad poſteriorem partem vergit. Nam dum tubercula iſta fiunt, & ſuppurari incipiunt, in membro ſenſum non habente dolorem non pariunt; dum verò ſuppuratione facta extrà prominent, & membranam pulmonis diſtendunt, dolorem excitant.

Pertinet huc & locus Hippocratis, *lib. 2. de morbis. Si tuberculum*, inquit, *in pulmone exortum fuerit, tuſſis detinet, ſpirandíque difficultas, quæ non niſi erecta ceruice obitur, dolor acutus pectus & latera occupat, & ad decimum quartum diem ita afficitur. Plerique enim tot diebus inflammationem concipit,*

concipit, sed & caput, & palpebras dolor vexat, videre nequit, corpus subfuluum euadit, & pustulis velut ex igne rubentibus completur.

Tubercula autem, quæ folliculo suo includuntur, cognoscere difficile est; quia febris hîc nulla excitatur; cùm materia in folliculo suo conclusa ad cor vapores mittere non possit. Quo pertinet aphorismus Hippocrat. 41. *sect.* 6. *Quibus suppuratio in corpore abdita non innotescit, ob crassitudinem vel puris vel loci se non prodit.* Hinc interdum nonnulli, qui nulla febre laborarunt, disrupto tali tuberculo, vel sani euaserunt, pure salubriter reiecto, vel à pure erumpente statim suffocati sunt.

Prognostica.

1. Vt æger ex hoc malo conualescat, quinque conditiones requirit Hippocrates, *loco allegato*, 1. est, vt suppuratio citò fiat, vt facta suppuratione pus citò erumpat, 3. vt non ad inferiora, sed ad superiora erumpat, & per tussim reiiciatur, 4. vt totum pus euacuetur, 5. vt venter, id est, cauitas illa, in qua pus continebatur, perfectè agglutinetur. *Prognostica.*

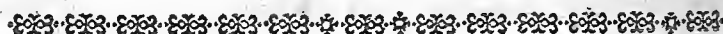
2. Si verò aliqua ex hisce conditionibus desit, æger non conualescit. Si enim pus non erumpat, æger tandem præcedentibus doloribus vehementibus, inedia, tussi, febri vt plurimum interit. Si verò tardè erumpat, ægrique viribus iam deficientibus, iisdem de caussis æger moritur. Si verò pus non per tussim reiiciatur, sed ad inferiora conuertatur, morbus fit vel difficilis vel lethalis. Dum enim tuberculo rupto pus in pulmonem & supra septum transuersum effunditur, si à natura id euacuetur integrè, & locus, in quo in pulmone pus continebatur integrè coalescat, euadunt quidem ægri, sed cum difficultate. Si verò pus non statim euacuetur, vel ægrum suffocat, vel dum supra septum transuersum moram agit, id praua qualitate inficit, & tandem corrumpit atque exulcerat, vnde mors sequitur. De quo Hippocrat. 7. *aphor.* 8. *à tuberculi intus eruptione exsolutio, vomitus & animi defectio fit.* Si enim tuberculum subitò rumpatur, vapores ex pure subitò ad cor penetrant, vnde fit leue animi deliquium, &

hinc

hinc vomitus vel syncope. Vomitus quidem, si pus extra prorumpit & excernitur (per vomitum enim intelligit omnem per os subito factam euacuationem) synopeauté, si ad interiora pus vergat, & ad ea corruat. Si verò pulmo non exactè sanetur & cauitas, in qua pus continebatur, non agglutinetur, vlcus paulatim inde generatur, & tandem fit phthisis.

Curatio.

Cùm spes salutis vnica in hoc morbo sita sit in puris citâ & perfecta euacuatione & pulmonis agglutinatione: id partim fit à natura, partim ab arte. Suppuratio & puris per tussim reiectio quidem à natura instituitur; vt autem pus totum & perfectè expurgetur, naturæ ars succurrere potest. Ita etiamsi agglutinatio pulmonis naturæ opus sit; tamen & hîc ars naturam adiiuuare potest, & quidem iis medicamentis, quæ postea *de vlcere pulmonis* proponentur. Vt autem pus sursum vel deorsum erumpat, id prouenit ex situ tuberculi, quâ in re ars naturam nihil iuuare potest.

CAPVT IX.

De hydrope & hydatidibus pulmonis.

Hydrops pulmonis. NOnnunquam, & forsan sæpius, quàm vulgò putatur, aqua in pulmone colligitur, quod malum hydrops pulmonis appellatur, quod descripsisse putatur Hippocr. 2. *de morb.* his verbis: *Febris & tussis tenet, & aceruatim respirat, & pedes tument, & vngues contrahuntur, & patiuntur talia, qualia is, qui suppuratus est, sed debilius & diuturnius. Etsi quid infundas, aut fotum, aut suffitum adhibeas, pus non sequitur, atque ex hoc sanè cognoueris, non pus, sed aquam intus esse. Et si multo tempore aure ad latera adhibitâ audire tentaueris, ebullit intus veluti acetum, & hoc quidem aliquando patitur, postea erumpit ad aluum, & statim quidem sanus esse videtur ac à morbo liberatus. Verùm progressu temporis aluus incenditur, eadémque illa patitur, & adhuc amplius. Aliqui etiam intumescunt, ventre, scroto & facie.* In quo loco hoc

hoc notandum, etsi in editionibus omnibus legatur ὄζει, olet, & ita etiam Foësius hunc locum verterit: quia tamen odor aure non percipitur, rectè vertit Ian. Cornarius, bullit intus, & legendum procul dubio ζέει. Verùm pulmo vix solus hydropem patitur, sed hydrops pulmonis & thoracis ferè concurrunt, atque hic ipse locus Hippocratis, quem pro hydropis pulmone allegant, potius de hydrope pectoris loqui videtur. Ideóque mali huius hoc loco saltem mentionem facere voluimus. Postea verò de hydrope pectoris seu thoracis plura hac de re dicentur.

Hydatides pulmonis.

Cognatum hydropi malum sunt hydatides pulmonis, vesicæ scilicet aquâ plenæ, quæ externam eius superficiem occupant, quæque oriuntur ex seroso & tenui humore, qui raram pulmonis substantiam pertransit, & sub membrana eius, quæ densior est, hæret & subsistit. De quo Hippocr. *l. de intern. affect. Fit enim hydrops, si tubercula in pulmone fuerint enata & aqua repleta & in pectore rupta. Quod autem fiat à tuberculis hydrops, testimonium habeo in boue & in cane & in sue. In his quadrupedibus maximè fiunt tubercula in pulmone, quæ aquam habent. Si enim dissecueris, cito cognosces. Nam fluet aqua.* Hæc Hippocr. *Hydatides pulmonis.*

CAPVT X.

De Pulmonum cum latere coalitu.

NONNVNQVAM etiam pulmones cum membrana costas succingente coalescunt. Hippocr. vel quicunque autor fuerit, pulmonis ad latus prolapsum appellat, & de malo hoc agit, *lib. 2. de morb.* *Pulmonum cũ latere coalitus.*

Caussæ.

Ortum habet hoc vitium à caussa vel interna vel externa. A caussa interna interdum à primo ortu & mala conformatione hoc accidit; interdum postea membranæ thoracem inuestienti pulmo agglutinatur, cum pituita aliqua viscida *Caussæ.* *Interna.*

viſcida & tenax inter pulmonis lobos & thoracis membranam inhæret, partéſque has duas infarciens implicat, ac veluti colligat.

Externa. A cauſſa verò externa malum ortum habet, cum confoſſo aut vulnerato thorace, aut empyemate per ſectionem curato, pulmo membranæ huic agglutinatur. Quod etiam poſt pleuritidem fieri impoſſibile non eſt. Vt enim aliæ partes vulneratæ, vel exulceratæ, ſi non rectè tractentur, coaleſcere poſſunt: ita & pulmo membranæ thoracem inueſtienti agglutinari poteſt. Hippocrates, *de locis in homine* addit exſiccationem à ſiti, dum ſcribit: *Lateralis morbus ſiccus citra fluxionem oritur, cùm ex vehementi ſiti pulmo admodum reſiccatus fuerit, gracilis euadit & impotens redditur, & latus præ impotentia inclinatur, ipſúmque contingit, eoque contactu cùm humidum exiſtat, ei adhæreſcit, & morbum lateralem facit.*

Signa Diagnoſtica.

Signa. *Si*, vt Hippocrates habet, *pulmo ad latus prolapſus ſit, tuſſis tenet, & erecta ceruice ſpiratio* (nam pulmo non integer, ſed ex altera tantùm parte liberè moueri poteſt) *& ſaliua tuſſi reiicitur alba* (nam pituita peccat, iiſque humor ſolùm ad aſperas arterias reſidet) *& dolor ad pectus aut dorſum emergit, & incumbens pulmo impellit, & graue quid in pectore incumbere videtur, & dolores acuti pungunt* (nam ex pulmonis motu ea parte, qua pulmo membranæ cohæret, dolor percipitur, & membrana reliqua huic membranæ conſentit, dolórque is propter membranam affectam eſt pungitiuus) *& ſanguis ſtridet veluti pellis, & ſpirationem prohibet.* (ſanguis nimirū in vaſis thoracis exiſtens commotus edit ſibilum illum, quem lora emollita & aquâ macerata excitant, ſanguíſque ad intra ex difficili reſpiratione commotus, & in anguſtias redactus, ſibilum quendam edere videtur, qui tamen non niſi ab ipſo ægro percipitur.) *Et ad affectum quidem latus decubitum ſuſtinet, non autem ad ſanum, verùm veluti graue quiddam ipſi de latere dependere videtur, & per pectus ſe tranſpirare putat.* Etenim dum æger in latere affecto decumbit, pars affecta in proprio loco quieſcit, dum autem in oppoſitum ſe conuertit, quaſi

pars affecta distrahitur, & pulmo à latere, cui cohæret, quasi auellitur, vnde veluti pondus quoddam ex eo latere dependere videtur.

Prognostica.

Prognostica.

1. Malum hoc etsi lethale non sit; tamen molestiam & dolorem non paruum exhibet.

2. Si à primo ortu sit, incurabile est.

3. Coalitus ex siccitate periculosus non est. Intra septimum diem enim coalescit. Hippocrates, *de loc. in homine.*

Curatio.

Curatio mali à caussa interna.

In hoc affectu curando, si malum ab interna caussa, pituita scilicet, ortum habeat, ea præparanda & euacuanda, vt *cap.* 4. dictum. Reliquam curationem quod attinet, Hippocrates, *loco alleg.* tria instituit. 1. est, vt materia concoquatur & leniatur, qua de caussa bis de die calida multa lauare iubet. 2. Pituitam & materiam, quæ pulmones cum costis connectit, exsiccat & absumit, in quem finem à balneo vinum album modico melle admixto, & dauci & centaurij minor. seminibus tritis additis exhibet. 3. Vt pulmo cohærens lateri laxetur, & à membranis thoracis separetur, vesiccam bubulam aquâ tepidâ semiplenam lateri apponit & alligat. Quia tamen idem Hippocrates, *6.epidem.sect.*8. *text.* 48. eum qui apex epatis complicatus erat, concussione corporis sanauit: eadem & hic, vt pulmo à latere separetur, vsurpari potest. Alimenti verò loco ptisanæ succum tepidum & vinum aquosum suprabibendum præbet.

A caussa externa.

Si verò à caussa externa hoc malum proueniat, aut cum quis purulentus factus fuerit. Hippocrates mox duplici auxilio vtitur. Primò inter os vulneris immittit vesiccam fistulæ alligatam, quâ per flatum immissum possint prædictæ partes separari: Deinde penicillum stanneum indit, ac vlterius propellit, quò pulmo à cohærente membrana separatur.

CAPVT

CAPVT XI.

De Pulmonis vulneribus.

Pulmonis vulnera.

SI thorax, de cuius vulneribus poſtea dicetur, à re aliqua ſecante vel perforáte vulneretur, ita vt vulnus ad interiora penetret, ſæpe pulmo ſimul cum ſuis vaſis vulneratur.

Signa diagnoſtica.

Signa. Vulnerati autem pulmonis ſigna, vt Celſus *lib. 5. cap. 26.* & Paulus Ægineta, *lib. 6. c. 88.* docent, ſunt, ſi cum penetrante thoracis vulnere adſit reſpirationis difficultas, tuſſis aſſidua, & ſpumans ex ore ſanguinis cum tuſſi reiectio, & ex pectore rubens ſpumánſque ſanguis ſine dolore effluat. Ceruicis venæ turgidæ ſunt, linguæ color mutatur, facies modò rubicunda, modò pallida apparet, & ſi profundum ſit vulnus, tandem pallida remanet.

An verò vaſa an potiùs ſubſtantia pulmonis ſit vulnerata, etiam ſignis quibuſdam cognoſcitur. Vaſorum vulneratorum ſigna ſunt ſanguis ſpumoſus, interdum niger rubicundus, interdum effluens, perpetua tuſſis, ſicca vel humida niſi virium imbecillitas aut pulmonum oppreſſio, à ſanguine adſit, aut niſi ſuperficiarium ac leue ſit vulnus.

Signa vaſorum pulmonis vulneratorum.

Signa carnis pulmonũ vulnerata. Cùm caro pulmonum vulnerata eſt, nec cruenta exſpuitio, nec tuſſis vlla vrget, quia ſanguis in cauum thoracis deſtillat: ſed reſpiratio eſt difficilis, viciſſitudo caloris & frigoris propter halitus è corde, qui ſtatim diſcutiuntur, crebra faciei characteris mutatio.

Hiſtoria vulnerati pulmonis. Poſt ſigna hîc meritò recenſeo hiſtoriam ſequentem, quæ de viis etiam, quibus materia è pectore euacuatur, cogitandi anſam præbet. Studioſus quidam anno 1623. menſe Iulio noctu vulnus accepit in pectore, gladio non lato in dextra parte circa coſtam tertiam propè alam in pectus adacto, & è regione propè ſpinam exeunte, vt de læſo pulmone nihil dubitatũ fuerit, cùm & ſpiritus cum ſono magno è vulnere exierit, & maxima ſanguinis copia è vulnere effuſa fuerit. Conquerebatur ſimul de dolore ſummo &

contra

contractione abdominis, quæ procul dubio à conuulſione partium membranoſarum abdominis erat, orta à conſenſu membranarum thoracis cum membranis abdominis, & procul dubio à tendinibus muſculi thoracis quarti læſis. Accedebat & hoc, quod inter muſculos & cutem, præcipuè circa diaphragma, magna ſanguinis copia colligebatur, imò collum etiam occupabat, vt manifeſtè intumeſceret. Primò die ſanguis ſatis copioſus è vulnere effluxit, poſtea verò nullus: poſt octo dies tamen è vulnere in dorſo pus ſatis copioſum effluxit aliquot diebus. Tuſſit verò nihil, neque ſanguinem per tuſſim alicuius momenti eiecit: per dies tamen aliquot ſputum album ſatis copioſum, cùm ſcreatu potiùs, quàm tuſſi; vnde tumor in collo euanuit. Tumor ille, qui ad muſculos erat circa diaphragma, vbi humoris ſub cute collecti fluctuatio etiam digitis percipiebatur, ſuprà & infra diaphragma cataplaſmatis diſcutientibus adhibitis euanuit. Primis diebus ſemel atque iterum etiam aliquid ſanguinis per aluum deiectum eſt. Ex quibus apparet, ad humorum tranſlationem non ſemper viis manifeſtis opus eſſe, ſed ſufficere etiam Hippocratis occultam ξύῤῥοιαν.

Prognoſtica.

1. Magna pulmonis vulnera, & præcipuè ſi vaſa magna & bronchia læſa ſunt (cum tum ſanguinis vix ſiſti poſſit) plerumque lethalia ſunt. *Prognoſtica.*

2. Parua verò, & vbi inſignia vaſa non ſunt læſa, etſi ſatis periculoſa ſint, ſæpe tamen curantur, cuius rei obſeruationes paſſim extant. Et ille Studioſus, cuius modò mentionem feci, integrè ante finem menſis potionibus ex plantis vulnerariis & pectoralibus, aliiſque conuenientibus medicamentis conualuit, & nunc etiam anno *1629.* benè valet.

3. Refert etiam Andr. à Cruce, *lib. 4. Chirurg. ſect. 1. c. 4.* etiam pulmonum lobis, qui per thoracis vulnera prominebant, abſciſſis ægrum ſanatum fuiſſe.

4. Si pulmonis vulneri accedit inflammatio, exigua ſpes eſt de eius curatione; quia pus, quod generatur, ſine tuſſi expurgari non poteſt, qua vulneris conglutinatio impeditur.

Indicationes & Curatio.

Indicationes, & Curatio. In pulmonis vulneribus danda opera, vt primùm sanguinis profusio, quæ ob insignia pulmonis vasa accidere solet, sistatur, & inflammatio, cui pulmo obnoxius est, sistatur, tandémque vulnus glutinetur; sanguis verò, qui in cauitatem thoracis effusus est euacuetur. Itaque vt inflammatio præcaueatur, nisi antea nimia sanguinis profusione vires deiectæ sint, vena aperienda. Si vulnus sit angustum, vt sanguini exitus non pateat, scalpello ampliandum. In operatione verò æger spiritum emittat, quo pulmones collabantur.

Deinde medicamenta adstringentia & emplastica adhibenda, quæ & sanguinem sistunt, & inflammationem prohibent & vulnus glutinant.

Sunt autem illa medicamenta alia topica, quæ in cauitatem thoracis induntur & infunduntur; alia interna quæ ore sumuntur.

Topica autem eligenda talia, quæ minimè mordicant, neque malignam aliquam qualitatem obtinent. Atque ob id metallica ferè omnia & salinas qualitates obtineutia, etsi alis vulneribus commoda sint, in vulneribus pulmonis omittenda.

Commoda ergo hîc sunt: *bolus Armenus, terra sigillata, thus, mastiche, balaustia, acacia, tragacantha, gummi Arabicum, & alia,* quæ nullum visceribus internis damnum inferunt.

Fiat ergo puluis ex thure, mastich. & bolo Armen. part. æqual. qui vulneri, seu per cannulam inffetur, seu vino nigro austero, aût decocto plantag. rosar. rubr. misce, dissolutus immittatur. Postea verò puluis pulm. vulnerato applicetur, iubendum vt æger spiritum attrahat, quo pulmones inflentur, spiritúmq; eo vsque contineat, quo puluere vulnus conspersum sit.

Est & hoc in pectoris vulneribus vtilissimum:

℞. *Rad. consolid. maior. caryophyll.* an. ℥. ß. *rosar. rubr.* m. ß. *mastich. fol. oliuæ,* an. ʒ. ij. *myrrh. aloës,* an. ℥. j. Coq. in aq. hordei Colaturæ ℞. ℔. j. *syr. myrtin. de rosis siccis,* an. ℥. j. *mellis rosati colati,* ℥. ij. M.

Inter

Interna autem, & per os exibentur; parantur ex herbis vulnerariis dictis, atque è quibus potiones vulnerariæ parari solent, de quibus in Institut. dictum: è quibus eligantur ea, quæ simul thoraci, pectori & pulmoni parata sunt, aut hæc iis misceantur. *Interna.*

Parantur nimirum ex *fragaria*, *veronica*, *scabiosa*, *alchymilla*, *virga aur. sanicula*, *&* *aliis huiusmodi.* E. g.

♃. *Fragar. sanic. scabios. pulmonar. vtriúsque* an. m̄. ß. *alchymill. flor. rosar. rubr. scabiosæ*, an. P. ij. *iuiub.* N. x. Coq. in s. q. aquæ hord. s. Colaturæ ♃. ℔. j. adde *iulebi rosar.* ℥. ij. Misce.

Vel ♃. *Achillææ*, *peruincæ*, *veronicæ*, *fragar. pulmonar. Gallic. tussilag.* au. m̄. j. *fol. labri Veneris*, *prunell. agrimon. scab. aster. Attic. sanic. arnog.* an. m̄. j. *rad. ang.* ℥. j. Concisa infundantur in *vini albi aqu. scabios. tussilag.* an. ℥. xxxij. *facch. fini*, ℥. iij. Coq. in vase duplici oris, vj. Colentur. Dosis ℥. ij. mane & vesperi.

Vel hoc, quod etiam in sclopetorum vulneribus commendatur.

♃. *Pulmonar.* m̄. iij. *artemisiæ*, *consolidæ acutæ*, an. m̄. j. Ade *facch. opt.* ℥. iij. Coq. in *vini* & *aq.* ℔. ß. in vase duplici.

Vel ♃. *Hordei mundi*, m̄. j. Bulliat ad crepaturam. Postea adde *Herb. tussilag. veronic. scabios. pulmonar. maculosæ & quercin.* an. m̄. ß. *sanguisorb. consolid. Saracenic. alchymyll.* an. P. ij. *cinamomi*, ʒ. iij. *iuiubarum*, N. vj. *passul. vino ablut.* ℥. ß. Coq. & colentur.

Commendatur in hunc vsum etiam medicamentum, quod diaspermaton appellatur, & Galeno frequenter in vsu fuit in vulneribus pectoris, 5. *meth. med. cap.* 8. *&* 13. Verùm quale illud fuerit, apud Galenum reperire non potui. Etiamsi enim apud antiquos quædam diaspermaton desctiptiones exstant, tamen huic scopo non planè satisfaciunt. Quia verò Galenus id medicamentum exhibuit, vt somnum conciliaret, & sensum doloris leuaret, nonnulli eius loco electuario Diacodion vtuntur, vtpote quod, vt Galenus. *lib. 7. de comp. med. sec. loc.* docet in his, qui somno indigent, & quibus à capite in asperam arte-

riam fluxiones fiunt, vtile est. Sed quia medicamenti diacodium variæ exstant descriptiones, hanc huic affectui magis conuenire experientia comprobauit.

℞. *capit. papauer. albi*, N.x. *nigri*, N. v. *iuiub. sebest.* an. N.v. *sem. lactuc. malu.* an. ʒ. j. *scariol.* ʒ. ij. *cydon.* ʒ. j. ß. Contusa infundantur, in aq. ℔. ß. vel s. q.

Hinc coq. ad tertiæ partis consumptionem. Colaturæ adde *Myrrh. croci, hypocist. acaciæ*, an. ʒ. ß. Atque iterum coqu. ad tertiæ partis consumptionem. Postea adde *Diatragacanth. albi*, ℥. ij.

Tandémque add. vel mellis ℔. ß. & coqu. ad mellis consistentiam ac colentur, fiátque eclegma, vel decocto colato & ad mellis consistentiam cocto add. sacchari q. s. & fiat confectio in rotulis.

Æger in latere affecto decumbat, vt sanguis, qui in thoracem effusus est, per vulnus effluat commodius.

Si aliqua pars pulmonis è vulnere emineat, & liuescere ac nigrescere incipiat, atque ita corruptionis notas exhibeat, ea ferro abscindenda.

Diæta.

Diata. Victus primò sit tenuis, vt bona nutritro, etiam in pulmone procuretur. Abstineat æger ab acidis, acribus, salsis, pinguibus. Vtatur cibis boni succi, qui mediocrem vim adstringendi & emplasticam habent, ex ptisana, oryza, amylo, cydoniis, amygdalis. Vinum parùm commodum est, nisi forsan virium debilitas id requirat. Æger tussim, quantum fieri potest, præcaueat, nec multùm loquatur, nec magna respiratione vtatur, nec rideat. Etiam sanatus motum vehementem caueat, & propterea non statim vel curru vel equo vehatur, vitet iram, clamores, Venerem.

CAPVT

CAPVT XII.

De vlceribus Pulmonum, & phthisi.

CVM post vasorum pulmonis apertionem, vt & vulnera pulmonis sæpè vlcus pulmonis sequatur, restat tandem, vt inter morbos pulmonis de eius vlceribus dicatur. Quæ autem de vlceribus pulmonis dici possunt, plerique in capite de phthisi tradere solent; cùm vlcera pulmonis phthisis ferè sequi soleat. Quapropter & nos hoc capite aliquam phthiseos mentionem faciemus. Etsi enim ipsa phthisis non pulmonis, sed totius corporis affectio sit, caussa tamen eius à pulmone prouenit.

Φθίσεως, quam Latini Tabem appellant, vocabulum in genere pro omni totius corporis extenuatione, & imminutione, quacunque de caussa, & occasione orta accipitur, ita vt sub ea comprehendatur non solùm ea corporis extenuatio, quæ ab vlcere pulmonis prouenit, sed & ἀτροφία, in qua corpus non satis nutritur, ob alimenti defectum, & σύντηξις, hoc est, colliquatio totius corporis, quæ in febribus quibusdam ardentibus, vt & hecticis diuturnis accidit, vt & μαρασμὸς, seu immodica corporis totius ariditas & consumptio. Imò Celsus, *l. 3. c. 42.* ad tabem in genere dictam etiam refert Cachexiam. Nam etsi in hac corpus vniuersum laxum & humidum conspicitur, & proptera non extenuari, sed potius augeri videtur. tamen in ea verum augmentum non est, sed potius musculosarum partium ab humore aquoso & pituitoso repletio, partes enim ipsæ secundùm suam essentiam alimento bono destituuntur. Vnde etiam vbi tandem malum in hydropem degenerat, partes superiores extenuantur, etsi abdomen aqua repletum tumeat. *Phthisis.*

Verùm vsus obtinuit apud Medicos, vt in specie & frequentissimè φθίσεως vocabulum de ea corporis totius extenuatione sumatur, quæ ab vlcere pulmonis prouenit, & Græcis aliàs φθίνωσις, & propriè φθόη, vt ex Galeno 7. *aphor.* 16. &

16. & *definit. medic.* apparet, vt & πόν nominatur, vt Aretæus 1. *de causs. & sign. diuturn. cap.* 8. scribit. Quomodo phthisin definimus, quod sit totius corporis extenuatio & macies, à febri putrida & lenta, quæ ab vlcere pulmonis prouenit, ortum habens.

Definitio.

Subiectū phtisis.

Occupat nimirum hoc malum totum, & Phthisis totum corpus subiectum est, quomodo à priuata quarundam partium extenuatione differt.

Phthisis caussa.

Extenuatio autem hæc prouenit à febre putrida, lenta & tandem etiam interdum hectica, quæ concoctionem alimenti in toto corpore impedit, & calore illo præternaturali id, quod concoctum & appositum est, absumit. Febris autem ea ortum habet à putridis vaporibus ex vlcere pulmonis ad cor continuò exhalantibus, calorémque præternaturalem in eo accendentibus, qui per arterias cum sanguine & spiritibus in totum corpus diffusus totum corpus calefacit. Febris hæc continua est, lenta & putrida, id quod cùm alia, tùm vrinæ satis testantur. Accidere tamen potest, vt cum lenta ista febre aliæ febres complicentur, aliàs erraticæ, aliàs tertianæ modo inuadentes. Nam humores intra venas contenti à calore febrili à pulmonis vlcere excitato accensi, putrescentes sui generis febrem sæpè excitant, vnde etiam deliria ante mortem aliquoties obseruauimus, & pro cacochymiæ reliquum corpus occupantis ratione, paroxysmis quibusdam interdum ex interuallis, seu certis, seu incertis redeuntibus, phthisicorum febres exacerbantur. Id quod etiam in epidemiis constitutionibus accidere potest, vt ex Hippocrat. 1. *Epidem. comm.* 1. in fine videre est. Febres enim, quę tanquam populares ex cœli statu, quem ibi describit ortum habuerunt, tabidos non minus, quàm alios homines corripuerunt. Accidere tamen etiam potest, vt calor ille lentus tandem hecticum sibi adsciscat & inducat.

Caussæ.

Vlceris pulmonū caussæ. Proxima.

Vlceris verò pulmonis, de quo hîc agere præcipuè propositum, caussæ sunt, quæcunque vel acrimonia vel putredine pulmonis substantiam erodere & corrumpere possunt. Præstântque hoc caussæ vel proximæ vel media-

tæ; internæ vel externæ. Interna & quidem proxima causa est humor acris seu naturâ suâ, scilicet biliosus & serosus; vel ratione acquisitæ putredinis talis, sanguineus nimirum vel humor pituitosus putrescens. Etsi enim si pituita sit dulcis & non nimis copiosa, in pulmone facilè non putrescit, sed in sputum naturale abit: tamen si maiore copia ad pulmonem defluat, & bronchia pulmonis obstruat, ipsiúsque substantiam humidiorem reddat, atque ibi diutius hærens ideò non satis ventilari possit, putredinem & acredinem concipit: imprimis si natura iam aliquid acredinis participet. *Interna.*

Materia ista vel in ipso pulmone colligitur & gignitur, vel aliunde influit. In ipso pulmone ortum habet, cùm aut in eo humores vitium contrahunt, aut è vase eius seu rupto, seu eroso, seu vulnere aperto & omninò post sanguinis sputum, sanguis effusus putrescit, vnde Hippocrates, 7. *aphor.* 17. scribit: *à sanguinis sputo, sputum puris malum est*: aut à peripneumonia aut pulmonis vomica introrsum rupta, aut à variolis vlcus in eo relinquitur.

Interdum verò aliunde in pulmonem influit, cùm scilicet ex vicinis partibus, inflammatis, pleura, mediastino, diaphragmate, aspera arteria materia eò fertur, vt & dum in empyemate pus pulmonem corrumpit, de quo Hippocrates, 5. *aphor*, 15. *Qui ex pleuritide empyi fiunt, si à ruptione empyematis intra dies quadraginta repurgantur, liberantur, alioquin transeunt in tabem.* Imprimis cùm à capite catarrhi frequenter ad pectus defluunt, quorum materia nunc naturâ sua acris est, nunc cùm in pulmonibus corrumpitur, acrimoniam acquirit, de quo Hippocrates, 7. *aphor.* 38. *destillationes in ventrem superiorem ad suppurationes perueniunt intra dies viginti.*

Pertinet huc pulmonis à primo ortu vitiosa constitutio, quando pulmonis substantia vitio seminis parentum mollis est, & ad corruptionem propensa, vt sensim ætatis decursu flaccescat & spontè corrumpatur. Nam vt liberi parentibus similes sunt quoad externa lineamenta; ita & quoad partes internas. Vnde in quibusdam fami-

liis tanquam morbus hæreditarius grassatur phthisis, nulla etiam humoris ad pulmones destillatione aut transmissione accedente. Et Galenus, *4. de loc. affect. cap. vlt.* scribit nonnullos citra manifestum pulmonum vlcus phthisicorum more decessisse, qui primùm flaua quædam non acria, deinde purulenta, tandem etiam pulmonis particulas exspuerunt, sine omni cruore, aut hoc admodum exiguo. Hos simili affectu laborasse censet, qualis in externis partibus aliquando conspicitur, vbi cum putrescente humore pars corumpitur & pus aut sanies ab ea emittitur, nullo cruore mixto. Etsi enim in talibus neque vas vllum ruptum sit, neque aliunde etiam humor in pulmonem effundatur: tamen ob innatam debilitatem acris humor colligitur in eo, qui tandem pulmonis substantiam corrumpit, & vlceri simile quid inducit, vnde meritò ad phthisin hic effectus refertur. Hos Hippocrates φθινώδεις & πτερυγώδεις, appellat 3. *epidem. text.* 70. de quibus postea dicemus.

Externa. Inter caussas externas, quæ proximæ & solæ pulmonem corrumpere & in eo vlcus excitare possunt, est primò contagium; vnde rectè ab Aristotele, 7.*problem*.4. & à Galeno, 1.*de differ. febr. cap*.2. phthisis inter morbos contagiosos refertur, nec tuta satis cum phthisicis conuersatio habetur, cùm μιάσματα illa, quæ phthisici exhalant, ab aliis cum aëre in pulmonem attracta similem in eo dispositionem inducant, & hinc vlcus ac phthisin excitare valeant. Deinde lepus marinus, & si quæ sunt alia venena, quæ occulta proprietate pulmonibus aduersa sunt, eósque exulcerare possunt.

Mediata. Interna. Reliquæ caussæ omnes siue int. siue externæ mediatæ & remotiores vlcer. pulmonis caussæ sunt. Inter mediatas seu antecedentes vlceris pulmonis caussas, sunt humores vitiosi in corpore collecti, qui vbi postea vel à capite, vel aliunde ad pulmones confluunt, vasa in iis aperire pulmonésque exulcerare valent. Pertinent huc & menses suppressi, de quibus Hippocrates, *libr.* 1. *de morbis mulier. Nonnullis mulier. cùm sint menses duorum mensium spatio in vteris exstiterunt, vbi intercepti fuerint ad pulmonem*

nem feruntur, eademque omnia his contingunt, quæ in tabe dicta sunt. Quò facit corporis constitutio ad phthisin procliuis, qualis est illorum, quos Hippocrates, φθινώδεις & πτερυγώδεις, appellat *3. epidem. comm.* 3. *text.* 70. qui vt Galenus *in comment. & 1. epidem. comm.* 1. *text.* 18. *& 2. de temperam. c.* 6. explicat, adeò angusto sunt pectore ac restricto, vt à tergo in moré alarū promineant operta scoptula. Præsertim si ob substantiæ mollitié & hæreditariam constitutionem vitiosam, de qua antea diximus, plurimum in ipsis excrementi colligatur. Sunt etiam ad phthisin procliues, quibus caput facilè impletur, quódque ad spiritus organa multas destillationes demittit. Atque hæ duæ caussæ si in vnâm coëant, thoracis scilicet figura & capitis imbecillitas, eo faciliùs iis, quibus obtigerunt, tabem inducunt.

Externæ sunt aër vel nimis calidus, resoluens materiam acrem in capite, vt ad pectus defluat; vel frigidus cōstringens & exprimens, aut vasa pulmonis densando & angustiora reddendo, ea ad rupturam aptiora efficiens, aut etiam tussim vehementem, qua vasa pulmonis rumpuntur, excitas. Imprimis verò aër autumnalis, qui sua inæqualitate frigoris & caloris acutas & salsas destillationes mouet, & ad phthisin propensos insigniter offendit. Vnde Hippocrates, 3. *aph.* 10. scribit: *Autumnum tabidis noxium esse, & ibidem aphor.* 13. *Aestate sicca & aquilonia, autumno pluuioso & australi vehementes capitis dolores in hyemem & tusses & raucitates & grauedines, nonnullis etiam tabes expectandæ: &* 22. *autumno æstiuos etiam multos morbos & febres quartanas & erraticas, aquam inter cutem, phthisin fieri.* Quò pertinét & regionum constitutiones, quæ frigidæ & humidæ, huius effectus germanæ sunt, vt Aretæus, *lib.* 1. *de sign. & caus. diuturn. cap.* 8. loquitur; fumi metallorum, & mora in specubus subterraneis. Deinde cibi potúsque acres & salsi, & qui caput vaporibus eiusmodi replent, & alia omnia, ob quæ excrementa acria in capite generantur & pulmoni communicantur. Præterea caussæ omnes quæ vasa pulmonis rumpere & aperire possunt, thoracis contusio, vocis nimia intentio, & similes, thoracis vulnera penetrantia. *Externæ.*

Vnde Hippocrates, *lib. de aëre & aquis & loc.* tabem etiam frequenter à partu contingere ſcribit. Violentiâ enim rupturis & vulneribus prehenduntur.

Pertinent huc aphoriſmi Hippocratis, 3. *Aphoriſm.* 29. *νεανίσκοις ſanguinis exſpuitiones, tabes, febres acutæ, aliiq; morbi, ſed præcipuè nunc dicti.* Per νεανίσκους autem & adoleſcentes & iuuenes intelligit, vt ipſe 5. *aph.* 9. explicat, dum ſcribit: *Tabes iis maximè ætatibus fit, quæ ſunt à decimo octauo ad triceſimum quintum.* Non quidem, vt Galenus, *in comment.* explicat, ſecundùm ætatis naturam, ſed ex accidenti ipſius quopiam, quia ſcilicet vel vulnus acceperint, vel contuſi ſint, vel ſaltauerint, vel vehementiùs & contentiùs vociferati vel refrigerati fuerint, vel humi cubauerint, vel plenitudine nimia aut eiuſmodi occaſione aliqua in ſputū ſanguinis inciderint. Ad ſanguinis verò ſputum tabes conſequitur. Quibus & hoc addi poteſt, quod hac ætate ſanguis abundat & à calore funditur, humoréſque acres cumulantur, vnde ſanguis abundans & calidus vaſa rumpere, & humores acres à capite in pulmones elapſi eos erodere poſſunt.

Differentiæ.

Differētia phthiſis. Differentias tabis quod attinet, eas quidem nonnulli plures recenſent: verùm propriè & in ſpecie dictæ tabis, de quâ hîc nobis ſermo, tales differentiæ non ſunt, quæ omnem corporis contabeſcētiam, extenuationem & ſiccitatem, à quacunque cauſſa profectam, comprehendit. Ob curationem tamen non prætereunda videtur differentia, quod phthiſis alia ortum habet à catarrho à cerebro ad pulmones defluente; alia citra hunc ex vaſorum pulmonis ruptione, eroſione, vel pulmonis aut pleuræ inflammatione ſuppurata.

Signa diagnoſtica.

Signa phthiſis incipientis. Signa & notas huius mali quod attinet, cùm vlcus pulmonis & phthiſis ſaltem in principio curationem ſuſcipiat, confirmata verò & inueterata non curetur, & incipientis & perfectæ ac deſperatæ phthiſeos notas perſpectas habere vtile eſt. Incipientis autem phthiſis ſigna ſunt, tuſſis diuturna & ſputum rotundum diutius apparens, quod

quod materiam crassam à calore excedente in pulmone condensari indicat,quæ temporis tractu acredine acquisitâ pulmonem exulcerat, vt ex Galeno, *6.epidem.comm.3. t. 36.* videre est. Interdum aliquid cruenti reiicitur, & hoc subsistente sordidum & purulentum aliquid. Corpus totum extenuatur, & nullum post cibum sumptum corpori robur accedit, febris adest lenta & continua. Quæ signa omnia confirmantur, si φθινώδης, illa corporis dispositio, de qua suprà dictum, adsit, aut familia illa phthisi obnoxia sit, parentésque vel fratres aut sorores phthisi perierint. Præcesserunt caussæ, quæ pulmonem exulcerare possunt, sputum sanguinis, destillatio acris & salsa diu perseuerans,& aliæ caussæ suprà propositæ.

Perfecta autem Phthisis ex iisdem signis cognoscitur, sed iam euidentioribus & augmentum sumentibus. Si quis enim vel plebeius hominem viderit pallentem,imbecillem, tussientem,macie confectum,hunc vera phthoë laborare pronunciat,vt Aretæus *1.de sign.& caus.diuturn.c.8.* scribit. Cognoscitur nimirum perfecta phthisis ex pulmonum vlcere,febre lenta, continua & hinc sequente totius corporis macie & extenuatione,ac difficili respiratione. *Signa phthisis perfectæ.*

Vlceris autem pulmonis signum est pus per tussim reiectum.Vlcere enim serpente ac sordescente pus excernitur,ac sputa sordida reiiciuntur,quorum,vt Aretæus, *loco alleg.*loquitur,*infinitæ propè sunt species, liuidorum, acrorum, purorum ac sincerorum, aut pallido albóque,aut albo & viridi mixtorum,latorum,rotundorum,durorum,glutinosorũ,aut rarorum diffluentium,aut odore carentium aut fœdè olentium.*Quia verò pituita crassa & ipsa puri similis est,imò catarrhi interdum in pectus delapsi, præsertim in iuuenibus, deducuntur ad quandam consistentiam puri similem, vnde ob putrediñe fiunt febres,& corporis macies sequitur; phthisis tamẽ reuera non est,cùm caro aliqua regeneretur:affectus hîc à vera phthisi discernẽdus est. Vulgò docetur,pituitã à pure duobus discerni,primò, quòd pus vel per se vel certè igni & carbonibus iniectũ fœtidũ odorẽ reddat, qui in pituita non deprehendatur. Deinde quòd pus in aquam tepidam proiectum descendat, quod pituita cruda *Signum vlceris pulmonis.*

non faciè faciat; agitatum quoque facilè dissoluatur, quod à pituita è capite delapsa, & in pectore concocta non accidat, quæ ob lentorem non facilè dissoluitur.

Verùm Aretæus, *loc. alleg.* hanc explorationem non ita necessariam esse existimat, scribítque, *Quicunque aut igne, aut aquâ humiditates hîc explorat, ac notat, hunc videri haud ita multum phthoen dignoscere.* Nam, vt addit, visio quolibet alio sensu certior est, non modò iis, quæ reiiciuntur, intuendis, sed & ægrotantis specie consideranda. Si quis enim, vt antea dictum, vel plebeius hominem viderit pallentem, imbecillum, tussientem, macie confectum, hunc reuerà phthoe laborare pronunciat. Neque vt in aliis etiam partibus, omne pus fœtidum est, sed in vlceribus saltem sordidis. Ideóque Hippocrates non omni phthisi sputum grauiter olens tribuit, sed læthali saltem ac perniciosæ, 5. *aphor.* 11. Sunt tamen graueolentiæ quidam gradus. Raro omnis fœtor à vera phthisi abest, quod vel anhelitus fœtidus testatur, ipsíque ægri exspuentes ferè grauem odorem percipiunt: major tamen est graueolentia in lethali phthisi. Febris est continua, lenta, putrida, vt suprà dictum, quæ tamen noctu exacerbatur & emicat. Totum corpus absumitur & extenuatur. Quibus accedunt & alia: Tussis est molesta, quà qualia memorauimus reiiciuntur. Respiratio est difficilis, non solùm ob facultatis imbecillitatem, sed & quia bronchia pulmonis obstruuntur, tum ob puris copiam, quæ ab vlcere in ea transmittitur, tum ob multa excrementa, quæ in pulmone debilitato colliguntur. Quibus accedit quod ipsum viscus vlcere debilitatum & sæpè magna ex parte consumptum materiam collectam satis reiicere non potest. Pulsus inæqualiter sese habent, modò sunt languidi, modò sunt celeres, nunc duri, nunc molles: molles quidem ob materiam humidam arterias humectantem, duri autem vbi calor exsiccauit. Sæpius etiam subdunt phthisici, ob facultatis naturalis debilitatem, quæ & naturales humores & excrementitios retinere nequit. Malo tandem confirmato inueteratóque pus in dies magis fœtidum redditur, & sæpè putris pulmonum portio, & bronchiorum

ac vasorum pulmonis ramenta aut crustulæ quædam tussi reiiciuntur. Fauces, vt Hippocrat. *l. de intern.affect.* habet, sono implentur & veluti per arundinem sibilum reddunt. Tandem capilli defluunt, ob alimenti corruptionem & penuriam. Vngues incuruantur, absumpta carne, quæ in summis digitis existebat, vnguésque firmabat. Malæ liuescunt, nisi quod post sumptum cibum fit, vaporibus sursum eleuatis, rubescant. Pediculi copiosè generantur ob alimenti corruptionem. Extrema & pedes calore languescente intumescunt. Superuenit denique his omnibus diarrhœa ex retentricis ventriculi & intestinorum imbecillitate, imò & humorum corruptione. Nonnulli etiam ante mortem mente vacillant, sed sine aliqua furoris commotione. Atque ita tandem ob febrem, sudores, alui profluuium, consumpto toto corpore, sputóque ob virium imbecillitatem retento, mors sequitur.

Prognostica.

1. Omnis Phthisis grauis & periculosus morbus est, tum ob caussam, vlcus scilicet pulmonis, quod curatu est difficillimum, tum ob symptomata & quæ id consequuntur, febrem, totiúsque corporis consumptionem. Est verò vlcus pulmonis curatu difficile, non tam ob pulmonum motum continuum, quàm quòd sanies & pus in molli & spongiosa illa carne hærens citra tussim expurgari nequit, quâ pulmones in dies magis læduntur. Quibus accedit, quod medicamenta integris viribus tanto interuallo ad pulmones non perueniunt. Reddit quoque febris adiuncta & hanc sequens corporis consumptio curationem difficilem. Febris enim & macies corporis humectantia requirunt, quæ vlceri nocent: contrà vlcus detergentia & siccantia postulat, quæ adiunctæ febri & corporis consumtioni non conueniunt. Hinc Gal. *5.meth.med.c.* 8. concludit, quòd rupto in pulmone vase, nisi statim, antequam phlegmone accedat, vlcus sanetur, exigua sanationis spes supersit. Licèt enim diligentiâ adhibitâ vlcus interdum siccetur, & labris eius nonnihil induratis, & quasi callo obductis spes aliqua affulgere videatur: tamen leui occasione callo decedente malum recrudescit, vt idē *4.de l.aff.c.5.* docet. *Prognostica.*

2. Etsi verò phthisis, si vlcus sit profundum & diuturnũ, planè incurabilis, quæ verò ab vlcere paruo & non diuturno prouenit, & ipsa curatu difficilis est: non tamen planè incurabilis est, si maturè ei conuenientia remedia adhibeantur, & passim exempla curatorum phthisicorum à Medicis annotata reperiuntur, quorum aliqua collegit Ioh. Schenck. *l.2.obseru.*144.145.146. de qua re infrà in quæstione dicetur.

3. Est præterea phthisis sæpe malum diuturnum & quod in multos annos protrahitur. Refértque Auicennas, *lib.* 3. *fen.* 10. *tract.* 5. *c.* 18. se vidisse mulierem phthisicam vixisse circiter viginti tres annos: & Matth. de Gradibus, *in* 9. *Rhas. cap.*54. aliam mulierem phthisicam, quæ circa furnum & ignem quotidiè occupabatur, plus viginti octo annis vixisse scribit. Cuius rei exempla alia apud alios Medicos occurrunt.

4. Phthisis ex vlcere, ex erosione in pulmone facto, ferè insanabilis est. Nam longiore tempore ad hoc vitium corrigendum opus est, vt Galenus, *5.meth.med.c.*8.*&* 24. docet. In tempore autem longo alterum duorum fiat necesse est. Vel enim, si vlcus vehementer exsiccare conamur, antequàm acrimonia humoris satis obtusa sit, id non consequimur; vel si humoris acrimoniam corrigere studemus, sordidum interea fiet vlcus & incurabile.

5. Hippocrates, 2. *prorrh.* sex signa proponit, quæ in conualituro apparere debent. Eum, inquit, qui probè liberari volet, oportet facilè sputum per tussim reiicere, idque album & æquale & eiusdem coloris & ἀφλέγμαντον. Quod verò à capite defluit, oportet ad nares conuerti, (ne scilicet malum ex affluente in pectus humore augeatur.) Febrem autem non inuadere (putridam scilicet noctu) quæ cœnam prohibeat; neque sitim faciat. Aluus autem quotidiè deiiciat, & id, quod egerit, durum sit, (seu consistentia mediocre non fluidum) copia iis, quæ assumuntur, respondens. Hominem verò ipsum quàm minimè extenuari conuenit. Pectus autem quadratum & hirsutum, cuiusque cartilago exigua & admodum carnosa est. In quo hæc omnia inueniuntur, maximè superstes erit: Qui

verò

verò nihil horum habet, interitui proximus est.

6. Nimirum sputum, quod phthisici expuunt, vel per se, vel carbonibus iniectum grauiter olet, & capilli defluunt, periculosum signum est, 5. *aphor.* 11. quod magnam corruptionem in substantia pulmonis, & alimenti penuriam vel corruptionem significat. Superueniente autem alui fluxione tabidi moriuntur, & in propinquo mors est, *ibid. aph.*12. quam & facies Hippocratica dicta, 1. *progn.* descripta denotat.

Quod idem docetur, *lib.*2. *de morbis. Siquidem*, inquit, *autumno, iam capilli ex capite huic defluunt, capútque velut ex morbo nudatur, & super prunas exspuenti sputum grauiter olet, hunc intra breue tempus periturum asseritur, & ex alui profluuio periturum. Vbi enim iam pus circa cor computruit, id prunis impositum nidorem exhalat, & vna incalescens cerebrum salsuginem emittit, quæ aluum ciet; cuius rei indicium est, quod capilli è capite defluunt. Hunc, cum ita habuerit, non curato.* Quo loco Autor fluxus alui phthisicis superuenientis vnicam caussam ponit humorem salsuginosum è capite defluentem; Verùm frequentior huius symptomatis caussa est virium naturalium summa imbecillitas, & interdum etiam acris sanies & pulmonibus vlceratis resultans.

7. A puris sputis phthisis & fluxio: cùm verò sputum retentum fuerit, moriuntur, 7. *aph.*16. Tandiu enim, vt Galenus, *in comm.* addit, phthisici viuunt, quamdiu extussire, & per sputa pulmonem expurgare possunt. Vbi verò intus ipsa remanent, respirationis obstruuntur viæ & ægri suffocantur.

Indicationes.

Cum ergò phthisis malum tàm periculosum sit, maturè ei occurendum. Et quamuis incurabilis plerumque videatur, tamen ægri sine auxilio non sunt relinquendi: cùm non solùm, quod Auerroes dixit, quandóque monstra in Medicina fiant, & qui desperati videbantur, sanitati restitutos fuisse, sed etiam nonnullos, licet non planè conualuerint, adhibitis idoneis medicamentis, vitam diu protraxisse, historiæ medicæ passim annotatæ testentur. *Indicationes.*

Atribus autem hîc Indicationes sumuntur, ab vlcere

pulmonis, à febre, quæ coniungitur, & à corporis totius macie & consumptione. Indicatio autem præcipua in phthisi ab vlcere pulmonis, vt fonte & caussa huius mali, petitur, quo sanato & febris euanescit, & corpus iterum incrementum sumit. Vlcus autem abstergendum, substantia pulmonis regeneranda, tandémque vlcus consolidandum. Febris refrigerantia & humectantia indicat. Corpus tandem exsiccatum & extenuatum humectandum & nutritione instaurandum. Quæ indicationes cùm sint contrariæ, ita moderandæ, ne dum vni attendimus, alterum negligamus. Et quidem si spes sanandi vlceris adhuc supersit, cura præcipuè ad vlcus dirigenda. Quod si res iam planè deplorata & nulla spes vlceris curandi amplius supersit, humectantibus solùm, refrigerantibus & nutrientibus corpus extenuatum reficiendum. Sic enim vita aliquandiu protrahitur. Quo in casu etiam medicamenta, quæ vlceri conueniunt, & corpori extenuato prosunt, ita misceri & temperari possunt, vt medicamenta vna parte vlcus purgent, abstergant & siccent, altera verò corpus reficiant.

Curatio.

Primò ergò vlceris curationem quod attinet, etsi plerumque hunc scopum, vt difficiliorem minus accuratè persequuntur: tamen cùm reliqua curatio, febris puta & corporis extenuati instauratio, fieri non possit, nisi vlcus sanatum fuerit, omninò de vlceris curatione diligenter dispiciendum. Etsi autem vlceris consolidatio naturæ opus sit: tamen Medicum remouere oportet impedimenta, quæ naturam in opere suo remorari possunt.

Primò nimirum humores siue in toto corpore, siue in capite consistentes & ad pectus affluentes, sunt euacuandi, & corpus à cacochymia liberandum. Si enim cacochymia in toto adsit, & humores affluentes malum augeant, & foueant, febrémque ipsam grauiorem reddant, tabésque ipsa nondum confirmata sit, lenia purgantia, quæ simul thoraci & vlceri prodesse, & fluxionem humorum auertere possint, exhibenda. Tale medicamentum est *Rhabarbarum cum infusione rosarum & sero caprino* datum. Item *Rhabarbarum cum passulis maioribus* sumptum, aut *conserua ros.*

rof. cum rhabarb. data: *syrup.* item *rof. solut. ius galli antiqui,* in quo *manna* dissol. fit. Potest & *cassia* vsurpari.

Ius galli antiqui sic paratur: *Ius Galli.*

♃. *Gallum antiquum,* & in ventre eius ponantur sequentia.

♃. *Passul. mundat. part.* xx. *iuiub. sebesten.* an. N. x. *medullæ sem. carthami*, ℥. vj. Coq. in aqu. ℔.vj. ad consumtionem tertiæ partis. Vtatur manè iusculo. Potest & *mannæ* ℥. j. vel ℥. ij. addi.

Vel ♃. *Decocti scabios. tussilag. sem. melonum. trium fl. cordialium*, an. ℥. iv. In quibus dissolue, *mannæ*, ℥. j. ß. *syr. viol.* ℥. j. Misce. Vel ♃. *Flor. cassiæ*, ℥. j. *pulu. glycyrrh.* ℈. j. Cum *saccharo* Fiat bolus.

Vtiles sunt & Clysteres lenientes, qui excrementa non solùm euacuare possunt, sed & corporis caliditatem, & siccitatem emendare. Validioribus verò purgantibus medicamentis hîc nullus locus est, vt & sanguinis missioni: cùm corpus extenuatum & consummatũ, viréſque deiectæ eam non admittant. Et licèt Hippocrat. 5. *epidem.* & Galen. 6. *epidem. comm.* 3.*t.* 29. tabidis seu extenuatis venam cum commodo aperuerint: phthisici tamen ij non fuerunt, sed graciles & extenuati, vel ob calorem sanguinis nimium, vel ob eiusdem euacuationem suppressam. Et licèt etiam nonnulli purgantibus fortioribus, vt pilulis cochiis & similibus vtantur: id tamen potius imminente, & præsertim ob catarrhum, phthisi, quàm iam præsente locum habet. Imprimis verò videndum an malum adhuc à catarrho à capite destillante foueatur. Tum enim danda opera, vt is quamprimum sistatur & à pectore auertatur. Nam frustra in curatione vlceris pulmonis tempus teritur, nisi fluxio prius cohibita vel alio conuersa fuerit. Qua ratione autem hoc præstandum sit, ex doctrina de catarrho patet. Et si fluxio sit diuturna, nullo tutiore inter initia remedio materia aliò auertitur, quàm fonticulo in altero vel vtróque brachio aperto. In morbi verò progressu æger iam imbecillior frustra cauteriis vel fonticulis cruciatur. *Curatio mali à catarrho.*

Deinde ipsum vlcus pulmonis quod attinet ad eius *Ipsius*

vlceris pulmonis curatio. curationem duo medicamentorum genera requiruntur, abstergentia & consolidantia. Primò ergo adhibeantur ea, quæ vlceris detersioni inseruiunt, & quod detersum est, tussi & sputo leniter educere valent (expectorantia vocant) ne sordes in pulmone subsistant eúmque amplius corrumpant. Huic vsui inseruiunt *aqu. saccharata & aqu. mulsa.* Nam mel crudum valdè abstergit, Fortiora sunt, *succus caulium, tussilago, capill. Vener. hyssopus, scabiosa, marrubium, agrimonia, radix iridis, aristolochiæ, helenij, terebinthina* & ex his parata medicamenta.

Vt ℞. *Marrubij* m̄. j. *hyssopi, scabiosæ* an. m̄. ß. Coq. in *aqu.* ℔. iij. ad tertiæ partis consumtionem, adde *mellis*, ℔. ß. Iterum ebulliant & despumentur.

Vel ℞. *Butyri recent. s. sale* ℥. ij. *terebinthinæ abietis pellucidæ* ℥. j. *mel. el.* ℥. iv. M. F. bolus.

Postquam vlcus detersum est, glutinationi incumbendum. Inter glutinantia autem medicamenta facilè primas obtinent *rosæ, bolus Armenus, terra sigillata.* Quibus addi possunt *lapis hæmatit. radix symphiti maj. consolida media, plantago, scabiosa, pulmonaria, pulmonaria Gallica tenuifolia Tabernæ montani, nonnullis herba-costa dicta, quæ species heracij est, veronica, hedera terrestris, botrys, ros Solis, sanic. flores hyperici*: è quibus varia medicamenta parantur, quibus etiam *Pulmo vulpis*, & alia peculiariter pulmoni dicata admisceantur. Auicennas, *lib. 3. fen. 10. tr. 3. c. 6.* Miris modis commendat conseruam rosarum, refértque mulierem quandam phthisicam & morti destinatam eius vsu ita curatam fuisse, vt non solùm sana, sed & pinguis redderetur. Idem Mesueus, *c. de phthisi*, & alij medici testantur. Vis enim abstergendi & consolidandi rosis inest, saccharúmque etiam abstergit, simúlque nutrit. Sunt tamen quædam conditiones in vsu conseruæ rosarum obseruandæ. *Prima* est, vt, Mes. *loc. all.* monet, vt abstergentia & mundificantia præmittantur, ac proinde initiò conserua ros. recens, quæ plus succi, ac proinde vim abstergendi maiorem habet adhibeatur. *Secunda*, vt magna quantitate exhibeatur, & quotidie, imò cum pane & cibo ac potu sumatur. *Tertia*, vt si ob eius vsum sputum retineatur, & dif-

ficilis respiratio reddatur, syrupus de hyssopo, vel alia expectorantia per interualla exhibeantur. Vtilis est & conserua pilosellæ.

Conseruæ rosarum & alia enumerata medicamenta commodè miscentur, vt *terra sigillata, bolus Armenus, syrupus vel puluis symphyti maj.*

Vt ♃. *conseru. rosʃ.* ℥. iij. *pulu. rad. consolid.* ʒ. j. ß. *bol. arm. pulm. vulp.* an. ℈. ij. *cum syr. myrt.* F. electuarium.

Vel ♃. *Conʃ. rosar.* ℥. iv. *loch de pulm. vulp.* ℥. j. *spec. diatr. frig.* ʒ. ij. *boli Armeni, terr. sigill. lap. hæmat. rad. symphyt.* an. ʒ. j. *cum syr. myrtino* F. Linctus.

Vel ♃. *Radic. tormentill.* m̄. j. Coq. in *vino* ad consumptionem tertiæ partis. Adde *conʃ. rosʃ. antiq.* ℥. iij.

Vel ♃. *Millefol. vulgaris.* m̄. iv. *millefol. purpurei* m̄. ij. *herb. & radic. torment. pimpinell.* an. m̄. j. Contusis adde *conʃ. rosʃ. antiq.* ℥. iv. Affunde *aq. symphyt. plantag.* an. ℥. xxxij. *tormentill. pinpinell.* an. ℥. xvj. Coq. in vase duplici Colentur.

Vel ♃. *Pulu. pulmonar. aureæ* ℥. j. *conseru. rosʃ. antiq.* ℥. iv. Cum *syr. myrtino.* F. Electuarium.

Langius aquam hederæ terrestris cum sacch. ros. ant. nouem diebus potam laudat.

Pertinent huc & aquæ, quæ ex pulmone & epate vituli destillantur.

Vt ♃. *Veronicæ, hederæ terrestris, botryos, saluiæ, pulmonariæ aureæ, pilosellæ,* an. m̄. j. *radic. tussilagin.* ℥. j. Infundantur in *aq. hederæ terrestris, pimp. vini albi,* an. ℔. j. ß. horis 24. addito pulmone & epate vituli conciso. Postea destillentur. Potest & *conʃ. rosar.* addi, vel in destillato dissolui.

Vel ♃. *Cancror.* N. LX. Coq. in *lacte caprino.* Postea ♃. *pulmones & epar vituli,* similiter decoquantur in *lacte caprino* & probe contundantur, iisque adde *fol. saluiæ minor. passul. minor.* an. ad pondus cancrorum & pulmonum M. Postea ♃. *Glycyrrh.* ℔. ß. *fol. scabioʃ. cum flor. quart.* j. *hyssopi* ℔. ß. Agitentur probè & destillentur per Alembicum. Aqua seruetur in vitro, cui iniice *Manus Christi perlatæ q. v.* Dosis manè, in meridie & vesperi cochlear. ij.

Mercatus hunc syrupum commendat.

℞. *Hordei torrefacti* ℥. iij. *cancrorum fluuiatilium bene lotorum & crasso modo contusorum* N. xij. *capill. Veneris. polyt.* an. ṁ. ß.*parietariæ,hyssopi,helen.verbenæ.verbasci,fol. vrtic.* an. ṁ. j.*baccar.lauri sem. papau.albi,* an. ℥. ß. *iuiubar.sebest. passular.* an. ℥. j. *carnis testudin. prius lotæ vino albo,*℥.ij.

Bulliant omnia ad perfectam coctionem. Col.℞.℔.iij. *facch. albi,*℔.ij.F. syrupus,de quo æger sumat manè ℥.ij.

Insignem quoque Phthisicorum vlcera curandi vim habet *decoctum ligni Guaiaci,* & à plurimis doctissimis Medicis,Franc. Arcæo,*lib.de vulneribus & febribus cur.* Thoma Erasto, *in consiliis à Scoltzio collectis consil.* 88. atque aliis commendatur. Est & vtile *decoctum rad.Chinæ.*Quanquam enim ista decocta corpus exsiccare videantur:tamen commodum, quod ex vlcere pulmonis sanato prouenit, longè maius est. Cùm enim macies illa corporis ex vlcere pulmonis ortum habeat : decocta talia caussam extenuationis corporis tollendo, vitiosos humores absumendo, & vlcus curando, faciunt, vt corpora extenuata iterum benè nutriantur, & pinguia reddantur : id quod ipsa experientia sæpè docuit. Febris tamen ratio habenda. Nam si hectica coniungantur, ab his abstinendum. Veteres valdè exsiccantibus vtebantur, quibus callus vlceri pulmonis induceretur, vt *theriacâ, mithridatio.* Galenus,5.*meth. med. cap. 6.* ad sputum sanguinis ex erosione, vt materia purulenta in vlcere absumatur, vlcúsque claudatur *pastillus Pasionis, Andron. Polyidæ* vtitur.Dioscorides *sulphur viuum* exhibet. Hinc Chymici commendant contra phthisin è sulphure parata medicamenta, vt *sulphuris flores,balsamum, & lac.*E. gr.

℞. *Lactis sulphur.* ʒ. ß. *magister. corallor. perlar.* an. ℈. ß. *emulf. sem. melon. cum aq. tussilag. vel veronic.factæ,* ℥.ij. *iuleb. rosar.* ʒ.vj. *aq. cinamomi,manus Christ. perl.*an. ʒ. ij.M.

Non solùm autem ad exsiccationem vlcerísque glutinationem interna medicamenta faciunt, sed & externa vtilia sunt, si scilicet eorum vapor & halitus per os, vel per nares inspiratione attrahatur. Quod vel aër docet,de quo infra in diæta dicetur. Per os vt attrahantur, medicamenta idonea in vino vel liquore conueniente coqui, & eorum

eorum vapor excipi atque attrahi pôteſt, vel puluis conueniens ex *thure, maſtiche, roſis, myrrha, benzoe carbonibus*, aut ferro candenti inſpergi, idémque fumus ſpiritu attrahi poteſt. Dioſcorides etiam *ſuffitus ſulphuris* vtitur.

Per nares quæ attrahuntur ſunt ſuaueolentia, quorúmque vapor inſpiratione attractus vlcus exſiccare poteſt. Talia deſcribit Aëtius, *tetrab.* 4. *ſerm.* 4. *c.*113. 114. & 115. ad quorum imitationem & alia componere licet ex *thur. myrrha, roſis, ladan. benzoe. ſantalis, cinam.* Recentiores commendant ſuffitum ex *nicotiana ſeu tabaco*. Habéntque hæc, quæ cum aëre attracto miſcentur, ſuffimigia & odoramenta præ reliquis hanc prærogatiuam, quòd vlcus ſiccant, reliquum tamen corpus non ita afficiunt. Aëtius, *tetrab.* 2. *ſerm.* 4. *c.* 67. etiam topica applicat in phthiſi. Initiò quidem, dum materia præparatur ad eductionem per tuſſim, cataplaſma *ex althæa & ſem. lini contuſis & cum decoctione malu. & fœnigræci, & cum oleo & melle mixtis.* Dum tuſſi expurgandum eſt, epithema ex *terebinthina, oleo irino, butyro, medulla cerui, adipe tauri, farina iridis, œſipo, partibus æqualibus mixtis.* Dum cicatrix inducenda eſt, *oleo roſar. myrtino cum acacia, mali corio, hypociſtide, alumine ſciſſili, gallis, ſumach*, additis, poſtulante vſu, quoque aliis, ſicut apud ipſum videre licet. In concoquentibus tamen & tuſſi expurgantibus ea cautio adhibeatur, ne intempeſtiuo illorum vſu exulceratus pulmo magis offendatur. Tutiùs κολλητικοῖς & ἐπουλωτικοῖς ſuo tempore vtimur.

Corporis extenuationem & maciem ac febrem quod attinet, illi per ea, quæ ad corpus noſtrum inſtaurandum faciunt, ſuccurrendum; hæc per refrigerantia & humectantia tollenda. Ad corpus inſtaurandum faciunt, quæ alimentum boni & multi ſucci præbent, quæ ex pulpis carnium *gallinarum, caponum, phaſianorum, perdicum, cancrorum, fluuiatilium vel noſtrorum gammarorum* ſumũtur, de quibus poſtea in diæta dicetur. Et commodiſſima hîc ſunt iura inſtaurantia ſeu conſummata dicta. Vtilis ſunt & alij cibi, vt & medicamenta; quæ parantur ex *hordeo, amygdalis dulc. pineis, piſtaceis, ſeminibus* 4. *frig. maj. excorticatis, amylo, tragacantha, gummi Arab. ſacchari penid.* Hinc ex-

hiberi poteſt *cremor hordei vel auenæ cum emulſione amygdal. dulc.* cui aliquid *pulueris Hali*, de quo poſtea, *cum conſeru. roſar.* addi poteſt.

Commodiſſima autem hîc ſunt medicamenta, quæ omnibus ſcopis ſatisfaciunt, vlcus nimirum conſolidant, corpus emaciatum inſtaurant, calorémque febrilem mitigant. Inter quæ primas facilè lac tenet, & quo, vt Galen. 3. *de med. facult. cap.* 16. *de cibis boni & mali ſucci c.* 4. 5. *meth. med. c.* 16. 7. 2. *meth. med. cap.* 6. docet, curandis phthiſicis vix quid præſtantius datur, vt poſtea de diæta dicetur. Et vt efficacius ſit lac, viréſque medicamentoſas, quæ expetuntur, acquirat, poteſt animal, cuius lac expetitur, in conuenientibus paſcuis nutriri, qualem ad paſcua locum deſcribit Galenus, 5. *meth. med. cap.* 12. & 10. *meth. med. c.* 11. vel capris plantæ phtiſicis conuenientes loco pabuli præberi poſſunt. Vtile eſt & hoc.

♃. *Oxygalæ ſeu lactis, è quo butyrum ſit ſeparatum,* ℔. ß. Stet nocte vna ſub dio, & poſtea fortiter agitetur, & ſpuma detrahatur. Poſtea adde *Conſeru. roſar.* ℥. ß. *Boli Armeni,* ʒ. j. M.

Commendatur à plurimis etiam puluis Haly Abbatis, *l.* 6. *pract. c.* 11. deſcriptus.

♃. *Papau. alb.* ʒ. x. *gummi Arab. amyli,* an. ʒ. iij. *ſem. port. maluæ. althææ.* an. ʒ. v. *cucurb. cucum. citrull. cydonior.* an. ʒ. vij. *ſpodij, glycyrrhiz. tragac.* an. ʒ. iij. F. puluis.

Valeſcus de Taranta addit ſacchari penidij ad pondus omnium. Atque iſto puluere & ſequente electuario Valeſcus de Tarant. monachum phthiſicum iam deploratum ſe curaſſe refert.

♃. *Corall. rubr. carabe, lycij, terræ ſigill. hypociſtid. amyli, ſpodij, glycyrrhiz. & ſucci eius, ſem.* 4. *frigid. maj. min. gumm. Arabic. tragacanth. roſar. rubrar.* an. ʒ. j. *pinear. mundat. piſtacior. amygdal. dulc.* an. ʒ. ij. Torrefienda torrefiant & F. puluis.

Pulueris huius ♃. ℥. j. ß. *ſacchar. q. ſ. conſeru. capill. veneris, ſymphyt. teſtudin.* an. ℥. ß. Miſce. F. electuarium.

Rondeletius puluerem iſtum hoc modo præſtantiorem fore ſcribit.

℞. *Sem. papau. albi*, ʒ. ß. *gummi tragacanth. farinæ orobi*, an. ʒ. j. ß. *sem. althææ, portulacæ, cucumer. melon. citrul. bomcac.* an. ʒ. iij. ß. *cineris cancrorum fluuiatilium, corall. alb. præp. succ. glyc.* an. ʒ. j. ß. *facch. rof. tabul.* ad pondus omnium. F. puluis.

Dentur ʒ. ij. cum *syrupo de papauere, vel iuiubino.* Est & sequens vtile.

℞. *Nuc. Indic. pistacior. sem. 4. frigid. maior. amygd. dulc.* an. ℥. j. *facch. penid.* ℥. ß. *gummi Arabici*, ʒ. ij. *sem. malu. lactuc.* an. ʒ. ij. *tragac. sem. cydonior. macis, garyophyll.* an. ʒ. ß. *anisi*, ʒ. j. *glycyrrhizæ rasæ*, ʒ. j. ß. *cinam.* ʒ. ij. *carnis testudinis vel pulpæ phasiani aut caponis*, ℥. vj. *facch. op.* ℔. iij. *aq. rof. opt. q. s.*

F. morsuli vel panis Martius. Plinius etiam *libr. 28. cap. 17.* medicamenta quædam ad phthisin habet.

Nonnulli etiam balnea aquæ dulcis tepida adhibent ad corpus humectandum. Verùm id potius hecticis simpliciter, quam phthisicis conuenit. Et in phthisicis, etsi ad hecticam declinent, non habet locum, nisi vlcus ab omnibus sordibus repurgatum & consolidatum sit, corpúsque siccatum balneo ad alimentum rectiùs suscipiendum præparandum sit.

Diæta.

Phthisici omnem aëris in calore & frigore excessum nimium, subitásque eius mutationes, vt & aërem pluuiosum vitent. Siccus verò aër ad vlcera pulmonis sananda vtilissimus est, siue naturâ talis, siue arte comparatus. Antiqui hâc de caussa suos phthisicos ad Tabios mittebant, monticulum inter Surrentum & Neapolim, locum nonnihil calidum, & præcipuè siccum ob Vesuuij montis, instar Æthnæ perpetuò flammam euomentis, vicinitatem, quem describit Galenus, *5. meth. med. cap. 12.* Commodum quoque est hac de caussa loca piceis & similibus arboribus abundantia incolere. De quo Plinius, *libr. 24. cap. 6. constat*, inquit, *illum cœli aëra plus ita, quam nauigationem Aegyptiam proficere, plus quàm lactis herbidos per montium æstiua potus.*

Possent ergò etiam ligna hæc resinosa in conclaui haberi vel incondi. Et quantum aër siccus in phthisi curanda possit, testatur trita illa mulieris historia; quæ cum annis aliquot ad furnum artem pistoriam exercens versaretur, sicco aëre inspiratione attracto, & vlcere ita exsiccato vitam diu protraxit.

Quod tamen intelligendum est, vbi spes aliqua sanitatis recuperandæ superest. Si enim de vlceris curatione desperatur, ægérque ad extremam maciem iam sit deductus, aër talis vlcus non sanabit, ægro verò mortem accelerabit. Celsus hac de caussa nauigationes longas præcipit; iis quidem, qui tam robusti adhuc sunt, vt peregrinationem suscipere possint, cùm, vt Aretæus *de curat. morb. diuturn. lib.* 1. *c*.8. scribit, *pulmonis vlceribus quiddam siccum marina salsedo communicet*. Eadem de caussa ex Italia in Ægyptum nauigare suadebant. Aliàs æger ab omnibus animi, & corporis moribus vehementibus sibi temperet.

Cibus. Cibi sint boni succi, faciles coctu & multi nutrimenti, cuiusmodi parantur ex hordeo, auena, amygdalis, vt & alica, amylo & oryza. Et quidem in principio cibi abstergendi vim habeant, hinc glutinandi & consolidandi. Parentur igitur in principio ex *hordeo* hinc *alica, amylo, & oryza*. De alica tamen, amylo, oryza & eiusmodi cibis notandum, quod etsi mali succi non sunt, succum tamen præbent lentum & crassum, ideóque sola & sine præparatione non sunt exhibenda, sed aliis coctu facilibus admixtis, & quidem in forma sorbili, & propterea cum iusculis bonarum carnium præparanda. Quomodo & reliquis cibis vim meliùs nutriendi imprimunt, & à calore debili faciliùs concoquuntur. Id quod Galenus, 7. *meth. med. cap*. 6. docet, dum scribit. *Nec planè, quod maximè nutriat, optimum est iis corporibus, quæ refici magis egent, vtpote quibus concoquendi facultas non est, neque etiam quod facillimum concoctu est, cùm scilicet ipsum nequeat esse maximè nutriens. Cùm igitur hæ duæ indicationes ex aduerso pugnent, committendum non est, vt dum alteri nimium sis intentus, alterius omninò obliuiscaris, sed vtriúsque memor, quoad liceat, vtrumq; misceas.*

Et

Et quia phthisici multo nutrimento indigent, ob caloris verò natiui debilitatem multum cibum vnâ vice concoquere non possunt, ideò sæpè cibos, sed eius parùm vnâ vice præbendum.

Inter alimenta autem præcipuè, vt suprà etiam dictum, primum locum lac obtinet. Optimè enim corpus nutrit, sanguini bonam materiam præbet, acrimoniam vitiosorum humorum temperat, parte serosa vlcus abstergit, caseosa consolidationi inseruit, butyracea humectat & corporis exsiccationi resistit. Imprimis autem laudatur lac muliebre, quod naturæ corporis nostri maximè cognatum est. Asininum est tenuius & serosius & ad vlcus abstergendum commodius. Inter hæc medium locum habent caprinum & vaccinum. Ne autem lac in ventriculo coaguletur, aliquid sacchari vel mellis admisceatur. Dandum etiam vacuo ventriculo & mundato ventre: alioquin facilè acescit & corrumpitur. Ea etiam quantitate dandum, vt à ventriculo bene ferri, & concoqui possit. Ideóque à minori quantitate ad maiorem ascendendum & primò quotidie semel, deinde bis de die dandum. Post lac sumptum æger non statim dormiat, nec alium cibum, præsertim vinum capiat, ne lac ventriculo corrumpatur. Si tamen adsit febris manifestè affligens, dolor capitis, vasorum obstructiones, & flatus, à lacte abstinendum. Potest lac etiam hoc modo præparari.

℞. *Lactis caprini vel vaccini mensur.* iij. Adde *aqu. fontan. puræ mens.* j. *facch. alb.* ℥. ß. Coq. lento igne ad aquæ consumtionem.

Lac hoc modo præparatum vel potandum datur, vel pani albo trito affundatur, & comedatur.

A plerísque maximè commendatur caro cancrorum & cochlearum, quæ scilicet propter substantiæ crassitiem vlcus consolidare possit. Verùm enim verò hac de re dubitatur; cùm hæc animalia sint crassæ & terreæ substantiæ, & proinde non nisi crassum, terreum, & vitiosum succum generent, difficilimè coquantur & maximè excremẽtosa sint. Ideóque non nisi parce aliis cibis admiscenda, vt reliqui cibi cum iis permixti solidius alimentum præ-

beant. Aut potius ius eorum, quàm ſubſtantia, præbendum, & pars quædam in limacibus, quàm *μύκωνα*, id eſt, papauer, Ariſtoteles, *4.de hiſtor.animal. c.4.* nominat, quæ non difficulter coquitur. Ideóque nonnulli cancros & cóchleas in lacte coquunt, & poſtea ius ſaccharo condiunt, vel etiam farinam hordei & lac amygd. dulc. addunt. Vide infrà *quæſt.2.* Vel hoc modo præparetur.

℞. Cochleas, quæ ſeparatis excrementis omnibus incidantur, & in vaſe vitreo optimè clauſo coq. in balneo. Liquorem per ſetaceum traiice, traiectum lento igni expone, vt omnis pars aquoſa reſoluatur, & remaneant partes ſolidiores, ſed in liquorem reductæ. Hic liquor pro cibo dari poterit, qui ſi alteretur cichoraceis vel ſimilibus, euadit medicamentoſus & refrigerabit & humectabit.

Potus, vbi abſtergendum, ſit *aquæ mulſæ bene diluta vel aqua hordei cum pauco melle.* Cum glutinandum, *aqua hordei, in qua ſaccharum roſar. diſſolutum ſit. Vino* tamen etiam locus eſt, ſed ſit illud debile ac modica quantitate exhibeatur. Commodum etiam potum præbent *cereuiſiæ hordeacea & triticea.*

Peculiaria pulmonis vlcera, ſphacelus, & cancer.

Peculiaria pulmonis vlcera. Facienda ſub finem huius capitis & aliorum vlcerum, quæ phthiſin tamen non introduxerunt, & ſphaceli ac cancri pulmonis mentio.

Interdum enim apoſtemata in pulmonibus reperiuntur, quæ nullam febrem coniunctam habent, nec tuſſim. Ita refert Nicolaus Maſſa, *in Introductorio anat. f. 57.* ſe anno 1533. quendam ſecuiſſe, & in ſubſtantia pulmonis in parte ſiniſtra vlcus magnum concauum & putridum ad quantitatem multò maiorem, quàm ſit dimidia pars corticis vnius oui gallinacei cum ſua profunditate, in qua cauitate fuit ſanies multa & praua, deprehendiſſe: cùm tamen iſte, quem bene nouerat Maſſa, nunquam conqueſtus ſit de aliquo dolore, neque tuſſiuerit. Sed procul dubio iſte tuberculum habuit, quod tandem in pus mutatum eſt.

Sphacelus pulmonis. Poſt ſanguinis ſputum pulmonis partem quandam nigricantem & ſphacelo correptam, & in ea profundum ſinum,

sinum, sine vllo pure & sanie inuentam fuisse refert Dodonæus, *obser. cap.* 24.

Refert etiam Iacotius, *comm.* 1. *in lib.* 5. *sect.* 2. *aph.* 67. *Coac. Hippocr.* interdum partem superiorem pulmonis in cancrum abire, atque ad iuguli partem superiorem trahi, vt sub alis lateat, vnde compressa aspera arteria stertor quidam obauditur, non à puris multitudine, aut alterius humoris, sed ab angustia & interceptione meatus, in quo refractus & agitatus humor aliquis in gutture fuerit. *Cancer pulmonis.*

QVÆSTIO I.

An vlcera pulmonis sint sanabilia?

Vlcera pulmonis satis periculosa esse, & paucissimos, quibus pulmones exulcerati fuerint, euadere, ipsa experientia testatur. Imò nonnulli in ea sententia sint, nullos planè è pulmonis vlceribus euadere, ea de caussa, quòd pulmo in perpetuo motu sit, atque ita labra vlceris, vt & vulneris, coalescere non possint. Quam rationem etsi Galenus, 5. *meth. med. c.* 8. reprehendit, & reuera motus ille pulmonis naturalis in respiratione tàm vehemens non sit, vt sanationem impediat, & vulnera pulmonis sanari posse experientia testetur: tamen aliam caussam, *loco allegato*, Galenus affert, nimirum tussim. Cùm enim vlcus nullũ possit sanari, nisi à pure prius mundatum fuerit; pus verò è pulmone sine tussi euacuari non possit; facilè hinc patet; motu illo, qui in tussi est vehementior, vlceris labia iterum lacerari. Quibus accedit & hoc, quod idonea vlceri sanando medicamenta adhiberi non possint. Nam illud, quod rectà in pulmones ex ore destillat, exiguum est: quod verò in vẽtriculum descendit, non nisi perlongas ambages & alteratum atque imminutum ad pulmonem peruenit. Hinc & Galenus, 5. *meth. med. cap.* 12. omnes illos, qui sanguinem è pulmonibus expuentes primo die se curandos ei tradiderunt, quosdam etiam post duos aut tres dies se sanasse prædicat. Quotquot autem phlegmone sic occupauit, vt iam febricitarent, horum nullum in totum persanatum esse scribit. *An vlcera pulmonis sint sanabilia.*

Alij contrà vlcera pulmonis ſanabilia eſſe ſtatuunt, adducúntque primo autoritatem Hippocratis, qui *6. aphor. 8.* veſicæ quidem, cerebri, cordis, diaphragmatis, inteſtinorum tenuiorum, ventriculi, epatis vulnera mortem afferre docet, pulmonum verò vulnerum non meminit. Franciſcus Arcæus, *de febribus, cap.* 8. à vulneribus argumentum petit, & cùm pulmones transfoſſi, quod ſæpè fit, feliciter curentur, etiam vlcera pulmonis ſanari poſſe putat, idque ſe feliciſſimè præſtitiſſe affirmat, & quidem vſu decocti ligni guaiaci: quod & Philippus Ingraſſias & Thomas Eraſtus ſe factitaſſe ſcribit. Conſerua etiam ſeu ſaccharo roſarum phthiſicos curatos referunt Auicennas, *lib. 3. fen. 10. tract. 5. cap. 5.* Meſues, *capite de phthiſi*, Valeſcus de Taranta, *lib. 3. cap. 2.* Valeriola, *lib. 5. obſ. 5.* Crato, *in conſil. Mont. 152.* P. Foreſt. *lib. 16. obſ. 58.*

Et omninò cùm experientia rem definiat; diſputatione multa opus non eſt. Rarò tamen hoc accidit, non quidem ob naturalem illum pulmonis motum, ſed ob ſaniẽ, quæ pulmones corrumpit, & non niſi tuſſi, & vix tutò eiici poteſt, vnde pulmones lacerantur, & quòd medicamenta ad pulmones viribus integra vix perueniunt, vnde ſi quid præſtare debent, continuãda & in magna copia medicamenta talia vſurpanda ſunt, ſicut Montanus retulit, phthiſicum quendam Venetiis nihil ferè aliud comediſſe, quàm ſaccharum roſarum, vt pharmacopolæ Veneti id amplius ipſi vendere nollent.

Quomodo vlcera pulmonis inſanabilia dici poſſint?

Notandum tamen hîc, etſi ſuo modo ſanabilia pulmonis vlcera dici poſſint: ſuo modo tamen etiam rectè dicuntur inſanabilia, dum inſanabile ſumitur pro eo, quod ad priſtinum ſtatum reduci nequit. Etſi enim callus quidã obducatur: tamen perfecta ea ſanatio non eſt. De quo Galenus, *5. meth. med. cap. 14. Sed qui poſtea*, inquit, *ſic per omnia præſidia ritè tranſierunt, vt ſiccaretur vlcus, ij tantùm ſaltem lucrifecerunt, vt illud nec vltra progrederetur, nec maius fieret, ſed ſiccatum ac callo duratum longiore vita frui hominẽ liceret.* Et *4. de loc. aff. c. 5. Quæ verò in pulmone iam permanſerũt, quãuis aliquãdo curentur; relinquitur tamẽ in eo res quædã calloſa fiſtuloſáque, quæ tractu temporis à leui occaſione excoriatur.*

Deinde

Deinde & hoc ij monendi sunt, qui sæpius se vlcera pulmonis & phthisicos sanasse dicunt, vt attendant, ne decipiantur, & pulmonem exulceratum putent, cùm tamen thorax saltem laborauerit; aut catarrhus & pituita in pulmonibus in similem puri substantiam illæsis pulmonibus mutatus sit.

QVÆSTIO II.

An in phthisi cochleæ vtiles sint?

Antiquiores equidem, qui de natura & facultatibus limacum scripserunt, Dioscorides, Galenus, Aëtius, P. Ægineta, Oribasius, non meminerunt, quod phthisicis prosint: Recentiores tamen, & superiorum sæculorum Medici eas phthisicis & hecticis commendarunt, adducti procul dubio authoritate Galeni, qui 3. *de aliment. facult. cap.* 3. limacum carnem potentissimè nutrire affirmat. *An cochleæ phthisicis vtiles sint?*

Verùm enim verò, cùm, vt *ibidem* Galenus & res ipsa docet, caro cochlearum sit difficilis coctionis, & succum non adeò bonum præbeat, facilè hinc patet, cochlearum carnes phthisicis pro cibo non cõuenire. Cùm enim phthisici febre lenta putrida laborent, & propterea vis naturalis in ventriculo, epate, imò toto corpore sit debilis, cibum difficilis coctionis rectè cõcoquere non potest, atque hinc multa excrementa cùm alibi, tùm in pulmonibus etiam colligi necesse est; imprimis cùm ex se succum bonum nõ præbeant. Ideóque, quod in vulneribus accidit, quòd nimirum, si ægri cibis mali succi vtantur, copiosior sanies generatur: idem in pulmonis vlceribus euenire credibile. Cùm verò ob pus imprimis phthisici periclitentur, limacũ etiam vsum iis potius nocere, quàm prodesse vero consentaneum est. Et quanquam iuscula ex iis parata, & pars illa, quam Aristoteles, *lib.* 4. *de histor. animal. cap.* 4. μήκωνα, id est, papauer appellauit, dentibus statim cedens, & caseosæ substantiæ paulò magis duratæ, siue factæ nuper è fauis ceræ non absimilis faciliùs concoquatur: tamen saltem respectu aliarum cochleæ partium est facilioris coctionis: absolutè verò & simpliciter facilis coctionis non est;

est;ſucci verò, quàm aliæ cochlearum partes,eſt melioris, & craſſum ac melancholicum nutrimentum præbens.

CAPVT XIII.

De Mediastini inflammatione.

Inflammatio Mediaſtini. Cauſſæ.

MEDIASTINVM ſeu ſeptum,quod pulmonis lobos diſiungit, & ipſam inflammationem interdum patitur,oritúrque ea præcipuè à ſanguine, eóque plerumque bilioſo. Ideóque cauſſæ, quæ peripneumoniam & inflammationem pulmonum excitare ſolent, & hîc locum habent.

Signa diagnoſtica.

Signa.

Febris adeſt continua & ardens,cùm cor ob inflammationem vicinam valdè incaleſcat, quam magna inquietudo,ſitiſque inexhauſta comitatur. Reſpiratio eſt frequens & celeris, & in thorace maximum incendium, vnde calidum ſpiritum efflant ægri, & frigidi aëris inſpirationem deſiderant. Dolor eſt exiguus, & ſaltem moleſtia quædam in inſpirando ad ſternum percipitur. Etſi enim locus affectus ſit pars membranoſa, tamen dolor non eſt pungens, vt in pleuritide, quoniam non vt pleura ita in coſtis firmatur, ſed in laxa parte thoracis conſiſtit: ad ſternum ſaltem dolor quidam percipitur, quoniam ibi alligatur hæc membrana. Tuſſis in principio in quibuſdam eſt ſicca, pòſt humida, & rubra quædam ac flaua reiiciuntur, plurima tamen flaui coloris, pauciſſima rubri, verum non ad modum copioſa, quia inter duplicem quaſi membranam materia colligitur,vnde non facilè niſi eâ eroſâ euacuatur. Pulſus qualis pleuriticorum, durus & inæqualis, non tamen æquè manifeſta inæqualitate, ſed aliquanto maore.

Si in pericardio affectio fuerit, aderit æſtuatio,& phlogoſis maior,ad ſyncopen laborans facilè & frequenter accedit. L.Mercat. *lib. 2. de morb. int. c. 6. p.* 158.

Prognoſticum.

Prognoſticum.

Plerique hoc malo correpti moriuntur. Eſtq; hic morbus

bus, quàm pleuritis vehementior, cùm locus affectus cordi sit vicinior. Et si protrahatur, ægri phthisi correpti tandem moriuntur.

Curatio.

Curandi ratio eadem ferè est, quæ inflammationis pulmonis & pleuræ. Sanguis nimirum & humores ad mediastinum fluentes euacuandi, reuellendi, repellendi, & per sputum euacuandi. Ideóque statim in principio vena aperienda, & sanguis satis copiosè euacuandus, & venæsectio, si vires ferant, vel eâdem vel sequenti die repetenda, cùm venæsectio non saltem euacuet, sed & reuellat & refrigeret. *Curatio.*

Venæsectione autem adhibita, eâ pectori applicanda, quæ feruorem humoris mitigant, sanginémque aliquo modo reprimunt, medicamenta scilicet, quæ frigida quidem potentiâ sunt, sed astrictione carent, vt faciliùs penetrare possint. Quem in vsum commodissimè adhibetur oleum violaceum, quo tepido totum pectus inungatur, vel panni eo imbuti pectori imponantur.

Si tempus æstiuum sit, & inflammatio erysipelatodes, etiam actu frigidum adhiberi potest. Etsi enim frigida aliàs thoraci sint inimica, & in pleuritide frigida actu non adhibeantur: tamen quia hîc incendium magnum est, & inflammatio est in penitioribus thoracis partibus, frigida non facilè ad locnm affectum penetrant. Oleo violaceo admisceri potest lac recens & aqua endiuiæ, vel paretur cataplasma ex farina hordei, cum succo endiuiæ, & lactuc. & oleo violarum.

Vbi incendium nonnihil remisit, ol. chamæmel. admisceatur, vt & mucilagines, sem. althææ, malu. fœnig. & similes.

Interim etiam propinentur ad materiam alterandam & expectorandam aqua vel decoctum hordei, violar. de iuiub. de glycyrrhiz. de tussilag. Syrupi tamen in minore quantitate admisceantur; cùm saccharum facilè bilescat. *Externa.*

Tandem etiam ad reliquias materiæ discutiendas extrà applicetur cataplasma, *ex rad. althææ, violar. scabios. caric.* Quibus coctis & contusis addatur *farina sem. lini fænigræc.*

grac. pulu. flor. chamæmel. & cum oleo chamæmelino & amygdalar. dulc. F. cataplasma.

Quod si materia hoc modo euacuari vel absumi non posset, non planè incommodum esset, perforato sterno materiam purulentam extrahere, quod etiam Columbus, *lib.* 11. *anat. c.* 3. monuit.

Diæta. Diætæ ratio sit eadem, quæ in peripneumonia & pleuritide.

CAPVT XIV.

De Diaphragmatis tumoribus, & primò de inflammatione.

Diaphragmatis inflammatio. DIAPHRAGMA etiam interdum tumoribus corripitur, & quidem nunc calidis & inflammatoriis, nunc frigidis & diuturnis.

Inflammationem diaphragmatis quod attinet fit ea à sanguine calido & bilioso eo modo & iis de caussis, vt aliarum partium inflammationes. Crassior enim in membranam densam sese non facilè penetrat.

Signa Diagnostica.

Signa. Coniungitur autem cum hac inflammatione febris continua & acuta non solùm ratione humoris calidi, qui tumorem hunc excitat, sed ob viciniam cordis & connexionem cum eo per arteriam magnam. Adest dolor & respirandi difficultas, ac respiratio est parua & frequens, antequam delirium accedit; vt & pulsus, vt docet Galenus, *lib.* 5. *de loc. affect. c.* 3. Præcordia tenduntur nullo tumore in hypochondriis apparente, ad locum diaphragmatis apparet interdum quædam palpitatio vel saltus quasi, vt docet Hippocrates, 3. *prognost. t.* 91. Galenus *in comm. &* 1. *epid. comm.* 3. *t.* 18. Procedente malo, quia cerebrum à diaphragmate, quod membranosum est, in consensum trahitur, delirium continuum excitatur; qua de caussa veteres etiam diaphragma φρένας, appellarunt, quod eius inflammatio mentem turbet, & delirium excitet. Respiratio est inæqualis, modò parua, modò magna, modò frequens, modò

dò rara. Solent etiam nonnunquam accedere conuulsiones, vt Gal. 4. *de pulsibus, de pulsu inflammatorio* docet. Et tum pulsus fit durus, paruus, creber.

Prognosticum.

Inflammatio hæc pleuritide adhuc periculosior est, & plerumque ægrum ad mortem deducit, ob connexionem & consensum, quem hæc pars habet cum corde, cerebro & epate. Vnde acutissimus hîc morbus est, & ægrum citò in summum vitæ discrimen adducit, curationémque reddit difficiliorem, quòd ægri delirant, nec facilè Medicis in sumendis medicamentis obtemperant. *Prognosticum.*

Curatio.

Communes inflammationes curandi leges & hîc locum habent, & ferè eadem huius inflammationis curandæ est ratio, quæ peripneumoniæ & mediastini inflammationis. Itaque statim in principio aluo clyster emolliens & refrigerans iniiciatur, & hinc vena brachij dextri aperiatur, ac si vires tolerent, vel eodem, vel sequenti die, venæsectio repetatur. *Curatio.*

Externa.

Externa thoraci ad locũ diaphragmatis apponantur ea, quæ feruorem humoris mitigare, sanguinémque effluentem repellere possunt, potentia sunt frigida, actu verò subcalida. Igitur inungatur locus oleo rosaceo; vel fiant epithemata ex decocto herbarum refrigerantium, viol. end. lactuc. & similium. In progressu morbi addatur oleo ros. chamæm. & epithem. malu. alth. chamæm. melil. sem. lini, fœn. Ob delirium lotiones extremorum ex refrigerantibus herbis instituantur, quæ actuali caliditate reuellere à capite & potentiali frigiditate humores demulcere possunt. Syncipiti, temporibus & fronti etiam ea applicentur, quæ somnum conciliãdi vim habent, ex suprà *l.1.p.1.* propositis. *Externa.*

De tumoribus diaphragmatis frigidis.

Generantur hi tumores à materia cruda & tenui. Crassa enim & viscida non possunt in diaphragma ob eius densitatem penetrare. Dantque occasionem materiæ collectioni percussio vel compressio diaphragmatis, qualis etiam fieri potest, si quis inter scribendum vel legendum mensæ sæpe pectore innitatur. *Tumores diaphragmatis frigidi.*

Signa diagnoſtica

Signa. Si tumor ſit frigidus in diaphragmate, malum eſt diuturnius, adeſt tenſio hypochondriorum, nullo apparente in his tumore ad tactum, & ſpirandi difficultas, pulſus eſt durus & paruus, dolor adeſt, ſed non ita magnus, abeſt febris, aut ſi febris accidit, non eſt acuta, delirium etiam abeſt, & non niſi morte inſtante interdum accidit.

Prognoſtica.

Prognoſtica. 1. Si morbus ſit recens & adhuc in fieri, ægri interdum ſanari poſſunt.

2. Si verò malum ſit diuturnius, ægrum ad tabem deducit.

Curatio.

Curatio. Principio ne maior materiæ fiat affluxio, materia affluens debito modo præparanda & euacuanda, vt cùm materia iſta ſit pituita aquoſa & ſeroſa, medicamentis, quæ pituitoſum & ſeroſum humorem euacuant, agarico, mechoacanna, turbith & ſimilibus vtendum. Et ſi quæ cauſſa adſit, ob quam talis materia in viſceribus generetur, ea tollenda, & viſcerum debilitas, vel obſtructio corrigenda.

Vniuerſali corporis euacuatione præmiſſa materiam diſcutientia ſimúlque emollientia, (nam ſenſibiliter eam euacuantia hîc locum non habent) vſurpanda, vt butyrum recens, pinguedo gallinæ, anſeris, medulla vitulina, ceruina, omnes recentes. Progreſſu autem temporis validiora diſcutientia adhibenda, vt oleum chamæmel. anethin. vel ſem. lini, fœnigræci, quibus aliquid terebinth. vel ammoniac. addi poteſt. Vtile eſt & emplaſtrum de meliloto. Vel ♃. *Maluæ, althææ, betonic. origan.* ana m̄. j. *ſem. aniſi, fœnicul. carui*, an. ℥. j. *flor. chamemel. verbaſi*, ana m̄. ß.

F. ſacculi duo ex linteo albo, qui coquantur in vino, & expreſſi ac calidi alternatim pectori imponantur.

Intrò exhiberi poſſunt digerentia & diſcutientia ex rad. tuſſilag. helen. capilli ♀, marrubio, hyſſopo, ſcabioſa, ſem. vrticæ & ſimil. Vel exhibeatur decoctum ſarſæparillæ

cum

cum pectoralibus. Non tamen nimis tardè, vbi humor iam indurari cœperit. Ita enim tenue discuteretur, crassum verò magis induraretur. Sensibilis verò euacuatio, vt dictum, hîc sperari non potest: cùm diaphragma à parte superiore pleuræ à parte inferiore peritonæo cingatur & inuestiatur. Nisi forsan abscessu rupto in cauitatem thoracis effundatur, & inde per tussim eiiciatur. Quod si fiat, malum reliquum vt empyema curandum est.

Victus ratio sit attenuans, non tenuis; cùm morbus sit diuturnus. Cibus sit boni succi, facilis coctionis: aluus sit laxa, ac si subsistat, sæpe clysteres iniiciantur. *Dieta.*

CAPVT XV.

De vulneribus diaphragmatis.

CVM diaphragma vulneratum est, ponderis sensus eo loco molestus est, tussis & dolor eò loci percipitur, vt sæpe delirium accedat. Risus adest cum perturbatione; ilia sursum conuelluntur adeò, vt respirandi vehementia contingat. Aliquando ventriculus & intestina per vulnus in thoracis cauitatem rapi solent. Cuius rei historias duas recenset Ambrosius Paræus, *lib. 9. chirurg. cap.* 30. Memorabile & singulare huius rei exemplum etiam annotauit Dominus D. Andreas Schato p. m. Socer meus, quondam Academiæ huius Professor. Est autem tale. Anno 1582. die 20. Septembris Studiosus quidam Heinricus Buscherovius, Riualiensis Liuonus, cùm melancoliâ variisque tentationibus vexatus esset, ante portam oppidi huius proprio gladio se confodit, vulnere intra quartam costam in thorace adacto, & sub nona costa in tergo gladio penetrante: quod vulnus tamen intra duos menses sanatum fuit, vt æger satis bene sibi habere videretur. Verùm accidit, vt post menses aliquot iterum absurdis cogitationibus vexaretur, & postea 28. Aprilis, Anno 1583. malè habere inciperet, & seqq. diebus mense Maio nigra quater, eáque magnâ copiâ vomitu reiiceret, cum sudoribus frigidis *Vulnera diaphragmatis.* *Historia diaphragmatis vulnerati.*

gidis & lipothymia, tandémque post vltimum vomitum exspiraret. Corpore aperto deprehensum est vulnus per diaphragma & pulmones penetrasse, & quidem diaphragma transfossum fuit in ipso nerueo circulo. Pulmonis ferè nihil repertum est in sinistro latere confosso, cum proculdubio is correptus cum pure reiectus fuerit. Exigua saltem particula aderat costis adnata. Ventriculus totus ascenderat in sinistrum thoracis latus, & cor cum capsula sua depulerat in dextrum latus, vbi & viuus ille post acceptum vulnus iubebat obseruare pulsum cordis. Cor aridum & tabefactum erat, copiosa autem aqua in capsula cordis. Omentum & pancreas totum & ferè circa ventriculum conputruerat.

Diaphragmatis vulnera quomodo sint sanabilia. Habentur autem diaphragmatis vulnera sanabilia, si saltem pars carnosa diaphragmatis sauciata & perfossa fuit, etsi conglutinatio sit difficilis ob perpetuum motum diaphragmatis. Si verò in neruosâ eius parte vulnus fit, insalubre habetur. Verùm Galenus, *6. aphorism.* 18. docet etiam neruosarum partium vulnera, si non sint magna, quandóque sanari posse, & proinde & diaphragmatis vulnus in parte neruosa, si magnum non sit, consolidari aliquando potest.

Exemplum talis vulneris est apud Hippocratem, *5. epid.* Cùm enim Tychon in oppugnatione circa Datum catapulta vulnus in pectus accepisset, paulò pôst paruus risus ei aderat cum perturbatione. Videbatur autem Medicus, cùm lignum eximeret, circa septum transuersum hastilis partem aliquam reliquisse. Primam noctem implacidè egit, sub diluculum meliùs habere visus est. Prædictum est, conuulsione accedente celeriter periturum. Posterâ die implacidus insomnis egit, & sub tertij diei exortum conuulsione tentatus tum temporis mortuus est.

Ratio curandi eadem est, quæ pulmonis & mediastini vulnerati.

CAPVT

CAPVT XVI.

De Pleuritide, seu inflammatione pleuræ & musculorum thoracis.

INFLAMMATVR sæpè & pleura seu membrana costas succingens, musculíque intercostales; quod malum Græcis pleuritis dicitur, & pleuritici, qui inflammatione pleuræ laborant. Βλητοὶ, etiam antiquis dicuntur qui ex lateris aut pulmonis inflammatione, repente difficultate spirandi suffocati latera liuida habent, tanquam plagâ percussi aut siderati. Hippocrat. 1. *de rat. victus in acut. aphor.* 35. & *in Coacis vltra dimidium.* In pleuriticis enim, si subitò difficultate spirandi suffocentur, vt in peripneumoniacis sanguine inflammationis in cutem diffuso liuor fit, totúmque latus, in quo fuit inflammatio, post mortem liuescit, eodem modo sicuti in apoplecticis & epilepticis idem interdum accidere videmus. Pleuritis.

Est videlicet pleuritis, eáque vera & exquisita (nam dari & notham infra de dolore lateris dicetur) inflammatio membranæ costas succingentis, quæ quandóque pulmoni communicatur, ex affluxu sanguinis per ramos seu venæ cauæ ascendentis seu ἀζύγα, eo impulsi ortum habens, cum febre continuâ acuta, dolore lateris pungente, tussi, pulsu duro, celeri ac frequenti & difficultate spirandi. An verò pleuritis etiam fieri possit, sine notabili, & manifesta inflammatione pleuræ, dicetur infrà *quæstione* 1. Sub pleuritide rectè etiam comprehenditur inflammatio musculorum μεσοπλεύρων, præsertim internorum, ob pleuræ ex vicinia consensum.

Datur deinde & notha pleuritis alia quædam, quodammodo talis, sed & ipsa vera inflammatio, ratione situs, & partis affectæ saltem notha, quando sanguis, per ramos venæ axillaris in extrema thoracis sparsus, in musculos illos externos, qui costis & musculis μεσοπλεύροις, extra incumbunt, illabitur, quæ ob communitatem propaginum ve-

narum externarum & internarum, (cùm interiorum venarum extrema foràs emergant, & externarum ora intrò subeant) sæpè in pleuritidem veram permutatur.

Qua pars afficiatur in pleuritide. Quæ autem pars in pleuritide afficiatur, an sola scilicet pleura, an verò etiam pulmo, & antiqui & recentiores dubitarunt, dicetúrque de eo infrà, *quæstione* 2. Vt rem hîc breuibus complectamur, statuimus, non quidem in omni pleuritide necessariò pulmonem affici, semper tamen ferè hoc accidere, vbi superior pleuræ pars afficitur. Est enim pleuræ cum membrana pulmonis communio, & præcipuè versus collum, & circa exortum asperæ arteriæ per fibras multas cùm pleura pulmo cohæret, Imò, vt supra *c.* 10. dictum, scribit Nicolaus Massa, *in suo introduct. anat. c.* 29. se ferè semper inuenisse adhærentiam pulmonis cum pleura, & non sine difficultate partes superiores pulmonis à pleura separari. Itaque facilè fieri potest, vt si sanguis in pleuram præter naturam influat etiam simul in pulmonem effundatur. Atque tum sanguis & sputum, quod tussi reiicitur, non tam à pleura, quam à pulmone simul affecto prouenit. Si verò inferiores pleuræ partes afficiantur, non necessarium est pulmones simul affici, cùm ibi nulla pleuræ & pulmonum sit communio.

Caussæ.

Caussa proxima. Est autem inflammationis pleuræ, vt omnium aliarum inflammmationum, caussa proxima sanguis, siue sincerus & purus sit, siue humores alios admixtos habeat, qui è vasis thoracis loca hæc nutrientibus, ex surculis scilicet & ramis venæ cauæ ascendentis, per ramum subalarem, venásque mammarias, quibus nutriuntur costæ quatuor superiores, vel ex ἀζύγȣ ramis, quibus reliquæ octo costæ inferiores nutriuntur, eò effunditur. Refert tamen Vesalius, *lib.* 3. *c.* 7. *de fabrica corp. humani*, se in quibusdam corporibus talem constitutionem venæ ἀζύγȣ reperisse, vt omnes thoracis costæ ab eius ramis nutrimentum accipere potuerint. Sed & pleuritidem nonnunquam à sanguine ex arteriis (quibus membranam hanc destitui non rectè sentit Mercatus) quæ venas hasce comitantur, in membranas effuso excitari posse à vero alienum non videtur. Frequentiùs

quentiùs tamen humores calidi, tenues, biliosi & acres sanguini permixti pleuritidem pariunt, aut aliorum humorum sunt vehiculum; cùm vasa quæ membranam hanc pertingunt, sint parua, ipsáque membrana densa. A sola verò bile, pituita vel melancholia pleuritis non generatur.

Bilis, pituita vel melancholia sola pleuritidem non generat.

Est enim pleuritis inflammatio cuius caussa proxima est sanguis, & proinde sine ságuine reliqui humores pleuritidem non excitant, etsi sanguini pleuritidem parienti admisceri possunt, vt ita sanguis inflammationem producens modò purus sit, modò bilem, vel pituitam vel melancholiam admixtam habeat. Quanquam verò Gal. 3. *aph.* 33. scribit, pleuritidem aliã cum flauis & tussis sputis esse, eámque ex biliosis humoribus ortum habere; aliam cum spumeis, eámque ex pituitosis prouenire; aliam cum nigris, eámque ex melancholia, aliam cum cruentis, eámque ex sanguine: tamen id saltem accipiendum est de humore vitioso sanguini permixto, cuius signa ex sputo deprehenduntur. Postquam enim vbi pleuritis coqui incipit, non sanguis crudus, sed alteratus & in substantiam albam redactus reiicitur: Si sanguis is laudabilis sit, copiáque potiùs quàm qualitate peccet, in principio quidem sputum tenue rubrum reiicitur, paulò post verò album. Si verò alius humor admistus sit, quem natura vt mox dicetur, præcipuè expellere nititur, non planè album, sed flauum vel alterius coloris, pro humoris peccantis ratione.

Caussa remota.

Caussas remotas quod attinet, aliæ materiam suppeditant, aliæ eam voment, vt ad pectus fluant, faciunt. Antecedens caussa materiam suppeditans est cacochymia, vel plethora seu in toto, seu in parte aliqua.

Et quidem frequentet pleuritis generatur, cùm vitiosi humores in venis febres continuas accendunt, quorum pars ad thoracem effusa pleuritidem facit. Natura enim animalis saluti intenta non solùm perfectâ coctione humores vitiosos è corpore expellit, & perfectas crises instituit, sed quandóque etiam vel copia, vel prauitate humorum stimulata initio tales humores aggreditur.

Et quidem rectissimè agit, dum tales humores planè eiicit atque exterminat. Si tamen quacunque de caussa id

præstare nequeat,à conatu suo non statim desistit, sed vt vasa communia & cordi vicina, regiam quasi corporis sedē & vias publicas,ab humoribus vitiosis repurget,ad minores venas & partes priuatas ac remotiores eos depellit: quæ si sint ignobiliores, vt glandulæ sub cute & ipsa cutis, ea suum finem assequitur, & id in ægri commodum cedit. Si verò quacunque de caussa iu partem aliquam nobiliorem, aut quæ nobilem in consensum trahere possit, materiam detrudat, fine suo frustratur, & febris inde non leuior,sed grauior ac periculosior redditur. Qua de re insignis est locus apud Hippocratem, *lib. 4. de morbis. Quicquid*,inquit, *in morbo copiâ abundat, dum turbatio in principiis contingit,ad locum fertur, in quo plurimum superat. In turbatione autem amplam capacitatem nactum secretum voluitur,& corpus calefacit, aut in aliqua corporis parte adhærescens vnà cum alio humore, qui in alio loco est dolorem & calorem exhibet. Quod verò incalescit,reliquum etiam corpus calefacit, ex eóque febris contingit,feréque ex bile, pituita & sanguine ortis, quæ calidissima existunt. Et si quid horum in aliquam corporis partem incubuerit,plerumque inde morbus nominatur, & appellationem habet.*

Febres pleuriticorum quales? Itaque etsi antiqui febres, quæ pleuritidem, vt & anginam,peripneumoniam & similes partium internarum inflammationes coniunctas habent,pro symptomaticis agnouerint,vt symptomatum more inflammationi,vt morbo primario,succrescere crediderint,adeò quidem,vt referente,4.*aph*.73.eos,qui propter lateris aut pulmonis, aut alterius eiusmodi partis inflammationem febricitarent, iam non febricitantes appellauerint, sed pleuriticos aut peripneumonicos, aut similibus aliis nominibus nuncupauerint;tamen si quis rē diligenter perpendat, animaduertet,non febres ab hisce inflammationibus, sed potiùs inflammationes istas à febribus eo,quo dictum,modo suam originem habere. Experientia enim testatur:quod pleuritis & eiusmodi aliæ inflammationes non præcedant febrem; sed febris inflammationem, aut certè febris simul cum inflammatione incipit, animaduertimúsque materiam inflammationis cussam non in parte inflammata fi-

xam

ram consistere & calorem p. n. à se diffundendo febrem accendere, sed sæpè vagam & quasi turgentem hinc inde vagari: id quod ex morborum, qui febres hasce comitantur, commutationibus patet, quod ex pleuritide & peripneumonia angina fit, ex peripneumonia phrenitis, materia ex vna parte in aliam translata, vt ex 5. *aph.* 10. *&* 7. *aph.* 11. *&* 12. videre est. Atque hinc sæpè accidit: vt inflãmationes tales aliarum febrium acutarum more per vniuersales euacuationes & crises soluantur, & coctionis humorum signa in vrina conspiciantur.

Et tales pleuritides sunt plerumque eæ, quæ aliorum epidemiorum morborum more plurimos corripiunt, & cũ malignitate coniunctæ sunt, & quæ à caussis communibus & malignis ac contagio ortum habent. Vt enim venena alia aliis partibus infesta sunt: ita materia maligna, quæ morbos epidemios parit, nunc huic nunc illi parti magis infesta est, & nunc pleuritidem, nunc anginam, nunc phrenitidem, nunc dysenteriam, nunc alios morbos gignit.

Ad pleuritidem autem excitandam, facere possunt omnes caussæ, quæ ad plethoram & cacochymiam generandam faciunt, vt suppressæ sanguinis consuetæ euacuationes per nares, menses, hæmorr. item humorum vitiosorum qui ad articulos depelli vel per vlcera inueterata euacuari solebant, retentio & alui fluxus intempestiua detentio, sicut ex dysenteria intempestiuè suppressâ pleuritidem excitatam fuisse sæpiùs obseruatum est. Et in summa sex rerum non naturalium vsus immoderatus, qui plethoram & cacochymiam excitare valet, huc pertinet.

Vt autem seu sanguis abundans, seu vitiosi humores ad pectus fluant, & actu ad pleuritidem excitent, facit pectoris debilitas ad materiam affluentem facilè suscipiendam apta, vel à primo ortu, vel à morbo aliquo contracta; calor aut dolor attrahens. Huc faciunt, quæ sanguinis ad latum affluxum concitare valent, ictus, casus, contusio pectoris, vehemens exercitiũ, æstus humores fundens, frigus exprimẽs, vini meracioris ingurgitatio, potus frigidæ præcipuè post exercitia, flatus Aquilonij post Austrinos, 3. *aphor.* 5. corporis post sudorem in aëre frigido denudatio.

Differentiæ.

Differentia. Pleuritidis differentiæ à nonnullis plures recenſentur, præcipuæ,& quæ ad curationem aliquid faciunt,ſunt,quæ ſumuntur à loco affecto & cauſſis. A loco affecto & doloris ſitu ex 2. *de rat. victus in acut.* t. 10. & 11. diuiditur pleuritis in aſcendentem, cùm dolor ad ſuperiora & iugulum verſus extenditur, & deſcendentem, cùm verſus hypochondria vergit. Nonnunquam etiam verſus dorſum magis tendit,cuius mentionem facit Hipp. *lib.* 3. *de morb.* nunc magis verſus anteriora.

Ratione cauſſæ ſecundùm ſanguinis inflammationem parientis varietatem eſt differentia. Sanguis enim modò purus eſt,modò ei bilis, quod plerumque accidit; modò pituita,modò melancholia admiſcetur.

Eſt tamen illa differentia notatu digna, quod pleuritis alia dicitur ſicca, in qua nihil, vel parùm omninò & nullius momenti exſpuitur, non ſolùm in morbi principio, ſed etiam in eius progreſſu;quod vel ob humoris cruditatem,vel eiuſdem craſſitiem & viſciditatem, vel facultatis imbecillitatem, vel doloris vehementiam, vel propter bronchiorum obſtructionem accidere poteſt: alia verò humida, in qua ſputum mox circa principium apparere incipit,1.*de vict. rat.in acut.*21.&23.

Signa diagnoſtica.

Signa. Signa pathognomonica, quæ in omni pleuritide animaduertuntur,ipſiúſque ideam complectuntur, & à Gal. 5.*de loc.aff.c.*8.1.*aph.*12 & *de conſtit.art. med. c.* 15. recenſentur,ſunt.1.dolor lateris acutus,qualis membranis fieri ſolet,à ſanguine in eam effuſo ortus,qui & ad vicinas partes nunc verſus iugulum,nunc verſus hypochondria extenditur,quòd membrana hæc totam thoracis cauitatem inueſtiat. Atque doloris ratione peripneumonia à pleuritide diſcernitur,& in peripneumonia ſola lateris dolor eſt exiguus vel nullus; quod tamen tùm ſolùm verùm eſſe putat Platerus,cùm pulmonis interna magis quàm externa inflammantur. Si enim ad externa vſque extendatur inflammatio, non ſolùm fibris, quibus ſuccingenti membranæ annectuntur pulmones, contractis, ſed & inflammatione

ſuccin

succingenti membranæ communicata dolores in latere excitari existimat.

2. Febris continua acuta, ex phlegmone in loco cordi vicino accésa, sæpè verò ex natura sua talis & ante phlegmonem orta, quæ tamen accedente pleuritide & inflammatione rursum ab ea incrementum sumit atque augetur. Atque febris hæc plerúmque tertianæ typum obseruat, quod frequentissimè pleuritides à sanguine bilioso ortum habeant.

3. Respiratio difficilis, frequens, parua, quia ob inflammationem & dolorem instruméta respirandi satis distendi nequeunt. Itaque cùm vsui magnitudine satisfieri non possit, defectum in magnitudine per celeritatem & frequentiam natura compensare studet. Et ob dolorem natura cogitur, vt ad secundam respirationem statim pergat, cùm primâ, vtpote nimis parua, vsui satisfactum non sit. Nam velocitas non ita dolorem parit, sicut dilatationis magnitudo; cùm hæc motùs vehementia partem dolentem distendat, illa breui tempore motum efficiens ad quietem festinet.

4. Pulsus est durus, paruus & frequens, ob tensionem arteriæ, & quia membrana dura & densa inflammata non permittit arterias ita distendi, quemadmodũ calor & vsus id requirit. Ideóque pulsus fit celerior & frequentior, atque ea pulsus differentia oritur, quæ à Medicis serrina nominatur, eò quòd, dum pulsus tangitur, serræ dentes repræsentat, cùm alia pars attolli, alia non attolli videatur.

5. Tussis ægro valdè molesta est: quæ accidit tum ob tumorem, membranam, quæ costas succingit, occupantem, qui cùm minus liberum spatium, in quod distendantur, spirandi organis permittat, natura ad expellédum id, quod impedimento est, insurgit; tum quia portio aliqua materiæ pulmoni communicatur, quæ cum sputo per tussim excernitur. Et quia initio à loco inflammatio parum exit, plerumque initio tussis sicca est, postea humida, materia copiosiore penetrante, sputúmque coloratum & cruentum apparet. Quando autem pulmones simul inflammantur,

magna materiæ pars è pulmone prouenit. Quod autem sputum à pleura in asperam arteriam proueniat, & hinc per tussim excernatur, de eo dicetur infrà, *quæst.* 3.

Atque qui hæc signa pathognomonica diligenter in conspectu habet, facilè veram pleuritidem ab aliis affectibus omnibus, qui cum ea similitudinem habere videntur, discernet. Neque enim vllo alio morbo omnia hæc simul reperiũtur. In notha quidem pleuritide, quæ fit ab inflammatione musculorum intercostalium & externæ partis thoracis, febris vel nulla adest, vel non adeò acuta: tussis, nisi forsan aliquid à capite destillet, est nulla, & nil, præsertim cruenti, excernitur. Pulsus non percipitur adeò tensus & durus: dolor est mitior, iisque pulsans, non pungens, & neque ad iugulum, neque ad inferiora extenditur, locúsque manu pressus dolet; nonnunquam & dolor foris apparet, qui suppuratus per cutem erumpit, teste Galeno, 5. *de loc. affect. c.* 3. Quãdoque tamen accidit, vt in vera pleuritide phlegmone versus exteriores musculos ob magnitudinem tendat, ac dolor etiam extrà percipiatur, atque ita pleuritidis nothæ speciem præ se ferat; cùm tamen internæ inflammationis saltem incrementum sit. Itaque ad alia signa, ne fallamur, simul respiciendum.

Vera & notha pleuritidis differentia.

Si dolor à flatibus inter musculos intercostales & membranam conclusis ortum habet, & si aliquis sensus punctionis adsit, nulla tamen adest febris, nulla tussis, nulla ferè respirandi difficultas, dolórque ferè est vagus, neque perpetuus, sed per interualla recurrens, & sæpe de vna parte in aliam transit.

Pleuritidis & peripneumonia differentia.

Inflammatio verò pulmonis, seu peripneumonia valdè similis est pleuritidi; nullus tamen, si solus pulmo inflammetur, dolor in eo percipitur, vel exiguus, & nullo modo pungens, isque non in lateribus, sed in medio potiùs thoracis; pulsus etiam non est durus, sed laxus & vndosus; difficultas spirandi maior, vt ægri sæpè rectâ ceruice spirare cogantur.

Inflammationis diaphragmatis & pleuritidis differentia.

Ab inflammatione diaphragmatis differt, quod dolor in latere non vrget, sed extrema costarũ ad finẽ sterni dolẽt, ventrísq; pars, vbi diaphragma est, turget, deliriũq; adest.

In mé

In mediastini inflammatione dolor non ita in lateribus percipitur, neque est extensus.

Inflammatio epatis, quæ etiam habet quandam cum pleuritide similitudinem, ita vt Siculus Medicus, vt refert Galenus, 5. *de loc. affect. cap.* 3. dum eam experiretur, pleuriticum se factum existimarat, à pleuritide differt loco doloris, qui perpetuò est in dextro latere, & circa dextrũ hypochondrium collectus, neque is pungens est, sed grauans, tumórque infrà costas nothas percipitur pulsus est vndosus, non tensus, tussis est minor & sicca, respirandi difficultas quoque minor; vrina est citrina, nigra, alui excrementa sanguinolenta.

Epatis inflãmationis à pleuritide differentia.

Quis autem humor pleuritidem pariat, tum ex signis humorũ vniuersalibus, tum ex iis, quæ pleuritidem comitantur, & præcipuè sputo cognoscitur, cum quo tussi reiicitur pars eius humoris, qui inflammationem excitat. Si videlicet sanguis purus pleuritidem pariat, adest repletio & tensio venarũ, maximè circa tempora & frontem, cum sensu grauitatis circa oculorum cauitates, & capitis anteriora, rubor faciei, sputum est rubrum & malum mitius. Si bilis adsit, sputum est subflauum, dolor admodum pungens, febris est acuta & ardens, quæ ferè typum tertianæ seruat, sitis est vehentior, pulsus durior & velocior, vigiliæ & anxietudo maior, oris amaritudo, vrina citrina tenuior. Si pituita admiscetur, sputum albicat, viscidum & glutinosum est, febris est mitior & minus acuta, quæ ferè typum quotidianæ obseruat & circa vesperam exacerbatur. Si melancholicus, sputum ad nigrum & liuidum tendit, nisi insignis corruptionis & pleuritidis lethalis sit iudicium, quod accidit, si præcessit sputum rubicundum, & postea nigrum sequitur.

Signa humorũ pleuritidem parientium.

Si malignus humor, sputum plerumque è malo coloratum, adest magna virium deiecto, pulsus est languidus, & alia febrium malignarum symptomata apparent.

Tempora morbi huius ex sputo præcipuè cognoscuntur, vt docet Galenus, *lib. de cris. cap.* 18. Si enim sputum sit nullum, vel paucum, vel crudum, & cum difficultate reiiciatur, morbus adhuc in principio est. Postea vbi spu-

Tempora pleuritidis.

tum copiosius nonnihil & post tenue crassius exspuitur, idque faciliùs incrementum est. Quod si sputum iam coctum, id est, album, leue, æquale, consistentiæ mediocris, & quod facilè reiicitur, apparet, idque copiosius exspuitur, status est. Declinatio tandem, vbi post copiosius sputum paucius reiicitur, & febris dolor, & omnia symptomata remittunt. Cùm verò febris, quæ pleuritidi coniuncta est, non rarò sit primaria, non symptomatica, coctionem humorum etiam ex vrinis animaduertere licebit.

Differẽtia ratione subiecti. Rondeletius etiam, *capite altero de pleuritide*, signa, quâ ratione pleuritis ratione subiecti differat, proponit, quæ lectori perpendenda relinquimus. *Pleuritis*, inquit, *duplex est, altera quæ extenditur per partem interiorem omnium costarum. Altera verò, quæ costam vndiquaque inuestit, tanquam periostium costarum, & in vtráque membrana fit inflammatio. Distinguitur autem species ex decubitu. Nam si æger in partem affectam decumbere potest, & non in oppositam, argumento est, affectum esse in membrana extensa, quæ hyposicota dicetur, & hoc fit, quia cum in oppositam partem decumbit æger, pondere materiæ collectæ illa membrana distenditur magis, & diuellitur à costis. Illa autem, quæ fit in periostio, contrario modo se habet. Nam in oppositam partem dormire possunt, in affectam verò minimè. Sed quia hæc nota communis est pleuritidi veræ & non veræ, ob id aliam notam adiungere oportet ad distinctionem harum. Nam si affectus fit in musculis externis, si digito premantur, dolorem sentiunt. Quod non accidit his, qui inflammationem in periostio habent, nisi supra modum comprimatur costa. Fit etiam pleuritis in musculis intercostalibus, quæ species pulsatione deprehenditur. In multa enim inflammatione costarum arteria comprimitur, præterquam in inflammatione musculorum intercostalium. Hac nota certissima deprehenditur, & in vtrunque latus dormire possunt. Conueniunt omnes in dolore punctorio, iu pulsu duro, in difficultate anhelandi; febre verò & sputo distinguuntur. Nam omnes inflammationes internæ febrem habent, sed dolor lateris sine febre, à materia frigida vel flatulenta excitari solet. Nulla tussis, nulla exspuitio sequitur, quia materia in parte externa continetur. Omnibus aliis difficultas spirandi est maior, & dolor magis pungens,*

pungens, ſputio magis ſanguinolenta, vel flaua, vel ſpumoſa. In inflammatione membranæ internæ ſemper adeſt pauca, aut multa in morbi proceſſu. Nam in ſalubribus tantum mox apparet ſputum. Verùm in inflammatione muſculorum intercoſtalium minor fit reſudatio, ob id expuitio minor. In ea parte, quæ eſt in perioſtio, ferè nulla apparet, & reſoluitur per inſenſibilem tranſpirationem & ſudorem, modò miſſio ſanguininis prohibuerit incrementum. Nam talis inflammatio à pauca materia fit.

Prognoſtica.

1. Euentus pleuritidis triplex eſt: vel enim ad ſalutem, vel ad mortem terminatur, vel in alium morbum commutatur. Vt autem, quis euentus futurus ſit, ſciamus, vires naturæ & morbi componere conuenit. Vires corporis ex actionibus corporis vitalibus, naturalibus & animalibus cognoſcuntur. Quo enim ipſe actiones rectiùs ſeſe habent, eò maius naturæ robur ſignificatur. Morbi conditiones autém etſi plurima ſigna oſtendant; tamen inter ea in pleuritide ſigna coctionis & cruditatis ſputi primas obtinent. *Prognoſtica.*

2. Hinc crudæ pleuritides morbi diuturnitatem vel mortem; coctæ breuitatem & ſalutem oſtendunt. Salutem quidem oſtendit coctio, quatenus coctio; breuitatem verò, quatenus hoc vel illo tempore apparet. Nimirum in omni pleuritide ſalubri ſputum maturè coctionem recipere, & in calore ac ſubſtantia ſeſe bene habere, ac facilè & promptè excerni debet: & quò meliora coctionis ſigna adſunt, & quò citiùs ſputa apparent, eò citiùs morbus terminabitur. De quo Hippocrat. *1. aph. 12. In pleuritide ſi ſputũ ſtatim appareat in initio intra tertium diem, breuem morbum indicat; ſin verò poſterius, longum.*

3. Periculoſiſſima verò pleuritis eſt, in qua nihil exſpuitur: (niſi tamen ita leuis ſit, vt inſenſibiliter vel per ſudorem diſcuti poſſit.) Secundum locum obtinet, atque ita leuior eſt, in qua ichores tenues ſaltem exſpuũtur: tertio loco eſt, in qua craſſiora apparent; quarto, in qua ſputũ pefectè coctum apparet. Quod ſi circa tertium vel quartum diem contingat, morbus vltra ſeptimum non extendetur.

4. De

4. De sputi conditione passim extant aphor. apud Hippocratem. Flauam bilem sputo admodùm permixtam apparere intra initia, bonũ est; si multò post apparet, malum: quia naturam nihil aduersus morbum rebellem tentare significatur, 2.*pregnost.t.*44.*&* 45.

5. Sputum flauum sincerum, aquositati multæ permixtum periculosum est; album verò, glutinosum ac rotundum inutile, 2.*progn.aph.*46. Et 1.*de rat. victus in acut. t.* 37. sputum glutinosum κακοηθὲς, pleuritidis signum habetur; cùm ex igneo calore materiam adurente lentor & viscidítas contrahatur: idque propterea alibi καταγλισχραινόμενον ἀσσπτίως nominat, id est, admodum glutinosum sine coctione. Quod enim coquitur, modicè glutinosum euadit. Hoc verò saltem ab adustione lentorem contrahit.

6. Malum quoque est χλωρὸν, id est, æruginosum, vel admodum viride, & quod spumosum excernitur, 2. *prognost.*47.

7. Sputum nigrum sincerum pessimum est, 2. *prognost.* 48. Indicat enim & humoris prauitatem, & caloris natiui extinctionem.

8. Nimirum quò humor mitior est, à quo pleuritis prouenit, eò & ipsa mitior est. Mitior est, quæ à sanguine cum bile mixto excitatur. Contumax & diuturna est, quæ à pituitoso humore. Pessima, quæ ab humore melancholico & maligno prouenit.

9. In pleuritide, vbi exsecratio dolorem, tussim ac spirandi difficultatem non sedat, malum. Copia enim vel malignitas materiæ, vel expultricis debilitas significatur.

10. Qui pleuritide laborant, nisi intra 14. dies supernè per sputum repurgentur, iis in empyema fit transmutatio, 5. *aphorism.* 8. Aretæus tamen hîc interdum vigesimum diem terminum constituit: & Galenus, *in comment.* non solùm empyema, sed quamlibet in pus mutationem intelligit.

11. Materiam autem ad suppurationem tendere dignoscitur ex eo, quod sputum parcius eiicitur, nec expectorandi finis est intra decimum quartum. Et cùm fit suppuratio, omnia symptomata ingrauescunt, dolor, febris, lin-

quæ ſiccitas, difficultas reſpirandi, ſæpè etiam accedunt deliria.

12. Qui verò ex pleuritide empyici fiunt, ſi in 40. diebus repurgentur à die, quo ruptio facta eſt, liberantur: alioquin in tabem tranſeunt, *5.aphor.12.*

13. Pleuritis maximâ ex parte die decimoquarto terminatur, aut ſi non hoc, ſaltem vigeſimo, & quidem ſi quarto die exſpuat æger album, læue, æquale, idque ter vel quater tuſſiendo, in ſeptimo terminabitur. Si in ſeptimo tale ſputum primùm appareat concurrentibus aliis bonis ſignis, morbus vltra vndecimum & decimum quartũ diem non extendetur.

14. Si tardiùs æger ſpuere cœperit, tardior etiam morbi ſolutio erit. Contrà quo citiùs ſigna mala apparent & ingraueſcunt, eò citiùs æger moritur.

15. Præterea ſunt & alia ſigna, quæ ad euentum huius morbi ſignificandum faciunt. Maximum indicium exitialis pleuritidis eſt, ſi pulſus ſummoperè durus ſit, & præterea etiam paruus, atque ob calorem frequentiſſimus. Pleuriticus enim cum tali pulſu nullus ſanatus fuit, vt Galenus, *4.de præſag.ex pulſu cap.5.* ſcribit.

16. Quicunque dolor circa thoracem & pulmonis ſedem affligens neque ſputi expurgatione, neque alui deiectione, neque ſanguinis miſſione, neque medicamentis, neque victus ratione deſinit, eum in empyema conuerti ſciendum eſt, *2.prognoſt.52.* ſi tamen nulla ſigna lethalia apparent; aliàs mors expectanda.

17. Ad ſalutem enim terminatur pleuritis vel materiæ ἐκκρίσει, atque excretione per ſputum, quæ ratio frequentiſſima eſt & tutiſſima; vel διαφορήσει, atque diſcuſſione, cõpertúmque eſt, pleuritidem bilioſam ſeptimo die iudicatam fuiſſe per icterum, vel euacuatione materiæ per hæmorrhagiam narium, vrinam, aluum, ſudorem; vel permutatione in empyema; vel, quod rariſſimũ eſt, per μεταστάσει materiæ ad articulos & glandulas, vel parotidas, *aph. 38. ſ. 2.lib.5.Coacar.* *Pleuritidis ſalutaris terminatio.*

18. Hinc fluxus ſanguinis è naribus ſignum bonum eſt in pleuritide, vt & hæmorrhoidum & menſium fluxus. Et

præcipuè si fluxus sanguinis in die critico fiat, & post signa coctionis accidat, bonum præsagit, nec inhibendus, nisi vires ad extremum deiiceret. Si verò in principio contingat ex multitudine materiæ à natura gubernatæ, & anhelitus difficilis inde minuatur, & febris vehementia cesset, vtilis quoque est. Si contrarium verò eueniat, & symptomata non alleuientur, contingit plerúmque ægrum mori in quarto.

19. Diarrhæam quidem, quando superuenit pleuritidi vel peripneumoniæ, malam esse, *6. aph. 16.* scribit Hippocrates: sed hoc intelligendum de pleuritide, in quâ inflammatio tanta est, vt epate & ventriculo in consensum tracto, nutrimentum non benè concoquatur. Si verò pleuritis non adeò grauis sit, nec epar, nec ventriculus in consensum trahatur ob mali grauitatem, aliquando bonum signum est, materia per aluum euacuata; maximè si coctionis signa adsint, nec fluxus ab alia caussa existat, cuius rei historia habetur apud Valleriolam, *lib. 1. obseru. 4.*

20. Pleuritidi si peripneumonia superueniat, malum, *7. aph. 11.* Fit enim translatio materiæ ad membrum mobile. Pulmonis tamen inflammationes, quæ ex morbo laterali permutationem accipiunt, iis, quæ ab initio fiunt, securiores esse, in *Coacis comm. 1. lib. 5. sect. 2. aph. 43. apud Hollerium* scribitur. Quod cur fiat, parum constare scribit Hollerius. Desiderius Iacotius verò locum hunc corruptum & pro γινομένων, legendum esse ἐπιγενομένων, putat. Forsan verò hoc loco Hippocrates non instituit collationem pleuritidis cum peripneumonia, sed peripneumoniæ, quæ per se incipit, cum ea, quæ pleuritidi succedit. Etsi enim bonum non sit, pulmonem inflammari sanguine à latere ad eum delato: tamen adhuc periculosius est, si ἐξ ἀρχῆς, & per se peripneumonia incipiat. Tum enim toto impetu materia ad solos pulmones ruit. Si verò materia prius ad pectus feratur, in plures partes diffunditur, nec tanta inflammatio inde excitatur. Quando verò transit pleuritis in peripneumoniam, dolor lateris cessat.

21. Si pleuriticus dolor ex sputis biliosis absque ratione euanuerit, ægri in delirium incidunt, *3. prorrhet. 1. 5.*

Humor

Humor enim biliosus sursum in caput trahitur, & tum vrina tenuis atque alba redditur.

22. Quando pleuritis accidit prægnantibus, periculosum est, sicut & senibus, cùm in his ob virium imbecillitatem & caloris naturalis inopiam materia non concoquatur: vtrique verò phlebotomiam & victum tenuem, quæ in pleuritide maximè necessaria sunt, non facilè ferãt.

23. Pleuritis post alium morbum diuturnúmque plerumque lethalis est. Periculosa, quæ in corpus cachecticum incidit.

24. Densa & exercitationi dedita corpora citiùs ex morbo laterali & pulmonis inflammatione intereunt, quàm quæ sine exercitatione degunt. *in coacis.*

25. Quibus in morbo laterali plurimus ex sputo strepitus in pectore sonat, & vultus demissus est, oculúsque aurigine suffusus & caligine obductus, in his mors expectanda. *ibidem.*

26. Quibus in morbo laterali lingua circa initia biliosa est, hi intra septimum iudicantur: quibus verò tertio, aut quarto die, circa nonum.

27. Et vt signa reliqua etiam, quæ pleuritidi cum aliis morbis communia sunt, coniungamus, & quid de euentu pleuritidis sperandum sit, in summam quasi contrahamus, ægrum conualiturum hæc significant. Leuiter & moderatè morbum perferre, corpus esse æqualiter calidum, ac molle, vrinas & alui deiectiones, somnúmque rectè sese habere, sitim esse moderatam, facilè respirare, dolorem esse sedatum, sputum facilè ac maturè excerni, idque in substantia & colore sese bene habere. *Signa salutis.*

28. Contrà mortem significant, grauiter ac cum anxietate morbum perferre, corpus inæqualiter affici, vt si thorax & venter vratur, extrema frigeant, alui deiectiones, sudores non benè sese habere, non dormire, siti ardere, dolorem non sedari, nihil aut paucum & cum maximo conatu excerni. Delirium si accedat, cùm septo affecto hoc contingere soleat, mortale est signũ. Si vrina tenuis & subtilis fuerit, nec habens aliam malitiam, indicat materiam raptã esse ad locum inflammatum, & plerumque mortem notat. *Signa mortis.*

Propria tamen ſigna maioris momenti ſunt, & plus ad mortem ſignificandam vnum ſignum proprium, quàm ad ſalutem plurima communia faciunt.

Indicationes.

Indicationes. Cùm pleuritis ſit inflammatio, quæ ex affluxu ſanguinis fit, eæ, quas inflãmatio ſuppeditat, indicationes & hîc dantur. Humores videlicet affluxuri & affluentes reuellendi; fluentes intercipiendi, repellendi, deriuandi; quod denique affluxit, & in parte inflammata hæret, diſcutiendum, aut quoquo modo è parte tollendum. Repellentibus tamen hîc & intercipientibus locus non datur; cùm per ea materia ad interiora repelli & inflammatio augeri poſſit. Ideóque in pleuritide materia ſaltem affluxura & affluẽs reuellenda: & quæ quidem influxit, in venis tamen partis adhuc fluctuat, nondúmque impacta eſt, deriuãda, & quod influxit diſcutientiendum, aut ſi fieri non poteſt, maturandum, concoquendum, & curandum, vt quàm primùm tuſſi ac ſputo reiiciatur atque euacuetur.

Deinde dolor, ſi magnus ſit, & ad ſanguinis miſſionem non leniatur, mitigantia indicat.

Tertiò cùm febris, quæ pleuritidi coniungitur, ſæpè ſit primaria, ea non negligenda, ſed ei neceſſaria remedia adhibenda. Tandem quod in omni morbo fieri debet, virium habenda eſt ratio, & cõueniens victus præſcribẽdus. Quæ omnia quomodo expedienda ſint, iam dicendum.

Curatio.

Curatio. Atque à quo auxiliorum genere curatio inchoanda ſit, an à fomentis diſcutientibus, an à purgatione, an à venæſectione, inter autores non conuenit. Hippocrates quidem, 1. *de rat. victus in acut. t.* 1. ſcribit: *Lateris dolorem, ſi iis per exordia fuerit, ſiue poſtea obortus ſit, tentare medicamentis diſſoluere, non abſurdum eſt.* Aliis tamen hoc tutum non videtur; cùm eiuſmodi calefacientibus auxiliis facilè maior humorum affluxus concitari, atque ita inflammatio augeri poſſit. Verùm enim verò non loquitur Hippocrates eò loci de pleuritide, ſeu inflammatione pleuræ in ſpecie, ſed in genere de lateris dolore, qui ab aliis etiam cauſſis, & quæ fomentis diſcuti poſſunt, non ſolùm ab inflammatione

ne pleuræ ortum habere poteſt,vt infrà, *part.3.cap.6.* dicetur. Ideóque in vena pleuritide vix venæſectio,ſi vires eam ferant, differenda,& fomenta præmittenda ſunt. Niſi forſan planè,vt Galenus,*6.epid.comm.3.text.vlt.*ſcribit,pleuritis exigua & leuis ſit, neque à magno humorum affluxu oriatur, & fomenta ad humorem diſcutiendum ſufficere videantur. Tum enim leuia fomenta adhibere conuenit, præſertim ſi à cauſſa externa, vt aëre frigido pectus lædente, dolor excitetur, abſque ſanguinis in reliquo corpore abundantia. *Venæſectio. Fomēta.*

Non fomenta duo commoda habent, & per ea materiæ pars euacuatur, parſque affecta propterea minùs diſtenta mitiùs dolet. Ita Galenus,*loco modò allegato*,cuidam pleuritide laborāti venam non aperuit. Atque his fomētis ſi dolor mitigetur,ſignū eſt,nullam adeſſe plethoram, aut pleuritidem potiùs notham eſſe, quæ à flatibus ortum habuerit. Itaque audaciùs tunc fomentis vti licebit, quibus hoc,quod inflammationem aut dolorem parit, diſcutitur. In fomentis tamen illis adhibendis cauendum, ne nimis calida & diſcutientia ſint,ſed planè lenia adhibenda. Vnde etiam Hippocrates aquam calidam & milium applicat. Et applicamus iſta,vt & lac commodiſſimè in veſica, quæ pondere latus non grauat,vt vaſa ænea. Videndum etiam, ne quæ calida admouentur, refrigeſcant: vnde linteis calidis fouenda. Si verò dolor augeatur atque acerbior euadat, indicio eſt, plethoram ſubeſſe, quam ad ſe trahant partes calefactæ,aut omninò,ſi ſigna adſint certi ſanguinis affluxus, tunc ſtatim à fomentis deſiſtendum, vel etiam fomenta planè omittenda,& aliqua euacuatio inſtituenda. *Fomētorum duplex cōmodum.*

Vtra autem præmittenda ſit, venæſectio aut purgatio, etiam ab auctoribus in controuerſiam trahitur. Quæ præcipuè orta eſt ex loco Hippocrat. 2. *de rat.victus in acut.t. ſit in* 10.& 11.vbi ita ſcribit:*Si dolor ad clauiculam pertigerit, aut moleſta ſit vel brachio,vel māmæ,vel partibus ſepto tranſuerſo ſuperioribus grauitas, internam cubiti venam ſecare expedit. Si verò eas, quæ ſub ſepto tranſuerſo ſunt, partes dolore infeſtat, nullum ad clauiculam ſignum fecerit, ventrem vel nigro veretro vel peplio mollire oportet.*Præterea,vt alibi etiam di- *Vtra præmittēda pleuritide,venæſectio, an purgatio?*

ctum, pleuritidis & talium inflammationum caussa principalis est plerumque cacochymia, quam natura in principio febrium talium è corpore depellit, aut certo ad exteriora protrudere conatur.

Verùm Galeno, *in comment.* cui & Paulus Ægineta, *lib. 3. cap.* 33. Rhases & alij Medici assentiuntur, tutius videtur in vtróque casu sanguinem primò mittere. Est enim pleuritis inflammatio cum febre acuta, in qua secundùm Hippocr. 1. *aphor.* 24. raró purgandum, & quidem in initio & cum ingenti præmeditatione; cùm sine omni periculo sanguinem mittere liceat. Et sit, vt in pleuritide etiam purgatione opus sit; venæsectio tamen præmittenda, vt Hippocrat. 4. *de rat. victus in acutis, t.* 21. & Galenus, 6. *epidem. comm.* 1. *t.* 6. docet. Venæsectione verò peractâ tutiùs medicamentum purgans exhiberi potest, si cacochymia magna sit, & illa præsertim in prima corporis regione contineatur, aut eo vergat, quod ex vomitu, alui excrementis liquidis, anxietate & circa ventriculum grauitate cognoscitur. Et Hi. *d. loc. all.* non loqui videtur de pleuritide propriè dicta, sed vt modò dictum, de dolore lateris in genere, qui non solùm ab inflammatione pleuræ, sed & ab aliis caussis ortum habet, quod etiam Rondeletius, *lib.* 2. *c.* 15. animaduertit. Etenim dolor, qui sub septo transuerso est, non est in pleura, & intelligit proculdubiò Hippocrat. alium dolorem, qui prouenit ab affectu aliquo in ventre inferiore eius partis, quæ cum intestinis consensum habet. Qua de caussa etiam purgantia exhibet. Et Hippocratem de flatulento aliquo affectu potiùs loqui, quàm de vera pleuritide, patet ex eo, quòd daucum, seseli, cuminum & anisum veratro nigro, & peplio addit.

Venæsectio tutissimum pleuritidis auxilium. Tutissimum ergo & maximè necessarium pleuritidis auxilinm est venæsectio, quæ etiam summum ægro commodum affert: modò sanguis per venas affluat. Maximas enim, vt etiam Heurnius existimat, pleuritides etiam nasci sanguine ex arteria aorta affluente verò consentaneum est. Et tum non satis iuuat venæsectio. Virium tamen habenda est ratio, & an illæ venæsectionem ferant, videndum. Et cùm quædam sint, quæ vires robustas vel debiles indicant, quæri

quæri hîc solet, an pueris & senibus pleuritide laborantibus, vena aperienda sit?Item an grauidis pleuritide correptis venam aperire liceat? & an mulieri, si sub ipsū mensium fluxum pleuritide corripiatur, sanguis mittendus sit.

Et primò pueros quod attinet, etsi Averrois referat, quod Avenzoar, maximi apud Arabes nominis Medicus, filio suo trimo venam aperuerit, aliíque idem sexto anno & octauo fecisse legantur; tamen non facilè id tentandum, & vix ante annum 14. vena aperienda, cùm vires eâ ætate debiles sint, & ob mollitiem ac raritatem aliàs insignem dissolutionem patiatur. De qua re etiam in Instit. *lib.* 5. *part.* 2. *s.* 1. *c.* 17. & de febribus *lib.* 2. *c.* 5. dictum. Si tamen morbus valdè vrgeat, & puer sit pleno corporis habitu, ac sanguine redundet, corpúsque non sit nimiùm molle, circa annum ætatis nonum vel decimum hirudines venis apponere licet. Ægyptiis hodiè crurum scarificationem in talibus etiam in pueris in vsu esse, in Instit. *lib.* 5. *part.* 1. *sect.* 2. *c.* 7. ex Prospero Alpino dictum. Senibus autem, si adhuc validi sint, sanguinei, carnosique venam aperire nihil impedit, cùm vires non annorum numero, sed robore ac corporis habitu æstimandæ sint.

Ante annum 14. vena vix aperienda.

An verò grauidis & sub ipsum mensium fluxum fœminis pleuritide correptis venam aperire fas sit, de eo in Instit. *loc. priùs all.* dictum.

Quæ autem vena & quo in latere aperienda sit, non ita planum est ob plurimas & grauissimas hac de re motas controuersias. Non enim solùm antiqui (puta Græci, & Arabes) non planè inter se consentire videntur, sed superiore etiam sæculo hac de quæstione variè disputatum, atque vt Thaddæus Dunus *lib.* 2. *de art. reu. c.* 4. hac de re scribit, acerrimè in hac controuersia altercatum; ac doctiores quíque Medici, Itali, Galli, Hispani (adde & Germani) plurimùm sunt commoti, ita vt ad magistratum ea res delata fuerit, quo Principis autoritate & gladio tumultuosæ istæ disputationes sedarentur, qua de re infra pluribus *quæst.* 4. dicetur; hîc saltem veriorem quam putamus, sententiam proponemus.

Quæ vena & quo in latere aperienda.

In pleuritide, vt in aliis inflammationibus, reuulsionem,

quæ ſanguinem affluxurum, aut etiam, qui iam affluit, à parte inflammata, quantum fieri poteſt, longiſſimè aduertat,atque ita incrementum inflammationis prohibeat, neceſſariam eſſe, tentandúmque eam mox eſſe in principio, dum fluxio humorum adhuc durat, & inflammationis incrementum metuitur, extra controuerſiam eſt. Materiam autem,quæ ad vicinæ inflammationis loca iam influit, aut etiam in partem inflammatam iam influxit,nondum tamẽ in ea impacta eſt,deriuationem requirere etiam extra dubium eſt,ſicut & illud, reuulſionem ad contraria, deriuationem ad vicina,& vtrámque κατ' ἶξιν,ſeu ſecundùm rectitudinem fieri debere. Hoc autem iam in controuerſia eſt, an reuulſio, vena in latere affecto aperta,fieri,& an vnâ & eâdem venâ apertâ, ſimul reuulſio & deriuatio fieri poſſit; & an rectitudo ſaltem ſecundùm latitudinem conſideranda ſit. Nihil horum concedimus, ſtatuimúſque præſente plenitudine venâ in eodem latere apertâ ſanguinem potiùs ad partem affectam attrahi, quàm ab eo reuelli, & quòd reuulſio, vbi vtróque auxilio opus eſt,tempore præcedere debeat deriuationem, neque vtráque eâdem venâ aperta peragi poſſit, aſſerimus. Etſi hoc non negamus, quod plethora etiam in eodem latere venâ apertâ demi,atque ita morbus aliquando præcaueri poſſit. Veruntamen commodius eſt,ſi in latere oppoſito vena aperiatur,quâ & ſanguis minuitur, & à loco affecto reuellitur. Statuimus hinc τὸ κατ' ἶξιν, non ſolùm ſecundùm longitudinem corporis,ſed etiam ſecundùm latitudinem conſiderari poſſe.

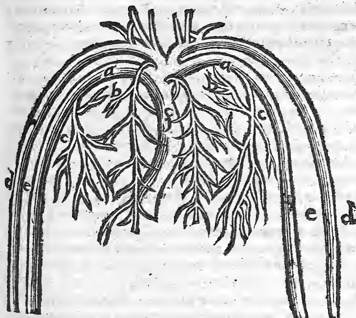
Primum quod attinet, cùm focus & fons quaſi, è quo ſanguis affluit ad partem affectam in pleuritide, non ſint venæ brachij in latere affecto, ſed truncus venæ cauæ, à quo vtriúſque brachij venæ originem habent,& plus ſanguinis ſit inter latus oppoſitum & locum affectum, quàm inter locum affectum & brachium loco affecto vicinum, ſi in principio, præſente adhuc plenitudine, vena in eodem & parti affectæ vicino brachio aperiatur, facilè fieri poteſt vt ſanguis, qui poſt venæſectionem ratione vacui ad brachiũ,in quo vena aperta eſt,fluere debet,ad part.inflãmatam,vtpote debilem,dolentem & calentem præt.nat.

ruat,

ruat & trahatur,atque ita inflammatio augeatur.Præcipuè si fluat sanguis per ramum subclauium, aut mammarium, aut thoracicum, Tum enim vena in eodem latere secta non conciliatur motus contrarius,sed augetur influxus.

Sit enim a a. ramus subclauius , b b. vena mammaria, c c. thoracica, d d. cephalica, e e. basilica , f. truncus venæ cauæ. Secetur eiusdem lateris cephalica vel basilica, manifestum est , motum contrarium hoc modo non conciliari. Ex fonte enim f. seu trunco venæ cauæ, dum vena d. vel e. aperitur, simul fluit versus a. b. c. Neque etiam, si per intercostalem venam sanguis influat, tutò in eodem latere vena aperitur, cùm , vt Hipp. *de ossib.*docet ; danda sit opera , vt quàm maximè procul à locis, in quibus dolores fieri & sanguis colligi solet,sectiones faciamus.

Contrà verò si in opposito brachio vena aperiatur, sãguis,qui ad affecti lateris venas & per eas in partem affectam fluxurus erat in contrarium trahitur & sine vllo periculo.

Et licet è venis eiusdem lateris, vtpote quæ parte affectâ in pleuritide superiores sunt, sanguis fluat; tamen venæ illæ reuera fons non sunt, è quibus sanguis fluit, cùm is ex internis & maioribus venæ cauæ ramis ad hos & per has ad partem affectam mittatur. Et quamuis eadem vicinitas est vtriúsque brachij cum vena caua, tamen, vt dictum, si venæ in latere affecto aperiantur, facilè fieri posset, vt cum maiore impetu ad locum vicinum affectum fluat. Et confirmat ipsa experientia, quod rectè fiat, si in opposito brachio vena aperiatur. Per tot enim annorum sæcula, quibus Arabes & post hos Barbari, vt ob stylum nominantur, Medici in pleuritide in initio morbi in opposita parte venam aperierunt, nihil incommodi ex eo Medici illi non imperiti perceperunt, nihílque damni ægris ex venæsectione hoc modo administrata inferri animaduerterunt. Imò Matth. Curt. vt postea *in. q.* 4. dicetur, cùm ipse pleuritide corriperetur, & à Medicis quos in consilium vocauerat, rogaretur, an secundùm suum dogma in brachio lateris affecti, an verò in opposito secundùm Arabum doctrinam venam sibi aperiri vellet: in opposito latere venam sibi secari maluit, proculdubiò non ignarus, quòd aliis etiam eadem sine incommodo, imò cum vtilitate aperta esset.

Vlla vena aperta reuulsioni & deriuationi inseruire non potest.

Neque ex vnâ venâ apertâ simul reuulsio & deriuatio fieri potest. Cùm enim reuulsio fiat ad remota & contraria, deriuatio ad vicina; vna & eadem pars remota ac vicina esse non potest, atque eodem tempore vtramque fieri non posse clarè docet Galenus, *de cur. rat. per sanguin. missionem cap.* 19. *Vt summatim dicam*, inquit *incipientes inflammationes reuulsione curare oportet, quæ verò iam inueteratæ sunt, ex ipsis, si fieri potest, partibus. Quod si fieri nequeat, saltem ex vicinis.* Ideóque cùm Hipp. & Gal. in eodem latere venam aperire præcipiunt, id non reuulsionis, sed deriuationis gratiâ fecerunt, quod vel ex eo apparet, quod eo vsque sanguinis missionem continuari voluerint, donec color mutaretur, qui sang. è part. aff. iam affluentis signum est, reuulsio verò è parte affecta non euacuat.

Τὸ κατ'

Τὸ κατ' ἴξιν, verò & rectitudinem quod attinet, quamuis

in opposito latere vena aperiatur, nihilominùs secundùm Hipp.& Gal. præceptum sit κατ' ἴξιν κὴ ἐυθυωρίαν. Neque enim τὸ κατ' ἴξιν, obseruatur solùm secundùm longitudinem corporis, sed & secundùm latitudinem; id quod clarè docet Gal. *in comm.ad lib.Hipp.de fract.t.10.* κατ' ἴξιν, inquit, *semper pro ex directo ponit, aliquando per longitudinem corporis, aliquando per latitudinem.* Et idem Gal. *2. ad Glauc. c.2.* vno crure laborante ex altero sanguinem mittere iubet. Non enim requiritur, vt vena, quæ reuulsionis gratiâ aperitur, communionem cum parte affecta habeat, id quod in deriuatione est necessarium; sed cum parte mittente communicare debet. Nam cùm deriuatio è parte affecta, aut certè vicinis euacuare debeat, necesse est, vt per venas, quæ cum parte affecta communionem habent, fiat, & quidem vicinas. Cùm verò reuulsionis finis sit, sanguinem ad partem affluxurum aut iam affluentem ab ea ad contrarium auertere, necessarium est; vt per eas venas fiat, quæ cum parte mittente communionem habent, à parte verò recipiente seu affecta remotæ sunt. Quod in pleuritide optimè fit in latere opposito. Cùm enim è trunco venæ cauæ sanguis ad latus affectum effundatur: vena in brachio opposito aperta habet cum venæ cauæ trunco, vtpote à quo oritur, communionem, remotior verò est à loco affecto, quàm venæ eiusdem lateris.

Quæ cùm ita sese habeant, & medicinæ fundamentis consentanea sint; si Medicus mox in principio ad ægrum vocetur, & plenitudo corporis insignis adsit, & vehemens ad partem affectam affluxus, viresque venæsectionem ferant, in opposito brachio vena aperienda est, longinquioris reuulsionis gratiâ; & ne, corpore adhuc pleno & durante humorum affluxu, secta in eodem latere vena affluens humorum copia ad latus inflammatum moueatur. Postea verò in eodem latere deriuationis gratia vena aperiri potest. Et in primis id fieri debet in iis region. & homin. qui largam & repetitam sanguinis missionem facilè ferunt.

Neque refert, quod vbi vena in opposito brachio aperitur, euidens auxilium non statim inde percipiatur. Enim nemo primo die vel moritur, vel sanatur, & satis est, si postea

postea commodum ex ista venæsectione percipitur, quod satis magnum est, dum à loco inflammato sanguis, qui inflammationem aucturus erat, auertitur, & ex deriuatione plus postea commodi percipitur, si reuulsio præmissa sit.

Si verò, quod sæpè fieri solet, Medicus non statim in primo morbi principio vocetur, & sanguinis, qui morbi vehementia, febrili calore & inedia minui solet, non adeò magna sit abundantia, nec magnus etiam amplius affluxus, aut si pleuritis sit mitior, sanguinísque nec copia magna, nec magnus affluxus, & vires etiam iteratam sanguinis missionem laturæ non sint, statim in loci affecti latere venam aperire licet. Nam si initio pleuritis, in qua magnus humorum affluxus non est, solùm fomentis curari potest, cur non etiam in tali miti pleuritide, aut in qua non est amplius magnus humorum affluxus, solùm eiusdem lateris venam aperire sufficiat.

Mulieribus mensiũ suppressione laborantibus quænam vena secanda in pleuritide.

Cæterùm & hoc in controuersia est, vtrum mulieribus mensium aut hæmorrhoidum suppressionem patientibus & pleuritide correptis vena in brachio an verò in poplite aut pede aperienda sit. Arabes quidem nonnulli etiam aliàs à vena in pede secta fecerunt initium, & sentiunt nonnulli, morbos à menstruorum in fœminis & hæmorrhoidum in viris & fœminis suppressione originem trahentes venarum in crure sectione tantùm sanandos esse, id quod in morbis diuturnis, & qui dant inducias, faciendum esse, libenter concedimus. In morbis verò acutis, qualis est pleuritis, non semper in poplite aut pede vena aperienda est, sed distinctio adhibenda. Nam si in talibus euacuationibus, quæ statis temporibus fieri solent, repentè omninóque suppressis, sanguinis ad superiora motus & in latus affluxus manifestè deprehendatur, à venæ poplitis, vel tali sectione curatio omninò inchoanda est. Si verò suppressio iam antiqua sit, per quam paulatim plethora vel cacochymia aliqua & humorum abundantia in superioribus partibus cumulata sit, neque etiam tempus mensium instet, tum à venarum brachij sectione curatio inchoanda. Acutus enim morbus id requirit, nec moram fert, donec

rursum

rursum vel menses, vel hæmorrhoides prouocentur, fieríque potest, vt, dum in mensibus vel hæmorrhoidibus prouocandis laboratur, æger vehementiâ morbi iuguletur. Mensium verò & hæmorrhoidum suppressio moram fert, eiúsque postea, cum acuti morbi periculo æger liberatus est, ratio haberi, & vt sanguis suppressus prouocetur, opera dari potest.

Nec hîc prætereundum, cùm pleuritis non rarò febrem & morbum primarium sequatur, vel comitetur, quæ sæpè malignitatem insignem coniunctam habet, id quod frequenter in pleuritide epidemia accidere solet, diligenter tum malignitatis esse habendam rationem, & an ea venæsectionem ferat, attendendum esse. Mentionem facit Gesnerus, *lib.* 1. *epist.p.* 19. cuiusdam epidemiæ malignæ, & contagiosæ pleuritidis, quâ multi perierunt, & in qua venæsectio in brachio nihil profuit, sectio verò ad malleolos & in principio sudor ab antidoto aliquo plus opis tulit. Et omninò in talibus malignis primò malignitas expugnanda, & hinc reliqua, quæ opus peragenda.

Tempus quod attinet, cùm sanguis vel reuulsionis vel derivationis gratia mittatur, & reuulsio humori fluēti debeatur, fluxio autem fiat in principio, sāguis statim reuulsionis gratiâ in initio morbi quacunque diei hora mittendus, neque venæ sectio hîc diu differenda, vt postea deriuatio fieri possit. Veteres, teste Galeno, 3. *epidem. comm.* 3. non mittebant sanguinem post quartum diem. Verùm certus dierum numerus hîc definiri non potest, sed interdum post quartum diem sanguinem mittere non licet, quandoque & octauo licet. Nam si quartò die iam materia concoqui, & per sputum expelli cœpit, ne natura sua ab hoc suo opere auertatur, post quartum diem venam secare facilè non licet. Si tamen corpus sit valdè plethoricum, tutiùs id facere licet, vt natura oneris parte leuata reliquum faciliùs concoquat. Si verò tale quid non obseruetur, etiam post quartum diem venam secare fas est, quod & Hipp. *l.all.* fecit qui Anaxioni venam aperuit octauo die, vel quod citiùs non fuerat vocatus, vel quod in pleuritide crudissima, quæ vndecimo die vix coqui cœpit, morbus inducias tulit.

Quando secanda sit vena.

Quantum

sanguinis sit mittendum. Quantum sanguinis mittendum sit, ex eius copia & virium robore æstimandum est. Ita etiam vires docebunt, vtrum confertim & vna vice; an verò partitis vicibus sanguis mittendus sit. Hippocrates 2. *de rat. vict. in acut. t.* 10. vacuationis modum statuit esse coloris in sanguine mutationem, si scilicet à crudo etiam aquoso rubicundus vel flauus fluat, aut à rubicundo vel flauo liuidus vel niger ob adustionem. Indicio enim est, sanguinem ex ipsa phlegmone, vel vicinis huic venis, alteratum, & transmutatum iam euacuari, qui ob calorem & adustionem ibi colorem mutauit. Verùm id tantùm locum habet, cùm in eodem latere deriuationis gratiâ sanguis mittitur, non verò, cùm in opposito reuulsionis gratiâ.

Neque tamen, cum in eodem latere vena aperitur, illam coloris mutationem semper expectare licet, sed prius cessandum est, cùm scilicet aut vires infirmæ sunt, ægérque habitu corporis molli teneróque est, qui facilè resoluitur, aut tempus anni admodum calidum, aut inflammatio ita praua, vt de impacto ei sanguine nihil emittatur.

Antiqui etiam ad lypothymiam vsque sanguinem mittebant. Verùm corpora nostra talem venæsectionem, præcipuè in pleuritide, non facilè ferunt, cùm propter dolorem febrem, tússim, viribus opus sit, quæ constare nequeunt, si initiò statim sanguis tam copiosè euacuetur.

Cucurbitula. Vicariæ phlebotomiæ in corporibus infirmis & materiæ copia non magna sunt cucurbitulæ cum scarificatione infernis lumbis vel partibus inferioribus appositæ.

Purgatio.

Purgatio. Postquam sanguinis missione impetus eius aliquo modo conquieuit, & pars aliqua humoris inflammationem parientis euacuata est, si ex missi sanguinis colore & aliis signis cacochymiam in corpore subesse, quæ malum foueat, augeátque, Medicus coniiciat, ad purgationem accedendum est, in primis si eam ad primam capitis regionem vergere ex ventris murmure, vomitu, excrementis alui liquidioribus; anxietate circa ventriculum cognoscatur. Atqui id maturè faciendum, Autor quidem, *lib.* 4. *de rat. vict. in acut. aph.* 6. diem quartum simpliciter purgationi determinat.

nat. Verùm rectè ſcribit Galenus,*in comm.* talia ægro ſecũdùm numerum dierum ſimpliciter iniungi non poſſe; ſed quod Hippocrates ſtatuit,eſſe ſequendum, ideóque ſtatim initiò medicandum, vel poſtea, quando ad maturitatem perducti ſunt humores; quam ob cauſſam & prima interdum die, & ſecunda & quarta, & interdum quinta ſe purgans medicamentum dediſſe ſcribit. Ideóque humores,qui in communibus ductibus redundant; & facilè ad partem affectam confluunt,initiò,quo tempore auerſio maximè deſideratur,purgandi; poſtea verò vbi morbus viget, & humores à natura concoquuntur,melius eſt quieſcere.

Exhibenda verò talia medicamenta, qualia ſunt apta ad euacuandum humorem; qui in corpore abundat,& in latus iam fluere cupit, vel ſaltem ad fluxionem paratus eſt, modò illa mitia ſint & lenia,qualia ſint tamarindi,manna, caſſia,ſyrupus roſar.& viol.ſolut.& rhabarbari,mechoacannæ,fol.ſenæ,agarici,vel fortiorum aliquid addi poteſt, diaprunum, diacatholicum.

A fortioribus verò purgantibus medicamentis abſtinendum,ne commoti ab his humores maiori impetu in partem affectam ruant.

E.g. ♃. *Decocti fl.& fruct.* ℥. ij. in quibus diſſolu. *mann. el.* ʒ. vj. *caſſiæ extr.* ℥. ß. *diapruni ſimpl.* ʒ. iij. *extr. rhabarb.* ℈. j. *ſpir. vitriol.* g̃. v. M.

Nonnulli quocunque humore redundante exhibent oleum amygdal: dulc. recens, per quod facilè ſine moleſtia aluus mouetur. Cui quidam aliquid viſci querni vel dentis apri addunt. Conradus Geſnerus*loc. alleg.* in pleuritide illa epidemia oleum lini propinatum fuiſſe, & aluum copiosè mouiſſe ſcribit. *Oleum lini in pleuritide epidemia aluum mouit.*

Alterantia quoque febris, & humoris peccantis cauſsâ exhibenda, humórque ſi nimis calidus, acris, tenuis, aut contrà craſſus ſit,aptis medicamentis alterandus & corrigendus. Quæ tamen etiam commodè cum illis, quæ humorem iam in latere hærentem reſpiciunt,miſceri poſſunt; vel ex alterantibus ea eligi,quæ ſimul peculiari proprietate cauſſam morbificam reſpiciunt. Et ſi coniiciamus, febrem illam quæ pleuritidi coniungitur, eſſe malignam, *Alterantia.*

qualis

qualis fermè semper in pleuritide epidemia, vtile, imò necessarium est, vt statim initiò etiam medicamenta sudorifera exhibeantur, qualia aliàs febribus malignis dicata sunt; quæ tamen ita parari debent, vt simul peculiari vi hunc morbum respiciant.

Duo medicamẽtorum genera in pleuritide. Vniuersalibus euacuationibus hoc modo præmissis, ad ipsam continentem caussam, & humorum inflammationem excitantem curatio dirigenda est. Vbi duo inprimis medicamentorum genera requiruntur. Alia proprietate & vi peculiari pleuriticis vtilia; alia expectorantia & exspuitionem faciliorem reddentia, vel materiam insensibiliter discutientia.

Specifica. Priora quod attinet, etsi inflammatio morbus notus sit & propterea medicamẽta occultâ vi agentia requirere non videatur; tamen caussis, quæ eam excitant, plerumque peculiaris malignitas inest, quæ propterea etiam medicamenta occultâ qualitate agentia requirunt. Talia sunt, flor. papauer. errat. seu rhæados siue per se sumpti, siue illorum succus, siue aqua, siue syrupus. Nonnulli flores istos recentes in succo betulæ, inspersis aliquot guttulis spirit. sulphuris acidi per campanam facti, ad gratam conciliandam acredinem, non secus quàm rosas aut violas macerant, atque inde ter aut quater reaffuso recentibus floribus diluto cum saccharo serapium rubicundissimi coloris conficiunt, quo postmodum prospero successu in pleuritide suo tempore vtuntur. Nam non solùm impetum humoris tenuis affluentis refrænat, ardorémque & ebullitionem sanguinis compescit; verùm etiam acutæ febris præsens est auxilium. Huc referuntur carduus Mariæ & præcipuè semen, carduus bened. scab. radix lappæ maior. seu bard. rad. aristol. cortex auellan. rubrar. oculi cancrorum, vel eorum magisterium, dens apri, castor. lign. visci querni, mandibulæ lucij cum dentibus, oculi item lucij & cruces in capite eius inuentæ, lapis carpionum, percarum, priapus tauri, cerui, talus leporis, capreoli, sperma ceti, corallia rubra, quorum ℥. j. vel etiam plus cum aqua conuenienti, exhiberi potest, millefolij item radix contusa, & cum aceto exhibita; succus pimpinellæ Italicæ, seu sangui

sanguisorbæ;aqua prunorum syluestrium,sal hyperici,quæ imprimis iuuant,si post eorum risum sudor excitetur. Ideõq; Chymici & alia sudorifera exhibent,vt bezoarticum minerale, ♁ diaphoreticum, & spiritum illum iuniperi compositum. Peculiariter etiam è nonnullis commendatur ius pauonum pingue.

De horum autem viribus, & quomodo pleuriticis prosint;alij aliter disputant. Nobis probabile videtur, ea imprimis rationē pleuriticos iuuare,quod vim humores dissipandi & discutiendi habent, & ex iis etiam quædam malignos humores expellunt, ac cum pectore peculiarem cognationem habent. Vnde pleraque ex iis lapsis & contusis ad sanguinem concretum dissoluendum exhibentur, quædam in malignis febribus vsurpantur. Sicut nimirum venena alia aliis partibus nocent:ita & humores vitiosi alij ad alias partes à natura seu protruduntur,seu ruunt,& vt cancer, erysipelas,simiiésque tumores non in omnibus æquè partibus excitantur,& humor qui dysenteriam excitat, intestinis peculiariter infensus est: Ita & humoris pleuritidem excitantis ea plerumque natura est, vt ad pleuram,non ad alia membra tendat.Hinc etiam sicut dysenteria, ita & pleuritis nonnunquam est epidemia. Medicamenta ergo, quæ peculiari vi pleuritidi prosunt, occultam illam humoris vitiosi qualitatem expugnant.Quapropter etiam commodissimè dantur initiò,vt scilicet malignum illud, quod naturam stimulat, & huius fluxionis caussa est discutiatur.

Vt ♃.*Fl.pap.err.*m̄.j.Infunde in *aq.scab.card.Mar.*an.℔. ß.Colentur,& cum *facch. cand.* dulcorentur. F. iulebus.

Vel ♃. *Card. Mar.*℈. ij. *flor.pap.errat. ocul. cancr.*an.℈.j. F. puluis qui detur cum aqua endiuiæ.

Vel ♃. *Vnicornu, C. C. præpar. margaritar. corallior. rub. ocul. cancr. mandibular. lucij, lapid. percar.* an. ʒ. j. F. puluis.Detur ʒ. ß: in *aqu.prunor. syluest.*

Vel ♃. *Carduiben.cort. auellanar.rubr.* an. ℈. ij. *ocul.canc. mandibul. lucij, corallor. alb.* an. ʒ. j.F. puluis.

Vel ♃. *Rasuræ dentis aprugni* ʒ. iij. ß.*ligni visci querc. rad. bardanæ*, an. ʒ. j. ß. F. pulu. tenuissimus.

Vel ℞. *Sem. cardui Mar.* ʒ. j. ß. *card. ben.* ʒ. ß. Cum *aq. card. Mar.* ℥. iv. *card. ben.* ℥. j. F. emulsio, cui adde *syr. viol. pap. errat.* an. ℥. ß. M.

Vel ℞. *Sem. melon.* ʒ. ij. *papau. albi.* ʒ. j. *cardui bened. cardui Mariæ* an. ʒ. j. ß. *aq. scabios. cardui ben.* an. ℥. iij. *hyssopi*, ℥. j. F. emulsio in qua dissolu. *mandib. luc. vstar. rasur. dentis apri* an. ℈. j. *cryst. præp.* ℈. ß. *syr. de althæa*, ʒ. ij. *manus Christi perl. cum aq. rosar.* ℥. ß. M.

Vel ℞. *Succi sanguisorb. syr. papau. errat.* an. ℥. j. *aqu. card. Mariæ*, ℥. ij. vel iij. M.

Vel ℞. *Dent. apr.* ℈. j. *flor. papau. errat.* ℈. ij. *syr. papau. errat. capill. Vener.* an. ℥. j. Misce.

Vel ℞. *Aq. scabios.* xvj. *pimpinell. sanguisorb.* ℥. viij. *flor. papau. errat. sicc.* m̃. j. *sacch. penid.* ℥. ij. Ebulliant in vase duplici clauso & colentur.

Vel ℞. *Aq. chærefol. cardui Mariæ, papau. errat.* an. ℥. ij. *ocul. lucij*, ʒ. ß. *matris perlar. præp. succini albi præp.* an. g̃. xv. *extr. enulæ*, g̃. v. *syr. de hyssopo*, ℥. ß. *de succo violar.* ʒ. ij. *essent. papau. errat.* ʒ. j. M. de quo die noctúque per quatuor vices tria cochlearia calidè propinentur.

Vel ℞. *Aq. cardui ben. scabiosæ*, an. ℥. j. ß. *papau. errat.* ℥. ij. *ocul. cancri præp. C. C. præp.* an. ℈. j. *syr. de succ. violar. de iuiubis*, an. ℥. ß. *de althæa*, ʒ. ij. *spir. sulphur. acidi*, ℈. ij. M.

Quod verò medicamenta, quæ ad materiæ per sputum sensibilem euacuationem faciunt attinet, pro humoris & temporis morbi ratione hæc nonnihil variant. Cùm enim humores ad exspuendum aptissimi sint, vbi mediocritatem quandam obtinent inter crassum & tenue: medicamenta ita comparata esse debent, vt eam humoribus inducant. Humores enim tenues, & qui pro tenuitate aëris tussi expulsi impetum effugiunt, ab initio incrassantibus ad mediocritatem reducendi, & ad exscreationem aptiores reddendi sunt. Crassos verò attenuare, viscidos incidere, adhærentes abstergere & abluere, simulque vias expulsioni aptas reddere conuenit.

Incrassant *rad. althæa, flor. violar. bugloss. iuiubæ, sebest. gummi tragac. amylum, papauer, syrup. violar. iuiubin. de papau. diacod. diapenid. diatragac. frig. loch de psyllio, decoctum pe-*

ctorale

florale, quod ex *hordeo,passul. iuiub. glycyrhyz. ac.* 4. *sem. frigid. maior.* conficitur.

E. gr. ♃. *Sacch. penid.*℥. j. *rotul. diaireos ſ. diatr.frig.*an. ʒ. iij. *paſſul. enucl.* ℥. ß. *ſem. malu.* ʒ. j. *papu.* ʒ. ß. Cum ſ. q. *ſyrup.viol.* M. in formam linctus.

Vel ♃. *Syr. violar. de iuiubis capillorum Veneris, conſeru. violar. ſacch. candi,amyli,*an. ℥. ß. M.

Vel ♃. *Amygd. dulc. contuſar. pinear. in aqu. hordei inf. & cont.* an. ℥. j. *ſem. melon. cucurb. excortic.* an. ʒ. ij. *ſacch. candi* ℥.3 ß. *ſyr. capill.*♀.*iuiub.* an. q.ſ.F: lohoh.

In craſſa verò materia conueniunt *hydrom. oxymel,hyſſopus, capillus* ♀*ris, ſcabioſa,tuſſilago, ſyrupus capill. Veneris, de glycyrrh. de farfar.de hyſſopo,de praſſio,de ſcabioſa,loch de farfara, de pino,de praſſio,de ſcilla,diatragac.calid. decoctum pectorale ex paſſul. ſebeſt.iuiubis,dactil.caricis,hord.glycyrrhiz. capill. Vener. hyſſopo paratum.*

Vt ♃. *Syr. capill. Vener. de glycyrrhiza*, an. ℥. j.*de tuſſil. oxymel. ſ.* an. ʒ.vj. M.

Vel ♃. *Lohoh de penid. de farfar.*℥. ß. *ſpec. diaireos.ſ.*ʒ. j. Cum *ſyrupo de glycyrrhiza* F. lohoh.

Vel ♃. *Ol. amygd. dulc. vel lini vel vtriúſque oxymel.ſ.* ℥.ß. *ſacch. penid. q. ſ.* F. lohoh.

Bottonnus Medicus Italus,ſequenti eclegmate feliciter vſus eſt.

♃. *Ol. amygd. dulc.* ℥. ij. *oxymel. ſcillit. ſacch. cand.* an. ℥. j. *ſucci cepar.* ʒ. j. M. de quo ſæpius cochl. ß. propinetur.

Verùm medicamenta,quæ ad craſſos humores temperandos adhibentur, non ſine omni diſtinctione vſurpanda cùm craſſum ſit varium. Craſſum enim aliud naturâ ſuâ tale eſt, aliud ob coctionem. Primo conueniunt incidentia & attenuantia; craſſo ex coctione,quæ abluunt & abſtergunt;aduſtis ea quæ humectant.Si materia ſit cruda & contumax, & febre remittente non cedat materiæ exſcreatio, validioribus vtendum, vt loh de caulibus, de farfara, ſano & experto & aliis,quæ pulmonem à pituita, & pure expurgare poſſunt. Atque medicamentis reliquis acetoſi aliquid interdum addere licet, ad maiorem inci- *Craſſum duplici modo accipitur.*

sionem, & vt ad tussim æger nonnihil stimuletur. Aliàs becchicis non vtendum, nisi cùm facultas languida est, vt satis non expellat, cùm ipsa caussa naturam satis ad ipsam tussim irritet.

Antiquis in omni vera pleuritide in magno vsu erat oxymel, sed dilutius, de quo Hippocrates 1. *de rat. vict. in acut. tom.* 43. *&* 3. *de ration. vict. tom.* 4. *& seq.* videatur. Dictum etiam de eo in Instit.*lib.* 5.*part.* 3.*s.*3.*c.*4.

Atque ex enumeratis hactenus plerumque parantur medicamenta, quæ plures fines respiciunt. Nimirum quæ simul habent vim febri, cuius ferè soboles est pleuritis, vt & malignitati, si quæ adsit, resistendi, materiæ per sputum reiectionem adiuuandi & pleuritidi peculiariter resistendi.

Vt ℞. *Lohoh de farfar.* ℥. j. *spec. diair. s.* ℥. ß. *ocul. cancr.* ℈. ß. *Conseru. violar.* ℥. ß. Cum *syrupo papauer. errat.* F. lohoh.

Vel ℞. *Rad. fænicul. tussilag.* an. ʒ. iij. *spec. decoct. pectoral.* ʒ. vj. Coq. *in suffic. quantit. aquæ simpl.* Col. ℞. ℔. j. ß Adde *syrup. acetos. s. pap. errat. violar.* an. ℥. j. M.

Vel ℞. *scabios.* P. j. *card. Mar.* m̄. ß. *iuiub.* ℥. ß. *rad. glycyrrh. sem. melonum, cardui Mar.* an ʒ. ij. Coq. *in s. q. aqu. hordei,* Colaturæ ℞. ℥. vij. *syr. papau. errat.* ℥. j. *violar.* ʒ. vj. M.

Vel ℞. *Rad. glycyrrh.* ʒ. vj. *flor. violar. papau. errat.* an. P. j. *iuiub. sebesten.* an. N. vij. *passul.* ℥. j. *ficuum,* N. vj. *sem. card. Mar. melon.* an. ʒ. ij. Coq. in *aq. hordei,* Col. ℞. ℔. ij. dulcoretur *sacch. cando.*

Vel ℞. *Fol. farfaræ,* m̄. ij. *fragor. violar.* an. m̄. j. *rad. helen.* ʒ. ij. *glycyrrh.* ℥. j. *sem. fænicul.* ʒ. j. *caricar.* N. iiij. *passul.* ℥. ij. Coq. in aq. hordei mensur. iij. ad tertiæ part. consumtionem. Detur manè & vesperi haustus.

Vel ℞. *sem. fænig.* ℥. j. *lini,* ℥. ß. *iuiubar.* N. vij. *dactyl. ficuum,* an. N. iv. *passul. exacin.* ℥. ß. *rad. glycyrrh.* ʒ. iij. Coq. in aq. hordei s. pro ℥. viij. Quibus adde *pulu. rad. bardanæ,* ℈. j. *spec. diarrag. frigid.* ʒ. ß. *liquor. visci, querc.* g̃. xiij. *sal. carduiben.* ℈. j. *syr. de iuiub. de althæa,* an. ℥. ß. M.

Ad dolorem mitigandum, materiam euacuandam, inflammatio

flamationem resoluendam, sudorem eliciendum, vt admirabile præsidium aq. è flor. chamæmeli destillata commendatur, cuius ℥.iv. cum sacchar. ℥. ß. vel ℥. j. exhibentur.

Neque solùm interna medicamenta post vniuersalia illa præmissa necessaria sunt, sed & externa quædam medicamenta adhibentur, quæ materiam insensibiliter resoluunt, simúlque dolorem leniunt, ad materiæ concoctionem faciunt, pectúsque vt ægri faciliùs exspuere queant, dilatare possunt. Quorum alia sunt mitiora, vt spongia, vel linteum madefactum in aqua dulci tepida, vel lacte, aut vesica his repleta: Item ol. dulc. viol. amygdal. dulc. mucilag. sem. alth. cydon. adeps suillus, gallin. butyr. omnia recentia, vnguen. dialth. Alia mediocria, quæ vim aliquam discutiendi & aperiendi habent, vt chamæmel. anethum, hyssopus, origan. melilot. sem. lini, fœnigr. flor. cheiri, & olea ex his cõposita. Alia fortiora, vt sal. dictamn. Cretic. ruta, galbanum, lepidium, sinapi. Et quidem mitiora in corporibus mollioribus, vt pueris & fœminis, locum habent, & initio morbi sufficiunt, vt dolorem leniant, quo sedato influxus sistatur. Validiora viris & robustioribus admouenda; sicut & thorace à materia per expectorantia maximâ ex parte expurgato ad fortiora ascendendum. Atque ex his variæ medicamentorum formæ componuntur: fomenta, inunctiones, cataplasmata, emplastra, sacculi; sed sicca & arida veræ pleuritidi minùs quàm nothæ conueniunt. Atque in maiore dolore mollioribus; vt fomentis & illinitionibus vtendum. Vbi verò dolor non est adeò vehemens, cataplasmata, cerata, emplastra adhibere licet.

Externa. *Mitiora.* *Fortiora.*

Vt ♃. *Mucilag. sem. althææ, psyllij, cydon.* an. ʒ.iij. *ol. viol. amygd. dulc.* an. ℥. ß. *ceræ parum.* F. vnguentum.

Vel ♃. *Ol. amygd. dulc. chamæmel. lilior. albor. vnguent. dialth.* an. ʒ. iij. *pingued. gallin. butyri recent. non saliti*, an. ʒ. j. ß. *ceræ parum.* F. Linimentum. Vel ♃. *Vnguent. dialth.* ℥. ß. *pulu. rad. ireos*, ʒ. ß. *ol. amygd. dulc. medull. crur. vituli* an. q. s. F. Lin. Vel ♃. *Rad. alth. ad mollit. coctar. & per setac. transm.* ℔. ß. *farin. fabar. sem. lin. fœnig.* an. ℥. ß. *pulu. fl. chamæm.* ʒ.iij.

pingued. gallin. anserin. an. ℥. ß. *vitell. ouor. duor. croci* ℈. j. M. F. Cataplasma.

Vel ℞. *Rad. lilior. albor. alth.* an. ℥. j. *malu. violar. flor. hyperici, consolid. regal.* an. m. j. Coq. ad mollitiem, & per setaceum traiiciantur, deinde adde *farin. sem. lini, fœnigræc. pulu. flor. chamæm.* an. ℥. j. *ol. amygdal. dulc. vel butyri recentis sine sale* q. s. F. Cataplasma.

Aëtius *tetrab.* 2. *serm.* 4. *cap.* 68. post septimum diem, si dolor persistat cucurbitam lateri affigere & cutim scarificare iubet, manifestissimámque in pleuritidis vtilitatem ex cucurbitulæ appositione percipi scribit. Vulnusculis verò scarificati loci salem aut nitrum inspergere, si sustinere queant; in aliis linteolum oleo madefactum, ac sale consperfum imponere præcipit; sequenti deinde à scarificatione die rursum cucurbitam affigere iubet, quâ sanguis saniosus ex vulnusculis extrahatur. Paul. Ægineta *lib.* 3. *c.* 33. post quartum etiam diem vtitur cucurbitulis. Commendat Trallianus, *lib.* 6. *cap.* 1. hoc auxilium, vt quod cum admiratione dolorem licet vehementissimum leniat, ve neq; fomentis, neque alio auxilio opus sit. Verùm enim verò validum hoc est auxilium, & quod vel insigne commodum vel damnum afferre, & à paucis tolerari potest, præsertim si ad Aëtij præscriptum adhibeatur. Quapropter vsurpandum cautè & cauendum, ne vel nimij dolores, vel noua fluxio concitetur, tum scilicet cùm affectus diuturnior caussæ potiùs parti impactæ contumaciam, quàm multitudinem præ se fert, & cùm venæ sectione & purgatione adhibitâ dolor eodem modo intensus non ad septimũ solùm diem, sed ad vndecimum etiã & decimum quartum perseuerat, & neq; manifestè euacuantibus, neq; resoluentibus cedit; nulla tamen plenitudinis & cacochymiæ in corpore relictæ suspicio reliqua est.

Vigiliæ. Vigiliæ si vrgeant, hisce subuenitur illis, quæ affectui quoque conuenire possunt, vt lacte amygdal. cum emulsione sem. papauer. & croco dato, vel syrupo de papauere, &c. Tandem si materia non reiicitur, nec vllo modo à parte amoueri potest, sed phlegmone in pus mutatur, curandum, vt quamprimum maturetnr, & abscessus

rumpatur

rumpatur. Ad maturationem tale habet emplastrum Bened. Fauentinus, quod & Forestus commendat, *lib. 16. obseru. 40. pag. 60.*

℞. *Fol. malu. cum radic. violar.* an. M. ij. *rad. alth. mund.* ℥. ij. *lilior. alb.* ℥. j. *enulæ*, ℥. ß. *flor. chamæmel. meliloti*, an. m. j. Bulliant omnia in s. q. aq. ad mediet. Colat. adde *farin. fœnigrec. frumenti*, an. P. j. *fermenti* ʒ. ij. *pingued. porci, butyri*. an. ℥. ß. *ol. amygdal. dulc. communis*, an. q. s. ad impinguandum emplastrum, cui adde *croci* ʒ. ß. *Maturantia.*

Vt vero abscessus rumpatur, æger voce intenta loquatur, de latere in latus voluatur, tussi aut cum conatu. Rumpitur etiam abscessus, si vomitus aut sternutatio excitetur. Ad quod etiam faciunt becchica adhibita, commendantúrque scabiosa, prassium, carduus bened. & aquæ ac syrupi ex his compositi. *Ruptio abscessus.*

Vel ℞. *Radic. alth. heleny*, an. ℥. j. *iuiubar, sebesten.* an. N. xv. *glycyrh. passul.* an. ℥. j. ß. *dactylorum, ficuum.* an. N. vj. Coqu. in aq. ℔. ij. ad tertiæ partis consumptionem.

Colat. adde *facch.* q. s. Fiat Iulebus. Vel ℞. *Fermenti tritici* quant. vol. Et Fiat puls cum *decocto ficuum*, & edatur.

Vel panis bene fermentatus in aqua mulsa maceretur.

Extrà cataplasmati adiiciatur aliquid stercor. Columbini, & galbani.

℞. *Radic. lilior. alb. contusar.* ℥. iv. *ficuum* N. x. *fimi columbini*, ℥. ij. *fermenti.* ℥. iij. *axungiæ porci, butyri* an. ℥. ij. F. Cataplasma.

Quæ si non prosint, nonnulli partis affectionem suadent. Sed rarò tumor extrà vergit.

Abscessus ruptus detergendus hydromelite, decocto pectorali. Ad consolidandum vtilis est conserua rosar. mediæ ætatis, thus, bolus, terra sigillata, Omnes verò intentiones complet lac chalybeatum, nisi febris eius vsum prohibeat.

Cùm verò abscessus ad interiora ruptio in pleuritide periculum faciat, & suffocatio vel phthisis èx eo immi- *Sectio.*

V 4 neat,

neat, suadent nonnulli, vt extrà aperiatur abſceſſus. Neque abs re hoc fore videtur, modò locus, in quo vomica contineatur, certò & exactè cognoſci poſſit. Neque enim eo loci, quo in empyemate & pure iam in thoracis cauitate collecto ſectio fieri ſolet, de quo poſtea dicetur ſectio tum inſtituenda, ſed ex pondere, dolore, & calore diligenter locus, in quo vomica hæret, inueſtigandus, atque is intra duas coſtas aperiendus leniter & paulatim, donec pus exeat, cauendúmque ne ſimul tunica interior perforetur. Verùm niſi planè exactè locus perſpectus habeatur, ſed is incertus ſit, aut vires debiles eam non ferant, ſectio non inſtituenda.

Iacobus Fontanus *med. pract. lib. 2. cap.* 3. refert interdum malignas & vulgares pleuritides graſſari; qualem Anno 1598. vidit, quæ generabatur ex humore tenui vireſcente, & omnibus qui ea corripiebantur, ferè læthalis erat. In cadaueribus diſſectis ſub mammis reperiebatur vomica plena vireſcente liquido humore. Huic pleuritidi in ſectione eſt vnicum remedium. Cùm enim in humore prauo nulla ſit coctionis & mitigationis ſpes, materia ſectione vt extrahatur, neceſſe eſt.

Diuretica.

Si materia ad vias vrinæ vergat, diuretica exhibeantur. Vt ♃. *Radic. aperientium in vino maceratar.* an. ℥. j. *glycyrrh.* ℥. j. *ſem.* 4. *frig. maior.* an. ℥. ß. *adianthi* m̃. j. *cicer. rubr.* m̃. ß. Coq. in ſ. q. *aq. puræ*, ad dimidiæ partis conſumtionem. Colatura ſaccharo dulcoretur.

Clyſteres.

Si ad inteſtina vergat, clyſteres abſtergentes & abluentes exhibeantur, & ne dyſenteria excitetur etiā ſyrupi nõnihil aſtringentes propinentur. *Diæta.*

Diæta.

Cùm pleuritis ex acutorum morborum numero ſit, victus rationem accuratam & qualis acutis conuenit, requirit; de qua pluribus Hicpocrates 1. *de rat. vict. in acut.* vbi pleuritidem exempli loco tractat, & Gal. *in comm.* Itaque in principio ad dies 4. ſi ægri vires ferant, tenuiſſimo victu vtendum. Veteres tenuem victum præſcribebant ex melicrato primùm, poſtea ex cremore ptiſanæ hordeaceæ vſque ad ſeptimum vel nonum diem, vbi integrā ptiſanam aut oua aut carnis aliquid exhibere licebat. Et omninò

ninò accurati erat antiqui in præſcribendo pleuriticis victu;habetúrque,*ibid.t.*32. & 33.dolorem in pleuriticis augeri,ſi ægro ptiſana detur aluo retenta & non priùs aperta;imò ægrum ad mortem præcipitem agi, ſi dolore non remittente ſputóque retento ptiſana præbeatur,non præmiſſa euacuatione corporis, ſiue per venæſectionem, ſiue per alui ſubductionem.

Veteres accurati in præſcribendo victu pleuriticis.

Noſtri tamen homines tenuiſſimæ illi victus rationi non ita aſſueti ſunt. Itaque ægris præberi poſſunt ſorbitiones ex cremore ptiſanæ primùm ſpontè colato,poſtea expreſſo. Ptiſanæ enim hordeaceæ cremor in pleuritide præſtantiſſimum alimẽtum eſt.Nam eius viſcoſitas læuis,continua,iucunda,lubrica, & mediocriter humens ſitim minimè infert. Et ſi quid ablui vel excerni debet, probè abluit,vt Hippocr. habet, 1. *de rat. vict.in acut.t.*28. pituitam diſſoluit & abſtergit,atque per ſuperiora,quæcumque duci poſſunt,abſque dolore educit,aluúmque facilem reddit, ad deglutiendum facilis eſt,dolorem & calorem mitigat, maturat & omnia emollit. Vtilis eſt & emulſio amygdal. dul.cum aqu.hordei facta, addito ſaccharo. Licet quoque amygdalas cremori ptiſanæ miſcere; bilioſi tamen cremor ptiſanæ commodiùs ſolus exhibetur. Addi etiam poſſunt ad refrigerationem ſem. 4.frig.maiora.Morbo cedente panatella dari poteſt ex iure gallinæ cum oui luteo & iura carnium tenuia: Cibi item ex amygdal. & pineis parati. Tandem ad oua, carnes coctas & aſſas pullorum ac gallinarum & piſces bonos tranſeundum.

Potus ſit aqu.hordei cum pauxillo cinamomi & paſſul. item glycyrrh.item oxymel aquoſius vel decoctum pectorale ex iuiubis paſſul. glycyrrh. & hordeo.

Vel ℞. *Aqu. coctæ* ℔. ij. *mellis*, *aceti*, an. ℥. ß. *ſacchari* ℥. ij. M.

Vino abſtinendum, & quanquam æger auidiſſimè id appetat: tamen ei non eſt concedendum;cùm ante morbi declinationẽ pleuriticis inſtar veneni ſit.Ideo ante 14. diẽ raro vinum concedi poteſt. Potus, qui aſſumitur, non ſit actu frigidus,ne ſputum;& quod inſenſibiliter tranſpirare debet,retineatur. Videntur in cibo & potu omnia acida, ſalſa,

ſalſa, fauces exaſperantia & adſtringentia. Compertum enim, nonnullos pleuriticos à lenticularum cum aceto ac ſalſamentorum piſcium vſu & à frigidæ liberali potu extinctos fuiſſe. Aër temperatus ſit. Motus animi & corporis vehementes caueantur, ita vt æger quoque parum loquatur. Aluus lenientibus clyſteribus aperta ſeruetur.

QVÆSTIO I.

An in omni pleuritide detur inflammatio pleuræ?

An in omni pleuritide detur inflãmatio pleuræ. Vt hîc dubitare quis poſſit, anſam præbuit Heurnius, qui *cap. proprio* ſcribit hanc membranæ ametriam & dyſcraſiam oculis non ſemper in cadaueribus ſectis patere; ſe ſecuiſſe pleuriticum immani delirio abreptum, cui nihil in menynge, nihil in cerebro, nihil in toto corpore παρὰ φύσιν, notari potuit.

Verum diſtinguendum eſt inter pleuritidem ſeu inflammationem pleuræ, & dolorem lateris ſeu pleuræ. Neque enim, vt infrà dicetur, omnis dolor lateris eſt ab inflammatione pleuræ, ſed etiam ab aliis cauſſis ortum habere poteſt. Et memini, in morbilis infantes quandóque acutiſſimos lateris dolores paſſos eſſe, antequam morbili erumperent, à materia maligna & acri pleuram vellicante. Dolórque hic, vt rectè Heurnius, *ibid.* ait, à materia mole ſæpè non magnâ ortũ habere poteſt. Ac proinde ille, quẽ mortuũ ſecuit Heurnius, non fuit propriè pleuriticus, ſed febre acutâ maligna laborauit, in qua pars materiæ malignæ & febrilis ad pleuram effuſa dolorem ibi excitauit, pars in caput elata delirium procreauit.

Atque talis proculdubio fuit ille dolor pectoris, cuius Quercetanus meminit, quanquam falsò pro pleuritide eũ habuit, qui à vermibus & malignis vaporibus ex iis adſcendentibus ortum habuit, & tales dolores ſcabioſis etiã ſæpè accediſſe animaduerti. Talis eſt etiam, qui ſcorbuticis accidit, & proinde pleuritis vera non eſt. Si tamen talis dolor diutius duret, & affluxus humorum cauſſa ſit, pleuritis inde & quidem notha, ſed vera excitari poteſt.

QVÆSTIO

QVÆSTIO II.

An in pleuritide sola pleura, an verò simul pulmo inflammetur?

De loco in pleuritide affecto & antiqui & recentiores dubitarunt, an scilicet in pleuritide sola pleura, aut musculi intercostales, an verò simul etiam pulmones afficiantur? Membrana equidem costas succingentem inflammari in pleuritide, vt pote quæ à parte affecta nomen habet, dubium nullum est. Cùm enim dolor sit adeò vehemens, vt ægri quasi terebrâ latus perforari conquerantur, neque costis, quæ omni sensu destituuntur, neque earum membranæ, quæ ob nimiam tenuitatem ac venarũ paruitatem, atq; exilitatem tantam inflammationem suscipere non potest, neque ipsis musculis, qui sensum adeò exquisitum non habent, neque soli pulmoni, qui ipse non sentit, nisi parũ ratione membranæ ambientis, is competere potest, sed in membrana costas succingente eum consistere necesse est. Hoc tamen negandũ non est, interdum musculos intercostales simul in cõsensum trahi, cùm membrana costas succingens, & hi musculi adeò connexi sint, vt vnum sine altero affici vix possit. *An sola pleura in pleuritide inflãmetur?*

De hoc verò quæstio maxima est, an solùm membrana costas succingens, an verò simul pulmones in pleuritide afficiantur. Nostro sæculo Felix Platerus, vir vt in re medica peritissimus, semper simul pulmones inflammari, ex ex sectione pleuritide mortuorum se deprehédisse, scribit. Idem Ioh. Zecchius, *in consult. Medic. cons. 26. in appendice*, sentit; dum scribit, semper se fuisse in ea sententia, quod lateris dolor magna ex parte ad pulmones pertingat, rarò autem ad membrana costas succingenté, cùm in pluribus corporibus post mortem dissectis ægrotantium, qui communiter ac certè pleuritide periisse iudicabantur, non membranam affectam fuisse, sed pulmones obseruauit cũ sua membrana laceratos & corrosos. Deinde & experientiã & rationes pro sua statuẽda sentẽtia adducit Platerus. Neque enim sanguinem, qué tam citò exscreant, ab vnica

succin

ſuccingente membrana inflammatâ, tam ſubitò præſertim, ad pulmones prouenire, eiúſque vaſa ad exſpuitionem permeare, nec ſuppuratione factâ pus ex eo loco tranſitum ſibi per pulmones, illis non læſis & exulceratis, facere, & ſic ad excretionem vſque peruenire minimè poſſe, ſed potius, ſi inde emaneret, in thoracis cauitatem defluxuram materiam, & inde empyema facturam exiſtimat. Et licet concedat, ſuccingentem tunicam quandoque ſolam inflammari: tamen talem pleuritidem inde fieri non concedit, in qua cruenta & purulenta exſpuuntur; cùm ſuccingens mẽbrana ſeſe eò exonerare non poſſit; ſed ſi inflammatio ſuppuratur, extrinſecus potius, quàm intrinſecus vergat, vel ſi intro rumpatur, pus in cauitatem pectoris potius, quàm in pulmones effundatur.

Verùm enim verò equidem negandũ non eſt, ſæpe cum pleura pulmones etiam inflammari, & vero valdè conſentaneum videtur, tandem copiam ſputi ac materiæ, quæ à pleuriticis ſæpe tuſſi reiicitur, pulmonis ſaliuis vix eiici poſſe. Atque id accidit, cùm ſuperior pars pleuræ afficitur. Cùm enim illa cum membrana coſtas ſuccingente communionem habeat, & circa partem ſuperiorem pulmones cum pleura connectantur, dum ſanguis præter naturam in pleuram influit, facilè etiam ſimul in pulmones illabi poteſt. Contrà tamen etiam negandum non videtur, ſolam membranam coſtas ſuccingentem aliquando inflammari, & veram pleuritidem, quæ propterea à pleura nomen habet, inde generari poſſe; cùm membrana hæc inflammationis capax ſit, vtpote quæ duplex eſt, interior & exterior, inter quas venæ arteriæque præterlabũtur, ac ſanguine præter naturam affluẽte ipſa adeò in tumorem nonnunquã attollitur, excreſcítque, vt decuplo craſſior, quàm cùm ſana eſt, euadat, vt ipſemet Platerus obſeruauit, & *lib. 2. de corp. hum. ſtructura pag.* 168. annotauit. Atque id accidit, cùm inferior pars pleuræ inflammatur, quæ cum pulmonibus non connectitur. Neque planè impoſſibile eſt, ſanguinem & pus è membrana ſuccingente per ſuperiora eiici: quamuis facilè concedam, id in tanta copia non exſpui, ac cùm pulmones ſimul ſunt affecti. Et ſi enim antiqua

antiqua dubitatio ſit,vt ex 1.*de l.aff.c.5.*videre eſt,quomodo ſanguis & pus è thoracis partibus in pulmonem eiúſque aſperas arterias penetrare, & tandem tuſſi reiici poſſit: tamen id fieri poſſe, plurima experimenta oſtendunt. Si enim aqua mulſa in cauitatem thoracis, in vulneribus & vlceribus eo vſque penetrantibus, infundantur, tuſſiendo reiicitur,& æger aquæ mulſæ ſaporem deprehendit. Conglutinatis quoque extrà vulneribus,antequam intus perfectè ſanantur,cruoris & ſaniei è vulnere in cauitatem thoracis effluentis nothæ in ſputo apparent. Et empyicos pus tuſſi reiicere notiſſimum eſt. Quandóque tamen ſuppuratam inflammationem pleuræ empyema ſequitur,vt ex Hippocrat.*5.aph.8.& 1.de morb.p.9.in codice Foeſij* videre eſt.De qua re mox etiam, *in quæſt.3.* dicetur.

QVÆSTIO. III.

Per quas vias materia in pleuritide ad aſperam arteriam perueniat, & inde tuſſi eijciatur?

Per quas vias ſputum in pleuriticis in aſperam arteriã perueniat, & inde tuſſi eiiciatur, & excernatur, non ita planum eſt. Si pulmones ſimul afficiantur, res manifeſta eſt.Si autem ſola pleura afficiatur,res dubia eſt & obſcura, de quà prolixè agit & contra Eraſiſtratum diſputat Galenus,*5.de loc.affect.c.3.*qui hac de re videatur. Galenum plerique Medici ſequuntur,& ſtatuunt, per pleuram materiam transſudare, aut eà pertuſa,eroſa, vel quouis modo rarefacta in thoracis cauitatem peruenire, atque inde, tuſſi thorace compreſſo & pulmone dilatato, in aſperas arterias,quarum orificia in pulmonis ambitum tenui tunica obducta deſinunt, cogi, primò quidem in minores, hinc maiores, donec tandem per canalem ampliſſimum tracheæ è faucibus tuſſi eiiciantur.

Per quas vias materia in pleuritide ad aſperã arteriã perueniat & inde tuſſi eijciatur.

Verùm enim verò etſi non negandum ſit, tenuius quid, quale mulſa eſt,quam exempli loco affert Galenus ad probandum, humores in cauitate thoracis contentos in pulmonem penetrare, & ſi quid tenuius è plura transſudat, &

& illud à pulmone imbibi poſſe: tamen non credibile eſt, materiæ tantam copiam, qualis ſæpe à pleuriticis per tuſſim reiicitur, per pleuram tranſſudare (neque enim in principio vel augmento pertuſa eſſe poteſt,) & quidem eam tam craſſam ſæpe per anguſtos illos meatus è thoracis cauitate in pulmonis ſubſtantiam penetrare poſſe. Neque etiam credibile eſt, mox in principio ſanguinem purum, qualis ſæpe à pleuriticis tuſſi eiicitur, è pleura in thoracis cauitatem effundi; cùm id in aliis inflammationis fieri non videamus, neque denſitas membranæ id facilè admittat. Atque hoc modo etiam omnes pleuritici fierent empyici. Ideóque vbi ſputum magna copiâ tuſſi reiicitur, pulmonem ſimul affici, credibile eſt. Et præcipuè verò non eſt cõſentaneum, ſanguinẽ, qui in principio pleuritidis purus planè reiicitur, per pleuram transſudare in cauitatem thoracis, & à pulmonibus imbibitum fuiſſe, nullam tamen in iis alterationem accepiſſe: ſed vero magis conſentaneum eſt, è vaſis, quæ aſperæ arteriæ nutrimentum aduehunt, quæque partes illas, quæ in parte ſuperiore pulmones lateri annectunt, nutriunt, hiantibus ob copiam ſanguinis in pleuram vicinam ruentis, effundi.

QVÆSTIO. IV.

Quæ vena in pleuritidis principio aperienda ſit?

Quæ vena in pleuritidis principio aperienda? *Diuerſa Autorũ opiniones.*

De vena in pleuritidis principio aperienda magna verborum contentione ſuperiore ſæculo pugnatum eſt, aliique Græcos, alij Arabes ſecuti ſunt; alij ſuas peculiares opiniones propoſuerunt. Ideóque etiam hanc quæſtionem pleniùs explicare, & totam huius certaminis hiſtoriam & præcipuorum Medicorum ſententiam, ſecundùm ordinem temporis, quo vixerunt, proponere libet. *Hippocrates.* Hippocrates, 2. *de rat. victus in acut. t.* 10. in pleuritide aperire iubet cubiti venam, verùm non addit, in vtro brachio: Id verò 4. *de rat. vict. in acut. t.* 13. declarat: vbi eo in latere venam aperire præcipit, quod æger laborat.

Archigenes. Archigenes, vt ex Aëtio, *tetrab.* 2. *ſerm.* 4. *c.* 68. videre eſt, ex

ex oppoſito brachio ſanguinem mittit. *In his*, inquit ex Archigene Aëtius, *qui acuto morbo infeſtantur, ſiquidem circa mammas aut clauiculam hæret dolor, venam incidere oportet in brachio, non eo, quod rectâ ab inflammato latere procedit, ſed oppoſito.*

Galenus cum Hippocrate conſentit, ſcribítque, *lib. de curand. rat. per ſang. miſſ. c.16. Pleuriticis, quæ è directo lateris laborantis adhibita fuit ſanguinis miſſio, clariſſimam ſæpè vtilitatem attulit, quæ verò ex brachio oppoſito, aut omninò obſcuram, aut poſt temporis interuallum.* Galenus.

Galeno aſſentitur Oribaſius, dum, *lib.1. ſynopſ. cap.10. & lib. 7. collect. c.5.* Galeni modò allegata verba recitat. Aëtius etiam, *tetrab.1. ſerm.3. c.12.* in pleuriticis venam è directo lateris affecti ſecare iubet. Oribaſius.

Cælius Aurelianus ex alio latere, quod fuerit dolenti lateri contrarium, ſanguinem mittere iubet. Cælius Arelianus.

Celſus, *lib.2. c.30.* vſu ſe docuiſſe ſcribit, ex longinqua & oppoſita ſangninem mittendum eſſe. Celſus.

Si ad Arabes veniamus, Serapion, qui antiquiſſimus inter eos habetur, *tract.2. c.21.* ſecat primò & materia fluente baſilicam oppoſiti lateris, tum ſi adhuc materia fluat, in loco contrario ei ex dorſo ad longitudinem, id eſt, ſaphenam eiuſdem lateris, vt pleríque interpretantur: quod ſi malum confirmatum eſt, & non ampliùs materia fluit, venam in brachio eiuſdem lateris. Serapion.

Rhaſes non idem ſentire videtur. Nam, *9. ad Almanſ. c.57.* ſi dolor vſque ad clauiculam perueniat, ſanguinem ex axillari lateri dolentis mittere iubet, ni forſan ſanguis in toto abundet. Tum enim in oppoſito brachio venam aperire iubet. In oppoſito verò latere *lib. diuiſ. cap.54.* venam aperire præcipit, poſtea tertio die ex latere dolente, *5.* autem *contin.* initio ex brachio lateris oppoſiti, tum ex ſaphena lateris affecti, tandem ex brachio lateris dolentis ſanguinem detrahit. Rhaſes.

Auenzoar etiam primò venam baſilicam oppoſiti lateris aperuit. Auenzoar.

Hali Abbas, qui cum Iſaaco idem Autor cenſetur, *pract. lib. 6. cap.13.* primò lateris oppoſiti baſilicam, at ſi malum Haly Abbas.

pro

Alzaharauius. processerit, eiusdem lateris venam secare præcipit. Idem facit Alzaharauius.

Auicennas. Auicennas, *lib.1.fen.10.tr.5.c.1.* præcipuit primò sectionē saphenæ oppositæ secundùm longitudinem. i.e. eius lateris, non, vt Capiuaccius interpretatur, oppositi; deinde nigram, id est, medianam oppositi brachij, aut hac non apparente cephalicam; tandem & post aliquot dies venam brachij in latere opposito aperit.

Auen-Rois. Auen-Rois, *7.collect.* venam in parte opposita aperit.

Mesues. Mesues idem facit. Si tamen magna sit plethora, saphenam lateris oppositi, exempli gratia, saphenam pedis sinistri, si dextrum latus afficiatur, primùm aperit.

Cum verò postea ab Arabibus ad Gallos & Italos cum aliis artibus Medicina perueniret, & iis sæculis Græcorum de Medicina libri penè omnes in tenebris delitescerent, aut, quos habebant, ex Græco in Arabicū versos legerent, & hinc Latinos redderent, Medicinámque præcipuè ex Aràbum libris discerent & docerent; Medici illi, qui post Arabes in Italia & Gallia de Medicina Latinè, seu potiùs Latinobarbarè scripserunt, pleríque etiam Arabum opiniones secuti sunt. Atque ita post Arabum tempora ferè ad annum Christi M.D. Medici omnes, Gentilis, Arnold. de villa noua, Gordonius & ipse Gallus, & apud Monspelienses Medicinæ Professor, Valescus de Taranta, Petrus Apponensis cognomento Conciliator, dictus Nicolaus Florentinus, Matthæus de gradibus Mediolanensis, Antonius Guainerius & Gattinaria, Ticinenses Medici, Alexand. Benedictus Veronensis, Iohan. Arculanus & plurimi alij, omnes initio pleuritidis aut saphenam aut basilicam oppositi lateris aperuerunt. Nemo autem inter omnes repertus, qui initio morbi in affecti lateris brachio venam aperire auderet. In morbi verò progressu venam eiusdem lateris aperuerunt.

Circa tamen annum Christi 1500. de vena initio pleuritidis secanda factio quædam inter hos ipsos medicos extitit, dum Veneti initio pleuritidis saphenam aperirent, Medici verò Bononienses ac Florentini basilicam oppositi lateris. Circa illa tempora bonæ literæ renasci cœperunt,

perunt & Græcorum libri vel Græci, vel in Latinum meliùs conuersi in manus Medicorum peruenerunt, vnde nonnulla Arabum dogmata, quos antea vnanimiter secuti fuerant Medici, à nonnullis in dubium vocata sunt. Atque inter ea etiam sententia de venæsectione in pleuritide.

Matth. Curtius.

Ita Matthæus Curtius, Ticinensis Medic. Professor, in pleuritidis initio venam cubiti eiusdem lateris aperiẽdam statuit. Ipse tamen pleuriticus factus contrarium in se fieri voluit, maluítque vitam sibi seruari, quàm libri sui, quem de venæsectione in pleuritide scripserat, fidem.

Petrus Brisottus. Leonhardus Fuchsius. Martinus Acakias. Andreas Thurinus. Leonhardus Iacchinus. Iohannes Manardus. Benedictus Fauentinus. Iulius Cæsar Scaliger.

Eandem opinionem secutus est Petrus Brisottus, Medicus Parisiensis. Eandem sententiam in Germania defendit Leonhardus Fuchsius, etsi non semper eodem modo. Petri Brisotti, vt magistri sui, sententiam secutus est Martinus Acakias. Matthiæ Curtio & P. Brisotto sese opposuit Andreas Thurinus, Piscienfis, Medicus inter eos nobilis, qui tum temporis Arabum dogmata sequebatur, epistola ad Brisottum anno 1526. & peculiari libello *de cur. pleurit. per sanguinis missionem* scripto. Leonhardus Iacchinus, Emporiensis, etsi Medicinam Græcorum sectaretur, & tum temporis Græcorum scriptis addictus esset, hîc tamen Arabibus assentari voluit, & initio morbi saphenam, hinc lateris affecti venam aperire voluit. Iohan. Manardus an. 1531. Curtij aduersus Thurinum patrocinium suscepit. Benedictus Fauentinus, edito hac de re libro anno 1534. venæsectionem in pleuritidis initio in eodem latere defendit. Arabum contrà sententiam & eorum, qui in opposito latere venam aperire in initio iussissent, defendit Iulius Cæsar Scaliger, *in comment. in lib. Hipp. de insom. an. 1539. edito*. Idem fecit Victor Trincauella, qui peculiari scripto Curtium ac Brisottum refutat, edito Venetiis anno 1539.

Vesalius.

Andreas Vesalius, vir rei anatomicæ peritissimus, peculiarem hac de re opinionem defendit. Is enim, *in epist. ad Nicolaum Florenatem, scripta*, siue dextrum siue sinistrum latus afficiatur, semper in dextro latere venam aperiendam censet: nisi costæ tres superiores sinistri lateris afficiantur. Tum enim in sinistro latere venam aperiendam censet, qui hoc modo τὸ κατ' ἴξιν, Hippocratis & præterea etiam

fibrarum rectitudinem obseruari statuit, idque ideò, quòd vena ἄζυγος, à caua exorta prope cor per latus dextrum excurrens & dextri & sinistri lateris octo costas inferiores nutrit, vt ita, etiamsi sinistrum latus laboret, vena in dextro brachio, ad quod magis pertinet vena ἄζυγος, aperta sanguis commodissimè trahi possit. Si tamen sinistri lateris costæ superiores inflammentur, cùm eæ non à ramis venæ ἀζύγȣ, sed à ramis, qui à caua statim exoriuntur, nutriantur, etiam in sinistro brachio venam aperiendam esse statuit, atque ita Græcorum doctrinam sequi voluit. Hanc tamen suam sententiam non constanter defendit, dum *lib. 3.c.5.& 7.& lib.5.cap.9.* nihil interesse scribit, dextrine an sinistri cubiti vena secetur in laterali morbo.

Fernelius. Iohannes Fernelius, *l. 2. therapeut. cap. 5.* reuulsionem esse tractum in contrarium concedit, non tamen dextra sinistris, sinistra dextris aut alio modo opposita contraria esse statuit, sed fibrarum hîc ductum præcipuè attendendum existimat, quarum recto cursu hîc opus sit. Ideóque etsi, cum vnum crus laborat, in altero venam commodè aperiri posse statuit, quia communis & directa sit venarum ob fibras societas: tamen idem in pleuritide non fieri posse putat, quòd hîc fibrarum communio & venarum societas desit.

Iohan. Baptista Montanus. Iohan. Baptista Montanus obscurè satis hac de re loquitur; vt *ex commentario in fen.4. Canonis Auicennæ, edita Venetis anno 1556. p.247.& comm.ad aph.21.lib.1. Hippocratis ibid. anno 1555. edito patet.* patet. Diuidit enim phlebotomiã

Diuersio duplex. diuersiuam vniuersalem in simplicem & compositam. Simplicem vocat, quam solùm impetus nobis indicat; compositam, quando simul cum impetu plethora consideratur. In diuersione simplici considerandos esse duos terminos docet, ad quem, seu locum affectum, & terminum à quo, seu fontem, vnde materia transmittitur. Terminum à quo esse nunc totum corpus, seu totum venosum genus, nunc partem aliquam corporis determinatam. Si igitur in dextram succingentem materia communicetur à capite, ratione vnius diametri sanguis deorsum ruens sursum trahendus esset. Verùm quia supra caput nihil, & ita altera diame

diametrus, qua ſcilicet inferna ſuperioribus reſpondent, deeſt, mittendũ cenſet ſanguinem ab oppoſito latere; quia ſaltem habemus vnam diametram, quæ eſt inter dextrũ & ſiniſtrũ. Ita ſi ab epate cõmunicetur materia, venã non in brachio aperiendã cenſet, (ita n. traheretur ad partem affectam) ſed potiùs ſaphenã aperiendam, vt ſanguis ad inferiora reuellatur. Si verò membrũ mandans ſeu fons ſit totus ambitus venarũ, tantùm determino ad quem ſolicitũ eſſe iubet, quia fluit à ſingulis materia; ſeruandũmq; debitũ ſpatium & rectitudinem, non tantùm reſpectu viarum, ſed & qua ſanguis commodè poteſt progredi; vnde tunc venã aperiendam in eodem, v. g. dextro latere. Nam hîc quantò magis ſeruamus ductum rectæ lineæ, tantò cõmodiùs ſanguis euacuatur; quia in angulis ſequitur impedimentũ ſanguinis. Si v. diuerſio ſit compoſita, i. e. cum impetu ſimul cõſideretur plenitudo, tunc ſemper ab oppoſito latere ducendus; quia ſi in eodem latere vena aperiretur, & quidem copioſè ſanguis efflueret, & vſque ad ſyncopen, homo moreretur, vel fieret peripneumonia; ſi parum, æger ſuffocaretur. Vnde Auicennas primò aperit ſaphenam ad euacuandam multitudinem, deinde in oppoſito brachio, vltimò eodem latere.

Marcus Antonius Montiſianus Geminianenſis cõcluſiones de ſanguinis miſſione in morbo laterali conſcripſit, & Florentiæ an. 1556. edidit, in quibus Curtium & Thurinum ambos ſibi familiares, vt & Manardũ & Briſſoltum hinc indè perſtringit. Statuit autem 1. incipientem in regione coſtarum phlegmonem, quam appellamus pleuritim, reuulſu primò curandam eſſe, niſi nos interpellet plenitudo, illa ſcilicet, quæ vaſa reſpicit, 2. Reuulſionem nihil aliud eſſe, quàm humorum in partem aliquam influentium ad ſibi oppoſitam maximéque diſtantem retractionem. 3. Oppoſita in corpore humano tria eſſe, ſuperius ſcilicet, & inferius, dextrum & ſiniſtrum, antè & retrò, ſiue intùs & extrà. 4. Omnem reuulſionem fieri aut à ſuperioribus ad inferiora, aut contra fluentem (hoc eſt, vt ipſe poſteà explicat, à ſiniſtris ad dextras ſecundùm modò dictas oppoſitiones) materiam reuocando. 5. Licet longitudinis, *Marcus Antonius Mõtiſianus.*

 latitu

latitudinis & altitudinis extrema reuulsionem respiciant, non pari tamen vtilitate in hac passione reuellere.

Vnde Auicennam quidem non damnat, quod incipiente phlegmone in opposito latere venam secuit: vrgere enim rationes: quia sinistro, nihil aliud opponitur, quàm dextrum, & contrà. Pari ratione non arguendum esse Galenum & Hippocratem, si in eodem latere venam secuerunt. Nam si materia superiora petit, ad inferna esse trahendam, quod optimè fiat secta vena in eodem brachio: maximoperè verò approbandam & præferendam hanc illi, quæ est in opposito latere; quia prior manifestum auxilium & statim affert, altera non nisi post interuallum. Quia igitur conueniant cum Græcis Arabes in oppositorum ratione, in reuulsione, & in exactà ferè lateris morbi curatione, sola in oppositione altera dissidentes, non insudandum esse putat, inter Galenum & Auicennam hanc litem componere, vt Thurinus voluisse visus est. Irritum enim esse laborem, inter illos concordiam meditari, qui consultò volunt esse discordes.

Hollerius. Hollerius ex basilica eiusdem lateris sanguinem mittendũ statuit, nisi suppressa sit aliqua, quæ per partes inferiores fieri solet, euacuatio, vel adsit insignis plenitudo, vel materia maligna, aut eá statim ad caput rapiatur. Tum enim in cruribus venam aperiendam esse censet.

Rondeletius. Rondeletius basilicam vel medianã eiusdem lateris aperit, & inde sanguinem vsque ad eius mutationem & doloris mitigationem extrahit, aut si dolor non remittat, venæ sectionem iterat, idque ideò facit, non quod fibrarum seu villorum rectitudinem obseruandam putet, sed quia naturam incitandam censet, quæ solet facere suas excretiones secundùm rectitudinem.

Thaddæus Dunus. Thaddhæus Dunus, Medicus Tigurinus *libris 4. de arte reuellendi simpliciterque euacuandi per venæsectionem scriptis, & epistolica cum Leonhardo Fuchsio concertatione*, ferè Vesalij sententiam sequitur, & in omni pleuritide, vt *lib. 3. cap. 7.* scribit, & laborantibus costis seu dextri, seu sinistri lateris, semper internam cubiti dextri venam aperiendam censet. Cùm enim à vena sine pari tam dextri quàm sinistri lateris

ris partes nutrimentum accipiant, exceptis tribus costis superioribus; vena verò sine pari cum dextri cubiti venis maiorem consensum habeat: etiam in dextro cubito venam aperiendam putat. Venarum verò rectitudinem & consensum ideò spectandum esse docet, quod per rectas fibras, quæ in venis sunt, sanguis ab vna parte in aliam celeriter & copiosè trahatur, si venarum fibræ connexionem habeant, & ea vena, quæ secatur, & quæ membrum alit, fibris conueniant. Si tamen contingat id quod tamen vel raro, vel nunquam fieri statuit, vt tres costæ superiores primaria affectione teneantur, sinistram axillarem secare concedit. Cùm enim à vena sine pari non nutriantur, sed ab alio ramo paulò suprà illius exortum enato ex sinistro magnæ venæ latere, cum axillari sinistra fibris suis multò magis proculdubio consentire, quàm cum dextra, imò cum hac nullum prorsus habere consensum statuit.

Atque hæ sunt præcipuæ præcipuorum medicorum de venæsectione in pleuritidis initio sententiæ, quas postea alij Medici recentiores etiam secuti sunt, & omninò omnes sententiæ ad tres classes redigi posse videntur.

Omnes hactenus propositæ sententiæ ad tres classes redigendæ.

Alij enim Græcorum opinionem sequuntur, qui κατ' ἴξιν, venam secandam, atque in eodem latere aperiendam censuerūt. Nonnulla hic tamē inter eos occurrit differentia, quòd alij simpliciter τὸ κατ' ἴξιν seu εὐθυωρίαν, & rectitudinem, alij etiam fibrarum rectitudinem obseruandam censent. Et Mercatus hîc statuit, aliud esse in aliarum partium inflammatione sanguinem mittere reuulsionis gratia, aliud in pleuritide & membrorum principalium inflammatione. Nam in aliarum partium affectibus ob partis naturam & securitatem fieri posse reuulsionem ad partem oppositam citra vitæ periculum aut aliud damnum statuit; pleuritidem verò periculosam esse, atque illud omninò, quod in parte affecta colligitur, etsi paucum sit, tantum tamen periculi minari, vt subitum auxilium postulet. Ideóque pleuritidis grauitatem omninò requirere, vt à parte affecta fiat sanguinis euacuatio, per quam à parte affecta & reuulsio & deriuatio fieri possit. Idem ferè Platerus sentit, qui in pleuritide, quia latus

Prima classis.

dolet à brachio eiusdem lateris sanguinem detrahere, quàm ex opposito vtilius censet, non tam rectitudinis vasorum occasione, sed quod in pleuritide ob dolorem dolentis lateris venæ magis, quàm sani lateris venæ impleantur. Quo nomine si in dextro latere dolor sit, in dextro brachio venam aperire multas vtilitates afferre scribit, si in sinistro, propter affluxum sanguinis à dolore concitatum ab ea parte sanguinem reuellere conuenientius putat. Nonnulli tamen ex iis, qui in eodem latere venam aperiendam censent, aliquos casus excipiunt: vt si suppressa sit aliqua per inferiores euacuatio; si adsit insignis plenitudo; si materia sit maligna, vel ad caput tendat.

Secunda classis. Alij Arabes sequuntur, & quidem nonnulli primò saphenam, alij verò statim venam oppositi brachij reuulsionis gratia aperiendam censent, postea ad deriuationem eiusdem lateris.

Tertia classis. Alij tandem Vesalium secuti sunt, & semper in dextro latere in pleuritide venam secandam censent; cum, si fibrarum rectitudo spectetur, longè maior sit inter dextram axillarem, regionémque costarum quamcúnque consensus, quàm inter eundem locum affectum & sinistram axillarem. Cùm enim vena sine pari à dextro cauæ latere enascatur, & axillaris dextræ similiter huius & illius fibra quàm plures, quæ secundùm longitudinem corporis ipsarum sunt porrectæ, inuicem consentiunt, rectóque tramite mutuò se respiciunt.

Decisio controuersiæ. Verùm si ista omnia diligenter perpendamus, & fundamenta supra proposita, vbi de venæ sectione egimus, diligenter attendamus, non ita difficulter ex hac obscura & tot annorum seculis agitata controuersia nos expedire poterimus. Primò rationes omnes eorum, qui statim venam in brachio lateris affecti secare iubent, siue id fiat ob fibrarum communionem, siue saltem ob εὐθυωρίαν & rectitudinem, quam natura in suis euacuationibus obseruare solet, siue ob dolorem, qui valdè vrget, eò tendunt, vt monstrent, commodius per venam, è directo lateris apertam è loco affecto materiam euacuari, quàm ex opposito brachio. Verùm cum venæsectio in pleuritide

tide reuulſionis gratia inſtituatur; in reuulſione autem non requiratur è parte affecta euacuatio, ſed deriuationis hoc ſit: Reuulſio ſaltem prohibet, ne pars affecta amplius ſanguine repleatur, & id agit, vt ſanguinem eò, vnde fluit, retrahat, eíque contrarium ei, qui eſt ad partem affectam, motum verſus fontem, à quo fluit, conciliet. Atque ideò commodiſſimè in latere oppoſito in principio venam aperiri cenſemus, vtpote quæ contrarium motum ſanguini conciliat, & cum à parte affecta auertit, quod vena è directo lateris affecti aperta præſtare non poteſt. Et id rectè fieri primò experientia confirmat, cum per aliquot annorum ſecula, quibus Arabum ſecta floruit, vena ſemper in oppoſito brachio aperta eſt; & ſi aliquid incommodi ex eo accidiſſet, id Medicos illos aliàs diligentes non latuiſſet. Ipſe etiam Iulius Cæſar Scaliger, hac de re ſuas obſeruationes annotauit, vt ex eius *commentar. in libros Hippocratis, de ſomnis* videre eſt. *Fidem*, inquit, *in quem intendimus, hunc eſſe par eſt, prohibere ſanguinis copiam, ne ad malè affectum concurrat locum. Ergò ab oppoſita parte ſanguis detrahendus. Nam ſi dolor in latere ſiniſtro: aperta indidem vena plus trahit à dextro in ſiniſtrum, quàm dextra inciſa in ſiniſtrum. Plus enim humoris eſt inter circumferentiam dextram, & doloris locum, quàm inter eundem locum & circumferentiam ſiniſtram. Vnum habent, quò profugiant: non prodeſſe, quoniam nulla ſit, vt appellant, colligantia. At nos dicimus non nunc agere, vt quod fluxit, detrahamus: neque enim magni momenti eſt: neque quiſquam prima ſtatim die mortuus eſt, ſed poſt multam affluxionem, quam tollit vena contraria remota: vena autem eiuſdem lateris non ſolùm non tollit, ſed etiam trahit ad locum malè affectum. Itaque toto poſt facto fluxu, ex eadem parte nos quoque detrahimus. Ac de ratione quidem hæc, de experientia quid dicamus, facilè in promtu eſt. Iam duodeviginti annos, nonniſi vnum vidimus, ex eadem parte inciſa vena euaſiſſe. Et ſanè corpus erat athleticum, vt etiam magis miraremur. Verùm ſcimus multos etiam ſine phlebotomia ſanos factos. At plus octoginta redigimus in commentarium quinto ab hinc anno,*

qui omnes eo curandi genere sint extincti: cum plus quingentis hu duodecim annis euasissent, quibus in aduerso cubito vena aperta fuerat. Hæc Scaliger. Et ipse Galenus, *lib. de cur. rat. per sanguin. mission. cap.* nullam in pleuriticis ex vena in latere opposito secta detrimentum, sed vtilitatem prouenire statuit, etsi obscuram & post temporis interuallum.

Deinde rationes satis firmæ idem suadent. Nam licet etiam venæsectio simpliciter euacuationis gratiâ institui possit: tamen ea quacunque etiam vena aperta fieri potest. Neque de vena euacuationis gratia aperienda hic tantùm quæstio est, sed de vena ad reuellendum & deriuandum apta. Nam præter euacuationis scopum duabus de caussis præterea, vt etiam in aliis inflammationibus sanguis in pleuritide mittitur, reuulsionis scilicet & deriuationis gratia. Illa debetur sanguini ad locum affectũ affluenti vel affluxuro; hæc sanguini, qui in venis parti affectæ vicinis continetur. Vtraque autem hæc euacuatio, reuulsio scilicet & deriuatio, ita institui debet, vt partium consensus obseruetur, vt vena vnius partis secta, altera & quæ cum illa consensum habet, euacuetur, & consequenter humor vel reuellatur, vel deriuetur.

Caussa missionis sanguinis in pleuritide.

Aliter verò omnino se habet hic consensus in reuulsione, aliter in deriuatione. In reuulsione enim cùm id agatur, vt sanguis, qui ad partem affluit, vel affluxurus est, ad fluxionis initium & fontem reuocetur, vena, quæ reuulsionis gratia aperitur, cum fonte, vnde fluxionis initium, si vena eo loci aperiri non possit, cum venis initio fluxionis vicinis consensum habere debet, ita vt vena hac aperta sanguis, qui ad partem affectam fluere cœpit, iam amplius eò fluere desinat, & in contrarium trahatur. In deriuatione verò ea vena aperiri debet, quæ cum parte affecta consensum habet, & ab ea vel locis vicinis euacuare possit. Igitur quò propiùs fonti & initio fluxionis vena aperitur, eò rectiùs & propriè magis reuelli dicitur; quò verò magis à fonte fluxionis recedimus, & vena affectæ parti propinquior aperitur, eò minùs propriè reuellere dicitur.

Notan

Notandum tamen hîc, quod nonnullos turbauit, & eo adduxit, vt statuerent, non semper ad originem fluxionis esse reuellendum, per originem fluxionis non intelligendam esse caussam fluxionis procatarcticam, puta calorem & dolorem, quæ sæpè est in parte affectâ, sed fontem & locum, à quo sanguis ad partem affectam fluit. Ad eum enim sanguis, quantum fieri potest, retrahendus. Interim non incommodum est, vt caussa illa fluxionem irritans & sanguinem attrahens in parte affectâ mitigetur vel tollatur. Locus verò, in quo instituitur venæsectio reuulsionis caussâ, nunquam vicinus esse potest, sed remotus sit necesse est. Docet hoc clarè Galenus, 4. *meth. med. cap. 6. Si*, inquit, *perpetuum est; quod ab eo didicimus, incipientem fluxionem ad contraria trahendam esse, fixam verò iam in laborante particulâ vacuandam esse, vel ab ipsâ particulâ, quæ affligitur, vel à maximè vicinâ, in promptu nobis de sanguinis detractione colligere est, quod in principio hæc à longinquo, postea ab ipsis laborantibus partibus sit instituenda.* Quod & alibi passim docuit.

Itaque cùm in pleuritide fons & principium fluxionis non sint pedes, vel caput, vel brachia, vel venosum genus, seu venæ cauæ rami maiores, naturáque hoc obseruare soleat, vt partes principes, quantum fieri potest, tueatur, & publicam corporis regionē à prauis humoribus liberare, eósque propterea ad extremas partes protrudere soleat, at verò in principio pleuritidis non deriuare, sed reuellere animus sit: facilè hinc apparet, non venam loco affecto vicinam eligendam esse, cùm facilè fieri possit, vt in loco vicino venâ apertâ sanguis maiore cum impetu ad partem dolentem & calentem ruat, sed quæ à loco affecto remota sit, & cum parte mittente consensum habeat, sanguinísque ad partem affectam ruentis impetum sistere, eúmque ad contrarium reuocare possit, quod fit commodissimè venâ in brachio opposito apertâ. Neque enim datur vlla vena, quæ à parte affecta remotior sit, cum parte tamen mittente, seu epate & venâ cauâ, maiorem consensum habeat. Neq; est, vt quis cum Matth. Curtio, Manardo & aliis ad imaginariam quandam oppositionem confugiat, quæ

etiam in brachio eiusdem lateris fieri possit, quando scribunt, dum inciditur vena eiusdem partis, primùm adesse oppositionem intus ad extra, quatenus sanguis extrà emittitur; deinde oppositionem à dextra ad sinistram pro vario brachij situ; rursum oppositionem in longitudine; quatenus humor sursum trahitur, qui deorsum vergebat. Non enim sufficit hæc imaginaria oppositio, sed talis requiritur, quæ ad fontem, vnde fluit sanguis, quantum fieri potest, eũ retrahat. Hoc optimè præstat vena in latere opposito aperta, etsi id videre non potuerit Argenterius. Hæc enim vena ex axillari sanguinem primò euocat, hinc ex vena caua, atq; ita sanguis non amplius tam copiosè confluit. Arabes quidem nonnulli, vt supra dictum, vt planè ad remota reuellerent, venam in pede primò aperuerunt; sed locus iste ab epate nimis remotus est, neque facilè motus sanguinis, qui per venæsectionem in pede concitatur, vsq; ad sanguinem, ad latus affectum fluentem pertingere potest, quod venâ in brachio apertâ optimè fieri potest. Etsi verò mensibus & hæmorrhoidibus suppressis plethora vel cacochymia cumulata sit; tamen si suppressio antiqua sit, non sperandum vnicâ ista venæ saphenæ sectione eos reuocari posse. Interim morbus acutus non fert moram, sed subitum auxilium requirit. Atque in hac sanguinis missione, quæ fit in brachio opposito, non opus est coloris mutationem expectare. Neque enim eum euacuare animus est, qui iam in parte affectâ mutationem accepit, sed eum, qui ad locum affectum affluit.

Vesalij opinio examinatur.

Vesalij tandem opinionem, quia peculiaris est, vt seorsim perpendamus, si reuulsionis gratia in dextro brachio, sinistro latere affecto instituitur, commodum id sanè est. Verùm si dextrum latus laborat, in eo reuulsionis gratiâ vena aperiri non potest; cùm facilè hac occasione maior ad partem affectam affluxus fieri possit. Si verò, quod sentire videtur, deriuationis aut euacuationis gratia ex parte affecta venæsectionem instituit, via illa nimis longa esset, si è latere præcipuè sinistro, sanguis in venam sine pari refluere atque in cauam venam & dextrum brachium retrahi deberet. Imò sunt, qui nullo modo ex vena sine pari,

ad venam cauam sanguinem refluere posse statuunt. Scribítque Hollerius, *libr. 1. de morb. intern. capit. 27. in schol.* venam sine pari sanguinem, quem à vena caua accepit, non amplius ad eam remittere posse; valuulas enim habere, sicut vesicam & cor, ídque eo probat, quod si quis venam cauam in parte superiore secet, & fistula immissa in inferiorem partem, sufflet, totam ipsam venam cauam in parte inferiore secemus, immissáque fistula ore ventum sursum impellamus, venam cauam non inflari, quod aër in vena sine pari contentus exire non possit. Vnde concludit, si aër à vena sine pari ad cauam non penetrat, multò minus sanguis refluere poterit. Eadem penè omnia proponit Amatus Lusitanus, *centur. 2. curation. 52. in schol.*

Verùm istam de valuulis venæ sine pari doctrinam Gabriel Fallopius, *in obs. anat.* irridet, & Thaddæus Dunus risu & sibilis potiùs explodendam, quàm refutandam censet; cùm nemo peritissimorum etiam anatomicorum eas inuenire potuerit. Et quod experimentum illud de inflatione venæ cauæ attinet, id ita refutat Thaddæus Dunus. Venam cauam, inquit, prius secuit, vt ex ea ἄζυγον inflaret; postea ἄζυγον quoque secuit, vt inflaret cauam. Mirum autem non est, cauam non potuisse intumescere, siquidem dissecta erat. Neque enim spiritus non penetrauit ad eam; sed non continebatur ea reclusa. Vinculum igitur iniiciendum erat venæ cauæ.

Atque hæc de valuulis venæ ἀζύγου controuersia ab Anatomicis variè agitata est, necdum tamen satis discussa, dum alij dari aiunt, alij negant, etsi eas diligentissimè inquisiuerint. Et qui eas dari affirmant, inter quos Riolanus *in sua anthropographia* non tamen eodem modò quo Hollerius & Amatus Lusitanus dari statuunt, sed ita sitas esse, non vt recurrenti sanguini obsisterent, sed potius, vt impetum affluentis sanguinis sustinerent. Neque vlla valuula est in venis, quæ totam cauitatem occludit, sed ferè saltem dimidiam partem occupant, vbicunque sunt, eóque fine factæ sunt, vt sanguinis fluxum & motum moderarentur.

Sint ergo valuulæ, vel non ſint in vena ſine pari, & ſi ſint tales, vt ſanguinis recurſum impedire non poſſint:tamen non ideò vena dextri brachij ſemper aperienda eſt,deriuationis & euacuationis ex parte affectâ gratiâ. Via enim hæc nimis longa eſſet, & datur breuior, ſi vena lateris affecti aperiatur,vt iam dicetur.

Etſi ergò initio pleuritidis vena in brachio lateris oppoſiti commodiſſimè reuulſionis gratiâ aperiatur;tamen cùm poſtea etiam deriuatio è loco vicino requiratur, poſt reuulſionem in latere oppoſito factam, vena etiam in latere eodem aperienda eſt; quod etiam faciendum,ſi tardiùs Medicus ad ægrum vocetur,morbúſq; iam progreſſus ſit,& tempus reuellendi, ſanguine iam in loco inflammationis maximâ ex parte recepto, præterierit.

Etſi verò,quod præcipuè Veſalium mouit,ſaltem ſuperiores tres coſtæ ramis è vena axillari enatis nutriantur,reliquæ coſtæ inferiores ramis venæ ἀζύγε: tamen vena in brachio lateris affecti aperta ſanguis è latere inflammato vbicunque etiam inflammatio conſiſtat, ſatis commodè euacuari poteſt. Et de coſtis quidem ſuperioribus tribus nullum dubium eſt. Annotauit tamen Gabriel Fallopius & alij etiam Anatomici diligentiores, conſenſum axillaris cum vena ſine pari,docéntque ab axillari prodire venam, cuius tres,vel ad ſummum quatuor rami aliquando iunguntur cum tribus aut quatuor propaginibus venæ ſine pari,videlicet inter tertiam & quartam,quartam & quintam, quintam & ſextam, & inter ſextam & ſeptimam. Imò interdum etiam in ſiniſtro latere truncus inuenitur. Et Columbus annotauit, peculiarem ramum qui à dextro trunco, dum reflecti incipit ,exit, adſcendénſque ramos mittit ſuperioribus interuallis ſupremarum coſtarum alendis dicatos, neque ſolùm in dextris, ſed etiam in ſiniſtris.

Montani ſententia examinatur. Montani ſententiam quod attinet,rectè ille quidem monet ad fontem reſpiciēdum eſſe,vt & ad ſanguinis copiam, ne ſi ſanguis ſit valdè copioſus in latere affecto venam ſecemus,metu maioris affluxus ad partem affectam. At in eo fallitur,quod vbi venoſum genus(quod vt plurimum ſi non ſemper accidit)fons eſt, ex eodem brachio detrahit. Nam

& in oppoſito latere ſeruatur recta linea reſpectu venæ cauæ. Eſt enim eadem latitudo. Si verò rectitudinem reſpectu partis affectæ intelligit, confundit deriuationem, ſeu euacuationem potius & reuulſionem.

Marcus Antonius Montiſianus eodem in errore eſt,dum per venam in eodem latere reuulſionem inſtituit; cùm mera ſit euacuatio, vt ſupra dictum. Magis adhuc errat,quod ſectâ venâ in eodem brachio ad inferna trahi ſcribit. *Marci Anton. Montiſiani opinio examinatur.*

Atque hæc euacuatio,cùm etiam à loco affecto ſit nonnihil remota, à Galeno quandóque etiam reuulſio appellatur,ſed minùs propriè, vt ex 2. *de rat. vict. in acut. t.* 10. & præcipuè 6. *epidem. comm.* 2. *t.* 32. patet,vbi diuerſionem,quæ ab oculis ad palatum fit,reuulſionem appellat.

Atque vt hæc tandem concludamus,hanc venam ſecandi rationem in pleuritide obſeruârunt,vt dictum,Hippocr. & Gal. Quanquam enim de mente Hipp. & Gal. nonnulli variè diſputent, & iis quæ lib. de rat.vict. in acut. habentur,vni in eodem latere venam ſecare iubent,alia ex Galen. loca opponant,vbi in principio inflammationum in parte oppoſita venam aperire præcipit: tamen,quod Mercato & aliis etiam placere diximus, Hippocrates & Galenus in aliis quidem inflammationibus, in quibus in mora nullum periculum, in oppoſito primò latere venam aperiunt; in pleuritide verò,vbi dolor valdè vrget,ſtatim in directo lateris affecti venam aperiunt,ac vnicam venæſectionem inſtituunt;quod & nos,ſi tardiùs, & poſt morbi principium ad ægrum vocemur, imitari poſſumus. Sanguinem autem largius,& ad coloris mutationem miſerunt;& vnâ venæſectione tantum ſanguinis detraxerunt,quantum Arabes geminâ. Verùm cùm non ſolùm tutius ſit ſanguinem bis euacuare, quàm ſemel copioſa ſanguinis miſſione vires deiicere, ſed etiam alias quas ſuprà propoſuimus, rationes ſuadeant, commodiſſimum eſſe in principio ſanguinem in loco & parte affecta remoto euacuare,rectiſſimè primò in brachio oppoſito inſtituitur venæſectio; ita tamen, vt pòſt etiam in eodem brachio deriuationis gratiâ vena aperiatur.

QVÆSTIO V.

Per quas vias è thorace materia ad aluum & vesicam peruenire, & hinc euacuari possit.

Per quas vias è thorace materia ad aluũ & vesicam peruenire & hinc euacuari possit?

Sanguinem, vt & pus, non solùm per tussim, sed & per vesicam cum vrina ex thorace quandóque excerni, Galen. *6. de loc. affect. c. 4.* docet, & se vidisse testatur, quod & alij Medici plures, Græci, Arabes & Latini obseruârunt. Scripsit etiam nuper ad me amicus quidam, quendam in sinistro latere thoracis vulneratum fuisse gladio, super costas nothas sursum adacto, ita vt vulnus vnius & dimidij digiti longitudinem æquaret. Vulneratus etsi de dolore nullo conquereretur, tussi non affligeretur, nihilque sanguinis exspueret, vt inde colligi potuerit, tantùm externos thoracis musculos fuisse vulneratos: tamen accidit, vt sequenti nocte difficultate meiendi corriperetur, post quatriduum verò copiosum sanguinem emingeret, partim grumosum, partim floridum, quæ sanguinis mistio ad duas septimanas durauit, donec æger conualuit.

Per quam autem viam istæ euacuationes fiant, non ita planum est. Et cùm materia in thoracis locis consistere possit in pulmone, in lateribus seu musculis thoracis, & in cauitate thoracis, de singulis seorsim inquirendum, & per quas vias materia è pulmone, è lateribus, è cauitate thoracis cùm per vrinam, tum per aluum euacuari possit, explicandum. Pulmones primò quod attinet, Gal. *6. meth. med. c. 4.* leuem arteriam pulmonis, quantùm puris ex ruptâ vomicâ suscepit, id ad sinistrum cordis sinum deferre statuit, quod inde in magnam ipsius arteriam incidens per renes transeat ad vesicam. Verùm viam hanc alij reiiciunt, & inter eos Andreas Matthiol. qui *lib. 1. Epist. ad Iul. Alexand.* scribit, credibile non esse, vt pus, quod fœdus & corruptus sanguis est, non solùm transeat per arterias, in quibus vitales spiritus continentur, sed & sinistrum ventriculum cordis vbi vita humana & sanguis ille purissimus cum spiritu vitali continetur, qui in grauissima symptomata adeóque ipsam mortem inferat; quod pluribus ibi probat.

Ipse

Ipse verò putat, transmitti pus ad venam sine pari, vel ad alias fortasse, quæ circa pulmones vel thoracem habentur, & inde in cauam, in renes,& vesicam.

Iulius Alexandrinus *in epist. responsor.* Galenum tueri conatur, scribítque aliud longè esse, si quid naturaliter fit,atque quod præternaturaliter;cùm à facultate quadam, atque cùm ab affectu; cùm pars valet atque imbecillis est; cùm expellitur noxa, atque cùm recipitur. Ideóque licet in syncope, tremore cordis, pestilente aëre attracto cor valde afficiatur: tamen si valida expultrice facultate vtatur; longè venientem noxam repellere. Idque tum etiam facere naturam, cùm pulmonis abscessus ruptus est. Tum temporis enim robore suo constat cor, spiritibúsque præditum validis cum aliis vnà insurgere ad rei noxiæ celerrimam quandam expulsionem. Deinde Matthioli sententiam improbat, statuítque longè faciliorem è pulmonibus esse materiæ transitum in asperas, leuésque arterias, quàm vt primùm in pectoris cauitatem è pulmone effundatur, & hinc venæ sine pari exiguis osculis sese insinuet, quod omninò fieri debet,si materia è pulmone à vena sine pari recipi debet.

Verùm enimverò sit sanè cor validum, & quamprimùm affluentem, à pulmone materiam à se repellere conetur,tamen id sine grauibus symptomatibus,palpitatione cordis, lipothymia & similibus fieri non posset, cùm videamus saltem flatus ex hypochondriis ascendentes talia symptomata excitare, licet cor aliàs saluum, & validum sit. Nisi forsan quis hoc pus non confertim, sed sensim ad cor deferri,neq; id adeò malignum, sed à natura satis elaboratum esse statuat. Ideóq; non quidem planè nego per hanc viam naturam pus quandóque euacuare:cùm constet,eam interdum miras vias quærere,& Nicol. Massa anno 1533.vt *in introduct.anat.f.56.&* 57.refert,obseruauit abscessum in cuiusdã dextro ventriculo cordis & auriculam sinistram vlceratam totã cum sanie manifesta,qui tamen sanus visus fuit,& Beniuen.*obs.*89.repetit abscessum in sinistro cordis ventriculo pituita redundantẽ in quodã, qui egregius fur fuerat: Veruntamen non puto naturam facilè viam hanc affectare: cùm tutiores habeat, vt mox dicetur. Nonnul

Nonnulli ad vias quidem nobis occultas & ignotas, naturæ tamen cognitas, & illam Hippocratis *in lib. de alimentis*, ξύρροιαν & ξύμπνοιαν confugiunt. Verùm non est opus ad occultas vias confugere, cùm manifestæ dentur.

Viam autem manifestam vt dictum, Matthiolus & alij statuunt esse per venam ἄζυγον. Verùm non videtur de nihilo, quod Matthiolo obiicit Iul. Alexandrinus, difficilem satis esse transitum, si materia primùm è pulmone in pectoris cauitatem deberet effundi, atque ibi empyema efficere, deinde demum sese exiguis venæ sine pari ramis insinuare, & quidem per membranam adeò densam, quæ thoracem intus succingit.

Itaque aliæ manifestæ viæ quærendæ, per quas etiam ex ipsis pulmonibus materia ad renes & vesicam peruenire possit. Viarum autem istarum prima est arteria venosa, vt Bauhinus, *lib. 2. theatri Anat. c. 26.* docet, quæ per pulmones distribuitur, si per eam ad ventriculi sinistri principium, non verò in ipsum sinistrum ventriculum cordis deferatur, & deinde per eius ramum peculiarem & insignem, quem *c.* 22. describit ad emulgentes, indéque ad renes, & vesicam deferatur. Altera via in quibusdam est vena pulmonaria, quæ à venæ cauæ trunco non procul ab exortu venarum diaphragmaticarum ad pulmonem in nonnullis corporibus mittitur. Obseruauit hanc venam superioribus annis Nicolaus Sanmichelius Nouocomensis, vir suo tempore in dissecandis corporibus exercitatissimus, qui in cadaueribus quibusdam venam magnam, vbi diaphragma excessisset, priusquam in cor se insinuat, ramulum quendam rectà ad pulmones misisse obseruauit, vt refert Iohan. Costæus, *in annot. in Auicen. lib. 3. fen. 10. tr. 4.*

Obseruatio Nicolai Sanmichelij de ramulo venæ cauæ.

Si autem iu latere contineatur materia, quod in pleuritide accidere solet, viæ manifestæ ad renes sunt, primò vena ἄζυγος, per quam sanguis, vel pus in venam cauam effunditur & hinc in renes ac vesicam, porrò transmittitur, & cum vrina euacuatur, obseruatúmque est à recentioribus Anatomicis, à sinistro ramo venæ ἀζύγυς, interdum ramulum ad venam emulgentem rectà ferri. Dein le materia è thorace peruenire potest ad renes & vesicam ex inter-

costalibus arteriis ad arteriam magnam deducta, & hinc ad renes transmissa. Tertiò etiam materia per phrenicum venæ cauæ & ductum arteriæ à Bauhino descriptum ad vrinæ vias peruenire potest;Atque per has vias materia cùm è pulmone, tum è lateribus cum vrina euacuari potest.

Per aluum autem puris euacuationem quod attinet plerique hîc ad occultas vias, quas sibi natura quærit, confugiunt: sed & hîc manifestæ dantur. Et primò quidem vias è pulmone ad aluum quod attinet potest è pulmone materia euacuari per aluum, primò per ramum illum arteriæ venosæ, modò dictum,& à Bauhino descriptum,siue delata in arteriæ magnæ ramum cœliacum,qui ad ventriculum effunditur, & ab hoc in intestina, siue feratur per arteriæ magnæ ramum alterum mesentericum dictum, qui supra emulgentes ad mesenterium & intestina mittitur.

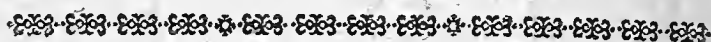
Alij volunt,quòd materia per venam arteriosam in dextrum ventriculum cordis, & ex hoc in truncum venæ cauæ, & inde per epar ad ramos venæ portæ transmittatur, tandémque per ramum mesentericum in intestina perueniat. Verùm etsi per hanc viam euacuationem fieri non impossibile sit,longa tamen est, & per ambages.

Tertiò si vena illa pulmonaria à Nicolao Sanmichelio obseruata adsit, per illam etiam è pulmone ad aluum mediante vena portæ peruenire potest.

Puris autem in pleuritide & lateribus affectis per aluum euacuationis via manifesta est,primò per venam sine pari, per quam in venam cauam & hinc in portam transire potest. Deinde per truncum arteriæ magnæ transire potest, si scilicet materia ex ramis intercostalibus in aortam, & hinc siue per ramum cœliacum, siue per mesentericum ad intestina mittatur. Neque impossibile per arterias materiam, præcipuè natura id agente,euacuari posse, cùm aliàs etiam arteriæ in morbis ab humoribus vitiosis non semper planè immunes videantur.

Si verò materia in thoracis cauitate contineatur verisimile est, eam potiùs in pulmones, quorum membrana rarior est, penetrare, & hinc seu per vrinam,seu per aluũ per vias modò dictas euacuari,quàm per membranam den-

ſam in latus ſeſe inſinuare. Et obſeruatum eſt, materiam interdum ſatis craſſam è cauitate thoracis in pulmonem receptam & hinc per tuſſim reiectam fuiſſe; ſicuti hiſtoria habetur apud Guillelm. Fabricium, *cent.*1. *obſ.* 46. de quodam, qui cum in pectore vulneratus eſſet, duas turundas, quæ ex incuria per vulnus in cauitatem thoracis illapſæ erant tuſſi reiecit.

CAPVT XVII.

De Thoracis vulneribus.

Thoracis vulnera. THORACIS vulnera alia ſunt non penetrantia, in quibus ſcilicet membrana ſuccingens adhuc integra eſt; alia penetrantia, in quibus non ſolùm muſculi thoracis, ſed & pleura perforatur: vt ita vulnus in ipſam thoracis cauitatem penetret. Penetrantia rurſum ſunt vel ſine partium in thorace contentarum læſione, vel cum earum læſione, puta pulmonis, mediaſtini, pericardij, cordis, venæ cauæ, arteriæ aortæ, aſperæ arteriæ, gulæ.

Vulnera thoracis non penetrantia.

Vulnera thoracis non penetrantia. Si thoracis vulnera ſint ſimplicia, neq; in cauitatem eius penetrent, & nullus alius affectus coniungatur, eandẽ, quam alia vulnera, indicationem habent. Itaq; 1. ſanguis ſiſtendus, ſi opus ſit, modo in aliis vulneribus vſitato, vulnúſq; faſcia ligandum, quæ talis ſit, vt tutò contineat, nec tamen tã alta, vt premendo dolorem excitet. Et ſi vulnus paruum ſit, breui temporis ſpatio ſanari ſolet. Quod ſi amplius ſit, digeſtiuum aliquod vnguentum imponendum, quem in vſum terebinthina clara odorata præcipuè vtilis eſt. Partes vicinæ oleo chamæm. roſ. inungendæ. Tandem vbi in vulnere coctio apparet, emplaſtrum aliquod conueniens, vt barbarum, Baſilicon Meſue, aut diapalma imponatur.

Vulnera penetrantia.

Vulnera penetrãtia.

Signa diagnoſtica.

Signa. Vbi verò vulnus profundius eſt, primò diligenter inquirendum,

rendum, an penetret vsque ad cauitatem thoracis, an non. Cognoscitur autem hoc visu in magnis vulneribus; in aliis tactu, specillo scilicet, seu stylo exploratorio, vel candelâ cereâ immissâ, item auditu, dum aër per vulnus cum strepitu exit. Aëris tamen per vulnus exitus, qui penetrationis signum est, aliis etiam modis explorari potest: Si nimirum penna, vel lanæ floccus vulneri imponatur, vel candela accensa admoueatur & retento aëre inspirato atque ore & naribus clausis æger efflare conetur. Tunc enim exeunte aëre lana moueri, & flamma ventilari ac moueri solet: Hæc autem per aërem egredientem exploratio fallere potest, si vulnus obliquum aut tortuosum sit, aut costa aliqua fracta, vel depressa, aut musculi intercostales situ hominis ab eo, quem habebat, dum vulnus acciperet, euarient, vulnúsque tegant, vel pars externa vulneris, quod turunda non immissa sit, conglutinata sit. Tum enim aër egredi non potest, imò nec specillũ vel stylus adigi. Ideóque ægrũ, dum vulnus explorare volumus eo situ collocare debemus, quo erat cùm vulnus acciperet. Ex instrumento quoque, quo vulnus inflictum est, aliquo modo profunditas vulneris agnosci potest. Angustiora enim instrumenta penetrationis suspicionem præbent, præsertim si vulnus extrà nonnihil latum sit. In penetrantibus quoque & amplis thoracis vulneribuus respiratio interdum læditur, & voce æger priuatur patente vulnere; vulnere verò clauso respiratio & vox redit. Postea & alia signa accedunt, dum sanguis aut pus in pectore cumulantur. Tussis est molesta, sputum fit cruentum vel purulentum, lateris dolor grauitas ac pondus circa costas nothas percipitur. Febris sæpè accedit, & vbi æger se in ægrum latus conuertit, fluctuatio in thorace percipitur, si sanies eo continetur.

De pulmonis & mediastini vulneribus iam dictum; de cordis & œsophagi vulneribus suo loco dicetur.

Si vena caua in thorace vulnerata sit, magna sanguinis crassi copia effluit, virésque validè deiiciuntur, facies pallet, & paulò post mors sequitur.

Si arteria magna vulnerata sit, sanguis clarus & tenuis,

copiosus ac cum saltu exit, si ei via pateat. Pulsus tremulus adest, vires collabuntur, syncope accedit, & paulò post mors.

Si aspera arteria sit vulnerata, parũ sanguinis effluit, dolor in dorso percipitur, vox fit rauca, & tussis acris.

Prognostica.

Prognostica. 1. Vulnera hæc, quàm non penetrantia, longè sunt periculosiora; etiam vbi viscera interna non sunt læsa, quia aër externus per vulnus non alteratus ingreditur, internásque partes offendit, & aëre interno & calore exspirante virtus debilitatur. Et cùm vulnus penetrare non possit, nisi pleura perforetur, illa verò densa, sensu exquisito prædita sit: ac reliquis thoracis partibus communis, dolores, tussis inflammationes; febres hinc excitantur.

2. Præterea nisi vulnera hæc diligenter curantur, facilè in empyema & fistulas degenerant. Quod vbi accidit, sæpè pus fœtidum redditur, tandémque ægro mors attrahitur.

3. Interdum accidit, vt licet externum vulnus conglutinetur & consolidetur, in sputo tamen adhuc notæ sanguinis appareant, quod accidit, quia partes internæ non sunt consolidatæ, è quibus cruoris aliquid & saniei in cauitatem thoracis emanat, vnde empyema generari potest.

4. Si simul quidem tum interna tum externa parte sanescat, cicatrix autem intus debilis, aspera & liuida existat, quandóque refricatur, eóque modo purulentus euadit. Iterum verò etiam exulceratur, si quis plus iusto laborarit & extenuatus fuerit, pituitáque & bilis ad cicatricem affligatur, & si morbo alio detentus extenuatus fuerit. Hippocrates *lib. 1. de morb.*

5. Vulnera hæc in dorso periculosiora sunt, quàm in parte anteriore; quia ibi plures & maiores nerui ac tendines sunt, ibíque transit vena caua, arteria magna, aspera arteria, gula, & omnia spiritualia organa dorso alligantur. Cauæ autem venæ & aortæ arteriæ vulnera lethalia sunt, ex sanguinis, qui vitæ thesaurus est, profusione, qui eo loci sisti non potest, soléntque varia praua symptomata superuenire.

6. Si

6. Si autem praua ſymptomata non ſuperueniant, ſanitatis recuperandæ ſpes eſt. Vnde de thoracis vulneribus Albucaſis ſcripſit; Si prætereat dies tertia vulneris,& non accedat infirmo ſpaſmus vel tremor cordis malus,vel ſtructura anhelitus,& vides eius diſpoſitiones bonas,tùm ſcias vulnus eſſe ſanum, & virtutem fortem, cui nihil impoſſibile.

Curatio.

Indicationes quidem vulneris, quatenus tale, eædem ſunt, quæ vulneris non penetrantis: quia verò ſanguis in cauitatem thoracis effundi ſolet,& humores vitioſi è corpore reliquo ad vulnus affluere; danda opera vt ſanguis ſiſtatur, humorum ad vulnus affluxus. Prohibeatur & ſanguis,qui in thoracem effuſus eſt, ſaniéſque, qui ibi colligitur,euacuetur. *Curatio.*

Itaque 1. vt ſanguis ſiſtatur, turunda oui albumine & aliis medicamentis ſanguinem ſiſtentibus illita immittenda. Quod ſi non efficiat, etiam per os medicamenta ſanguinem ſiſtentia exhibenda,vt conſerua roſarum, bolus armenus, terra ſigillata; ſuccus portulacæ, trochiſci de carabe, terra ſigillata & ſimilia: de quibus in ſputo ſanguinis dicetur.

Deinde, ſi grauia ſymptomata metuenda ſunt, & ſanguis non valdè affluxerit, ſanguis è latere oppoſito vacuandus, aut corpus ſi cacochymicum euacuandum.

Tertiò,vbi magna vaſa non ſunt vulnerata, ſanguíſque in pectus non multus effuſus, vulnus ſtatim conſolidandum, ne ab aëre externo in vulnus ſeſe inſinuante, pulmones lædantur. Aliàs etiam obſeruandum, vt vulnus quoties opus eſt, celeriter obligetur, ne aër per vulnus patens in thoracem tranſeat, Si verò de ſanguine in thoracem copioſè effuſo ſuſpicio ſit (quod cognoſcitur, ſi Medicus anatomiæ peritus ex loco vulneris perſpiciat, an magnæ vel paruæ venæ vel arteriæ vnlneratæ ſint) vulnus turundis apertum ſeruandum, dandáque opera vt ſanguis quamprimùm effluat,ne intus corrumpatur, Vbi notandum, vt turundæ filo alligentur ſatis longo, ne in cauitatem thoracis decidant, ſicut in obſeruat. Guillelmi Fabricij, cent. 1.obſ.

1. *obseruat.* 46. habetur, quidam duas turundas in pectus delapsas; ac post tres menses tussi reiectas fuisse. Est & adhuc obseruandum, ne turundæ nimis sint longæ, ne pulmones lædant. Vt etiam faciliùs sanguis effluat, iaceat æger super latere vulnerato. Et si sanguis in thoracem effusus non spontè effluat, extrahendus instrumento, quod Græci πυουλκὸν nominant. Et si vulnus nimis angustum sit, aut obliquum, paululùm dilatandum cute sectâ, aut si æger sectionem admittere nolit, turunda ampliandum. Si accepto vulnere nullus sanguis effluat, ísque in pectore detineatur, æger granum vnum moschi sub lingua teneat. Ita enim statim sanguis fluere incipit, quod nonnulli pro secreto habent.

Si etiam ob materiæ copiam in thorace contentam æger malè habeat, vt materia continuò effluat, nec ibi putrescens, febrem, anhelitus difficultatem & tussim excitet, cannulam plumbeam vel argenteam pluribus in locis perforatam, extra verò alis munitam, immittere decet quæ digestiuo medicamento prius illinenda est.

Si sanguis sit concretus, vt exire non possit, attenuandus & incidendus liquore conueniente in cauitatem pectoris infuso. In quem vsum commodum est melicratum, quod ex vna parte mellis & duabus partibus aquæ ad tertiæ partis consumptionem coctis, vel mulsum, vel mel rosatum, in aqua hordei aut consolidæ, aut veronicæ vel agrimoniæ dissolutum. Et si materia sit viscida & tenax, aliquid oxymelitis addere vtile est. Liquor autem hîc tepipus iniiciendus; vt & topica omnia medicamenta, hîc calida vsurpanda, cùm frigus sit pectori inimicum.

Extra verò applicentur medicamenta vulneri idonea, exsiccandi vi prædita; humectantia verò & oleosa vitanda. Valdè in hisce vulneribus commendatur sequens vnguentum.

℞. *Resinæ pini rec. claræ & odorat.* ℥. xij. *ol. lauri puri terebinth.* an. ℥.ij. *gummi elemi puri*, ℥. iij.

Resina & gummi super igne liquescant, deinde addantur olea & terebinthina, parum bulliant, donec vnguenti crassitiem acquirant, tandem colentur.

Et ne

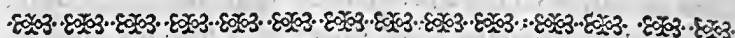
Et ne partes vicinæ in consensum trahantur, & dolore afficiantur, loca vicina æstate oleo rosaceo, hyeme chamæmelino inungenda sunt. Interna etiam medicamenta vsurpentur thoraci dicata, quæ materiam exsiccant, eius corruptionem prohibent, & si ad pulmones quid perueniat, quæ ad eius expectorationem prosunt, vt syrupus è iuiubis, capill. Veneris, de glycyrrhiz. scab. cum aqua scabios. tussilag. veronic. capill. Vener.

Tandem etiam medicamenta, quæ intus conglutinationem adiuuant, vsurpanda, vt syrupus myrtinus, conserua rosarum, mel rosatum, consolida, plantago, bolus Armenus & similia. In tota verò curatione omnia metallica hîc omittenda, cùm valdè noceant.

Sæpè verò accidit, vt vulnus extra conglutinetur, antequam intus planè exsiccatum & consolidatum sit. De quo Hippocrates, *in Coac. lib. 6. sect. 2. comm. 1. aphorism. 5. secundùm Hollerij distinct. Quicunque vulnerati in thorace externa vulneris parte sanati, interna verò non periclitantur, ne empyici fiant; ac quibus interna parte infirma cicatrix obducta, vulnus ea parte refricatur, rupta cicatrice.* Ideò quod supra etiam dictum, danda opera vt vulnus probè mundetur, & intus insuper consolidetur, antequam extra fiat consolidatio. Si verò tale quid accidat, ægri vt empyici curantur. Si per vrinas materia & pus euacuetur, adiuuanda vrinam mouentibus.

Diæta.

Aër sit temperatus & potiùs ad calidum, quàm frigidum declinet. Victus sit initiò tenuis; donec inflammationis terminus præterierit. Cibi in principio adstringentes vitentur, ne sanguis concretus in cauitate thoracis detineatur. Conueniunt in cibis, amygdalæ, passulæ, hordeum. Æger quiescat, nec moueatur, vel multum loquatur; caueat quoque iram, & alios affectus nimios. *Diæta.*

CAPVT XVIII.

De Fistulis thoracis.

Fistula thoracis. NONNVNQVAM post tumores aut vulnera thoracis malè curata fistulæ in pectore excitari solent, quæ difficilis sunt curationis, præsertim si ossa, sternum, spina dorsi, aut costæ simul afficiantur.

Differentiæ.

Differentiæ. Sunt autem fistulæ, aliæ penetrantes, aliæ non penetrantes.

Signa diagnostica

Signa. Cognoscuntur facilè, & oculis patent, & si penetrent, stylo vel aëris egressu cognoscuntur.

Prognostica.

Prognostica. 1. Fistulæ hæ curatu sunt difficiles; cùm partes hæ non solùm perpetuò moueantur, sed etiam, præcipuè si penetrent, multæ superfluitates in iis colligi soleant.

2. Quæ in dorso sunt fistulæ, periculosiores sunt, ob maiorum neruorum copiam & spinalem medullam vicinam, ac rarò curantur. Quæ in musculis sunt circa magna vasa, non satis tutò curantur.

Curatio.

Curatio. Ideóque Medicus certus sit; quæ vasa circa fistulam ducantur; ne curatione venas, arterias, neruos lædat, ægróque noceat. Ac proinde vbi dilatatio fistulæ requiritur, turundis illa tutiùs, quàm ferro peragitur.

Externa. Cæterùm medicamenta quod attinet externa, quæ in fistulam iniiciuntur, parantur ex hydromelite, vel mulso, decocto *rad. caryophyllat. gentianæ, ireos, aristolochiæ, veronicæ, valerianæ, saluiæ, millefolij hyperici. rosar. caudæ equinæ, pilosellæ.* Quæ in vino coquantur & colaturæ mel clarum addatur. Potest & thus ac myrrha addi.

Vt ℞. *Hyperic. flor. ros. rubr. caudæ. equinæ. centaur. minor.* an. m̄. j. *rad. caryophyllatæ, aristoloch. ireos*, an. ℥. j. Coq. in vino. Colaturæ ℞. ℔. j. *mell. opt.* ℥. iij. Dissolue *thuris, myrrh.* an. ʒ. j. ß.

Deco

Decoctum hoc vel simile toties in vlcus iniiciatur, donec mundum fuerit.

Post iniectiones tales, tale vel simile medicamentum cum turunda immitti potest.

℞. Terebinth. ℥. j. *farin. lupinor.* ℥. ß. *fabar.* ʒ. ij. *succi apij, agrimon. plantag.* an. ℥. j. *mellis* ℥. j. ß. *myrrh. mastich. thuris*, ana ʒ. ij. Misce super igne. F. vnguentum.

Vlcere mundato, iniectiones & vnguenta exiccantia & conglutinantia, vt in aliis vlceribus, adhibenda ex rosis, radicibus consolidæ, balaustiis, sumach, myrrha, thure, mastiche, aloë, radice ireos, terebinthina & similibus.

Dum verò externa adhibentur, intus etiam vsurpentur medicamenta ex iis, è quibus potiones vulnerariæ parari solent, nimirum ex *agrimonia, plantagine, veronica, scabiosa, hyperico, betonica, sanguisorba, hedera terrestri, saluia, rosis.* Vt *℞. Fol. scabios.* m. ij. *agrimon. caryophyllatæ, saniculæ, veronicæ*, ana m. j. *tussilag. pulmonar. linguæ ceruinæ*, ana m. ß. *rad. caryophyllatæ*, ℥. j. *vincetoxici*, ℥. ß. Coqu. in *vini albi & aqu. fontanæ*, an. ℔. j. in vase duplici. Colatura *sacchâro* dulcoretur. *Interna.*

CAPVT XIX.

De Empyemate.

PLEVRITIDEM, peripneumoniam, & alios thoracis effectus non rarò sequi solet malum, quod Græcis ἐμπύημα, appellatur, quo qui laborant, ἐμπύοι, & ἐμπυηκοί, suppurati & purulenti, dicuntur. Etsi enim, si nominis proprietatem spectes, ἐμπύημα, omnem suppurationem & puris collectionem significat: vsus tamen obtinuit, vt in specie id suppurationi seu purulentiæ in thorace tribuatur. *Empyema.*

Est ergò ἐμπύημα, puris in cauitate thoracis collectio. Solent quidem nonnulli empyema appellare, cùm non solùm in cauitate pectoris, verùm etiam inter pleuram vel costas, aut in pulmone pus colligitur: verùm magis pro-

priè & specialiſſimè ſolet empyema nominari, cum tantùm in cauitate thoracis fit puris collectio.

Cauſſæ.

Cauſſa. Colligitur autem pus in cauitate thoracis ex præcedente aliqua,& in abſceſſum mutata ac rupta partium vicinarum inflammatione,vt pleuritide, peripneumonia,anginâ,interdum & rupto tuberculo ad ſpinæ partem interiorem. De quo Hippocrat. 5.*aph.* 10. *Quibus ex angina in pulmonem mali fit conuerſio, ij intra ſeptem dies moriuntur. Si verò hos effugiunt,purulenti fiunt.*

Nonnunquam etiam ſine inflammatione pus in pectore colligitur,quod fit,quando ſanguis è vaſis ſuis in cauitatem thoracis effuſus, ibique detentus putreſcit, & in pus mutatur.Et quidem ſi poſt venam in pulmone ruptam vlcus ſequatur, quod cõtinuo ſaniem in thoracem effundat, verum fit empyema.Si verò ſanguis copioſus effuſus in loco alieno corrumpitur,materia illa pus minus propriè dicitur.Plerique addunt deſtillationem è capite,de qua Hippocrates,7.*aph.*38.*Deſtillatio in ventrem ſuperiorem ad ſuppurationem peruenit intra dies viginti.* Nonnulli tamen pituitam in pectore immutatam minus propriè pus appellari cenſent. Eſt enim hæc purulenta materia non merum pus. Nam hæc eſt ex humore excrementitio; cum merum pus ex nutritita materia fiat.

Omnes autem modos, quibus pus in thoracem effundi poteſt,prolixa oratione deſcripſit Hippocrat.*lib.1.de morb.* qui hac de re videatur. Cuius ſumma hæc eſſe poteſt:Empyema verũ eſſe,quando in ipſa thoracis cauitate pus continetur,idque quatuor modis fieri.1.Ex pleuritide non ſatis expurgata.2.A pituita ad cauitatem thoracis à pectore defluente.3. Ex vena in thorace rupta. 4. Ex vena in pectore aperta.Non verum autem empyema eſſe,cum non in cauitate pectoris,ſed in pulmone materia hæreat, idque etiam quatuor modis fieri.1.In peripneumonia ſuppurata & non expurgata. 2.ex pituita è capite deſcendente & in pulmone putreſcente. 3. ex vena rupta in pulmone. 4. ex varice in pulmone generato & rupto.

Diffe

Differentiæ.

1. Pus interdum totam thoracis cauitatem occupat, interdum eius alteram partem, dextram vel sinistram. *Differentia.*

2. Ex differentia materiæ datur empyematis differentia, quæ nunc benigna est, nunc acris & fœtida.

Signa diagnostica.

Signa quod attinet, quæ inflammationem aliquam in thorace in abscessum, è quo post empyema futurum est; mutari significant, si pleuritis & peripneumonia, vel alia in pectore inflammatio, remediis idoneis adhibitis non cessat, ac præterea rigores & febres subsequuntur & grauitas: morbum in empyema mutari indicio est. Si enim materia intra dies quatuordecim non expurgatur, in pus mutatur. Rumpitur verò vomica circa diem vigesimum, interdum trigesimum aut quadragesimum. Hippocrates, 2. *prognost. aphor.* 48. Rigor verò fit, dum à pure genito vicina membranosa corpora vellicantur. Ponderis verò & grauitatis sensus in thorace pro dolore percipitur, quod humor, qui ante in partem inflammatam dispersus erat, in vnum locum iam totus colligitur. *Signa.*

Signa verò iam facti ex vomica rupta empyematis proponit Hippocrates, 2. *progn.* 60. *&* 61. Et quidem recentis ac nuper facti empyematis signa sunt eadem, quæ inflammationis suppuratæ modò esse diximus, quibus difficilior respiratio accedit. Quamuis enim rupto abscessu dolor sedetur, & hinc diaphragma & musculi thoracis liberiùs moueri possint: tamen quia pulmo à circumfuso pure grauatur, vt liberè moueri non possit, & præterea aliqua puris pars à rara pulmonis substantia imbibitur, & hinc pulmo humidior & grauior redditur, bronchiáque eius à pure imbibito obstruuntur, respiratio redditur difficilior. Galenus, 4. *de loc. affect. cap.* 9. addit fluctuationem. Nam, inquit, vbi quis subitò à decubitu transmutatur, idque maximè si ab vno latere in aliud se conuertens defluere aliquid sentiat, puris multitudinem ibi contineri haud dubia coniectura est. Quin etiam in his fluctuatio sæpenumerò haud obscurè auditur. Nisi forsan puris crassities aut copia, quæ omnem penè thoracis

capaci-

capacitatem implet, impediat fluctuationem illam audire.

Diuturnioris autẽ empyematis signa sunt, quod febris quidem mitior redditur; sed lentè, partim putrida, partim hectica perpetuóque infestat, quæ de die quidem mitior, sed circa vesperam exasperatur, & noctu vehementior est. Tussis est perpetua, sputúmque tandem fit purulentum, adest anxietas & cibi fastidium ex vapore putrido orta, sudores multi superveniunt, sed inutiles & non copiosi, sed frequentes ob virium imbecillitatem. Eæ enim debiles alimentum etiam non in nimia quantitate sumptum superare & rectè apponere non valent. Tandem oculi fiunt caui, maxillæ ruborem contrahunt, ob vapores puris acres calidósque faciem ipsam calefacientes, pustulæ circa pectus erumpunt, subtiliore ac acriore puris parte ad extremam cutem penetrante, pedes intumescunt.

Signa differentiarum quod attinet, primò locum, in quo pus continetur, ita nosse docet Hippocrates, *2. progn. aphor. 50.* Si empyema in altera parte tantùm existat, hos conuertere & discernere oportet, doleántne in latere, & an alterum altero calidius sit, atque cubantem supra latus sanum interrogare, an sibi videatur onus aliquod desuper suspendi. Si enim ita est, in quodcumque latus pondus insit, in altero suppuratio existit. Quemadmodum si vtrinque calor & pondus sentiatur, in tota thoracis cauitate pus continetur. Auicennas, hoc, quod habet ex Hippocrate, *lib. 3. de morbis*, addit: Applicetur, inquit, linteum madidum thoraci secundùm vtramque partem dextram & sinistram: citius enim exciccatur illud, quod supra partem pus continentem appositum est.

Puris verò conditio, si reiiciatur, ex fœtore & aliis qualitatibus cognoscitur.

Prognostica.

Prognostica. Prognostica empyematis recensuit Hippocrates, *2. prognost. 63.*

1. Si cùm abscessus ruptus est, febris eadem die dimiserit (id est, ita mitis reddita fuerit, vt si præcedenti vehementiæ conferatur, propemodum pro nulla habeatur: nam

nam planè non cessat) æger cibum appetat, siti careat, (nam vapores fœtidi ac tetri à thorace ascendentes ad linguam ac palatum ob communem tunicam simul orificium ventriculi afficiunt,& hinc appetitus deiicitur, sitísque excitatur. Quapropter si breui tempore post eruptionem hæc symptomata remittant, puris ex quâ quantitas, idque benigniùs significatur. Si verò hæc symptomata non remittant, puris ingentem copiam & prauitatem significant) venter exigua & consistentia deiiciat, pus leue, album sit & æquale,& pituitâ vacans,absque dolore,& valida tussi expurgetur, ægrum euasurum spes est.

2. Si verò contrarium accidat, & horrores post puris eruptiones maneant, febris non desinat, aut cùm videtur desinere,recrudescat, ægérque sitiat, nec cibum appetat, aluus sit humida,sputum sit paruæ substantiæ,vt & coloris mali,flauum,viride,nigrum, fœtidum,pituitosum,inæqualis substantiæ:pereunt, quibus hæc omnia adsunt.At quibus alia adsunt, alia non,horum quidam moriuntur,quidam in multo tempore euadunt.

3. Plerúmque verò empyema in phthysin transit,& tum collum ac tempora valdè extenuantur,pedes intumescunt, vngues curuantur. Etenim qui seruantur, vbi pleuritis vel peripneumonia in empyema transit, intra dies quadraginta pus per sputum eiici debet, quod si non fiat in phthisin transit,*5.aph.15.* Non quidem opus est, vt quadragesimo die æger planè ab omni pure liberatus sit,sed sufficit,si eo tempore tanta eius copia reiecta sit, vt reliquiæ exiguæ,quæ supersunt,facilè postea euacuari possint,cuius euacuationis non ita certus terminus definiri potest.Nam vltra diem quadragesimũ mollis & rara pulmonis substantia pus sine damno vix sustinere potest. Ideóque opus est, vt intra eum terminum maxima eius pars reiiciatur.

4. Quibus in magna puris copia intra thoracem & pulmonem collecta totus thorax in respiratione attollitur,celerrimè suffocantur,Galenus,*de loc.affect.cap.7.*

5. Malum periculosius est,si pus totam cauitatem thoracis occupet,quàm si in altero solùm latere contineatur.

6. Empyema tamen, quod vnum saltem latus occupat, pericu-

periculosius est, si sinistrum latus occupat, quàm quod dextrum; quia sinister cordis ventriculus, vt nobilior, tum magis afficitur.

7. Quicumque empyi vruntur aut secantur, si album pus effluat, euadunt, si verò subcruentum & fœtidum, pereunt, *7. aph. 44.*

8. Quandocúnque empyi vruntur aut secantur, si pus aut aqua vniuersum effluxerit, certò moriuntur. Hippocrates, *6. aph. 27.*

9. Purulentós moderatius habentes si sputa graueolentia consequuntur, recidiua interimit. *in Coacis.*

10. Quibus specillum à pure velut ab igne coloratur, ij ferè moriuntur. *in Coacis.*

11. Ex suppurationibus, quas pulmonum morbi excitarunt, ferè senes moriuntur, ex cæteris verò iuuenes. *ibid.*

12. Inflammatio lateris aut pulmonis in suppurationem versa, quandóque sursum rumpitur, id quod periculosius est. Si enim pus quàm citissimè per sputum non reiiciatur, tabidi fiunt. Quandóque verò per aluum & vesicam euacuatur, id quod cum minore periculo cōiunctum est, Paulus Ægineta & Aëtius. Cùm enim vt æger citò à pure liberetur euacuatio per tussim ac sputum non sufficiat; siquidem per eam sensim & lentè pus euacuatur, & interea temporis à pure in thorace & pulmone moram trahente substantia pulmonis facilè corrumpatur: commodior est, & minore cum periculo coniuncta, per aluum vel vrinam puris euacuatio.

Curatio.

Curatio. Si prohiberi à Medico nequit suppuratio, adiuuetur moderatè calidis & humidis cataplasmatis & emplastris impositis, de quibus in pleuritide dictum. Maturato abscessu vt maturè rumpatur, opera danda, ne pus partem ampliùs corrumpat, forti locutione, sternutatione irritata.

Rupto abscessu, vt is abstergatur & consolidetur, materia verò euacuetur, danda opera. Euacuatur autem materia vel sensibiliter, vel insensibiliter. Sensibiliter rectius & commodius euacuatur, & quidem frequentius ac tutius per sputum vel thoracis perforationem, vel per aluum, vel per

per vrinam. Itaque conſiderandum, quò materia vergat.

Si tuſſis vrgeat, vt per ſputum expurgetur, detergunt aqua ſaccharata, hordei, hydromel & priſana cum melle, quæ vt alimentum medicamentoſum, & medicamentũ familiare in omni empyematis genere ac quouis tempore conuenit. Radix iridis cum mulſa, hyſſopus, decoctũ glycyrrh. ſyrup. de praſſ. capill. ♀. Imprimis efficax eſt aqua mulſa, in qua lota ſit terebinthina, vel cremor terebinthinæ. Vel ℞. *Succi hederæ terreſtris* ℥. iv. *praſſij* ℥. ij. *thuris, myrrh*. an. ʒ. j. *diapenid*. ʒ. ß. F. Lohoh. Vel ℞. *Ruberrima recentis braſſicæ folia conciſa*. Coqu. in Balneo vaſe clauſo. Liquor ſaccharo dulcoretur, & manè ac veſperi bibatur.

Materiæ tamen expectorandæ in delectu medicamentorum habeatur ratio. Si enim pus fuerit bilioſum, acre & erodens, eligenda & vſurpanda, quæ acrimoniam eius mitigant & leniunt, vt *hordeum, iuiubæ, paſſulæ, ſebeſt. glycyrrh. amygdal. dulc. pineæ, violar. capillus* ♀, *ſemen maluæ; ſyrup. violar. capillorum* ♀. *rotulæ diatragacant. frigid. diaireos ſimpl.* Si verò pus non acre, ſed craſſius ſit, attenuantia, incidentia & abſtergentia vſurpanda, *vt hyſſopus, tuſſilago, radic. helen. ſemen carthami, aniſi, fœniculi, caricæ, ſyrup. de hyſſop. de glycyrrh. de tuſſilag. loh ſanum & expertum.* *Medicamentorũ delectus.*

Si verò pus nimium craſſum ſit & pituitoſum, validius incidentia & attenuantia vſurpanda, ſed moderatè, & cum arteriacis ac thoracis lenientibus miſcenda; quo modo & pus craſſum incidetur & attenuabitur, & humectatione diluetur, & ad exſpuitionem aptius reddetur.

Si verò ad vias vrinæ vergat, ea, quæ extergendo vriuæ meatus purgant, vel quæ ſeroſam humiditatem ſuppeditant, medicamenta exhibeantur, vt decoct. ex rad. aperientibus, gran. Alkekengi, ciceribus rubris, capill. Veneris ſem. 4. frig. maior. Vt ℞. *Radic. aperientium maceratarum in vino albo, glycyrrh*. an. ℥. j. *ſem. 4. frigid. maj.* ana ℥. j. ß. *adiant*. M. j. *cicerum rubror*. M. ß.

Coq. ad dimidias. Aromatiſentur cum radic. ireos ʒ. ij. & dulcorentur ſaccharo.

Si verò

Si verò ad inteſtina feratur exhibeatur ius galli decrepiti, decoct. betæ,caulium graminis, praſſ. caſſiæ,quæ thoracem lenire & aluum mouere poſſunt, vt & terebinthina: vel clyſteres abſtergentes iniiciantur. Tandem ſyrupus aliquis abſtergens & adſtringens nonnihil adhibeatur, quæ inteſtinorum exulcerationem prohibeat, vt ſyrup.de roſis ſimpl. infuſ. de roſis ſiccis cum decocto plantaginis. Vel etiam ad prohibendam inteſtinorum exulcerationem clyſteres ex lacte, furfuribus & ſemine pſyllij inijciantur.

Sectio & vſtio. Si verò tanta puris copia in thorace collecta ſit, vt neque tuſſi, neque per aluum aut vrinam expurgari poſſit, vel etiam natura eas euacuationes non tentet,aut ſuffocationis periculum immineat, vt maxima adſit difficultas reſpirandi,thorax aperiendus. Id quod fit non ſolùm ſectione,ſed & vſtione,vt ex Hippocrate, *6.aphor. 27.* patet. Per vſtionem autem hîc ab Hippocrate non talem intelligi putat Mercatus,quæ ad pus vſque penetret, ſed ſolùm efficiat exterius vlcuſcula manantia, per quæ pus ſenſim exſpiret. Verùm aliud ipſe textus Hippocratis docet; qui ita habet. *Quicunque empyici aut hydropici vruntur aut ſecantur, ſi pus aut aqua vniuerſim effluxerit, omninò moriuntur.* Si enim vſtione ſaltem talia vlcuſcula parari deberent, per quæ pus ſenſim exſpiraret, nullo modo ſemel confertim euacuari & inde mortis periculum attrahi poſſet. Accuſat verò hic Rondeletius, *lib.2.cap. 15.* timiditatem Medicorum aſſiſtentium & ægrotorum, ſcribítque, ſe vſtione liberaſſe iuuenem,qui per annum pus in thorace collectum poſt pleuritin geſtarit,& multos alios, quorum nomina ſupprimat. Verùm ſectio non ſolùm tutior eſt, ſed & minore cum dolore & ægri conſternatione coniuncta.

Cautio in ſectione inſtituenda. Verùm in hac re cautione opus eſt, vt primò attendatur,an vires ægri iſtam operationem ſuſtinere poſſint; deinde an aliquod commodi æger ex ſectione illa percepturus ſit. Etenim ſi pulmo reſpirationíſque organa ita corrupta ſint,vt nulla conualeſcentiæ ſpes adſit, fruſtrà æger ſectione cruciatur. Itaque maturè & ante diem 40. & prius

priuſquam pulmones à pure corrumpantur, ſectio inſtituenda. Qua ratione autem ea fieri debeat, dictum in inſtit. *lib. 5. part. 1. ſ. 2. cap. 7. de ſectione thoracis*, & dicetur etiam de eo in fine huius capitis, *quæſt. 2.*

Columbus, *lib. 11. c. 3.* etiam inter mediaſtinum, id eſt, duplicem pleuram, thoracem in duo ſecantem materiam aliquam colligi poſſe ſtatuit, quæ perforato ſterno tutò ſatis extrahi poſſit, à diligenti chirurgo, reíque Anatomicæ peritiſſimo.

Thorace aperto pus non confertim, ſed ſenſim euacuandum; cùm ſi confertim euacuetur, æger moriatur, vt modò ex Hippocrate dictum. Etſi ſufficit, ſi primò ℔. j.ß. extrahatur, poſtea ſingulis diebus paulò minus. *Pus ſenſim euacuandū.*

Si denique neque per tuſſim, neque per vrinam, neque per aluum materia euacuetur; neque etiam æger ſectionem admittat, vel tolerare poſſit, vix euadet, ſed phthiſi morietur. Nonnulli tamen ſuadent, vt materia inſenſibiliter diſcutiatur & abſumatur decocto ligni guaiaci, ſarſæparillæ, chinæ & ſimilium, extra verò impoſitis emplaſtris & fomentis diſcutientibus: Et tentari poteſt illa curatio, ſed vix ægrum liberabit. Si tamen experiri libeat, poteſt fieri tale fomentum. *Inſenſibiliter diſcutiētia.*

℞. *Rad. ariſtol. rotund. ireos*, an. ℥. j. *acori veri, althææ*, an. ʒ vj. *hyſſop. origan. praſſ. ſcabioſ.* an. m̃. j. *flor. melil. chamæm.* an. m̃. ʒ. *agaric.* ʒ. ij. Coqu. & decocto ſpongia imbuatur & thoraci imponatur. Poſt fomentationem pectoris regio inungatur oleo nardino, irino, anethino: Vel imponatur hoc emplaſtrum.

℞. *Empl. diachyl. magni de melilot.* an. ℥. j. ß. *ol. irini*, ʒ. vj. *pulu. rad. ireos, ſpicæ, puleg.* an. j. *ceræ* q. ſ. F. emplaſtrum. Vel ℞. *Cortic. radic. vlmi, radic lilior. albor.* an. ℥. iij. *malu. violar. hyperici, chamæmeli* an. m̃. j. Coq. & contundantur. Adde *fermenti ex atro pane* ℥. iij. *farin. ſem. lini, fœnigræci*, an. ℥. j. ß. *ol amygd. dulc. vel butyri ſ. ſale, ol. violar.* an. ℥. ij. F. Cataplaſma.

Diæta.

Curationem non parùm diæta adiuuat. Sit nimirum victus ratio ſiccans, attenuans, & abſtergens. Ideóque *Diæta.*

cibi condiendi hyſſopo, fœniculo. Vtiles ſunt amygdalæ, pineæ: optima eſt ptiſana cum melle, ſi ad aluum vergat materia. Vtilis eſt & beta & braſſica cum butyro cocta. Si ad renes, ius cicerum cum petroſelino. Abſtineat æger à leguminibus, fructibus. Potus conueniens eſt hydromel, præcipuè hyſſopo conditum. Vinum oligophorum etiam concedi poteſt, niſi febris ſit magna.

QVÆSTIO. I.

Qualiſnam ſit febris, quæ empyemati coniungitur.

Qualiſnam ſit febris quæ empyemati coniungitur.

Febrem empyemati coniungi certum eſt. Vapores enim putridi ex pure cordi vicino communicantur, quod inde incaleſcit, calorémque p.n. in totum corpus diffundit. Verùm qualiſnam ſit febris illa, non eadem videtur eſſe omnium ſententia. Nos ſuprà diximus eſſe illam lentam putridam, quæ interdiu mitior eſt, circa veſperam exaſperatur, & noctu eſt acerbior, tandémque hecticam inducere poteſt; quod iam porrò explicandum.

Nonnulli quidem febrem iſtam ſaltem hecticam planè eſſe putant. Verùm putridæ notæ ſatis adſunt, & inter reliquas etiam circa noctem exacerbatio. Galenus equidem, *1. differ. febr. c. 9.* empyicorum febrem etiam ad hecticas refert; quod verò interdiu minus, noctu magis infeſtat, ad alimentum aſſumptum & vaporem ex eo ad ſolida membra calentia diſtributum refert, *2. prognoſt. t. 60.* Verùm etſi non negemus, ſi febris empyicorũ hecticam tandem cibi adſciſcat, poſt ſumptum cibũ ob cauſſam modò dictam exacerbari poſſe, tamen ſi illud hac ſaltem de cauſſa fieret, non ſolùm veſperi poſt cœnam, ſed etiam de die poſt prandium, & ita bis, non verò præcipuè ſub noctem, exacerbari debet.

Alij hæc fieri dicunt, quia pus propius ad ſanguinem pituitoſum (pituita autem circa veſperam mouetur) quam alium quemuis humorem accedat. Verùm pus ad naturam pituitæ non accedit, ſed potiùs à calore p. n. fiat, & in thorace detentum incaleſcit. Ideóque aliqui id ob humores aduſtos & melancholicos accidere exiſtimant, qui

qui cum vesperi & noctu moueri soleant, non mirum esse putant etiam febris empyicorum exacerbationem vesperi incipere & noctu durare. Quod cuilibet perpendendum relinquimus;cùm & alij morbi, qui non sunt melãcholici, noctu exacerbari soleant,scribítque Hippocrates, *lib.3. de morbis : In omnibus lateris morbis dolores ferè interdiu, quàm noctu,leuiores sunt.* Cuius rei caussa,saluo cuiusque iudicio, & hæc esse posse videtur, quòd nocturno tempore pus magis elaboratur,secundùm Hippocratem,2. *aph.* 47. *Dum pus fit, dolores ac febres magis fiunt, quàm confecto.* Cùm enim nocturno tempore calor & spiritus ad interiora vergant, natura eo tempore ad concoquendam materiam magis apta videtur. Etsi verò in empyemate pus iam confectum sit : tamen quia natura nunquam est otiosa,ea materiam purulentam,quamdiu in corpore hæret,magis magísque elaborare nititur.

QVÆSTIO. II.

Quo in loco sectio thoracis in empyicis instituenda sit ?

Quo in loco sectio thoracis in hoc morbo sit instituenda,non omnes idem docent. In Instit. *l.1. p. 1. sect. 2. cap.* 7.inter 5. & 6. costam sectionem faciendam esse diximus, fecimúsque id autoritate Pauli Æginetæ, *lib.6.cap.4.* & Hieron. Fabric. ab Aquapend. *de operationibus chirurgicis, cap. de thoracis sectionibus*, qui pluribus ibi hac de re agit,& consuli potest. Alij tamen aliud sentire videntur. Hippocrates,2.*de morbis*,de suppuratione ex peripneumonia agens,si vtróque in latere pus sit,sinistrum latus eligit, quòd eo loci minùs lethalis sit operatio , propterea proculdubiò, quod epar gibba sui parte diaphragma sursum eleuat, & vt locus magis tumidus est & dolet , sectionem instituit,sed locum determinatum seu costam ibi non definit.Alibi verò, *in lib.de intern. affectibus*,cutem & carnem vsque ad tertiam costam ab vltima secat,& postea terebrâ cauâ costam perforat. *Quo in loco sectio thoracis instituenda.*

Guido de Cauliaco , *Chirurg.suæ doct. 2. cap.5.*apertionẽ thoracis fieri iubet inter 3. & 4. costam;securiùs tamen in-

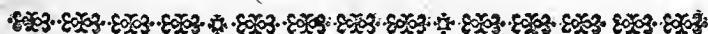
inter 4. & 5. Amatus Lusitanus, *cent.* 5. *curat.* 61. etiam inter 3. & 4. costam sectionem feliciter institui docet, idque in Anatomia Ferrariæ se deprehendisse. Scribit imò etiamsi intra 2. & 3. costam sectio instituatur, id sine læsione septi transuersi fieri posse, aliósque, qui loco altiore sectionem instituunt, reprehendit. Heinricus Smetius *miscellan. lib.* 7. *p.* 355. & *lib.* 10. *p.* 533. sectionem inter 10. & 11. costam notham, seu proximè & contiguè vndecimæ, hoc est, inter penultimam & antepenultimam costam à iugulo deorsum numerando, seu inter secundam & tertiam sursum ab vltima costa notha numerando sectionem feliciter, & cum ægri commodo ac salute instituisse refert.

Duo in locis electione obseruãda. Ex hoc dubio vt nos expediamus, sciendum, duo in loci electione attendenda esse: primum vt operatio tutò instituatur, id est, nihil in thorace, vnde ægro aliquod periculum imminere possit, violetur, pericardium scilicet, pulmones, diaphragma, venæ item & arteriæ insignes ac nerui; secundò, vt per locum, in quo sectio instituitur, pus commodè euacuari possit. Ne ergo pericardium violetur, thorax neque in anteriore, neque in posteriore parte perforandus est, sed in latere. Ne autem violetur diaphragma, sectio in loco non nimis humili peragenda est, ne diaphragma, quod pleuræ annectitur, & quod in respirando eleuatur, vulneretur. De quibus prolixiùs agit Hieronymus Fabricius, *loc. alleg.* Vt autem pus commodè effluere possit, sectio loco non nimis alto instituenda, è quo pus non facilè effluere possit.

Decisio quæstionis. Ex quibus decisio huius quæstionis facilè patet. Ij enim qui inter 5. & 6. costam, aut certè inter 4. & 5. sectionem instituũt, tutissimum locum eligunt. Aliàs enim si loco humiliore instituatur sectio, metus est, ne simul diaphragma lædatur, quod non fit sine periculo, cùm pars sit neruosa. Quod ipsum etiam præcaueri iussit Hippocrates, 3. *de morbis*: *Quod si*, inquit, *præ crassitudine humor non fluctuet, vix spiritum frequenter trahat, & pedes intumescant, & tussicula aliqua adsit, ne te decipiant hæc, sed thoracem pure plenum esse probè noris, proinde in terra Erytriade liquida, vel trita ac tepida linteum tenue tingito, eóque thoracem circumcirca*

circa integito, & quâ parte primùm resiccatum fuerit, eâ secato auturio quàm proximè ad septum transuersum, cauendo tamen, ne hoc ipsum lædas. Qui verò inter 3. & 4. inter 2. & 3. costam sectionem instituunt, locum ad puris euacuationem commodissimum eligunt. Quo enim foramen propius est diaphragmati, pus faciliùs effluit, sicut videmus, ex dolio liquorem omnem faciliùs effluere, si versus fundum proximè foramen fiat. Itaque vt hæc concludamus, consultissimum est, Hippocratis consilium, *in 3. de morbis*, sequi, & explorare, quo loco pus maximè hæreat, & in eo sectionem instituere, quàm proximè ad septum transuersum, cauendo tamen, ne id lædatur. Et credibile est diaphragma à puris copia deprimi, vt non tantum eleuetur, quantum in homine sano; & proinde loco etiam humiliore sectio sine periculo & læsione diaphragmatis institui possit. Si verò de hoc dubitetur, & proinde quis tutò omninò agere velit, & Paulum Æginetam ac Fabricium ab Aquapend. sequi, is ægrum postea ita locare debet, vt pus commodè effluere possit.

De thoracis etiam in empyemate sectione videatur Vesalius, in *opusculo hac de re edito*, quod allegat Schenckius *lib. 2. obs.* 131.

CAPVT XX.

De Hydrope Pectoris.

EMPYEMATI cognatus affectus est, quem ὕδρωπα & hydropem pulmonis ac pectoris nominant. Vt enim in empyemate pus in thoracis cauitate colligitur: ita in hydrope pectoris aqua & serosi humores in cauitate thoracis colliguntur; quibus & ipse pulmo sæpè repletur. De quo Hippocrat. 2. *de morb.* quem locum suprà, *c.* 9. adscripsimus. Et aliquot morbi huius historias ex variis autoribus collegit Schenckius, *lib.* 2. *obs.* 52. *& seqq.* Vnum etiam exemplum habet Dn. D. Gregor. Horstius, *in epistol. Medic. sect.* 11. *pag.* 44. annotauíque etiam similem obseruationem Dn. D. Doringij, *lib.* 2. *de febr. cap.* 12.

Cùm autem affectus hic, etsi forsan satis frequens, cognitu sæpè satis sit difficilis, ac plerumque mali caussa in obstructa pulmonis vasa solùm referatur, vnam atque alteram eius historiam è Caroli Pisonis, *lib. de morb. ex illuuie serosa*, addere libet. Primò refert Nobilem virum annos octoginta iam excedentem sensim graui difficultate spirandi opprimi cœpisse, & ea quidem, quæ de nocte potissimùm ei negotium exhiberet sub primum somnum. Tum enim suffocationis periculum subitò somnum interrupisse, vt è lecto surgere & ad fenestras liberiorem aërem captare cogeretur, & spiritum altum traheret, nullibíque locorum consistere placidè posset: Quæ angustia sensim die proueniente remittebat, & sub noctem iterum vrgebat. In mortui cadauere repertus pulmo & præcordia in plurima aqua septis thoracis interclusa innatantia.

Alius nobilis cum inueterata orthopnæâ multis annis ac febre laborasset, morbi vi tandem subitò iugulatus est. In eiuscadauere, præter inflammatorium in epate tumorem repertus hydrops thoracis, sed in vno dumtaxat latere, & pulmo vesicis humore consistente, lentóque, ac pellucido instar albuminis oui prægnantibus refertus.

Caussæ.

Caussæ. Statuunt quidem nonnulli, etiam à cerebro par asperam arteriam serosam illam materiam descendere. Verùm probabile non est, tantam copiam à cerebro defluere; & si id fieret, in pulmones destillaret, & diuturna tussis præcessisset, de qua tamen, qui hoc malum incurrunt, sæpè conqueri non solent. Credibile magis est, humorem serosum vel colligi primario pulmonis vitio, dum is frigidus est & debilis, & alimentum suum non benè concoquit, sed in aquosum humorem mutat, vel in toto corpore, vel, ac præcipuè, circa epar & lienem in abdomine colligi, atque inde aut cum ipso sanguine ad pulmonem mitti, aut abdominis cauitate cæcis ductibus in thoracem penetrare, quod in hydropicis sæpè animaduersum. Hinc accidit vt malum quandóque in thorace initium sumat, & tandem in hydropem degeneret: & contra sæpè euenit, vt in hydropi

dropicis humor ſeroſus ex abdomine in cauitatem pectoris penetret. Per quas vias autem humor ſeroſus in cauitatem thoracis penetret, non adeò planum, & poteſt id forſan variis modis accidere. Nam vel vaporis ſpecie humor in cauitatem thoracis penetrare poteſt, ibíque rurſus condenſari; quod facilè fieri poteſt, cum membrana thoracem intus ſuccingens ſatis denſa ſit: vel etiam ſerum ſub propria forma è vaſis thoracis, in quibus abundat; vt in ventre inferiore in abdomen: & vt Hippocrates, 6. *epid*. loquitur, ἀνευρίσκει φύσις αὐτὴ ἑαυτῇ τὰς ἐφόδους οὐκ ἐκ διανοίας, *Inuenit natura etiam ſine ratione ſibi ipſi vias.*

Et plerumque in ventre inferiore cauſa mali hæret, ac nutritionis viſcera ſcirrhoſa, aut veſicis aqua plenis referta deprehenduntur: vnde etiam pedes intumeſcunt, facies pallet, & cachexiæ ſigna adſunt. Accidit autem hoc malum præcipuè iis, quibus thorax, ac pulmo vel à primo ortu, vel ab occaſione aliqua debilis eſt, & ad recipiendos ſuperfluos humores aptus. An verò etiam à corde vel pericardio humor hic prouenire poſſit, conſiderandum lectori relinquo. Semper enim humor aliquis in pericardio reperitur, qui præter naturam etiam augeri poteſt, cùm ſanguis arterioſus admodùm ſeroſus ſit, & hinc ad thoracem penetrare. Videatur etiam Columbus, *lib*. 5. *anatom.* de hydropica, in qua epar & lien ſaluus inuentus fuit, abſceſſus verò & putredo in corde. Et Dodonæus *in anatom. cap*. 35. *obſ. Beniuen.*

Differentiæ.

Differentia præcipua eſt, quòd aliquando aqua in toto thorace continetur, aliquando in altera ſaltem eius parte. *Differentiæ.*

Signa diagnoſtica.

Percipitur in thorace dolor grauans ob materiæ aquoſæ abundantiam, & plerumque ſonitus aquæ fluctuantis, dum æger corpus mouet, deprehenditur. Tuſſis eſt ſicca. Etſi enim materia multa in pectore abundat: tamen natura eam nec coquere, nec ob tenuitatem expellere poteſt. Reſpiratio eſt difficilis, frequens & parua, ægérque quaſi *Signa.*

ſuffocari videtur, ob organorum reſpitationis anguſtiam, & diaphragmatis à materia incumbente compreſſione; & in primis illa in reſpirando difficultas, & crebritas ſomni primo tempore ægrum ſubitò inuadit. Sitis eſt moleſta, ob pulmonem exſiccatum. Etſi enim aqua in thorace abundat, ea tamen ſalſa eſt. Appetitus deiicitur: accidunt interdum animi deliquia & palpitatio cordis, color faciei pallidus eſt, & palpebræ ac pedes intumeſcunt: latus intrinſecus acetum olet, non tamen ſemper, ſi ſcilicet materia in thorace moram trahat & corrumpatur. Accedit interdum etiam febris, cuius quoque Hipp. *alleg. loc.* meminit. Materia enim iſta ſeroſa in thorace moram trahens acrimoniam acquirit, tandémque putreſcit & febrem accendit.

Prognoſticum.

Prognoſticum. Malum eſt curatu difficile, & raròſanatur. Vt hydrops ex caloris natiui viſcerúmque debilitate prouenit, ita & hîc ex eadem cauſſa ortum habet. Et licèt quandóque morbus ſpontè ſolui videtur, erumpente ad aluum aquâ: tamen paulò poſt malum, & quidem grauius, recrudeſcit, & incrementum paulatim ſumit, tandémque in hydropem vertitur, ægérque ſuffocatur.

Indicationes & Curatio.

Indicationes, & Curatio. Materia aquoſa pectus & pulmones replens euacuanda, eiúſque generatio, vndecúnque etiam proueniat, præcauenda. Et quia humor hic coctionem nullam recipit, eam etiam expectare opus non eſt, ſed ſtatim eum euacuare conuenit iis medicamentis, quæ aquas è corpore educere ſolent. Vt viæ tamen, per quas effluere debet, aperiantur, commodum fuerit. Hinc etiam Autor libri, *de morbis, loco ſuprà cap. 9. alleg.* ſcribit, ſi materia ad aluum erumpit, ægrum ſtatim ſanum & à morbo liberatum videri. Et obſeruatum, morbum hunc permutatum fuiſſe in herniam aquoſam, ſimúlque per aluum effluxiſſe aquam, & ſic euaſiſſe ægrũ, & integrè reſtitutum fuiſſe. Id quod accidit vbi non ex toto materia ad pectus fertur, nec viſcera naturalia, nec pulmones infiniter læſi sũt. Secus enim ſi res ſe habeat, temporis progreſſu aluus incendetur, eadémque illa, vel

adhuc

adhuc amplius patietur æger, vt idem autor ibidem loquitur.

Vtilia autem hîc sunt inprimis mechoacanna, radix gialapa, gummi gotte, succus radicum sambuci ad ℥. j. vel ℥. j. ß. sumptus, succus radicum ireos, elaterium ad ℊ iij. exhibitum. Educenda est autem materia paulatim & medicamenta purgantia repetenda sunt; Hippocrates & antiqui etiam sectionem thoracis instituebant, de quâ capite præcedente dictum. Verùm cùm ea præsentem solùm materiam exhauriat, futuræ autem regenerationem neutiquam prohibeat, si pulmones vel viscera sint corrupta, omninò inutilis est, & Medico ignominiam parit.

Potest tamen etiam serum per vrinam euacuari. Atque ab hoc auxilio Cæsar Maximilianus II. plurimum commodi sensit, qui cum pectoris hydrope cum cordis palpitatione ad annos viginti laborasset, vno interdum die ad sex libras minxit, cúmque motus ille materiæ impeditus esset, suffocatus est, vt refert ipsius Medicus, Ioh. Crato, *in epistol. à Scoltzio collect. epistol.* 137. Diuretica autem talia proponentur *de hydrope.* *Diuretica vtilia sunt.*

Est etiam vtilis aqua hæc D. Doringij. *Aqua D. Doringij.*

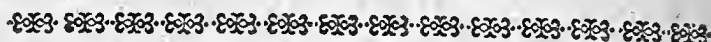
♃. *Rad. calam. aromat. emphani marini* an. ℥. iij. *rusci*, ℥. j. *cortic. & sem. ebuli*, an. ℥. ß. *agrimon.* ɱ. j. Incisa & commixta cum *epate & pulmone vituli* Infundantur hor. 24. in *aq. apij, cotulæ fœtidæ*, an. ℔. iij. *vini Rhenani* ℔. ij. Fiat s. a. destillatio suspensâ in alembico *Cortic. citri siccor. in nodulo ligat.* ℥. ß.

Verùm etsi modis his omnibus materia quandóque euacuari possit: tamen id semper tentare adeò tutum non est; cùm à calore medicamentorum agitata materia difficilem respirationem, suffocationémque excitare possit. Ideóque tutissimum videtur, vt materia sensibiliter euacuetur aperto thorace. Et quidem maturè id faciendum secundùm præceptum Hippocratis, 6. *epidem. sect.* 7. ὑδαλώδεας θώρακα τέμνειν, ne ab aqua pulmones corrumpantur. Materiâ euacuatâ danda opera, vt eius generatio prohibeatur, viscerúmque morbi, intemperies, obstructio, schirrus medicamentis, de quibus in doctrina de hydrope dicetur, emen- *Cautio.*

emendetur. Et cum materia ſeroſa facilè rurſum generetur, eius purgatio per interualla repetenda.

Cauteria. Cauteria quoque in cruribus præcipuè, & fonticuli excitandi, per quos ſemper materiæ aliquid euacuetur.

Diæta. Victus ratio ſit, qualis hydropicis præſcribitur.

CAPVT XXI.

De vertebrarum dorſi luxatione, & gibboſitate.

Vertebrarum dorſi luxatio. SPINA dorſi è multis vertebris componitur, quæ peculiari articulatione inter ſe cohærent & connectuntur vt ad inflectendum, in anteriora præſertim, apta ſint, in quo motu ne ſedibus ſuis excidant, vertebræ multis & variis ligamentis firmatæ ſunt. Quandóque tamen cauſſarum præternaturalium violentia è ſede ſua exturbantur, & quidem nunc totæ, quæ luxatio eſt, nunc ex parte ſaltem, quæ ſubluxatio nominatur.

Primæ vertebræ luxatio. Et quidem primæ vertebræ caput inſidet, è qua tamen quandóque verſus poſteriora etiam excidit, quo fit, vt ſpinalis medulla comprimatur, mentúmque ad pectus flectatur, vnde & eloquendi & ſpirandi potentia tollitur, homóque ſubitò iugulatur.

Ceruicis vertebrarum luxatio. Ceruicis verò vertebræ & luxantur & ſubluxantur. Et ſi integrè luxantur celeriter homo interit. Etenim ſpinalis medulla in prima origine & nerui ab ea oriundi comprimuntur, vnde ſpiritus animales, in membra inferiora influere non poſſunt, & ipſa reſpiratio tollitur. *Subluxatio.* Subluxatio verò fit in partem anteriorem, & tum collum diſtorquetur, caput moueri nequit, facies liuet, locus affectus dolet, & ſpirandi ac loquendi difficultas adeſt. Malum tamen minus periculoſum eſt, quàm luxatio. Statim verò iis occurrendum. Quod fit, ſi æger in humili ſella ſedeat; Chirurgi verò miniſter toto corpore ſcapulis & humeris ægri incumbat, Chirurgus autem caput vtrimque ad aures comprehenſum concutiat, & in omnem partem moueat, donec vertebra ſuo loco reſtituatur. Quod vbi factum, dolor

ſtatim

statim remittit, capútque iterum moueri potest.

Gibbositas.

Eius species.

Frequentissima verò luxatio dorsi est, quæ in genere Gibbositas nominatur, & qui ea laborant, Gibbi dicuntur. Luxatio autem ista non est eiusdem generis. Luxantur enim vertebræ vel extra vel intrò, vel ad latus alterutrum. Et quidem ad latera id fit frequenter, extra frequentissimè; intrò rarissimè, eâ de caussa, quia in spinæ parte, quæ cauitatem thoracis spectat; inter vertebras est cartilago multa & crassa, quæ prohibet, ne spina facilè versus anteriora luxari possit, in reliquis verò positionibus nullum adest impedimentum.

Κύφωσις, seu gibbositas.

λόρδωσις, seu repanditas.

σκολίωσις, seu obliquatio.

Cùm versus exteriora vertebræ luxantur, & sedibus suis excidunt, tumor in dorso apparet, malúmque hoc propriè Græcis κύφωσις, κύβωσις & ὕβωσις, Latinis Gibbositas nominatur. Si verò versus anteriora fiat luxatio, cauitas in dorso apparet, tumor verò ante & circa sternum, & tum λόρδωσις appellatur, quod verterunt repanditatem, recuruitatem & gibbositatem ad interna. Si autem in latus alterutrum fiat luxatio, dicitur σκολίωσις, obliquatio & tortuositas.

Σεῖσις, seu quassatio vertebrarum.

Galenus 3. *de artic. text.* 2. *&* 6. *aphor.* 46. quartum adhuc vitium vertebrarum spinæ dorsi adiungit, quod σεῖσιν, id est, quassationem nominat, quando vertebrarum iunctura & compages dimouetur, vertebræ tamen in sede sua manent. Quod malum aut certè huic cognatum, forsan est illud malum, quod Germani *das Vuebethun* appellant, & quod nonnulli frequenter pati dicuntur. Conqueruntur hoc modo affecti de dolore dorsi & circa ventriculum, appetitus deiicitur, nonnulli vomunt, caput dolet, nonnullos etiam & præcipuè infantes calor quasi febrilis corripit, imò sæpè febris satis magna, quæ ob symptomata coniuncta malignam quandóque simulat. Atque hoc sibi accidere dicunt, cùm graue onus aliquod sustulerunt, vel alio modo vehementer & inordinatè spinam dorsi mouerunt aut inflexerunt.

Curatio.

Curandi rationem hanc habet. In infantibus candelam ceream accensam vmbilico applicant, & ollulam imponunt, eámque instar cucurbitæ affigunt & adhærere permittunt,

mittunt, donec spontè decidat. In adultioribus verò quasi luxationem hoc malum curant, atque alij aliter. Plerique brachia decussatim pectori iniiciunt, manibus interdum reflexis, quas alius à tergo sedens & genua sua dorso applicans apprehendit, ægrúmque hoc modo concutit, donec quidam strepitus audiatur. Tum enim vertebris suam compagem restitutam esse dicunt. Exhibetur etiam cum commodo *vnguentum rubrum potabile oculi cancrorum* & similia, quæ lapsis & percussis exhiberi solent medicamenta. Mulierculas etiam sæpè falsò ad hoc malum præcipuè in infãtibus recurrere scio, & licet infãtes febribus laborẽt, id huic malo imputant. Si quid tamen tale seu infantibus, seu adultis reuera accidit, caussa est σεῖσις, seu quassatio vertebrarum ex caussa aliqua violenta, & quidem vndecimæ, vel vicinæ alicuius vertebræ, vbi orificium ventriculi dorso alligatur, è cuius & membranarum id dorso annectentium extensione præter naturam ista symptomata oriri credibile est.

Curuitas decrepitorum. Nonnulli adhuc quintum genus addunt curuitatem scilicet, quæ decrepitis accidit, quod tamen potius incuruitas, vt dixi, quàm gibbositas nominandum; cum iis, qui corpore sunt procero, in decrepita ætate corpus in anteriora incuruetur, vertebris quidem non luxatis, sed totâ spinâ incuruatâ

Differentiæ.

Differentiæ. E quibus, quæ luxationis vertebrarum sint differentiæ, patet. Addo & hoc, quod aliquando ea accidit in thorace, aliquando sub diaphragmate.

Caussæ.

Caussa externa. Caussæ à quibus vertebræ loco suo dimouentur, sunt vel externæ, vel internæ. Externæ sunt casus, percussio, inflexio nimia, & similes caussæ violentæ. Quò pertinet etiam nutricum imprudentia, quæ infantes fasciis nimis arctè aut inæqualiter constringunt, aut in brachiis gestant, antequàm spina tam firmata est, vt erecti sedere possint, aut si, dum infantes è cunis eleuant, dorsum manu alterâ non fulciunt. Huc referenda est & vestium nimia constrictio, ob quam caussam puellæ gibbosæ interdũ *Nutricũ incuria in infantibus fasciis constringendis.*

fiunt

fiunt, dum matres, vt eas iunceas reddant, thoracem arctius & violenter constringunt. Consuetudo etiam frequenter corpus in partem anteriorem vel latera flectendi malo huic materiam præbere potest.

Caussæ internæ sunt, primò natiua & vitiosa in vtero conformatio, vnde etiam sæpè hæreditarium malum est. Deinde humores vitiosi, qui ligamenta spinalis medullæ laxiora reddunt, siue aliunde affluant, sicut id à capite factum esse annotauit Guillelmus Fabricius, *cent. 1. obser. 45.* siue circa spinam à natiua vel adscititia earum partium imbecillitate colligantur. Quo facit maximè ligamenti neruosi, quo vertebræ connectuntur omnes, debilitas. Id enim cũ tenaci & glutinoso humore ob motus vertebrarum commoditatem circumfusum sit, ei nonnunquam alius frigidus crassus humor per catarrhos commiscetur, vnde ligamentum hoc & nexus vertebrarum laxior redditur, vel tumor excitatur. Tertiò tumor intus ad spinalem medullam natus, de quo Hippocrates *6. aphor. 46.* Talia enim tubercula, vt & musculi adiacentes, si intumescant, vertebras loco suo dimouent. Trahuntur autem & dimouentur à talibus tumoribus vertebræ nunc intrò, nunc extra, pro situ tumoris. Si enim tumores duo obsideant ligamenta interna duarum aut plurium vertebrarum, inter quas vna, duæ vel plures interiectæ sunt vertebræ nullo tumore occupatæ, tum vertebræ à suis ligamentis tumentibus trahuntur, compellúntque vertebras, quæ sunt intermediæ, à suo loco dimoueri, & fit κύφωσις, perinde ac ramus viridis, si eius duo extrema in se cõtrahantur, in medio curuatur. Si verò vnus, vel duo, vel plures tumores, inter quos nulla interiecta est vertebra adsint, ligamenta, quæ occupant, ad se trahunt in partem interiorem; & sic simul vertebra intrò trahitur & fit λόρδωσις. *Interna.*

Signa diagnostica.

Malum hoc visui & tactui patet. Et quod vertebræ suo loco motæ sint, & quo in loco visu & tactu explorari potest. An etiam vertebræ versus interiora, vel exteriora, vel ad latera luxatæ sint, visu dignoscitur. Symptomata tamen etiam prouenientia mali eius qualitatem edocent. *Signa.*

cent. In κυφώσει vertebrarum thoracis spiritus difficulter & cum sono trahitur, sternum fit strictiùs. In λορδώσει maxima adest spirandi difficultas, mouendíque in partibus inferioribus impotentia. In σκολιώσει plerumque excitatur paralysis in parte luxata, & conuulsio in opposita. Quibus spina ad lumbos gibba est, renum & vesicæ vitia superueniunt, & plerumque sunt infœcundi. Ad paralysin tamen partibus inducendam in primis, modus luxationis multùm potest. Si enim luxatio fiat repentè & sit magna, compressa spinali medulla & neruis inde oriundis accidit paralysis. Si verò sensim vertebræ luxentur, interim spinalis medulla, quæ mollis est, extendi potest, vnde nihil mali patiuntur. Qua de re videatur Galenus, *4. de loc. aff. cap.3.* Symptomata, quæ ex luxatione duarum vertebrarum lumborum ex lapsu ab arbore superuenerunt, recenset Guillelmus Fabricius, *cent. 5. obs. 65.* Post casum, inquit, superuenit dolor acerbissimus, qui longum tempus durauit, cibum indigestum euomuit, nihilque cibi & potus per aliquot dies retinere potuit. Febris quoque ardentissima, sitis inexhausta, vigiliæ, inquietudo, ariditas linguæ, tandémque delirium superuenit. Statímque post casum inferiores partes corporis ab vmbilico paralysi correptæ fuerunt; quapropter nec excrementa alui, nec vrinam continere potuit. Gibbis plerumque anhelitus fœtet; quia vt Aristoteles docet, thorax est angustior, quàm vt pulmones satis dilatari possint, vnde humores & vapores in eo corrumpuntur.

Prognostica.

Prognostica. 1. Morbus hic est curatu difficilis, præsertim si malum ampliùs non sit recens, & sæpè est incurabilis.

2. Hæreditaria, & quæ à primo ortu, & conformatione obtingit, gibbositas incurabilis est.

3. Quæ à caussa externa fit gibbositas sæpè est sanabilis, at quæ ab interna, vix vnquam sanatur.

4. Si plures vertebræ ordine sese consequentes simul luxentur, minus periculosum malum est, quàm si vna saltem luxetur. Vna enim vertebra si saltem luxetur, cùm in acutum angulum desinat, spinalem medullam comprimit, &

& eam valdè lædit. Si verò plures vertebræ simul luxentur, & obtusum angulum efficiant, minus spinalem medullam comprimunt.

5. Luxatio integra longè periculosior est, quàm subluxatio; quia grauiora symptomata infert.

6. Luxatio introrsum facta ferè habetur pro incurabili ab Hippocrate *libr de art.* Paulo Ægineta, *lib. 6. cap.* 117. Auicenna, *lib.* 4. *fen.* 5. *tract.* 2. *cap.* 21. Quomodo enim quis ab anteriore parte per ventrem coactionem facere possit? Guillelmus Fabricius tamen *cent.* 5. *obs.* 69. id non planè pro impossibili habet, & modum curandi ibi proponit, vt infrà dicetur; sed videtur difficilis, modò non sit planè impossibilis.

7. Quicunque Gibbi ex asthmate vel tussi fiunt, ante pubertatem moriuntur. Hippocrates, *6. aphorism. 46.* Calor enim circa annos pubertatis auctior maiorem & liberam respirationem requirit: Ipsa quoque viscera in thoracis cauitate, cor & pulmo augentur. Quia verò tuberculum in maiorem molem excrescit, & ipse thorax non fit amplior, impedita spiratione calor insitus paulatim languescit, tandémque suffocatur. Et cùm ob ipsam asthmaticam dispositionem difficilis fiat respiratio, malum duplicatur, gibbositate accedente, vt non sit mirum, hominem in adolescentia mori.

8. Qui verò Gibbi fiunt ex aliis caussis, quàm humoribus frigidis, vt tussi, ictu, humorum defluxu non necessariò tam breuis vitæ sunt, sed sæpè diu viuunt.

9. Qui verò Gibbi fiunt post pubertatem, cùm in iis thorax iam naturalem magnitudinem habeat, non tam citò moriuntur.

10. Quicunque ab infantia statim Gibbosi sunt, iis costæ vel parùm vel nihil in latum crescunt, sed foràs antrorsum porriguntur, vnde pectori sua latitudo decedit, atque inde fiunt asthmatici, pulmonibus compressis. Quin etiam ceruicem ad magnam vertebram in anteriorem partem recuruatam habere coguntur, vt & iis caput pronum sit. Id igitur magnam faucibus angustiam exhibet, cùm intrò vergat.

Curatio.

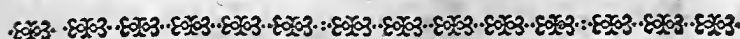
Curatio. Indicatio hîc vnica eſt, vertebram ſua ſede, è qua prolapſa eſt, reſtituere, id quod in tenellis corporibus fieri poteſt, in luxatione extrorſum facta, ſi ſpina dorſi, quæ ad extra gibba eſt, quotidie ab axillis ad os ſacrum verſus leniter manibus intrò cōprimatur. Iiſdem corporibus adhiberi poſſunt thoraces ferrei, quibus vertebræ ad ſua loca intrò comprimuntur & compelluntur, qualem depinxit Ambroſius Paræus *lib.* 22. *cap.* 48. vel ſaltem lamina ferrea thoraci inſuitur, & emplaſtra & inunctiones ex medicamentis neruos roborantibus & conſolidantibus adhibentur, de qua vide Guillelmum Fabricium, *cent.* 5. *obſeruat.* 67.

In adultis verò gibboſitas non niſi Chirurgiæ opera, & plerumque per peculiaria inſtrumenta, quæ depingere faciliùs, quàm deſcribere, curantur. Qua de re videatur Hippocrates, 3. *de articul.* & Galenus, *in comm.* Oribaſ. *de machinis c.* 35. Paulus Ægineta *lib.* 6. *c.* 117. Cornel.Celſ. *lib.* 8. *c.* 14. Paræus *lib.* 5. *c.*15. *&* 16.

Luxatio verò ſpinæ dorſi ad interiora ab omnibus penè habita eſt pro impoſſibili. In corporibus tamen tenellis, ſi malum ſit recens, emplaſtra fortiter adhærentia applicari poſſunt, quibus auulſis ſpina verſus exteriora retrahi poteſt, de quibus dictum, *lib.* 1. *p.* 1. *cap.de cranij depreſſione*, & etiam *cap. ſeq.* dicetur.

In adultis verò etiam aliquid tentandum cenſet Guillelmus Fabricius, *cent.* 5. *obſ.* 69. primò quidem extenſione, & ſpinæ eiuſdem nunc in dextrum, nunc in ſiniſtrum latus concuſſione, & ventris in altum eleuatione, per inſtrumenta ab Oribaſio & Paræo, *locis allegat.* depicta. Deinde dorſi inciſione, vſque ad vertebram luxatam, & vertebræ, quæ poſt inciſionem tenaculis aptis in appendice deprehendenda eſt, in altum eleuatione. Verùm modus hic tutus vix videtur, & pauci tam ancipiti curatione ſeſe ſubiiciunt.

CAPVT

CAPVT XXII.

De fractura spinæ & vulneribus spinalis Medullæ.

INTERDVM etiam accidit, vt à caussis externis & violentis spina & eius vertebræ frangantur, & contundantur. Fractura plerumque lethale malum est, ob spinalis medullæ & neruorum læsionem. In contusione hoc vsurpetur cataplasma: *Fractura spinæ.*

℞. *Farin. hordei, fabar.* an. ℥. j. *semin. fœnugræc.* ℥. ß. *pulu. flor. chamæmel. absinth. cumini*, an. ʒ. ij. *croci* ℈. ß. *rad. consolid. maior. minoris*, an. ℥. j. ß. *Contusio spinæ.*

Radices ad mollitiem coquantur & per setaceum traiiciantur, postea adde reliqua, & fiat s. a. Cataplasma.

Si spinalis medulla vulnerata sit, cùm ex ea partes inferiores neruos accipiant, inferiores partes omnes vel resoluuntur, vel conuelluntur, malúmque est periculosum, quia cerebrum in consensum trahitur, ac dolor & febris excitatur, raróque ægri, præsertim si vulnus sit magnum, conualescunt. De quo etiam Hippocrates, 2. *prædict. Si spinalis medulla aut ex casu, aut aliâ quapiam caussa externa, aut sua sponte laborarit, & crurum impotentiam facit, vt ne tactum quidem percipiat æger, & ventris & vesicæ, adeò vt primis quidem diebus stercus aut vrina nisi coactè reddatur. Quod si morbus inualuerit, & stercus & vrina ægro inscio prodit, tandémque non longo post interuallo perit.* *Vulnera spinalis medullæ.*

Cùm autem spinalis medulla quasi cerebrum oblongatum sit, eadem etiam medicamenta ei, quæ suprà *lib. 1. p. 1. cap. 24. de vulner. cereb.* proposuimus adhibenda.

CAPVT XXIII.

De tabe Dorſali.

Tabes dorſalis. FACIT etiam Hippocrates, *lib. 2. de morbis*, mentionem tabis dorſalis. *Dorſalis tabes* inquit, *ex ſpinali medulla oritur, præcipuè verò recentes ſponſos, & libidinoſos corripit. Febris ſunt expertes, benè comedunt & colliquantur. Quod ſi ita affectum percunteris, aſſeret, ſibi videri ex ſuperioribus partibus à capite velut formicas in ſpinam demitti, cúmque vrinam aut ſtercus reddit, ſemen genitale copioſum & liquidum ei prodit, neque generatio fit, & inter dormiendum, cum vxore dormiat, nec ne, Veneris ludibria patitur. Cúmque aliàs tum præcipuè per locum arduum iter fecerit aut cucurrerit, anhelosus & imbecillus euadit, caput grauatur, & aures ſonant. Hic temporis progreſſu vehementibus febribus correptus perit ex lipyria febre.*

Differentiæ. Quatuor autem, vt *in commentario* addit Petrus Salius Diuerſus, tabis dorſalis apud Hippocratem occurrunt differentiæ. Prima eſt ex nimia Venere; altera, ex ſanguine copioſiore in ſpinalem medullam irruente; tertia, ex eiuſdem reſiccatione; quarta, ex praua deſtillatione in eandem incumbente.

Prima. Primam differentiam quod attinet, poteſt illa confirmari hiſtoriâ Satyri, *6. epid. ſect. 8. text. 42.* qui cognomento Grypalopax vocatus, annos 25. natus non ſolùm ſæpius per ſomnum genitale ſemen excreuit, ſed & per diem illi multoties promanauit. Cùm autem iam annum trigeſimum attigiſſet, tabe correptus mortuus eſt.

Cauſſa eius. Hippocrates morbi huius cauſſam proculdubiò hanc eſſe ſtatuit, quod ſemen ex cerebro per ſpinalem medullam ad membra genitalia proueniat, vt *ex lib. de aëre, aquis & locis. lib. de genitura & natura pueri*, videre eſt, quâ de re hîc non diſputo. Hoc tamen certum eſt, & totum corpus ex nimio ſeminis profluuio contabeſcere, & cerebrum inſigniter lædi, & proculdubiò, etiam ſpinalem medul-

lam, quæ cerebrum oblongatum quasi est; vnde succedit tanta corporis impotentia, vt ex omni motu validiore, vt cursu vel in locum accliuem adscensu difficultas spirandi sequatur. Etsi verò in principio nulla adsit febris: temporis tamen progressu, & facultatibus omnibus debilitatis febris tandem putrida succedit, quæ plerumque est è malignarum genere, in quibus interiora vruntur, exteriora frigent. Vniuersalibus autem præmissis Hippocrates lac asininum, deinde bubulum per 40.dies præbet, & postea cibis mollibus ipsum reficit.

Secunda tabis dorsalis differentia est, cùm calor spinalis medullæ insitus à copiosiore sanguine obruitur & ferè extinguitur. *Secunda.*

Tertia, cùm occlusis meatibus per quas nutrimentnm ad eam defertur, exsiccatur. *Tertia.*

Quarta, cùm praua destillatio in eam decumbit; cuius exemplum habetur apud Guilielmum Fabricium. *cent.* 1. *obs.* 45. *Quarta.*

De ista tabe dorsali pluribus agit Balduinus Ronsseus, *epistol.* 32. quæ etiam *tract. de scorb. ep.* 4.habetur quam hîc opponere libet: *Morbus, quem Græci λόρδωσιν, Latini lumbaginem appellant, est Hollandis tum propter rationem victus, tum loci ipsius qualitatem vliginosam, prorsus familiaris planè, ac propemodum indigena, quanquam & aliis locis illos soleat inuadere, qui immoderatiore vtuntur Venere. Nam sicuti* lib. 2. de morbis, *autor est Hippocrates, corripit maximè sponsos, atque Veneri deditos, proditque ipsis genitale semen multum ac liquidum, & genitura in vtero non manet, & in somnis semen profundunt, siue dormiant cum vxore, siue non. Verùm hanc tabis dorsalis speciem, sicuti puto, non est quod metuamus: quando verisimile magis sit, morbum tuum originem traxisse à materia pituitosa sanguini, aut flatibus, aut melancholiæ mixta, per modum catarrhi, capite per venas in spinalem medullam defluente, siquidem cùm septem sint catarrheumatων, aut defluxionum species, vt author est,* libro de glandulis, *Hippocrates, quibus cerebrum sese exonerare solet, per nares dico, per aures, per oculos, per palatum in guttur ac gulam, ac reliqua per venas in spinalem medullam & sanguinem; necessum est, locum, in quem* *Lumbago.* *Catarrhorum septem species.*

defluxio incumbit, variè affici pro materiæ ipsius tum qualitate, tum quantitate. Nam si excrementa aut sordes, quæ à cerebro in aliam partem defluunt, non prorsus malignæ sint, ac quantitate paucæ, dolor ipse & affectus talis erit, qui à natura facilè euinci ac discuti possit: sin excrementa tum qualitate tum quantitate peccant, credendum est, eadem grauissimorum symptomatum occasionem præbitura. Ac proinde quoniam reliquis sex omissis, de ea tantùm defluxionis specie, quæ à capite per venas in spinalem medullam decumbit, nobis sermo est: sciendum est quod quoties frigidi ac lenti humores in spinam defluunt, vicinas partes primùm occupare, atque afficere; quæ nisi ita robusta sint, vt conceptam materiam statim euincere, ac dissipare possint, easdem ad subiectas, ac maximè vicinas partes vicissim transmittunt, quæ dum neruosum genus distendit, grauissimis doloribus totum hoc corpusculum lancinat, incipiendo à scapulis, & sensim serpendo ad lumbos, atque interdum etiam ad ipsum os coxendicum. Atque ita affecti vix progredi, aut sese loco mouere possunt, quam affectionem propriè lumbaginem aut λορδωσιν vocamus. Si quis tamen Neotericorum Guttam dicere malit, quod tanquam gutta à cerebro defluat humor, rectiùs fecerit, quàm ij, qui generaliter ad omnes articulorum dolores guttæ nomen accommodare voluerunt. Habet autem hoc cum quartana commune, quod omnibus anni temporibus inuadat, æstate tamen sit breuior, autumno longior, maximéque si hyemem attingat. Cæterùm si acrior simul, & tenacior sit humor, qui à cerebro defluit, atque maiore cum impetu feratur, iam non solùm in subiectam spinam decumbit, verùm etiam in acetabula ossis coxendicis, ac tum demùm tabem dorsalem, aut spinalem, aut ossis sacri dicti Hippocrati, conciliat, malum tale, in quo vitam cum morte commutare pro solatio est, quando semper magis ac magis ingruentibus doloribus requiei tempus nullum conceditur, siquidem, vt libro de glandulis *Hippocrates ait, oritur morbus ex defluxione capitis per venas in spinalem medullam, inde autem in os sacrum impetum facit, quò medulla ipsa fluxionem producit, & in coxendicum acetabula seu iuncturas deponit, & si tabem fecerit, homo marcescit, atque hoc modo contabescit, & viuere non expetit. Statim enim scapulæ dolent, ambósque pedes &*

crura

crura consequenter, & semper tandem pereunt multo tempore curati, atque sic deflorescit homo & moritur. Habet præter cætera cum reliquis tabidis commune, quod autumnus ei magna ex parte exitialis, ver autem ad pharmaciam opportunissimum. Porrò quod spinalis medulla arescat, atque marcescat, in caussa est obstructio orificiorum ac venarum, atque vasorum à cerebro ad spinam sanguinem atque spiritum deferentium, quo fit, vt curandi methodus in eo consistat, vt reseratis poris materia peccans euacuetur. Quod si plethoricum quoque corpus sit, primùm tundenda erit vena, aut humeraria brachij dextri, aut media sinistri, aut etiam si vsus exigat, poplite, & si fortè tumeant ora illa venarum quas hæmorrhoidas Græci appellant, consultum erit easdem, aut admotis sanguisugis, aut alio quouis modo adaperire. Solet enim, vt ante diximus, lumbaginis caussa esse humor melancholicus, qui quamuis crassior esse videatur, quàm vt commodè ad spinam transmitti possit: quotidiana tamen experientia fieri posse docet, quando lienosis lumbaginem in dies superuenire conspiciamus, quemadmodum in sceletyrbe nostra annotauimus. Et Galenus commento tertio in primum prorheticõn Hippocratis idem apertè demonstrat dum dicit, lumbis dolentibus expectandam euacuationem per hæmorrhoidis, quod propter earumdem retentionem non rarò doleant lumbi, magisque si eius temperatura, qui ita afficitur melancholica sit, aut si abscedentes, vt sic loquar, præcedentis morbi reliquiæ, ad ora illa venarum delatæ exitum non habeant.

Post sanguinis igitur missionem decoctis res tentanda est, quæ materiam fluidam reddant: deinde medicamenta purgantia pro humoris peccantis ratione propinanda erunt, incipiendo à clementioribus, habita semper ratione capitis, tanquam partis primariò affectæ. Deinde si res exiget, fortioribus etiam vtendum erit, in quem vsum elaterium suum Hippocrates summè commendatum habet. Ego magis probarim globulos ex agarico, cum turpethi portione, aliqua maceratos, idque aut in decocto foliorum senæ, cui nonnihil seminis anisi, aut fœnic. additũ sit, aut alio quouis, prout res exigere videbitur. Post purgatum corpus, consultum erit fomentationibus, frictionibus, inunctionibúsque *Curatio Lumbaginis.*

vti, quæ simul & euocent materiam, & dolorem mitigent, & robur addant affectæ particulæ. Poterit etiam in eundem vsum, si locus, tempus & ægri consuetudo admittant, præparari balneum, aut aquæ dulcis, aut quod artificiosè confectum sit, ex verbena, rosis, saluia, libanotide, chamæmelo, meliloto, atque aliis id genus aquæ incoctis. Quod si per se non satis fluxa sit aluus, suadet Hippocrates, vt eandem, iniecto lacte, eluamus. At si fortè humor tenaciùs inhæserit, atque altiùs quodammodo impactus fuerit, ac flatus vtcunque fuerit particeps: non solùm iam dictis hypothesibus exequendum erit negotium, verùm etiam medicamentosas illas cucurbitulas in vsum vocare par erit, vt videlicet humor ille, earundem attractione, foràs euocetur, cautione interim habita, ne copiosior sit materia, quàm vt commodè per easdem educi possit, siquidem alioqui periculum esset, ne nouus quidam fomes morbo suppeditaretur. Victus ratio incidens, atque attenuans, & quæ non omninò tenuis sit iniungenda est. Protenditur enim malum hoc, vt reliqui articulares morbi, ad minimum, in vigesimum diem; vt plurimum in quadragesimum: quanquam non raro metas has excedat. Potus sit interim vinum ὀλιγοφόρον, quod nos villum dicimus, vel cereuisia tenuis, diligenter cocta. Somnus sit temperatus, & qui concoctioni ciborum sufficiat. Nimius enim catarrhis obnoxium reddit cerebrum. Exercitium moderatum esto pro virium robore, ac tolerantiæ ratione citra defatigationem. Hæc Ronsſæus.

CAPVT XXIV.

De vermibus dorsi.

Vermes dorsi. VT vermes in aliis corporis partibus pluribus, ita quandoque etiam in dorso generantur in infantibus, nonnunquam etiam in brachiis, imò quandóque & in aliis externis partibus (cùm autem in dorso præcipuè nascantur de iis hoc loco agere libet) quos nonnulli Crinones nominant, alij Dracunculos, ob similitudinem cum Dracunculis, qui Ægyptiis & Indis sunt familiares, & vt Aëtius *tetrab.*

Dracunculi.

trab. 4. *serm.* 2. *c.* 8. & Paulus *l.* 4. *c.* 59. testantur, in musculosis corporis partibus, brachiis, cruribus, lumbricorum formâ sese exerunt; quorum capita apprehensa si trahantur, vehementem dolorem excitant. De quo affectu Auicennas *l.* 4. *p.* 3. *tr.* 3. *c.* 21. & 22. Guido de Cauliaco, Paræus *l.* 71. *chirurg. c.* 25. Scholtzius *in epist. med. epist.* 27. Reusnerus Vvierus *in tract. Germ. de Dracunculis.* Forestus, *lib.* 20. *in fine in obseru. medic.* Germani *Mitesser*, nominant, quod alimentum infantium absumant, nominant. Qui enim hoc morbo laborant infantes, contabescunt ferè, & licèt satis comedant, & aliàs benè valeant, non nutriuntur, & pruritum molestissimum in dorso percipiunt. *Mitesser.*

Generantur autem hi vermes ex materia viscosa in venis capillaribus, præcipuè in dorso, conclusâ subter cutem, & ob cohibitam transpirationem in hoc vermium genus transmutata. *Caussa illorum.*

Cognoscuntur autem hi vermes & sui suspicionem præbent, dum infantes quidem comedunt, sed non rectè nutriuntur, & ferè contabescunt, & sunt inquieti, ac pruritum sentiunt molestissimum, & sæpè lancinatione indesinente admodum diuexantur, ac quasi spinularum aculeis punguntur, ita, vt huc illuc sese iactantes quieti manere non possint. Quæ res, vt certius cognoscatur, infantes in balneum & sudatorium inferendi, & manibus fortiter fricandi. (Potest etiam panis cum melle pro frictione adhiberi.) Ita enim quasi capilli quidam cineritij aut nigricantes è cute prorepunt. *Signa.*

Curationem quod attinet, refert Andreas Dudithius, *in epistol. medic. à Scholtzio collect. epist.* 27. in Polonia in labrum aquæ calidæ, in quo pueri lauant, iniici panis in micas friati manipulum, cineris item parum, lotis infantibus aquam percolari. & panem illum in massam compingi, quæ vbi in diuersas partes manibus distrahitur, magnam subtilissimorum pilorum vim oculis offerat primo die, posterioribus diebus pauciores, postquam conualescunt infantes, planè nullos. *Curatio.*

Nostris vsitatum est, dorsum vt & brachia, si opus sit, linimento ex farina triticea & melle confecto inungere, &

pares illas benè fricare.

Alij ♃. *Radic. bryoniæ* ℥.ij. Coq. in *lixiuio è cineribus quernis parato* in formam pulticulæ, quâ pueros illinunt.

Vbi vermiculi illi capitella sua instar pilorum vel seminis papaueris è poris cutis exserunt, nouacula acuta statim detruncanda sunt, ne iterum retracta sese abscondant. Alij stercus gallinaceum sacculo inclusum in lixiuio per noctem macerant, & postero die infantem vsque ad collum eò immergunt, ac peracta sudatione melle inungunt, tandémque nouaculam adhibent, infanti semen nasturtij præbent, ter illud repetendo. Atque id aliquoties interiectis aliquot diebus repetendum est, donec frictione illa nihil amplius eliciatur. Mulierculæ certos dies & dierum interuallum eligunt, sed superstitiosè.

Vertebra prima capiti adnata. Accidunt & alij morbi interdum spinæ ac dorso. Ita Coulmbus, *lib. 15. anat.* vertebram primam occipiti planè adhærentem obseruauit. *Pediculi in dorso.* Ex abscessu in dorso pediculos erupisse refert Forestus. Fabro cuidam lignario in abscessu *Oua in dorso.* quinquaginta oua (seu vesiculæ) tenuissima membranula obducta, intus limpidissima aqua plena reperta fuisse, refert ex relatione Laurentij Scholtzij Schenckius *lib. 5. obs.* *Cornua.* 46. Cornua quoque in dorso innata fuisse obseruatum est cuius rei exempla annotauit idem Schenckius *loco allegato obs.* 50.

CAPVT XXV.

De Luxatione & fractura costarum.

Luxatio.

Costarũ luxatio. COSTÆ etiam interdum à percussione vel lapsu luxantur, nunc suprà, nunc infrà, nunc intrò. Si suprà, vel infrà, vel si in latus luxatio fit costæ, inæqualitas visu & tactu deprehenditur, & hinc cauitas, illinc extuberantia apparet. Si intrò luxata sit saltem cauitas apparet.

Eius symptomata. Sequuntur autem varia luxata costas symptomata, difficultas

cultas spirandi, thoracem mouendi, & corpus erigendi dolor pleuritidē referens, musculosæ carnis, quæ costæ superiacet, inflammatio.

Costa autem vt quamprimùm sedi suæ restituatur danda opera. Si luxatio sit in latus superius, æger rectus suspensus ex ianuæ vel fenestræ alicuius parte superiore brachiis statuatur, & costæ capitulum eminens comprimatur, donec in locum suum redeat. Si verò versus inferiora luxata sit costa, æger pronus incuruetur manibus supra genua innixus, & costa quæ eminet comprimatur, ac in locum suum compellatur. Si verò intrò facta sit luxatio, manus opera nihil præstare potest, sed emplastrum aliquod attrahens apponendum, qualia supra *lib. 1. p. 1. c. de cranij depressione* sunt proposita. Et talia emplastra non semel sed sæpius applicanda & auellenda sunt. *Curatio.*

Si inflammatio carnis superiacentis adsit, cataplasma aliquod conueniens imponatur, quale etiam est, quod capite præcedente propositum, vel Diachylum ireatum. Vide Paræum, *lib. 10. c. 6.*

Fractura costarum.

Franguntur quoque interdum costæ itidem ex caussis violentis, casu, vel percussione. *Fractura costarū.*

Signa eius rei sunt, quod quædam inæqualitas & cauitas tum visu, tum tactu deprehenditur, strepitus quoque quidam auditur. Quibus accedunt & alia symptomata. Adest dolor grauis, & præcipuè si internæ costæ pars fracta sit, isque pleuriticorum dolorem æmulans, respiratio est difficilis, tussis molesta, & nonnunquam etiam sanguinis sputum superuenit, dum ex vasis ruptis sanguinem effluentem pulmo imbibit. Præcipuè verò duo mala fracturam costarum comitari solent. Primum est carnis superiacentis costæ inflatio, quæ & tactu & visu deprehenditur; & si manu locus comprimatur, aëris cedentis strepitus auditur. Cui nisi succurratur maturè, inflammatio & febris, atque abscessus succedere solet. Cuius rei caussa est carnis ab osse separatio, & imbecillitas partis ictu inducta, quæ alimentum, quod doloris ratione attractum copiosiùs affluit, satis concoquere nequit, quod partim crudum ideò

remanet, partim in vapores & flatus resoluitur. Malum hoc interdum & costarum corruptio sequi solet. Cùm enim caro ab osse abscedit, succedit in locum aër, cuius contactu os offenditur & corrumpitur.

Prognostica.

Prognostica. 1. Equidem per se vacat periculo costarum fractura: verùm quoniam grauia, quæ diximus, symptomata contusioni carnis circa costas accidunt, ea de caussa periculo non vacat, imò quandóque lethalis est.

2. Quò pauciora symptomata praua adsunt, eò malum mitius est, quod fit, vbi costa solùm fracta, non verò intrò compressa est. Solet autem costa per callum die vigesimo coalescere & ferruminari.

Curatio.

Curatio. Costa fracta primò rectè componenda & coniungenda est; secundò eius per callum vnitio procuranda; tertiò symptomata, & præcipuè carnis inflatio, auertenda.

Primò quidem videndum, an tussi & spiritus retentione, an verò manuum opera fracta costa in locum suum restitui possit. Quod nisi succedat, emplastrum aliquod attrahens, & quod adhæret, qualia supra, *lib.1. part. 1.c. 20.* sunt proposita, imponendum, & cum impetu auferendum, vt costa in locum suum reducatur. Conueniens huic vsui etiam est hoc emplastrum.

♃. *Farinæ volatilis*, ℥. ij, *tragacanth. thuris pulu.* an. ʒ. v. *visci querni (glutinis scil.)* ʒ. vj. *ichtyocoll.* ʒ. j. ß. *album. ouor.* ℥. ij. aq. *rosar.* q. s. M.

Vel emplastrum ex terebinthina, resina, pice nigra, farina hordei vel fabarum, mastiche, aloë compositum. Et talia emplastra sæpiùs applicanda & auellenda sunt, donec æger meliùs spiret. Et memini me ante aliquot annos viectori, cui in latere dextro à pertica, quam pro dolij vinculo parando flectere volebat, reciprocante, costa fracta & depressa erat, ita vt difficulter respiraret, tussiret, nec se erigere valeret, tali emplastro imposito costam in suum locum reduxisse.

Nonnulli quidem cucurbitulis costas fractas in locum suum reducere conantur: verùm improbant id plerique Medici

Medici; cùm metus sit, ne plus humoris attrahatur, & aliàs caro supra costas inflari soleat. Si verò fragmentum costæ membranam pungat, atque inde acerbissimi dolores & alia praua symptomata oriantur, atque ipsa mors metuenda sit, pars, qua costa fracta est, incidenda, vt fragmenta pungentia vel eximere, vel præcidere liceat. Si etiam contusio adsit, vena secanda, ne inflammatio accedat.

Costis in locum suum reductis natura quidem sponte callum generat; cui, vt subueniatur, emplastrum aliquod fracturam ossium conueniens imponendum, inter quæ & hoc valdè celebratur.

℞. *Pulu. myrtill. rosar. rubr.* an. ℥. j. *farin. hordei, orobi, lentium, fabarum, mastich.* an. ʒ. ij. *cupular. glandium, nucum cupressi, cortic. granat. balaust.* an. ℥. ß. *hypocistid. acaciæ, cortic. thuris, sang. draconis, terræ Lemniæ, aloës, myrrh.* an. ʒ. ij. *olei myrtin. rosac. omphacini*, an. ℥. ix. *Ceræ* & *terebinth. claræ*, an. ℔. ß. F. emplastrum.

Nonnulli in morbi progressu fascias aqua rorismarini imbuunt, quam efficacissimam in ossium fractura esse scribunt.

Si caro humida & flaccida sit, medicamenta antea proposita imponenda, & locus fasciis ac plagis constringendus, vt caro ossi coniungatur.

Diæta.

Victus sit in principio tenuis & talis, qualis in aliis acutis requiritur. Æger quiescat, non tussiat, non sternutet, quantùm potest, non loquatur multum, non rideat, non irascatur. Vide Hippocratem, 3. *de artic. th.* 54. *& seqq.* & Galenum *in comm.* *Diæta.*

Sunt & alia interdum costarum vitia. Quandóque numerus variat, refértque Columbus *lib.* 1. *anat. c.* 19. se aliquando costas tantùm vndecim inuenisse, & *libr.* 15. aliquando 25. & 26. Aliquando duas aut tres connexas idem *lib.* 15. obseruauit. Costas etiam in notatu dignum tumorem excreuisse, vidit *ibid.* *Numerus costarum vitiatus. Tumor costarũ.*

CAPVT

CAPVT XXVI.

De mucronatæ cartilaginis prolapsu.

Mucronatæ cartilaginis prolapsus.

ANTEQVAM à morbis pectoris digrediamur, noui & ab aliis non explicati morbi facienda mentio, nimirum mucronatæ cartilaginis prolapsus, quem peculiari libello Baptista Codronchius descripsit. Ex eo ergo, quæ ad rem facere videbuntur, hoc loco afferemus.

Nomen & natura morbi huius.

Eius nomen & natura.

Scribit autem, quod in Italia hic morbus vulgo appellent Animæ, aliqui verò ossiculi vel surculæ casum, & lingua moderna *l'anima caduta*; ipse autem mucronatæ, seu xyphoidis cartilaginis prolapsum, procidentiam, depressionem, plicationem & fluxionem appellat. Primam appellationem peritissimus Mercurialis in quadam epistola ad Codronchium missa improbauit, eò quod ignari homines partem hanc affectam animam appellauerint, tanquam sit quoddam domicilium, quo descendente simul anima ipsa cadat, & eo restituto simul anima ad propriam sedem redeat, quod sanè est merum figmentum. Ipse verò putat vulgus, ideò forsan hanc partem animam nominasse, quod apta sit, animam ex corporibus eximere, ob angustias & ingentia mala, quæ excitare solet, cùm ad infernas partes labitur; vel potius vocasse hanc partem animam ob situm, aut ob similitudinem. Cùm enim populares nucleos fructuum, qui in medio ipsorum sunt, animas vocent, videntes hanc partem in corpore nostro medium sortitum esse locum, illi animæ nomen indiderunt. Vel quoniam opinati sunt hanc partem esse similem aliquibus fructuum nucleis, vt amygdalis. Ipse verò gratia facilioris doctrinæ hunc affectum mucronatæ cartilaginis prolapsum nominat. Galenus enim & cum eo omnes Anatomici testantur, à natura procreatum esse in pectore os quoddam, à Græcis στέρνον appellatum, pro stabiliendis illis costis, quæ orbiculatim thoracis amplitudinem efformant,

στέρνον

&

& vt propugnaculi vicem gereret. Ex huius ergo ossis ima parte exoritur cartilago quædam longa & triangularis, quæ etsi aliquando bifida, gemináque occurrat vt plurimum tamen acuta; vt gladij mucro, spectatur: cui multa fuerunt imposita nomina. Nam Græci, Xyphoidem appellant, eò quod ensis imaginem referat, vt testatur Galenus. *7. de vsib. part.* Alij mucronatam cartilaginem, quod ad gladij mucronis formam accedat, & Iuniores clypealem, gladialem & ensiformem nuncupant. Quidam & malum Punicum, eò quod balaustij formam gerere videatur. Et nonnulli epiglottalem, ab imagine operculi laryngis, huic cartilagini specie non admodum absimili, vocare voluerunt, Sed quod ad formam gladij seu ensis, si rem vt est considerare velimus, multo melius ac verius totum pectoris os pugionis Hispani speciem præ se ferre apparet. Nam primum os, seu prima ossis pars, rotundæ pugionis parti respondet, quam minimus digitus apprehensione tangit, & vulgò dicitur ensis pomum. Secundum vel secunda ossis pars respondet illi parti, quam tota manus complectitur, & capulum seu manubrium nuncupatur. Tertium os, vel tertia ossis pars vnà cum ipsa cartilagine reliquæ parti pugionis assimilatur, & ideò vniuersam hanc ossium struem nonnulli xyphoidem ab ensis imagine vocarunt. Amatus Lusitanus *cent. 3. in schol. cur. 93.* refert in dissectione corporum cognouisse cartilaginem hanc à natura perforatam esse, quod tamen alij Anatomici silentio prætereunt.

Cartilago mucronata.

Cùm autem nulla pars sit in homine, quæ non sit ob aliquem vsum à natura facta; aliter enim superuacanea esset, & potius abscindenda, quàm optanda, teste Galeno, *lib. 17. de vsib. part. c. 11.* Ideò exquirendum, quem vsum, quamue actionem habeat in corpore hæc cartilago. Galenus, *lib. 6. vs. part. cap. 3. & lib. 7. cap. 21.* ait, hanc cartilaginem esse factam, vt sit propugnaculum oris ventriculi, & partis septi transuersi, quæ illic est, vt & cordis similiter. Quám tamen sententiam Realdus Columbus, *lib. 1. anat. cap. 21.* refellit, eo quod pars hæc in sinistro latere à ventriculi regione plurimùm distet. Et ipse existimat hanc membranam esse progenitam, vt cordi præsit, & septum

transuersum muniat. Iohannes Valuerda, *lib. 1. suæ anat. c. 16.* aliam habuit sententiam, hanc videlicet partem esse munimen anterioris partis iecoris, ac ventriculi. Quidam celebris ac doctissimus nostræ ætatis Anatomicus arbitratur, xyphoidem iecori tantùm superstare, & à ventriculi orificio superiore longissimè distare. Vesalius scribit, hanc cartilaginē subditarum illi partium esse propugnaculum, quæ verò partes ei subiiciantur, non explicat. Videre tamen se non posse scribit, cur cartilago hæc à loco suo dimoueri,ac situm mutare non possit.Nam quamuis dura sit, aliis partibus collata, est tamen mollis præ ossibus, ita vt flecti, ac sedem suam valeat mutare, quamuis non sine aliquo labore,vt animaduertit Columbus: Et sicut epiglottis, quæ tota est cartilaginea, curuatur & inflectitur cum esculenta ac potulenta deglutiuntur, & illis cedit in ventriculum demissis: ita huic parti, cùm sit eiusdem naturæ ac substantiæ non repugnat, vt ipsa quoque possit flecti, ac deprimi. Imò fuit sententia Nicoli, *in serm. 7.* & Piccolominei,hanc cartilaginem à summo rerum omnium opifice in humano corpore factam esse, non solùm ad tutelam ventriculi, verùm etiam ob motum ipsius, id est,vt cedat motui ac dilatationi ventriculi, qui cùm copia alimentorum turgescit, iecur antrorsum, simúlque sursum propellit, adeò vt ex his grauissimis viris pateat, membranam hanc esse mobilem ac flexibilem. Præterea Excellentissimus Flaminius Rota, Bononiensis Medicus & Anatomicus apprimè peritus, in hanc venit sententiam, hanc cartilaginem non posse quidem luxari propriè dicta luxatione, sed luxatione impropriè acceptâ, id est, depressione ad inferiora. Verùm vnusquisque in cōtrectandis hypochōdriis exercitatus,si voluerit & si occasio se obtulerit,huius cartilaginis depressionē facili negotio percipere poterit extremâ ac interna digitorum parte, in qua quidem sensus tactus maximè viget.

Qualis sit morbus. Morbum autem istum Ioh. Bapt. Codronchius refert inter morbos in compositione seu mala constitutione ad vitiatum situm, siue etiam deprauatam figuram pertinentes. Nam cartilago compressa situm variat, & figuram, quamuis

uis hæc morbi differentia potius ad partes instrumentales, ac oppositas videatur attinere, nec morbo tantùm in compositione laborat ista pars, verùm etiam intemperie composita cum materia affici potest, vt quando à frigido ac humido succo irrigatur, qui saltem est caussa antecedens seu mediata ipsius depressionis. Nam sic affecta ex quacunque leui occasione ac vi illata, potest à sua sede moueri. Non esse autem morbum in solutione continui, docet. Nam cùm pars sit dura, non nisi cum magna difficultate potest solui illius vnitas. Est enim substantia quædam media inter ossa & ligamenta, ossibus tantò mollior, quantò ligamentis durior, propterea nulla ratione frangi potest, cùm vbique sua mollitie cedat, neque adeò resistat, sicut ossa faciunt: præterquam quod soluto continuò minimam læsionem subiectis partibus impertiret.

Caussæ.

Caussæ prolapsus siue depressionis huius cartilaginis & obscuræ & manifestæ esse possunt. Manifestæ sunt illæ, quæ extrinsecus fiunt, vt sunt casus, ictus, violenta ac incongrua corporis extensio, distorsióve aut peruersio nimia totius corporis, vel inordinata circumuolutio, vel etiam, vt aliqui volunt, molesta ac magna tussis. Obscuræ verò caussæ sunt illæ, quæ ab intrinseco principio ortum habent, vt est humor vel tenuis, vel lentus; ac crassus circa ipsam coaceruatus, qui ipsam laxando facit, vt ex leui quapiam occasione deprimatur, sicut vsuuenire nouimus vertebris spinæ, quæ propter destillationes irruentes ad ipsas facilè laxantur. *Caussa manifesta.* *Obscura.*

Ex huius ergo cartilaginis mutata figura subiecta membra, ventriculus, iecur, ac septum transuersum, vel cor etiam, sed mediante diaphragmate, aut ore ventriculi premi & lædi, atque hinc aliqua symptomata excitari posse statuit. Et quoniam cum Realdo Columbo nonnulli alij affirmant, ventriculum vel ventriculi partem superiorem lædi non posse à mucronata cartilagine, eò quod pars hæc ab illa valde absit, vt omnis, (si fieri potest) remoueatur scrupus, respondet, posse considerari ventriculum duplici respectu; primò vt est pars corporis mortui, vt est pars corporis *Quæ partes in hoc morbo afficiantur.* *Ventriculus dupliciter consideratur.*

corporis viuentis. Si priori modo consideretur, hi viri peritissimi vera fatentur: Si secundo facilè hallucinari potuerunt. Nam cùm partes vita & motu priuatæ concidant, & contrahantur, & illæ præcipuè, quæ in viuente turgere solent, idque eueniat potissimum in hominum cadaueribus, qui vel ex longo morbo extincti sunt, vel post mille tormenta & ærumnas in carceribus toleratas morte violenta perimuntur, ibi non est mirum, si eorum ventriculi tùm Anatomicis videantur valde distare à mucronata cartilagine: qui tamen cùm in sanis ac viuentibus crassi sint, & cibo vtplurimum repleti turgeant, superiùs elati adhærent, vel propinqui sunt mucronatæ cartilagini, Quare fuit rectè scriptum à præclarissimis illis viris, hanc cartilaginem non solùm ob munimen ventriculi, verùm etiam ob motum illius procreatam esse, vt scilicet cederet motui ac dilatationi ventriculi ex aliméti copia turgentis. His adde illud: Quo ablato & alterum aufertur, & eo posito alterum existit, illius quidem caussam esse fateri debemus: Sed est obseruatum nonnulla symptomata ventriculi, potissimum cùm deprimitur ista cartilago, fieri, ac nullo remediorum genere posse profligari, & restituta cartilagine quamprimùm aboleri: quis ergo negare audeat, horum caussam esse huius cartilaginis procidentiam?

Error nonnullorum.

Addit porro: Neque verò ex imperitia vel auaritia aliquorum hominum statuere debemus, esse hunc morbum fictitium, & inuentum dumtaxat pro extorquendis hominum pecuniis, sed potius horum imperitiam ac auaritiam redarguere, & DEVM omnium bonorum largitorem laudare, summáque gratiarum actione prosequi, qui dignatus sit, hunc fortasse antiquum, sed non cognitum morbum nobis patefacere. Ipse quidem non solùm concedit, aliquando accidisse, & accidere etiam posse, vt ex nequitia, vel imperitia aliquorum; qui violenter, vel quando opus non est, illam partem contrectant, vbi morbi non sunt, morbi fiant, & vbi sunt, augeantur, potissimúmque si ab alia caussa ortum habeant. Verùm etiam hanc rationem ab Excellentissimo quodam viro adductam suam firmare potius opinionem existimat. Nam si hæc cartilago, cùm

cùm sit sensus expers, dolore affici non potest, & ea malè ab istis tractata, vel ob vicinitatem iecoris, vel diaphragmatis, aut diaphragma & iecur, vel etiam os ventriculi, consensus ratione afficitur, & varia subsequantur symptomata, cum ea fieri non possint, nisi partes eæ vim huic cartilagini factam recipiant, & illi vicinæ sint, videre se non posse scribit, cur ab aliqua externa caussa, vel interna allata huic parti læsione, ac vi pariter earumdem partium symptomata varia non subsequantur.

Symptomata ac signa.

Symptomata verò quæ sequuntur prolapsum huius cartilaginis, plura recitat. Primùm enim vbi cibus receptus, præsertim durioris substantiæ & non admodum dentibus fractus, ad os ventriculi peruenit, ob peruersionem cartilaginis angustius factum aliqualem dolorem parit, & ægrè ad ventriculum pertrânsit, sæpiúsque euomi consueuit. Virtus enim expultrix percipiens læsionem cartilaginis irritata insurgit, vt noxium expellat, in quo conatu frequenter alimentum ipsum reiici, deinde laborantes pondus quoddam circa ventriculi regionem percipiunt, potissimùm post assumptum cibum. Præterea çùm appetentia sit oris ventriculi propria functio, ex Galeno, 2. *aphor. comm.* 20. *&* 1. *de rat. vict. in acut. comm.* 18. si hæc pars à cartilagine mucronata prematur, ac lædatur, fit, vt appetitus ipse imminuatur vel ferè aboleatur: & quoniam cartilago hæc reclinata aliquam etiam vim infert diaphragmati, hinc insurgit aliqua spirandi difficultas, quâ ægrotantes potissimùm laborant, cùm mouentur, vel altiora loca vt scalas & montes ascendunt. Quemadmodum etiam septum trásuersum à ventriculo & iecore, vt etiam liene, cum maximo tumore laborant, premi potest, & difficilem respirationem excitare, vt scriptum reliquit Galenus, *lib.* 2. *de different. respiration. c.* 10. ita etiam illo à mucronata cartilagine presso idem symptoma oriri sine dubio potest, quàuis id non à Galeno nec alio quopiam fuerit animaduersum. Quod si cartilago hæc iecur ipsum comprimat, cùm ex hac compressione & coarctatione non possit biliosus succus ad propria loca transmitti, per vniuersum corpus

Symptomata ac signa.

diffunditur, ac regium morbum excitat: & cùm sæpenumero ex morbis morbi fiant, si inappetentia, vomitus & regius morbus diu perseuerauerit, in atrophiam vel cachexiam incidunt, in illam ratione priuationis alimenti, in hanc verò caussa vitiosi alimenti. Præter enarrata mala, si laborantes sursum brachia extendant, vel in lectulo supini iaceant, ingenti vel maiore dolore circa præcordia afficiuntur, in reliquis sunt anxij, ac loco stare nesciunt, vigiliisque valdè molestantur. Non est autem necessarium, vt omnia commemorata symptomata in singulis hisce ægrotantibus reperiantur, sed alia in aliis, modò intensiora, modò leuiora, pro maiori vel minori cartilaginis depressione ac læsione illata.

Prognostica.

Prognostica. Cartilago mucronata, sicut & cæteræ cartilagines, si præscindatur, non recrudescit: & si rumpatur, nunquam reparatur, vel solidescit, auctore Aristotele, *lib.3. histor. animal. cap.8. & lib.2. de part. animal. cap.19.*

Mulieres consueuerunt magis hoc morbo laborare, quàm viri; cùm in iis mucronata cartilago sit minus dura, habitúque sint humidiore, & excrementis potissimùm frigidis abundent.

Hæc cartilago depressa à principio facili negotio ad propriam sedem restituitur: Sin autem depressio negligatur, ac diu perseueret, ratione duritiei partis maxima cum difficultate ad situm reduci potest.

Curatio.

Curatio. Ideò operæ pretium est, quamprimum operam dare, vt ad naturalem situm extollatur, quod pluribus rationibus effici poterit. Nam si adesset in corpore humorum abundantia, vel humores ad partem affectam fluerent, antequam manus intrò adhibeantur, plenitudo auferri, vel saltem imminui, & fluxio aliò deflecti ac inhiberi debet.

Varii cartilaginē reponendi modi.

1. Igitur peritus artifex ventrem fascia sursum versus deuinciat, & ab vtróque hypochondrio subtus costas inchoando partes illas manibus comprimat, vt impulsu turgentium partium cartilago depressa ad locum proprium redeat: à qua tamen curatione abstinendum in mulie

mulieribus grauidis. Nam sine manifesto abortûs discrimine minimè adhiberi potest, vt contigit annis elapsis vxori cuiusdam Equisonis prægnanti, quæ cum febre tertianam imitante cum quibusdam ventriculi perturbationibus afficeretur, à quodam pro restituenda cartilagine ad locum suum, posthabita omni fœtus custodia, supra ventrem arctissimè vincta altero die partum abegit, & sequenti nocte ipsa obiit: & ipse accersitus, vt opem huic mulieri ad interitum properanti afferret, audiens ex viri huius audacia & inscitia fœtum mortuum excussum esse, & videns miserrimam illam fœminam iam interemtam esse, non potuit non maxima animi sui molestia hanc dementissimam temeritatem detestari,& simul cogitare & perquirere, an verum esset,cartilaginē hanc præter naturā deorsum prolabi posse, & si procidat, quæ symptomata ac mala excitare posset, & tandem, quænam esset germana ac tuta huius procidentiæ cura, quam pluribus modis fieri posse postea cognouit,quorum vnus iam explicatus.

Cui succedit alter, quem ægrotus ipse propriâ industriâ assequi poterit, si videlicet rem aliquam grauem ac ponderosam, quantum ferre valet, manibus strenuè capiat, tantúmque extollat, vt à terra magis distet; quàm capitis ipsius summitas, & sic eam sublimem summa vi tenens se hinc inde aliquantisper, modò ad dextram, modò ad sinistram vertat.

Cùm tamen non omnes,& potissimùm mulieres, ob virium imbecillitatem id efficere possint, succedat tertia ratio curandi, & est, vt artifices manibus cartilaginem lapsam leniter contrectando eleuent, & ad naturalem sedem reducant, ad quod præstandum inueniuntur plures mulieres peritæ, quàm viri; cuius rei hanc esse caussam ait excellentissimus Masinus, (quem inuenit in tanto Medicorum numero, qui hanc fieri depressionem ac morbum asseruerit) quoniam mulieres crebriùs ab hac ægritudine capiuntur,& ob verecundiam & honestatem libentiùs mulierum, quàm virorum manibus se committunt. Hinc vsu euenit, vt mulieres ob magis frequentem operationem & vsum peritiores,& magis idoneæ fiant.

Quod si tribus expositis modis cartilago non possit ad naturalem situm restitui, fortasse non erit sine fructu supra regionem huius partis apponere cucurbitulam superius perforatam cum leui tamen flamma. Nam cùm ventosa habeat insignem vim sursum trahendi, rationi consonum est, vt & hanc delapsam partem sursum eleuet, ac trahat: cùm tamen aliquantisper cucurbita manserit, non vi auferatur, sed aperto foramine permittant, vt per se remoueatur. Antequam verò ministri huius cartilaginis restitutionem aggrediantur, vt faciliùs id consequi possint, cùm ea pars, vt sæpè dictum, sit duriuscula, regionem totam superioris partis ventriculi illinere solent vel butyro solo, vel butyro & oleo amygdalarum dulcium, quibus aliqui parum croci adiiciunt, quod faciendum ipse magis probat, cùm prolapsus est factus ab aliqua caussa externa, quàm cùm ab interna, in quo casu magis exsiccatione egemus, quàm humectatione. Si tamen id fiat, vt faciliorem aditum manui præbeat, vt videlicet cutis musculi huic cartilagini suppositi à liniméto laxati manus cõtrectationi magis cedant, id se non improbare asserit, dummodò parcè fiat. Quod si prolapsus sit antiquus, & qui spatio temporis callo ferè obduruit, adhibenda sunt, quæ molliant, laxent, & partem extensioni aptam efficiant, vt est fotus cum decocto maluæ, althææ, fœnigræci, atque id genus aliorum, atque siue fiat spongiâ, siue aliquo instituto molli parùm refert.

Cartilaginem firmandi ratio.

Cartilagine in propriam sedem reposita, insurgit alia indicatio ipsam firmandi & roborandi, ne amplius prolabatur, sed in sua sede constanter firmitérque consistat, quod facili negotio perfici poterit, si locus affectus aliquibus vicibus foueatur spongiâ aliáve re simili madefacta in vino nigro parum austero, in quo mastix, thus, absinthium, balaustia, rosæ rubræ, nuces, cupressi, & id genus alia ebullierint, & postea admoueatur sequens Ceratum.

℞. Mastich. ℥. ij. *ladan.* ℥. j. *rad. bistort. nuc. cupress. medull. interioris thur. ros. rubr. balaust.* an. ℥. ß. *corall. rubr.* ℈. j.

Misce & cum *pice nauali ac terebinth. q. s.* f. l. a. Ceratum, quod per 6. vel 8. dies parti adhæreat. Nec laudando s

dos cenſet illos, qui Cerati vice albumen oui apponunt, quoniam nimis refrigerat, quod in parte adeò frigida vitari debet.

Atque iſta è Iohan. Baptiſta Codrochio proponere libuit, quæ Lectori perpendenda & cum experientia conferenda relinquimus, atque hoc etiam conſiderandum damus, an non affectus, quem Germani *das Vvehethun* nominant, cuius ſuprà *de luxat. verteb. dorſi*, mentionem fecimus, quandóque etiam ad hanc cauſſam referri poſſit.

LIBRI SECVNDI PARS TERTIA,

DE SYMPTOMATIBVS, QVÆ PVLMONIBVS ET THORACI ACCIDVNT.

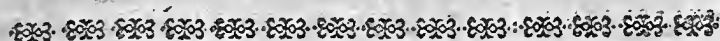
Proœmium.

OSTQVAM præcedẽte parte huius libri absoluimus morbos, qui pulmones & thoracem infestare solent; restat, vt iam symptomata, quæ iisdem accidunt, subiungamus. Et quidem primò actiones læsas quod attinet, cùm pulmones cum aspera arteria & thorace respirationis organa sint, simúlque voci & sermoni in homine formando inseruiant, dicendum, 1. De respiratione læsa; quò pertinet Asthma, & suffocatio ac strangulatio; 2. de vocis & locutionis vitiis; 3. de tussi, item conuulsione diaphragmatis, quæ ad motus symptomata pertinet; 4. de dolore lateris & pectoris, qui etiam insigne est in pectore in sensu tactus symptoma.

Qualitatis mutatæ, quæ in sensus incurrant, symptomata hîc non dantur. In excretis verò est sputum, &

& puris ac sanguinis, grandinis, calculorum ac vermiculorum è pectore eiectio; de quibus ordine dicemus.

CAPVT I.

De respiratione læsa in genere.

RESPIRATIO, Græcis ἀναπνοὴ, motus est pectoris & thoracis, quo aër attrahitur in pulmones & expellitur. Et quidem pulmones naturali vi, vbi aëris attrahendi vel expellendarum fuliginum necessitas percipitur, dilatantur & contrahuntur: quod vt commodè præstare possint, & locum, in quo moueantur, inueniant, facultas animalis simul cum pulmone thoracem dilatat, & contrahit, pulmonísque & thoracis motus in vnum finem conspirant. Ideóque etiam hic motus non planè liber est, & voluntarius, sed παθήμασι, & necessitatibus corporis subiectus, & thoracis motus naturæ vrgenti cedit. Qui enim motus voluntarius & planè liber est, is nullum tempus, nullam mensuram præscriptam habet. Cohibitum autem spiritum ducere iterum cogimur; cùm suffocatio vrgeat, quam natura reformidat. *Respiratio læsa in genere.*

Peculiare enim quiddam fuit, quod de seruo Barbaro refert Galenus, 2. *de motu muscul.cap.6.* qui cohibito sponte spiritu seipsum suffocauit; cùm alioquin natura superior tandem ad respirandum impellat. *Suffocatio serui barbari.*

Respiratio autem duobus motibus perficitur, inspirationis scilicet & exspirationis. In inspiratione pulmo & pectus dilatatur, & aër attrahitur. In exspiratione pulmo & thorax contrahitur, & aër fuliginosus expellitur. Inter hos duos motus, duæ intercidunt quietes, sicut in pulsu inter systolem & diastolen. Differentia tamen hîc quædam est pulsum & respirationem. Quia enim pulsus planè naturalis est, motus ille est continuus & non interruptus, nisi quod duæ quietes inter systolen & diastolen intercedunt: *Differentia inter pulsum & respirationẽs*

 quia

quia verò ad respirationem etiam facultas animalis concurrit, nonnihil pro arbitrio nostro hic motus regi, & interdum aliquandiu differri potest.

Tria autem ad respirationem naturalem concurrunt. 1. Facultas mouens. 2. Organa respirationi inseruientia, quæ sunt pulmones, diaphragma, thorax variis musculis instructus & agitatus, trachea, quæ via est, per quam aër ingreditur & egreditur, quò pertinent & nares, ac os, & fauces, quæ ipsa etiam aëri transitum permittunt. 3. Vsus, qui est caloris in corde temperatio. spirituúmque generatio. Ideò enim fit respiratio, vt cordis calor ventiletur, & in statu naturali conseruetur, cordísque actiones rectè perficiantur.

Quibus fortasse quartum addere licet, ipsum aërem, qui inspiratur. Is enim ita dispositus sic necesse est, vt calorem cordis ventilare & refrigerare possit; si verò is sit crassus, fuliginosus, qualis est in quibusdam cauernis, aut si nimis æstuosus, ad refrigerandum ineptus est, & quandóque suffocationem inducit.

Ratione autem organorum respirationis quædam differentia est, & εἰσπνοὴ alia est ἀβιαςὸς, cuius instrumentum est diaphragma; alia βίαια, quæ à musculo fit in summis scapulis sito, & ab interna intercostalium parte. Sic ἐκπνοῆς ἀβιάςȣ instrumenta sunt musculi circa abdomen; βιαίας autem externa intercostalium pars. Nerui, qui ad diaphragma pertingunt, inter 4. & 5. vertebram ceruicis prodeunt, qui ad intercostales musculos & thoracis vertebras progrediuntur. Atque hæc ad naturalem inspirationem necessaria sunt, quæ si lædantur, respirationem lædi necesse est.

Est nimirùm respiratio læsa pulmonis ac thoracis motus à naturali statu deflectens, propter vitium aliquod in facultate mouente, organi respirationis, vsu mutato, vel etiam in aëre, qui attrahitur, consistens.

Respiratio quomodo lædatur.

Læditur autem respiratio, vel quia planè aufertur, quæ ἄπνοια dicitur, vel deprauatur, quæ δύσπνοια appellatur. Platerus tamen, nec incommodè, dyspnæam omnem ad respirationis defectum seu diminutionem refert; Deprauatam autem solùm respirationem appellat; quando non re-

ctè-

ctè fit respiratio, vt dum est frequens, cita, vel interrupta; quo etiam suspirium refert.

Caussæ.

Respiratio læditur. 1. læsa facultate, idque fit, vel cum facultas motrix per se læditur, vel per accidens, vbi eâ saluâ ac spiritu animali præsente aliunde in motu impeditur. Cùm autem vis mouendi seu respirationem efficiendi & in pulmone & thorace consistat, vtriúsque facultatis læsio perpendenda. *Caussæ.*

Pulmonis præcipui respirationis organi motus peculiari eius vi perficitur, qua eius facultas tam diu salua esse dicitur, quamdiu eius temperies & calidum innatum saluum est. Ideóque læsa pulmonis facultas per se tantùm dici potest, cùm eius temperamentum vitiatur, & calidum innatum deficit, id quod in phthisicis & moribundis sæpè accidit. Impeditur verò facultas pulmonis motrix, licet salua sit, & ita per accidens læditur, & in operatione sua impeditur, dum spatium, in quo liberè moueatur, non habet; id quod fit in pectoris angustia quacunque de caussa profecta, vt in gibbositate, empyemate, hydrope pectoris, aut dum ab abdomine diaphragma comprimitur, & sursum pellitur.

Thoracis verò motus ab animali facultate pendet, quæ per se equidem lædi propriè dici non potest; per se tamen lædi à Medicis dicitur, cùm spiritus animalis, qui ad motum animalem necessarius est, deest, & cùm spiritus animalis ad thoracis musculos & diaphragma non influit. Fit autem hoc, vel quia non transmittitur, vel quia non recipitur, ipsiúsque influxus prohibetur. Non transmittitur, vel quia spiritus animalis deficit, vt in moribundis, & in nimiis euacuationibus & aliis caussis spiritum dissipantibus; vel eius influxus à cerebro non fit, vt in apoplexia & soporosis affectibus. Non verò recipitur influens spiritus animalis propter vitium neruorum spiritum animalem ad musculos thoracis & diaphragma deferentium. Etsi verò etiam ex sexta & septima coniugatione thorax neruos accipiat: tamen quia septum transuersum, cuius motus ad mediocrem respirationem sufficit, neruos etiam à dor-

sali medulla insignes vtrinque accipit, rarò respiratio sola & seorsim, citra aliarum actionum læsionem, neruorum sextæ & septimæ coniugationis vitio læditur, sed dorsali medulla & coniugationibus dictis simul læsis; quod non nisi circa exortum in cerebro fieri potest, vt in apoplexia, respiratio læditur. Nerui autem maiores à dorsali medulla progressi, si seorsim afficiantur, id quod in catarrhis eò decumbentibus, vt & intemperie frigida, vulneribus, tumoribus fit, respiratio deorsim læditur. Quo etiam referri potest spinalis medullæ ob luxationem, vulnera, vel alias caussas, vitium.

Per accidens verò læditur facultas & motus thoracis, in primis eius dilatatio, dum facultate integra, & spiritibus præsentibus motus impeditur, vel ob dolorem lateris & diaphragmatis, colli, abdominis, intestinorum, epatis, ventriculi, aut harum partium vulnera, aut dum ob aquam vel pus, vel sanguinem in cauitate thoracis contentum is liberè moueri non potest, & diaphragma comprimitur, vt liberè distendi nequeat; ab epate vel liene tumente, aut flatibus & vaporibus in intestinis contentis. Vapores etiam vel flatus in abdomine collecti, & circa diaphragma subsistentes illius liberum motum impediunt, & nunc respirationem difficilem, nunc suffocationis metum inducunt, quibus sæpè & cerebri ac cordis alia mala accedunt, ob insignem cum cerebro, & corde diaphragmatis consensum, præsertim si materiæ magna sit copia. Vapores autem hi à venis mesaraicis & hypochondriis, ventriculo, intestinis, interdum & vtero attolli solent. Viscera quoque in abdomine circa septum transuersum appensa, si obstruantur valde, vel intumescant, pondere suo diaphragma infra trahendo illud liberè moueri non permittunt, id quod fit in epatis obstructionibus & tumoribus, quæ difficilis respiratio sæpè diu hydropem præcedere solet. Ventriculus quoque cibo repletus eodem modo difficilem respirationem efficere solet; quod & ab ingestorum ciborum qualitate interdum euenit. Quod & in grauidis accidit ab vtero, qui distentur diaphragma comprimit, & difficilem respirationem reddit.

II. Ratione organorum læditur respiratio, dum aliquod in iis est vitium. Organa autem respirationis alia ad motum faciunt, vt pulmo, diaphragma, musculi thoracis & abdominis, alia aëri ingressum & egressum permittunt, vt nares, os, & fauces, larynx, aspera arteria, eiúsque rami per pulmonem dispersi, quique ad pulmonis substantiam pertinent.

Pulmonis ergo vitio respiratio impeditur, dum pulmonis asperæ arteriæ angustiores, quàm par est, fiunt, nec satis dilatari possunt, dum scilicet obstruuntur à catarrhis eò defluentibus, quasi confertim & ἀθρόως ruunt. Suffocatiui nominantur, & pituitoso humore in iis collecto, à sãguine in eo effuso, vt & pure, vel in pulmone collecto, vel aliunde effuso, grandinibus item, calculis & vermiculis aut comprimuntur à pituita in læuibus arteriis & pulmonis substantia, vel tuberculis, vel aqua in pulmone collecta. Connexus etiam pulmonis cum concauo thoracis strictior pulmonis motum liberum impedit, respirationémque difficilem reddit, quod nonnullis à primo ortu, aliis post casum aut pleuritidem accidit. Si etiam pulmo à prima origine sit maior, quàm par est; aliquod respirationi impedimentum affert. Faciunt etiam huc pulmonis vulnera & vlcera.

Diaphragmatis verò & musculorum respirationi inseruientium vitio fit respiratio læsa, dum diaphragma vel inflammatur, vel vulneratur, aut dum catarrhus qui in musculos intercostales lapsus est, ad diaphragma vsque etiam penetrat, aut dum musculi contunduntur, inflammantur, vulnerantur, vel exulcerantur, vt & musculi abdominis, respirationi inseruientes, aut si catarrhus in eosdem musculos decumbat.

Pertinet huc & costarum & vertebrarum vitium, dum vel franguntur, vel luxantur, ac thoracis motui obsunt.

Tandem inter thoracis vitia est hoc, si cartilagines thoracis, quæ ad motum faciliorem edendum pectoris circũferentiam constituunt, in osseam substantiam indurantur. Nam & tunc thorax satis dilatari nequit.

Partium autem per quas aër transire debet, vitio puta

narium

narium ,oris & faucium vt & tracheæ angustia , difficilis respiratio, imò suffocatio interdum induci potest. Quod fit si nares vel à pituita , vel à tumore aliquo obstruantur & obturentur , si tumor aliquis sit in musculis faucium , laryngis ,in tonsillis , vel columella delapsa sit , vel si vertebræ ceruicis luxatæ viam hanc intercludant. In primis verò si aspera arteria , & præcipuè eius caput seu laryngis rimula , vel obstruatur , vel adstringatur & coarctetur , vel à quacunque caussa angustior reddatur. Quò pertinent & asperæ arteriæ vulnera.

III. Ob vsum respirationis seu finem mutatum , atque ita cordis vitio respiratio læditur. Si enim ille non vrget, nulla aut quàm exigua fit respiratio : & quamdiu motus cordis cessat , tamdiu etiam cessat respiratio ; quod fit in syncope & suffocatione vterina. Si verò vsus vrget, respiratio fit magna vel frequens & celer, id quod in febribus ardentibus accidit , & plurimæ respirationis læsæ differentiæ ab vsu & fine mutato proueniunt.

IV. Tandem etiam aëris, quem spirando attrahimus, vitio , respiratio lædi potest. Si enim is crassus , caliginosus, & fuliginosus sit, qualis est in quibusdam cauernis, qualémque faciunt fumi, qui è carbonibus accensis exhalant, vt & vapores è musto & cereuisia feruente, vsui non satisfit, adeò vt etiam à tali aëre nonnullos suffocatos fuisse , compertum sit. Ita in Cypro è venis chalcanthi fumus attollitur , qui hominem suffocat , teste Galeno *9. de simpl. med. facult. tit. de calcantho.*

Respirationis læsa Caussa Has caussas omnes vt in numerum redigamus, fit respiratio læsa.

1. 1. Ab insigni intemperie & pulmonis corruptione.

2. 2. A pectoris angustia, quacunque de caussa profecta, ob quam pulmo & diaphragma liberè moueri & dilatari non potest.

3. 3. Ob defectum spiritus animalis, in moribundis, in apoplexia , & frigidis affectibus.

4. Ob neruorum insignium ad thoracis musculos & diaphragma tendentium læsionem quamcunque spiritus animalis influxum prohibere potest.

5. Ob

5. Ob dolorem in musculis thoracis & aliis partibus vicinis, quæ respirationi quocunque modo inseruiunt. 5.

6. A diaphragmatis motu impedito, ab aq. pure, vel sang. in thoracis cauitate contento, vel à vaporibus & flatibus ab inferioribus ascendentibus, & circa diaphragma subsistentibus, seu viscerum in abdomine obstructione, distensione & tumore. 6.

7. Pulmonis vitio, dum scilicet eius arteriæ vel obstruuntur quacunque de caussa, vel comprimuntur, aut dum pulmo pectori agglutinatur aut vulneratur. 7.

8. Diaphragmatis vitio, dum illud vulneratur, inflammatur, vel dum catarrhus in id decumbit. 8.

9. Musculorum thoracem mouentium vitio, dum illi contunduntur, vulnerantur, inflammantur, exulcerantur, aut dum catarrhus in eos decumbit. 9.

10. A costarum & vertebrarum dorsi luxatione & fractura, vt & cartilaginum pectoris induratione. 10.

11. A musculorum abdominis morbis, ob quos liberè moueri non possunt. 11.

12. A narium, oris, faucium angustiâ. 12.

13. A laryngis & asperæ arteriæ obstructione compressione, vulneribus. 13.

14. Ab vsu mutato, qui varius est. 14.

15. Aëris, quem inspiramus, vitio, si is calori refrigerando & ventilando non sit idoneus. 15.

Atque tot quidem respirationis læsæ caussæ. Verùm enimuerò plurimæ à morbis, quos iam explicauimus, vt & apoplexia, febribus, & similibus dependent, atque ita de respirationis læsæ curatione vno in loco tractari non potest: Ideóque alios Medicos secuti, hîc saltem de ea respirationis læsæ curatione dicemus, quæ vulgò Asthma, vel orthopnoea dicitur, deinde de suffocatione, & strangulatione, quæ peculiares respirationis læsæ differentiæ sunt.

CAPVT II.

De Asthmate, & Orthopnœa.

Asthma. ASTHMA, Latinis Anhelatio, etsi interdum in genere & amplo vocis significatu pro quacunque respiratione difficili & anhelosa quacunque de caussa profecta, siue cum febre, vel sine febre accipiatur: Strictâ tamen vocis significatione Hippocrati est πύκνη, hoc est, frequens, seu densa & difficilis respiratio sine febri, qualis est eorum, qui ex cursu & celeri exercitatione subsistunt, & quidem cum sono, vt Celsus addit, à spiritu humorem in pulmone contentum dissoluente. Quando verò malum eò vsque creuit, vt æger erecto corpore propter suffocationis metum respirare cogatur, ὀρθόπνοια appellatur. Imò vt Galenus, 6. *aphor.* 46. scribit, qui Hippocratem ætate secuti sunt, affectionem quandam diuturnam nonnulli asthma simpliciter, nonnulli quoque ὀρθόπνοιαν nominant, cùm sine febre æger continenter difficilem habet respirationem.

Vnde etiam Asthma definitur læsa respiratio, eáque densa & frequens ferè, vt æger sine anhelatione respirare nequeat, sine febre plerumque ab angustia bronchiorum pulmonis proueniens. Quando malum (differt enim asthma & orthopnœa saltem magnitudine) ita incrementum sumpsit, vt æger non nisi erecta ceruice spirare possit, orthopnœa nominatur.

Locus affectus est pulmo, & quidem secundùm bronchia, id est, asperæ arteriæ cartilaginosas propagines per pulmones dispersas, quæ spiritus via sunt. Quanquam enim thorax & pulmo etiam suo modo satis dilatentur: tamen propter harum viarum angustiam satis aëris inspirando attrahi non potest, vnde, vt quod magnitudini & sufficientiæ deest, compensetur frequentia & velocitate, frequens ac velox spiratio oritur.

Caussæ.

Etsi verò, vt dictum, respirationis difficilis plurimæ caussæ sint: Asthmatis tamen in specie dicti duas tantùm ponit caussas Galenus, humores scilicet crassos ac pituitosos, & crudum tuberculum, quibus tamen adhuc vna, atque altera addi potest. *Caussa.*

Est nimirum proxima asthmatis caussa, angustia bronchiorum pulmonis, seu vsus auctus propter angustiam bronchiorum pulmonis. Angustia autem illa oritur, non à quacunque caussâ, cùm, vt dictum, asthma sit respiratio difficilis non quæuis, sed anhelosa & diuturna ac curatu difficilis sine febri, ab obstructione, vel compressione pertinaci. Vtrumque enim, obstructionem & compressionem scilicet, efficiunt primò humores sæpè crassi & viscidi, nonnunquam & tenues ac serosi, sed copiosi, deinde crudum tuberculum, vel grando & calculi in pulmonibus hærentes. Quibus nonnulli & flatum crassum addunt. Hæc enim siue intus bronchia pulmonum obstruant, siue in substantia pulmonis, venis eius & læuibus arteriis hærentes ea comprimant, angustiam efficiunt, & ita respirationi obsunt, vt postea, *quæst.* 1. dicetur.

Materia autem bronchia pulmonum seu obstruens, seu comprimens, nunc in pulmonibus sensim colligitur, ob debilitatem & cachexiam illius visceris, vt docet Auicennas, 3. *can. fen.* 14. *tract.* 4. *cap.* 3. & bronchia obstruit, quæ interdum etiam in calculum & grandinem induratur: nunc verò aliunde affluit. Fit hoc interdum à capite, cùm catarrhi à capite lapsi in pulmonibus subsistunt, id quod vulgò frequentissimè fieri putatur. Verùm ego id rarius accidere puto, vt postea, *quæst.* 2. dicetur, & frequentissimam asthmatis caussam esse puto materiæ per venam arteriosam in pulmones effusionem, dum scilicet circa epar in venoso genere crudi humores colliguntur, & per venam arteriosam in pulmones effunduntur, & bronchia pulmonis comprimentes respirationis difficilis & asthmatis propriè dicti, mali scilicet diuturni & contumacis illius caussa sunt. Etsi enim in hydropicis humor serosus ad thoracem penetrans respirationem difficilem efficere possit: tamen *Frequentissima asthmatis caussa.*

men ea respiratio difficilis propriè asthma non est, sed ab hydrope, morbo primario, dependet. Et quidem ille humor, qui è venis per venam arteriosam in pulmones confluit, non semper crassus est, sed sæpè tenuis & serosus, qui in venis & arteriis collectus nunc motu corporis, nunc irâ, sæpè verò ad aëris & tempestatis mutationes, agitatus in pulmones irruit, vnde paroxysmus sæpè secundùm Lunæ motum & quarto ferè die exacerbatur. Non impossibile tamen videtur, vt humor etiam talis (cum arteriæ multo sero abundent) per arteriam venosam *in pulmones infundatur.* Eodem modo à crudo tuberculo oriti potest asthma, non solùm in asperis arteriis consistente, sed & extra eas constituto, easque comprimente. Et quidem si crudum tale tuberculum consistat solùm in aspera arteria, vel circa eam, tantum asthma parit; sin etiam circa lienes, cor in consensum trahitur, & pulsus inæqualis efficitur, id quod in Antipatro factum refert Galenus, *4. de loc. affect. cap. vlt.* Sin vtrásque pulmonis arterias obsideat, & asthma, & inæqualitas pulsus inducitur.

Possunt quidem & alij tumores qui suppurantur, respirationem difficilem efficere, vt non solùm Galenus, *4. de loc. affect. cap. 8.* & Aëtius, *tetrab. 2. serm. 4. cap. 37.* docet, sed & res ipsa loquitur; cùm tum etiam bronchia pulmonis comprimantur: tamen si strictè vocabulum asthmatis accipimus, ea læsa respiratio asthma non est, sed cocto ac rupto abscessu ac pure per sputum reiecto cessat; asthma verò propriè dictum, saltem ab humore crasso & crudo tuberculo oriri docet Galenus.

Hisce caussis nonnulli addunt etiam vapores ex vtero ascendentes & flatus crassos. Verùm etsi negandum non sit, ab hisce caussis interdum respirationem planè difficilem fieri: tamen quia illa subitò inuadit, & citò cessat, asthma propriè dictum non constituit. Ille flatus potius ad asthma pertinet, qui se materiæ asthmatis caussæ iungit, paroxysmíque autor est; cum scilicet humor crassus à motu nimio vel alia caussa in flatum resoluitur.

Quod autem flatui tribuitur, sæpius rectius humori seroso, vt modò dictum, tribuendum esset, cum is in ramis men

venæ cauæ maioribus quacunque de caussa feruens & motus ἀθρόως, & confertim per dextrum ventriculum cordis in pulmones irruit,& aſperas arterias comprimit; quæ non infrequens paroxyſmi aſthmatici cauſſa eſt; ob quam æger difficili reſpiratione, ſæpè nulla cauſſa manifeſta præcedente,ſed imminente aëris aliqua mutatione & tempeſtate corripitur.

Affinis etiam eſt aſthmati illa difficilis reſpiratio, quæ à ſiccitate nimia pulmonis prouenit, ob quam pulmones ſatis dilatari ad aërem hauriendum non poſſunt; quam ſiccitatem in primis metallici vapores inducunt, & propterea iis, qui metalla & mineralia tractant, familiaris eſt. Ita refert Heurnius, *de morb. prat. cap.* 4. typographo cuidam adeò ſiccatos fuiſſe pulmones, vt aridum pomum retulerint.

Differentiæ.

Aſthma aliud eſt recens, aliud inueteratum, aliud eſt periodicum, quod per interualla redit, vbi ſcilicet materia interiecto quodam temporis interuallo vel confluit ἀθρόως, id quod potiſſimum per venas fieri puto, vel paulatim antea in pulmonibus collecta moueri & agitari incipit. Hinc fit, vt præter cauſſas proximas antea enumeratas, etiam remotiores cognoſcendæ ſint, vt vitentur Tales ſunt cibi flatulenti, aër craſſus ac nubiloſus, aëris caliditas aut frigiditas nimia,corporis & animi motus nimius. *Differentiæ.*

Deinde aſthma aliud eſt grauius, aliud mitius. Si enim æger quidem dificulter reſpiret & anheloſus ſit, ſimpliciter aſthma appellatur. Si verò ita incrementum ſumat difficilis reſpiratio, vt æger non niſi erecta ceruice reſpirare poſſit, orthopnœa nominatur, vt antea etiam dictum.

Tertiò aſthma aliquando eſt etiam hæreditarium, habéntque nonnulli congenitam ad aſthma propenſionem, quæ ſita eſt in pulmonum laxitate quadam & debilitate ad recipiendum affluentes aliundè humores, vel etiam eos cumulandos apta.

Signa diagnoſtica.

Signa. Imminentis aſthmatis ſigna ita tradit Aretæus, *lib. 1. de ſign. & cauſſ. morb. diuturnor. c.* 11. Morbi incipientis, ſeu impendentis notæ ſunt huiuſmodi; grauitas pectoris, tarditas ad ſolitum opus, & aliud quodlibet agendum, in curſu, & in accliui itinere difficilis & ægra ſpiratio, rauceſcunt & tuſſiunt, flatus in præcordiis atque eructationes præter rationem excitantur, vigilant, noctu parùm, & obſcurè incaleſcunt, nares acutas ad ſpirationem paratas habent.

Malum autem præſens facilè ſignis ſuis pathognomicis cognoſcitur. Ægri nimirum plerumque ſine febri, de qua poſtea, *q.* 3. dicetur, & alia euidente cauſſa, quæ reſpirationẽ difficilem inducere poteſt, frequenter, vt ij, qui curſu velociore, aut motu alio vehementi ſunt defatigati, & ſi malum ſit vehemens, etiam erectâ ceruice reſpirare cogũtur. Et fit hæc reſpiratio læſa quandóque cum ſtertore, & ſonitu, quandóque ſine eo, ideò quod materia quandóque hæret in bronchiis & aſperis arteriis, quæ dum ſpiritu diſploditur, ſonitus excitatur, aliquandóque extra aſperas arterias. Scribit tamen Iohannes Zechius, *conſultat.* 18. hoc quidem vt plurimum fieri, ſe tamen in quàm pluримis obſeruaſſe, reſpirationem acceſſionis præſertim tempore, raram & admodum tardam, longéque difficiliorem inſpirationem exſpiratione ipſâ eſſe. Atque ipſe cauſſam huius rei hanc reddit, quod cùm duo ſint reſpirationi inſeruientium inſtrumentorum genera, quorum alia aërem ſuſcipiunt, vt arteria cum pulmone, alia mouent, vt ipſe etiam pulmo cum thoracis muſculis: ſi accidat, vt non ſolùm bronchia pulmonum, ſed & ipſa pulmonis ſubſtantia, cum ſuis venis & leuibus arteriis, afficiatur, facultáſque thoracem mouendi languida ſit, accidere, vt nec pulmones humore grauati, nec thorax facilè moueri, & diſtendi poſſit. Quapropter tùm natura non ſine labore & conatu maximo ac longiore temporis interuallo inſpirationem moliri poteſt, vnde etiam partes pectoris ſupernæ mouentur, quam inſpirationem ſublimem Hippocrates appellare ſolet, in qua obeunda, vt

vires

vires deiectas interposita quiete aliqua natura nonnihil reparare possit, inspirationem alteram non admodum maturat, & accelerat; & ipsa exspiratio expeditior est inspiratione, quoniam huius operis instrumenta sine multo labore mouentur, & ferè sponte sua concidunt. Idem tamen, *consultat.* 53. addit, respirationem hanc simul magnam esse. Cùm enim rara respiratio vsui non satisfaciat, ab vrgente postea necessitate coacta natura magnam pro viribus respirationem efficit; ita vt non solùm septum transuersum cum musculis intercostalibus manifestè moueantur, sed etiam musculi superiores omnes, ita vt sublimis fiat appellata respiratio.

Quomodo autem asthma à difficili respiratione, à virium imbecillitate, & calore magno in corde discernenda sit, docet Galenus. 4. *de loc. affect. capit* 7. *Subiiciamus,* inquit, *aliquem omnes simul mouere musculos, vt pectus vnà cum scapulis manifestè subleuetur. In hoc opere ex tribus vnum aliquod coniicere necesse est, aut virium imbecillitatem, aut viarum spiritus angustiam, aut vehementem in corde, & pulmone calorem. Quamuis interdum duæ, ac nonnunquam (licèt rarò) tres quoque ex iam dictis caussis concurrere possint. Igitur vbi vires duntaxat fuerint infirmæ, ad tria mouentium musculorum genera venire, eósque omnes ad motionem excitare solent: vno genere vehementer pectus mouere nequeunt, & propterea non solùm diaphragma, sed vniuersi thoracis musculi mouentur: motum tamen & sensum efficiunt, & propterea neque frequens omninò, neque rarò omnino eorum actio existit. At præterea thoracis dilatatio haud quaquam magna erit, nullaq; ex ore fiet exsufflatio & spiritus ex solis naribus emitti solent. Quod si per inspirationem narium pinnæ manifestè trahi videantur, id prostrati roboris efficax indicium erit. Aucto verò in corde & pulmone calore, omnibus quidem thoracis musculis peragitur quoque respiratio, sed magna, velox, frequens, veheménsq; percipitur, & præterea calidus exsufflando spiritus emittitur. Tandem qui ob viarum spiritus angustiam difficulter anheloséq; respirat, totum quidem thoracem magna ex parte & celeriter & frequenter dilatant, sed neque exsufflare, neque calidum spiritum emittere consueuerunt. Id enim acuti caloris est indicium.*

Signa caussarum. Cùm verò angustia ista bronchiorum pulmonis, quæ proxima est asthmatis caussa, à pluribus, vt dictum, caussis prouenire possit, & eæ discernendæ sunt. Vt verò de caussis, quæ respirationem difficilem in genere excitare valent, nihil dicamus, vt de pure vel sanguine in spiritus vias illapsis, & aliis quæ ex suis locis patent. Si à crassis humoribus fiat asthma, & iis quidem in pulmone collectis, sensim difficulter respirare incipit æger, éstque difficultas spirandi continua. Si verò aliunde affluat materia, respiratio difficilis eodem modo continua non est, sed per interualla infestat vel exacerbatur. Etsi enim asthma, quod ob materiam in pulmone collectam excitatur, ob iram, aërem austrinum & similes caussas exacerbari etiam possit: tamen in asthmate, quod fit à materia aliunde affluente, exacerbatio illa longè manifestior est.

Exacerbatur autem hoc malum magis tempore autumnali, & hyberno, & noctu. Cùm enim, vt Galenus, *6. epid. sect. 1. text. 15.* docet, dies toti anno proportione respondeant, vt matutino tempori ver sit simile, meridiei æstas, vesperi autumnus, nocti hyems; pituita verò noctu moueri soleat: non etiam est mirum, asthma, quod est morbus pituitosus, noctu magis exacerbari. Siue enim humor aliunde affluat ad pulmonem, noctu is magis moueri solet, siue in pulmonibus congestus contineatur, nihilominus ibi agitatur, & proprias qualitates intendens, vel ad maius spatium sese extendit, vel vapores de se emittit, & omninò euidentia sui exhibet indicia. Et quidem si materia à cerebro delapsa sit, catarrhi signa adsunt: quod si catarrhus absit, per venas materiam affluere indicio est, epatísque affecti signum tandem exhibet tumor pedum, & cachexia. Ac si humor ille crassus obstructionem efficiat in bronchiis pulmonis, difficilis est respiratio cum sonitu & tussi, malum quandóque etiam cessat, vel remittit pituitâ excretâ; Si verò pituita & humor in venis & pulmone hæreat, abest sonitus & tussis; & rarò aliquid excernitur, ac malum pertinaciùs, & diutiùs hominem exercet.

Quod si à crudo tuberculo fit Asthma, æger ab initio, dum

dum bene adhuc habere videtur, paulatim incipit difficulter spirare, accrescítque deinceps quotidiè anhelatio circa stertorem ac strepitum. Quod si huiusmodi tuberculum temporis diuturnitate calefactum, & tandem quandam coctionem recipiens in abscessum mutetur, febris accedit, deinde rupto tuberculo pus, vel puri simili quid exscreatur, ac pure euacuato, fit respiratio leuior.

Grandinis, & calculorum signa anteà sunt proposita.

Si à siccitate pulmonis proueniat asthma, præcesserunt caussæ, quæ talem siccitatem inducere potuerunt, sputum deficit, & macies totius corporis adest.

Prognostica.

1. Asthma etsi sit morbus diuturnus, tamen paroxysmos habet acutos, ob loci affecti nobilitatem qui organum respirationis est, quo grauiter affecto homo diu viuere nequit, compertúmque est, nonnullos in platea ambulantes, hoc malo subitò exstinctos fuisse. *Prognostica.*

2. Iuuenes hoc malo difficulter liberantur, senes verò nunquam, sed eos asthma ferè comitatur vsque ad mortem, 2. *aph.* 40. Infantes autem suffocat, nisi maturis auxiliis sistatur & auertatur.

3. Asthma hæreditarium vix vnquam curatur.

4. Qui gibbosi ex asthmate aut tussi fiunt ante pubertatem, ij statim moriuntur, 6. *aphor.* 46. Galenus *in comment.* caussam refert in angustiam pectoris & tubercula spinæ intus adnata, quæ si cruda & coctu difficilia sint, hominem asthmaticum diu viuere non sinunt. Sin humida, quæ tandem suppurantur, tussi aliquando vexatos citò tandem suffocant & interimunt. Et quamuis aliàs calor circa pubertatem incrementum sumens multos morbos curare soleat: tamen calor hic gibbositatem tollere non potest: & quia adhuc pulmones incrementum sumere solent; spina verò in gibbis amplius non crescit, atque ita pulmoni crescenti in angusto pectore satis loci non datur, is non satis ventilari potest, calorémq; natiuũ suffocari necesse est,

5. Periculosum valdè est asthma in febri acuta. Nam materia & caussa asthmatis à calore febrili valdè exsiccatur, & ad eiiciendum ineptior redditur. Multâ quoque

inſpiratione in febre ob calorem vehementem opus eſt, quæ ob anguſtiam pectoris, quæ eſt in aſthmate fieri nequit. Materia præterea calore febrili agitata aſthma grauius reddit, & ſimul ob eam febris inualeſcit.

6. Aſthmate laborantibus cum tuſſi, ſi tuſſis ceſſat, difficultate reſpirationis aut perſeuerante, aut increſcente, periculoſum eſt. Contumaciam enim materiæ, & virtutis expultricis debilitatem ſignificat.

7. Ad aſthma inueteratum ſi noua repentè acceſſerit influxio, quæ pulmones obruat, vt in catarrho ſuffocatiuo fit, lethale eſt.

7. Aſthmatici ij maximè periclitantur, qui viribus ſunt infirmi. Citò enim ſuffocantur, & in ſyncopen incidunt; cùm autem pulſus inæqualis admodum redditur, ægrum morti vicinum eſſe indicio eſt; & multò magis, ſi intermittat.

9. Poſtquam etiam aſthmatici difficulter reſpirant, vt omnes muſculi intercoſtales ſuperiores ſcapularum, & ipſæ ſcapulæ attollantur, periculoſum aſthma eſt. Virium enim imbecillitas, calor vehemens & anguſtia partium reſpirationi inſeruientium adeſt. Ne tamen in præſagitione ex pulſu & reſpiratione medicus decipiatur, videndum. Sæpiſſimè enim, qui bonum pulſum habere videntur, ſubitò moriuntur & ſuffocantur; & contrà, qui pulſum prauum habent, auxilio aliquo adhibito, aut flatu, vel ſeroſo humore diſcuſſo, ſubitò reſtituuntur. Ideóque ad cauſſam morbi, eius magnitudinem, aliáſque functiones attendere decet, non ad ſolam reſpirationem, & pulſum reſpicere.

10. Aſthma nonnunquam in peripneumoniam mutatur, ídque febre ſuperueniente cognoſcitur, nonnunquam in hydropem & cachexiam degenerat.

Indicationes.

Indicationes. Materia, quæ anguſtiæ bronchiorum cauſſa eſt, tollenda; quod fit euacuando eam: ídque vt commodius fieri poſſit, eius craſſities, ſi adſit, attenuanda, viſciditas detergenda. Partes etiam materiam in pectus mittentes euacuandæ & roborandæ, & materia ad pectus ruens ab eo

auertenda. Flatus si coniungantur, discutiendi; crudum tuberculum attenuantibus & exsiccantibus absumendum. Pulmonis siccitas humectantibus emendanda.

Quæ tempore paroxysmi facienda?

Et quidem tempore accessionis omnis danda opera, vt æger à præsenti periculo liberetur, nec suffocari permittatur. Hoc enim maximè vrget, & propterea ad hoc maximè respiciendum. Cùm verò paroxysmus è tribus caussis oriri possit, nimirum vel ex commota materia, quæ in pulmone quieta consistebat, vel ex noua in pulmones affluxione, quam & flatus, & vapor aliunde transmissus tertiò augere potest: materiam verò moueat corporis atque animi motus nimius, mora sub radiis Solaribus, ad ignem; suppeditet autem & augeat ebrietas & crapula, vsus ciborum crassorum & flatulentorum. Initiò perpendendum est, à qua caussa paroxysmus ortum habeat. Nam si à caussa ortum habeat, quæ præsentem antea materiam agitare soleat, non ita opus est frictionibus, ligaturis, cucurbitulis & aliis reuulsionibus, sed quiete potius, & iis, quæ materiam motam discutere possint. Si verò aliunde materia ad thoracem affluat, seu ex toto, seu ex aliqua parte, omni studio laborandum, vt materia à pectore auerti & distrahi possit. Ergo tum æger corpore erecto, vt spiritui via & dilatato pulmoni spatium maius detur, nullo modo supinus, ne considente ad dorsum thorace angustia augeatur, collocetur pectore nudo, aut certè leuibus saltem vestibus tecto, non verò onerato aut coarctato, in aëre temperato, & ad frigidum declinante collocetur, & inutilium adstantium importuna turba arceatur. Hinc magnæ frictiones, vt & ligaturæ, in partibus inferioribus instituantur, quæ humores ad superiora ruentes reuellunt, eos verò, qui in pectore sunt, non agitant. Si verò pectus & dorsum etiam fricare libeat, fiat id sanè leniter, vt meatibus saltem dilatatis facilior fiat transpiratio, quæ respirationis defectum aliquo modo compensare possit. Suppositoria quoque hîc indantur.

Quid tempore paroxysmi faciendum?

Clysteres verò non admittit Ludouicus Septalius, cùm viribus *Clysteres.*

viribus prostratis, & suffocationis periculo incumbente commodè inijci non possint. Sed tamen vires non semper ita prostratæ sunt; vt clysterem non admittant, qui à pectore satis commodè reuellit.

Venæsectio. Si sanguis in corpore abundet, & virtus valida sit, vena basilica secetur, vel mediana, & tantum sanguinis detrahatur, quantum vires & morbus ferunt. Si verò menses, vel hæmorrhoides substiterint, saphena aperienda. Possunt & cucurbitulæ, cum & sine scarificatione scapulis & cruribus applicari, reuulsionis & auersionis gratia.

Purgantia. Si humor sit crassus, equidem non satis commodè purgantia exhibentur. Verùm si humor sit tenuior & mobilis, ad periculum suffocationis vitandum satis commodè purgantia exhibentur, de quo *quæst.* 4. dicetur.

Topica discutientia. Ad materiam verò discutiendam pectori applicanda Topica laxantia, discutientia, ex oleo amygdalarum dulcium, chamæmelino, alborum, irino, pinguedine gallinæ & similibus. Vt:

℞. *Pulu. rad. althææ, iridis*, an. ʒ. j. ß. *farin. sem. lini, fænugræc.* an. ʒ. ij. *ol. amygd. dulc. irini, chamæmel.* an. ℥. ß. *pinguedin. gallinar.* ʒ. ij. *ammoniaci vino dissoluti* ʒ. ß. *ceræ* q. s. F. Linimentum.

Vel ℞. *Mucilag. sem. lini fænugræc. cydonior. cum aqua scabiosæ vel tussilag. extract.* an. ʒ. vj. *pulu. rad. ireos, hyssopi*, an. ʒ. ß. *croci*, ℈. j. *ol. lilior. albor. amygdal. dulc. amarar.* an. ℥. j. ß. Cum *cera*. F. Linimentum.

Si tamen flatus coniungantur, cauendum, ne subitò & confertim calefacientia medicamenta extra adhibeantur. Si enim flatus à materia foueantur, metuendum est, ne his calidis medicamentis ea attenuetur & fundatur, flatúsque augeantur, atque ita respiratio difficilior reddatur.

Lenientia & attenuãtia. Exhibeantur medicamenta interna lenientia, attenuantia, detergentia & expectorantia, qualia sunt, *amygdal. dulc. & amaræ, ficus, passulæ, scabios. capill. Ven. marrubium, hyssopus, radix aristoloch. rotundæ, ireos, ari, helenij, gentianæ, scilla, sperma ceti, crocus, mos. h. ammon. sulphur, benzoë,* & medicamenta ex his parata, vt:

℞. *Rad.*

♃. *Rad. ari.* ℥. ß. Coqu. *in vino albo* & cum *lob de pino vel syrup. de hyssopo.* Misce & Eclegmatis forma exhibeantur. Vel ♃. *Aqu. cinamom.* ℥. ij. *oxym. scillitic.* ℥. j. M. aliquid sensim sorbeatur. Vel ♃. *Ammoniac.* Scrup. ß. *flor.* 🜔. *vel lactis eiusdem, croci an.* g̃. v. *Moschi,* g̃. j. *oxymel. s.* Drach. ij. *vini albi* ℥. iij. M. Vel ♃. *Ammoniac.* ʒ. j. ß. adde *pulu. glycyrrh. & sacchar. penidij q. s.* Formentur Pilul. xxv. quarum 4. vel 5. exhibeantur.

Brunnerus, *consil.* 34. vt expertam & vsu probatam sequentem potiunculam commendat:

♃. *Ammoniac.* Drach. j. ß. *aqu. hyssop.* ℥. iiij. *vini Rhenani.* ℥. ij. M.

Maior tamen videtur Ammoniaci quantitas, quàm quæ pro vna dosi exhibenda. Theriaca etiam vel mithridatium in ore teneri potest, & sensim aliquid deglutiri.

Commendatur & pomum excauatum, & ʒ. j. thuris repletum & assatum.

Vel ♃. *Flor.* 🜔 ʒ. j. ß. *Benzoes* g̃. v. *ammon.* g̃. iij. *croci* g̃. ij. *margaritar. præpar.* Scrup. j. *moschi* Scrup. ß.

F. Puluis, cuius quantum cuspide cultelli capi potest, cum iure pulli aut oxymelite aut aqua scabiosæ sumatur.

Auicennas cuminum cum aceto, vel semen sinapis albi cum æquali portione mellis ad formam Electuarij mistum exhibet.

Vel ♃. *Oxymel. s.* ℥ j. *scillitic. aqu. cinam.* an. ℥. ß. *ammoniaci* Scrup. j. *croci* g̃. iij. Misce.

Vel ♃. *Croci* Scrup. j. *moschi* g̃. j. *flor. benzoes* g̃. ij. *succi ocymi depurati* ʒ. j. *vini albi calefacti* ℥. iiij. M.

Commendatur & tanquam vsu probata aqua è floribus raporum destillata, & cum croco ac pauxillo moschi mixta.

Vtiles etiam sunt, *aquæ pectorales dictæ (Lufftwasser.)* Item aqua saluiæ, anisi, roris marini.

Aqua pectoralis temperata D. Andr. Dœreri.

♃. *Rad. glycyrrh. ras. polypod. q. mund.* an. ℥. j. ß. *tussilag.* ℥. j. *belenij, borrag.* an. ʒ. ij. *dactylor. rec. enucl. zibebar. rec. exacin.* an. ℥. iij. *conseru. viol. purp.* ℥. j. ß. *rosar. incarn. rec.* ℥. ß. *nuc. mosch. croci oriental. Caryophyll. arom. cinamom. elect.* an. ℥. j. ß.

Incidantur & contundantur, poſtea affundantur, *Seri lactis caprill. rec. & puriſſ.* ℔.ij.ß. *aq. ſcabioſ.* ℔.j. *veronic. prunell.* an. ℔.ß.

Relinquantur in infuſ. in loco calido vel B. per nouendium, deſtillentur deinde per organa vitrea.

Collecti liquoris ℔.iij. adde *ſacch. candi albiſſ.* ℥. vi.

Alia aqua pectoralis à me præſcripta.

℞. *Herb. veronic. ſcabioſ.* an. M.ij. *capill. Vener. hyſſopi, ſaluiæ, marrubij*, an. M.j. *rad. ireos Florentin. glycyrrh. eryngij, helenij, fænic.* an. ℥.ß. *Cinam. opt. granor. iuniperi*, an. ʒ.iij.

Affund. ſpir. vini opt. q.ſ. Stent in infuſ. dies xiiij. poſtea deſtillentur; Deſtillatum funde ſuper *dactylos* N.x. *iuiub. ſebeſten.* an. N.xxx. *ficuum* N.x. *paſſular. minor. maior. exacinat.* an. ℥.ij. *croci* ʒ. ß. Digerantur & filtrentur. Neque enim è dactylis, iuiubis, ſebeſten, ficubus, paſſulis multum per alembicum eleuatur.

Commendantur & millepedæ vel aſelli, qui ſub vaſis aquariis ſtabulantur, ſi ſcilicet panno lineo excepti in vino macerentur & vinum ſine expreſſione propinetur.

Quando paroxyſmus vltra quartum diem protrahitur, veſicatoria in dorſo, è regione pulmonis, applicentur. Nonnulli ſinapiſmos in anteriore parte thoracis applicant, & veſiculas diu apertas ſeruant.

Victus interea ſit tenuiſſimus, atque vtilis eſt ptiſana cum croco & ſaccharo, cibíque croco condiantur; cùm is vtiliſſimum ſit in aſthmate remedium.

Quomodo extra paroxyſmum æger curandus ſit?

Quid extra Paroxyſmi faciendum?

Quando æger à paroxyſmo vehementiore & ſuffocationis periculo liberatus eſt, laborandum omnis generis præſidiis, ne malum reuertatur. Ideóque ſi plenitudinis ſigna adſunt, & vires permittant, vena aperienda baſilica, præſertim vbi vaporum calidiorum copia magna in corde & pulmone vrget. Et vbi à menſium & hæmorrhoidum fluxu ſuppreſſo malum originem habet, vel augetur, vena tali vel malleoli aperiatur. Cucurbitulæ quoque in eundem finem femoribus & cruribus adhiberi poſſunt.

Poſtea præparetur materia & euacuetur. Præparetur autem

autem attenuantibus, incidentibus, & abstergentibus iis, quæ thoraci dicata sunt. Vbi tamen videndum, ne nimis calida & exsiccantia exhibeantur, quæ partes tenues materiæ absumere, reliquúmque incrassare, & ita malum curatu difficilius reddere possunt. Quapropter commodè glycyrrhiza, passulæ, & similia medicamenta humectantia simul admiscentur.

Vtilia & hæc medicamenta sunt; *hyssopus, scabiosa, capilli Vener. prassium, passulæ, calamintha, fæniculum, scillæ, iuiubæ, ficus*: & ex his composita, *syrup. capill. Vener. de glycyrrhiza, de iuiubis, de scabiosa, de hysopo, de calamintha, de prassio, oxymel simpl. compos. & scillitic.*

Vt ♃. *capill. vener. hysopi, scabios. prassij*, an. M. ß. *rad. helen. ireos*, an. ʒ. ij. *sem. anisi, fænicul.* an. ʒ. j. *passul. glycyrrh. rasæ*, an. ℥. ß. *ficuum* N. vi. Coqu. in aqua simpl. Colat.

♃. ℥. vj. adde *syrup. capill. Vener. hysopi, oxymel. scillit.* ℥. ß. Misce pro duabus dosibus, an. ℥. ß. & potus hic bis reiteretur.

Vel ♃. *Rad. ireos, glycyrrhiz. helenij, fænicul.* an. ℥. ß. *hysopi, capillor. Vener. tussilag. scabios. satureiæ, calaminth.* an. M. ß. *iuiub. sebest.* an. N. x. *caricar.* N. vi. *passular.* ℥. ß. *semin. anisi, fæniculi, maluæ*, an. ʒ. j. Coqu. *in aqu. s.* Colat. ♃. ℔. j. *Oxymel. scillit. syrup. de prassio, de glycyrrhiz.* an. ℥. j. ß. *aqu. cinamom.* ʒ. j. M. pro 4. dosibus.

Vel ♃. *Aquæ veronicæ, scabiosæ*, an. ℥. iij. *syrup. de prassio, capill. Vener.* an. ℥. j. ß. *sp.* 🜍 ℈. ß. M.

Vel ♃. *Syrup. de prassio, de hysopo, de glycyrrh.* an. ℥. j. ß. *flor. Sulphur.* ℈. j. *succi glycyrrh. inspiss.* ʒ. j. ß. vel potius *extract. glycyrrh.* ʒ. ß. *aqu. veron. tussilag.* an. ℥. iij. M.

Sumat æger manè & ante cœnam cochlearia 2. vel 3.

Purgantia.

Præparata materia euacuanda est, & primò per purgantia. Etsi enim materia, quæ in thorace continetur, ita facilè per aluum euacuari non possit: dum tamen materiam ex vniuerso corpore purgantia euacuant, eadem à pulmone reuellũt. Imò aliquid retrahi posse nõ impossibile est. Præterea cùm antea dictũ sit, & postea, *quæst.* 2. dicetur,

cetur, materiam, quæ paroxyſmos aſthmaticos concitat, non ſemper totam in pulmone conſiſtere, ſed ex epate & venis affluere, commodiſſimè per purgantia ea tollitur.

Antiqui etiam fortioribus purgantibus vtebantur, vt ex Aëtio, *tetrab. 2. ſerm.4. cap.37.* Paulo Ægineta, *lib.3.cap.39.* Oribaſ. *lib.9.cap.5.* imò ipſo Galeno *7.de compoſ.med.ſec.loc.cap.6.* videre eſt.

Verùm tutius eſt, à mitioribus inchoare, atque ea ſæpè repetere, & ita per ἐπίκρασιν materiam euacuare. Cùm enim materia craſſa, viſcida & contumax ſit, & ſæpè ſatis copioſa, vna vice expurgari non poteſt; ideóque per interualla eam præparare & euacuare decet, medicamentis mediocribus, qualia ſunt agaricus, mechoacanna, & ſimilia; quibus tamen ſtimuli loco fortiora quædam in minore quantitate addere vtile eſt. *Purgantia mutanda ſunt.* Quoniam verò purgantia medicamenta diutius continuanda, ne natura iis aſſueſcat, earúmque vires ob longam conſuetudinem contemnat, ea mutare vtile eſt.

Itaque in *decocto præparante ſupra propoſito* infundantur. *agaric.trochiſc.* ℥.j. *ſem.carthami.* ʒ.vj. Colentur & exhibeantur. ℥.iiij. Vel ℞. *Pilul. de agaric.* ℈. ij. *aſſaireth. cochiar.* an. ℈. ß. *extract. panchymag.* ℈. vj. *cum oxymel. ſcillit.* F. pilul. Vel ℞. *Agaric.* ʒ.j.ß. *turbith.* ʒ.j. *ſemin. fænicul. zingib.* an. ℈. j. Infundantur in *oxymel.ſ.* ℥.j. *vini albi, aqu. hyſſopi,* an.℥.ij. Colat.adde *mannæ* ʒ. vj. Iterum colentur. F Hauſtus.

℞. *Rad.ireos.* ʒ. ij. *tuſſilag.* ʒ.j. ß. *pulmonar.* M. ß. *ligni guaiaci.* ʒ.j. *rad.heleniј, hellebor. nigri,* an.ʒ.j. ß. *fol.ſen.*℥.ij. *zingib.galangæ,* an.ʒ.j. Coqu. *in ſ.q.decocti pectoralis.* In colat. infundantur *agar. troch.* ℥. ß. *rhubarb.* ʒ. j. *cinamomi.* ʒ. ß. *cum ſ.q. ſacchari* F.ſyrupus liquidior, cuius ℥. iiij. manè exhibeantur.

Nonnulli frequenter ad purgandum in aſthmate *trochiſcis de violis* vtuntur, à Meſue, *cap.de aſthmate* deſcriptis, quos tamen reiicit Alexander Maſſarias, quod compoſitio minus ſit artificioſa, & diagrydium non benè correctum. Verùm diagrydium facilè correctius reddi poteſt.

Vel ℞. *Polypod. q.* ℥. ß. *mechoacan. opt.* ℥.j. *agaric. albiſſ.* ʒ. ß.

ʒ.ß. *glycyrrh.* ʒ. ß. *fol.sen.* ʒ. vi. *zinziber. galangæ*, an. ʒ.ij. *passular.* ℥.j. *sem. anisi, fœnicul.* an. ℥.ij. *fol. tussilag. capillor. Ven.* an, M.j. Infundantur *in vini mensura vna*, detur manè haustus.

Oxymel de Nicotiana purgans anhelosis vtile descripsit Quercetanus, *pharmacop. cap.*10. & syrup. de Nicotiana, *ibid. cap.*12.

Imprimis vulgò commendatur ius galli decrepiti purgans, quod tamen à Ludou. Septalio planè reiicitur, vt posteà, *quæst.*5. dicetur. Paratur autem hoc modo: *Ius galli decrepiti.*

℞. *Gallum decrepitum euisceratum, ventrémque eius sequenti puluere reple.*

℞. *Pulmon. vulpis.* ℥. j. *passular. ficuum*, an. ℥.j.ß. *glycyrrhiz.* ℥.j. *hyssop. satureiæ, thymi*, an. ℥. ß. *semin. fœnicul.* ℥.j. *carthami.* ℥.ß. *turbith. elect.* ʒ.ij. *agaric. trochisc.* ℥. ß. *zinzib.* ʒ.j. Postea coqu. *in aqua pura.*

De iure detur manè haustus, qui si non satis purget, dissoluatur in eo aliquid *mannæ.*

Vix verò quicquam commodius est ad pulmones expurgandos quàm oxymel cum agarico. Efficax quoque est oxymel helleboratum Gesneri. Sed omitti potest helleborus albus & augeri pondus agarici. *Oxymel helleboratum Gesneri.*

Corpore toto euacuato danda opera, vt caussa continens seu proxima è pulmonibus tollatur, ídque medicamentis tum internis, tum externis effectum dandum. Ad crassam & viscidam materiam attenuantia, incidentia & detergentia adhibenda, citra tamen insignem caliditatem, ne humores exsiccati magis crassi & lenti reddantur. Hinc Auicennas etiam diuretica fortiora improbauit, quòd subtile extrahant crassiore relicto. Ideóque vtile est attenuantibus & incidentibus humectantia permiscere, vt glycyrrhi. passulas, caricas, pineas, mel, saccharum, maluam, althæam. Atque talia medicamenta suprà inter præparantia proposita sunt. Valdè etiam laudatur terebinthina, quæ non solùm pulmones abstergit, sed & epar, lienem, renes, simúlque aluum citra noxam soluit. *Attenuantia, incidentia & detergentia.* *Humectantia.*

E supra enumeratis varia componuntur medicamenta. In vulgari vsu sunt *Loch de caulibus, de tussilag. de pino,*

de passulis, de pulmone vulpis, de scilla, & quod ad asthma dicitur, species diaireos s. diaireos Salomon, diatragacanth. calid. diapenid. diahyssop. diaprassij, conditum, rad. helenij, extract. helenij, ireos, ol. anisi, fœniculi, oxymel scillit. flores Sulphuris, lac & balsamum eiusdem, flores benzoës. Galenus, 7. *de comp. med. sec. loc. in fine cap. 6.* ex veterum scriptis aliqua recenset, inter quæ & hæc:

℞. *Succi scillæ crudæ, mellis part. æqu.* Coqu. lento igne. Dosis ℨ. ij. circiter, ante & longè post cibum.

Vel ℞. *Sulphur. vivi, sem. rutæ sylu.* an. ℨ. j. *aristoloch. absinth. cinamom. abroton.* an. ℥. ß. Terantur cum aceto & F. Trochisci, magnitudine fabæ, quorum ℨ j. manè & vesperi exhibeatur cum ℥ iij. oxymelitis. Vtile est & hoc:

℞. *Ammon. aceto dissol.* ℈ j. *essent. zedoar.* ℈ ij. *aquæ cinamomi* ℥. ß. *veronic.* ℥. ij. *flor. chamæmel.* ℥. iij. Misce pro 2. dosibus.

Medicamēta sæpius repetenda & mutanda. Cùm autem malum sit diuturnum & contumax, vsus medicamentorum continuandus, & medicamenta sæpè repetenda, simúlque permutanda, ne materia vni assuescat. Per interualla quoque theriacæ ℨ ß. vel ℈ ij. exhibeantur. Vtiles quoque sunt millepedæ seu aselli, vt etiam suprà dictum, quorum & Galenus, 7. *de comp. med. s. l. in fine* mentionem facit; ferúntque ὀνίσκοι, & vulgatum Græcæ plebeculæ hodie esse medicamentum ad pulmones infarctos à crassis humoribus liberandos.

Vel ℞. *Hyssopi, veronicæ, scabiosæ, marrub. origan. pulegij, cardui benedicti,* an. M. j. *rad. ireos* ℨ. vj. *zinzib.* ℨ. j. ß. *agaric. albiss.* ℥. ß. Infunde *in aceti vini* ℔. j. ß. *aqu. veronicæ, cardui bened.* an. ℔. ß.

Stent in vase vitreo obturato loco calido per triduum, deinde lento igne coquantur & exprimantur.

Colat. ℞. ℔. j. ß. *mell. opt.* ℔. ß.

Coqu. lento igne ad syrupi formam, qui aromatisetur *cinamomo, caryophyllis & calamo aromatico* in petia ligatis. Dantur manè 2. vel 3. cochlearia. Crato, *consil.* 29.

Syrupus Augenij de helenio.

℞. *Rad. helenij, polypod. q. in vino albo macerat.* an. ℥. ij. *passul. Corinth.* ℥. ß. *sebesten* N. xv. *farfaræ, pulmonariæ, fol. satureiæ,*

reiæ, calaminth. an. M.j. *fol. tabaci vnum magnum. glycyrrh.* ℥. ij. *sem. vrticæ, bombacis,* an. ʒ.j.ß.

Coqu. in mulsa ad remanentiam ℔. j. ß. & cum pari quantitate sacchari F. syrupus, cui *oleum sulphuris* addi potest.

Vel ℞. *Rad. gentian. helen.* ʒ.vi. *ireos, galangæ,* an. ʒ.iij. *agaric. spicæ,* an. ʒ.j.ß. *sacch. albi* ℥.ij. F. puluis.

Vel ℞. *Hysopi sicci. semin. anisi,* an. ℥. j. *glycyrrh.* ℥. ß. *sem. fœnicul. cinamom.* an. ʒ. ij. *cardamomi,* ℈. ij. *ireos Florent.* ʒ. v. *sacch. ad pondus omnium.* F. Tragea, vel cum melle electuarium.

Laudatur & diabutyrum Benedicti Victor. Fauentini. *Diabutyrum Bened. Victor. Fauentini.*

℞. *Butyri recent. benè loti* ℥.iiij. *caricar. nucleor. pini, dactylor. amygdal. amar.* an. ℥.ij. *succi glycyrrh. tragacanth.* an. ℥.j. *hyssop. ireos, thymi, satureiæ, prassij, pulegij, sem. vrtic.* an. ℥. ß. *cinamom. zinzib. pyrethri,* an. ʒ. iij. *caryophill. galang. piperis nigri, sem. anisi, carui, cardamomi,* an. ʒ. ij. *ligni aloës, nucis moschat.* an. ʒ.j. *aqu. mellis* ℔. iiij.

Caricas, passulas, dactylos bene contusos in *aqua mellis* triduo infunde; postea lento igne coque, & succum fortiter exprime, cui succo adde *butyrum & præterea mellis despumati* ℔. VII. & iterum lento igne vnica ebullitione ebulliant, iterúmque colentur. Colaturæ adde *nucleos pini & amygdalas bene contusas*; & in mortario omnia diligenter misce: quibus reliqua omnia subtiliter puluerisata, vt & *pulmonis vulpis subtiliter puluerisat.* ℥. ij. insperge, & super igne miscendo F. Electuarium de quo ℥. ß. manè, meridiè & vesperi exhibeatur.

Vel ℞. *Conseru. betonic. botryos,* an. ℥.ij. *violar. loch de pino,* an. ℥.j. *pulmon. vulpis præpar.* ʒ.j.ß. *extract. glycyrrh. ireos,* an. ℈.j.

Cum syrupo de hyssop. vel capill. Vener. F. Electuarium. Dos. Drach. ß. Et commodum fuerit, si superbibatur haustus iuris galli decrepiti cum herbis pectoral. & ligno guaiaco facti. Vel ℞. *Pinear. mundat.* ʒ.ij. *radic. ireos. glycyrrh.* an. ℈.ij. *tragacanth.* ʒ.ß. *sem. anisi, fœnic. vrticæ,* an. ℈. ß. *radic. angelicæ,* ʒ.ß. *cinam.* ℈.IV. *styrac. calam.* ℈.ß. *sacch. penid. candi* an. q.s.

Cum *aq. scabiosæ & fœniculi,* F. rotulæ vel morsuli.

Vtile

Vtile est & sequens medicamentum.

♃. *Radic. irid. Florent. helenij*, an. ℥. ß. *pulpæ dactylor. & passular. mundatar.* an. ʒ. iij. *cortic. arantior. siccor. citri siccor.* an. ʒ. ij. *benzoes*, ʒ. j. *croci*, ʒ. ß.

Infunde bidui spatio in spiritu vini optimè rectificato. Postea liquor per inclinationem separetur, cui adde *sacch. candi pulu. q. s. spiritum vini* accende, & liquorem continuò agita, donec flammâ spontè extinctâ liquor olei ferè consistentiam acquirat, cui adde *ol. sulphuris* q. s. ad gratam aciditatem.

Externa. Cum internis medicamentis externa coniungenda. Illinendum nimirum pectus oleo amygdal. dulcium, chamæmel. anethino, cheirino, liliorum alborum, rutaceo, additis mucilaginibus & pinguedinibus emollientibus & discutientibus.

Vt ♃. *Ol. amygdal. dulc. lilior. albor. rutac.* an. ʒ. vj. *adipis gallinæ, anseris*, an. ℥. ß. *mucilag. sem. fœnugræc. cum aqua tussilagin. extractæ* ʒ. iij. *Pulu. rad. ireos, helenij, croci*, an. ℈. j. *ceræ parum*. M.

Vel ♃. *Sem. carui*, ℥. iij. *anisi, summit. absinth.* an. ℥. ij. puluerisatis adde *micæ panis similaginei* ℥. iij. *mell. crudi*, ℥. iv. *terebinth.* ℥. ij. Coqu. in vino ad consumtionem vini. F. emplastrum, applicetur calidè pectori & dorso.

In topicorum tamen horum vsu obseruandum, ne cutis pori occludantur: ideóque emollientibus commodè medicamenta attenuantia ac poros aperientia, & nitri aliquid admiscetur.

Cauteria actualia. Nonnulli etiam in malo inueterato & quod nullis aliis mediis cedit, cauteria actualia adhibent, secundùm collum, pectus & dorsum, circa medium vertebrarum & costarum, de qua vstione videatur Aëtius, *tetrab. 2. serm. 2. cap. 57.*

Si à catarrho malum sit vel foueatur, eius ratio habenda, &, vt suprà *lib. 1. part. 2. cap. 34. de catarrhi curatione* diximus, in brachiis fonticulos excitare vtile est.

Exsiccantia. Pectore expurgato, danda opera, vt per exsiccantia & absorbentia reliquiæ in pulmone absumantur: in quem vsum pleráque medicamenta humorem crassum è pe-

ctore expurgantia adhibentur, è quibus tamen hîc fortiora & magis siccantia eligenda. Cùm enim, vt antea dictum, in principio & præparantia & expectorantia validius siccantia non sint satis commoda, quia tenui parte absumpta crassior relinquitur & induratur: vbi materia per incidentia & attenuantia præparata, vt & per expectorantia conuenientia euacuata fuerit, reliquum postea tutius per validius siccantia absumere licet. Qualia sunt, *helenium, arum, scilla, Nicotiana, ammoniacum, sulphur, benzoë, theriaca, mithridatium.*

Vt ℞. *Rad. ireos*, ℥.ij. *helenij, ari*, an. ℥. j. *scillæ, angelicæ*, an. ℥. ß. *glycyrrh.* ℥. j. *hyssop. satureiæ, pulegij, marrubij, calaminth.* an. ṁ. j. *seminis fœniculi, anisi*, an. ʒ. ij. *vrtic. erucæ, cartham.* an. ʒ. ß. Coquantur, & cum melle, vel saccharo. F. Syrupus. Sub finem adde *croci*, ʒ. ß. Vtilis est & syrupus de Nicotiana.

℞. *Nicotianæ siccæ*, ṁ. iij. *hyssop. marrubij, calaminth.* an. ṁ. ß. *capill. Ven. scabios.* an. ṁ. j. *caricar. dactylor.* an. N. x. *rad. angel. fœnicul.* an. ℥ ß. *sem. fœnic. anisi*, an. ʒ. iij. *vrtic.* ʒ. ß. *rad. ireos*, ʒ. x. Coq. *in aqu.* ℔. iv. Et addito melle & saccharo fiat syrupus. *Syrupus de Nicotiana.*

Laudatur & ros Solis, si ei cum semine botryos, glycyrrhiza & marrubio S. V. affundatur. Vel fiat hoc eclegma:

℞. *Ammoniaci, aceti scillit. dissoluti*, ʒ. ij. *sem. nasturtij, vrtic.* an. ʒ. j. *flor. sulphur.* ʒ. ß. *croci*, ℈. j. *pulmon. vulpis præpar.* ʒ. ij. *cum oximel. scillit.* F. Electuarium. Vel hic puluis.

℞. *Rad. ireos, glycyrrh. helenij*, an. ʒ. j. *ari*, ℈. ij. *cinamom.* ʒ. ij. *sem. vrtic. nasturt.* an. ʒ. j. *pulmon. vulp. præpar.* ʒ. ij. *croci*, ℈. j. *flor. sulphur.* ʒ. j. *benzoës*, ℈. ß. *sacch. cand.* ʒ. vj. F. Puluis.

Vel ℞. *Flor. sulphur. vel lactis sulph.* ʒ. ß. *benzoës*, ℈. ß. *fecul. ari*, ʒ. ß. *rad. ireos*, ʒ. j. *croci*, ℈. j. *sacchar. candi.* ʒ. vj. F. Puluis.

Vel ℞. *Ammoniaci*, ʒ. j. ß. *croci*, ℈. ß. *flor. benzoës*, g̃. v. *extract. glycyrrh.* q. s. Fiant pilulæ xxx. dentur manè 5, 6, 7.

Vel ℞. *Flor. sulphur.* ʒ. j. *extract. helen.* ℈. j. *sacch. albiss. in aqu. tussilag. dissol.* ℥. iij. *ol. anisi*, g̃. iv. F. rotulæ.

Vel ♃. *Spec. diaireos simpl.* ʒ. j. *diatragac. calid.* ʒ. ß. *balsam. sulph.* ℈. ß. *facch. in aqu. scabiof. dissol.* ℥. v. *ol. anisi,* g. v. Fiant rotulæ.

Vel ♃. *Lact. sulphur. flor. benzoës*, g. vj. *ammoniaci*, g. iij. *croci*, ℈. ß. *margarit. præpar.* ℈. j. *magister. oculor.* 🦀. *moschi*, an. ℈. ß. *facchar. candi* ʒ. ij. Fiat puluis, de quo, quantum cuspide cultelli bis capi potest, detur in ouo sorbili, vel aqua scabiosæ.

Est & efficax decoctum ligni guaiaci, sassafras, sarsæ parillæ, si pectoralia addantur, non quidem ad sudores ciendos, sed ad reliquias materiæ in pectore absumendas.

Vt ♃. *Ligni guaiaci*, ℥. iv. *sarsæ parillæ, vel ligni sassafras* ℥. j. ß. Infundantur horis 24. in *aq.* ℔. iij. Deinde adde *conseru. violar. botryos*, an. ℥. ij. *dactylor.* N. x. Coq. in balneo vase clauso. Colatura exhibeatur.

Ad easdem reliquias absumendas vtiles etiam sunt suffitus ex thure, myrrha, mastiche, styrace, benzoë, gummi iuniperi, nicotiana, cinamomo & similibus. Nonnulli etiam arsenicum suffimigiis istis admiscendum censent, sed malè, vt posteà *quæst.* 4. dicetur.

Hæc tamen omnia ferè humorem crassum & viscidum spectant. Si verò ab humore tenui & seroso sit asthma, sæpius is euacuandus. Postea etiã per sudorifera discutiendus.

Curatio asthmatis à tuberculo, grandine vel calculo.

Si à tuberculo, vel grandine, aut calculo in pulmonibus genito, aut siccitate pulmonis hoc malum proueniat, qua ratione curatio instituenda sit, ex iis, quæ suprà, *part.* 2. de morbis pectoris dicta sunt, patet. Nam si tuberculum sit sanguineum, citò suppuratur & rumpitur etiam sine medicamentorum ope, idque ex puris exscreatione, febris & anhelationis remissione cognoscitur, & tum hydromelite, aliisque medicamentis, quæ in pleuritide sunt proposita, ad extersionem vtendum, ne vlcus relinquatur. Si verò tuberculum crudum sit, & coctu difficile, medicamenta calefacientia, attenuantia, & absumentia, quæ suprà sunt proposita, etiam hic locum habent. Quod si tandem in abscessum mutetur tuberculum, abstergentia requiruntur. Hinc Galenus, 4. *de loc. aff. c. vlt.* ad absumenda talia tubercula vtitur Athanasia theriaca & simil. valdè

exsic

exsiccantibus medicamentis. Vix tamen aliquis talium ægrorum sanitati restituitur.

Diæta.

Quia asthma plerumque à caussa frigida & crassa ortum habet, victus ratio sit calefaciens & attenuans, de quo postea *quæst. 7.* dicetur. Aër nimirum, quem inspirat æger, sit calidus, siccus, attenuans, liber & perflatilis. Ideò etiam in cubiculo, in quo æger degit, suffimigia frequenter fiant ex styrace, thure, myrrha, benzoë, moscho, ambra. Vitetur verò aër frigidus, & humidus, & crassus. Cibus easdem qualitates habeat, ita tamen calefacientia & attenuantia moderanda, vt humectantia quædam admisceantur, vt materia faciliùs expectoretur. Nam si cibus & potus exhibeatur, qui solùm calefaciat, attenuet, & simul siccet: facilè fieri potest, vt humor maiorem crassitiem acquirat, & tenacius asperis pulmonis arteriis adhærescat. Ideóque cibi condiantur saluiâ, satureiâ, thymo, hyssopo, fœniculo, baccis iuniperi, & cinamomo, & in primis croco. Vtiles quoque sunt passulæ, amygdalæ dulces, pineæ, pistacia, & inprimis commodum est ius galli decrepiti cum hyssopo & croco, atque aliis pectoralibus. Melliti quoque cibi adstringentes omnes & crassi succi, vt pisces, legumina, caro suilla, lac & caseus. Diæta.

Potus sit vinum tenue, subdulce, vel melicratum, in quo thoracica medicamenta cocta sint. Possunt etiam cereuisiæ fieri cum saluia, hyssopo, roremarino & similibus. Vtilis etiam potus est decoctum ligni Guaiaci. Æger sitim non ferat, sed largius bibat; quia humectatione indiget ad eam quæ iam incisa & detersa est in pectore, materiam tussi eiiciendam, vt docet Galenus, 7. *de loc. affect. c. 6.* Vnica tamen vice, & cum cibo potus copiosus non assumatur; cùm repletus potu nimio ventriculus difficultatem spirandi parere soleat, sed si opus; cibo iam concocto potus aliquid sumatur. Somnus sit nocturnus moderatus. In paroxysmo somno, quantum potest, æger abstineat, aut si vires imbecillæ somnum requirant, breuis sit & interruptus. Dormiat æger capite & pectore nõnihil eleuato.

Vtilis eſt & ambulatio ante cibum, & frictio partium extremarum. Vehementia autem exercitia, quod humores commoueant, omninò intermittendæ. Vitentur animi perturbationes, ira, & omnis nimius animi, ac corporis motus; cùm humores commouere;& paroxyſmum accerſere ſoleant. A Venere etiam abſtinendum ægro.

QVÆSTIO I.

An humor aſthmatis cauſſa hæreat etiam quandóque extra bronchia pulmonum?

An humor aſthmatis cauſſa hæreat quandóque extra bronchia pulmonum.

Alexander Maſſarias Auicennam reprehendit, quod ſtatuat, humorem aſthmatis cauſſam contineri, quandóque etiam extra bronchia pulmonum in ramis læuium arteriarum, quarum propagines multæ per pulmonem diſtribuuntur, ſtatuítque, ſi in pulmonibus obſtruantur propagines læuium arteriarum, non aſperæ arteriæ, cor laborare, pulſúſque fieri inæquales, minimέque aſthma excitari, niſi bronchia pulmonum ſimul obſtruantur.

Verùm enimuerò materiam aſthmatis cauſſam quandóque etiam extra brõchia pulmonum in aliis pulmonis vaſis, imò in ipſa pulmonis ſubſtantia conſiſtere, multæ Medicorum obſeruationes docent. Ita Hollerius in quodam pulmonem tanquam ſpongiam imbutum multo humore pituitoſo inuentum eſſe ſcribit. Et patet id ex eo, quod qui aſthmate laborant, non continuò cum ſtertore, & ſonitu reſpirant, neque etiam ſemper tuſſiunt, aut ſi tuſſiunt, tuſſis tamen ſicca eſt, quod minimè fieri deberet, ſi materia in aſperis pulmonum arteriis ſemper conſiſteret. Nam aër materiam tranſiens & diſplodens ſonitum & ſtertorem excitat & quicquid in aſpera arteria, eiúſque ramis exiſtit, tuſſim excitare ſolet, vt poſtea, *in capite de tuſſi*, dicetur. Et licèt verum ſit, læuibus arteriis affectis mutationem in pulſu fieri: tamen & reſpiratio tunc quoque affici poteſt, ſi obſtructio illa tam magna ſit, humoríſque tanta copia, vt & aſperas arterias comprimat, anguſtioréſque reddat, docéntque hoc ſatis paroxyſmi aſthmatici

matici, qui per interualla materiâ agitatâ in vasis excitantur. Ideóque si materia in læuibus arteriis consistat, & asperas comprimat, siue in vtróque arteriarum genere consistat, simul & Asthma, & pulsus inæqualitatem parit. Et ipsa origo asthmatis, de qua quæstione sequenti dicetur, satis docet, caussam asthmatis potius in venis & pulmonis substantia, quàm asperis arteriis contineri.

QVÆSTIO II.

An asthma frequentiùs à catarrho, an verò ab humore crudo è venis in pulmones effuso excitetur?

Vulgata opinio est, frequentissimè à cerebro frigido & humido atque excrementis abundante materiam pituitosam ad pulmones descendere, atque ibi hærentem asthma parere. Verùm etsi non nego, quandóque post catarrhos aliquid pituitæ in pulmone restare, eiúsque bronchia obstruere, & asthma excitare posse: tamen rarius hoc fieri existimo, sed frequentissimè asthma generari puto ab humoribus crudis circa epar, imò in vniuerso venoso genere collectis, & per venam arteriosam in pulmones effusis. Etenim si materia è cerebro descendens caussa asthmatis esse debet, necessariò catarrhus asthma præcedere debet, atque tussim adesse necesse est; quod tamen non semper obseruatum. Etenim, si vel leuiter saltem asperæ arteriæ afficiuntur, tussis excitatur, vt postea, ex capite de tussi, patebit. Nonnulli quidem, vt Zecchius, *consult.* 12. aliam huius rei caussam reddere conantur, statuúntque tussim in asthmate quandóque non excitari ob partium spiritualium æqualem intemperiem, quæ cùm tristem sensum non inducat, etiam tussim non excitet. Cùm enim spirandi organa ex longa patiendi consuetudine in morbosum quendam habitum commutata ferè sint, æqualíque intemperie cum humore per omnem partem æqualiter disperso afficiantur, nouum dolorem seu molestiam non sentire, atque ita tussim non excitari, nisi quando noua accedit materia, vel prior certo loco collecta & commota vias exaspe-

An asthma frequentius à catarrho, an verò ab humore crudo è venis in pulmones effuso excitetur?

rando, & aëris ingressum & egressum præpediendo nouam affert molestiam.

Verùm cùm idem Zecchius, *cons.* 58. caussam cur asthma non semper cum stertore & sonitu fiat, hanc reddat, quod materia non semper in asperis, sed quandóque in læuibus pulmonis arteriis consistat; caussam eandem hîc etiam multo rectius afferre potuisset, quam istam æqualem intemperiem. Neque enim quæ tussim excitant, saltem ob intemperiem, quam inducant, id præstant, sed etiam quia aëris ingressum prohibent, quod ipse confitetur; id quod materia asthmatis, si in bronchiis pulmonis hæreret, perpetuò faceret, & ita perpetuò tussim excitaret, eodem modo vt grandines tussiculam perpetuam excitant, neque longa patiendi assuetudine vllus talis habitus induci potest. Sunt & alia, quæ idem probant. Refert idem Zecchius, *cons.* 18. Cardinalem Paliottum, asthmaticum simul vrinæ ardore, & difficultate laborasse, & ita quidem, vt cùm vrinæ ardor, & difficultas vrgeret, spirandi difficultas interim euidenter imminueretur, & rursum cum maiore impetu, stranguria cessante, repeteret. Quod certè indicio fuit à communi caussa hæc duo mala prouenisse, vitiosos & crudos humores, qui antea è venis ad pulmones ruentes asthma faciebant, postea ad renes, & vesicam transmissos difficultatem vrinæ excitasse. Et licèt non omnibus asthmaticis vrinæ difficultas & ardor adsit: tamen durante accessione ægri vrinas crassas, & turbidas mingunt; quia scilicet humorum crassorum & crudorum in venis agitatorum pars etiam ad renes, & vesicam ruit. Arguit idem & hoc, quod asthmatici plerumque sunt cachectici, vt de eodem Cardinale Paliotto, refert Zecchius, pedésque tandem asthmaticis penè omnibus intumescunt; quod indicio est, caussam asthmatis circa epar potius contineri, siue ibi ob epatis imbecillitatem generetur, siue ab vtero in fœminis, quibus menses suppressi sunt, sanguis eò mittatur. Neque id ideò fit, quod pulmones epar refrigerent, cum si diligenter signa omnia perpendamus, crudorum humorum in venis cumulatorum signa adsint. Insuper idem &

& hoc probat, quod asthma interdum citra tussim desinit, nec materia exscreatur & è pectore eiicitur, dum scilicet ea, vel per halitum digeritur, vel per vrinæ vias expurgatur, aut in venas recurrit. Sicut & hoc id persuadet, quod suppressis mensibus & hæmorrhoidibus ac aliis consuetis euacuationibus, asthma nullo præcedente catarrho, succedit. Quod tandem & hoc confirmat, quod Aretæus inter signa imminentis asthmatis flatus in præcordiis, & eructationes præter rationem recenset; quæ proculdubio à materia cruda in hypochondriis agitata proueniunt. Neque enim, vt nonnulli volunt, flatus hi proueniunt, quod ventriculus ob pulmonis consensum afficiatur. Nam Aretæus eos non inter signa asthmatis, quod diu durauit, & in quo pulmonis temperies valdè labefactata sit, sed incipientis asthmatis signa recenset, vbi pulmones non ita labefactatos esse credibile est, vt ventriculum refrigerare possint. Materiam autem hanc, quæ è venis in pulmones effunditur, non semper crudam & pituitosam, sed quandóque etiam serosam esse, non sine ratione statuit Carolus Piso.

QVÆSTIO III.

An Asthma semper sit sine febre?

Vulgata est opinio asthma sine febre esse, & differre asthma à respiratione illa læsa, quæ fit in febribus, quod illa fit ob vsum auctum, hæc verò saltem ob vasorum angustiam. *An asthma semper sit sine febre?*

Suspectam tamen habet hanc doctrinam Carolus Piso, *de morbis à colluuie serosa, pag. 220.* cùm febris in nonnullis etiam sensui sese prodat, etsi calor non sit siccus, & acer, sed halituosus plerumque, humidúsque & blandus. Etsi verò vrinæ sæpè sint copiosæ in asthmate, ac tenues & instar aquæ perspicuæ, atque ideò dissimiles vrinis familiaribus, & propriis febrium putridarum, suspicionem absentiæ febris præbeant: tamen id familiare febribus, quæ ab humoris serosi feruore fiunt, esse putat, idémque in

 arthri

arthritide, aliísque à fluxione & feruore humoris serosi morbis accidere potest. Idque etiam historiis aliquot adductis comprobat.

Et omninò non est de nihilo hæc Caroli Pisonis sententia. Etsi enim sæpè febris absit, cùm humor est crassior, aut tuberculum aliquod adest: tamen vbi à seroso humore asthma originem habet, quale plerumque circa insignes temporum mutationes in quibusdam ei obnoxiis excitatur, tùm febrem aliquam simul adesse, experientia testatur: sed est ea blanda & halituosa, qualis etiam alios morbos à feruore & motu serosi humoris ortos, vt arthritidem, catarrhos, & huiusmodi fluxiones alias comitatur.

QVÆSTIO IV.

An purgantia in paroxysmo asthmatico conueniant?

An purgantia in paroxysmo asthmatico conueniant?

Dissuadent id nonnulli ea primùm de caussa, quod humor, qui asthma excitat, crassus sit, viscidus, neque euacuari facilè possit, nisi prius præparetur, & postea sensim ac per vices euacuetur, id quod etiam in aliis morbis pituitosis, faciendum.

Deinde ob suffocationis periculum, quod maximè vrget; cùm metuendum sit, ne si medicamenta purgantia exhibeantur, materia à medicamento agitata non ad ventrem inferiorem, sed potius ad locum affectum confluat, atque ita suffocationis periculum augeatur.

Contra verò Carolus Piso statim post sanguinis detractionem purgationem auertendi gratia instituendam censet: cùm non nisi cum periculo suffocationis purgatio protrahi possit, & humor ipse per se satis sit fluidus, neque magno apparatu indigeat.

Verùm distinctione hîc opus est, & humoris natura consideranda. Si enim humor sit crassus & viscidus, sine fructu initiò statim instituitur purgatio, ísque potius agitatur, quàm educitur, atque hinc paroxysmus augetur. Si verò humor sit tenuis & serosus atque è venis in pulmones effundatur, quod præsupponit Piso, commodissimè mox initiò instituitur purgatio.

QVÆSTIO V.

An ius galli decrepiti asthmaticis conueniat?

Ius galli decrepiti non solùm cum pectoralibus coctum ad alterandam & expectorandam in asthmate materiam, sed etiam cum purgantibus ad purgandum in omnibus ferè medicorum, post Arabum tempora, libris præscribitur. Vnus, quod sciam, Ludouicus Septalius, *animaduers. medicar. lib. 6. num.* 137. id, tanquam noxium reiicit, vtpote quod experientiæ non respondeat, & rationi aduersetur: scribitque, se Mediolani, vbi frequenter exhibetur à Medicis, præsertim secundùm descriptionem Benedicti Victorij Fauentini in Empirica, id aliquoties initiò successu exhibuisse. Obesse autem potiùs, quàm prodesse, hisce de caussis putat. In longa, inquit, ebullitione nitrosæ illæ partes, quibus maximè prodesse ius galli veteris creditur, tanquam terrestres subsident, atque in percolatione reiiciuntur, viscidæ ac glutinosæ, crassæ, tum & præpingues ex cute, pedibus, alarum extremis, musculosis denique & neruosis partibus, prouenientes, maximè remanent. Qua de caussa non solùm non adiuuare materiæ ex pectore excretionem, sed crassiore & viscidiore materia & antecedente & coniuncta caussa reddita humorem contumaciorem magísque rebellem ad excernendum reddere. Neque etiam quæ cum gallo coquuntur, aliquid prodesse putat. Quæ enim pro soluenda aluo adduntur, agaricus, sena, sem. carthami, cum paucissimam admittant ebullitionem, vim omnem purgandi perdere ex longa coctione; alterantia etiam, vt capill. Vener. & alia, cùm vires suas in superficie positas habeant, ex longa coctione eas amittere; alia, vt origanum, botryn, ex longa coctione putrilaginosa euadere.

An ius galli decrepiti asthmaticis cõueniat.

Verùm enimuerò hæc, quæ ex Ludouico Septalio protuli, non tanta videntur, vt ideo à communi opinione sit recedendum. Etenim à multis hactenus Medicis obseruatum, ius galli decrepiti in asthmate profuisse. Neque refert, quod Septalius id aliquoties irrito conatu exhibuit.

Incidit enim forsan in asthmaticos desperatos, quibus omnia, etiam efficacissima remedia, frustrà adhibentur. Rationes verò, quæ ab ipso afferuntur, etiam quod debent, non persuadent. Quæ vt rectius intelligantur, ius galli decrepiti Bened. Victor. Fauentini, quod allegat, prius proponendum. Ita autem habet eius descriptio:

♃. *Gallum antiquum* ad minimum trium annorum, qué flagellàto & multùm defatigato, postea decollato, & sine aqua deplumato, ac visceribus mundato, & vino forti eluito, parúmque salito: Deinde

♃. *seminis carthami, anisi, anethi*, an. ℥. ij. *rad. heleníj, iridis, fol. hyssop. prassij*, an. ℥. ß. *glycyrrh. passul. enucleat.* an. ℥. vj. *tartari albi*, ℥. j. *pulmon. vulpis puluerisati* ℨ. ij.

Omnibus hisce crasso modo contusis venter galli repleatur, gallúsque in *aquæ* ℔. xxx. coquatur, donec caro ab ossibus separetur. Deinde factâ colaturâ cum forti expressione, colatura in frigido loco relinquatur, vt quod fæculentum est, subsideat, pars verò clara separetur & vsui reseruetur.

Primò ergò verum quidem est, quod vis iuris galli decrepiti in partibus quibusdam nitrosis & abstergendi vi præditis consistat. Hoc autem falsum, quod Septalius opinatur, illas partes nitrosas subsidere, & postea, tanquam fæculentas, abiici. Etenim terrestres quidem, crassæ, viscosæ ac fæculentæ subsident; nitrosæ autem propriè terrestres non sunt, sed salsæ suo modo, iis quæ claro liquori permiscentur salis more, non verò subsident. Deinde etsi verum sit, coctione nimia vim tàm purgantem quàm alterantem dissipari: tamen hoc facilè præcaueri potest, si in vase clauso & duplici in balneo feruenti fiat decoctio, & tum minus aquæ, cùm nihil absumatur, affundendum. Aut si hac coctione vim omnem ex gallo extrahi non posse, sed coctione in vase aperto opus esse quis existimet, gallus primò solus coquatur, deinde in decocto in vase clauso infundantur vel ebulliantur medicamenta purgantia & alterantia. Pinguedo etiam facilè separari potest.

QVÆ

QVÆSTIO VI.

An Arsenicum suffimigijs in asthmaticis curandis rectè admisceatur?

Plerique Medici post Arabes inter suffimigia, quæ ad exiccandas & absumendas reliquias materiæ in asthmaticis adhibent, etiam Arsenicum admiscere iubent: sed quàm rectè, non video. Notum enim est, arsenicum esse summè venenosum. Sunt quidem nonnulli, inter quos etiam Vascus, qui id excusare eo modo volunt, quod in exigua quantitate admisceatur, aliisque medicamentis castigetur, & suffitu eius facultas elicita non adeò corrodens, malignáque existat; cùm venenosæ qualitates non in partibus tenuibus, igne resolutis, sed in crassioribus ac terrestribus insint. *An Arsenicum suffimigijs in asthmaticis curandis sit admiscendum?*

Verùm enimuerò hoc modo se non expediunt. Primò enim Medici non in parua quantitate arsenici puluerem admiscent, sed ad pondus omnium. Imò etiam in parua quantitate nocere potest. Deinde thus, myrrha & similia, quæ admiscentur, venenosam arsenici vim corrigere non valent. Præterea notissimum est Chymicis, etiam fumos arsenici, dum calcinatur, esse summè noxios; nec partes heterogeneæ sunt in arsenico, vt aliæ sint terrestres & crassæ, aliæ volatiles. Nam dum arsenicum calcinatur, in fumos, vtpote totum volatile, resoluitur, qui summè venenosi & noxij sunt. Ergo arsenicum omninò in eiusmodi suffimigiis omittendum.

Error verò inde manauit, quod vocabula Sandarax Arabum, & Sandaracha Græcorum, malè confusa sunt. Sandarax enim Arabum, vulgò vernix, gummi iuniperi est, vi eximia siccandi præditum; vnde Arabes in suffitibus illis, qui ad reliquias humorum in pulmone in asthmaticis absumendas adhibentur, illud rectè præscripserunt. Sandaracha verò Græcorum, arsenicum rubrum est. Cùm ergo, qui in Arabum scripta inciderunt, sandaracen Arabum, & sandaracham Græcorum idem esse putarent,

putarent, malè pro gummi iuniperi, quod Arabum sandarax est, arsenicum, seu sandaracham Græcorum, quæ arsenici species est, substituerunt. Scio equidem nonnullos id probandum suscipere, ipsos etiam Græcos sua sandaracha, id est, arsenico in suffimigiis hisce vsos fuisse; & sit, vt obtineant, tamen quibus maligna arsenici qualitas non ignota est, non facilè eos imitabuntur.

QVÆSTIO. VII.

An victus attenuans simulque tenuis asthmaticis conueniat?

An victus attenuans simulq; tenuis asthmaticis cõueniat?

Mouent nonnulli quæstionem, an victus attenuans asthmaticis conueniat, & in eo soluenda multùm laborant. Nam etsi Galenus, *in principio libri de attenuante victu*, scripserit, solâ victus ratione attenuante, sine vllis medicamentis, difficiles respirationes, arthritides, epilepsias & alios morbos diuturnos se sanasse: tamen in contrarium adducunt Hippocratem, qui 1. *aphor.* 4. scribit: in morbis longis victum tenuem & exquisitum semper parùm tutum esse.

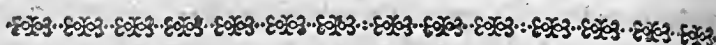
Verùm res plana est. Aliud enim λεπτὴ δίαιτα, victus tenuis est, de qua Hippocrates, *aphor. allegato*: aliud λεπτύνουσα καὶ λεπτυντικὴ, victus attenuans, vel attenuandi vim habens. Nam, λεπτὴ δίαιτα, victus tenuis, solam victus formam ac quãtitatẽ respicit, cũ scilicet ægro cibus coctu facilis, & quidem in exigua quantitate, & minus ferè, quàm possit concoquere, offertur: cui opponitur diæta ἁδροτέρη, plenior victus, qui scilicet maiore copia exhibetur: diæta verò λεπτυντικὴ solam qualitatem respicit, & victus attenuans est, qui viscidos & crassos humores in corpore extenuat, cui incrassans victus opponitur, qui crassos humores in corpore nostro gignit, vt docet Galenus, *loco allegato*. Et agunt de tenui diæta cùm *alibi* tùm *lib. de victus rat. in acut.* Hippocrates & Galenus. De victu verò attenuante agit Galenus peculiari libello, de eo conscripto, describitque ibi Galenus cibos attenuantes, quod

sensus

sensus mordeant & acres sint, cibósque illos, *lib. alleg.* Galenus enumerat & describit. Et tales cibos asthmaticis vtiles esse nullum dubium est; an verò victus tenuis conueniat, valde dubium est, cum, vt *aphor. alleg.* Hippocr. docet, in morbis longis parum tutus sit.

Vascus equidem hanc, quam ipsa linguæ Græcæ proprietas suggerit, solutionem non probat, victúmque attenuantem & tenuem re ipsa non differre statuit; ideò, quod victum attenuantem constituentia alimenta, cum tenuia & debilia sint, alimentum copiosum victúmque plenum præbere non possint, aut si adeò magna quantitate exhibeantur, vt copiosum nutrimentum æquare valeant, à facultate concoqui non possint.

Verùm enimuerò diuersa planè victus ratio est, tenuis & attenuans; cùm, vt dictum, tenuis victus saltem formam & quantitatem, attenuans qualitatem respiciat. Et diuerso planè fine diæta tenuis & attenuans instituuntur. Finis diætæ tenuis est, vt natura à coctione morbi ad coctionem cibi non auocetur, ideóque paulò minùs cibi exhibetur, etiamsi cum aliqua virium iacturâ id fieri videatur. Attenuantis verò victus finis est, vt cibi qualitate humores crassi attenuentur, atque ita, quod forsan medicamentis fieri non poterit, quotidiano cibi vsu præstetur. Interim nullo modo in victu attenuante requiritur, vt de consuetâ quantitate aliquid subtrahatur. Et si hoc etiam attendendum sit, vt æger eiusmodi cibi copiâ sese non oneret, & plus assumat, quàm concoquere possit. Et omninò victus attenuans non semper tenuis est, & cibi, qui victum attenuantem constituunt, etiam diætam plenam præbere possunt, sicut hoc ex allegato Galeni libro de victu attenuante patet, vbi *cap.* 8. aues montanas, pisces saxatiles, carnem gallinarum, perdicum carnes, quæ victum plenum præbere possunt, in attenuante victu admittit. Ideóque si asthmaticis auiculæ montanæ, perdices, gallinæ ac similes cibi, qui victum incrassantem non præbent, præcipuè cum hyssopo, satureia, thymo & similibus dentur, victus erit is attenuans, non tenuis.

CAPVT III.

De suffocatione seu strangulatione.

Suffocatio seu strangulatio. AD læsam seu potiùs abolitam & interceptam respirationem pertinet & suffocatio, cuius species est strangulatio, de qua aliquid in specie dicendum.

Caussa. Suffocatur autem homo, cùm aër ventilando calori cordis necessarius non attrahitur, fuliginésque calidæ exspiratione non emittuntur.

Fit hoc 1. cùm viæ aëri attrahendo dicatæ occluduntur; quod fit interdum ore occluso seu obstructo, simúlque naribus muco obturatis, vnde interdum Apoplecticis & Epilepticis periculum suffocationis imminet.

2. Si fauces, præsertim circa laryngem, occluduntur, id quod fit in tumoribus musculorum faucium, laryngis, glandularum, columellæ, sicut & in luxatione vertebrarum ceruicis.

3. Si asperæ arteriæ caput, seu rimula illa, per quam aër ingreditur, à re quacunque obstruatur. Etsi enim hoc facilè non fiat, sed natura ob imminens summum periculum per tussim magno conatu omnia talia excutere conetur: tamen si res ita pertinaciter & fixè rimulæ illi inhæreant, suffocationem inducunt. Ita Hadrianum Pontificem à musca in fauces inuolante suffocatum esse, historiæ referunt; aliósque vuæ acinis, infantes quosdam nummis seu aliis rebus deglutitis suffocatos esse, ex historiis patet. Potest referri huc & suffocatio ab aqua. Quanquam Platerus ob defectum aëris eam fieri putet.

4. Ipse quidem asperæ arteriæ ductus non facilè obstruitur, cùm sit satis patens: à vi tamen externâ collo constricto, vt fit in strangulatione, via omnis spiritui intercipi potest. Et notabilis est hîc historia, quam in viro quodam docto obseruaui. Is enim cùm cerasa comederet, accidit, vt cerasi nucleus in asperam arteriam incideret, & in pulmonem ipsum delaberetur, atque ibi etiam quandam grauitatem pectoris excitaret; post aliquod verò

tempus

tempus accidit, vt nucleum illum pituita tenaci inuolutum cum vehementi tussi reiiceret. Præterea fungorum quorundam esus, vt & alia venena strangulare solent; quod proculdubio fit, cùm ob membranam, quam œsophagus habet cum aspera arteria & larynge communem, laryngis rima contrahitur & coarctatur. Ita ex medicamento sursum ac deorsum purgante ferè suffocatus Vnctor apud Harpalidem, *lib.7.epidem.*

Accidit etiam in apoplexia suffocatio, cum motu thoracis omni & membrorum respirationi inseruientium læso nulla fit respiratio.

Tandem etiam in catarrho subitò & confertim ad pulmones ruente suffocatio fieri potest, qui catarrhus idcirco Suffocatiuus appellatur, de quo, *lib.1.part.2. in fine* dictum.

Pertinet huc & aër, qui attrahitur, ventilando calori ineptus & suffocans, qualis est ille, qui è carbonibus accensis exhalat, vt & qui ex cloacis, sentinis & puteis exhalat, cuius rei exempla duo habet Christoph. à Vega, *Artis med.lib.3.s.5.cap.*8. & aliquot etiam Marcellus Donatus, *de hist.med.mirab.lib.2.c.6.* Disputatur quidem hac de re inter Medicos, vt etiam, *lib.1.part.1. cap.7.* dictum est, an magis cerebrum, an verò magis pulmones & cor afficiantur. Et quidem Marcellus Donatus, *loco alleg.* cerebrum præcipuè affici statuit. Et negari non potest, cerebrum & spiritus animales affici, vt exempla ab eodem allegata testantur. Quidam enim postea resoluti sunt, quidam delirarunt. Verùm nec hoc negandum, organa respirationi dicata simul affici. Aër enim istis fumis infectus calori cordis ventilando ineptus est: cuius rei indicium est, quod nonnulli periculo suffocationis cessante febri correpti sunt.

Pertinet huc & illa suffocatio, cuius Aretæus, *lib.1.c.7. & l.7.c.7.* mentionem facit, cuius etiam suprà, *part.1.c.24. de angina* mentionem fecimus, quæ fiat spiritus praua cõuersione ad calidissimum & siccissimum, nulla corporis parte inflammatione laborante. Etsi verò alij aliter hac de re disputent, & in loco illo Aretæi explicando multùm laborent: tamen commodissimè mihi explicari videtur, si dica

si dicamus, spiritum sæpè ita esse inflammatum, calidum & siccum, vt ei refrigerando aër externus, qui spiritu attrahitur, non sufficiat. Cui hoc addi potest, quod spiritus ille habere potest prauam qualitatem, & insignem exsiccandi, & constringendi vim, ob quam organa spirationis constringuntur & coarctantur, vt respiratio libera fieri non possit. Similem huic affectum describit Hippocrates, 4. *de rat. vict. in acut. text.* 31. *ad* 35. cum qua tamen catarrhus fuit coniunctus.

Prognosticum.

Prognosticum. Strangulati aut suffocati, non tamen mortui, ad se non redeunt, quorum circa os collecta spuma apparet, 2. *aph.* 43, Non tamen hoc vniuersaliter verum est, vt Galenus, *in com.* addit: Nonnulli, quibus strangulatis spuma circa os apparuit, sibi sunt restituti, vt etiam duo exempla obseruauit Christoph. à Vega, *loco alleg.* quamuis id rarò accidat.

Curatio.

Curatio. Cùm verò morbi plerique, à quibus istæ suffocationes pendent, suprà cum curatione explicati sint, saltem hîc quomodo strangulatis, & aquâ & fumo suffocatis succurrendum sit, dicemus.

Laqueo strangulati quomodo curandi. Qui laqueo penè strangulati sunt, iis laqueo soluto acetum cum pipere, aut pulegium tritum, vel semen vrticæ cum vino aut mulso, vel aromata cum vino propinanda sunt, & collum lanâ oleo irino calente madidâ, inuoluendum. Possunt etiam commodè exhiberi aquæ epilepticæ, vitæ, cinamomi, & reliqua, quæ ad manum sæpè sunt.

Ex vaporibus seu fumis suffocati. Eadem etiam iis, qui ex vapore cloacarum, puteorum, seu fumis carbonum suffocantur, exhibenda, vt & ea, quæ suprà, *lib.1.part.1.cap.*17. sunt proposita.

Ex submersione in aquâ. Si verò ex submersione in aquam quis suffocationis periculum incurrat, is aquâ ereptus moueri debet, & capite deorsum inclinato ac pedibus eleuatis, ac pennâ oleo intinctâ, vel digito ori immisso vomitus prouocandus; vel exhibeatur decoctum hordei, ficuum, glycyrrhizæ, adiecto butyro & saccharo; vel decoctum florum chamæmeli cum cereuisia. Postea verò vinum meracius vel mulsa exhibenda,

da, & etiam aliquæ aquæ vitæ. Simul æger in calido conclaui ſeruandus, & ſuffimigia inſtituenda, ſorbitiones quoque decocto farinæ cicerum exhibeantur.

A fungis venenatis. Si ſuffocatio à fungis venenatis immineat, vomitus ſtatim concitandus decocto raphani cum oxymelite, vel ſalis vitrioli ʒ. ß. cum oxymelitis ℥. iij. propinanda. Poſtea abſinthium & meliſſa in vino infundantur, & vinum exhibeatur.

Cùm Pauſaniæ puellam, *lib. 7. epid.* ſuffocatio ex fungi eſu apprehendiſſet, ei profuit mulſa calida epota & vomitio, balneúmque calidum. In balneo fungum vomitione reiecit, & cùm ceſſatura eſſent ſymptomata, ſudore detenta eſt.

CAPVT IV.

De vitiis vocis & ſermonis.

CVM in homine aër, quem ſpirando attrahimus, & efflamus, non ſolùm ventilando cordis calori, ſed & voci & ſermoni formando inſeruiat, ordo poſtulare videtur, vt poſt reſpirationis vitia etiam de vitiis vocis & ſermonis dicamus. *Vitia vocis, & ſermonis.*

Non verò omnis ſermo vox eſt, ſed qui ſolùm ab animalibus prouenit; & quidem, vt Iulius Cæſar Scaliger, *de cauſſis ling. lat. c. 4.* definit, eſt vox ſonus ex ore animalis: Sermo verò diſpoſitio vocum articulatarum, ad interpretandum animum. Et omnis vox, vt *ibidem*, Scaliger docet, eſt ab animi affectu. *Non omnis ſermo vox eſt.*

Eſt enim data animalibus ad expreſſionem voluntatis. Neque tamen omnis vox articulata eſt, ſed multæ voces ab affectu proficiſcuntur, quæ ſunt inarticulatæ, vt gemitus & ſibilus venatorum. *Vox animalibus curdata.*

Eſt autem vox articulata, quæ ſcripto excipi atque exprimi valet: inarticulata, quæ non. Et articulatas voces à brutis non excludit Scaliger; cùm ouium voces adeò clarè ſcribi poſſint, vt ab ipſis vocabulum apud nos ſumptum, balare. Et ſit, vt pleræque brutorum voces non ſint *Vox articulata.*

An etiã sit brutorum. articulatæ: ad animi tamen affectum significandum compositæ sunt, de quo Lucretius, *lib.* 5.

——— ——— ———quod secla ferarum
Dissimiles soleant voces variásque ciere
Cùm metus, aut dolor est, & cùm iam gaudia gliscunt,
Quippe etenim licèt è rebus cognoscere apertis.
Irritata canum cùm primum magna molossum
Mollia ricta fremunt, duros nudantia dentes,
Longè alio sonitu rabie districta minantur:
Et cùm iam latrant, & vocibus omnia complent.
At catulos blandè cum lingua lambere tentant,
Aut vbi eos iactant pedibus morsúque petentes,
Suspensos teneros nituntur dentibus haustus,
Longè alio pacto gannitu vocis adulant,
Et cùm deserti baubantur in ædibus, aut cum
Plorantes fugiunt submisso corpore plagas.

Verùm de humana voce hîc agere nobis propositum est. Etsi verò vox ex aëris è pectore efflatione fiat: tamen non quælibet effluat vocem parit. Si enim sit illa lenis, saltem fit exspiratio sine voce, vt verò vox fiat, vehementiore efflatione opus est. Neque tamen omnis vehemens efflatio vox est: neque tussis propriè vox nominatur, sed quæ fit anima & voluntate dirigente ad sensus animi patefaciendos.

Materia autem vocis est aër, seu spiritus, qui exspirando emittitur & ad organa vocis alliditur.

Materia vocis. *Organa vocis.* Organa verò vocis & sermonis formandi quod attinet, equidem ad aërem efflandum etiam requiritur pulmo, & musculi thoracis, vt & arteria aspera, quæ aëri transitũ præbet: Verùm propria instrumenta vocis edendæ non sunt.

Quod primò ex eo patet, quod si infra caput arteria incidatur, exspitatio quidem fit, sed non vox editur quæ non fit, nisi aëre per asperæ arteriæ caput seu laryngem, & quidem per eius rimulam, emittatur. Atque ita larynx propriũ, & primarium vocis formandæ organum est. Atque ideò etiam rerum opifex laryngi varios musculos tribuit, vt pro libitu eius rimula dilatari & constringi possit. De cuius constitutione artificiosissima videantur Anat. & inter eos præcipuè Hieron. Fabr. ab Aquap. *l. de laring. & vocis organ.* Etsi verò vocis organum primariũ sit rimula illa laryngis,

seu γλωττὶς: tamen ad vocem articulatam & in primis sermonem formandum non sufficit illa aëris è palmone per rimulam laryngis efflatio, sed præterea requiritur gurgulio, qui vnde plectrum vocis nominatur, lingua, palatum seu oris cœlum, quod appellant, dentes. Vnde videmus, si harum partiũ aliqua desit, vel vitiata sit, vt gurgulio prærectus, seu erosus, lingua præcisa, seu alio modo vitiata, si palatum vlcere perforatum, si dentes elisi sint, seu inciderint, ex his omnibus vitiis vocem vitiari. *Differentiæ.*

Sunt autem variæ vocis differentiæ. Aliæ quidem naturales voces, vt sunt magna, seu grandis, & parua, lenis, aspera, acuta, grauis, de quibus non nostri instituti, sed Physici est agere: Aliæ voces præternaturales, cuius etiam differentiæ multæ ab autoribus recensentur, & ab aliis aliter. Verùm commodissimè voces p. n. secũdùm differentias actionum læsarum distinguuntur, quod scilicet vox vel aufertur, vel imminuitur, vel deprauatur. Vocis defectus ἀφωνία appellatur, cùm scilicet homo planè vocem edere non potest: qui verò loqui non potest, mutus dicitur: qui difficulter verò loquuntur, μογιλάλοι nominantur. Deprauata verò vox est, rauca, obscura, tremula, abrupta, clãgosa, de quibus postea in caussis dicetur. Pertinet huc & Balbuties, & omne illud vitiũ, cùm homo sermoné nõ facilè, & non nisi cũ magno conatu, ac crebra hæsitatione inchoare potest. *Differentia vocis.*

Caussæ.

Cùm autem ad vocem & sermonem formandum concurrant larynx, eius musculi, & qui iis inseruntur nerui recurrentes, aspera arteria; & ad aëris efflationem; pulmo, & thorax cum suis musculis, præterea lingua, columella, palatum, dentes necessarij sint; vocis & sermonis læsi caussæ in his quærendæ sunt. *Caussæ.*

Primò ergo vocem abolitam & interceptam ac imminutam quod attinet, tollitur, seu imminuitur vox, vel principio neruorum affecto, vel vocalibus instrumentis, vel deficiente vocis materia. Vox & sermo aboletur ob cerebrum, neruorum principium; affectum in apoplexia, epilepsia, cerebri concussione & commotione; vt & in syncope, & vteri suffocatione ac similibus affectibus, ob quos spiri-

tus animalis influxus prohibetur. In primis verò in affectu illo, qui καθ' ἐξοχὴν ἀφωνία appellatur, & neque ad apoplexiam, neque ad epilepsiam commodè referri potest, sed inter eos quidam affectus medius videtur. Quem etsi in praxi sæpè obseruauerim, vt ex historiis annotatis, quas suo loco proponam, patebit, descriptum tamen inuenire hactenus apud Autores non potui, nisi nuper apud Adrianum Spigelium, *lib. 2. de semitert. cap. 16.* his verbis: *Est morbus in Germania & Pannonia frequens, quem Austriaci, Moraui, & Styri Timorem appellant, inter apoplexiam, & epilepsiam quodammodo ambigens. Cadunt enim velut apoplectici sine sensu, non autem motu priuantur, neque tamen conuelluntur, vt epileptici: aliquando stertunt, nec tamen discusso morbo paralysin alicuius membri incurrunt.* Si tamen caussæ magna sit vehementia, in apoplexiam vel epilepsiam degenerare potest, tandémque aliquos hoc modo affectos subitò vt apoplecticos mortuos vidi. Talis ἀφωνία etiam proculdubiò est, quæ fit ex ebrietate, de qua Hippocrates, *5. aph. 5.* Oritur autem ferè à consensu partium infernarum, & vapore narcotico spiritus animales in cerebro sopiente, seu perturbante, & propterea commodissimè inter affectus cerebri refertur.

Instrumentorum verò vocalium caussa vox & sermo aboletur, seu imminuitur, cùm laryngis membrana madefit, & humectatur ab humoribus à capite defluentibus.

Deinde si laryngis rimula angustior redditur seu occluditur à tumore, & compressione, vt in angina, & luxatione vertebrarum ceruicio fieri solet.

Tertiò, cum musculi laryngem mouentes, seu resoluuntur, seu vulnerantur, seu contunduntur.

Quartò, vbi nerui vocales, & quicunque voci edendæ inseruientes inciduntur, diuelluntur, intercipiuntur, refrigerantur, aut quocunque modo læduntur. Ita refert Galenus *1. de loc. affect. cap. 6.* cecidisse quendam ab alto in terram, ita vt dorsi initium affligeretur, eúmque tertio die exiguam admodum vocem edidisse; quarto die omninò obmutuisse, resolutáque simul fuisse crura manibus illæsis, sed neque spirationem amisisse, neque difficulter spirasse. Cùm

enim

enim tota sub ceruice ſpinalis medulla eſſet reſoluta, accidit thoraci, vt per ſeptum tranſuerſum & muſculos ſupernos numero quidem ſex moueretur: quippe nerui ex ſpinali medulla, quæ in ceruice eſt, ipſis aduenīunt. At intercoſtaliũ muſculorũ nerui, per quos exſufflationem fieri diximus, omnes affecti erant. Cùm itaque fruſtra Medici negotium ſubirent circa crura quidem vt pote reſoluta, circa guttur verò propter vocis affectum equidem, id interdixit, atque affecto duntaxat loco curationem adhibuit, proinde finita tandem ſpinalis medullæ inflammatione à ſeptima die vox reſtituta eſt iuueni, & crura motionis facultatem recuperauerunt. *Ibidem* refert fuiſſe quendam, qui cùm ex ceruice ſtrumas in profundo exſcinderet, ac inter ſecandum quoddam vas, membranas non ſpecillo ſecaret, ſed vnguibus euelleret, imprudens ob ignorantiam ſimul neruos recurrentes diſtraxit, atque hoc pacto quidem puerum liberauit à ſtrumis, ſed mutum reddidit. Alium pariter in puero ſtrumas ſecantem læſo altero neruo recurrente, ipſum ſemimutum feciſſe. Similem hiſtoriam recitat Amat. Luſit. *cent.* 2. *cur.* 70. Mulier Illyrica, inquit, quæ ad caput montis habitat, cùm ſtrumam à Gallica ſcabie originem ducentem in collo haberet, mendicum quidem officio Medici fungentem pro ſua valetudine accerſiuit, qui indiſcretè cùm pro ea propulſanda multis vſus eſſet medicamentis, ita ſublimatum, vt eius reſecaret radices loco indidit, à quo alter neruorum ex pectore recurrentium, qui vocem effingunt, inibi corroſus eſt, vnde ipſa paulatim raucefacta vocem ferè in totum amiſit.

Quintò, ſi aſpera arteria incidatur, etiam vox & ſermo perit; cùm ſpiritus voci & ſermoni formando neceſſarius deſit: quod etiam fit, ſi aſpera arteria comprimatur, quod fit in ſtrangulatione.

Tandem ob defectum materiæ vox perit, vel imminuitur, vel vt modò dictum, cum aſpera arteria vulneratur, aut compreſſa ſpiritui tranſitum non concedit, ſeu ob thoracis muſculos reſolutos. Eius rei exemplum habet Galenus, 3. *de loc. affect. cap.* 1. de quodam, qui nullo in vocalibus inſtrumentis vitio exiſtente, ſed muſculis intercoſta-

libus ob casum ex alto resolutis, vocem amisit.

Idem fieri potest: si iidem musculi & membrana costas succingens vulneretur & perforetur. Cùm enim tum thorax contrahi non possit, vocis etiam materia, spiritus qui efflatur, deest. Non tamen semper ob musculorum intercostalium læsionem vox tota perit, sed solùm cùm læsio illa magna est. Aliàs enim pro læsionis magnitudine vox saltē ex parte amittitur. Præterea pulmonis vitio idē euenit, qui si sanie vel humore repletus sit, aut aliàs debilis, vt fit in catarrhis suffocatiuis & tabe, vel valdè imminuitur.

Accidit idem cùm pauca fit efflatio, & spiritus deficit, vt in deliquio, syncope, vteri suffocatione. Quia verò ad sermonem formandum etiam lingua facit, sermo etiam ob linguæ motum impeditum læditur, de quo supra *l.1.p.3.s.5. c.7.* dictum. Vnde etiam citra vocis læsionem locutio interdum aboletur; id quod fit in mutis, in priuata resolutione linguæ, qui tamen vocem quandam inarticulatam edere possunt, & fit hoc ob nerui, qui ad tertiam coniugationem tendit, vitium. Quod si magnum fit, & præcipuè si vitium sit à prima conformatione, auditus tum ferè simul, ob illius cum dicto neruo communicationem, læditur, vnde plerique qui sunt muti à natiuitate, simul surdi sunt. Idem accidit si defluxio aliqua & humor in musculos linguam ac larynges mouentes decumbat. Reliqua videantur *loc. alleg.* de motu linguæ impedito.

Caussas vocis deprauatæ quod attinet, sunt nonnullæ congenitæ, & à natura quibusdam est vox aspera, quæ cùm propterea à nonnullis inter naturales vocis differentias numeretur, saltem de iis vocum differentiis p. n. agemus, quæ à caussis p. n. proueniunt.

Vox rauca. Et quidem frequentissimè accidit vox rauca, quæ fit à membrana, quæ laryngem & asperam arteriam inuestit, p. n. affecta, exasperata, & inæquali reddita. Cùm enim aspera arteria læuis facta sit, & si ea benè sese habeat, vox lenis & moderata edatur. Si illa naturalis læuitas & æqualitas tollatur, inæqualiter etiam aër allisus repercutitur, atque inde vox rauca efficitur.

Acci

Accidit hoc primò à nimia humiditate vocis hoc organum irrigante; id quod frequentissimè à catarrho à cerebro delabente, & in organa vocalia irruente accidit, qui in specie branchus appellatur, de quo Hippocrates, *3. aphor. 13. Aestate sicca & aquilonia, autumno verò pluuioso & australi vehementes capitis dolores in hyemem incidunt, & tusses, & branchi seu raucedines, & grauedo, nonnullis etiam tabes expectanda.* Deinde idem accidit à tussi vehementi, qua arteria ob crebram materiæ reiectionem exasperatur; id quod in phthisicis & thoracis suppuratione accidere solet. Idem præstant humores & vlcera vocalium instrumentorum. Vnde lue venerea laborantes vocem raucam habent. Atque hæ caussæ internæ sunt. *Eius caussa internæ.*

Externæ caussæ sunt clamor nimius & vociferatio, quæ similem affectionem membranæ laryngis & asperæ arteriæ inducunt lassitudini inflãmatoriæ in musculis. Aër quoque frigidus inspiratione attractus, vt & siccus, venenatus, & vaporibus, fumis, & puluere inquinatus arteriam exasperandi vim habet. Idem præstat potus aquæ frigidæ, vini vel austeri, vel meracioris, nimius cibus & potus salsi, & acres. *Externæ.*

Vox obtusa seu tenebricosa & turbida, vt nonnullis appellatur, fit à pituita crassa & viscida, quæ organis vocis adhærescit, vel abscissione columellæ. *Vox obtusa.*

Vox tremula fit ex virtutis imbecillitate, cùm ob defectum spirituum natura organa respirationis æqualiter mouere non potest; id quod in quibusdam febribus accidit. Interdum idem euenit, vbi in musculos laryngis, seu linguæ & neruos his inseruientes humor aliquis decumbit, partésque illas relaxat quasi; id quod ebriis accidere solet. Fit idem etiam ex timore, cum calore & spiritibus ad cor recurrentibus, tum aliæ partes, tum etiam respirationi & voci edendæ inseruientes iis destitutæ officio suo rectè fungi non possunt: Vnde & qui valdè timent, pedibus & manibus tremunt. *Tremula.*

Abruptæ vocis etiam Hippocrates, *4. de rat. vit. in acutis, text. 33.* mentionem facit, quam *in lib. de Coacis prænotionibus*, effractam nominat. Habet autem ea ortum ex imbe- *Abrupta.*

cillitate facultatis mouentis & organorum, qui spiritus efflationi inseruiunt. Vt enim si is, qui folles, quibus organa musica inflant, mouet, sit debilis, nec æqualiter moueat, sed aliquandiu quiescat, sonus interrumpitur: ita si musculi; qui aëri, qui vocis materia est efflando inseruiunt, ob imbecillitatem à mouendo aliquandiu cessent, fit vox interrupta.

Tarda. Vox tarda fit cùm humor in spinalem medullam & neruos musculis thoracis inseruientes effunditur. Tum enim facultas supprimitur, vt liberè thoracem mouere non possit.

Clāgosa. Vox clangosa est subrauca, sed acuta ferè & sonora, qualem pleraque animalia, quæ collum habent oblongum, vt grues, edunt. Habet ortum hæc vox, vt Galenus 7. *de vsu part. cap.* 7. 1. *prorrhet. com.* 1. *text.* 3. & 17. docet, à siccitate nimia laryngis & asperæ arteriæ, & defectu humiditatis, qua naturaliter arteria irrigatur, & quasi læuigatur, id quod fit in febribus ardentibus, & phrenitide.

Lupi cōspectus vitiatæ vocis caussa. Tandem referunt etiam inter caussas raucedinis, & vocis vitiatæ lupi conspectum, si is hominem obuium prior adspiciat, quam vulgi opinionem etiam Virgilius secutus est, dum scribit:

——————Vox quoque Mœrin
Iam fugit ipsa: lupi Mœrin videre priores.

Vnde etiam habet ortum prouerbium: *Lupus in fabula*; quo vtimur, cùm is, de quo sermo superuenit, & ita in præsentiâ suâ sermonem interrumpit: de quo varij variè disputant, & alij aliam huius affectus caussam reddere conantur. Verùm prius hic τὸ ὅτι, & an sese res ita se habeat, quam τὸ διότι inquirendum censeo.

Caussæ sermonis vitiati. Easdem ferè ob caussas sermo & locutio vitiatur:

1. Quidem ob instrumentorum vocalium & laryngis præcipuè vitium. Nam si vox sese non benè habet, nec sermo benè se habet, de cuius caussis modò dictum.

2. Propter motum linguæ impeditum, de quo suprà, *p.* 1. *huius libri cap.* 9. diximus.

Balbuties. 3. Ob labiorum, dentium, palati vitium.

De Balbutie & blæsitate eiúsque caussis agit Gal. & alij autho

authores, *ad aphor.32.sect.6.* & docet Galenus, quod ψελλίζειν & τραυλίζειν non vocis, sed linguæ vitium sit, cum scilicet lingua eas voces, quæ per T & R scribuntur, articulatè proferre non potest. Idque accidere, quia lingua sit molliore ac humidiore temperaturâ ac constitutione: quam ob caussam pueri balbutiunt; cùm musculi molliores & infirmiores linguam satis stabilire non possunt, eo modo, vt in ambulando titubant. Inde etiam ebrij balbutiunt.

Signa diagnostica.

Vox & sermo ac locutio læsa, & quodnam vitium sit, facilè ab audientibus cognoscitur. Caussæ verò signis cognoscendæ. Et quidem externæ facilè ex relatione ægri atque adstantium cognoscuntur. Internæ etiam suis signis patefiunt. Si raucedo sit à catarrho, is adfuit, vel adhuc adest, qui facilè patet. Si à phthisi seu pure & sanie in pectore contenta, & tussi crebrius reiecta raucedo oriatur, etiam signa eius aderunt. Ita etiam aliarum caussarum, à quibus vox seu aboletur, vel imminuitur, seu deprauatur, signa in morbis, à quibus illa pendent, explicantur. *Signa vocis & sermonis vitiati.*

Prognostica.

1. Raucedo orta à caussis externis seu euidentibus faciliùs curatur, quàm quæ à caussis internis fit. *Prognostica.*

2. Branchi & coryzæ in valdè senibus coctionem non admittunt, *2.aph.40.*

3. Vocis vitium, quod fit à columellâ abscisâ vel erosâ, lingua mutilatâ, dentibus elisis vel elapsis, nisi factitij substituantur, non curatur.

4. Ita & motus linguæ inhibitus à ruptione vel contusione nerui non sanatur.

5. Raucedo per annum vel duos confirmata, vix sanatur.

6. Impeditus motus linguæ in pueris superueniente adolescentiâ & iuuentute interdùm cessat, absumptis & exsiccatis superfluis humiditatibus.

7. Balbi alui profluuio maximè corripiuntur, *6. aph. 32.*

8. Raucedines, quæ ob suppurationem vel tabem fiunt,

ferè mortem futuram indicant.

9. Cum voce tremula alui præter rationem solutio in morbo acuto lethalis. Cùm enim vox tremula fiat ex insigni debilitate virium, si alui profluuium accedat, vires magis deiicit.

10. Voces clangosæ malæ, & vacillatio mentis cum voce clangosa, linguæque conuulsiones cum tremore, & voces ipsæ obmutescentes mentis alienationem significant. *In Coacis.*

11. Vox effracta ex hypercatharsi ob musculorum thoracis conuulsionem periculum portendit.

12. Ἀφωνίαι cum singultu pessimæ, *1. prorrhet. com. 1. text.23.*

Plura ex voce vitiata in febribus prognostica videantur apud Hippocratem, *in Coacis prænot. & libris prorrhetic.*

Curatio raucedinis.

Curatio raucedinis. Cum vocis & abolitæ & diminutæ ac deprauatæ variæ caussæ sint, etiam curatio varia pro caussarum varietate instituenda. Cùm autem morbi illi, à quibus vocis & sermonis vitia pendent, iam ante explicati sint, pauca hîc dicenda restant.

Etenim si cerebri vitio malum hoc accidat, curatio ex iis, quæ *lib.1.* de apoplexia & paralysi explicata sunt, patet.

Cæterùm quoque suprà, *lib. 1. cap. 9.* de linguæ motu impedito, eiúsque caussa & curatione actum. Dictum *ibidem* de faucium & dentium morbis: *parte* verò *secunda*, de asperæ arteriæ, pulmonis & thoracis morbis. Quos qui curauerit, simul & vocis & sermonis vitia, quæ ex iis morbis pendent, tollet. Ideóque saltem quædam de raucedinis curatione hîc adiiciemus, cùm vox obtusa & similes eandem ferè curationem habeant. Vox verò clangosa, cùm ferè cum febribus acutis coniungatur, ab earum curatione & huius mali curatio dependet.

A catarrho. Primò ergo si raucedo à catarrho dependeat, irrigante & inæqualia reddente vocis organa, primò danda opera, vt catarrhus remoueatur, quo præsente vix raucedo tolli potest. Qua ratione autem catarrhus curari debeat, dictum, *lib.1.par.2.c.34.*

Deinde danda opera, vt asperitas & inæqualitas à catharro inducta tollatur, & præcaueatur, ne, si catarrhus adhuc fluat, ab eo amplius vocis organa exasperentur; quod præstant medicamenta Arteriaca ab vsu dicta.

Si ergo catarrhus sit frigidus & tenuis, medicamentis calefacientibus, siccantibus & lenientibus opus est, vt diatragacantho calido, melle rosato cum syrupo myrtino mixto, succo glycyrrhiz. amygdalis dulcibus.

Si verò materia sit crassa & viscida, incidentia, abstergentia, simúlque lenientia & vocis instrumenta læuigantia requiruntur; quæ parantur ex caricis, vuis passis, melle, hyssopo, glycyrrhiza, succo brassicæ cum melle mixto, thure, myrrha, croco, terebinthina, saccharo penidio, cubebis cum passulis tritis mixtis. Et si pituita sit viscida, etiam oxymel scilliticum admisceri potest. Conuenit etiam hîc lohoh sanum & expertum, de althæa, de pino, de caulibus, syrup. de glycyrrh. de hyssopo, pilulæ seu trochisci de benzoë.

Vtile etiam est & sequens eclegma.

℞. Succi prassij bene depurati ℥.ij. *facch. penid.* ℥.j. *oxymel. s. vel* si maiori incisione opus sit, *scillit. q. s.* F. lambile.

Vel ℞. pomũ, & seminibus exemptis repleatur myrrha, croco, thure, & assetur, ac manè & vesperi comedatur.

Vel ℞. *Succ. glycyrrhiz.* ℥.ß. *croci*, ʒ.j. *myrrh. thuris*, an. ʒ.j. ß. *gummi tragacanth. Arab.* an. ʒ. iij. *carnis trium dactylorum, vini dulcis q. s.*

F. pilulæ sub lingua tenendæ.

Matthias Lobelius syrupum de erysimo, quod laudatissimum arteriacum nominat, commendat, scribítque se eius vsu iuuenculam, decennali raucedine laborantem curasse, & alios diuturna & prope inuicta raucedine laborantes erysimi vsu restitutos fuisse. *Syr. de erysimo.*

℞. Erysimi totius recentis M.vj. *rad. helenij, tussilag. succo adhuc prægnantium, glycyrrh.* an. ℥.ij. *borrag. cichor. capill. Ven.* an. M.j.ß. *flor. cordial. anthos, stœchad. vel beton.* an. M.ß. *sem. anisi*, ʒ. vj. *passul. mundat.* ℥.ij. Coqu. in s.q. *aq. hordei, & hydromelitis, & succi erysimi*, ℥.vj. ad ℔.ij. vel iij.

Cola

Colaturæ adde ſacchari q. ſ. Fiat ſyrupus.

Vel ♃. *Rad. glycyrrh. althææ*, an. ℥. iij. *ireos, fol. eryſimi*, M.iij. *tuſſilag. praſſij recentium*, an. M.ij. *ſem. pſyllij, cydonior.* an. ℥. ß. *iuiub.* N. xij. *paſſul. enucleat.* ℥. ij. *cubebar.* ʒ. j. ß.

Coquantur, & cum ſ.q. ſacchari. Fiat ſyrupus.

Quod ſi catarrhus ſit calidus & tenuis, frigida incraſſantia & lenientia requiruntur, vt diatragacanth. frigid. conſerua roſar. viol. diacodium, ſyrup. & lohoh de papauere, Syrup. roſar. violar. de iuiubis, myrtinus.

A pure. Si à pure in pulmone contento raucedo ortum habeat, ad morbum quidem præcipuè cura dirigenda; ſimul tamen lenientia & læuigantia aſperam arteriam modò enumerata vſurpanda.

A cauſſis externis. A cauſſis externis fit raucedo, iiſque ſiccantibus & calefacientibus. Leuiter itaque refrigerantia & lenientia vſurpanda, vt diatragacanth. frigid. conſerua roſar. viol. ſyrup. & lohoh de papau. de iuiub. & ſimilia.

Si ab aëre, potu vel aliâ causâ frigida, calefacientia, modò in raucedine à pituita propoſita, vſurpanda.

Tandem ſi à nimia vociferatione, clamore & vocis intentione ſit excitata raucedo, conueniunt hîc medicamenta Arteriaca dicta, quòd ſcilicet peculiariter aſperæ arteriæ & laryngis affectibus conueniunt. Parantur autem ex amylo, tragacantha, gummi Arabico, glycyrrh. ſacchar. cando & penidio, paſſulis, dactylis, iuiubis, ſebeſten, amygdal. dulc. mucilag. althæę: vnde fiunt ſyrupi, iuiubinus, capill. ♀, de althæa, de glycyrrh. & ſimilia.

Vel ♃. *Mucilag. ſem. althææ*, ℥.j.ß. *conſeru. viol.* ℥.iij. *amyli*, ℥.ij. *ſacch. in aqua roſar. ſolut. q. ſ.* F. Lohoh.

Vel ♃. *Tragacanth. gummi Arabic.* an. ʒ. j. *ſyrup. iuiub. viol.* an. q. ſ. *mucilag. ſem. althææ* ʒ.ij. F. Lohoh.

Atque hæc in primis in principio conueniunt. Vbi raucedo iam imminuitur, vt humiditas in parte relicta abſumatur, exſiccantibus, diſcutientibus & extergentibus, ſed ſine acrimonia, opus eſt. Qualia parantur ex terebinth. melle, amygdalis amaris, iride, ſtyrace, croco, myrrha.

Vt ♃. *Gummi iuniper. tragacanth.* an. ʒ. ij. *ſacch. penid.* ℥. j.

℥.j. *succi glycyrrh.* ʒ. ij. *thuris*, ʒ.j. ß. *styracis, calamitæ*, ʒ.j. *croci*, ℈.j.*cum melle*. F.eclegma.

Vtile etiam. est eclegma de succo brassicæ antea propositum.

Vel ♃. *Hord. excort.pass.enucl.* an. ℥.j. *glycyrrh.*ʒ.ij. *caricar. ping.* N.vj. *capill.Veneris,hyssop.* an.M.j.*sem.brassic.*ʒ.j. *pinearum non rancidarum*, ℥.ß.

Coquantur in ſ. q. aquæ puræ.

Colaturæ pro qualibet libra adde *mellis despumati, sacchari albi*,an.ʒ.vj.

Misce, de quo sæpius aliquid bibendum.

Plura videantur apud Galenum, 7.*de compos. medic. sec. loc.cap.*1.Aëtium,*tetrab.*2. *serm.*4.*c.*51. & 52.

CAPVT V.

De Tussi.

AD deprauatos organorum vocis respirationis motus tussis quoque pertinet, atque inter eos motus est tussis, qui quidem à naturâ fiunt, irritatâ tamen & coactâ, atque à caussa morbificâ stimulata ad expellendum id quod molestum est, cuiusmodi motus habetur oscitatio, pandiculatio, sternutatio, singultus, vt docet Galenus, *lib.*2.*de caussit sympt.* *Tussis.*

Est nimirum tussis motus deprauatus seu vehemens efflatio,à veloci pulmonis & thoracis contractione edita, vt id,quod spirandi organis molestum est, excutiatur. Seu vt Auicennas definit : Tussis est motus Naturæ, quo conatur expellere, quicquid lædit, è partibus pulmonis, & partibus proximis pulmonum. Sicut enim in sternutatione cerebrum,in singultu & vomitu ventriculus : ita in tussi thorax insurgit,& plurimo spiritu in pulmonem immisso, forásque iterum celerrimè exploso, atque impetu quodam id, quod molestum est, expellere conatur. Etenim aspera arteria, & eius ramuli per pulmonem sparsi tunicâ intus obdu- *Definitio.*

obducti sunt,cui exquisita vis inest sentiendi ea, quæ molestiam pulmoni creant,ita vt minimum quodque in asperam arteriam illapsum statim sentiat. Atque ita tussim nihil excitat, nisi quod hanc membranam, quæ intus asperam arteriam, eiúsque ramos inuestit,afficit. Sic igitur irritatus pulmo non solùm ipse mouetur,sed & in auxilium musculos thoracis & diaphragma sibi adsciscit, & quod sibi molestum est, expellere nititur.

Caussæ.

Caussæ. Atque ita caussa proxima tussis est,quicquid pulmones, asperámque arteriam, & quidem membranam, qua intus inuestiuntur, afficere potest. Quæ autem id præstant,caussæ sunt variæ, vt mox dicemus. Ad duo tamen genera referri possunt.Vel enim hoc præstant,quia angustiam in respirationis organis pariunt, vel quia mordicant, asperitatémque inducunt, atque adeò quocunque modo molesta sunt.

Caussas verò omnes tussis,seu angustiam pariendo, seu irritando quocunque modo id præstent, in classes quasdam digeremus,& ordine enumerabimus.

Et 1. inter caussas tussis est intemperies, & quidem sola ac sine materia etiam tussim excitare potest, sed leuiorem, quàm quæ est cum materia. Et frequentissimè quidem & maiorem tussim parit intemperies frigida, vtpote quæ pectori maximè inimica est, quæ excitatur ab aëre frigido, de quo Hippocrates, *3.aphor.23. Hyeme morbi laterales, pulmonis inflammationes, raucedines, tusses fiunt*; & *ibidem, aphor. 5. Aquilo tusses mouet*: potu aquæ frigidæ, & præcipuè ex niue solutâ,medicamentis frigidis seu assumptis, seu thoraci applicatis. Excitat etiam tussim intemperies calida, sed minorem, qualis est, quæ febribus ardentibus superuenit,quæque, vt est apud Hippocratem, *6. epidem. sect.2. text. 24.* est arida & parum irritans, & quæ non fit, nisi quando loquitur aut hiat.

Quando autem non loquuntur neque hiant, non tussiunt. Siccitas autem præcipuè cum frigiditate coniuncta exasperando & irritando tracheam tussim excitat. Hinc, vt Hippocrates, *3. aphor. 5.* scribit, Aquilo tusses

mouet

mouet fauces exasperando,& vt Paulus Ægineta, *lib.3.cap.28.* docet, in Aquilonaribus constitutionibus non paucæ, neque contemnendæ tusses fiunt. Humiditas autem, vt qualitas minimè omnium actiua, & quæ potius lenit, quàm exasperat, vix tussim inducit; nisi forsan inæqualiter primùm inducatur, vbi breuiter leuissimam quandam tussiculam excitare potest, quod tamen rarum. Et dictum est suprà de caussis, quæ intemperiem pulmonis inducere possunt.

Deinde tussim excitat materia quæcunque in pulmonem & asperam arteriam incidit,aut in ea præter naturam continetur. Materia autem hæc varia est, catarrhus nimirum à capite defluens, atque ita omnes caussæ, quas suprà, *lib.* 1. catarrhum excitare posse diximus, etiam tussim excitare valent: vt & humor aliquis in cerebro collectus, qui per accessiones febrium mouetur, & à calore febrili funditur, de quo Hippocrates, *in Coacis: Qui circa accessiones tussiunt, & leniter resudant, malignè habent.* Et, *ibidem, ex insania in raucedinem cum tussi fit abscessus,* Sicut & materia parotides excitans: de quo idem Hippocrates, *eodem libro, & in prorhet. Abscessus ad aures soluunt tussiculæ cum sputationibus.* Idem efficit sanguis è vase in pulmone rupto fluens, vel è vicina aliqua parte vulneratâ vel erosâ in pulmones irruens. Item humor in pulmone collectus in phthisi, peripneumonia, & vomica pulmonis, vel aliis vicinis partibus communicatus, vt in pleuritide & hydrope pectoris fieri solet. Pertinent huc & grandines, calculi, ac vermiculi in pulmone geniti. Idem præstant etiam res externæ in tracheam illapsæ.

Cùm enim spiritu, quem trahimus, diu carere non possimus, organa, per quæ ille admittitur, vacua esse decet. Ideóque ne aliqua substantia præter aërem in asperam arteriam eiúsque ramos per pulmones dispersos ingrediatur, caput asperæ arteriæ epiglottide, seu operculo quodam Creator sapientissimus muniuit, vt sic quidem aëri ingressus pateat, à cibi verò potúsque pondere depressum esculentis & potulentis aditum deneget,

neget, vt Galenus, 4. *de vsu part. cap.* 3. docet. Quod tamen si fortuitò fiat, vt interdum inter loquendum & ridendum, & infantibus inter lac sugendum accidere solet, periculum suffocationis inde imminet, à quo vt natura sese liberet, vehementissimam tussim excitare, nec prius desistere solet, quàm omne id, quod molestum est, excusserit.

Tertiò inter caussas tussis est soluta vnitas vasorum in pulmone, siue illa sit vulnus, siue vlcus & erosio.

Quartò excitatur tussis, dum in pleuritide materiæ aliquid ad pulmones mittitur, vel ob membranarum consensum pulmones irritantur. Pertinet huc & diaphragmatis inflammatio & tubercula in spina enata, quod gibbis familiare est, teste Galeno, 6. *aphor.* 46. Imò ipsa luxatio vertebrarum dorsi.

Ex quibus omnibus colligitur, tussim propemodum omnium thoracis & pulmonis morborum symptoma inseparabile esse, vt pleuritidis, peripneumoniæ, vomicæ pulmonis, sputi sanguinis, phthisis, & similium.

Caussæ verò extra pulmonem & thoracem consistentes, & quæ ita per συμπάθειαν tussim efficiunt, etiam variæ sunt.

Quintò nimirum tussis excitatur epate, liene, ventriculo intumescente aut inflammato, vt & in hydrope, siue id fiat, quod pulmo comprimitur, siue quod obstruitur, aut molestatur à materia ad pulmonem redundante, siue quod partium vicinarum membranæ affectæ membranas organorum respirationis in consensum trahunt & vellicant, siue quod vapores aliqui ad organa respirationis transmittuntur, eáque siue obstruunt, siue mordicant, id quod etiam interdum in febribus accidere solet.

Externæ. Externæ tandem caussæ etiam variæ sunt.

Sextò enim præter aëris intemperiem, vt & potus ac medicamentorum qualitatem, quæ asperæ arteriæ intemperiem inducunt, tussim excitare valent caussæ aliæ quoque externæ, irritando & exasperando nimirum asperam arteriam, vt fumus, puluis, & vt Auenrhois, 3. *coll. cap. proprio* monet, præcipuè puluis ex lino, dum pectinatur, & ex veteri tritico, dum cribro excutitur. Puluis item & vapor calcis

calcis, & metallorum ac mineralium. Quò pertinent auſtera, acida, adſtringentia, pinguia & rancida præcipuè, vt nuces & oleum rancidum. Vocis item intentio nimia. Referendi huc & lumbrici ac vermes in inteſtinis & ventriculo geniti, qui ipſi etiam tuſſim excitant, vapores, vt nonnullis placet, putridos & malignos ad pulmones mittendo, vel, quod probabilius eſt, membranam œſophagi vellicando, quæ membranam aſperam arteriam inueſtientem in conſenſum trahit. Profundior etiam ſtyli purgatorij in aures immiſſio tuſſim excitat, communicatâ ſcilicet hac irritatione tracheæ per neruulum quinti paris vtrique parti communem.

Differentiæ.

Primò eſt tuſſis differentia ſecundùm magnitudinem. *Differentia.* Nam datur tuſſis quædam planè exigua, aut potius ad tuſſiendum quidam impetus, & tuſſiendi initium, quod Græcis κέρχνος dicitur. Vt enim vomitum nauſea præcedit, ita tuſſim κέρχνος, vt docet Galenus, 2. *de differ. ſympt. cap.* 4.

Deinde tuſſis alia eſt arida & ſicca, quæ ἀπτύστους facit, nec pituitam citat, vt Celſus, *lib.*4. *cap.*4. habet: alia verò humida. Sicca ſeu arida eſt, in qua nihil exſpuitur, atque fit hoc, vel quia cauſſa, quæ tuſſim excitat, non in organis reſpirationis hæret, vel licèt ibi hæreat, inepta eſt ad excretionem. Prius accidit, cum aſpera arteria vel intemperie afficitur, vel exaſperatur, vel membrana aſperam arteriam & eius ramos inueſtiens vellicatur à vaporibus ab inferioribus aſcendentibus, ſiue comprimitur, aut à vicinis membris affectis in conſenſum trahitur, vel tenuis paucúſque humor à capite deſtillat, aut aliunde tranſſudat, vt Galenus, 4. *aph.*57. docet.

Poſterius verò accidit, vbi in reſpirationis inſtrumentis humor hæret, qui eiici non poteſt, vel quia ob lentorem & craſſitiem bronchiis pulmonis nimis tenaciter adhæret, vel quia ob tenuitatem inter eiiciendum diſploditur à ſpiritu, vt & in pulmonem relabatur, vt Galenus, 1. *epid. comm.*1. *text.*12. docet. Humida tuſſis eſt, quando humor aliquis tuſſiendo eiicitur, atque oritur ab aliqua

mediocris consistentiæ materia pulmones & tracheam irritante, quæ cum spiritu tandem expellitur.

Tertiò tussis aliqua vehemens est, quæ supprimi nequit; alia mitis. Vehemens Hippocrati, *2.aphor.* 17. & 24. θηριώδης nominatur, atque oritur ab humore magna vi destillante, vel vlcere organa respirationum obsidente, vel ab abscessu genito ibidem, vel ab empyemate.

Mitis fit ab intemperie organorum respirationis; vel ab asperitate faucium & tracheæ, vel à puluere, & aliis exasperantibus, vt & ab ambiente aëre, vt docet Galenus, *6. epid.comm. 2. aph.24.*

Quartò tussis quædam frequenter molestat: & ferè continuò ægrum affligit, quædam per certa interualla corripit, prout caussa tussim excitans nunc semper præsens est, nunc per interualla colligitur & recurrit.

Verùm præcipuæ & ad curationem maximè cognitu necessariæ sunt differentiæ, quæ à caussis desumuntur. Ideóque secundùm caussarum differentiam posteà etiam curationem in certa quædam capita distinguemus.

Signa diagnostica

Signa. Tussis ipsa adeò euidens symptoma est, vt signis ad eius cognitionem opus non sit. Verùm cum caussæ, à quibus excitatur, variæ sint, omninò signis opus est, quibus illæ cognoscantur, ne Empeiricorum more, cum ægri damno cuilibet tussi quoduis remedium applicetur. Signa ergo caussarum, vt supra eas recensuimus, explicabimus.

Ab intemperie nuda primò si sit tussis, abest catarrhus, alijque morbi, qui materiam tussis caussam suppeditant, vel etiam in consensum pulmonem trahere possunt: contrà præcesserunt caussæ, quæ intemperiem aliquam pulmonis inducere potuerunt, quæ ipsæ etiam, *hoc capite*, & suprà, *part. 1. huius libri*, de intemperie pulmonis enumeratæ sunt. Adest difficultas spirandi, tussis ipsa est sicca, nec ita vehemens & pertinax, facilè quoque supprimitur.

Qualis autem intemperies sit, caussę inprimis, quę precesserunt, vel adsunt, indicabunt, iuuantia item & nocentia. Etenim si à frigiditate solâ sit tussis, cohibito spiritu non solùm reprimitur, sed & sanatur. Auctus enim tum

tum in organis respirationis calor intemperiem illam corrigit, ægrotíque aliis etiam calidis, vt potu & cibo, iuuantur, frigido offenduntur. Ideóque ægri calidum aërem amant, & linteolo manibus, & ori admoto, spiritum trahunt, ne mox frigido aëris impulsu tussis irritetur, vt hac de re scribit Galen. *6.epid.2.com. t.24.* Sitis etiam abest in hac intemperie.

Contrà si tussis sit ab intemperie calida, sitis molesta est, quæ potius aëris frigidi inspiratione, quàm potu frigido sedatur, vt docet Galenus, *art.med.cap.64.*

A catarrho tussis proueniens, è signis catarrhi supra *lib.* 1. propositis, patet, tusśísque est vehementior & perseuerans. Si verò absque catarrho à materia in pectore contenta tussis conciteur, aderunt morbi tales, vt pleuritis, peripneumonia, empyema, phthisis, grandines, calculi, vermes, hydrops pulmonis, & similes morbi, in quibus materia tussim excitans colligitur, qui suprà, *part.* 1. huius libri explicati sunt.

Quæ tussis quibusdam interuallis, vt bis térve anno affligit, ex irruente destillatione proficiscitur: quæ verò continenter, aut minimâ intermissione fatigat, aut vitiosam pulmonem affectionem, aut obstructionem veterem, aut aliam stabilem intus caussam habet.

Si verò asperitas à caussis externis inducta sit, vt à fumo, pulueribus, cibis vel medicamentis exasperantibus, illæ per se patent. Si tandem morbi extra thoracem, pulmones in consensum trahendo quocumque modo, tussis caussa sunt, vt hydrops, ventriculi, epatis, lienis tumores & inflammationes, affectus illi ex suis signis patent.

Prognostica.

1. Tussis frequens & diuturna plerumque ad sanguinis sputum perducit, teste Auicenna, propter vehementem thoracis motum, à quo ruptura vasorum pulmonis metuenda est; ac præsertim in adultis, quorum membra duriora concussionis violentiæ non ita cedunt. Quod si materia tussi non eiiciatur, intus putrescens vel febrem putridam aut hecticam gignit, vel vlcus excitat. In prægnantibus talis tussis abortum ciere solet. *Prognostica.*

2. Tussis vehemens interdum suffocat, non tam re aliqua obstruente, quàm iteratâ sine intermissione validâ efflatione, & quod aër inspiratus prius quàm ad cor perueniat,è pulmone mox iterum eliditur.

3. Tussis valida pectoris pulmonísque partes calefacit, ideóque febrem accendit, & sitim auget. Quæ verò exiguæ tusses sunt, ac per longiora interualla excitantur, tantisper membra illa concutiunt, donec ab ea humiditas aliqua irruens deferatur, quo fit, vt ægri intus siticulosi reddantur. Galenus,*6.epid.text.*24.

4.Tussis caput nihil iuuat, Galenus, 2. *de sympt. caussis cap.*4.ac si violenta fuerit,ipsum replet, 6. *epid.f.*3. *text.* 18. Neque enim vt sternutatio motum cerebri in expellendo iuuat,sed ipsi potius nocet.

5. Tussis ex intemperie organorum respirationis periculosa equidem non est. Negligi tamen non debet, sicut exemplo docet Galenus adolescentis, qui ex tussi à caussa frigida dimidiam heminam sanguinis reiecit, 5. *meth. med. cap.* 13.

6. Tussis ex catarrho periculosior est, quàm ab intemperie nuda, & si frequens ac diuturna sit,ad sanguinis sputum sæpè deducit, teste Auicenna : imò experientiâ, propter vehementiorem thoracis motum, à quo ruptura vasorum pulmonis metuenda est, præsertim in adultis, quorum membra duriora motui violento non cedunt, aut si materia tussi non reiiciatur, intus putrescens vel febrem, vel vlcus, & hinc phthisin generat. Periculosa etiam est tussis, si materia è capite destillans tenuis & acris est. Nam siue retineatur in pulmone, intus putrescens pulmonem erodit & exulcerat, siue eiiciatur, tussis violenta metum affert, ne vas aliquod rumpatur. Galenus, *6. epid. com.* 3. *text.* 18. Ideóque diligenter est laborandum, vt destillationes tales acres à pectore auertantur, ne hominem in tabem deducant.

7. Tusses etiam à catarrhis in senibus periculosæ sunt; quoniam in iis non maturantur. 2.*aphor.* 40. & vt Galenus inde rectè colligit, eos vsque ad mortem comitantur.

8. Hydropi si tussis superueniat,malum, 2.*aph.*35. Serosa enim

enim humiditas ita tum augetur, vt contineri tota in abdomine nequeat, sed pars quædam in thoracem,& asperas pulmonis arterias transponatur.

9. Tussis, quæ ex vicinarum partium consensu oritur, per se periculosa non est, sed sublatis illis morbis earúmque caussis, tollitur.

10. Tussis à fumo, vel alia caussa asperæ arteriæ inæqualitatem & asperitatem inducente absque periculo est, & ferè causâ ablatâ cessat.

11. Tusses infantium diuturnæ & vehementes deterrimæ; quoniam respirationem & somnum impediunt. Sæpè etiam ex multâ agitatione febres acutas & epilepsiam excitant. Non raro denique herniam.

12. Qui gibbi ex asthmate & tussi ante pubertatem fiunt, ij statim moriuntur, *6.aph.46.*

13. Tusses in febribus abscessus futuros sæpè prænunciant, non quod ipsa materia ex pectore ad articulos decumbat, sed potiùs quod febres, quæ tales tusses habent comites, in abscessus terminantur; de quo vide Hippocratem, *2. epid.s.2.* & Galenum, *in com.* vbi verba enarrat: *Quæ tussi parùm & nihil notabile reijciebat, ei manus dextra & crus sinistrum resoluta sunt.*

14. Tusses in febribus cum destillatione coniunctis quando exacerbantur, febriles accessiones instare indicant, & aliquando malum significant, vt Hippocrates docet, *in Coacis*, dum scribit: *Qui circa accessiones tussiunt, ac leuiter desudant, malignè habent*; ij scilicet, qui vehementer tussiunt, ita, vt tussi vehementi vires deiiciantur, somnúsque turbetur, vt ex fatigatione magna circa collum & frontem sudare incipiant.

15. Febres cum tussi si soluantur, tussis verò remaneat, recidiuæ periculum minatur.

Indicationes.

Ad duo in omnis tussis curatione attendendum, primò ad caussam, quæ tussim excitat; secundò ad ipsam tussim. *Indicationes.* Caussæ tussim excitantes cùm variæ sint, vt ex iis, quæ de caussis dicta sunt, patet, quælibet etiam peculiarem Indicationem suppeditat. Intemperies nimirum per contraria

ria alteranda; si à catarrho sit tussis, curatio catarrhi modo, *lib.*1.descripto,instituenda. Si à materia citra catarrhum in pectore hærente, vt pure, grandine, vel vermibus fiat tussis, materia illa eiicienda. Si à caussâ externâ exasperante tussis proueniat, caussa illa amouenda, & aspera arteria læuiganda. Si à partium vicinarum morbis, & pulmonis seu compressione, seu irritatione fiat tussis, morbi illi conueniente modo curandi.

Ipsam verò tussim quod attinet, etsi, vt alia symptomata, etiam commodissimè tollatur caussâ sublatâ, & propterea similis fit tussis, ipsa neglecta à caussæ ablatione curationis initium faciendum sit: tamen sæpe tussis tam vehemens est, vt omnem curationem Medicíque consilium ad se trahat, & postpositâ caussâ, ipsi statim succurrendum sit: id quod sæpe accidit, cùm tussis tam vehemens est, vt ne vasa rumpantur, metuendum sit, aut ne à continuis vigiliis febris accendatur, aut timendum sit, ne in grauida abortus, aut in infante ruptura accidat. Tum igitur danda opera, vt tussis sedetur.

Tussis, quatenus talis, curatio.

Curatio tussis, quatenus talis.

Cùm verò tussis illa vehemens sit ab asperitate aliqua in aspera arteria, eiúsque ramis, & irritatione organorum respirationis, quæ naturam ad expulsionem stimulat, duobus omninò modis tussis mitigari potest; vel asperitatem leniendo & læuigando, vel sensus acrimoniam obtundendo, & quasi sopiendo. Prius præstant paregorica, aut lenientia dicta medicamenta, quæ lentore quodam viarum respirationis asperitatem æqualem reddunt, qualia sunt, lactis omne genus, amylum, ptisana, oleum amygdalarum dulcium, tragacantha, gummi Arabic. mucilag. sem.cydon, psyllij, syrupus de iuiubis.

Sensus verò acrimoniam retundunt & tollunt papauer, & medicamenta ex papauere parata, vt syrup. de papau. & diacodion; vt & ex opio confecta, quæ somnum inducunt, & sensus acrimoniam obtundunt, qualia sunt, theriaca recens, Philonium Roman. pilulæ de cynoglossa, trochisci de carabe, laudanum opiatum.

Curatio

Curatio tussis ab intemperie.

Quâ ratione intemperies tracheæ & pulmonis curanda sit, suprà *part.* 1. *huius libri cap.* 1. *&* 2. dictum, quæ omnia etiam in hac tussis specie curanda locum habent. In tussi nimirum ab intemperie frigida aër, in quo versatur æger, sit calidus, spiritus retineatur, vt ab eo pulmones incalescant, cibus & potus sint calidi, atque in primis vtile est vinum generosum subdulce. Exhibeatur succus de glycyrrh. & de hyssopo. Topica pectori applicentur, pectúsque inungatur oleo chamæm, lilior. albor. & similibus. Eodem modo intemperies reliquæ curentur, vt loco allegato dictum. *Curatiô tussis ab intemperie.*

Curatio tussis à Catarrho.

Qua ratione catarrhus seu materia ad pectus ruens euacuanda, auertenda, deriuanda, intercipienda sit, suprà, *lib.* 1. *de curatione catarrhi*, dictum. Frustrà enim in tussi curandâ laboramus, nisi catarrhus eius caussa prius sistatur & tollatur. Hîc ergo nihil aliud restat, nisi vt dicamus, quid materia, quæ in pectus illapsa est, requirat. *A catarrho.*

Cùm autem materia illa sui euacuationem indicet, compertum quidem est, materiam è pectore etiam per vrinam & aluum euacuari posse: verùm id rarissimè, & in aliis potiùs pectoris affectibus, quàm tussi accidit. Ideóque nullus alius commodior modus est, quàm vt materia in pectus illapsa per tussim reiiciatur.

Medicamenta autem quæ hoc præstant, inæqualitatem & asperitatem leniunt & humectant, & humores ad expulsionem aptos reddunt, viásque disponunt, vt minore cum dolore reiiciantur; sopitam item & imbecilem facultatem ad eiiciendum per tussim materiam stimulant, quæ medicamenta ἀρτηριακὰ & βηχικὰ nominantur, quæ tamen pro diuersitate materiæ habent aliquam varietatem.

Syrupus catarrhalis vel pectoralis D. Casp. Kegleri.

℞. *Rad. polypod.* ℥. j. ß. *glycyrrh. rasæ, farfaræ*, an. ʒ. vj. *herb. saluiæ, hyssop. betonic.* an. M. ij. *prassij*, M. j. ß. *sem.* 4. *frig. mai. c. cort. conquass.* ℥. ß. *bombac.* ʒ. iij. *passular. enucl.* ℥. j. ß. *sebesten*, ℥. ij. *iuiubar.* ℥. j. *caricar.* N. vij. *Syrupus catarrhalis D. Casp. Kegleri.*

Bulliant l.a. *in aq.hord.* ad tertias, Circa finem, add. *fol. senæ Alex. f. ſt.* ℥. ij. *zingib.* ℈. ß. *agar. rec.* ʒ.iij. *turbith. gumm.* ʒ.ij.

Huius *colaturæ claræ* ℞. ℔.iij. poſtea add. *ſacch.candi*, ℔. j. *croci*, ℈. j.

Denuo coq. parum ad ſyr. conſiſtentiam.

Vltimò depuretur per reſident. & clarificetur.

Aqua catarrhalis.

℞. *Herb. veronic. ſcabioſ.* an. M. j. *Capilli Veneris, hyſſopi, adianth. nig. fragar. meliſſ. marrub.* an. M. iij. *rad. ireos, angelic. eryng. glycyrrh*: an. ℥. j. *myrrhæ*, ʒ.ij. *croci integr.* ℈. ij. *piperis alb.* ʒ.j. *caricar.* N.viij. *ſcillæ præp.* ʒ.ij ℈ ij. *paſſular. min.* ℥.iiij. *ſem. lini, fœnigræci*, an. ʒ.iij.

Infund. cum *ſpir. vini puriſs.* ℔. vij. *aq. fragor. ſcabioſ.* an. ℔.j. *aceti vini*, ℔.j. Diſtillentur per M. B.

Curatio tuſſis à materia calida, tenui & acri.

A materia calida, tenui & acri. Si ergo materia ſit calida, tenuis & acris, poſt vniuerſalia illa præſidia euacuantia, reuellentia, intercipientia, & catarrhum ſiſtentia, vtendum eſt medicamentis refrigerantibus, humorem incraſſantibus, acrimoniam eius obtundentibus, atque omninò eum concoquentibus, & ad mediocrem quandam craſſitiem redigentibus, & ad exclusionem præparantibus, arteriámque aſperam lenientibus. Cùm enim, vt Galenus, *3. de rat. vict. in acut. t.* 2. ait, aër tanquam manus ſit, quæ ſurſum humores è pulmonibus effert, ſputum, vt non nimis craſſum & viſcidum eſſe decet, quódque viſci inſtar organis reſpirationis adhæreſcat, ita nec nimis tenue eſſe oportet. Tenuis enim humor inter tuſſiendum ab aëre diſploditur, & non eiicitur, ſed in pulmones relabitur. Galenus, 2. *de cauſſ. ſympt. c.* 4. 6. *epid. ſ.* 3. *t.* 4. *de loc. affect. cap.* 4. 2. *de criſ. cap.* 10. Talia medicamenta ſunt *ſyrupus de iuiub. de violis, de papauere, diacodion Montani, mucilago ſem. pſyllij, cydon. ſuccus glycyrrhiz. cum amylo, conſerua roſarum & violar. cum bolo Armeno, Emulſio ſeminis papauer. albi.*

Syrupi.

℞. *Hord.* M.ß. *ſem. 4. frigid. maior.* an. ʒ.j. *papau. albi* ʒ. ij. *glycyrrh.* ʒ.j.ß. *iuiub.* N.x. Coq. *in ſ. q. aquæ ſ.*

Cola

Colat. ℞. ℥. x. Add. *syr. violar. de iuiub. de papau.* an. ℥. ij. M. pro 4. dosibus.

Vel ℞. *Iuiub. sebesten.* an. N. xv. *passul.* ℥. ß. *glycyrrh. sem. alt.* an. ʒ. ij. *cydon.* ʒ. j. *rad. alth.* ʒ. ij. Coq. *in aqu. hord. s.* Colaturæ ℞. ℔. j. *syr. viol. de iuiub.* an. ℥. ij. M.

Alius syrupus contra tussim.

℞. *Rad. tussilagin. glycyrrh. rasæ*, an. ʒ. v. *helenij*, *alth. ireos Florent.* an. ʒ. iij. *fol. malu. cum radicib. capill. ♀. tussilag.* an. m̄. j. *violar. veronic. scabios.* an. m̄. ß. *hordei mund.* m̄. j. Ebulliant aliquoties, add. *hyssop.* m̄. j. *sem. malu. cydonior.* an. ʒ. j. *fœnicul.* ʒ. j ß. *ficuum pingu. dactylor.* an. N. iij. *iuiubar. sebesten.* an. N. v. *vuar. passar. ab arillis mund.* ℥. j. Decoqu. omnia cum *aq. s.* ad ℔. j.

Facta colatura cum forti express. add. *syr. de glycyrrh. de iuiubis*, an. ℥. j, *capill. Ven.* ℥. ß. *sacch. candi albi*, ℥. j. *penid. q. s.* Ebulliant ad consistentiam syrupi. Alius:

℞. *Rad. glycyrrh.* ℥. ß. *tussilag.* ʒ. iij. *althææ*, *helenij*, an. ʒ. j. ß. *herb. capill. Ven. endiu. scabios.* an. m̄. j. *fol. tussilag. betonic. hyssopi*, *veronic.* an. m̄. ß. *hordei mund.* m̄. j. *ficuum, dactylor.* an. N. iij. *iuiubar. sebesten*, an. N. v. *passular. sine arill. flor. violar. borragin. cichorij, maluæ*, an. P. j. *sem. cydon. maluæ*, *cucumer.* an. ʒ. j. Coq. *in aqu. scabios. & tussilagin.* an. *q. s.*

Colaturæ ℞. ℔. j. & ℥. ij. Add. *syr. de iuiub. de glycyrrh.* an. ℥. ß. *capill. Ven.* ℥. j. *sacch. cand. penid.* an. ℥. j. Coq. ad formam syrupi.

Rotulæ & trochisci sublinguales.

Sub lingua teneantur rotulæ diatragacanth. frigid. diapenid. trochisci bechici albi. *Trochisci sublinguales.*

Vel ℞. *Boli Armeni præpar. veri, amyli*, ʒ. j. *gummi Arab. tragacanth.* an. ʒ. ß. *sacch. candi*, *penid* an. ʒ. ij. Cum *mucilagin. sem. psyll. aq. ros. extract.* F. trochisci sub lingua tenendi.

Vel ℞. *Confect. diacodij Mesue cum sacch. parat. spec. diatragac. frigid. sacch. penid.* an. ʒ. ij. *boli Armeni*, ʒ. ß. Cum *syrupo myrt. aut mucil. tragac.* F. trochisci sub lingua tenendi.

Vel ℞. *Spec. diatrag. frig.* ʒ. ij. *bol. Arm.* ℈. ß. *sacch. in aq. ros. solut.* ℥. iij. F. rotulæ.

Pastilli, vel trochisci contra tussim.

♃. *Pulu. glycyrrh. el.* ℥. ij. ß. *sem. 4. frig. maj.* an. ℈. ij. *anisi, fœnic.* an. ʒ. ß. *spec. diapenid. diaireos*, an. ℈. j. *sacch. penid.* ℥. j. cum infus. *tragacanth.* cum *aqu. hyssopi*, F. trochisci.

Ecleg-mata.

Eclegmata.

♃. *Conseru. viol. nymph.* an. ℥. ß. *spec. diatrag. frigid. diapenid. s. spec.* an. ʒ. ß. *succi glycyrrh.* ʒ. j. *tragacanth.* ʒ. ß. cum *syrup. iuiub.* F. Lohoh.

Vel ♃. *Conseru. rosar. viol.* an. ℥. j. ß. *spec. diatrag. frig.* ʒ. j. ß. *bol. Arm. præpar.* ʒ. j. Cum *syrup. de papauer.* Fiat Lohoh.

Vel ♃. *Mucilag. sem. alth.* ʒ. vj. *sem. psylli*, ʒ. iij. *amygd. dulc. pinear. mund.* an. ℥. ß. *sacch. penid. amyli*, an. ʒ. ij. *spec. diatrag. frigid.* ʒ. j. *gummi Arab. succ. glycyrrh.* an. ʒ. ß. *sem. 4. frigid. maior.* an. ℈. ij. *papau. alb. lactuc.* an. ℈. iv. *cydon.* ʒ. ß. *cum syrupo viol.* F. Lohoh.

Narcoticis non vtendum, nisi quando metus est, ne vel vas rumpatur in pectore ex vehementi illo, & continuò affligente tussi, vel vigiliis continuis febris accersatur, viréſque deiiciantur. Tum enim pilul. de cynogloſſ. theriac. rec. Phil. Rom. laudan. opiato vti licet.

Extra etiam inungatur thorax hoc vel simili linimento.

♃. *Ol. viol. amygd. dulc.* an. ℥. ij. *mucil. sem. psyll. cum aqu. ros. extr.* an. ℥. ß. *ceræ albæ, q. s.* F. linimentum.

Vbi materia in pectore hærens satis inspissata est, ab huiusmodi remediis cessandum, ne nimio earum vsu crassa reddatur, & ad excernendum ineptior, sed tum ad detergentia accedendum, vt syrup. de glycyrrh. capill. Veneris & similia.

Curatio tussis ab humore pituitoso.

Ab humore pituitoso.

Si à materia frigida & lenta sit tussis, post vniuersalia illa suprà *lib. 1. de catarrho*, proposita, vtendum est calidis attenuantibus, incidentibus & abstergentibus, vt *capill. Ven. hyssop. fœniculo, scabiosa, helenio, &* aliis pectoralibus calidis, & ex iis compositis *syrup. de capill. Ven. de hyssopo, de glycyrrh. de prassio, oxymel. simpl. compos. scilliticos cum aqu. hyssopi, capill. Ven. prass. scab.*

Vt ♃.

Vt ℞. *Ficuum*, N. x. *glycyrrh. rasæ*, *passul.* an. ℥. ß. *sem. anisi*, *fœnic.* an.ʒ. ij. *capill. Ven. hyssop.* an. m̄. j. Coq.in aq. pura.

Decoctum melle vel saccharo dulcoretur. Vtile etiam est lohoh sanum & expertum, & de pulmone vulpis.

Ad inueteratam tussim Aëtius commendat *mellis*, *butyri*, an. ʒ.iv. *cumini pulu.* ʒ. j. Melli despumato butyrum admisceatur, simúlque calefactis cuminum inspergatur, & ægro delingendum cochlear præbeatur.

Vel ℞. *Cumini*, *piperis*, *sem. vrtic.* an. ℥.j. Trita subigantur cum mellis despumati sextario, & parumper feruefacto, reponantur ad vsum, & cochlear delingendum offeratur. Laudatur & hoc:

℞. *Pulegij*, *piper. hyssop. calam.* an. ℥. ij. *petrosel.* ℥. j. Mellis despumati sextarium. M.

Aqua pectoralis calida Dorncreilij.

℞. *Rad. Enulæ*, ℥. j. ß. *polypod. q. mundi*, *pimpinellæ*, an. ℥. j. *althææ*, *myrrhid.* an. ℥. ß. *aristoloch. rotund.* ʒ. iij. *paoniæ masculi*, *decrescente Luna in signo piscium collectæ*, *ireos Illyric.* an. ʒ. ij. ß. *zingib.* ʒ.j. *asparagi*, *apij*, an. ʒ. ij. *herb. capill. Ven. hyssopi*, *carduiben. veronicæ*, *pulmonariæ maculos.* an. m̄. iij. *sem. fœnugr. sesel.* an. ʒ. ij. *anisi*, ʒ. iij. *quatuor. frigid. maior. excort.* an. ℈. iv. *carthami*, ʒ.iij.ß, *lini*, ʒ. ij. *flor. cordial.* an. m̄. ß. *ficuum pingu. recent.* N. vij. *passul. maior. enucleat.* ℥. ij. *dactylor. pingu. enucleat.* N. xij. *iuiubar. sebesten.* an. *paria* ix. *succi glycyrrh. s. q. aqu. scordij dissoluti* ℥. j. *Aqua pectoralis calida Dorncreilij.*

Puluerisanda puluerisentur subtilissimè, reliqua verò incidantur & cõtundantur minutim & infundant. in *aq. scab. marrub.* an. ℔. iv. *fœniculi*, *betonic. tussilag. cardui Mariæ*, *Nicotianæ* an. ℔. j. Stent in infusione in loco calido per octiduum, vase aliquoties singulis diebus agitato, deinde adde *mellis passul. Chorinthiac.* ℔. ß. *croci Oriental.* ʒ.ß. M. & destillentur igne lentissimo in B. M.

Pro vsu quotidiano in tussi idem Aëtius ficus siccas, pingues in vino dulci meraco madefactas vnà cum vino exhibet. Alij ficus ad ignem parùm tostas sub noctem deuorare iubent. Vtile est & hoc.

℞. *Succi tussilag.* ℔. ß. *mucil. sem. vel rad. alth. extract. cum aqu. hordei* ℥. ij. Cum *sacch. penid.* F. Iohoh.

Vtilis est & radix tussilaginis melle condita.

Plura eius generis vide etiam, *part. 2. huius lib. cap. 4. de arteriarum asperarum pulm.* & apud Galenum, *7. de compos. med. sec. loco. c. 3. & in lib. euporist.*

Vt efficacissimum in materia crassissima sequens electuarium commendat Mercatus.

℞. *Succi tussilag.* ℥. iij. *rad. pulegij*, ℥. j. *apij virid.* m. j. Infundantur in ℔. j. *mellis optimi. aceti* ℔. ß. Coq. lento igne & facta expressione adde *prædictum succum & fœnugræci sæpius antea loti decoctum pond.* ℥. x. *Mithridat. aut theriaca* ʒ. j. ß.

Porrige summo manè & ante cœnam *cochl.* ij. quibus admiscere potes *syr. de prass. de hyssop. lohoh de pino.*

Rotulæ contra tussim pro pueris.

℞. *Spec. diaireos s. diatrag. frig.* an. ʒ. j. ß. *extr. glycyrrh.* ʒ. ß. *enulæ*, ℈. ß. *sacch. candi alb.* ʒ. iij. *albi in aqua scabios. dissol.* ℥. vj. F conf. in rotulis.

Extrà pectus inungatur hoc vel simili vnguento.

℞. *Mucilag. sem. alth. fœnugræc.* an. ℥. ß. *butyri recent. axung. gall.* an. ℥. j. *bdellij*, *styracis*, an. ʒ. ß. *croc.* ℈. ß. *ol. lilior. albor. amygdal. dulc.* an. ℥. ij. *ceræ* q. s. F. Linimentum.

Tandem reliquiæ exsiccantibus & detergentibus absumendæ, vt etiam suprà dictum.

Detergentia tamen & exsiccantia non sint nimis calida, nec acria, ne dissipata parte humoris tenuiore crassior remaneat. Ideóque Auicennas monet, vt vbi ob pituitæ crassitiem nihil exspuitur, humectantia addantur.

Celsus ouum sorbile præbet cum pauco sulphure. Extat etiam descriptio antidoti diasulphuris apud Serapionem, *de antidot. cap. 8.* quod ad tussim, sputum sanguinis & asthma commendat; Et apud Mesuen, *de antidot. cap. 3.* Recentiores flores sulphuris, lac sulphuris & balsam. sulphuris exhibent, cui & benzoën, & eius flores addunt. Exempli gratia:

℞. *Flor. sulphur.* ʒ. ij. *spec. diatrag. fr.* ʒ. j. ß. *diaireos*, ʒ. j. *croc.* ℈. j. *ol. anisi*, gutt. xii. *sacc. in aq. tussil. & scab. diss.* ℥. vj. F. l. a. rot.

Vel ℞.

Vel ♃. *Rad. ireos Florent. helen. tussilag.* an. ʒ. ß. *benzoës*, ʒ. ß. *flor. sulphur.* ʒ. j. *croci* g̃. vij. *cort. aurantior.* ℈. ß. *facch. albiss. in aq. tussilag. solut.* ℥. iij. &. ʒ. ij. Fiat confect. in rotulis, instillando *spir. terebinth.* Puluis pectoralis, seu pulmoniacus.

♃. *Glycyrrh. rasæ*, ʒ. iij. *sem. anisi*, *fœnic.* an. ʒ. j. ß. *spec. diatrag. fr.* ʒ. j. *diaireos*, ʒ. ß. *flor. sulphur.* ℈. ij. *pulm. vulp. præpar.* ℈. ij. ß. *facch. cand. alb.* ℥. j. ß. F. puluis.

Ad tussim & pectus roborandum commendantur pulmones animalium, præcipuè vulpis, vnde & lohoh paratur, quod in officinis prostat. Item ex pulmone vulpis, addita saluia, hyssop. capill. Vener. & similib. thoracicis aqua destillatur, atque sacchar. dulcorata propinatur. Laudatur & pulmo ceruinus, si cum gula sua exsiccatus in furno & pulueri satus cùm melle exhibeatur.

Curatio tussis à reliquis caussis.

Si verò absque catarrho à materia in pectore contenta tussis excitetur, id quod in pleuritide, peripneumonia, phthisi, calculis pulmonis fieri solet, curatio è suis locis, atque ex iis, quæ suprà de his affectibus dicta sunt, petenda. Ita & reliquæ tussis differentiæ, quæ ab asperitate & inæqualitate arteriæ, vel consensu diaphragmatis, aut irritatione pulmonis in morbis vicinorum viscerum excitantur, qua ratione curandi sint, ex iis, quæ suprà de iis dicta sunt, & suo loco dicentur, patet. *A reliquis caussis.*

Diæta.

Si tussis sit ab intemperie frigida, æger degat in aëre calido, seu naturâ tali, seu arte parato. Vtendum cibis calidis & pectoralibus calidis, ac aromatibus conditis. Potus sit vinum generosum, dulce, vel mulsum. Inter bellaria vtiles sunt pineæ & pistacia. Si ab intemperie sicca sit tussis, humectante diæta vtendum, butyro, oleo amygdal. dulc. cum facch. malua, borrag. Galenus; 7. *de loc. affect. capit.* 3. commendat aquæ dulcis tepidæ balneum, scribítque se tragœdos, guttur & asperam arteriam cantu & vocis intentione resiccatam habentes hoc modo humectasse & curasse. In catarrho cibi sint dulces, lenientes, & pectus dilatantes; vitentur omnia amara, acria, salsa, acida, acerba. *Diæta.*

In

In caussa calida conuenit ptisana hordeacea, malua, emulsio amygdal. dulc. & sem. 4. frigid. maior. Lac caprinum, & vaccinum, si febris absit. Potus sit aqua saccharata. In frigida caussa vtatur æger calidis vel temperatis. Panis sit benè fermentatus, & semine fœniculi ac anisi conditus. Potus sit hydromel. Æger temperanter viuat, vitet somnum mox à cibo, & diurnum.

QVÆSTIO I.

An tussis sit solùm ab angustia tracheæ arteriæ, & eius ramorum?

An tussis sit solùm ab angustia tracheæ arteriæ & eius ramorũ?

Plures esse tussis caussas ex superioribus patet. Verumtamen in eo omnes conueniunt, quod aliquam pulmonibus molestiam creant.

Verùm quo modo, non omnes idem sentiunt. Nonnulli quidem omnes illas caussas tussim excitare statuunt, quod angustiam aliquam in asperis arteriis pulmonum creent. Verùm si caussas, quas suprà proposuimus, consideremus, manifestum euadet, non solùm angustiam pulmonum, sed etiam dolorem aliquem & molestiæ sensum in organis respirationis tussim parere, quo modo partes membranosæ vicinæ affectæ, ob consensum, quem habent cum membrana asperam arteriam intus inuestiente, tussim excitare solent. Cùm enim membrana hæc sit exquisitissimo sensu prædita, si vicina aliqua membrana distendatur, vellicetur vel quocunque modo molestè afficiatur, membrana hæc in consensum tracta & ipsa obiectum ingratum & dolorificum percipiens, illud excutere nititur, tussímque excitat. Atque id manifestè in tussi ab intemperie nuda patet, vbi nulla angustia adest, sed sensus saltem molestus in aspera arteria. Idem etiam ex eo manifestum fit, quod vt suprà dictum, stylus purgatorius auri profundius immissus tussim siccam excitat, non angustiam pariendo, sed saltem ob membranam communem asperam arteriam irritando. Idem etiam clarum euadit ex similitudine, quam habet tussis cum sternutatione, & singul

fingultu, quæ ſymptomata excitantur ſolummodo vellicando & moleſtiam pariendo partibus. Idque Galenus etiam multis in locis docet, vt 2. *de ſymptomat. cauſſis*, *capit.* 4. *de different. morbor. capit.* 7. Et præcipuè de *ſimpl. medic. facult. capit.* 13. vbi tuſsim excitare poſſe docet omne, quod aſperæ arteriæ moleſtum eſt.

QVÆSTIO II.

An aliquid in pulmonem ex ore delabatur?

Solet & hoc loco hæc controuerſia moueri, an aliquid ex ore in aſperam arteriam illabatur? Nam negare id videtur Hippocrates, 4. *de morb.* & Galenus 4. *de vſu partium*, *capit.* 8. vbi docet; ne aliqua ſubſtantia præter aërem in tracheam ingrediatur, laryngis caput & rimulam epiglottide ſeu operculo quodam tegi, vt ſit obturatum, ſed non omninò aëri ſaltem viam concedens, ab ingredientis cibi, potúſque pondere depreſſum ligula ipſa magis concluſum eſculentæ, potulentæque ſubſtantiæ aditum non præbeat. Hinc etiã ſi mica panis, vel potus portiuncula inter mandendum, vel loquendum bibendúmve ad arteriam aſperam deferatur, tuſsis continua excitatur donec excutitur.

An aliquid in pulmonẽ ex ore delabatur.

Contrà verò in pulmones aliquid effluere ipſa experientia docere videtur. Teſtatur enim Hippocrates, *in libello de corde*, ſi quis ſui, vel alteri pecudi aquam cæruleo colore tinctam ſitienti bibendam dederit, deinde ſtatim laryngem eius ſecuerit, colore eo infectum guttur inueniet. Quod idem Galenus, 8. *pe placid. in fine*, docet. Et videtur antiqua hæc fuiſſe ſententia, vnde illud Alcæi τέγγε πνεύμονας οἴνῳ τὸ γὰρ ἄστρον ἐπιτέλλεται. *Riga pulmones vino, nam caniculæ aſtrum exoritur.* Deinde niſi aliquid in pulmonem deſcenderet, fruſtra eclegmata, ſyrupi, trochiſci, & rotulæ ſublinguales à Medicis in thoracis affectibus præſcriberentur. Tandem videmus ſæpè multa excrementa in pulmonibus ſubſiſtere, quæ tamen per aſperam

asperam arteriam, vt & interdum magna sanguinis copia, sine suffocationis periculo per asperam arteriam reiiciuntur.

Verùm sciendum, etsi rimula laryngis epiglottide claudatur, quia tamen non exactè clauditur, aut nonnihil laxatur, vbi ea, quæ vtilia sunt, admitti debent, impossibile non est, portionem aliquam potus & medicamentorum in eam fluere; quod si sensim & lentè eat, etiam tussim non excitat. Neque enim respirationis viæ tum angustiores redduntur, vt docet Galenus 8. *de plac. Hippocr. & Plat. in fine, & 2. de simpl. medic. fac. c.* 17. Si quid verò in ipsam cauitatem, & quidem confertim irruit, tussim, & si magnum sit, etiam suffocationis periculum tum maximè suboritur, cùm laryngis rimula occluditur. Vbi verò res in asperæ arteriæ cauitatem illapsa est, non ita suffocationis periculum timendum; cùm canalis ille satis amplus sit, tussis tamen inde excitatur. Et vt modò dictũ, si calculi, si pituita crassa, si pus, si sanguis, & quidem sæpè magnâ copiâ è pulmone per asperam arteriam reiici potest sine suffocatione: etiam sine eiusdem periculo aliquid in illam labi potest. Notabilis huius rei historia est, cuius etiam suprà, *c. 3. huius partis*, facta mentio. Anno 1620. vir quidam doctus, cum cerasa arbore decerpta in horto comederet, atque subitò in strangulationis & suffocationis periculum cum maxima tussi coniiceretur, nucleum cerasi in guttur illapsum, & tussis & strangulationis caussam esse existimans, chirurgum qui illum eximeret, accersiuit: verùm cùm chirurgus nullum nucleum deprehenderet, & suffocationis periculum cessaret, tussis verò nihilominus perseueraret, in eã opinionem venit, nucleum nullũ in guttur illapsum fuisse, sed hoc symptoma ex catarrho subitò & vehemẽti prouenisse. Deambulauerat verò in horto tempestate pluuiosa, & aliàs catarrhis valdè obnoxius erat. Durauit ista tussis per tres septimanas, & per interualla quædam ægrum valdè afflixit, quo tempore etiam dolorem quendam grauatiuum in dextra thoracis parte deprehendebat. Tandem cum noctu vehementer integram horam tussiuisset, nucleum illum pituitæ crassæ adhærescentem tussi reiecit, atque ita tussi liberatus est.

Conuul

Conuulsio diaphragmatis.

Ad motus deprauatos organorum respirationis pertinet & conuulsio diaphragmatis, quæ plorantibus infantibus accidere solet, cùm scilicet ex nimio animi affectu spiritus in lachrymando eò effunduntur, & cum spiritibus aliquid materiæ, quæ neruos ad diaphragma tendentes irritat. Verùm cùm caussâ illa euidenti sublatâ sponte hoc symptoma cessare soleat, de eo nihil amplius hîc addimus. *Cõuulsio diaphragmatis.*

CAPVT VI.

De dolore pectoris,

DE pleuritide equidem, quæ membranæ costas succingentis inflammatio est, dolorémque insignem coniunctum habet, diximus suprà. Verùm cùm alij adhuc dolores pectoris dentur, de iis in genere hoc loco agendum, qui tamen in genere sæpe pleuritidis nomine veniunt. Cùm enim membrana costas succingens densissima sit, & exquisito sensu prædita, non solùm ipsa primariò afficitur, verùm etiam cum vicinorum musculorum membranæ vellicantur & afficiuntur, ipsa facilè in consensum trahitur, & inde dolor excitatur; imò membranis etiam musculorum externorum affectis dolor oritur, vnde pleuritidis vocabulum hoc modo & in genere pro omni dolore lateris accipitur, & pleuritis alia vera, alia notha est. Pleuritis vera ex inflammatione membranæ costas succingentis oritur, de qua suprà diximus. Notha verò varias caussas habet. *Dolor pectoris.* *Pleuritis triplex.*

Primò excitatur cùm sanguis per ramos venæ axillaris in externa thoracis spatia, & in externos musculos thoracis illabitur; quæ tamen inflammatio ob continuitatem propaginum venarum externarum & internarum sæpè in veram pleuritidem permutatur. *Pleuritis notha.*

Secundò, dum materia à capite per ceruicem & homoplatas in musculos externos laterum decumbit.

Tertiò, cùm spiritus flatulentus membranas costarum & musculorum thoracis distendit. Atque accidit hoc faciliùs, si vociferatione & labore, tussi, vel alijs motibus musculi pectoris distendantur, ac flatus eò commoueantur, & si pectus refrigeretur. Vnde sæpe contingit, vt si pectus post validos motus denudetur, & frigori exponatur, subitò tales dolores excitentur, qui quiete & calore mitigantur.

Quartò, quando membranæ pectoris in morbis epatis & lienis mediante diaphragmate deorsum cum dolore trahuntur. Aëtius, *tetrab.2.s.4. c.vlt.* affectiones cuiusdam meminit, quæ pleuritis non sit; specie tamen pleuritidis fallat, quæ ex victu crudo & crasso oriatur, cùm cumulatus in corpore humor crudus & lentus, subitò in vacuum thoracis spatium, aut in pulmonem ruat, membranísque adhærens dolorem distendendo inferat cnm magna spirandi difficultate. Verùm credibilius est, in musculorum membranas humores tales, & præcipuè serosos & acres effundi, quàm in ipsam cauitatem thoracis. Sæpe enim accidere solet, vt serosi, interdum etiam maligni humores ex venis in externos lateris musculos effundantur, & grauissimos sæpe dolores, non tamen diuturnos efficiant, & quidem sine inflammatione. Ita memini infantes aliquot grauissimos dolores in pectore perpessos esse, antequam morbili erumperent, qui morbilis erumpentibus postea cessârunt. Ita aliquoties obseruaui, ex scabie intempestiuè curatâ pectoris dolores & nothas pleuritides ex salsis & serosis humoribus sine inflammatione excitatas fuisse, sed qui non fuerunt diurni. Idem accidit sæpe in febribus malignis, vt & in scorbuto. Nec solùm humores, sed & vapores hos dolores excitant, vti à vermibus putrescentibus eleuati.

Signa diagnostica.

Dolor ipse pectoris per se notus est, & ex ægrorum querelis patefit. Cùm verò dolores pectoris à variis caussis ortum habere possint, signis eæ discernendæ sunt. Quæ pleuritidis veræ signa sint, suprà de pleuritide dictum. Reliqui verò dolores pectoris & nothæ pleuritides à verà non difficulter discernuntur.

Nam

Nam in vera pleuritide ſigna omnia pathognomonica, quæ ſuprà recenſuimus, adeſſe neceſſe eſt,quorum ſi vnum abſit, ea pleuritis notha eſt, non vera. Deinde in notha pleuritide ſigna omnia, quæ adſunt, ſunt ferè mitiora. In notha enim pleuritide febris vel nulla adeſt, vel mitior adeſt. Reſpiratio equidem, ſi dolor ſit vehementior, parua eſt & frequens; cùm per validam reſpirationem dolor irritetur: Non tamen tam parua & frequens eſt, vt in vera pleuritide. Tuſſis nulla adeſt; niſi forſan aliquid à capite deſtillet: & nihil cruenti, præſertim tuſſi, excernitur. Pulſus neque tenſionem habet, neque duritiem; dolor neque ad iugulum, neque ad hypochondria ſeſe extendit. Locus manu preſſus dolet, inflammatis intercoſtalibus muſculis externis, vel muſculis coſtis incumbentibus. Nonnunquam & tumor apparet, qui ſuppuratus per cutem erumpit, teſte Galeno, *5. de loc. aff. cap. 3.* Si à flatu dolor eſt, vagus eſt, neque perpetuus, ſed per interualla recurrens.

Si à catharro dolor eſt, in ceruice & ſcapulis primùm percipitur, poſtea in latus deſcendit, vbi tactu exacerbatur, & verſus inferiora deſcendit, nec in vno loco ſubſiſtit. Dolores ab humore ſeroſo plerumque paulò acutiores ſunt, ſed febris ferè abeſt, ſúntque, vagi, & ſcabies, vel ſimiles morbi præceſſerunt, vel adſunt. Si à maligna materia eſt dolor, febris malignæ ſigna adſunt. Si à ſcorbuto,& eius ſigna aderunt.

Prognoſticum.

Quid in vera pleuritide præſagiendum ſit, ſuprà de pleuritide dictum eſt. Reliqui dolores pectoris minus periculoſi ſunt, & faciliùs curantur. *Prognoſticum.*

Curatio.

Et quidem vt aliarum partium dolores commodiſſimè curantur cauſsâ ſublatâ; ita & pectoris dolores. Verùm, quia nullum ſymptoma eſt, quod plus ægrum afficit,quàm dolor, in omni etiam pectoris dolore, ſi is vehemens ſit, danda opera, vt dolor mitigetur; quod præſtant Anodyna. Hinc Hippocrates, *2. de rat. vict. in acut.* in pleuritide fomentis ſtatim in initio vtitur,aquâ nimirũ tepidâ, *Curatio.*

aut sale & milio torrefactis & sacculo conclusis. Hodie plura alia adhuc in vsu sunt, vt:

♃. *Fol. maluæ, parietar. branc. vrs.* an. M. j. *sem. lini, fænugr.* an. ℥.ij. *flor. chamæm. sambuc.* an. P.j.

Coquantur in aqua.

Colatura calida vel spongiâ, vel linteolo triplicato lateri dolenti applicetur.

Vulgatum est hodie decoctum florum chamæmeli cum lacte in vesica pectori applicatum.

Vel ♃. *Parietariam*, coqu. in *oleo chamæmelino*, & loco dolenti applicetur, quod efficacissimum est remedium. Vtilis est & sacculus furfure plenus, si in decocto florum chamæmeli prius ebullierit.

Et omninò dolorem sedare vtile. Nam dolore sedato non tantus fit humorum affluxus; cùm dolor fluxioni occasionem præbeat, vt Galenus, 13. *meth. med. cap.* 3. docet. Ideóque vbi vel pleuritis est parua, aut etiam si sit paulò maior, si corpus sit purum, & externa potius caussa morbo originem dederit, vel si signum aliquod deficiat, medicúmque dubium reddat, an sit vera pleuritis, an verò febris aliqua, cui dolor pectoris ex humore seroso & acri, vel flatu coniungatur, fomentis statim vti licet.

Quibus de caussis Hippocrates proculdubiò, *loco allegato*, fomentis vti præcepit, & re ipsa tentauit, 3. *epid. s.* 2. in historia Anaxionis, quod & Galenus, *ibidem*, confirmat. Nam vt solùm exploraret fomentis, an dolor fuerit à flatu, non est credibile. Nam dolorem pectoris à flatu prouenire, ex febris absentia, pulsu & exscreatione nulla agnoscere non difficile est. Si verò certum sit, pleuritidem esse veram, ægríque corpus sanguine abundare, aut vitiosis humoribus refertum esse, ante venæsectionem & purgationem fomenta tutò non adhibeantur. Nam, vt Galenus, 6. *aphor.* 1. docet, fomenta quidem dolorem leniunt nonnihil, aliam tamen fluxionem excitant.

Quod verò caussas doloris pectoris attinet, dolor, qui à vera pleuritide venit, qua ratione curandus sit, etiam suprà dictum.

Si verò pleuritis sit notha ab inflammatione in muscu-

lis

lis intercostalibus externis,aut iis etiam,qui costis incumbunt, vena primò etiam secatur,si cætera consentiunt. Postea fotus fiat ex violaria, parietaria, malua, flor. chamæmel.melilot.summit.anethi,rosis rubris. Vel vsurpetur tale vnguentum.

♃. *Pingu. gallin. butyri recent.* an.℥.j.*pulu. chamæmel.*ʒ.j. *ol.rosar.amygdal.dulc.* ℥.ß.*ceræ* q.s.M.

Vel ♃. *Ol. amygd. dulc.violar.lilior. albor.*an.℥.ij.*butyri rec.*℥.j.*pingued. gallinæ* ʒ.vj. *ceræ nouæ* q.s.

F. vnguentum.

Interdum inflammatio in cutem erumpit, teste Galeno, *5.de loc.aff.cap.7. in fine*, vbi danda opera, vt tumor suppuretur, & suppuratio adiuuanda emplastro diachylo s. & alijs conuenientibus medicamentis, & nisi tumor spontè rumpatur, aperiendus est.

Qui ex destillatione è capite per ceruicem in pectus dolor ortum habet, is catarrho sublato tollitur.

A flatu frigido & crasso si sit dolor, venæsectio omittatur,ne materia crudior, dolórque maior reddatur, si signa simul plethoræ adsint. Fomentis verò ille discutiatur è floribus chamæmeli, fol.rutæ, semin. cumini.

♃. *Flor.chamæm.sambuc.* an.p.j. *summ. anethi vnà cum semine*,an.℥.ß.*sem.fœniculi,cumin.rutæ* an.℥.j.

F.Sacculus intersutus, qui vino irroretur.

Efficaciora sunt calamintha, pulegium, thymus, rosmarinus,folia lauri, saniculæ, alchymillæ, bacc.iuniperi, sem. nigellæ.

Extenuatis ita flatibus, tempestiuum erit, quatuor aut sex digitis sub loco dolente cucurbitulam magnam sine scarificatione ac cum multa flamma bis aut ter affigere, vt extractus spiritus flatulentus dissipetur.

Interim vniuersalia præsidia non omittenda. In dolore ab humore seroso & præcipuè maligno ea, quæ suprà à proprietate pleuritidi prodesse diximus, hîc locum habent,vt *sem.card.Mariæ, card.bened. oculi cancri, aqua cardui Mariæ,card.bened. aqua & syrupus papaueris erratici.*

CAPVT VII.

De sputo sanguinis.

Sputum sanguinis. Atque hæc sunt symptomata actionum læsarum, quæ organis respirationis accidunt. Symptomata in excretis quod attinet, inter ea primum est sputum sanguinis. Etsi verò in genere sputum sanguinis Græcis αἱμόπτυσις, omnem sanguinis per os reiectionem significat, atque ita eam etiam, quâ sanguis à capite, gingiuis, palato, & faucibus, œsophago, ventriculo, liene & locis vicinis per os reijcitur: tamen propriè αἱμόπτυσις seu sanguinis sputum, de quo hîc agimus, est sanguinis cum tussi, ex partibus respirationi dicatis, reiectio. Et quanquam etiam, quæ in pleuritide, & peripneumonia fit sanguinis reiectio hoc nomine appellari possit: tamen in specie ea solùm sanguinis cum tussi rejectio, quæ citra harum partium inflammationem accidit, sanguinis sputum seu αἱμόπτυσις appellari solet. Est nimirum sputum cruentum symptoma è genere excretorum, quæ toto genere sunt præter naturam, è pulmone & vasis eius. Quanquam enim naturaliter in fœminis per vterum, & in quibusdam cùm fœminis, tum viris sanguis per hæmorrhoidas euacuari soleat: tamen naturaliter è pulmone euacuari non solet.

Caussæ.

Caussæ. Cùm sanguis præter naturam reijci non possit, nisi vas aliquod præter naturam patefiat, hîc etiam nisi vas aliquod in pectore aperiatur, sanguinis sputum excitari non potest. Morbi autem, ob quos vasa aperiantur, sunt ἀναστόμωσις & διαίρεσις, & quidem ῥῆξις s. ruptio præcipuè, ad quam etiam referri potest contusio, vt & vulneratio seu incisio venarum Διάβρωσιν enim, erosionem, seu exesionem ab humoribus acribus quod attinet, à Platero, *tomo 3. pract. lib. 2. cap. 8.* hæc non recipitur. Nam cùm exesis pulmonum vasis & pulmonum substantia simul erodatur, sensímque hoc fiat, móxque vlcus inde sordidum potius,

potius, quàm sanguine madens prodeat, phthisis potius, quàm hæmoptoïca passio exoritur: cui tamen, vti in alijs vlceribus, sanguinem interdum, cum impelluntur, exsudantibus, cruenta exspuitio aliquando iungi potest. Διαπήδησις verò vix sputum sanguinis inducit. Hi autem morbi à quibus caussis oriantur, supra *hoc libro, parte 2. cap. 7. de apertione vasorum pulmonis* dictum, vt ea hîc repetere opus non sit.

Hoc saltem hîc addimus, non semper pulmonibus primariò affectis, sed sæpe secundariò quasi, sputum sanguinis excitari, sicut idem sanguis & per vomitum hoc modo reijcitur, transmissus scilicet ab epate, & vena caua, à liene, ab hæmorrhoïdibus, vtero, per nares effluere consuetus, vt ex Galeno, *de venæ sect. aduers. Erasistratum cap. 5. & 7.* Aretæo, *lib. 2. de causs. & sign. acut. morb. cap. 2.* Celso, *lib. 4. cap. 4.* Auicenna, *lib. 3. fen. 10. tr. 3. cap. 5.* Aëtio, *tetrabib. 2. serm. 4. cap. 59.* videre est, & ipsa experientia testatur. Et quidem obseruatum est, interdum per interualla quædam sanguinem è pectore quasi criticè sine omni incommodo reijci, & à retentorum menstruorum malis, atque alijs, quæ ex sanguinis copia proueniunt, incommodis liberare. Ita refert Plinius, *lib. 11. cap. 38.* Volusium Saturninum omnibus annis stato tempore sanguinem exspuisse, & nihilominus ad annum 90. vixisse. Et noui virum nobilem plethoricum in vicino Anhaldinatu, qui per interualla sæpe è pulmone sanguinem copiosum sine omni incommodo reijciebat, in senectute verò per eandem viam quotidie magnam pituitæ copiam sine omni damno reijciebat, qui nihilominus ad summam senectutem peruenit.

Differentiæ.

Differentiæ sputi sanguinis sumuntur.

1. Ab excreto. Potest is sanguis esse sincerus, vel cum alijs humoribus mixtus putridus vel non, alióque colore, sapore, consistentia præditus, copiosior vel paucior. *Differentiæ.*

2. A parte, vnde prodit, à vena scilicet vel arteria, eáque vel pulmonis vel pectoris, vt vulgò docetur. Quod tamen à venarum in conuexo pectoris reserationibus aut

læsionibus sputum sanguinis oriri possit, Cl. Platerus, *loco allegato*, non concedit, sed sanguinem illic subsistentem corrumpi, & vel phthisin, vel empyema tandem inducere scribit. Qua de re quid sentiendum sit, suprà, *de inflammatione pleuræ*, dictum.

3. A caussa efficiente, quæ est vasorum vel anastomosis, vel diæresis.

Signa diagnostica.

Signa. Signa sputi sanguinis etiam suprà, *part.2.cap.7.* sunt proposita. Hoc loco ergo saltem explicanda restant, quibus sanguinis ex alijs partibus effusi per os reiectio à thorace aut pulmone exeuntis sputo distinguitur, ne in prognostico vel curatione fallatur Medicus. Principio ergo modus reiectionis attendendus, an scilicet cum tussi, vel sine tussi reiiciatur; præterea eius copia consideranda. Etsi enim sanguis, qui à thorace prodit, omnis tussi reiicitur: tamen non omnis, qui cum tussi reiicitur, è pectore prodit. Nam si sanguis confertim è capite & naribus in fauces & gutturis partes dilabatur, etiam tussim excitat. Ideóque si sanguis paucus cum tussi reiiciatur, signum quidem est, à thorace prouenire. Si verò multus cum tussi reiiciatur, cùm tum æquè à capite & thorace prouenire possit, signis id discernendum est, quæ sanguinem è capite fluentem indicant; quæ sunt, si sanguis simul è naribus fluat, vel nuper fluxerit: si ægro hæmorrhagia narium consueta sit, eáque iam suppressa, si ex ore & naribus simul sanguis reiiciatur, (dum modò & alia signa adsint. Nam aliquando & sanguis è pulmonibus erumpens adscendit in fauces, & per os ac nares reiicitur) si rubor, calor & dolor capitis adsit, si tussis in principio sit vehementior, dum scilicet sanguis per asperæ arteriæ caput transit, quam dum aliquid confluxit. Si sanguis sit nigrior, crassior & copiosior, ac qui primò excernitur, spumâ omni careat, reliquus verò parùm spumosus sit, qui scilicet arteriam ingressus nigrescit, & egressus agitatur; si adsit palati titillatio; si sanguinis sputum percipitur ante tussim; si crebra adest spuitio, & omninò thoracis affecti signa absint.

Si verò hæc signa absint, aut post casum, percussionem, clamorem magnum, tussim vehementem, similésque caussas sputum sanguinis sequatur, è pectore prouenire indicio est. Si verò sine tussi sanguis vomitu, vel screatu solo reiiciatur, certum est, eum à thorace non prouenire, à quocunque etiam loco prodeat, quod definire huius loci non est. Videatur Gal. 4. *de loc. affect. c.* 5.

Porrò si à partibus respirationi dicatis reiiciatur tussi sanguis, duo amplius inquirenda sunt; 1. à qua parte determinata sanguis proueniat; cùm partes respirationi dicatæ sint plures; 2. à qua caussa.

Ergo si leuissima tussi & screatu potius, quàm tussi, sanguis reiiciatur, ísque paucus, & parùm spumosus, & cum obscuro aliquo doloris sensu, ab aspera arteria prodire indicio est. Si verò maiori cum tussi, maiore quantitate, & cum maiore spumæ copia sanguis reiiciatur, à pulmone prouenire argumento est; cùm aliter in asperam arteriam è substantia pulmonis prouenire non possit. De quo Hippocrates 1. *aphor.* 13. *Quicunque spumosum sanguinem exspuunt, iis è pulmone eductio.* Quanquam verò ex aliis partibus sanguis profluens ex viscidæ & aëreæ substantiæ permistione spumosus fieri possit: tamen ex toto spumosum esse solius sanguinis, qui ex pulmone prouenit, proprium est. Et quidem cùm plurimum spumat, è pulmonis bronchiis erumpit: cùm verò totus ferè spuma est, secundùm partes internas & externas, non tantùm in superficie spumas habens, è pulmonis substantia prouenit. Qui verò è pectore sanguis reiicitur, liuidus est ac nigricans, ac multum alteratus, cùm à loco longinquo proueniat, & extra vasa diutius immoratus sit. Dolor etiam in aliqua parte thoracis percipitur. Contra sanguis, qui è pulmone exit, est tenuis, floridus, spumosus, vt dictum: & citò reiicitur, ac sine dolore. Qui è membranis exit, paucus est, sputo permixtus, & cum tussi molesta, ac dolore pectoris.

Caussarum verò signa quod attinet, dictum est de iis suprà, *p.* 2. *c.* 7. Videatur etiam Gal. 4. *de loc. aff. c.* 5. Aret. *lib.* 2. *de causs. & sign. acut. morb. c.* 2.

Hoc saltem addendum, diligenter inquirendum esse, num

num priuato pulmonis vitio, sanguis reiiciatur, an verò aliunde, ab epate scilicet, liene, vel quod consueta aliqua sanguinis per vterum, hæmorrhoides, hæmorrhagiam narium, euacuatio suppressa sit, & is ad pulmones transmittatur. Neque enim ea, quæ hactenus proposita sunt, & ab autoribus proponi solent, id satis determinant. Nullum autem hîc habetur signum pathognomonicum sed στοχαστικῶ artificioso opus est, exercitatúmque id Medicum requirit, qui ex antea obseruatis id colligere possit, & præcipuè per negationem & remotionē aliorum. Si enim signa & indicia, quæ pectus primariò affici indicant, abfuerint, vel omnia, vel multa, atque alterius partis in corpore affectæ, quas modo enumerauimus, signa adsint, probabile est, sanguinem qui sputo reiicitur, non ob priuatum pulmonis vitium reiici, sed aliunde ad pulmonem transmitti. Quod magis confirmatur, si antequam sanguis erumpere incipiat dolor aliqua in parte in ventre inferiore, circa epar scilicet, lienem, vterum, vel alibi percipiatur.

Addendum tamen & hoc, si ab aliis partibus sanguis ad pulmones mittatur, non solùm per pulmonem eum reiici, sed obseruatum est, sputum & vomitum sanguinis vno tempore accidisse, naturâ superfluum sanguinem partim ad pulmones, partim ad ventriculum propellente.

Prognostica.

Prognostica. 1. Vt sanguis ex quacunque parte profusus mortem afferre: ita etiam si è pectore multus effundatur, hominem interimere potest. Si tamen sedetur sputum sanguinis sæpè in tabem transit.

2. Etsi verò omne sanguinis sputum periculo planè non vacat: tamen aliud alio periculosius est. Primò quidem ratione caussæ, de quo suprà *loc. modo alleg. prognost.* 1. 2. 3. 4. dictum.

3. Deinde loci affecti ratione. Nam sputum sanguinis, quod ex pectore prouenit, minus periculosum est, quàm quod ex pulmone. Et ex pectore sanguinis reiectio triplex beneficium habet præ ea, quæ fit in pulmone 1. Quia vasa pectoris minora sunt. 2. Sanies in spatium & cauitatem pectoris effunditur. 3. Quia pectus magis carnosum est, quàm pulmo,

pulmo, ideóque vlcera pectoris facilius carne replentur.

4. Sanguinis sputum principale magis periculosum est, quã nõ principale, quale est in pleuritide: quia nõ principale rupturã apostemat. significat, ac pus euacuari denotat.

5. Sanguinis è pulmone reiectio, quæ infra tres dies non curatur, superueniente phlegmone, incurabilis redditur. Galenus, 5. *de loc. affect. c.* 8.

6. A sanguinis sputo puris sputum malum, 7. *aphor.* 15. quod scilicet ab inflammato & eroso pulmone prouenit. Id enim rarò aut nunquam curatur; cùm phthisis inde & tandem mors sequatur, teste Hipp. *ibid. aph.* 16.

Indicationes.

In sputo sanguinis indicatio præcipua est, sanguinem sistere; quod fit, si sanguis ad partem non confluat, vel vas, è quo sanguis erumpit, claudatur, vel vtrumque præstetur. Ideóque si vitium sit à caussa interna, ea tollenda; sanguis nimirum copiosus, & ad partem affluens reuellendus; calidus & acris refrigerandus & mitigandus; humores biliosi & acres euacuandi; ipsum verò vas, è quo fluit sanguis, occludendum. Et quidem si ab anastomosi sit sputum, vas obturandum & adstringendum. Si verò vas sit ruptum, vnire atque agglutinare oportet, Sin erosum, sarcoticis simul opus est, quod deperditum regeneretur. Si à διαπηδήσει prouenit, densare & incrassare conuenit. Concretus etiam sanguis in pulmone, si quis absit, dissoluendus, & detergendus. *Indicationes.*

Curatio.

Ideóque ad duo omnis curatio hîc dirigenda, vt sanguis fluens sistatur, & vas, quod sanguinem effundit, occludatur. Quæ quomodo præstanda sint, suprà, *loco alleg. de apert. vasor. pulm.* explicatum, quæ hîc non repetimus. Pauca saltem addemus. *Curatio.*

Et primò quidem generales quasdam regulas in sputo sanguinis curando obseruandas,

1. Reuulsio sanguinis fluentis fit per phlebotomiam, frictiones, ligaturas, & cucurbitulas. Et quidem venæsectio plerumque fit in brachio; quandóque tamen in talo, in mensium suppressione, de quo infra, *in quæst.* dicetur.

2. Mala

2. Mala ſanguinis qualitas corrigatur & temperetur. Si tamen ab acri ſanguine, & bilioſo humore referto fit vaſis eroſio, vel apertio, purgandus eſt ab initio ſtatim bilioſus humor, ne dum eum alterare & temperare ſtudemus, malum augeat & grauius reddat. Purgantia tamen non ſint calida & fortia, ne acrimoniam humorum augeant, eóſque valdè commoueant. Qua de cauſſa aloë & ſcammonium non vſurpanda.

3. Inflammatio in ea parte, vbi ſanguis exit, omni ingenio prohibeatur.

4. Grumi ſanguinis diſſoluantur. Ad quod etſi acetum vtile ſit: ſolo tamen & ſincero eo non vtendum, cùm partes exaſperet, tuſsímque excitet, & fluxionem augeat. Ideóque vel melle, aut ſaccharo dulcorandum, vel aliis diluendum.

5. Vitentur, quæ ſiſtunt, aut nimium adſtringunt, ante auertentium vſum. Nam ſanguinem intrò in pulmones impellunt, vnde eius putrefactio pulmoníſque vlcera ſequuntur. Ideóque remedia ex adſtringentibus & agglutinantibus miſta ſint, ita quidem, vt in aperto per anaſtomoſin vaſe adſtringentia, in rupto glutinantia, & citra mordacitatem ſiccantia ſuperent.

6. Topica frigida valdè eſſe non debent. Frigida enim non ſolùm pectori inimica ſunt, ſed & ſanguinem intrò pellunt, atque fluxionem augent.

Opiata. Deinde hoc monendum, ſi reliqua, *loc. allegato*, propoſita ſunt medicamenta ad ſanguinem ſiſtendum non ſufficiant, ad opiata accedendum, & Philonium Romanum, requies Nicolai: pilul. de cynogloſſ. aut laudanum opiatum exhibendum cum aqua portul. vel plantag. aut horum ſyrupis, quorum vſu ſãguis ad motum torpidior redditur, ſomnúſque concitatur, ne perpetua tuſſi pulmones vehementer concutiantur. Galenus prima mox die medicamentum diaſpermatum dictum ante ſomnum exhibuit, aut theriacam recentem quatuor menſium. Referri huc poteſt aqua contra ſputum ſanguinis Dorncreilij, *in diſpenſ.* quæ non tantùm ſanguinem, qui in pulmones, aut in capacitatem thoracis ſe effundit, ſiſtere, ſed etiam iam effuſum,

&

& concretum tutò dissoluere, & blandè ac leniter expurgare perhibetur, si ℥. iij. dosi cum *syrup. de symphyto.*, Fernelij, vel *syrup. myrtini compositi*, ℥. ß. sumatur. Est autem talis.

℞. *Rad. symphyt. maioris*, ℥. ij. *plantaginis*, ʒ. ij. *tormentillæ*, ʒ. vj. *pimpinellæ*, ʒ. j. *herb. bursæ pastoris*, *prunellæ*, *polygoni*, *consolidæ mediæ*, *saniculæ cum radic.* an. m̄. j. ß. *flor. ros. rubr.* m̄. j. *trochisc. de terra sigillata* ʒ. j.

Puluerisanda puluerisentur subtilissimè: Herbæ verò & flores minutim incidantur & contundantur, ac infundantur in *aquæ symphyti maior. plantag. bursæ pastor.* an. ℔. ij. *pectoral. frigid.* ℔. j. ß. *scabios. marrub.* an. ℔. ß. *oxymelitis compos.* ʒ. iij.

Misce, & stent in infusione in loco calido per octiduum vase quotidie aliquoties moto; deinde destillentur in alembico vitreo per M. B. igne lentissimo.

Possent fortasse & ea hîc vsurpari, quæ occultâ proprietate sanguinem sistere dicuntur, quæ suprà *lib.* 1. *part.* 3. *sect.* 4. *c.* 7. de hæmorrhagia narium proposuimus, & inter ea radix nigellæ, de qua in Practica Kentmanni M. S. hoc habetur.

℞. Rad. nigellæ, & si quis habet fluxum sanguinis narium, da ei ad masticandum, & postquam masticauerit, impone naribus, restinguit sanguinem; hoc similiter facere poteris in vulnere, sed magis appropriatum naso.

Historiam curatæ à se mulieris nobilis habet Galenus, 5. *meth. med. c.* 13. quæ ex catarrho, & hinc sequenti tussi vehementi sanguinis sputo laborare cœperat, proculdubio ob catarrhum & tussim vehementem vase rupto: quæ exemplum nobis præbere potest curandi sputum sanguinis ex catarrho simplici sine pulmonum erosione. Mulieris huius, cùm statim prima die Galenum consuluisset, capiti, post vsum clysteris acris, frictionum & vinculorum, applicauit medicamentum calidum è stercore columbino. Post horas tres, medicamento illo amoto ægram in balneum deduxit, quia cùm illatam prius per inediam euacuata esset, timendum non erat de fluxione noua concitanda, & caput balneo incalescens ipsum quoque à pectore reuellebat.

Historia mulieris curatæ à Galeno.

bat. Poſtea fructum autumnalem auſterum dedit, poſt ſorbitionem, qua cibata fuit. Tandem dormituræ theriacam quatuor menſium exhibuit, vt fluxura per noctem ad pectus materia interciperetur & ſiſteretur. Sequentibus diebus eadem penè adminiſtrauit, niſi quod tertia die mel coctum exhibuit, quo materia in pulmone ad expectorationem ſenſim præpararetur, & pro ſorbitione cremorem ptiſanæ conceſſit. Quarto die, cæteris non mutatis, theriacam vigentis ætatis dedit, cùm fluxio iam ceſſaſſet. Quinto autem die, poſtquam ægrum præcedenti tempore in quiete continuiſſet, pectus per tuſſim expurgare cœpit; dehinc rurſum capiti emplaſtrum calefaciens & ſiccans appoſuit, vt materia catarrhi planè exhauriretur.

Meminit, *ibidem*, adoleſcentis, qui non è catarrho ex capite, ſed ex refrigeratis ſpiritus inſtrumentis tuſſi cum ſanguinis reiectione laborauit. Et primo mox die ſanguinem miſit, eum fricari & ligari iuſſit, medicamentum diaſpermaton ad veſperam exhibuit, & pro cibo ſorbitionem. Secundo die iterum bis ſanguinem detraxit, ceratum è thapſia pectori toti admouit, veſperi id auferens, diaſpermaton quoque & ſorbitionem dedit. Tertio die, poſtquam ceratum è thapſia per tres horas appoſuiſſet, hominem lauit, cremore ptiſanæ ac pleniore aliquo cibo nutriuit, ſed veſperi diaſpermaton dedit. Quarto denique die inſtrumentis reſpirationis ad temperiem iterum redactis, & vacuato toto corpore pectus tuſſi expurgare aggreſſus eſt: theriacam exhibuit vigentis ætatis, & ægrum tandem ad Thabias, pro bibendo ibi lacte, miſit. Vide Galenum, *5. meth. med. cap. 22.*

Diæta.

Diætæ ratio etiam ſuprà expoſita eſt; hoc ſaltem addimus. Cælius Aurelianus & Autor libri de ſubfiguratione empeirica & alij prohibent aſpectum rerum rubrarum, ne, imaginatione commota, ſanguinis fluxus concitetur. Neque enim de nihilo eſt, imaginationem & ſpiritus ab aſpectu rerum externarum moueri. Nimirum & tenebræ & color niger timorem incutit, ac triſtitiam excitat; contrà color albus & lucidus exhilarat; vnde etiam color rubeus, cuius natura in fulgore quodam conſiſtit, ſpiritus non parùm commouet, notúmque eſt, elephantos, tauros, gallos

Indicos rerum rubrarum aspectu ad iram concitari. Animi pathemata, præsertim ira, quæ sanguinem & spiritus commouet, studiosè vitentur.

QVÆSTIO.

An in sputo cruento sanguis semper è brachio, an verò etiam è talo & cruribus, præcipuè in fœminis mittendus sit.

Galenus equidem, 5. *meth. med. cap.* 8. in sputo sanguinis internam cubiti venam secat, eámque sequenti die repetit. Alexander tamen Trallianus, *lib.* 73. *cap.*1. etiam vena in talo secta se sanguinem misisse, & multo magis profuisse, quàm in cubito scribit; cùm sanguinem misisse, & multo magis profuisse, quàm in cubito scribit; cùm sanguinem ad longinquas partes auocantia fortiorem multo reuulsionem efficiant. Mesues & Auicennas distinctione vti videntur, & in præseruatione rectius ad inferiores partes sanguinem retrahi, in curatione verò è cubito mitti censent. Nonnulli tamen sunt, è quibus Valesc. de Tarant. & Hieron. Capiuacc. qui etiam in curatione saphenam secandam existimant. Videtúrque his fauere Hipp. 5. *aph.* 32. dum scribit: *Mulieri sanguinem euomenti menstruis erumpentibus solutionem fieri.*

Vnde in sputo cruento sanguis præcipuè mittendus?

Verùm enimuerò rectissimè hîc sentire videntur Mesues & Auicenna, dictúmque est suprà de pleuritide; non semper licere ad remotissima reuellere, sed vbi in morbis pectoris præsentaneo auxilio opus est, venam in brachio esse aperiendam. Ideóque cùm vel non dum ad pectus sanguis decubuit, sed fluxurus metuitur; aut parum omninò affluxit, prouidentiæ & præseruationis gratia, ad remotissima sanguinem reuellere, & venam in talo aperire licet. Vbi verò materia iam affluxit, & adhuc copiosè affluit, vt inflammationis metus sit, vena in talo secta nimis tardum auxilium affert; sed tum in cubito vena aperienda, vt de pleuritide dictum.

In mulieribus verò mensium habenda est ratio, vtpote quorũ fluxus eas à morbis multis præseruat, & liberat. Distinctione tamen opus est. Cùm enim menses stato tempore fluentes mulieribus prosint, alio verò tempore, facilè

facilè concitari non poſſint; ſi mulieri ſputo ſanguinis, ſeu ex ſuppreſſione menſium, ſeu abſque ea laboranti menſes iam inſtent, vena in talo aperienda eſt. Ita enim Medicus ſocias naturæ operas præſtat, atque in ſanguinis ad vterum reuulſione natura Medico ſe coniungit. Atque hoc ſenſu accipiendus eſt allegatus aphoriſm. Hipp. Si verò fluxus menſium nondum inſtet, diſtinctione iterum vtendum. Nam ſi ſanguinem in fœminis circa vterum cumulatum eſſe conſtet, nondum verò magnus eius ſit ad pectus fluxus, tum æquè in fœminis ac in viris è talo ſanguis mittendus. Si verò ad pulmones magnus eius ſit impetus, magna tamen ex ſuppreſſione menſium etiam in vteri venis ſit eius copia, ex vtriſque venis quidem ſanguis mittendus, veruntamen ſi menſium fluxus nondum inſtet, in cubito primùm vena aperienda, cùm præſentaneum & ſubitum, quod vena in talo aperta præſtare non poteſt, auxilium requiratur.

LIBRI

LIBRI SECVNDI PARS QVARTA, DE MORBIS, AC SYMPTOMATIBVS CORDIS.

CAPVT I.

De morbis Pericardij.

ESTANT tandem in hoc secundo libro morbi & symptomata Cordis. Cùm autem cor sit vitæ principium, caloris natiui fons, primum viuens, & vltimum moriens, ac cæteræ corporis partes ex eo sanguinem, spiritus, ac calorem vitalem accipiant, atque actiones suas exercere non possint, nisi calore & spiritu à corde sint perfusæ; omninò cordis actiones ad vitam summoperè sunt necessariæ. Ideóque etiam natura cor maximè ab omnibus iniuriis tuetur, & cor vitali calore copioso præditum maximè omnibus iniuriis resistit, & noxia à se repellit, & hinc rarius, quàm aliæ corporis partes, morbis afficitur. Súntque etiam morbi cordis difficiles cognitu, atque plerumque nonnisi in mortuis anatome deprehenduntur. Et si cor paulò grauius præter naturam afficiatur, mortem id homini accersere solet. Est nihilominus cor etiam multis morbis obnoxium. Et cùm cor mem-

brum tam nobile ac necessarium sit, peculiari capsula tegitur, quæ pericardium vocatur. Ideóque morbi alij ipsius cordis, alij pericardij, de quibus seorsim dicendum. Symptomata verò præcipua sunt palpitatio cordis, virium imbecillitas, ac lipothymia & syncope.

De aqua in pericardio aucta & deficiente.

Aqua in pericardio aucta. Aqua quædam secundùm naturam, vt in aliis animalibus, ita in homine reperitur in pericardio; id quod non solùm docuit Hippocrates, *in libello de corde*, sed & ex viuorum animalium sectione patet.

Hanc tamen aquam interdum præter naturam augeri, vt cor non liberè moueri, & ita palpitationis cordis caussa esse possit, docet Galenus, *5. de loc. affect. cap. 2.*

Deficiēs. Contra si ista aqua præter naturam deficiat, caussa marasmi esse solet.

De vermibus in pericardio.

Vermes in pericardio. Vermes aliquando in capsula cordis seu pericardio genitos fuisse obseruatum est, annotauítque aliquot eius rei historias Schenckius.

Signa. Difficulter autem cognoscuntur, & rarò exactè, nisi post mortem. Solet autem tales ægros infestare cordis tremor, anxietas, animi deliquium & syncope, ac plerumque tandem ægri subita morte extinguuntur. Si ergo talia symptomata adsint, & medicamenta cordialia exhibita nihil proficiant, vermem talem adesse suspicari licet.

Lunatica passio. Nonnulli Lunaticæ cuiusdam passionis mentionem faciunt, quæ ex vermibus in pericardio ortis pueris & infantibus accidat, vnde ij sæpè semimortui appareant. Verùm mihi probabilius videtur, hoc quicquid est symptomatis, quod infantibus accidit, ex vermibus prouenire in intestinis genitis, & in ventriculum ascendentibus & orificium ventriculi molestantibus, quod etiam *καρδία* appellatur.

Contra vermes autem in corde commendatur allium, obseruatúmque est, vermes, qui in mortuis in capsula cordis reperti sunt, necatos fuisse succo allij; dum in circulum ex allij succo in mensa figuratum concluderentur: Vtile est & hoc:

℞. succum

℞. *succum allij, raphani, & nasturtij*, & exhibeatur.

Ad Lunaticam verò illam passionem, quæ ex vermibus in capsula cordis ex nonnullorum opinione, aut potius ex vermibus orificium ventriculi, seu cardiam molestantibus oritur, commendatur tanacetum. Ramuli eius tenues in vmbra siccentur & addantur sequentis pulueris, ℥. ij.

℞. *Rad. gentianæ. pæoniæ*, an. ℥. ij. *myrrhæ*, ℥. j.

Fiat puluis.

Puluis hic aquâ humectetur, & ori infantis inungatur.

Defectus Pericardij.

Aliquando planè deest pericardium. Id quod obseruauit Columbus, qui, *lib. 15. anat.* refert, se discipulum in Romana Academia secuisse, cui pericardium deerat: itaque subinde in syncopen incidebat, & mortuo similis conspiciebatur, quo genere morbi etiam exanimatus est. *Defectus Pericardij.*

Tumores Pericardij.

Tumores etiam in pericardio deprehensi sunt. Galenus, *5. de loc. aff. cap. 2.* scribit, se simiam quandam quæ indies emaciebatur, post mortem secuisse, & cæteris omnibus partibus saluis, inuenisse in pericardio tumorem præter naturam, qui humorem in se, qualem hydatides emittere solent, continuerit. Atque in gallo quodam se vidisse aliquando cordis tunicam scirrhoso tumore affectam, perinde ac si plures membranæ crassæ inuolutæ altera alteri fuissent. Vnde coniecturam sumit, homines similibus affectibus obnoxios esse posse. Quem secutus Petrus Salius Diuersus, *de morb. rariorib. c. 4.* colligit, idem in homine accidere posse. Nã si quis emacietur, nulla præsente destillatione, nec sputo vel cruento vel purulento, nulláque naturalium partium ita læsa videatur, vt hinc macies & atrophia subsequi posset, suspicari licet, posse hoc accidere ex pericardio malè affecto. Etsi enim membrum per se non sit nobile: tamen quia cordi proximum est, id in consensum trahit & afficit. Affectus autem hic vt difficulter cognoscitur, & non nisi coniecturâ, ita curatu est impossibilis, scribítque Petrus Salius Diuersus, *loc. alleg.* se, etsi multa tentarit, nihil profecisse, omnésq; tandem tabe cõsumptos & emaciatos, *Tumores Pericardij.*

vltimò quadam accedente leui febricula, cui ſyncope coniungebatur, interiiſſe.

Vulnera, putredo, & corruptio pericardij.

Vulnera & putredo pericardij. Vulneratur etiam interdum pericardium, interdum exulceratur & putreſcit. Galenus, 7. *de adminiſt. anatom. c.* 13. refert, ſe in puero quodam in palæſtra icto, & inflammationem in pectore paſſo, regione pectoris detecta & oſſe exciſo, nudum cor inueniſſe, vtpote cuius inuolucrum putruerat. Ita ex Franciſco Rota, *de torm. vulner. cap.* 3. refert Schenckius, in ſuppurato quodam totum ferè pericardium corruptum deprehenſum fuiſſe.

Beniuenius, *de abdit. morb. cauſſ. cap.* 5. narrat, quendam in pericardio vulneratum ſua cura conualuiſſe. Et Cardanus, *in comm. ad* 8. *aph. lib.* 6. *Hippocrat.* refert, ſe partem pericardij vidiſſe ablatam, ægrúmque tamen ſanatum, ſed ſuſpiria alta duxiſſe, nec multis annis ſuperuixiſſe.

Hiſtoria pulmonis planè conſumpti. Notabile eſt & hoc, quod ex obſeruat. Iohan. Bauhini refert Schenckius, in cadauere quodam diſſecto pulmonem repertum fuiſſe planè conſumptum, thoracis cauitatem plenam putrido & concreto ſanguine, in pericardio verò pluſquam menſuram puris albi contentam fuiſſe, totâ cordis ſuperficie abſumptâ & extenuatâ. Symptomata, quæ paſſus eſt, erant tuſſis, febricula, dolor in thorace, & in anteriore ventris parte, difficilis reſpiratio, paucis diebus ante mortem deliquium animi, mens conſtabat. Verùm quia Medici opera in his parùm præſtare poteſt, plura de iis non addimus.

CAPVT. II.

De cordis intemperiebus.

Intemperies cordis calida.

Intemperies cordis calida. FRequentiſſimè cor intemperiem calidam patitur, & quidem à cauſſis externis & internis: & omnes cauſſæ, quæ febrem excitare ſolent, etiam intemperiem calidam

dam cordis excitant; cum nulla febris excitari possit, nisi cor prius incalescat. Caussæ tamen, quæ intemperiem calidam cordis excitant, non verò in toto, mitiores sunt; & quamuis cor per animi affectus & alias caussas etiã per se incalescere possit: tamen per consensum aliarum partium sæpissimè intemperiem calidam contrahit; & præcipuè à partibus inferioribus incalescit, è quibus vapor calidus cordi communicatur. Ideóque de caussis intemperiei calidæ cordis multa hîc addere opus non est, cùm satis de iis in doctrina de febribus dictum sit. *Caussa.*

Cognoscitur intẽperies calida cordis præcipuè ex actionibus eius mutatis; respiratio fit magna, celer, frequens, pulsus similiter est celer, frequens; magnus, si vires sufficiũt; adest propensio ad iram, calor adest præter naturam, & in totũ corpus diffunditur, halitus, qui ore egreditur, calidus est, vt ferè palatum, linguam & labia exsiccet. Præcesserunt caussæ cor calefacientes; iuuant frigida, nocent calida. *Signa.*

Quò maior autem excessus est caloris, eò morbus periculosior est, patétque id maximè ex effectus, & virium robore vel deiectione, de quo de febribus dictum. *Prognostica.*

Curationem quod attinet, calida intemperies refrigerantia indicat. Vbi primò in genere monendum, extremè frigida vel nimis cor alterantia non vsurpanda esse. Cùm enim cor caloris natiui fons sit, & maiorem calorẽ, quàm nulla pars alia corporis, obtineat, & ab eo vita hominis pendeat, calor is studiosè fouendus, nec quicquam adhibẽdum, quod ipsum extinguere possit, vtpote quo extincto mors sequitur. Deinde quia cor spiritus vitales generat, sua violentia cordi maximè vtilia sunt. *Curatio.*

Medicamenta autem cor refrigerantia sunt, *acetosa, flor. rosar. violar. nymphea, flor. borrag. bugloss. succus citri, amomum, granat. cerasor. pomæ odoratæ acidiuscula, fructus ribes, berber. rubi Idæi, C. C. terra sigillata, bolus Armenus, corallia, margaritæ.*

Ex his parantur alia Medicamenta.

Interna.

Aquæ: *Rosar. violar. nymph. acetosæ, borrag. bugloss. fragor.*

Syrupi. *Acetos, citri, granator. acetos. acetosell. de succo ribes, berberis, belen. nymph. borrag. cerasorum, coralliorum.*

Conseruæ, *Rosar. borrag. nymph. viol. acetos. acetosell. flor. aurantior. citri.*

Condita, *caro citri, cerasa, ribes, berberis.*

Species *diamargarit. frigid.*

Rotulæ, *& mersuli manus Christi perlat. diamarg. frigid. de succo citri, ribes, berberis.*

Aqua Cordialis.

♃. *Conseru. flor. bugloss. borrag. violar. rosar. nymph. cort. citri*, an. ℥.ij. *spect. el. diamarg. frig. de gemm.* an. ʒ.ij. *diambr.* ʒ.j. *croci* ʒ.j.ß. *sem. citri, oxalid. cydonior.* an. ʒ.iij. 4 *frig. mai. scariolæ*, an. ℈.j. *lactucæ* ʒ.ß. *herb. lactucæ, oxalid. portulac. endiu.* an. M.ß.

Addendo.

Caponem exenteratum, purgatum & incisum, vt decet. succi acetosell. citri, granator. an. ℥.j.ß. *aqu. rosar. borrag. bugloss. meliss.* an. ℔.j.

Incidantur & contundantur, ac misceantur in mortario lapideo, & postea lento B.M. calore destillentur.

Externa.

Externa. Eadem pleraque extra applicari possunt. Vnde fiunt.

Epithemata, *ex aqua rosar. nymph. aceto rosar. santalo, margarit. corallis*, quibus aliquid *camphoræ* additur.

Sacculi, *ex herbis, floribus, & foliis* antea enumeratis cum serico rubro vel albo, & floccis panni coccinei.

Olea, *rosar. violar. nymphea.*

Vnguenta, *rosar. santalinum.*

Talia autem Topica commodissimè ad sinistrã partem applicantur. Etsi enim cor in medio pectoris sit situm: quia tamen thorax in medio planè osseus est, commodè ibi non possunt penetrare. Circa papillam verò sinistram, quò pars inferior cordis vergit, faciliùs penetrant.

Victus ratio medicamentis respondeat.

Si verò cum materia calor coniungatur, & quidem si sanguis abundet, is euacuandus; si bilis, expurganda syrupo rosar. solut. & viol. sol. pulp. tamarind. manna, triphera Persica.

Intemperies cordis frigida.

Rarius verò cor intemperie frigida laborat. Cum enim sit calidum membrum, caussis frigidis fortiter resistit. Aliquando tamen etiam frigida intemperie corripitur, quam induci retentio excrementorum frigidorum, & vapores frigidi ex aliis partibus ad cor adscendentes. Animi perturbationes, præcipuè mœror & timor, quibus calor cordis torpidior redditur, & penè suffocatur, immodica exercitia, otium nimium, ob quod spiritus torpent, & calor remittitur. Cibi & potus vt & medicamenta frigida, aër ambiens frigidus, siue inspiratione attractus, siue ob vestium defectum pectore nudo extra ad cor penetrans, vt & nimia pluuiarum ad pectus appulsio. Et omninò omnes morbi, qui interitum homini afferunt, cor tandem refrigerant; cùm mors ab extinctione calidi innati cordis proueniat. *Intemperies cordis frigida.*

Cognoscitur intemperies cordis frigida ex cordis pulsu paruo, tardo, raro, & respiratione simili, aërque, qui exspiratur, frigidus percipitur. Et si sit excessus frigoris magnus, & calor cordis iam penè extinctus, corpus vniuersum frigidius sentitur. Præcesserunt caussæ cor refrigerantes: iuuant calefacientia cor, nocent refrigerantia. *Signa.*

Curatur autem intemperies cordis frigida calefacientibus. Sunt autem medicamenta cor calefacientia simplicia; *Melissa, ocymum, rosmarinus, card. benedict. calamintha, rad. helen. angelic. flor. rorismarini, tunicis, lauendul. lilij conuall. sem. citri, grana alcherm. lignum aloës. Aromata pleraque, cinamom. caryophyll. zedoar. macis, nux moschat. ambra, moschus.* *Curatio.*

Atque ex his varia componuntur. *Interna.*

Aquæ & spiritus *meliss. rorismar. flor. citri, arantior. cinamom.* *Interna.*

Conseru. *anthos, meliss. tunicis, lauendulæ, lilior. conuall.*

Syrupi, *tunicis, meliss. lauendulæ, cinamomi, cortic. citri.*

Condita, *cortices citri, arantior. rad. helen. nuc. iugland.*

Olea destillata, *citri, meliss. cinam. caryophyll. macis.*

Species & confectiones aromaticæ, *diamargarit. calid. confect. de hyacinth. species cordiales, diamosch. diambr. diaxylo, aloës, aromat. caryophillat. & præcipuæ confect. alcherm. theriaca itidem & Mithritatium.*

Externa.

Externa. Eadémque pleraque etiam extra applicantur, vt postea dicetur.

Ex his porrò varia composita fiunt:

Aquæ vitæ omnis generis, quæ passim extant, *aquæ virtutum, aqua carbunculi dicta, elixir vitæ Matthioli.* Videantur Instit. *l.5.p.3.sect.3.cap.5.*

Vel paretur talis aqua:

♃. *Meliss.* M.ij. *ocymi* M.j. *flor. anthos, cordial. tunic.* an. M. ß. *cortic. citri* ℥. ß. *sem. citri* ʒ. ij. *caryophill.* ʒ.iij. *cinamom.* ℥.j. *ligni aloës, macis, zedoariæ,* an.ʒ.j. *croci* ʒ. ß. *moschi, ambr.* an. ℈. ß.

Affundatur *vini Maluatici* q. s.

Digerantur aliquandiu, postea destillentur. Detur ab ℥.ß. ad ℥.j.

Rondeletij aqua & Iulebus.

Rondeletij aqua. ♃. *Cord. porci* N.ij. *cerui vel bouis* N. iij. *caryophyllor. galangæ mai. & min. sem. basilici.* an. ʒ. iiij. *flor. bugloss. borrag.* an. P. ij. *anthos* P.iij.

Macerentur in *vino maluat.* & destillentur in vitro. Aqua seruetur vsui.

Iulebus eiusdem. ♃. *Aquæ prædict.* ℥. iij. *sacch. parum.* F. Iulebus.

Aqua virtutis.

Aqua virtutis. ♃. *Rad. bugloss. Ital.* ℥. iv. *flor. borrag. bugloss.* an. ℥. ij. *rorismar. croci* an. ʒ. j. *succi cydonior. malor. Borstorff. citri cum cortic. incis.* an. ℥. j. ß. *vini Rhenani albi* ℔.iij. *aqu. meliss. borrag. bugloss.* an. ℔. ß.

M. Stent in infusione per dies 10. in loco calido, postea fiat destillatio.

Aqua cardiaca D. Georgij Leuschneri.

♃. *Fol. basilic. c. floribus. meliss.* an. M. j. ß. *pulegij, menthæ, flor. rosarum rubr.* an. M. j. *borrag. bugloss. tunic. pæoniæ, violarum, betonicæ,* an. M. ß. *sem. meliss. basilici, cubebar.* an. ʒ. j. *caryophyllor.* ʒ.ij. *zedoar. galangæ, enulæ, doronici,* an. ʒ. j. ß. *macis* ℈.ij. *santali citrini, albi,* an. ʒ. j. ß. *ligni aloës* ʒ. j. *cortic. citri exsiccat. aurantior.* an. ʒ. ij. ß. *cinamom. acutissimi* ℥. j. Hisce contus. & conquass. superfund.

Vini Rhenani puri ℔. v.

stent infusa hor. xxxvj. ad cineres calidos, postea destillentur s.a. in B. adiiciantúrque tandem *Fol. auri* N. v. [æstate sumantur recentia & viridia, & medietas tantùm vini.]

Aqua virtutis alia.

♃. *Galang. zingib. caryophyll. granor. Paradisi* an. ʒ. iij. *cubebar. piperis longi*, an. ʒ. j.ß. *macis, nuc. mosch.* an. ʒ.ij. ß. *ligni aloës*, ʒ. iij. *cinam. el. cortic. citri*, an.℥. ß. *calam. arom.* ʒ. j. ß. *rorismarini*, *saluiæ*, an. ℥. j. *flor. lauend.* ʒ. vj. *rutæ*, ʒ. ij. *rosar. rubr. borragin.* an. ℥. ß. *fol. lauri*, ℥. ß. Contund. & infund. in *vini boni mens.* iij. Destillentur s. a.

Alia.

♃. *Rorismarini*, *meliss. basilici*, *pulegij*, *serpilli*, an. m̄. j. *cortic. citri extern.* ℥. j. *ligni aloës*, *santali citrini*, *rhodij rasp.* an. ʒ. j. ß. *caryophyll.* ʒ. ij. *croci*, ℈. j. *spicæ Celticæ*, *Indic.* an. ℈. j. *nuc. mosch.* ʒ. j. ß. *cortic. cydon. recent.* ℥. j.

Concisa infund. per dies 3. ad Solem; vel in loco calido in *aqu. rosar. spir. vini opt.* an. ℔. j. ß. *acet. ros.* ℔. j.

Destillentur postea in M. B. In destillato liquore dissolue, *mosch. q. s. ad gratiss. odorem.*

Vel suspendatur moschus in alembici rostro.

Alia.

♃. *Flor. lilij conuall.* m̄. ij. *lauendul. cichor.* an. m̄. j. *cardamomi vtr. galang. cyperi rotund. macis*, *nuc. mosch. ligni aloës*, *piperis longi nigri*, *mastich. zingib.* an. ʒ. j. ß. *cinamomi* ℥. ij. *vini sublimati* ℔. ix.

Infundantur per aliquot dies, postea destillentur.

Elixir vitæ.

♃. *Cinamom. elect.* ℥. vj. *caryophyllor. cardamomi*, *ligni aloës opt.* an. ʒ. j. ß. *santali citrini*, ʒ. ij. *nuc. mosch. macis*, an. ʒ. j. Puluerisatis mediocriter omnibus, adde *spirit. vini puriss.* ℔. vij.

Et permistis omnibus in vitreo vase clauso orificio ita reseruentur per mensem, singulis diebus ter quatérve agitando & commiscendo. Postremo die, vbi perfectè resederint, percolentur, & colaturæ benè claræ add. *syrupi è cortic. citri*, ℔. j. ß. *moschi*, *ambræ*, an. ℈. ß. Reseruetur in vitro benè obturato.

Aliud.

♃. *Cinam. elect.* ℥. ij. *zingib.* ʒ. vj. *caryophyllor. nuc. mosch.* an. ʒ. ij. *gran. paradisi*, ℈. ij. *cal. aromat.* ℥. ß. *galang.* ʒ. j. *fl. rosar.* ℥. j. *rorism.* ʒ. iij. *cort. citri*, ℥. j. ß. *maioran. meliss.* an. m̄. j. *ligni Rhodij* ʒ. iij. *santali citrin.* ʒ. ij. *rubr.* ℥. j. *vini sublimati* ℔. xij.

Infund. per mensem, deinde colentur & colaturæ claræ add. *syr. de cort. citri, miuæ cydon.* an. ℔. j. ß. M.

Electuaria.

♃. *Conf. borrag. bugloss. anthos, tunic.* an. ℥. j. *rof.* ℥. ß. *cortic. citri condit.* ʒ. vj. *nucis mosch. conditæ*, ʒ. j. *pulu. caryophyll.* ℈. ß. Cum *syr. tunic.* F. Elect.

Rotulæ & morsuli.

♃. *Spec. diambr. diaxyloaloës*, an. ʒ. j. *ol. cinamom. citri*, an. gutt. iij. *confect. alcherm.* ℈. j. *sacch. in aqua rosar. solut.* ℥. iij. F. Rotul. Illinant. *ambr. in aq. rof. diff.* g̃. iij.

Vel ♃. *Spec. diambr. aromat. caryophyll. diamosch. dulc.* an. ℈ ij. *lapid. bezoar.* ℈. ß. *cortic. citri condit.* ʒ. ij. *sacch. alb. in aqua rof. dissol.* ℥. iij. F. Morsuli.

Vel ♃. *Amygd. dulc. pistacior.* an. ℥. j. *pinear.* ʒ. vj. *carn. citri cond.* ℥. j. *nuc. mosch. in India cond.* ʒ. vj. *cort. citri cond.* ʒ. iij. *zingib. in Ind. cond.* ℥. ß. *macis*, ʒ. j. *cinamomi*, ʒ. j. ß. Fructus macerentur per noctem vnam in *aq. rosar.* & aromata cum eis incidantur & frangantur mediocriter. Add. *sacch. albiss.* ℥. xx. *in aq. rof. dissol.* In fine admisce, *mosch. opt.* g̃. ix. *ol. cinamomi.* g̃. vj. F. l. a. morsuli deaurandi.

Externa. Ex medicamentis hactenus enumeratis etiam externa varia componuntur.

Epithemata.

♃. *Aq. fl. aurant. meliss. anthos*, an. ℥. ij. *carbunculi, virtut.* an. ℥. j. *spir. rof.* ʒ. j. *conf. alch.* ʒ. ß. *cort. citri sicc.* ℈. ij. *croci*, ℈. ß. M.

Balsama & Linimenta.

♃. *Ambr. liquidæ, olei nuc. mosch. expr. confect. alcherm.* an. ʒ. ß. *olei destill. citri, meliss.* an. ℈. ß. F. Linimentum.

Sacculus.

♃. *Flor. anthos, cordial. meliss. lauendul.* an. m̄. ß. *cortic. citri siccor. caryophyll. macis*, an. ʒ. j. Cum syndone rubro, F. sacculus.

Intem

Intemperies Cordis humida.

Intemperies cordis humida fit à caussis, quæ aliàs totum corpus humectare possunt: verùm non facilè eam recipit, cùm sit valdè calidum & siccum. Præcipuè verò aër humectandi vim habet, vtpote qui per pulmones ad cor penetrat, nebulosus scilicet, crassus & humidus. Humectat etiam totius corporis iutemperies humida, qualis est in anasarea. *Intemperies cordis humida.*

Cognoscitur ex talibus caussis, quæ præcesserunt; ex effectis item, vt pulsu molli, & toto corpore humidiore.

Curatur siccantibus medicamentis hæc intemperies, qualia sunt omnia calida modò proposita. Omnia enim talia siccandi vim habent.

Exsiccant præterea cor humidum, quæ frigida siue temperata sunt, *margaritæ, corallia, C. C. os de corde cerui, bolus Armenus, terra sigillata, lapides pretiosi.*

Diæta medicamentis respondeat.

Intemperies cordis sicca.

Cor siccant corporis atque animi motus nimij, curæ, mœror & sollicitudines, vigiliæ nimiæ, vnde quibusdam ex hisce caussis mortuis cor tanquam pyrum tostum inuentum fuisse historiæ testantur, aër calidus & siccus, qualis est in locis montanis, & sæpè etiam maritimis, cibi & potus siccandi vi præditi, in primis vini potentis vsus, medicamenta eiusdem generis, febres biliosæ, tumores pericardij, & aliæ caussæ, quæ febrem hecticam inducere valent. *Intemperies cordis sicca.*

Cognoscitur siccitas cordis è caussis his, si præcesserint; sequitur verò totius corporis, & in primis pectoris extenuatio, pulsus est durus.

Curatur verò humectantibus, *borrag. bugloss. violis, semin. frigid. maior. passulis, amygdalis.* Prodest etiam balneum aquæ dulcis tepidum, in quo malua, althæa, fœnugræc. cocta sint. Fomenta etiam pectoris ex iisdem parantur, post quæ pectus inungatur ol. amygdal. dulc. viol. mucilag. semin. althææ, maluæ.

Diæta etiam sit humectans, & omninò curatio & diæta talis instituenda, qualis hecticis conuenit.

Morbi

Morbi totius substantiæ.

Morbi totius substantiæ. In primis verò & frequenter cor à morbis totius substantiæ, seu formæ, vt appellant, vel qualitatum occultarum infestatur. Pleraque enim venena, quocunque modo in corpus sese insinuent, cor hoc modo afficiendi vim habent, de quibus suo loco dicetur, & etiam, *lib. 2. instit. part. 2. c. 23. & de Peste* dictum.

Cognoscuntur autem hi morbi è caussis, quæ præcesserunt, ad tales morbos producendos idoneis. Et si de caussis eiusmodi non constet, ex effectis deprehenduntur, quæ supra vires caussarum manifestarum sunt grauiora, vt anxietas & inquietudo, subita & summa virium deiectio, animi deliquium, & syncope, pulsus summa imbecillitas, & inæqualitas. Maculæ hinc inde in corpore erumpentes, & similia symptomata; quæ pestilentibus ac venenatis morbis sunt propria.

Morbi autem hi longè sunt periculosissimi, & hominem inopinatò sæpè iugulant.

Curantur autem hi morbi alexipharmacis. Et quidem quilibet veneno suum alexipharmacum opponendum, de quibus in Institut. *lib. 5. pag. 1. s. j. cap. 21. & de Peste* dictum, ac suo loco, *de venenis* dicetur. In genere & præcipuè si de natura veneni non constet, antea enumerata vsurpanda, & inter composita theriaca & Mithridatium.

Elect. Bertrucij confortans cor in omni caussa.

Elect. Bertrucij. ℞. *Smaragd. hyacinth. sapphir.* an. ʒ. ß. *auri & argenti puri foliati*, an. ʒ. j. *margarit. perforat. & non perforat.* ʒ. j. ß. *bugloss. meliss. flor. borrag. ocymi, zedoar. been alb. & rubr. caryophyllor. ligni aloës, zingiberis, cinamomi, elect.* an. ℥. ß. *serici contusi, non combusti, cubeb. cardamom. calami arom. spicæ, galang. mosch. camphor. os de C. C. ambr.* an. ʒ. j. *corall. alb. rub. santal. rosar. spodij, myrobalan. belliric. terr. sigill. coriandr.* an. ʒ. ij. ß.

Terantur omnia subtiliter; & pro *qualibet vnica specierum* sumatur *sacch. albiss.* ℔. j. F. elect. Deauretur.

Cùm etiam ad calidum natiuum & naturalem corporis constitutionem conseruandam spiritus vitales pertineant, atque hi etiam varia vitia pati possint, etiam de iis hoc lo-

co

co dicendum esset. Verùm de iis postea de lypothymia & syncope dicetur.

CAPVT III.

De reliquis Cordis morbis.

PRÆTER morbos intemperiei & totius substantiæ, qui cor frequentissimè infestant, adhuc alij morbi cordis dantur, qui, quia rariores & rarò curabiles, eos vno hoc capite coniungemus. *Reliqui morbi cordis.*

Sinistri cordis ventriculi defectus.

Cordis ventriculum sinistrum in quibusdam defuisse, vel planè exiguum fuisse, obseruauit Columbus, *anatom. lib.* 15. vt & septum, quo ventriculi cordis distinguuntur, cartilagineum. *Sinistri cordis ventriculi defectus.*

Cor hirsutum.

Quosdam cor hirsutum habuisse annotauit Plinius, *lib.* 11. *nat. hist. c.* 25. Valer. Max. *lib.* 1. *cap.*6. Benedict. Fauentinus, *de abditor. morbor. & curation. causs. c.* 85. Antonius Muretus, *lib.* 11. *variar. lection. c.* 10. Amatus Lusitanus, *cent.* 5. *curat.* 65. Omnes autem hi, qui cor hirsutum habuerunt, fuerunt audacissimi & famosi latrones. *Cor hirsutum.*

Vermes, calculi & alia præter naturam in corde reperta.

Vermes aliquando in pestilentibus febribus in ventriculis cordis fuisse genitos,, audiuisse se ab hominibus fide dignis, qui huiusmodi ægrotantia corpora secuerint, refert Vidus Vidius, *cap. de morbis cordis.* Idem etiam scribit, quod lapides in corde fuerint geniti, se neque audiuisse, neque legisse. Referunt tamen id alij quamplurimi. Hollerius *comm.* 1. *in lib.* 6. *aph.* 4. *Coac. prædict. Hippocr.* Scholiographus in Hollerium, *ad cap.* 29. & 50. *lib.* 1. Iacotius, *com.* 1. *lib.* 6. *sect.* 2. *aphor.* 4. *Coac. Hippoc.* Et *comm.* 1. *ad aphor.* 52. *l.* 3. *sect.* 2. *Coac. Hippoc.* Et in Maximiliani II. Imperatoris corde inuenti sunt tres lapides, vt refert Vvierus; *de præstig. dæmon. lib.* 4. *cap.* 6. Et Erastus, *in consil. & epist. à* *Vermes, calculi &c. in corde reperti.*

Scoltzio collectis. Atque horum alij palpitationem cordis frequenter paſſi ſunt, alij vrinam purulentam per multos dies, imò menſes, ſaluis renibus & veſicâ, minxerunt.

Carnoſas quoque excreſcentias in cordis dextro ventriculo vel ſiniſtro repertas fuiſſe in iis, qui dolorem cordis, & ſyncopen paſſi fuerunt, & pulſum intermittentem habuerunt, refert Veſalius, *lib. 2. c. 5. de hum. corp. Fabric.* Beniuenius, *de abdit. morb. & curat. cauſſ. c. 25.*

Cordis tabes.

Cordis tabes. Cor quoque in quibuſdam contabuiſſe & exſiccatum fuiſſe, obſeruatum eſt. Idque etiam ex tumore pericardij accidiſſe, anteà, *c. 1. dictum*. Ad cordis verò tabem prodeſſe ſuccum raphani ex Ægyptiorum traditione refert Plinius *hiſt. nat. lib. 19. c. 5.*

Situs cordis mutatus.

Situs cordis mutatus. Cor etiam ſitum quandóque mutaſſe obſeruatum eſt, vt in Liuono illo Vvitebergæ, cuius ſuprà, *lib. 2. p. 2. c. 15.* mentio facta eſt.

Vulnera cordis.

Vulnera cordis. Cor etiam interdum vulneratur, & quidem vt Galenus, *5. de loc. aff. c. 1.* ſcribit, ſi ad ventrem cordis vulnus penetret, protinus magno cum ſanguinis fluore hominem mori neceſſe eſt. Idque præcipuè ſi ſiniſter ventriculus cordis fuerit vulneratus. Si verò non ad ventrem vſque pertingit, ſed in cordis ſubſtantia conſtiterit, viuere ita affectus non ſolùm ea die, ſed etiam ſequenti nocte poteſt.

Apoſtemata, & vlcera.

Apoſtemata & vlcera. Imò cor apoſtemata & vlcera pati poteſt, quæ tandem hominem ſubitò per ſyncopen tollunt. Quia tamen breui tempore contrahi non potuerunt, inde etiam ægri tales frequentiſſimè lipothymia fuêre obnoxij; collegítque huius rei exempla Schenck. *in obſeru. Med.* Refert quoque Heinricus Smetius, *miſcell. lib. 10.* ſe vidiſſe in mercatoris cuiuſdam diſſecto corpore dextrum cordis ſinum interiore ſui parte durum, exaſperatum vndique, & quodammodo ſquamoſum, quo in loco continebatur fruſtum condenſati humoris pituitoſi, lenti, albicantis, longitudine medij digiti, craſſitie pollicis, ſanguine miſtum. Verùm quia talia non niſi

nisi post mortem demum deprehenduntur, nec curationem recipunt, plura de iis non addimus.

CAPVT IV.

De Cordis palpitatione.

ATQVE hi sunt morbi, quos cor patitur. Restat vt de symptomatibus, quæ in eius actione accidere solent, dicamus, palpitatione scilicet, & animi deliquio, syncope. Palpitatio, Græcis παλμὸς, vocabulo generaliter accepto, est διαστολὴ p. n. in quacunque corporis parte, quæ distendi & dilatari, iterúmque concidere potest, cuiusmodi sunt partes molles, vt cutis, & subiecti huic musculi; quarum hi non obscuras cauitates habent; inter cutem autem & musculos etiam spatia quædam interiecta sunt, in quibus materia palpitationem efficiens colligi, & contineri potest. Caussa enim palpitationis ita generaliter acceptæ est halitus crassus, qui in parte collectus cùm exitum non reperiat, partem attollit, quæ suâ grauitate iterum concidit. Atque ita ad hunc motum, seu palpitationem generaliter dictam natura præter expulsionem materiæ nihil confert, neque palpitatio hæc voluntariæ virtutis & organorum huius actio est, aut motus ex voluntario & naturali mixtus, qualis in tremore, sed simpliciter παρὰ φύσιν, & ἄνευ προαιρέσεως, à sola caussa morbifica partem dilatante & attollente. De quo videatur Galenus, *in libr. de tremore, palpitat. & conuulf. c. 4. & 5.* *Cordis palpitatio.*

Deinde tribuitur etiam eadem appellatio motui cordis præter naturam, qui παλμὸς, & palpitatio cordis nominatur. Nonnulli etiam, teste Galeno, 4. *aph. 65.* per καρδιωγμὸν cordis ipsius motionem crebram & celerem palpitationi similem intellexerunt, quam alteram καρδιωγμοῦ speciem Erotianus, alij notham palpitationem faciunt. Verùm propriè καρδιωγμὸς, & καρδιαλγία oris ventriculi affectiones sunt, ortæ ab humore acri, & mordaci, quam partem antiqui καρδίαν dixerunt. Παλμὸς, & palpitatio

cordis

cordis à nonnullis etiam tremor cordis & saltus cordis appellatur. Distinguunt nonnulli, inter quos Mercatus, inter tremorem cordis & palpitationem cordis, quod palpitatio à solo morbo fiat, tremor verò à morbo & facultate; Deinde quod palpitatio in ipsius partibus proueniat, quæ dilatari possunt, tremor verò in iis tantùm, quæ voluntariè moueri possunt. Verùm errandi caussa pluribus ista fuit, quod palpitationis vt & tremoris vocabulum vniuocè cordi & aliis partibus competere existimant; quod tamen falsum. Nam sunt plurimi in eá sententia, cordi quoque tale quid accidere posse, quale in cute & musculis fit, à spiritu & flatu frigido & crasso, à quo impletum iterúmque euacuatum cor moueatur, instar vtrium, in quibus tale aliquid à liquore violenter infuso, vel spiritu inflato & rursum compresso contingit. Verùm magna palpitationis in partibus externis, & palpitationis cordis est diuersitas. Cutis enim & partes externæ nullo modo sponte se dilatant, sed solùm à caussis morbificis in altum eleuantur & attolluntur. Cor verò cùm facultatem insitam, qua dilatetur & contrahatur habeat, palpitatio cordis sine motu eius fieri non potest. Neque enim credibile est, cor, cuius motus proprius ad vitam summè necessarius est, & quo cessante, vires omnes collabuntur, instar vtris, vel vesicæ, à flatibus distendi posse. Hoc enim si fieret, cordis naturalem motum cessare necesse esset. Et frustra à nonnullis hîc multa loca à Galeno congeruntur, quibus probare conantur, palpitationem cordis fieri non à natura, sed à morbo, aut potius caussa morbifica. Galenus enim in iis locis omnibus tantùm de palpitatione in cute & partibus externis, non verò de palpitatione cordis, quæ alterius naturæ est, loquitur. Et ipse Galenus, 2. *de sympt. cauß. c. 2.* palpitationem cordis & arteriarum ab aliarum partium palpitatione discernit. Atque hinc etiam accidit vt autores alij aliter de cordis palpitatione, vel tremore sentiant, nonnulli etiam planè falsa dogmata habeant. Alij enim in specie eum saltem cordis motum, qui fit à caussa cor molestante, seu ab expultrice cordis stimulata ad expellendum id, quod cordi molestum est, palpitationem cordis appel

appellant. Imò nonnulli ſpecialiſſimè cordis palpitationem ad eum ſaltem motum deprauatum reſtringunt, qui fit à materia craſſa & flatulenta cor grauante, & quidem nõnulli, vt dictum, eodem planè modo, vt in cute, in corde à flatu palpitationem fieri docent.

Alij verò omnes motus cordis deprauatos nomine palpitationis cordis comprehendunt, ſiue ſint parui & tremuli, ſiue magni & cum ſaltu quodam. Hinc nonnulli palpitationem cordis aliam faciunt legitimam & veram, aliam notham; & legitimam eam ſaltem nominant, quæ fit à vapore craſſo, ab aliis autem cauſſis ortam notham appellant. Sed ſufficiens cauſſa nulla eſt, cur non & illa palpitatio, quam ex vulnere ortam deſcribit Foreſtus, quæ tam vehemens ac violenta fuit, vt etiam extra domum, in qua æger decumbebat à tranſeunte, ſi feneſtræ aures admoueret, exaudiretur, & illa, quam Fernelius thoracis vicinas coſtas effregiſſe, vel de ſua ſede depuliſſe ſcribit, aut quas Hollerius recenſet, legitimæ & veræ cordis palpitationes nominari non debeant.

Ideóque definimus *palpitationem cordis motum deprauatum pulſantis cordis facultatis, ſtimulatæ & irritatæ à re moleſta, & vſu eius actionis aucto.* Quamquam enim in febribus in æſtu vehementiore & aliis cauſſis nonnunquam etiam cor vehementius mouetur: tamen niſi motus ille inſignis ſit & deprauatus, palpitatio cordis non dicitur.

Cauſſæ.

Irritatur autem facultas motrix tribus de cauſſis, nimirum à re aliena & moleſta, quam cor expellere nititur. ſpirituum vitalium defectu, & caliditate præter naturam.

Prima ergo palpitationis cauſſa eſt alienum & moleſtum quid cordi occurrens, quod à ſe amouere cupit. Et quia hæc cauſſa frequentiſſimè facit, vt cor ita moueatur, vt eius motus deprauatus appellari poſſit, reliquæ verò duæ ſæpiùs vehementem aliquem motum potius quàm deprauatum efficiant, nonnulli, vt dictum, palpitationem cordis in ſpecie appellant, quæ fit à cauſſa cor grauante, ſiue ab expultrice cordis ſtimulata ad expellendum id, quod cordi moleſtũ occurrit. Dum enim cor grauatur & in motu

impeditur, fit, vt pulsans vis, dum valida est ad expellendum id, quod molestum est, concitetur, & subitò ad motum instigetur, vel resarciat motus impeditos, vno maiore pulsu, vel vtraque de caussa motum vehementiorem efficiat, aut si vis imbecilla sit, pulsus paruos & crebros faciat. Neq; mirum est, quod à corde tam vehementes motus proficiscuntur. Cùm enim cor principium vitæ sit, vim etiam expultricem, quàm vlla alia pars, robustiorem habet, quæ nihil, quod cordi damnum inferre possit, tolerat. Ideóque quotiescunque ipsi aliquid molesti occurrit, contra illud vehementissimè insurgit, & hinc edit motus vehementissimos.

Caussæ cor molestãtes. Sunt autem caussæ, quæ cor molestare, & expultricem eius stimulare possunt, variæ. Primò vapores & flatus non solùm copia, sed & qualitate manifesta, vel occulta, vel vtroque modo cor molestantes, cordis palpitationem excitant. Vnde à venenis, vt & in febribus malignis & pestilentibus, ab humorum putredine & corruptione palpitatio cordis excitatur. Hinc quoque euenit, vt fœminis mensium suppressione laborantibus, & qui melancholiâ hypochondriaca laborant, cordis palpitationes familiares sint. Per arterias enim mesaraicas, & quæ multæ per lienem diffunduntur, itémque ex vtero praui vapores cor subeũt, cuius vis irritata vehementiore palpitatione nititur, quod noxium est, expellere. Hinc etiam euenit, vt in corporis motu nimio, ira, metu, tristitia, æstu, balneis, venere, nimio vini potentioris potu, inedia, palpitatio cordis præcipuè in dispositis excitetur. Ita enim, gaudium, timor, non solùm sanguinem & spiritus, sed & humores ac vapores quietos commouent; quod idem & corporis exercitia præstant, & leue exercitium in iis, qui huic malo obnoxij sunt, palpitationem cordis excitat.

Deinde humores putridi, acres, calidi, vel etiam copiosi cor molestare & grauare possunt. Qualem sanguinem in arteriis ex summo calore, veluti retorridum bilíque atræ cognatum, se deprehendisse testatur Fernelius. De qua etiam re videatur Platerus, *lib. 1. Pract. p. 569.* qui prolixè hac de re agit, & palpitationem cordis, quæ virginibus men-

menstruorum suppressione laborantibus familiaris est, ad hanc caussam refert. Malim tamen in prauos & fœtidos vapores caussam referre palpitationis cordis in virginibus causâ suppressorum menstruorum malum habitum acquirentibus, quàm cum Platero in copiam sanguinis feruidi & biliosi, qui cum cachexia, ac malo corporis habitu vix consistere potest. Aliàs non negarem, retorridam ac inflammatam in hypochondriis, & in arterias effusam bilem atram cordi communicari posse, cuius malignitate & acrimoniâ cor irritatum vehementiorem hunc motum edat. Idem tamen à prauis vaporibus ex eodem humore eleuatis fieri potest.

Fiunt & cordis palpitationes, dum humiditas illa in pericardio incrementum sumit, vt cor premat & grauet. Huc pertinet sanguis, qui interdum in vulneribus ad cor effunditur, quod accidit proculdubio iuueni illi apud Forestum, *lib.17.obseru.* 1. de quo antea dictum. Molestant & cor tumores in pericardio excitati, siue illi sint scirrhosi & humoris expertes, siue humorem in se contineant. Refert Platerus in quodam, diuturniore cordis tremore è medio sublato, osseum quiddam & cartilagineum in corde deprehensum fuisse. Et Schenckius, *lib.22. obs.* refert, in sacerdote quodam, qui à teneris vnguiculis vsque ad annum 42. quo mortuus est, palpitatione cordis laborauerat, in cordis basi carnis excrescentiam repertam fuisse, quæ sex drachmas ponderaret & alterum corculum repræsentaret. Refert quoque Dodonæus, *in annot. ad cap. 35. obseru. Beniueniij*, se callum in arteria magna loco cordi proximo obseruasse. Vnde palpitatio orta est per multos annos durans. Huc etiam referendi vermes, quos in capsula cordis genitos caussam palpitationis cordis fuisse referunt. Nonnunquam etiam externum quid cordi occurrere potest, quod illud pungat, rodat & rumpat.

Secundò, si ob inediam, vel morbos vehementes spiritus subitò aut nimium dissipentur, vel per animi affectus, iram, gaudium, metum, pudorem, spiritus subitò hinc inde propellãtur ac dissipentur, nec vt par est, in totũ corpus distribuantur, vt huic defectui cor occurrat, & quod sui

officij est, omnibus partibus spiritus necessarios suppeditet, eius motum intendi, vehementiorémque reddi necesse est. Hinc quibus aliàs spiritus desunt, & qui debiles ac huic morbo obnoxij sunt, iis vel leue exercitium cordis palpitationem accersere potest.

Tertiò si calor præter naturam in corde augeatur, non solùm spiritus intus absumuntur & dissipantur, sed & accenduntur, ac propterea motus cordis & arteriarum augetur, vt quod absumitur, restituatur & calor refrigeretur. Fit autem hoc à caussis tum internis, tum externis, irâ, motu. Ita obseruauit Platerus, iuuenem quendam admodum calentem, cùm in exercitio pilæ ira corriperetur, atque ita duæ caussæ coniungerentur, ita palpitatione cordis affectum fuisse, vt cum recolligere se non posset, nec hi motus remitterent, subitò extingueretur.

Hæc duo tamen caussarum genera posteriora valdè excedere oportet, si cordis palpitationem excitare debent. Aliàs enim saltem vehementiorem aliquem, non verò deprauatum, arteriarum & cordis motum excitant. Ideóque nonnulli, vt dictum, primum solùm caussarum genus admittunt, vtpote quod frequentissimè palpitationem cordis excitare solet.

Et omninò frequentior est palpitatio cordis, quæ fit per consensum aliarum partium, quàm quæ per primarium cordis affectum oritur. Habet enim cor cum pluribus partibus corporis consensum, & ab iis vapores ac flatus & humores recipere potest. Ab vtero quidem per arterias cùm spermaticas, tùm hypogastricas, quæ à corde ad vterum descendunt; à liene, per arterias, frequentiores per lienem dispersas, id quod scorbuticis non raro accidit; ab epate, per arterias ad epar tendentes, & venam insignem dextro ventriculo cordis insertam; à pulmone etiam per communia vasa.

Differentiæ.

Differentiæ. Differentiæ ex hactenus dictis ferè patent, & à caussarum varietate præcipuè petuntur. Patet ex iisdem affici cor vel per idiopathiam, cùm caussa morbi in ipso corde aut eius vasis consistit, vel κατὰ συμπάθειαν, cùm aliunde communicatur ex vtero, liene & aliis partibus.

Signa diagnostica.

Malum hoc etiam ab ipso ægroto proditur & cognoscitur, manúque suprà cordis regionem appositâ deprehenditur. Estq; hic motus in corde aliàs debilior, aliàs validior, & nonnunquam tam validus & vehemens deprehensus fuit, vt ab adstantibus audiretur, vt refert Christ. à Vega, *art. Medic. lib. 3. c. 8.* & quidem etiam ex interuallo, vt ex Foresto dictum, aut vt costas vicinas cordi effringeret, vel sua sede dimoueret, aut in arteria ἀνεύρυσμα pomi magnitudine efficeret. Quiete hoc malum remittit; exasperatur motu, æstu, balneo, ira, crapula, vsu vini potentioris, venere. Caussarum autem varietatem discernere non ita facile est. Si à vapore & flatu originem ducat cordis palpitatio, repentina fit accessio, & à leui corporis motu excitatur, ac facilius quoque discutitur; respiratio est difficilis, sæpè accedunt tremor in genuis, oculorum tenebræ, sonitus aurium, & non raro circa aliquam partem dolor, qui sponte statim cessat, percipitur. Qualis autem flatus sit vel vapor, ex humorum signis cognoscitur, cùm vapor humoris, è quo eleuatur, naturam referat & retineat. Si verò humor sit caussa palpitationis, non ita subitò humor inuadit & diutius durat, quàm cùm à vapore palpitatio ortum habet. Qualis autem humor sit, ex signis humorum abundantium facilè innotescit. Et omninò siue humor, siue vapor ab aliis partibus communicetur, ex partium illarum affectarum signis cognoscitur, & inprimis affectio hypochondriaca & mensium suppressio in fœminis latere non possunt. Difficilius aqua in pericardio abundans cognoscitur. Malum tamen etiam est continuum, & ægri conqueruntur, cor in aqua quasi detineri & suffocari, tandémque emaciantur, vt hecticâ correpti. Si humores sint praui, corrupti, maligni, venenati, magna varietas in pulsu apparet, præcipuè in magnitudine & paruitate. Magna enim est naturæ pugna. Accedit lipothymia, atque alia signa humorum venenatorum & malignorum adsunt. Si ab alia substantia cor grauante & premente est palpitatio, tùm motus valdè est præternaturalis, & inæqualiter ac præter naturam cor quasi exsilit, vt vel propulset, quod mo- Signa.

lesum est, vel ibidem motu diastolin maiori resarciat. Atque tales caussæ facilè è suis signis patent. Si tumor sit caussa palpitationis, notabilis in cordis pulsu apparet varietas, motus valdè à naturali statu recedit; ferè inæqualis, ac inordinatus est. Et si tumor sit calidus, maxima in corpore erit inflammatio, sitis magna, difficilis respiratio, accedit lipothymia,& tandem mors sequitur. Si autem tumor durus sit in pericardio, motus est continuus, & æger sensim sine manifesta caussa & euidenti contabescit. Si caro, vel simile quid cordi à primo ortu adnascatur, palpitatio quoque à primo ortu ad mortem vsque hominem comitatur.

Si verò ex spirituum defectu palpitatio cordis excitetur, patefit hoc non solùm ex caussis, quæ præcesserunt, spiritúsque dissipauerunt & absumpserunt,verùm etiam ex eo, quod pulsus crebrior est, & interdum celer, simúlque paruus, ob virium imbecillitatem.

Tandem si ob caliditatem nimiam præter naturã palpitatio cordis accidat, cognoscitur id ex signis febris, aliisq; caussis calefacientibus: & præter frequentiam & celeritatem in pulsu magnitudo adest, dum vires constant.Præterea motus hic paulatim deprauatur, & maior est ac vehementior in diastole, quàm systole. *Prognostica.*

Prognostica. 1.Palpitatio cordis omnis periculosum & non contemnendum malum est, ob læsum cordis motum, quo vita conseruari debet,& quæ frequenter ad syncopen deducit, tandémque hominem è medio tollit. Docétque Galenus,2. *aph.*41.*&* 5.*de loc.affect.c.* 2. omnes, qui iuuenes, aut in declinante ætate sani subitò sine vllo manifesto symptomate, palpitatione cordis correpti sunt, omnes ante senectutem mortuos esse, alios per febres acutas, alios cum sani degerent subitò syncope correptos, alios etiam citra syncopen apoplectico more. Frequens enim palpitatio signum erat, cor & partes vicinas debiles fuisse.

2. Palpitatio per idiopathiam cordis periculosior est, quàm quæ fit per sympathiam: quæ item ab interna caussa, quàm quæ ab externa; nisi magna sit externæ caussæ vehementia, vt veneni & ictus violentia.

3.Malum

3. Malum hoc sæpius recurrens tandem hominem iugulat, & quidem si à pericardio affecto proueniat, hominem lentè enecat,& ad tabem deducit.

4. Si proueniat à soluta vnitate vel tumore cordis, malum desperatum & insanabile est.

5. Periculosum quoque est,si à caussa venenata & maligna originem ducat, ægríque tales rarò euadunt, sed citò moriuntur.

Indicationes.

Curatio autem, vbi malum curam suscipit, ad duo inprimis dirigenda. Primum est,vt caussa quælibet,prout natura eius postulat & indicat, tollatur. Alterum, vt cor familiaribus & calorem eius innatum fouentibus roboretur. Nonnulli censent, & quidem ex Galeni,vt opinantur, sententia,omnes palpitatione cordis laborantes adiuuari sanguinis missione. Verùm & ipsa hæc sentẽtia à veritate aliena est,& falsum Galenũ hoc scripsisse. Non enim Galenus, *5. de loc. aff. c.2.* omnes palpitatione cordis laborantes adiutos phlebotomia scribit, sed omnes, qui iuuenes aut in declinante ætate constituti sani repente cordis palpitatione correpti sunt, eos scilicet, qui palpitatione cordis laborabant ex sanguine vitioso cor opprimente, aut ex flatu crasso vel frigido, vel cum plethora pura aut impura, quæ adiuuat impetum huius flatus ad cor, aut eius generationem per oppressionem diminuto calore, aut etiam impediebat sua præsentia vsum remediorum sanantium calidorum. Si verò palpitatio cordis fit ex frigidis, pituitosis, crudísque humoribus,sanguinis missio non conuenit; cùm humores illi sanguine detracto crudiores reddantur: sic & in aliis caussis,quas non tollit venæsectio, sanguinem mittere inutile est. *Indicationes.*

Curatio palpitationis cordis à flatu & vapore.

Sed vt de hisce in specie secundùm caussarum varietatem dicamus, Primò si à flatu & vapore cor molestante fit palpitatio, sanguísque simul redundet, vena aperienda est. Alioquin enim calidis flatus discutientibus commodè vti non possumus,quin potiùs calidiorum vsu materiæ affluxus ad cor augeretur. Aperiatur autem vena vel in dextro vel sinistro brachio, prout pulsus in hoc vel illo *Curatio palpitationis cordis à flatu & vapore. Venæsectio.*

brachio magis inquietus est,& pro redundantia eius ac virium robore sanguinis emittatur. Vtile quoque foret, crurum venas aperire, vt materia deorsum retrahatur, præsertim in fœminis, quibus à mensibus suppressis malum originem habet. Licet & cucurbitulas cruribus affigere.

Hæmorrhoides. Hæmorrhoïdes, si prouocari possint, magnum in hoc malo auxilium afferunt; cùm vix commodiore via sanguinem euacuare tum liceat.

Humorũ euacuatio. Reliqua quod attinet, cùm flatus & vapores ab humore sui generis foueantur, humores vitiosi tollendi medicamentis non violentis,sed lenibus sæpè repetitis, vt materia per ἐπίχρισιν tollatur. Et cùm malum hoc multorum morborum, inprimis melancholiæ hypochondriacæ & mensium suppressorum, vteríque morborum comes sit, curatio ad illos morbos dirigenda, cordialibns semper additis.

Vapores discutiẽtia & corroborantia. Postea vapores discutientia & corroborantia exhibeantur,& ex iis nunc calidiora,nunc frigidiora, vt caussa morbi requirit. Monétque Auicennas in omnibus morbis cordis fugienda esse vehementer calefacientia, quæ vires cordis dissoluunt; vehementer refrigerantia, quæ calorem labefactant, & spirationem difficilem reddunt; vehementer adstringentia, quæ fuligines & excrementa retinent. Quæ autem cor calefaciunt, quæ item refrigerant, suprà de intemperie cordis sunt proposita. Temperata sunt, *aurum, margaritæ, corallia, os de C. C. lapides pretiosi, bezoar, bolus armenus, terra sigillata.*

Oleum citri in hoc malo valdè efficax. Oleum citri quoque cum conserua aliqua vel alio modo exhibita valdè efficax est ad flatus crassos discutiendos & corroborandum. Insignem quoque vim habet rhaponticum verum ℈ ij. pondere exhibitum cum vino, aut vinum, in qua eadem radix macerata est.

Electuarium. Vel ℞. *Conseru. meliss. anthos. bugloss.* an. ℥.j. *cortic. citri condit. rad. condit. scorzoneræ*, an. ℥. ß. *spec. diamosch. dulc. diambræ*, an. ℈. j. *confect. alcherm.* ʒ. j. *Cum syrupo tunic.* F. Electuarium. Aliud.

℞. *Conseru. borag. tunic.* an. ℥. ij. *confect. alcherm. theriac.* an. ʒ. j. *spec. elect. de gemm. arom. ros. lætitiæ Galeni* an. ℈. j. Cum *syrupo buglos. & de cortic. citri.* F. Electuarium.

Electuarium Langij.

℞. *Conf. rof.* ℥. iv. *fl. tunic.* ℥. j. *meliff.* ℥. ß. *spec. diamarg. frig.* ℈. iv. *galangæ*, ℈. j. *cinam. interior.* ℈. iv. *caryophyllor.* ℈. ij. *doronic.* ℈. j. *succin alb.* ʒ. ß. *nuc. mosch. condit.* ʒ. ij. *zinzib. condit.* ℥. ß, *cortit. citri. pinear. præp.* an. ʒ. ij. *sem. melonum.* ʒ. j. *manus Christi cum perlis*, ℥. ß. *marg. præp.* ℈. v. *fol. auri*, N. x. *Cum syr. acetos. citri.* F. Elect. *Elect. Langij.*

Vel ℞. *Confect. alcherm.* ʒ. ij. *lapid. bezoar. margarit. præpar.* an. ℈. ß. *ol. citri*, gutt. iij. M. *Syrupi & potiones.*

Detur ℈. ß. vel vnus, cum aq. vel syr. borrag.

Vel ℞. *Aq. flor. borrag. in balneo destillat.* ℥. vj. *flor. citri*, ℥. ij. *syrup. flor. borrag. tunic.* an. ℥. j. *spiritus rof.* ʒ. ij. *aqu. cinamomi* ℥. ß. *carbuncul.* ʒ. ij. *magister. perlar.* ℈. j. *confect. alcherm.* ʒ ß. M.

Dentur cochlearia duo, vel tria.

Extra quoque applicentur sacculi *è melissa, flor. lauend. rorismar. borrag. bugloss.* & aliis suprà enumeratis cordialibus parati, ac vino albo & aq. rof. irrorati.

Vt ℞. *Flor. rosar. rorismar.* an. ʒ. ij. *lauend.* ʒ. j. *sem. angel. cortic. citri, caryoph. cinamom. macis*, an. ʒ. ß. *croci*, ℈ j. *moschi, ambr.* an. ℈. vj. Cum syndone rubro, fiat sacculus.

Aut applicetur epithema, *ex aqu. rosar. meliss. lauendul. borrag. card. benedict. cinamomi, carbuncul.* vel melissa viridis contrita & aqu. rof. ac maluatico irrorata super latere ignito calefacta cordi applicetur. Inungi etiam potest cordis regio, *oleo citri, meliss. caryophyll. macis, cinamomi*, vel solis, vel cum vguento rosaceo mistis.

℞. *Vnguent. rosar.* ℥. ß. *ol. citri*, ℈. ß. *cinamom. caryophyll.* an. gutt. vj. *mosch. ambr.* an. ℈. iij. M. fiat linimentum.

Vel ℞. *Ladani puri*, ℥. ß. *styrac. calamithæ, terebinthin. mastich.* an. ʒ. ij. *ol. citri, caryophyæ. cinam.* an. gutt. vj. *mosch. ambr.* an. ℈. iij.

Subigantur in mortario pistillo calido, addendo sub finem, *ol. nucis mosch. express.* ℈. ij. F. emplastrum.

Vid. Vidius *lib. 7. de cur. membr. pag. 292.* cucurbitulas sine scarificatione applicare iubet, iisque magnam in discutiendis ac digerendis flatuosis spiritibus, qui in parti-

bus internis inclusi continentur, inesse scribit.

Sunt & odoramenta valdè vtilia: cùm via non longa ad cor tendant, virésque valdè reficiant.

℞. *Fol. meliss. ocymi caryophyllati*, an. ʒ. ij. *cortic. citri, sant. citrini, caryoph.* an. ʒ.j. *croci*, ℈.ß. *ambr.* g̃.vj. *mosch.* g̃.iv.

Ligentur in nodulo, & irrorentur aq. cinam. & rosar. Vel balsáma ex enumeratis modo oleis olfacienda naribus illinantur.

Tandem in hac palpitationis cordis specie, quæ à flatibus prouenit, opera danda, vt materia flatuum distrahatur, & proptera clysteres purgantes & resoluentes flatus sæpius iniiciantur.

Curatio palpitationis cordis ab humore.

Curatio palpitationis cordis ab humore. Si palpitatio cordis ab aqua in pericardio contenta originem habeat, ea euacuanda & absumenda, ac cor roborandum est.

Venæsectio. Nonnulli hîc etiam venæsectionem præcipiunt, sed malè. Tantùm enim abest, vt venæsectio eam euacuet, vt potius ad augendam faciat, calore debilitato.

Purgantia humores serosos. Quidam purgantibus humores aquosos vtuntur; verùm caussam antecedentem & humores serosos in corpore, quæ aquam augere possunt, talia euacuant: ipsam verò aquam in capsula cordis contentam euacuare non valent. Itaque efficacissima hîc sunt medicamenta aquam illam absumentia & discutientia tam interna, quàm externa.

Aquam in pericardio discutiẽtia interna. Inter interna vtilia sunt *confect. alchermes, spec. diambræ, diamoschi, aromat. rosati, theriaca, Mithridat. & alia cordialia calidiora*, vt; *decoct. ligni guaiaci, sarsaparill. sassafras cum corticibus citri.*

Externa. Extra verò vtile est, panem calentem à furno regioni cordis applicare, item spongiam vel linteum triplicatum decocto vel aqua aliqua cordiali discutiendi & exsiccandi vim habente madidum.

℞. *Spec. arom. ros. diam.* an. ʒ.ij. *pulu. mac. caryoph. cortic. citri* an. ʒ.j. *fl. bugloss. citri*, an. ℥.ß. F. Sacculus ex syndone rubro, qui *vino albo* irroretur, & cordis regioni applicetur. Simul odorata medicamenta cordialia, naribus admoueantur, & cibis admisceantur.

Nonnulli veſicatoria cordis regioni applicant,quæ quomodo è cordis capſula per ſpatium thoracis in cauitatem, in muſculos & cutem aquam attrahere poſſint,non video. *Veſicatoria.*

Quæ verò ex humoribus è ventre inferiore tranſmiſſis oritur cordis palpitatio, eandem ferè curationem habet, quam ea, quæ ex flatibus prouenit.Et omnino ſi palpitatio cordis per conſenſum fiat,præcipua curationis ratio eſt,vt pars affecta,quæ eam communicat, diligenter curetur. *Curatio palpitationis cordis ex humoribus aliũde trãſmiſſis.*

Itaque primò vniuerſales corporis purgationes inſtituẽdæ,& vel vena aperienda,vel humores vitioſi expurgandi, vel vtrumque agendum pro humoris peccantis & membri materiam ſuppeditantis naturâ & ratione. Humores etiam ad cor ruentes reuellendi. Hercules Saxonia hoc Elect. cõmendat,ad humorem tam pituitoſum ,quàm melancholicum in hypochondriaca affectione,& cordis palpitatione. *Purgatio.*

℞. *Meliſſ, ocymi, bugloſ. borrag. betonic. agrimon. puleg.* an. m̃. j. *cortic. citri*, ℥. ß. *ſem. citri*, ℥. j. *caryophyll. cinamom. ligni aloës, macis.* an. ʒ. j. *fol. ſen. elect.* ℥. vj. *epithymi, polypod. q.* an. ℥. iv. *mirobalan. chebul. citrin.* an. ℥. j. *paſſul. enucleat.* ℔. j.

Aromata ligentur in nodulo, & omnia bulliant, in ſ.q. aquæ ad dimidiæ partis conſumptionem, vel quod commodius eſt, dimidium ſaltem aquæ,quæ aliàs ad coquendum ſumi ſolet, affundatur,& in vaſe clauſo in Balnẽo per triduum macerentur,exprimantur & clarificentur.

Hinc adde *pulp. prun.*℔.j.*cinam. el.*℥.ß.*ſacch. alb. q.ſ.*

Coquantur ad iuſtam conſiſtentiam, vel potius ſaccharum ſufficienter inſpiſſatum addatur.

Ad materiam reuellendam in diuturnis & frequentibus cordis palpitationibus cauteria & veſicatoria,vel brachiis; ſi materia à capite defluat,vel cruribus,ſi palpitatio cordis ſit per eſſentiam,aut à partibus inferioribus ad cor tranſmittatur, vtilia ſunt. *Cauteria & veſicateria.*

De veſicatoriis tamen hoc monet Mercurialis,ne canthari des vſurpentur; cùm vim malignã & cordi aduerſam habeant,ſed potiùs ranũculus,flãmula Iouis,ſinapi,& ſimilia. *Cautela.*

Hinc cor roborandum medicamentis modò enumeratis,& inter ea in primis lapide Bezoar,margaritis, lapidib. *Cor roborandũ.*

pretioſis

pretiosis. Et quidem in materia frigida,theriacâ præsertim extra adhibitam, valdè commendat Mercurialis,narrátque Maximilianum Imperatorem, cui palpitatio cordis familiaris erat, sibi retulisse, se nullum remedium theriaca melius inuenisse.

Nonnulli quadrupedum & auium corda, vt cerui, bouis, porci, turturis commendant, & præsertim assa peculiari proprietate prodesse docent. Hinc hæc aqua additis medicamentis cordialibus destillari potest.

♃. *Cor cerui vel bouis*, N. j. *meliss.* m̄. j. *flor. cordial.* m̄. ß. *cortic. citri*, ℥. ß. *sem. ocymi* ʒ. ij. *caryoph. cinamom. sant. citrin.* an. ʒ. j. *croci*, ʒ. ß.

Affundatur *vini, q. s.* ac destillentur. Aliæ duæ descriptæ *exstant in Institut. lib. 5. part. 3. sect. 3. c. 5. p. 1352.*

Efficaciores fiunt aquæ, si *moschi*, *ambræ*, an. ℈. ß. in alembicô suspendantur.

Mercatus hanc commendat.

♃. *Corda turturum* N. ij. *ceruorum*, *vel bouis* N. iij. *caryophyll. galangæ*, an. ʒ. ij. ß. *macis. flor. bugloss. borrag.* an. p. j. *rorismar.* p. ij.

Affundatur vini q.s. Stent per noctẽ, postea destillentur.

Efficax est & elixir cordiale in Institut. *loc. all. p.* 1359. propositum. Vt & hæc aqua:

♃. *Flor. borrag. rorismar. rad. bugloss.* an. ℥. iv. *croci*, ʒ. j. *succ. cydonior.* ℔. ß.

Vini q. s. Stent in infusione per dies 14. postea destillentur. Dosis ab ℥. ß. ad ℥. j. cum ℥. ij. vini albi gener. vel maluatici in caussa frigida; in caussa calida cum aqua borraginis. Vel propinetur hoc vinum.

♃. *Rad. helen. angelic. zedoar. galangæ, scorzon.* an. ʒ. ij. *cortic. citri*, ℥. j. *caryoph. cinamom.* an. ʒ. ij. *sem. coriandr. præp.* ℥. ß. *fl. anthos.* ʒ. ij. *meliss.* m̄. j.

Affundantur *vini alb.* ℔. xviij. Plura talia vide apud Rondelet. *l.* 2. *c.* 17. Iohan. Lang. *lib.* 3. *epist.*

Curatio palpitationis cordis à reliquis caussis.

Curatio palpita- Si à vermibus in capsula eius palpitatio cordis fiat, vermes interficiendi, vt suprà de vermibus in capsula cordis genitis

genitis dictum. Ad eosdem autem enecandos, & lapis Bexoar adhibetur.

tionis cordis à reliquis caussis.

Si à spirituum defectu fit palpitatio, curatur spiritus reficientibus & corroborantibus, inter quæ in primis, si morbus id patitur, vtile est vinum odoratum, & aquæ ac spiritus cordiales, quorum hactenus facta est mentio.

à vermibus.

à spirituum defectu,

Quæ ex calore nimio & in febribus accidit cordis palpitatio, tollitur medicamentis calorem febrilem temperantibus, & iis, quæ supra de intemperie, cordis calida proposita sunt.

à calore nimio febrili.

Diæta.

Diata.

Victus ratio à medicamentis non discrepet. Aër sit purus & alteretur cordialibus compositis, prout caussæ ratio id postulat. Eodem modo cibus & potus sese habeat, qui caussæ aduersetur, cor verò roboret. Si caussa sit frigida, flatus crassi, materia melancholica, cibo attenuante, & calefaciente opus est, & propterea cibi condiantur aromatibus, & aliis cordialibus calidis. Vinum sit tenue, odoratum, & ad dulcedinem vergens, vel cereuisia clara & defecata, qui potus herbis & aromatibus conuenientibus condiri possunt. In caussa calida cibi condiantur acetosis cordialibus, vt succo citri, limonum, arantiorum, granatorum, acetosæ, ribes.

Potus sit aqua hordei cum succis iisdem & eorum syrupis, aut cereuisia tenuis. In spirituum defectu nihil vtilius vino odorato, quod subitò spiritus reficit. Animi & corporis motus nimij, viglliæ, exercitia nimia, Venus præcipuè, ira, tristitia, aliæque animi perturbationes vitentur.

CAPVT V.

De virium imbecillitate.

Virium imbecillitas.

VT in palpitatione cordis eius pulsatio deprauatur: ita quandóque accidit, vt eodem modo eius & arteriarum motus imminuatur: quod malum vulgò virium imbe

imbecillitas; Germanis *Schvvachheit*, appellatur. Etsi enim virium nomine etiam aliæ functiones intelligantur: tamen præcipuè vitales actiones per eas accipiuntur; & propterea hoc loco de ea agere placet. Itaque virium defectus & imbecillitas dicitur, cùm vires vitales atque cordis & arteriarum præcipuè læduntur. Adest quidem & tum motus impotentia, sed differt ea ab ea motus impotentia, quæ, *libr. 1. part. 2. cap. 26.* fuit explicata, quod illa, viribus, & actionibus cordis saluis, neruoso genere in primis affecto, accidit; hæc verò potissimum corde læso & spiritibus deficientibus ortum habet, vnde labes illa etiam animali facultati communicatur, dum spiritus vitales, animalium materia, non sufficienter generantur, nec calidum natiuum omnium partium influente calore, & spirituum vitalium influxu satis fouetur. Hinc in hac virium imbecillitate vniuersum corpus actiones suas difficulter perficit, & ægrè etiam mouetur, partibus non resolutis, vt in motus impotentia, sed languidis, & conquassatis. Arteriarum quoque modus, seu pulsatio tunc etiam imminuitur, nec eæ, vt solent, & debent dilatantur, fitq; pulsus, vel paruus, vel languidus, vel tardus, vel rarus, vel intermittens, vel obscurus, aut miurus, aut formicans, aut vermiculans, prout imbecillitas hæc maior, vel minor est. Eodem modo, vt arteriarum motus, ita & cordis motus sese habet. Estque hæc virium imbecillitas maxima paulò ante mortem in agone dicto.

Caussæ.

Caussæ. Imbecillitas autem hæc ortum habet à spirituum & calidi innati, seu substantiæ spirituosæ, à quo vita & robur partium dependet, defectu. Spiritus autem hîc insitus cùm foueatur à spiritu vitali, in sinistro cordis ventriculo genito, & per arterias in vniuersum corpus diffuso, qui inde influens spiritus dicitur; si primò spiritus ille vitalis non satis copiosè, & rectè à corde in partes omnes influat, insitum etiam, atque hinc omnes totius corporis vires debilitari necesse est. Qua ratione autem [& quibus de caussis spiritus vitales deficere possint, *capite sequenti* dicetur; scilicet, quod vel non generantur, vel quod generati dissipantur, aut suffocantur. Quæ caussæ omnes etiam hîc

hîc locum habere possunt, nisi quod in lypothymia & syncope spiritus vitales penè toti & subitò deficiunt; in virium verò imbecillitate pauciores, quàm debebant, partibus communicantur.

Deinde cùm spiritus insitus non solùm influente foueri debeat, sed etiam humido primigenio, quod appellatur, cui insideat, tanquam pabulo indigeat, si humidum istud deficiat & imminuatur, etiam spiritum insitum debilitari, & vires labefactari necesse est.

Tertiò si etiam ipsa spirituosa partium substantia, seu spiritus insitus, vel calor innatus dictus imminuitur in toto, virium in toto corpore imbecillitas sequitur. Accidit autem hoc ab iisdem caussis, quæ spiritum influentem dissipare, vel suffocare possunt, quæ *capite sequenti* proponentur. Fit nimirum cùm humidi primigenij, tum caloris insiti, seu, vt vtrúmque vno nomine complectamur, calidi insiti imminutio à nimia Venere, sanguinis, & aliis euacuationibus, quæ spiritus dissipant, dolore nimio; animi affectibus, & præcipuè timore & mœstitia diuturna; morbis acutis, & longis, in primis febribus, quæ & cordis & omnium corporis partium humidum primigenium exhauriunt, & calidum natiuum dissipant; calore, & æstu externo; labore & exercitio nimio; frigore nimio, vt & otio, quo calor natiuus quasi suffocatur & torpidus redditur; humoribus vitiosis, qui per totum corpus diffunduntur, & calidum natiuum opprimunt, vnde insolita virium debilitas imminentium morborum signum esse solet; venenis tandem & venenatis qualitatibus, quæ cordi & calido natiuo tota substantia aduersa sunt.

Signa Diagnostica.

Ipsum malum per se patet, ægríque de virium omnium debilitate conqueruntur. Caussæ verò ex iis quæ præcesserunt, vel adsunt, cognoscuntur, & *cap. seq.* etiam explicabuntur. *Signa.*

Prognosticum.

Quid autem periculi portendat, id omne ex caussarum grauitate, vel leuitate æstimandum. Prout enim caussa, quæ virium debilitatem inducit, grauior, vel leuior est: ita etiam *Prognosticum.*

etiam virium imbecillitas plus vel minus periculi portendit.

Indicationes.

Indicationes. Curatio in duobus consistit, primò vt caussæ, si adhuc adsint, tollantur, nimirum si euacuatio aliqua nimia sit, supprimatur; si à dolore spiritus dissipentur, vt is leniatur, & mitigetur; si ab animi affectu nimio, vt ei modus adhibeatur; si morbus vel febris adsit, curetur; si immineat, humores vitiosi expurgentur; si ex otio calor torpeat, corpus exerceatur; si à qualitate maligna calor destruatur, ea expugnetur: Secundò vt calidum insitum & spiritus vitales influentes conseruentur.

Curatio.

Curatio. Qua ratione autem caussæ istæ tollendæ sint, aliunde & ex sequenti quoque capite patet. Quapropter saltem hic, qua ratione calidum insitum & spiritus influentes conseruari, instaurari & augeri possint, dicemus: etsi etiam suprà, *de intemperiebus & morbis cordis*, hac de re dictum sit, quod ibi videri, & huc transferri potest. In medicamentis tamen exhibendis ad caussas simul respiciendum, ne dum spiritus reficere volumus, caussam augeamus. Ideóque in imbecillitate virium à febre acuta, vel hectica calefacientia, & exsiccantia non conueniunt, sed temperata exhibenda.

Vtilia autem hîc sunt in primis medicamenta cordialia supra proposita, è quibus pro caussæ ratione conuenientia eligantur. Ideóque hîc composita quædam saltem proponemus; è quibus cuilibet morbo commoda eligi poterunt. In primis verò gratum odorem spirantia spiritus reficiunt, ac roborant; atque hinc vinum odore plenum spiritus valdè recreat; præcipuè si aliorum odoratorum vi imprægnetur, qualia sunt *moschus, ambra, cinamomum, caryophylli, macis, crocus, zedoaria, cortices citri, lignum aloës, santalum, styrax, ladanum, rosæ, violæ, lauendula, rosmarinus, spica nardi, melissa, ruta, saluia, &c.* Vtile etiam est acetum, præcipuè ex maluatico, & in primis rosis, fl. lilior. conuallium, ruta, pulegio, succo rubi Idæi imprægnatum.

Odorata spiritus reficiunt.

Aqua

Aqua odorifera cordialis, pro naturis calidioribus.

℞. *Caponem*, abſcinde caput & pedes, exenteretur, ac pinguedo remoueatur. Incidatur minutim & affundatur *Aq. bugloſſæ, cortic. citri, borrag. cichorij, acetoſæ, roſar.* an. *canth.* ſ. *flor. ſtœchad. Arabic. chamæmel. Romani, borrag. bugloſſæ*, an. M. j. *ſpec. aromat. roſati, diatrionſantal. cinamom. acutiſſ.* an. ℥. ß. *ſantali citrini odoriferi*, ℥. j. *pomor. citri recent.* N. iv. — *Aqua cordialis, pro calidis.*

Incidantur incidenda minutim, fiátque deſtillatio ſecundùm artem: Datur ad placitum ſumentis ab *vncia ſemis ad vnciam vnam.*

Aquam inſtaurans dicta.

℞. *Iuris capi & cordis bouis vel cerui ſimul perfectè cocti*, menſ. j. *vini maluatici*, *pomum arantium vel limonium*, *vel aliud, vt dictum, diſſectum in partes vnum vel duo*, *rad. galangæ, fol. meliſſæ*, an. ℥. j. *cinamomi*, ℥. ß. *caryophill.* ʒ. ij. *ſem. coriandri, ocymi, flor. roſar. rubr. ſcabioſæ, bugloſſ. vtriuſque* an. ʒ. j. *croci* ℈. j. *raſuræ C. C. eboris* an. ʒ. j. — *Aqua inſtaurans.*

Miſce; eliciatur aqua.

Quæ per ſe datur, vel cæteris commixta.

Aqua odorifera pretioſa.

℞. *Flor. lilior. conuall.* M. ij. *roſar. rubr. opt.* M. vj. *lauendulæ*, M. j. *borrag. bugloſſ.* an. M. ij. *fol. ſaluiæ, maioranæ, hyſſopi, roriſmarini*, an. M. iij. *meliſſæ, menthæ criſpæ*, an. M. j. *cinamom. acutiſſ. cubebar. ſtyrac. calamitæ*, an. ℥. j. *macis, piperis long. cardamomi minor. nuc. moſch. caryophyll.* an. ℥. ß. — *Aqua odorifera pretioſa.*

Tuſis & inciſis minutim, ac repoſitis in cantharum magnum, affunde *vini maluatici* & *aq. roſar. opt. ana canth.* ij. digerantur ad triduum, quotidiè ter agitando: dehinc fiat deſtillatio igne lentiſſ. & in capitello vel roſtro ponatur *ambr. moſchi* ana ʒ. ß. cum ſyndone rubr. detur imbecillo vel natura vel vi morbi cochleare vnum ſæpè, & humectentur in hoc deſtillato lintea pura, quæ admoueantur cordi, temporibus, pulſibus ac naribus.

Aqua vitæ odorifera pro naturis frigidioribus & adultis.

℞. *Spiritus vini rectificati* ℔. ij. *croci, caryophyll. granor. paradiſi, nuc. moſch. macis, cinam. maſtiches, cardamom. zedoariæ, cubeb. roſar. rubr.* an. ʒ. j. — *Aqua odorifer pretioſa*

Puluerisentur crasso modo, fiátque infusio ad octiduum, dehinc fiat colatura citra expressionem, & adde *mivæ cydonior.* ℥. vj. Misce, datur pro vice cochleare vnum: roborat stomachum, epar, splenem, & cor, renibus etiam in expellenda serositate vires addit: potest mane, ac serò sumi ante somnum.

Alia aliqua odorifera.

℞. *Flor. rosar. opt. recent.* ℥. vj. *spicæ nardi vulgar. rec. herb. rorismar. maioran.* an. ℥. j. *basilici, thymi, satureiæ*, an. ℥. ß. *cortic. citri recent.* ℥. ij. *ligni aloës odoriferi, cinam elect.* an. ℥. j. *cariophyll.* ℥. ß. *rad. ireos Florent.* ʒ. vj. *storac. calam. asæ. dulcis*, an. ℥. ß. *vini maluatici, aquæ rosar.* ana. ℔. iv. *lauendul. meliss.* an. ℔. j.

Viridia incidantur, arida verò in puluerem redigantur, Solique exponantur per 7. vel 9. dies: Deinde destillentur lento igne in vase duplici. Præparanda est hæc aqua tempore æstiuo: datur intra corpus ℥. ß., extra eâ pulsus & nares humectentur: potest etiam manibus irrorandis ac lauandis adhiberi.

Iulebi & potiones.

℞. *Confect. Alkermes*, ℈. j. *pulu. diamarg. frig.* ʒ. ß. *syr. de acetos. citri*, ℥. ß. *de papauere*, ʒ. iij. Cum *aq. rosar. bugloss. & cinamomi*, Fiat potio.

Hæc & in doloribus hominem prosternentibus vtilis, auctâ præsertim *syr. papauerini quantitate.*

Alia, quæ & in veneno sumpto conueniet.

℞. *Confect. de hyacinth.* ʒ. ß. *Syr. acetos. citri*, ℥. j. *aqu. scabios. meliss.* an. q. s. Fiat potio.

Rotulæ Manus Christi & diamargariti frigidi sint in frequenti vsu, vel rotulæ & morsuli suprà, *partis huius cap. 2.* propositi. Vel paretur talis mistura.

℞. *Pulu. sacch. optim. q. v.*

Humectetur probè cum *aqua cinamomi optima*, quo nonnihil fluidum reddatur saccharum, cui adde *aliquot guttas spiritus vitrioli* pro acetositate manifesta; vlterius admisce *ol. cinamomi, gut.* iiij. *caryophyllorum, gut.* ij. *macis, nucis mosch. destillat. anisi*, an. gut. iij.

Probè

Probè inuicem miſcendo detur cum cochleari argenteo ad placitum.

Electuarium confortans.

℞. *Conſ. roſar. rubr. borrag. bugloſſ. tunicis, meliſſæ,* an. ℥. j. *ſpec. elect. reſumptiui,* ℥. ß. *cortic. citri condit.* ʒ. vj. *rad. condit. eryngij, ſatyrij,* an. ℥. ß. *confect. alkermes,* ʒ. ij. *ſpir. roſar. eſſentiæ citri,* an. ʒ. ß. *ol. cinamom.* gutt. vj. Cum *ſyr. fl. borrag.* Fiat elect.

Externa quoque antea propoſita pulſibus, cordi & naribus applicentur.

Diæta.

Æger nutriatur alimentis, quæ bonum & multum ſuccum præbent, ac facilè concoquuntur; eáque in quantitate parua, ſed ſæpè exhibeantur, potiſſimùm ſenibus, & qui è morbo conualeſcunt, aut ex magnis euacuationibus vires perdiderunt. Et ſi vis coquendi ſit debilior, vt craſſiores cibos concoquere non poſſit, dentur iura inſtaurantia in Inſtitut, *lib. 5. part. 3. ſect. 3. cap. 2. propoſit a.* Præcipuè vinum odoratum, quale eſt Rhenanum & Necaricum, & panis albi mica eo madida vires valdè inſtaurat, cui pro morbo exigente ſuccus citri, vel granatorum, vel ſimile quid addi poteſt.

CAPVT VI.

De lipothymia & ſyncope.

Vandóque verò accidit, vt arteriarum motus ferè tollatur: Quod malùm, prout varios gradus minoris & maioris ratione differentes habet, ita etiam variis nominibus exprimitur. *Lipothymia & ſyncope.*

Ἔκλυσις leue eſt animi deliquium, λειποθυμία & λειποψυχία & ἀποψυχία grauius; συγκοπὴ grauiſſimum. Quæ ſi eò vſque deueniat, vt in toto corpore pulſatio aboleatur, ἀσφυξία nominatur, quæ proximus ad mortem gradus eſt. Differre autem ἔκλυσιν à λειποθυμία vel λειποψυχία, patet eo, quod Hippocrates, 7. *aphoriſm.* 8. ſcribit: *A tuberculi* *Ἔκλυσις à λειποθυμία & λειποψυχία differt.*

introrsum eruptione ἔκλυσις καὶ λειποψυχία oritur. Et Ægineta, *lib.3.cap.34.* inter syncopes signa ἔκλυσιν & λειποψυχίαν nominat. Apud Hippocratem quidem & antiquos Græcos vox συγκοπὴ vsitata non fuit, qui affectum hunc λειποθυμίαν & λειποψυχίαν & ἀσφυξίαν appellârunt: Paulò tamen ante Galeni tempora hæc vox inuenta, & in specie tribuitur grauiori malo, quam est λειποθυμία & λειποψυχία. Hæc enim inter has voces genuina est differentia. Nam, vt docet Galenus, *ad Glauc.lib. cap.14.* λειποθυμία est syncope imperfecta, & præterea syncopen semper præcedit, atq; in λειποθυμία sensus nondum planè aboletur; & in ipso paroxysmo ægri vident, audiunt & intelligunt, quæ audiunt, licèt non possint nutu aut signo demonstrare cogitationes. Præterea, vt Aëtius, *tetrab. 2. serm.2. cap. 3.* docet, in λειποθυμία ægri non sudant, in syncope verò sudationes accidunt, quæ ideò etiam syncopticæ dicuntur. Cùm enim in syncope vires magnoperè prosternantur, & calor ad interiora refugiat; humidum partium solidarum rectore destitutum ad exteriora defluit. Ac frigidi sunt ij sudores, quia calor naturalis regens partes solidas in syncope vel extinguitur, vel extinctioni proximus est; quod à partibus illis profluit. In lipothymia verò sudores non exeunt; quia vires in hac non ita collabuntur. Quidam tamen hanc Aëtij sententiam & differentiam non simpliciter admittunt, putántque, etiam in lipothymia aliquando aliquem sudorem accidere posse, & in syncope corpus ita dispositum esse posse, vt vix aliquis sudor erumpat.

Syncopes vox Hippocrati non in vsu fuit.

Sunt quidem nonnulli, qui lipothymiam & syncopen non solùm maioris & minoris ratione discrepare putant, & longè maiorem esse differentiam existimat Mercatus, atque lipothymiam esse affectum cerebri, & in ea solùm & primariò cerebrum offendi, seu esse casum subitum animalis potentiæ, qui fiat retrocedentibus spiritibus animalibus ad cerebrum ipsum, quo accidat, vt instrumenta sensuum & motus spiritibus destituantur, atque ita actiones suas exequi non possint. Syncopen verò esse proprium cordis affectum, & in eo cor primum pati, & hinc ob dependentiam, quã cum corde habent, aliàs actiones omnes lædi.

Lipothymia & syncope an solùm gradibus differũt.

lædi. Verùm falsa & tanto viro indigna est hæc opinio, & in lipothymia non tàm spiritus animales, quàm vitales læduntur, id quod symptomata, quæ in lipothymia adsunt, & caussæ, quæ eam excitant, ac cor, non cerebrum afficiunt, solúmque à caussis syncopes magnitudine differunt, satis docent. Ideóque in omni lipothymia pulsus (quanquam Mercatus sine ratione contra experientiam id negat) aliquo modo læditur, nec planè saluus est. Quod verò simul facultas animalis afficitur, ideò fit, quia spiritus animales salui esse non possunt, si vitales rectè sese non habent, cùm illi ex his generentur. Quapropter lipothymia non cerebri, sed cordis affectus est, in quo sensus & motus ideò læduntur, quod spiritus vitales cerebro non communicantur.

Cælius Aurelianus & Aretæus, *in inscriptione cap. 3. lib. 2. de morbis acutis*, cardiacam in genere appellat. Quia tamen καρδία non solùm cor, sed & orificium ventriculi significat, in specie nonnulli eam syncopen, quæ oris ventriculi consensu fit, cardiacam appellant. Alij verò & magis propriè eam syncopen simpliciter cardiacam vocari debere censent, quæ primario cordis affectu fit, eam verò, quæ ex oris ventriculi fit consensu, stomachicam esse nominandam, vt docet Galenus, *5. de loc. affect. cap. 2. 12. meth. med. c. 5. 3. de victus ratione in acutis text. 59.*

Definitio.

Est ergo animi deliquium, vt Galenus, *12. meth. med. cap. 5.* definit, præceps virium lapsus, id est, subita actionum vitalium & consequenter animalium imminutio, sicut syncope penè earum abolitio, ob spirituûm vitalium vitium, & denegatum in alias partes influxum. *Definitio.*

Caussæ.

Itaque pars primariò affecta est Cor. Caussa proxima est spirituum vitalium, sine quibus cor, nec vlla alia pars in corpore suas actiones edere potest, subitus defectus; id quod subita huius mali inuasio satis testatur. Spiritus autem vitales ad alias partes non influunt, vel quia non generantur, vel quia generati dissipantur & dissoluuntur, aut suffocantur. Non generantur, vel defectu materiæ, *Caussæ.*

vel generatrice eorum facultate ſeſe non rectè habente. Deficit materia in nimia ſanguinis euacuatione. Quanquam & tum ſpiritus ſimul diſſipentur. Quò etiam facere poteſt calor intenſus & perſeuerans, qui non ſolùm ſpiritus diſſipat, ſed & eorum materiam abſumere poteſt. Spiritus enim vitales ex tenuiſſima ſanguinis parte generantur, quæ à calore magno & diuturno abſumitur, ídque in iis faciliùs accidit, qui humores tenues, & corpus ad διαφόρησιν aptum habent; de quo Galenus, 12. *meth. med. c.* 6. Facultatis autem generatricis cauſſa ſpiritus non generantur, cum ipſa cordis ſubſtantia, quæ ſpiritus generat, ſeſe rectè non habet; quod fit in morbis, qui temperiem cordis valdè immutant, calidúmque eius natiuum abſumunt, quales ſunt febres ſyncopticæ, malignæ, peſtilentes, colliquantes, hecticæ, μαρασμώδεις, item morbi compoſitionis, & ſolutæ vnitatis, qui ſi ſint paulò grauiores, à syncope ad vitam nullus datur regreſſus, ſed hominem jugulat.

Spiritus verò generati abſumuntur & diſſipantur ac corrumpuntur variis de cauſſis. Primò ſpiritus corrumpũtur, aut certè inſigniter mutantur & afficiuntur à maligna ac venenata cordis ac ſpiritibus vitalibus peculiariter aduerſa materia, ſiue illa in corpore generetur, id quod accidit in febribus malignis, aut cum vermes in aliquo loco ſtabulantur, vel ſanguis menſtruus, aut alius humor corruptus alicubi in corpore deliteſcens putres ac malignos vapores ad cor mittit; ſiue extra aduẽniat, id quod fit, cum aër malignus & venenatus, vel venenum admotum, vel morſu aut ictu animalium venenatorũ corpori communicatur. Quò pertinent & peculiares antipathiæ, cum quidam rerum aliis non ingratarum odorem, conſpectum, vel præſentiam ferre non poſſunt, ſed ea de cauſſa animo deficiunt. Deinde à corde auertũtur, reſoluuntur & diſſipãtur ſpiritus vitales variis de cauſſis. Nimirum calor inſignis ſpiritus ad exteriora euocat & diſſipat. Quò pertinent febres ardentes, æſtus aëris, balnei, corporis motus nimius, perturbationes animi nimiæ, ira, περιχάρεια ſeu effuſum gaudium, quo alios ſyncope correptos, alios mortuos eſſe legimus, vigiliæ, fames & inedia diuturna, Venus nimia,

mia, dolores vehementes, colici, oculorum, dentium, oris, ventriculi & aliarum partium, in primis earum, quæ magnum cum corde consensum habent, euacuationes nimiæ, vel sanguinis per nares, vterum, hæmorrhoïdes, vulnus, phlebotomiam, vel humorum excrementitiorum, per vomitum, aluum, vrinam, sudores; quæ excretiones, in primis si cum dolore coniungantur, id quod fit in dyssenteria, vires valde prosternunt; aut si abscessus subitò rumpatur, de quo Hippocrat. 3.*aph*.8.*à tuberculi intus ruptione exsolutio, vomitus & animi deliquium accidit*, aut si hydropicorum aquæ, aut empyicorũ pus subitò euacuatur. Et vt spiritus faciliùs dissipentur, facit corporum & humorum natura in iis, qui tenues succos habent, vt faciliùs exhalent, & διαφόρησιν, patiantur, de quibus Galenus, 12.*meth.med.c*.16.

Tertiò suffocantur & obruuntur spiritus vitales, vel cum spiritus & sanguis subitò ad cor confluit, quod fit in febre syncopali, ex humore crudo cum oris ventriculi offensione, de quo Galen. 12.*meth.med.c*.3. & consternatione nimia & repentina, quàm Græci ἔκλυσιν, nominant, Galen. 12.*meth. med.c*.5. vel cum vapores crassi à ventre inferiore attolluntur, & humores crassi ac frigidi arterias replent, vt spiritus liberè moueri non possint, vel cum circa cor & membra vicina copiosè fulgines cumulantur, & læsa respiratione non expelluntur.

Hisce caussis hactenus enumeratis addit adhuc aliam Carolus Piso, *de morbis ab illuuie serosa cap. de morbis thoracis*, statuítque, etsi caussæ hactenus enumeratæ omnes absint, tamen accidere posse syncopen, quæ hominem in momento ferè jugulet, ab interceptione seu obstructione nerui sexti paris cordi implantati, ab humore seroso è cerebro repentè in eum defluente. Docet enim cor accepto à cerebro motus principio moueri, ideóque si ætate florente vel consistente & in corporibus calidis & humidis & ἀσαρκοις serosa in capite colluuies abundet, & in principiũ neruorũ irruat, ac vel guttula saltem eius in neruum cordi insertũ aberret, spiritu animali non denegato, cordis motũ subitò intercipi, hominémque inopinatò mori. Quod ante ipsum etiam docuit Piccolomineus, qui statuit, neruulos

illos exiles, qui à sexta coniugatione cordi inseruntur, ei vim motoriam præter sensum tribuere.

Verùm in hac opinione illud magnum paradoxum est, motum cordis pendere à facultate animali, & non sui generis ac peculiarem esse, qui vitalis dicitur. Et si ab hoc neruulo obstructo fieret non solùm syncope, sed & mors accidere idem deberet, vbi in apoplexia totum neruorum principium affectum. At videmus in Apoplecticis nihilominus cor moueri & pulsum durare. Et experientia etiam se didicisse scribit Spigelius, falsam esse Piccolominei sententiam, cùm plurium animalium corda exempta è corpore abscisso penitus neruo aliquandiu mota fuisse obseruarit. Ideóque cuilibet perpendendum relinquo, annon illi, quorum, vt syncope subitò extinctorum, allegat historias Carolus Piso, apoplexiâ forti exstincti fuerint; & memini aliquos iis similes, quos Piso describit, habitu scilicet corporis carnoso, ætate consistente, subitò concidisse, & nullum verbum protulisse, ac post horas non multas mortuos fuisse, qui tamen reuera fuerunt apoplectici, cùm motus cordis & pulsus in iis permanserit aliquandiu, facultatis verò animalis affectæ signa euidentia adfuerint.

Differentiæ.

Differentia. Differentia illa, quæ secundùm maius & minus est, non ita magni momenti est; cùm curationem non ita variet. Magis illa attendenda, quæ à caussarum diuersitate sumitur, & quod alia sit per primarium cordis affectum, alia per consensum vteri & lienis. Nimirùm quinque, quæ curationem variant, differentiæ sunt attendendæ, quarum tamen singulæ rursus aliquas particulares differentias habent.

Prima est, cùm materia spiritibus generandis subtrahitur quocunque modo; quod præcipuè accidit in corpore raro, & quod humores tenues habet, qui facilè dissoluuntur.

Secunda, cùm ob morbum aliquem cordis œconomia eius & spirituum generatio læditur.

Tertia, cùm maligna & venenata materia spiritus corrumpit,

rumpit,vel insigniter mutat, seu in corpore genita, in febribus malignis, seu extra communicata, quò pertinet & opiatorum vsus.

Quarta, cùm spiritus dissipantur & absumuntur à calore nimio, motu corporis & animi,vigiliis,inedia & euacuationibus immodicis, abscessuum eruptione, & aquarum sub cute euacuatione confertim facta, doloribus.

Quinta cùm suffocantur spiritus,vel ab humore crudo in febri syncopali, aut animi consternatione,aut à vaporibus, seu intra genitis, seu extra communicatis.

Signa Diagnostica.

In lipothymia, quæ syncopen antecedit, pulsus est *Signa.* languidus, paruus, inæqualis; facies pallore suffunditur, ex recursu spirituum & sanguinis ad interiora: qua de caussa & extrema frigent, oculis tenebræ suffunduntur, aut viride, vel flauum quid iis obseruari videtur. Sudor sæpè diaphoreticus apparet, præcipuè circa frontem; quoniam partes calore destitutæ humiditatem continere nequeunt,& cerebrum aliqua ea parte compatitur:frigidúsq; erumpit; quia per cutim ob reuocationem caloris ad interna refrigeratam transit. Quæ signa omnia diligenter attendenda sunt; cùm vtilissimum sit, imò summè necessarium, imminentem syncopen præuidere, vt quantum fieri potest, præcaueri possit. Nam sicut Menon, filius Zoar, ait, vt refert Rabbi Moses,6. *aphor.* qni syncopen non præuidit, aut præuisam annunciauerit, hominis mortui homicida est.

In syncope verò symptomata hæc omnia vehementiora sunt, pulsus quo ad sensum cessat, mentis actiones,& motus sensûsque corporis, ac vox quoque perit.

Quod ad signa caussarum, humorum tenuitas, & corporis constitutio ad διαφόρησιν apta suis signis cognoscitur; & tales præcipuè syncope corripiuntur, si febris accedat, vel ambientis æstus, atque in his celeriter facies Hipp.apparet, vt docet Galenus, 12. *meth. med.c.* 6. Humores maligni in corpore geniti, aut venena extrà quocunque modo communicata è suis signis patent. Caussæ resoluentes à suffocantibus non ita difficulter discerni possunt. Si enim

corpus extenuatum sit, & caussæ etiam spiritus dissipantes præcesserint, ex spirituum resolutione, & dissipatione malum ortum esse indicatur. Si verò cohibita sit aliqua euacuatio, homo plus iusto edat aut bibat, frigidorum, ac crudorum humorum signa adsint, aut phlegmone vel obstructio, vel dolor circa cor adsit, aut μετάστασις, materiæ subita ad partes illas facta sit, aut repentino timore aut terrore homo consternatus sit, suffocari spiritus argumento est.

Ex cuius autem partis vitio cor afficiatur, ex cuiúsque propriis accidentibus, quæ syncopen necessariò antecedunt, cognoscitur. Ex vtero v. g. si syncope prodeat, vteri affecti signa sunt. Ex affecto ventriculo si proueniat, præcesserunt oris ventriculi dolor & morsus, & nausea, vomitus, & eius generis signa alia. Et quidem si ob flauam bilem os ventriculi molestantem accidat, cognoscitur ex maiore oris ventriculi dolore, ex vellicatione, anxietate, oris amarore, siccitate & siti. Idem de aliis partibus esto iudicium.

Si vero nullum alicuius partis affectæ est indicium, nullúsque alius affectus, nec febris, nec inflammatio, nec alicuius partis affectæ signa adsunt; ex primario cordis affectu lipothymiam prouenire indicio est.

Quid autem mali cor patiatur, cognoscitur ex ægri facie, modo, quo in syncopen incidit, & ex his, quæ præcesserunt. Ex spirituum corruptione, aut venenatâ aut maligna alteratione si fit syncope, liuida & valdè frigida apparent extrema, facies pallida & plumbea est, nec tamen collapsa, respiratio non ita est immutata, licèt sit frigida, cessit subitus ægri lapsus, & si venenũ sumserit, vel ab animali venenato morsus vel ictus sit æger, nec id latere potest.

Ex spirituum dissipatione syncopê prouenire, vt dictum, cognoscitur ex iis, quæ præcesserunt, labore & exercitio nimio dolore, vehemente, vigiliis, & similibus caussis.

Ex spirituum suffocatione fieri cognoscitur si caussæ istæ non præcesserunt, æger plurimis & crassis humoribus abundet, adsit ventriculi anxietas, & nausea, cum præcordiorum tensione ac dolore.

Ex quibus omnibus syncopen à cognatis affectibus discernere facile est. Distinguitur syncope ab epilepsia, quod licèt interdum animi deliquium, aut potius quædam animi seu sensuum perturbatio epilepsiam præcedere soleat, nulla tamen adest in syncope conuulsio, sicut in epilepsia. Ab apoplexia verò differt, quod in apoplexia pulsus insigniter non mutatur, nisi morte instante. Ab vteri strangulatu, quod in ea aufertur respiratio, sed non pulsus, cùm contra in syncope pulsus ad sensum penitus auferatur, respirationis autem difficultas tanta non adsit. Interdum tamen cum suffocatione vteri syncope coniungitur, atq; tum pulsus interdum non percipitur. *Syncopes à cognatis affectibus differentia.*

Prognostica.

1. Qui sæpè & sine manifesta caussa animo linquuntur, ij repentè moriuntur. Hipp. 2. *aph*. 41. *Prognostica.*

2. Omnis syncope mala; sed pessima, quæ fit in corpore debili, quæ vetusta, qnæ confirmata. Cognoscitur autem syncopen esse confirmatam & consummatam, quod color faciei viridis apparet, & collum, vt in strangulatis inuertitur. Auicenn. 3. *canon. sen.* 11. *tract*. 2. *c*. 6.

3. Syncope, à qua homo non restituitur, post irrorationem faciei cum aqua rosarum, Post vini exhibitionem, post ptarmica etiam, lethalis est.

4. Cor primariâ affectione laborans auxilium non admittit, puta phlegmone, erysip. dyscrasia vehementi, per febres acutissimas, vulnera præsertim sinistri ventriculi. Per consensum verò affectum à cerebro, epate, ore ventriculi, à subita & vehementi animi perturbatione, curationem recipit, nisi vires planè deiectæ sint. Paul. Ægin. *lib*. 3. *c*. 34.

5. Syncope ex cordis intemperie simplici mitior est, quàm quæ ex instrumentariis eius morbis, aut soluta vnitate oritur. Simplex etiam spirituum animalium alteratio minus offendit, quàm eorumdem suffocatio aut resolutio, & euacuatio.

6. Syncope, quæ fit ab intemperie cordis frigida vehementi, ægerrimè curatur. Nam à nulla alia corporis parte calor naturalis cordi communicatur, sicut cor, quod est caloris principium, calorem aliis communicat.

7. Qui ob magnam humorum crudorum copiam febricitan

citantes in syncopen incidunt, si ventriculus & epar in his inflammatum fuerit, desperata salus est. Similiter qui ob humores tenues omninò concidunt per febres, & ventriculum aut epar inflammatum habent, viribúsque languent, in his celeriter lethalis constitutio in facie apparet. Galenus, 12. *meth. med. c.* 3. & 6.

8. Non statim salus promittenda, cùm quis à syncope sibi redditur. Nàm si pulsus non redit, nec calor viuidus, & æger frigidus semper manet; mox in syncopen relabitur.

9. Syncope, quæ ex immodicis euacuationibus, timore, tristitia, aut alia euidenti caussa prouenit, minus periculosa est, quàm quæ ab interna orta est.

Indicationes & Curatio.

Indicationes & curatio. Curatio autem syncopes in duo tempora diuiditur, vnū paroxysmi, alterū intermissionis. In paroxysmo vt æger excitetur & reuiuiscat quasi, primò spiritus cōseruandi, fouendi & instaurandi sunt; secundò facultas animalis atque vitalis excitanda; tertiò caussæ, quæ spiritus lædunt, tollendæ sunt, pro quarum diuersitate diuersa præsidia requiruntur. Si spiritus non generentur ob nutrimenti defectum, corpus quamprimum nutrimento reficiendum: si non generentur ob cordis aliquem morbum, ei quantùm possibile; occurrendum: si spiritus corrumpantur, vel caussa maligna alterentur, illæ caussæ per contraria tollendæ: si dissipentur, & resoluantur, non solùm per odoramenta & alimenta spiritus instaurandi & fouendi, sed & caussæ illæ, quæ spiritus resoluunt, tollendæ, pori corporis ne nimia fiat resolutio, claudendi, euacuationes immodicæ sistendæ, dolores leniendi, & reliquis etiam caussis occurrendum: si à spirituum suffocatione fiat syncope materia ad cor affluens reuellenda; si copiosa sit, euacuanda; si cruda, & crassa, alteranda.

Primum ergo quod attinet, spiritus conseruentur, roborentur, foueantur, & ad naturalem statum reducantur cum internis, tum externis auxiliis. Nimirum aqua rosacea, vinum, acetum, aqua cinamomi, carfunculi, moschus, ambra & similia alia cordialia admouenda, iisque facies irroranda & tempora illinenda. In paroxysmo tamen obseruandum

ſeruandum, 1. vt in morbis calidis frigida vſurpentur roſæ, & earum aqua, violæ, flores citri, ſantalum, acetum. In frigidis autem morbis calida. Licèt tamen in frigidis aliquid de calidis admiſcere ob ſpiritus ſubitò reficiendos. 2. In fœminis odoramenta ſuauia naribus non admoueantur, ſed potius graueolentia, vt caſtoreum, ruta, ne vteri ſuffocatio concitetur, atque ita periculoſius malum reddatur. Cordis quoque regioni epithemata, fomenta, ſacculi, inunctiones ex cordialibus, theriaca, Mithridatio, oleo citri, ſpiritu aliquo, vel aqua cordiali admouenda. Atque hîc etiam valdè vtilis eſt meliſſa vino odorato, vel maluatico conſperſa, & in latere calente calefacta, atque cordis regioni impoſita. Exhibendum ſimul vinum generoſum vetus, aut panis eo madidus. Vix enim aliquid magis & citius vires, quàm vinum reficit. Quanquam verè aliàs & extra paroxyſmum iis, qui inflammatione viſcerum aliqua laborant, aut capite dolent, vel ſimili malo infeſtantur, vinum non conueniat: tamen in ipſa ſyncope, in qua vniuerſum corpus refrigeratur, plus vrgent ſpiritus reficiendi, quàm illæ cauſſæ prohibere poſſint. De delectu autem vini in ſyncope videatur Galenus, 12. *meth. med. c.* 4. Si verò ſit cauſſa frigida, non ſolùm vinum conuenit, ſed & moſchus, ambra & aromata, confectio Alkermes, ſyrupus de corticibus citri, confectio diambræ, diamoſchi vſurpari poteſt, & in primis ad ſpiritus ſubitò reficiendos plurimum poſſunt aquæ & ſpiritus cordiales paſſim deſcripti, quales etiam ſuprà, *& cap. præced.* fuerunt propoſitæ. Inter eas autem facilè primum locum obtinet aqua vitæ alba Dreſdenſis, quæ quia nimis operoſa viſa fuit, ad iſtum modum à D. Andrea Donrero correcta, & contracta eſt. *Aqua vitæ alba Dreſdenſis.*

♃ *Spirituum bonorum ſeqq. lento igne ſeorſim paratorum ex vino. Spirit. vini moſchatellini, Maluatici, rub. maturi & veteris*, an. Canth. vj. *beton. meliſſ. roriſmar. veron. card. bened. menth. criſp. abſinth. vulg. hyſſopi, ſaluiæ minor. artemiſiæ rub. è ligno tamariſci, è ceraſis, fruct. prunor. ſylueſtr. vuarùm paſſarum, flor. ſambuci, è baccis iuniperi, cortic. aurant. citri*, an. Canth. iij. *euphraſiæ, ſcolop. rut.* an. Canth. j.

Hiſce

Hiſce ſpiritibus commiſtis adde *radic. enulæ, pimpinell. polypody*, an. ℥. iv. *meu, valerianæ*, an. ℥. j. ß. *fol. ſaluiæ min.* ℥. j. *ſcolopendr. menth. criſp. pulegij, matricariæ*, an. ʒ. vj. *nuc. perſic. ſ. a. præp.* ℥. ij.

Relinque in infuſione per triduum. Colat. adde *panes triticeos, perfectè coctos, & è farina optima paratos*, N. x. ita, vt ſinguli pugnum æquent humanum, frangantur è clibano extracti feruentes adhuc minutim, relinquantur iterum in infuſione per triduum. Fiat poſtea deſtillatio in arena, moderato igne, ita vt tantùm, quod ſpirituoſum eſt ſeparetur & colligatur. Reſeruetur diligentiſſimè hoc deſtillatum ne exhalet.

♃. ptætereà *caponem annoſum, corpulentum, ac ſuſpendio enecatum* N. j. *cum perdicibus duabus bonis, aut phaſiano bono*, N. j. deplumentur ſine aqua, exenterentur, in fruſta diuidantur, remota pinguedine, omni ac vino Rhenano bono abluantur. Præparatis hoc modo adde

Cinamom. elect. caryophyllor. galangæ, zingiber. macis, an. ʒ. vj. *nuc. moſchat.* N. v. *gran. parad. piper. long. cardamom. cubebar.* an. ʒ. iij. *croci* ℈. ij. *ſem. & rad. pæon.* an. ʒ. vj. *fol. maior.* ʒ. ij. *amygd. dulc. excort.* ℥. ij. *paſſul. Corinth.* ℥. iij. *zybebar.* ℥. j. ß. *ſacch. cand.* ℥. ij. *zedoar.* ℥. ß. *mannæ*, ʒ. x.

Affunde poſtea *vini maluat. & Alacanth. opt. q. ſ.* ad perfectam coctionem in duplici vaſe inſtituendam. Vbi ſpontè poſt coctionem ſufficientem refrixerit decoctum, incidantur minutiſſimæ carnes caponis & phaſiani, & contundantur probè. Fiat deinde deſtillatio lenta in arena.

Cui deſtillationi porrò commiſce *deſtillatum de panibus triticeis*, adde inſuper *ſpirit. Vini moſchatellin. opt.* Canth. iij. Adde præterea ſequentes ſpecies in duplo: *caryophyll.* ℥. j. *nuc. moſch. macis, piper. long. nigr.* an. ʒ. vj. *rad. ariſtol. long. calam. aromat. diptam. alb. caryoph. tormentil. angelic. biſtortæ, leuiſtici, rhabarbar. per noctem prius ſeorſim infuſ. in vini Rhen. q. ſ. zingib.* an. ℥. ß. *ſtyrac. calam. in gran.* ʒ. vj. *ſant. alb. rub. citrin.* an. ʒ. vj. *croci*, ʒ. ij. *ſem. aniſi, fænic. coriandr. præp. aquileg. carui*, an. ℥. ß. *ligni aloës, carpobalſ.* an. ℥. j. ß. *cinam.* ℥. ij. *ligni roſac.* ʒ. x. *oſſ. de cord. ceru.* N. vj. *pomum. citrium recens*, N. j. *mat. perlar. præp.* ℥. j. ß. *fl. ſtæc. Arab.* ʒ. x. *primul. veris* ℥. ij. *borr. bugl.* an. ʒ.

an. ʒ. vj. *lil.conu.recent.* ℥.j.ß. *pæoniæ, anthos, tunic.plen.violar. rof.rubr.incarn.spic.fl.lauend.nymph.alb. cent.minor.* an. ℥.j.

Adde porrò *spec. arom.caryoph.Mesuæ, diarrhodon.abb.cum mosch. & camph.diamarg.frig.calid. lætit. Gal. dianthos diacinamom.* an. ʒ. ij.

Stent in infusione per 9. dies. Fiat deinde per organa vitrea destillatio accurata, & postrema in M. B. ita, vt tantùm, quod spirituosum est, colligatur.

Tertia pars sine moscho & ambra conficienda & reseruanda.

Reliquis duabus partibus adde *mosch. opt. aq. ros. bona prius solut.* ʒ. ß. *amb. pari modo prius solut.* ʒ. vj.

Et sic pefectum est hoc opus, reseruetur & custodiatur diligentissimè in organis vitreis benè munitis.

Secundò, spiritus excitantur & ad exteriora reuocantur extremorum frictionibus, corporis concussione, acclamatione, nomine ægri inprimis expresso, frictionibus linguæ, & palati ore diducto cum theriaca & aqua cinamomi & similibus. Si tamen à spirituum dissipatione, fit syncope, frictiones & ligaturæ non conueniunt, sed æger quiescat.

Tertiò, quod caussarum diuersitatem attinet, de qua Gal. 1. *ad. Glauco, c.* 14. Si spiritus non generentur ob nutrimenti defectum, corpus quamprimum reficiendum; quod commodissimè fit vino & pane vino madido exhibito, quo simul spiritus reficiantur, vt diximus.

Si syncope accidat, quod humores tenues adsint, qui facilè exhalant, corporísque habitus rarus sit, odoramentis & cibis boni succi fiat instauratio corporis. Corporis præterea summa cutis densanda est oleo rosaceo, myrtino, mastichino, cydoniorum; aérq; corpus ambiens refrigerandus. Cibi sint qui non facilè difflantur, vt sorbitiones ex alica & similibus, de quo videatur Gal. 4. *meth.med.c.* 16.

Si ob morbum aliquem cordis accidat syncope, morbo contraria, vt suprà dictum, & cordi amica medicamenta exhibenda.

Si ex spirituum alteratione & corruptione fiat syncope, & quidem qualitas vel aura venenata ab vtero communicetur, inferiora fricentur, cucurbitæ ad coxas, & pubem

ponan

ponantur, pessi subdantur, & alia, quæ in suffocatione vteri fieri solent, peragantur. Si fiat à materia maligna,& venenata, vt in vomitu æruginoso ea exhibeantur, quæ materiam illam eluant, & humores temperent,postea cordialia medicamenta hactenus proposita exhibeantur.Si venenum haustum sit, alexipharmaca conuenientia exhibeantur. Si à morsu animalis venenati accidat, itidem alexiteria vsurpentur, & parti læsæ cucurbitulæ scarificatæ,atque alia venenum euocantia apponantur. Eodem modo & aliis caussis malignis resistendum.

Si à spirituum resolutione syncope fiat, cùm id rursum variis de caussis, vt dictum, accidere possit, singularum habenda ratio, & modus, quo caussa agit, considerandus, atque aduersus illum pugnandum. Etsi enim omnes euacuationes nimiæ spiritus dissipant: alio tamen modo compescenda euacuatio, si per sudorem nimium fiat; alio, si ab alui fluxu; alio, si à vomitu; alio, si è sanguinis profusione. Calor ergo si sit nimius, per contraria temperandus & alterandus. Si ab immodica euacuatione accidat syncope, euacuatio sistenda, ægérque odoribus, cibo,potu, somnóque ac quiete reficiendus: Cohibetur euacuatio frictionibus, ligaturis, cucurbitulis in aduersum administratis; vt in hæmorrhagia narium fricentur, & ligentur inferiora cucurbitulæ sine scarificatione apponantur,suris & hypochondrio dextro,si à nare dextra, in sinistro, si in sinistra fluat sanguis, & administrentur alia, quæ hæmorrhagiam narium sistere solent. Ita mensium profluuium debito modo sistatur. In hypercatharsi dentur cibi & medicamenta adstringentia, theriacæ non admodum vetustæ, ʒ. ß. vel ʒ. j. cum aqua plantaginis. Concilietur somnus, qui omnes euacuationes sistit, excepto sudore. In syncope autem, quæ fit euacuationibus nimiis, corpus frigidis non conspergendum; neque alia frigida & cutim adstringentia adhibenda, cùm talia humores intro pellendo fluxiones augeant.

In sudore largo neque frictiones, neque ligaturæ locum habent, sed ea, quæ cutim adstringunt. Facies igitur irroretur aqua rosarum; collum, thorax, axillæ, inguina

inungan

inungantur oleo rosaceo, myrtino, cydoniorum: æger quiescat, olfaciat frigida, assumatur syrupus granatorum, citri, limonum, ribes, acetosellæ. In ruptione subita apostematis instauratio fiat cibis, odoribus, quiete. Si à vehementi dolore syncope accidat, qui & per se spiritus resoluit, & per accidens vigiliis immissis, remoueatur ille anodynis, & caussa doloris tollatur; quod nausea indicat, atque æger facilè natura sua vomat, vomitus proderit. De quibus Gal. 12. *meth. med. c.* 4. 5. 7. & 8.

Si tandem ex suffocatione spirituum fiat syncope ad ambitum corporis spiritus reuocandi, frictionibus, ligaturis, cucurbitulis & aliis externis partibus adhibitis. Et quidem si ex plenitudine fiat syncope, venæsectio primùm instituenda, vt suffocationis periculum auertatur, cùm sanguinem euacuando, tum reuellendo, præsertim si sanguis cum impetu ad vitales partes feratur. Quando enim in hoc casu mittitur sanguis, perinde fit, ac si quis exiguo igni, qui sub strue lignorum suffocatur, aliquid de lignis subtrahat, vt ignis reuiuiscat; qua similitudine Gal. vtitur, 4. *de rat. vict. in acut. aph.* 121. Aperiatur autem basilica, vt à fonte sanguis educatur; nisi à mensibus suppressis morbus sit, vbi vena tali aperienda, modò malum det inducias. Sanguis autem iteratis vicibus mittatur, ne vires vna vice nimium labefactentur.

Ex crudorum succorum copia genita syncope, vbi os ventriculi simul affectum est, & habitus ac color, qualis ferè hydropicorum est, apparet, nec phlebotomiam, nec purgationem sustinet æger, sed vacuatio conuenit per frictiones deorsum factas: primò crurum, deinde brachiorum & spinæ dorsi, quotidie aliquoties iteratas, quæ & calefaciunt & discutiunt. Post frictiones inunctio fiat cum oleo aliquo laxante, quale est chamæmelinum & anethinum. Mulsa primis diebus detur aut oxymel cum decocto hyssopi, origani, & similium. A cibo alio abstineat æger, si vires ferant, vt per inediam humores crudi coquantur. Quia tamen pulsus subitò ad imbecillitatem mutatur, panis ex vino exhibeatur ad vitandum præsens periculum: postea ad abstinentiam redeat æger. Aër neque calidus

nimium sit, ne liquati humores ad cor confluant, neque nimis frigidus, ne concoctio, & discussio materiæ impediatur, epithematis cordis non vtendum, nisi materia prius concocta & discussa fuerit. Videatur etiam Gal. 13. *meth. med. c.* 3.

Si à repentino terrore & metu syncope oriatur, ne ex affluxu sanguinis obstructio aliqua in vasis, aut inflammatio excitetur, euacuatio debita instituatur ad periculum illud prohibendum.

Extra paroxysmum curam quod attinet, danda opera, vt auferantur illæ caussæ, quæ iterum possent syncopen excitare, viresque debilitatæ reficiantur, & cor roboretur. Ideóque in syncope, quæ ex veneno, nimiis euacuationibus, aëre calido, sudore prouenit: illa ipsa, quæ in paroxysmo requiruntur, etiam extra illum locum habent, neque aliquid noui ferè agendum. Si autem ex dolore fit syncope, dolores leniendi, & caussæ dolorem excitantes tollendæ. Stupefacientibus tamen cautius & parcius vtendum; eodem modo etiam purgantibus, si ea ob caussæ rationem necessaria sunt, virium semper habenda ratio, & in omnibus medicamentis quamcunque etiam caussam respiciant, admiscenda sunt cordialia. Si ex inflammatione oriatur, extra paroxysmum seu syncopen ipsam, vinum non est dandum. Si acris, tenuísque materia ventriculum lacessat, aloë & pilulis alephanginis euacuari potest, vel decocto tamarindorum cum manna & syrupo rosarum laxatiuo. Sic enim & caussa morbi tollitur, & ventriculus roboratur. Ita & aliis caussis omnibus debito modo occurrendum per conuenientia medicamenta.

Diæta.

Aër ab omnibus inquinamentis purus sit, atque alteratus cordialibus pro caussarum diuersitate. In paroxysmo, vel imminente hoc, aër frigidus sit, vbi malum est à caussa resoluente: moderatè sit etiam frigidus, vbi à caussa suffocante, ob refrigerandi corpus necessitatem, ne calor extinguatur. Cibus quoque secundùm caussarum diuersitatem conueniens ordinandus. Vinum extra paroxysmum non conuenit, vbi plethora adest; aut calor vehementior,

&

& febris ardens, aut inflammatio interna alicuius viſceris, aut delirium, aut dolor grauis. Galenus in ſyncope & crudorum humorum copia, vel ex flaua bile, vel ex ſuccis tenuibus & facilè exhalantibus vinum concedit tenue, boni odoris, & quod celeriter mutatum in corpus diſtribuatur, ſed nec tum inſigniter eum febricitare ægrum oportet, nec phlegmone interna affligi.

In ſyncope verò à reſolutione probatur vinum odoratum, vt & iuſcula carnium conſummata, gelatinæ, & contuſa, qualia in Inſtitut. *lib.* 5.*part.* 3. *ſect.* 3.*cap.* 2. ſunt propoſita.

In ſyncope à ſpirituum corruptione & alteratione in febri peſtilenti, aut à cauſſa aliqua venenata vinum vel iuſcula condiantur ſucco citri, acetoſæ, meliſsâ, terrâ ſigillatâ, margaritis & ſimilibus.

Somnus in ſyncope ex reſolutione & euacuatione periculoſus eſt; quia debilis calor intrò reuocatus ſyncopen auget. Et proinde per ſomnum æger ab aſſidentibus diligenter obſeruandus eſt, nec ſtatim poſt ſyncopes ſolutionem ad ſomnum eſt admittendus. Nocet quoque vbi ſyncope eſt ex materia venenata rapiendo venenum ad cor. Vtilis eſt in ſyncope ex materia cruda, eam coquendo, quam vigiliæ temperatæ poſtea diſcutiunt.

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

Balbu

B.

C.

D.

E.

F.

G.

H.

I.

K.

L.

M

N.

O.

P.

T.

V.

FINIS.